

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HDI

HW 20RS P

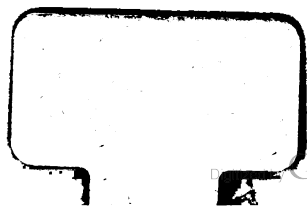
HAKEMISTO

SEURAAVA

I. USCHAKOFFIN

TOIMITTAMAA

SUOMENMAAN KARTTAA

dupl. / K

Rinas Lant

SUOMI.

*Tomatin
Täimistöksi*

HAKEMISTO

sisältää

maantieteellis-tilastollisia

ja

teollisuutta koskevia tietoja.

Tehnyt

I. USCHAKOFF,

lehtori.

G. J. Gillila

HELSINKI,

Osaakeyhtiö WEILIN & GÖÖS Aktiebolag,

1898.

[Faint handwritten text at the top of the page]
KE 39230

✓

Keller

Alkulause.

Suomenmaan kartalla ynnä hakemistolla, jotka tässä jätetään yleisön käsiin, on tahdottu antaa luotettava ja jotenkin seikkaperäinen kuva maastamme maantieteellisessä, teollisessa ja turistillisessä suhteessa. Teos perustuu pääasiallisesti ennen julkaistuihin karttoihin sekä painosta ilmestyneeseen virastojen ja yksityisten toimittamaan maantieteelliseen ja tilastolliseen kirjallisuuteen. Yksityisten toimittamasta mainittakoon erittäin toht. August Ramsay'n „Matkaopas“, josta etevästä teoksesta tekijällä on ollut erinomaista hyötyä turistillisessä suhteessa. Edelleen ovat tietoja suosiollisesti antaneet erityiset virastot, etupäässä teollisuushallitus ja lääninhallitukset. Vihdoin on suuressa määrässä käytetty kirjeenvaihtoa maan eri osissa asuvien henkilöiden kanssa tarkkojen tietojen hankkimiseksi sekä suuremmista alueista että yksityisistä maataloista y. m. (vrt. Selityksiä hakemistoon). M. m. on kartan korrehtuuri lähetetty noin 50:lle asiantuntevalle henkilölle eri osissa maata tarkastusta ja täydentämistä varten.

Sanomalehti uutisten ja yksityisten tiedonantojen nojalla on hakemistossa mikäli mahdollista huomioon otettu kaikki muutokset, jotka ennen syyskuuta 1898 ovat tapahtuneet maatalojen myynnin ja uusien tehtaiden perustamisen y. m. kautta; lukuvuoden 1897—98 kuluessa maalaiskuntiin perustettuja uusia kansakouluja ei kuitenkaan tavallisesti ole lukuun otettu. Tämänlaatuiset lisäykset ja oikaisut on osittain esitetty erityisessä luettelossa.

Kaikille, jotka tiedonannoillaan ovat auttaneet tekijätä saamaan teoksen mahdollisimman luotettavaksi, saan täten lausua vilpittömän kiitokseni.

Molemmat kartat on pääasiallisesti tehnyt herra **J. F. Sevón**, kartta-piirustaja maanmittausylihallituksessa. Maan korkeussuhteita ei niissä ole esitetty, koska luotettavia ja helposti saatavia esitöitä tällä alalla puuttuu; joukko yksityisiä merkellisempiä vuoria ja mäkiä on kuitenkin merkitty. Hakemiston suomennoksen on tehnyt fil. kand. **E. M. Wigren**.

Oikaisuja ja lisäyksiä, joista voisi olla hyötyä mahdollisesti tarvittavassa uudessa painoksessa, ottaa kiitollisuudella vastaan allekirjoittanut, osote Turku.

Turussa syyskuulla 1898.

I. Uschakoff.

Ohjelta koneistolla varustetun karttakirjan käyttämiseen.

Ylimalkaan tarvitsee pääkarttaa käyttäessä lyödä auki vaan *kaksi* samaan osastoon kuuluvaa sivua.

Jos tutkittava ala kuuluu kahteen osastoon, lykätään joko osasto A ylöspäin tai osaston C alaspäin, niin että kaikkiaan 4 pääkartan sivua on avoinna. Saadaksean tällöin osaston C soveltumaan osastoon B, tulee vääntää metallipuikkoa, johon C on kiinnitetty, puolen kierrosta vasemmalle.

Jos tahtoo saada yleissilmäyksen suuremmista osista pääkarttaa, lykätään liikkuvat osastot ulos ja levitetään auki osastojen sivut, niin että sivut 1 ovat *vasemmalla*.

Hakemiston sisällys:

I. Aakkosellinen pääluettelo	siv. 1—125.
II. Teollisuuslaitoksia kaupungeissa ja niiden läheisyydessä	„ 126—138.
III. Suomen hallinnollinen, lainkäyttöllinen ja kirkollinen jako	„ 139—149.
IV. Sekalaisia luetteloita ja tietoja:	
1. Kunnallinen jako. 2. Alkeisoppilaitokset. 3. Seminaarit. 4. Aisti-	
viialiskoulut. 5. Ammattikoulut. 6. Kansanopistot. 7. Kansakoulut. 8. Maan-	
viljelyskoulut. 9. Suomen sotaväki. 10. Vankilat. 11. Tullilaitos. 12. Luotsi-	
paikat. 13. Metsänhoitoalueet. 14. Lääkärit, sairaalat ja apteekit. 15. Seka-	
laisia jakoja. 16. Rautatiet. 17. Kanavat. 18. Posti. 19. Pankit. 20. Teolli-	
suustilastoa. 21. Kauppa ja meriliike. 22. Maanviljelys ja karjanhoito. 23.	
Valtiolaitoksen ja 4 suurimman kaupungin tulot ja menot. 24. Rautatie-	
matkat. 25. Välimatkat kaupunkien ja kauppalaian välillä maanteitse. 26.	
Suomen pinta-ala ja väkiluku	siv. 150—161.

Sellityksiä hakemistoon.

A. Yleisiä muistutuksia.

1. Paikkakuntien, järvien y. m. asema kartalla on hakemistossa osotettu merkitemällä osasto, sivu, neliö ja neliön osa. Niin on esim. Akaan pitäjän asema C3 li, s. o. osasto C, sivu 3, neliö 1, itäinen osa (vrt. Yleissilmäyskartta). Jos nimi jakautuu kahdelle neliölle, merkitään se neliö, josta nimen helpoimmin voi lukea, ja neliön osaa merkitsevän kirjaimen eteen on asetettu kirjain *r.* (= reunimmainen) esim. r.p = reunimmainen pohjoisessa, r.ko = reunimmainen koillisessa j. n. e.

Suuremmista virroista, järivistä y. m. on merkitty se kohta, missä nimi ja etenkin nimen *alku* on.

2. **Välimatkoja määrättäessä** tarkotetaan *suoraviivaista* välimatkaa. Jotta välimatkojen mittaaminen helpommin kävisi päinsä, seuraa hakemistoa kirja-merkki, johon pää- ja sivukartan mittakaavat ovat merkityt.

3. **Suomen rajojen ulkopuolella olevista paikkakunnista y. m.** on otettu pääluetteloon ainoastaan Pietari ynnä tämän kaupungin ja Suomen rajan väliset rautatienasemat.

4. **Samannimisistä paikkakunnista y. m.** luetellaan pohjoisemmalla osastolla olevat ennen eteläisemmällä olevia ja osaston läntisemmällä sivulla olevat ennen idempänä olevia.

5. **Suomalaiset ja ruotsalaiset nimet.** Kaikista paikoista, joista yleisesti on käytännössä eri nimet taikka nimenmuunnokset suomessa ja ruotsissa, on ruotsalainen nimi asetettu *sulkumerkkien* sisälle suomalaisen jälkeen sekä sitäpaitsi sille aakkosjärjestyksen mukaan kuuluvaan paikkaan, jossa on viitattu vastaavaan suomalaiseen nimeen. Maatilojen y. m. nimiä on, jos niistä ei ole oltu varmoja, tiedusteltu asianom. omistajilta.

Tekijä ei ole seurannut sitä periaatetta, jota on noudatettu rautatienasemain ja postilaitosten *virallisten nimien* määräämisessä ¹⁾, vaan on esittänyt ne nimet, joita sivistynyt suomea ja ruotsia puhuva yleisö todellisuudessa käyttää.

Kartalla on kaupungeilla, maalaiskunnilla, rautatienasemilla, joilla y. m. ylimalkaan sekä suomalainen että ruotsalainen nimi, paitsi jos eroavaisuus niiden välillä on hyvin vähäinen taikka itsestään selvä (esim. *-lahti* ja *-laks*), jota vastoin maatiloilla y. m. tavallisesti on vaan se nimi, jota omistaja käyttää.

6. Jos samalla paikkakunnalla y. m. on useampia samankielisiä nimiä taikka nimenmuunnoksia, on etusija annettu sille nimelle, joka on katsottu tavallisimmaksi tai jolla on edellytystä tulla siksi; vasta sen jälkeen on mainittu muut muunnokset, jotka ovat yleisemmin käytännössä taikka jotka muuten on katsottu mainitsemista ansaitseviksi.

Maatilojen ja teollisuuslaitosten nimien kirjoittamisessa on noudatettu sitä kirjoitustapaa, jota omistajat itse käyttävät, jonka vuoksi epävarmoissa tapauksissa suoraan on tiedusteltu asianlaitaa heiltä.

Jos eri nimenmuunnoksissa, joissa osaksi on yhteiset kirjaimet, molempia muotoja ei ole täydellisesti kirjoitettu, ovat poisjätetyt yhteiset kirjaimet merkityt viivalla -, esim. „Elimä l. -mäki“ (= Elimä eli Elimäki).

Jos kirjain on hakasten [] sisällä, niin merkitsee se, että kirjoitustapa ilman tätä kirjainta on parempi.

B. Pääluettelo sisältää artikkelia m. m. seuraavista:

1. **Maakunnista, lääneistä, kihlakunnista, tuomiokunnista ja rovastikunnista;** tiedot kihla-, tuomio- ja rovastikunnista, ynnä viittaus luetteluihin siv. 139—149, löytyvät ylimalkaan samannimisistä maalaiskuntia käsitteleväin artikkelien alussa.

¹⁾ Nämä nimet perustuvat kunnan enemmistön kieleen, paitsi kaupunkien nimistä otetut, joiden suhteen kaksikielisyyperiaatetta on noudatettu. Poikkeuksia ovat Koiviston, Reposaaren, Viaporin ja Uuraan postiasemat, joilla on kaksikieliset nimet, sekä Karkkilan postiasema, jolla on vaan ruotsinkielinen nimi (Högfors).

2. **Kaupungeista ja kauppaloista;** näissä on tietoja kirkon- ja henkikirjoissa olevien sekä suomea ja ruotsia puhuvien asukasten lukumäärästä, virkakunnista (rannikkokaupunkien tullikamareita sekä kunnallisia virkakuntia ei ole lukuun otettu), oppilaitoksista, pankeista, sotaväestä, yleisistä sairaaloista, vankiloista ja muista laitoksista, markkinoista, toripäivistä ja eläinmarkkinoista, paikkakunnalla toimivasta eläinlääkäristä, sähkölennätinkonttorin aukipitamisajasta, seuroista ja yhdistyksistä, paitsi sellaisista, joilla on vaan paikallinen merkitys (maanviljelysseurat y. m. sellaiset ovat jotenkin täydellisesti luettelut), puistoista, huomattavista rakennuksista, tärkeimmistä historiallisista tapauksista y. m. Venäläinen kirkko löytyy niissä kaupungeissa, joissa on viitattu kreikkalais-venäläiseen rovastikuntaan. Postikonttoria ja kaupunginlääkäriä, joita löytyy useimmissa kaupungeissa, ei erittäin mainita, jota vastoin kaupungeissa, joissa niitä ei ole, tästä seikasta on huomautettu.

3. **Maalaiskunnista;** näitä koskevilla artikkeleilla, joiden alkusana on painettu lihavilla kirjaimilla, esitetään m. m.:

a) mihinkä *kihlakuntaan* ja *nimismiespiiriin*, *tuomio-* ja *käärjäkuntaan*, *rovasti-* ja *kirkkoherrakuntaan* kunta kuuluu (sulkumerkkien sisällä, viittamalla luetteluihin siv. 139—149); kihla-, tuomio- ja rovastikunta, jolla on sama nimi kuin kunnalla, ja johon tämä silloin kuuluu, on mainittu ennen sulkumerkkiä;

b) *kirkonkirjoissa olevien asukasten lukumäärä* jouluk. 31 p. 1895 sekä kunnan *pinta-ala* (järviä ei ole lukuun otettu; sulkumerkkien sisällä); jos väestö on ruotsinkielinen, on siitä erittäin huomautettu, jollei muuta määrystä ole, on väestö suomenkielinen; sekakielisissä kunnissa on suomea ja ruotsia puhuvien lukumäärä ilmoitettu 1890 vuoden tiedonantojen mukaan;

c) tietoja *postilaitoksesta*, jolla on sama nimi kuin kunnalla, kunnassa löytyvästä *reservikomppanian kasarmista*, *kansanopistosta*, *apteekista* taikka *apteekin haaraosastosta* y. m.;

d) asuko kunnassa *piiri*-, *kunnan*-, *läänineläinlääkäri*;

e) luettelo niistä kunnassa löytyvistä *maatiloista* ja *teollisuuslaitoksista* (paitsi meijereistä), joista hakemistossa on artikkeleita; kunnissa, joissa kaikkia maatiloja ei ole kartalle otettu, on luettelo puolipisteellä jaettu kahden osastoon; edellinen sisältää ne maatilat, joiden nimet löytyvät kartalla, jälkimmäinen sellaiset, joiden nimiä ei löydy kartalla;

f) luettelo ylemmistä *kansakouluista*, jotka kunnassa olivat vaikuttamassa lukuvuonna 1896—97; k.kyl. (= kirkonkylä) merkitsee kansakoulua, jolla on sama nimi kuin kunnalla;

g) viittauksia sellaisiin kunnassa löytyviin paikkakuntiin, vuoriin, järviin y. m., joista hakemisto sisältää artikkeleita, joissa on *erityisiä* huomiota ansaitsevia *tietoja*, esim. postilaitoksista, tärkeämmistä höyrylaivalaitureista, turistillisessa taikka historiallisessa suhteessa huomattavista paikoista, vuorten, jokien, järvien y. m. asemasta, joiden nimiä ei ole kartalla; sellaisia viittauksia on myöskin toisinaan tehty sulkumerkkien sisällä nimien jälkeen maatiloja, teollisuuslaitoksia ja kansakouluja luelteltaissa; kuitenkin ei ole viitattu luotsiasemia koskeviin artikkeleihin (täydellinen luettelo näistä löytyy siv. 153) eikä myöskään artikkeleihin, joista lukijalla muutenkin on syytä hakea erityisiä tietoja, esim. rautatienasemilla ja -platformilla löytyvistä postii- ja sähkölennätinlaitoksista, vuorten ja suurempien järvien korkeudesta, kartalla löytyvistä kanavista, loistomajakoista y. m.

4. **Maaseudulla olevista rukoushuoneista**, jotka eivät muodosta eri kuntaa.

5. Maatiloista; näissä on esitetty omistajan taikka haltian arvo ja nimi (sulkumerkkien sisällä), sekä onko tila kruununvirkatalo taikka sukukartano, ja löytyykö tilalla meijeriä, maanviljelyskoulua y. m. *Postiosote* sisäänkirjoitettua kirjeenvaihtoa varten on ilmoitettu¹⁾, silloin kun se ei ole = kunnan nimi; kuitenkin ei sitä tässäkään tapauksessa ole ilmoitettu maatiloista, joiden vastaavissa artikkeleissa sanotaan sijaitsevan lähellä kaupunkia tai rautatienasemaa, joka silloin luonnollisesti on postiosotepaikkana.

Hakemistoon otettavien maatilojen määräämisessä on tekijä pääasiallisesti seurannut luetteloita, joita hänelle suosiollisesti ovat lähettäneet herrat kruununvondit, henkikirjurit, Suomen maalaispalovakuutusyhtiön asiamiehet, kruununnimismiehet y. m. Tekijän näille lähettämän kiertokirjeen mukaan oli, poijättämällä aivan pienet, vähäarvoiset tilat, luetteloihin otettava maatilat, joiden nykyiset omistajat ovat säätyhenkilöitä, sekä nykyään talonpoikien omistamat entiset „herrastalot“; sitä vastoin oli jätettävä pois tilat, jotka aina ovat olleet talonpoikien hallussa, paitsi hyvin suuret sellaiset. Luonnollisesti tätä valikoimisjärjestelmää on noudatettu vähän eri tavalla eri piireissä.

Niiden tietojen nojalla, joita kirjeenvaihtajat ovat antaneet tilojen likimääräisestä raha-arvosta, on tekijä niissä paikkakunnissa, missä tilan ahtauden takia ei ole voitu kaikkia maatiloja kartalle merkitä, ottanut siihen etupäässä suurimmat ja tärkeimmät. Muista on hakemistossa mainittu suora- viivainen välimatka ja suunta jostakin kartalla löytyvästä paikasta.

6. Teollisuuslaitoksista, kaupungeissa ja niiden läheisyydessä sijaitsevista eri luettelossa siv. 126—138, muista pääluettelossa. Maasendun teollisuuslaitosten *postiosote* on ilmoitettu samoissa tapauksissa kuin maatilojenkin. Lukuun ei ole otettu niitä teollisuusliikkeitä, jotka ovat luettavat käsityölaitoksiin, eikä myöskään laitoksia, joissa *valmistetun tavarantoarvo* v. 1896 Teollisuushallitukselle jätettyjen virallisten ilmoitusten mukaan ei nousnut 15—20,000 markkaan. Kuitenkin on muutamia sahoja, joiden tuotantoarvo on ollut tätä määrää alempi, mainittu niiden maatilojen yhteydessä, joidenka maalla ne sijaitsevat. Suuremmat teollisuuslaitokset, jotka v. 1896 eivät olleet käynnissä, mutta joita varsinaisesti ei ole lakkautettu, on myöskin otettu huomioon, niinkään, mikäli ovat olleet tunnettuja, sellaiset, jotka hiljattain on perustettu, paraikaa ovat tekeillä taikka piakkoin perustetaan. — Huomattava on, että kartalle on merkitty joukko vähempiä sahoja, joista hakemistossa ei ole artikkeleita.

Koska tekijällä ei ole ollut tarjona täydellisiä tiedonantoja *meijereistä* ja *myllyistä* sekä niiden tuotantoarvosta, on luettelo näistä vaillinainen; ainoastaan hakemistossa esitetyillä maatiloilla löytyvät meijerit on mainittu. Vähempiä sahojakin koskevat tiedot eivät aina liene luotettavia.

Teollisuuslaitoksia omistavat *toiminimet* on painettu *kursiivikirjaimilla*, jos toiminimi on ollut tarkoin tunnettu. *Osakeyhtiöissä* mainitaan osakepääoma markoissa, sekä joko toimeenpaneva johtaja tai isännöitsijä; jos koko osakepääomaa ei ole maksettu, ilmoitetaan se määrä, mikä siitä on suoritettu. Tähän kuuluvat tiedot perustuvat pääasiallisesti niihin ilmoituksiin, joita asianom. toiminimet asetuksen mukaisesti ovat Teollisuushallitukselle anta-

¹⁾ Seurattu Uno Godenhjelmin teosta „Luettelo paikkojen nimistä Suomessa ynnä niiden postiosoitteet“ (1897).

neet Suomen kaupparekisterissä julkaistaviksi, monessa tapauksessa toimimien suoraan tekijälle antamiin ilmoituksiin.

7. Rautatienasemista ja -platformista; edellisistä on mainittu, mihinkä luokkaan ne kuuluvat ja mitkä virallisesti kutsutaan pysäkeiksi (pääliikkönä rautatienkirjuri), sekä jälkimmäisistä välimatka lähimmälle asemalle.

8. Erilaatuisista postilaitoksista (ks. lähemmin siv. 155); kaupunkien postikonttoreita ei kuitenkaan mainita erittäin eikä myöskään niiden alaisia haaraosastoja ja postiasemia, paitsi jos niillä on toinen nimi kuin kaupungilla.

9. Sähkölennätinlaitoksista kaupungeissa sekä rautatienasemilla ja muualla maaseudulla; niistä on ilmoitettu luokka, johonka ne aukipitämisaikaan ja sähkösanomien laatuun katsoen kuuluvat. S¹ merkityt sähkölennätinlaitokset (ainoastaan Helsingissä ja Uudessakaupungissa) pidetään auki koko vuorokauden; S² klo 8 a. p.—12 yöllä; S³ klo 8 a. p.—9 i. p.; S⁴ (rautatienasemilla) klo 9 a. p.—9 i. p.; S⁵ klo 8 a. p.—2 i. p. ja 5—7 i. p.; S⁶, S⁷ ja S⁸ (rautatienasemilla) klo 8—9 a. p., 12—1 i. p., 4—5 i. p. ja junien tulo- ja lähtöaikoina, sekä vastaanottavat: S⁶ kaikenlaatuisia sähkösanomia, S⁷ Suomeen ja Venäjälle meneviä sähkösanomia, S⁸ Suomeen meneviä suomalaisia ja ruotsalaisia sähkösanomia. S^(3,5) y. m. merkitsevät, että kysymyksessä oleva asema kesäaikaan on auki samoina aikoina kuin S³, muina aikoina vuodesta niinkuin S³. — Rautatienasemain lennätinlaitokset kuuluvat valtionrautateille, muut ovat Venäjän lennätinhallituksen alaisia.

10. Kestikievareista (merkityt tähdellä *); esitetty kestikievarit vuosiviisiköllä 1896—1900 lääninhallitusten antamain virallisten luetteloiden mukaan ynnä välimatkat niistä kilometreissä lähimpiin kestikievareihin.

Polkupyöräilijöitä varten on kestikievareja koskevissa artikkeleissa esitetty maanteiden laatu suurimmassa osassa maata; niissä on erittäin mainittu, mitkä kestikievarivälit ovat joko mäkiä taikka muuten huonoja polkupyörällä ajettavaksi; ne välit, joissa tien laadusta ei ole mitään mainittu, ovat hyviä. Tekijän kiertokirjeen mukaan tuli hänen kirjeenvaihtajiensa *hyvin mäkiiseksi* (hyv. m.) merkitä väli, jossa on useita osaksi jyrkkiä mäkiä, sekä *mäkiiseksi* (m.) sellainen, jossa on joku yksityinen jyrkempi mäki taikka vaan pienempiä mäkiä. *Hyvin huonoksi* ja *huonoksi* (h.) tuli merkitä väli, jota kuivanakin vuodenaikana on enemmän tai vähemmän vaikea pyörällä kulkea soran, kivien, kuoppien taikka syvien rattaanjälkien takia. Täten julkaistu teiden laadun arvostelu, ollen useiden eri henkilöiden laatima, ei luonnollisesti voi olla täysin yhdenmukainen; sitä paitsi lienee se osittain vaillinaisen muistakin syistä. Alku kumminkin on nyt tehty, jota myöhemmät samanlaatuiset tutkimukset voivat täydentää.

Tällaisia tietoja on saatu:

1) koko Uudenmaan läänistä; 2) Turun läänistä, paitsi Maskun khlkunnasta sekä Ulvilan ja Halikon khlkuntain pohjoisosasta; 3) Hämeen läänistä, paitsi Ruoveden khlkunnasta ja Pirkkalan khlkunnan pohjoisosasta; 4) Viipurin läänistä, paitsi Rannan ja Kurkijoen khlkunnista sekä Käkisalmen khlkunnan pohjois- ja Lapveden khlkunnan länsiosasta; 5) Juvan khlkunnasta Mikkelin lääniä (Heinolan khlkunnasta on ylimalkaan ilmoitettu, että tiet ovat hyvässä kunnossa ja polkupyörällä kuljettavia); 6) Kuopion ja Iisalmen khlkunnista Kuopion lääniä; 7) Ilmajoen ja Laukaan khlkunnista Vaasan lääniä; 8) Oulun läänistä, paitsi Lapin khlkunnasta.

11. Höyrylaivalaitureista, lastauspaikoista ja satamista, joiden nimet löytyvät kartalla.

os.yht. — osakeyhtiö	rk. — rovastikunta
p. — pohjoiseen; neliön pohjoisosassa; pankki	S¹, S², S³ y. m. — sähkölennätinlaitos (ks. Selityksiä B,9)
P¹, P², P³ — postilaitos (ks. siv. 155)	seurak. — seurakunta
plf. — platformu	t. (yhdistyksissä, esim. rautat., olutt., paperit. y. m.), tehd. — tehdas
Ppys. — postipysäkki	tal. — talollinen
pt. — pitäjä	teoll.lait. — teollisuuslaitos
pys. — pysäkki	til.om. — tilanomistaja
pääom. — osakepääoma (markoissa)	tk. — tuomiokunta
r. — reunimmainen (ks. Selityksiä A, 1)	virkat. — kruununvirkatalo
raut.as., raut.plf. — rautatienasema, -plat- formu	vuokr. — vuokrannut

Paikkojen asemaa määrättäessä on käytetty esim. seuraavanlaatuisia lyhennyksiä: 2 km et. Askaisten k. = 2 kilometriä etelään Askaisten kirkolta; 3 km et.lo. Karjan as. = 3 km etelälounaiseen Karjan asemalta.

Muut lyhennykset eivät kaivanne erityistä selitystä.

A.

- **Aadamila* B4 1i - Taipale 17, - Pää 15.
Aakenustunturi I 4e, vuori (500 m).
Aatroskoski A5 7e, koski.
Aavasaksa I 6e, vuori (232 m), jonne juhannussyön aurinko näkyy; tarjoilupaviljonki.
Abborfors, ks. Ahvenkoski.
Ackas l. -kk-, ks. Akaa.
Afanasi, ks. Ahvenainen.
Ahavainen C2 3lo, saari.
Ahkionlahti B4 2ko, 2-sulkuinen kanava, pituus 1,6 km; luotsias. ja höyrylait.
Ahlainen (Hvittisbofjärd) B2 7ke, kpl. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 3,936 as., 274 km²); P^o. Mt.: Kellahti, Lamppi. Saha: Lamppi. Kk.: Ahlainen, Kellahti, Lamppi (P).
Ahlajärvi C3 1e. mt. ja meij. (tal. G. Saarinen). Os. Toijala.
Ahlbacka, -berga, ks. Albacka. -berga.
Ahmaskoski A4 2e, koski.
Ahmonsaari, virkat. (mets.hoit. H. Aminoff) 1,5 km p. Peltosalmen tilalta A4 8r.i.
Aho A3 8i - Änäkkälä 13,7, - Pelsola 9, - Katajamäki 21,2.
Aho A4 6lä - Piippo 17,5, - Nisilä 18.
Ahoipelto B5 7r.i. mt. (ylitarkast. A. Streng).
Ahola, mt. (teht.om. A. v. Nottbeck) 4 km lu. Jääsken k. C5 2e.
Ahola B5 5p - Peippola 12, - Häyriellä 14,5.
Aholahki B5 6e, mt. (majuurinrouv. N. Tavaststjerna).
Ahtiala C3 5ke - Kisko 18,1, - Muurla 21,5, - Kiikala 15, - Kettula 13,1.
Ahtiala C4 3p - Lahti 13 m., - Vierumäki 16.
Ahtinen, mt. (talonpoika; ennen Lode-suku) 2 km et. Askaisten k. C2 3ka.
Ahvenainen (Afanasi) C6 5i, kylä; huviloita.
Ahvenanmaa (Åland) C1 3, khl. 5, tk. 10, rk. 8; A:n maakunta = a:n khl.; A:n manner, Suom. suurin merisaari.
Ahvenanmeri (Ålands haf) C1 7.
- Ahveninen* B6 1ke, salmi ja lauttauspaik.; höyrylait.
Ahvenkoski (Abborfors) C4 6p - Loviisa 17 m., - Ruotsinkylä 16, - Sillankylä 6.
Ahvenniemi B4 8e - Kuortti 13,5, - Toivola 14, - Vehkalahti 21, - Uimaniemi 19.
Ahvensalo B5 6lä, hiekkaharjuinen saari; höyrylait.
Ahvenus, luotsias. Enon pt:ssä.
Ahvionsaari B5 8ke, saari.
Aidantausta I 4lä - Puranen 21 (vesitse), 21 (talvitie), - Baasi 32 (vesitse), 32 (talvitie).
Ailigas II 1lä, vuori (n. 600 m).
Ailio I 8i, saha (J. G. Pentzin); ei käynnissä.
Aimontapo, mt. (tal. J. Knaapinen) 5 km it. Ylikylän k. Os. Salo.
Airante, mt. (kaupp. K. Nissinen) 2 km lä. Sortavalasta.
Airisellä I 6ka, vuorijakso.
Airisto (Erstan) C2 5r.i, merenaukko.
Aisböle C2 6ka, - Kemiö 22, - Luppaja 16.
Aittakoski B7 2e - Varpakylä 21, - Äkläjärvi 17, - Karatsalmi 21.
Aittamäki C3 3lä, mt. (til.om. A. Wirzenius); olut- ja portterit. (rouv. E. Wirzenius).
Aittavaara B5 2ko - Raholanvaara 10,5, - Säyneinen 17, - Hipanlahti 17.
Aittokoski A5 2ke, koski.
Aittokoski A6 7i, koski.
Aittolahti, höyrymylly (vapaah. M. Molander) 5 km lu. Kesälahden k. B6 5e.
Aittoniemi, mt. (nimism. L. Schüter) 2 km lo. Raahesta.
Aittoperä A4 8lu - Kiuruvesi 18, - Niemelä 21.
Aitua B3 8lu - Ruhala 22,4, - Korkeakoski 5,3, - Orivesi 18,2.
Ajos I 8p, luotsias. ja satamaloisto.
Ajosaho B4 5i - J.kylä 18 hyv. m., - Kangas 17 m.
Akaa (Ackas l. Akk-) C3 1i, pt. (khl. 17, tk. 17, rk. 21, 3,199 as., 123 km²);

kun.lääk. ja apt. *Mt.*: Konho, Viiala; Kurvola. *Teoll.lait.*: Akaan höyrys., Rimmi, Toijalan olutt., Viialan lasit. *Kk.*: Toijala, Viiala. *Ks.*: Toijala.

Akaan höyrys. (*Akkas dngs. akt. bol.*, Turku, toimeenpan. joht. kons. Alfr. Jacobsson, pääom. 850,000) lähellä Viialan as.

Akonpohja B5 Iri, lahti ja höyryl. lait.

Akonvesi B5 Ii, jvi.

Alahovi, mt. (rouv. L. Arppe) 2 km Pälkjärven kirkolta.

Alahärmä B2 2ko, pt. (khl. 42, tk. 32, rk. 12, 5,847 as., 312 km²) *Kk.*: k.kyl.(2), Heikkilä. *Ks.*: Härmä.

Alajärvi B3 Ii, jvi (60 m); pt. (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 5,993 as., 472 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl.

**Alakauppila* B2 4p - Alamarttila 18,7, - Plosila 13,6, - Ilomäki 16,9, - Vitting 16,1.

**Alaketuri* B2 4r.e - Mattila 16,2, - Saaranluoma 22.

Alakiiminki = Kiiminki.

Alakitka II 6lo, jvi (45 km²).

Alaknuuttila, mt. (tilom. J. B. Sjöberg); karjanhoitokoul.; lähellä Knuuttilan tilaa B2 4e.

**Alakulju* B3 3p - Kangastie 20, - Sairanen 20,5, - Jylhä 15,5.

Alakylä, mt. (kun.neuv. C. G. Rosenberg) 1 km lu. Rauhalingan tilalta. C2 6ke. Os. Turku.

Alaköngäs II 1p, väkevä koski.

Ala-Laasila, ks. Schröder.

Ala-Lemu (-mo) C2 6lä, mt. (kreivi A. Cson Armfelt) 1 km lä. Yli-Lemusta. Os. Turku.

**Alamarttila* B2 4ko - Loukko 6,7, - Alakauppila 18,7, - Lehtimäki 18, - Seinäjoen as. 1,2.

Ala-Mellola, mt. (A. Starck) 3 km ka. Iivanalan keстик. Os. Kaukjärvi.

**Alaniva* I 6p - Murtola 17, - Kokkovaara 15.

Alapiha B5 3ke, mt. (tal. J. Laitinen, ennen kruununv. Kulvik).

**Alapikkala* A4 3ka - Oravakangas 18,1, - Latola 12, - Marttila.

**Alapitkä* B5 Ilu. keстик. ja Ppys.; -Lapinlahti 21, -Pöljä 10, -Korhola 20,2.

Alasuolijärvi II 5ka, jvi.

Alastaro C2 4ko, pt. (khl. 13, tk. 7, rk. 5, 4,279 as., 294 km²); P². *Mt.*: Brusila, Filppula. *Teoll. lait.*: Alastaron tulitikkut., Taipale. *Kk.*: Kankari, Männistö, Virtsanoja (P).

Alastaro, Vähänkyrön pt.:n ent. nimi.

Alastaron tulitikkut. (A. tulitikkutehtaan os. yht., pääom. 54,000, isännöits. A. Mäkimattila) lähellä A:n k.

Alatornio (Nedertorneå) I 8p, pt. (kirkko 2 km et. Tornion kpgista; khl. 50, tk. 25, rk. 44, 6,033 as., 944 km²). Ruotsin A:n k. lä. Haaparannasta. *Mt.*: Peräntie (karjanhoitokoul.); Eerola, Katrineholm, Kristineberg, Kuussaari, Rausti, Rönberg, Torpet. *Saha*: Röyttä (P). *Kk.*: Arpela, Ylirauma. *Ks.*: Sellö.

**Alattu* B6 6ka - Suistamo 10, - Soanlahti 20, - Kontiolahti 18, - Läs-kelä 18.

Alaurpala C5 3ka, mt. (kaupp. E. Büttenhoff, tilom. A. Ramstén ja til. om. K. Mickvitz).

Alaveteli (Nedervetil) A3 7p, ruots. kpl. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 2,129 as., 246 km²). *Kk.*: k.kyl.

Alavieska A3 6p, kpl. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 2,842 as., 327 km²); P². *Kk.*: k.kyl.

Alavu[u]s (Alavo), tk. 36; B3 3ke, pt. (khl. 44, rk. 12; A:n seurak. 8,152 as., 854 km²); P¹, piiri- ja kun.lääk., apt. sekä reservikomp.; toripäiv. k.kylässä joka toinen kuuk.; raut.as.⁴ ynnä P^{2*} ja S⁷. Peräseinäjoen kylä P:n seurakuntaa kuuluu A:n käräjäkunt. ja nimismiehen piir. A:n kirkolla sotatapp. elok. 17 p. 1808; muistokivi. *Kk.*: k.kyl., Rantatöysä, Sulkava.

Albacka, mt. (tal. M. Riipinen, ennen Schildt- ja Leopold-suvut) Laukaan pt.:ssä.

Albacka, ks. Alpakka ja Rantala.

**Alberg* B3 4lä - Mähönen 16,5, - Myllymäki 14,5, - Stenbacka 12,3, - Jussila 9,5.

Alberga C3 6ka, mt. (rouv. A. Kiseleff).

Albrechtö, ks. Vitsataipale.

Alhainen, mt. (kamr. B. Roos) 2 km it. Parolan as. C3 2e.

Alho C6 1p, raut.as.⁴ ynnä P² ja S⁷. *Alholma* A2 8p, satama ja raut.as. (matkust. kesäaik.) 4 km Pietarsaaresta; huviloita.

Alikartano, ks. Frugård.

**Alila* A4 4ke - Knuuttila 17, - Peltonpää 10,5 (talvitie, kesäaik. käyttämätön), - Kangas 18,5 (talvitie).

Alinen, saha (*Helin & Nyberg*) Lapin pt.:ssä.

Akkula I 6lo, k.kylä ja tullivartioas.; usein Ylitornion pt.:n nimenä.

Alpakka (Albacka) C3 2e, mt. ja meij. (kun.neuv. T. Nordensvan); karjanhoitokoul. Os. Parola.

Alpuanjärvi A4 3lä, jvi.

Alvajärvi, jvi, ks. Kolimajärvi.

Alö C2 6lä, saari.

Alön A2 8ke, saari; huviloita.

Amalienborgin olutt. ja polttimo, ks. Turun-teoll. lait.

Andersberg, rahvaankiel. Ylikartano C4 5r.p, mt. ja mejj. (til.om. H. von Qvanten); ent. polttimo. Os. Järvenpää.

Andersby, kylä ja Ppys. 6 km ka. Liljendaalin k. C4 3r.ka.

Andersböle C4 5ke, raut.plf. 15 km Porvoosta.

Andree, ks. Antrea.

An/n/ettu C4 2p, kylä ja Ppys.

Angelniemi C2 6r.i, kpl. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 999 as., n. 60 ruots., 44 km²); P³. *Mt.*: Peksala (maanvilj.koulu), Tammenpää, Toppjoki; Karviainen, Päärnespää, Tuiskula. *Kk.*: Sapalahti, Kokkila.

**Angeriastaipale* B4 4lä - Jokela 11,7, - Ristimäki 17,8, - Hytölä 4,1.

Ania C3 1p, höyrylait.

Anianpelto C4 1e, kylä ynnä P³; ks. Vesijärven kanava.

Anjala C4 4e, pt. (khl. 4, tk. 23, rk. 16, 2,388 as., 128 km²) *Mt.*: Anjalankartano (hist.), Takamaa, Muhuniemi.

Teoll. lait.: Ummeljoki. *Kk.*: Korvenkylä, Ummeljoki. *Ks.*: Toivola.

**A.* - Filppula 22, - Elimäki 24.

Anjalankartano, mt. ja mejj. (luutn. ruht. I. Menschikoff-Koreisch; Menschikoffin ruhtinaall. suvun sukukart.; ennen Wrede-suku), 1 km it. Anjalan k. C4 4e; „Anjalan liitto“ 1788—89. Os. Inkeroinen.

Anjalan putous (10 m) lähellä A:n kartanoa; luonnonihana.

Annan ruukki I. tehdas (S:t Anne bruk) B7 3r.lä, rautat. (Venäjän vuorikaivoshallitus); P²; tehdas omistaa Suojärvellä metsämaita, jotka käsittävät suurimman osan pitäjää.

Annila, mt. (ins. W. Wahlmanin perill.) 1 km lu. Kyyhkylän tilalta B5 7lä. Os. Mikkeli.

Anola C2 2lu, mt. (toiminimi J. C. Frenckell & Son).

Anon/n/ieni B6 6ke, last.paik. ja höyrylait.

Ansio C3 2ko, mt. (til.om. G. W. Schildt).

Antrea (S:t Andre[a]e) C6 3r.lu, pt. (khl. 24, tk. 42, rk. 34, 9,193 as., 640 km²); P¹, kun. lääk., apt. ja kirjakauppa; höyrylait. k.kylässä. *Mt.*: Kavantsaari; Järvenlinna, Knuuttila, Leppäniemi, Saviniemi. *Kk.*: Hatula, Korpi-lahti, Pullila.

**Antrea*, raut.as.³ ynnä P¹ (= Vuoksi), S⁷, ravint. ja höyrylait.; - Hatula 5, - Niemi 26.

Antrean satama, ks. Vuoksi.

Antskog C3 5e, verkat. (*A. klädesfabr.s akt.bol.*, Turku, toimeenpan. joht. J. Dahlberg, maks. pääom. 100,000). Os. Fiskars.

Anttanala C6 5lä, kylä ja Ppys.

Anttila, mt. (M. Yrjölä) 5 km it. Selänpään as. C4 2e.

Anttola B5 7e, pt. (khl. 31, tk. 60, rk. 27, 2,380 as., 241 km²); P²; höyryl. lait. k.kylässä. *Mt. ja saha*: Anttola.

Kk.: k.kyl.

**A.* - Mikkeli 31, - Puumala 37 (talvitie), - Viikko 31.

Anttola B5 7e, mt., mejj. ja höyryl. (*J. & P. Jalkanen*).

**Anttola* B5 6ka - Joughenniemi 15, - Tuunansaari 15, - Savonlinna 12,5, - Makkola 15.

**Apuikka* II 5lä - Kouri 15,6, - Vika-järvi 11.

Arabian porsliinit., ks. Helsingin teoll. lait.

Arima C3 5ko, lasit. (teht.om. *Alfons Alftan*, vuokr. K. Taxell). Os. Nummela.

Armiavesi B4 4e, jvi.

**Arola* A3 4p - Raahe 16, - Kauppila 17, - Onnela 22.

Arvalahti, mt. (tal. K. Karlstedt) 1 km et. Ylikylän k. Os. Salo.

Arrajoki C4 3r.ko, mt. (kapt. vapaah. R. W. Wrede); meijeri. Os. Uusikylä.

Arrakoski C4 1lä, koski; saha (kunn. neuv. K. v. Fieandt).

Artjärvi (Artsjö) C4 4r.lä, pt. (khl. 4, tk. 21, rk. 14, 2,891 as., 175 km²); P³ ja reservikompp. *Mt.*: Kinttula, Ratula (matkail.). *Kk.*: Salmela, Suurikylä.

Artukainen, mt. (til.om. A. Alléen) 3 km lä. Turusta; höyryl.lait. Os. Turku.

Asikkala C4 1ke, pt. (khl. 20, tk. 14, rk. 17, 8,958 as., 505 km²); P¹ ja kutomakoulu.

Mt.: Kalkkinen, Patjala, Rauvala, Urajarvi, Greivilä. *Saha*: Kalkkinen. *Kk.*: k.kyl., Anianpelto, Kalkkinen, Kurhila, Paakkola, Urajarvi. Vesivehmainen (P). *Ks.*: Anianpelto (P), Kalkkinen.

Asila C6 1i, mt. (til.om. A. Siitoin); osa ent. lahjoitusmaata. Os. Hiitolan k.kylä.

Askainen I. Lou[h]isaari (Villnäs) C2 3ka, kpl. (khl. 7, tk. 6, rk. 2, 1,259 as., 50 km²); P³. *Mt.*: Ahtinen, Autinen, Hannula, Lempisaari, Louhisaari, Pukkila. *Teoll.lait.*: Brändö - Lempi-saaren silakka-astiat., Lempi-saaren saha. *Kk.*: Livoluoto, mannermaa. *Höyryl.lait.*: Pukkila.

Askula I. -ko- (Askola) C4 5p, kpl. (khl. 3, tk. 21, rk. 14, 2,856 as., n. 170 ruots., 206 km²); P². *Mt.*: Dampbacka, Henriksberg, Kylänpää, Prestbacka. *Kk.*: k.kyl., Juornaankylä, Monninkylä, Särkijärvi.

Aspnäs, ks. Kujala.
Aspö C2 7ke, saari; rukoushuone (rap-
 piolla).
Aspö, ks. Haapasaari.
Asteljoki, mt. (kun.neuv. Fr. Wendell)
 2 km it. Perniön k. C3 5lä.
Asunta A3 6i, raut.as. (pys.) ynnä P⁸.
Attu C2 6e, mt., meij. ja höyrys.
 (A. akt.bol., Turku, toimeenp. joht.
 kaupp. J. Mueller, Tukholma, isännöits.
 G. Lundberg, pääom. 600,000); höyryl.
 lait. Os. Turku.
Atunmaa (Attulandet), saari, jossa
 A:n tila sijaitsee.
Aunesilta B3 7i, silta ja höyryl.lait.
Aura C2 4e, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁸.
Auran olutt., polttimo, naulat., so-
 kurit., väkijuoma- ja vesit., ks. Turun
 teoll. lait.
Aurajoki C2 6p; pituus 65 km, leveys
 joen suussa 75 m.

Aurala, mt. 4 km lä.lu. Kajaanista.
 **Aurejärvi* B3 5e, jvi, metsänhoito-
 alue ja kestik.; - Kana 21,3, - Riuttas-
 korpi 10,7.
Autinköngäs II 5e, suuremoinen pu-
 tous (18 m.).
Autio, mt. (til.om. A. Alfthan) Vii-
 purin pt:ssä. Os. Säiniö.
 **Aut/u/jinen* C2 3ka, mt. (tal. J. Au-
 tuinen; ennen Lode- ja Ithimaeus-suvut);
 kestik.; - Mäenkylä 17, - Tamsaari 14, -
 Humikkala 20.
 **Auttoinen* C4 1lä - Jokioinen 13,8, -
 Iso-Evo 16.
Auvainen, höyrys. (tal. S. Lento) 3
 km p. Kyrön as. C2 4i.
Auvaisberg, mt. (kun.neuv. C. G. Ro-
 senberg) 1 km it. Yli-Lemun tilalta
 C2 6lä. Os. Turku.

B.

Baasi I 4r.lä - Aidantausta 32 (vesitse),
 32 (talvitie), - Muotkajärvi 21 (vesitse),
 16 (talvitie).
Backas, mt. (til.om. C. Ehrnrooth) 2
 km lä. Helsingin pt.:n k. C3 6r.i. Os.
 Malmi.
Backby, mt. (til.om. O. Born) 2 km
 p.lu. Bodomin tilalta.
Bagarla, ks. Pakarla.
Baggy C3 7p, mt. (til.om. F. Sahl-
 berg). Os. Tammisaari.
Barösund C3 7i, luonnonihana salmi
 Barön ja Orsmaan välillä, höyryl.lait.;
 B:n luotsias. it. salmesta.
Barösundinaukko C3 8lä.
Bastvik C3 6e, höyrys. (rustitil. K.
 E. Malm); höyryl.lait.
Bastö C1 5i, mt. (kapt. I. Kuffschi-
 noff); höyryl.lait. Os. Godby.
Bengtskär, kari 19 km et. Hiittisten
 k. C2 8ke; loistomajakka ehdotettu ra-
 kennettavaksi.
Bengtsår C2 8r.i, saari; mt. (rouv.
 A. Hannelius). Os. Lapinlahti.
Bennäs, ks. Pännäinen.
Benvik B2 3e, mt. (talonpoika; ennen
 Bladh-suku).
Berg, henkikirj.virkat. 2 km lo.
 Sundin k. C1 6lä.
Berga B2 3 p, mt. ja lasit. (ei käyn-
 nissä, rouv. M. K. Sjöberg).
Bergby, mt. (kapt. A. F. Dahlströmin
 perill.) 3 km lä. Koskenkylän tilalta
 C4 5i. Os. Gammelby.

Berghamn C2 5lo, saari ja luotsias.
Berghamninaukko C2 5lo.
Berghäll, ks. Kallio.
Bergskär, satama ja luotsias. 10 km
 et.ka. Säpin majakasta B2 7e.
Bergstad C3 8p, mt. (til.om. G. A.
 Wickholm).
Bergstad C4 5ke, mt., saha ja tiilit.
 (rouv. Anna Hougberg).
Bergvik, mt. (kamarineuv. N. Dahlén)
 2 km lo. Vehmaan k. C2 3e.
Bergvik C4 2e, mt. (til.om. V. Fors-
 skähl). Os. Kausala.
Bergö B2 1ke, saari = Susiluoto; ruots.
 kpl. (khl. 41, tk. 34, rk. 9, 735 as.,
 38 km²); P³ ja luotsias. Ks.: Storskär,
 Susiluoto.
 **Bergö*, kestik.; - Gästgifvars, - Kö-
 ping 21,4.
Bergö C2 8ke, saari; kivilouhos
 (Akt.bol. Granit).
Ber/djby C1 6lä, kylä; luola.
Bertils, ks. Pertteli.
Bert/tjula, ks. Perttula.
Billnäs, ks. Pinjainen.
Birk/kjala, ks. Pirkkala.
Birilä, ks. Pirilä.
Birknäs, ks. Pirkkinäinen.
Biskopsö C2 8ke, saari; Ppys.
Biskopsö, ks. Piispansaari.
Bjernä, Bjärnä, ks. Perniö.
 **Bjong* A3 7lu - Torp 17,7, - Kok-
 kola 15, - Äsvik 17,6.
Björkbacka, ks. Koivumäki.

Björkboda C2 6e, mt. ja mejj. (til.om. U. Palmu); ent. manuf. tehdas (muutettu Kellokoskelle); höyrylait.

Björkudden, ks. Koivuniemi.

**Björkö* C1 6i, saari; - Brändö 12,5, - Kumlinge 12,5.

Björkö, ks. Koivisto, Koivusaari, Perkiö.

Björkör C1 8lä, luotsias.

Björkösund, ks. Koivistonsalmi.

Björneborg, ks. Pori.

Björnhölm, huvila (kaup.neuv. N. Siembryhoffin perill.) 1,5 km et. Hagalundin tilalta.

Björnälä B4 8ke, kylä; P³.

Blekkholman veneveistämö, ks. Hel-singin teoll.lait.

Bobacka, mt. (E. Rekola) 3 km p. Hyömäen tilalta C3 2ke.

Bobbins: rullat. (Akt.bol. B., isännöits. P. O. Berggren, maks. pääom. 80,000) lähellä Matkun as. C3 8p.

Boberget B2 5ke, last.paik.

**Böök* C3 6e, kestit. ja kesähotelli; höyrylait.; Ppys.; - Finns 5,3, - Öfverby 12,3 m.

Bock, olutt., ks. Vaasan teoll. lait.

Bocken, ks. Pukki.

Bodom C3 6e, mt. (til.om. Heim-bürger).

Boe l. Häihä (?) C4 5ke, mt. (vapaah. L. Standertskjöld).

Bogaskär B2 7p, saari.

Bogskär, majakka C1 6e.

Bogskär, loistomajakka 55 km et. Föglön k. C1 8p (ulkopuolella kartan piiriä).

Boistö l. Lehtö, luotsias. 7 km p.ko. Orregrundin majakasta.

**Bollstad* C3 6e - Öfverby 16 m., - Kirkonkylä 16,3, - Degerby 10,5.

Bol/ljstaholm C1 5i, mt. (kaupp. J. Rotz); höyrylait.

Bomarsund C1 6lä, salmi; luotsias. Prestön luodolla; ent. linnoitusalue mantereella (vuokr. til.om. M. Rosenberg); mejj. ja höyrylait.; B:n linnoituksen raunioita (pommitus ja antaus 1854).

*B. - Vårdö 12,3, - Godby 18,3.

Bonättykö, ks. Talonpojanteijo.

Bonnäs B3 6ke, höyrys., puunjalostus- ja kuivatuslaust. (ins. *Matthias Bonn*). Os. Kolho.

Bonäs A2 8ke, last.paik.

Borgboda, talo 3 km it. Saltvikin k. C1 6lä; viikinkilinnan raunioita.

Borgnäs, ks. Porneesi.

Borgs, mt. (til.om. E. Rancken) 1 km ko. Bothyn tilalta C4 5lä. Os. Malmi.

Borgå, ks. Porvoo.

Bosgård C4 5i, mt. ja mejj. (til.om. A. Nordström).

Botby C4 5lä, mt. (kun.neuv. J. F. Lindroos); höyrylait. Os. Helsinki.

Bottniska viken, ks. Pohjanlahti.

Boxbacka, raut.plf. (kesäaik.) 2 km et. Malmin as.

Brahea, ent. kpki (perust. 1656) = Lieksan k.kyl. Pielisjärvellä.

Brahelinna B5 7lo, virkat. (kamari-neuv. G. V. Liukkonen); B:n linnanrauniot 2 km ka. Ristiinan k.

Brahestad, ks. Raah.

Brakila, mt. (kenr. v. Döring) 4 km lä.lu. Mäntylahden tilalta C5 5p. Os. Hamina.

Braseborg, mt. (til.om. A. Immonen) 2 km Joroisten kirkolta.

Bredskäll, ks. Reitkalli.

Bredskär B2 1e, saari.

Bredvik, mt. (ins. G. Zitting) 2 km p. Mustion as. C3 5ka.

Bredvik C3 6lo, mt. (vapaah. Em. Standertskjöld).

Brinkhall, ks. Prinkkala.

Brobacka, nahkat. (Akt.bol. G. A. Lesche, pääom. 100,000) 2 km et. Hel-singin pt:n k. C3 6r.i. Os. Malmi.

Brobby, ks. Sillankylä.

Bromarf l. rvi (-rf) C2 8i, ruots. pt. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 2,996 as., 172 km²); P³*; höyrylait. lähellä kirkkoa.

Mt.: Bengtsår. Riilahti (matkail., hist.), Skata; Hakansari, Kansjärvi, Kägra, Sandö. Teoll. lait.: Dynamittitehdas, Hangon tilitt. ja höyrys., Lignellin höyrys. Kk.: k.kyl., Hankoniemen kylä, Norrstrand. Ks.: Framnäs, Gustafsvärn, Hankoniemen kylä, Hankoniemi, Storsundsharu.

Brovik, ks. Lahdenpohja.

Brunk/kjala, ks. Prunkkala.

Brunnsparcken, ks. Kaijovuisto.

Brusi B4 7i, virkat. (til.om. V. Sahlberg).

Brusila, mt. (ent. valtiopäiväm. J. Brusila) 2 km ko. Alastaron k. C2 4ko.

Bräkylä, ks. Rääkkylä.

Brändholm C4 6ke, höyrys. (toiminimi A. Ahlström). Os. Loviisa.

Brändö C2 5lä, saari; ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,232 as., 78 km²); P³. Kk.: Lappo.

*B. - Södervartsala 21,4, - Björkö 12,5.

Brändö, kaupunginosa ja satama Vaasassa; P³ ja luotsias.

Brändö B2 7p, satama ja last.paik. ynnä Merikarvian luotsias.

Brändö, mt. (pankinjoht. vapaah. J. Cronstedt) 1,5 km lä. Hertonäsän tilalta C3 6r.i; höyrylait. Os. Helsinki.

Brändö - Lempisaaren silakka - astiat. (*Brändö-Lemsjöholms fiskkärtsfabr. akt. bol.*, toimeenpan. joht. vapaah. G. v. Haartman, pääom. 30,000) Askaisten kplissa.
Brännboda C2 8p, mt. (tal. A. Ahlrosin perill.).
Brödtorp l. Brött- C3 7p, mt. (vapaah. E. Hisinger), Os. Fiskars.
Buckila, Bukkila, ks. Pukkila.
Buotila, ks. Puotila.
Bussila C2 6p, mt. (kaupp. J. F. Mittler). Os. Turku.

Busö C3 7e, luotsias.
Byvik, ks. Kylälahti.
Bynda, ks. Kylänpää.
Byön B2 lke, saari.
Bågaskär C3 7i, luotsias.
Bäckby, mt. (til.om. O. Alfthan) 2 km lä. Tikkurilan as. C3 6i.
Bärgholm, *Bärgö* y. m., ks. Berg-holm y. m.
Bölsby, ks. Margretheberg.
Bötom, ks. Karijoki.
Bötomberget, ks. Pyhävuori.

C.

Carlberg, ks. Pettilä, Karlberg.

D.

Daalintehdas (Dalsbruk) C2 8p, mt., rautat. (maasuuni, tela- ja teräspaja), manuf.t. ja konepaja (*Akt. bol. Dalsbruk*, joht. kaupp. E. Lönnbeck y. m., pääom. 2,000,000); hotelli, P¹, S^(3,5) ja teht.lääk.; höyrylait.
Dagsmark B2 5p, kylä; Ppys.
Dalkarby, mt. (til.om. R. Franck) 2 km lo. Pohjan k. C3 7p. Os. Karja.
Dalsbruk, ks. Daalintehdas.
Dalskär C5 5ko, majakka.
Dalsvik, mt. (toht. A. Törngren) 2 km p. Gröndalin kestäk. C3 6e.
Dampbacka, mt. (rouv. J. Holmberg) 2 km et. Huuvarinkylän kestäk. C4 5p.
Danskog, mt. (Fiskarsin os.yht.) 7 km it. Lapinlahden as. C3 7lä. Os. Tam-misaari.
Davidstad, ks. Taavetti.
**Degerby* C1 6e, tullikamari, P¹, sa-tama, luotsias., höyrylait. ja kestäk. D:n saarella; - Granboda 14,5.
Degerby C3 8lu, ruots. kpl. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 1,537 as., 83 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.
**D.* - Vesterkulla 18 m., - Bollstad 10,5.
Degerby, mt. (til.om. Silfverbergin pe-rill.) 3 km et.lo. Karjan as. C3 7p.
Degerby, Loviisan pt.n ja kpgin ent. nimi.
Degerö C3 7ke, saari.
Degerö C4 5r.lä, kaunis saari; huvi-loita ja höyrylait.; D:n kanava D:n ja mannermaan välillä.
Degerönkartano C4 5lä, mt. (Rob. Ca-strénin perill.). Os. Helsinki.

Delet l. Teili C1 6ka, merenaukko.
Dickursby, ks. Tikkurila.
Djupvik, 7 m pituinen luola, 3 km ko. Getan k.
Djurgården, ks. Eläintarha.
Domarbacka A2 8ke, tuom. virkat.; ent. Veksalon karjakartano.
Domarby C3 6i, mt. (til.om. J. Kava-leff). Os. Helsinki.
Domargård C4 5i, mt. ja saha (esitt. siht. *Julius Osberg*).
Dragsfjärd C2 8p, kpl. (khl. 9, tk. 8, rk. 7, 3,244 as., n. 610 suom., 124 km²); P³. *Mt.*: Björkboda (ent. tehdas), Daalintehdas, Skinnarvik, Sunnanå, Nor-danå, Rosendal. *Teoll.lait.*: Daalinteh-das (P ja S), Skinnarvik. *Kk.*: Daalin-tehdas (2), Skinnarvik, Ytterkulla. *Höyryl.lait.*: Daalintehdas, Kärra.
Dragsvik, mt. (til.om. F. Collin) 3 km ko. Tammisaaresta.
Dregsby, mt. (vapaah. L. Standert-skjöld) 6 km lä.lo. Porvoosta.
Druckis, mt. 4 km lo. Nauvon k. C2 5i.
Drumsö C3 6ka, kaunis saari; huvi-loita ja höyrylait.; pattereita.
Drumsö C3 6ka, mt. (til.om. W. Wa-vulin). Os. Helsinki.
**Dunkar* A3 7i - Finnilä 15,5, - Ljöf-backa 18, - Sillanpää 14.
Dynamiittitehdas C2 8i (*Finska forcit-o. dynamit akt. bol.*, toimeenpan. joht. pankinjoht. G. E. A. Ekholm, pääom. 200,000).
Dånö C1 5p, saari ja luotsias.

E.

Ebo C4 5i, kylä; Ppys.
Echo B4 7r.i, mt. ja mejj. (til.om. O. v. Gerdten).

Eckerö l. Ek[k]erö C1 5ke, saari; ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,254 as., 117 km²). Tullikamari, P¹, luotsias. ja satamaloisto Storbyssä. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Marsundet.

Eerola l. Kulju, mt. (toiminimi F. O. U. Nordberg) 1,5 km et. Juneksen kestit. Os. Tornio.

Egentliga Finland, ks. Varsinais-Suomi.

Egyptinkorpi, korpi ko. Pielisjärvestä; ulottuu Venäjän puolelle.

**Eimisjärvi* B6 4ke - Maukkula 21,4 - Korpiselkä 16, - Öllölä 12,5 (talvitie).

Eira l. Ivalo-Matti II 3i, uudistalo.

Ekenäs, ks. Tammisaari.

E/c/kerö, mt. (vapaah. F. L. Hisinger) 1,5 km ko. Baggbyn tilalta C3 7p. Os. Karja.

Ek[k]erö, ks. Eckerö.

Ekenäs, mt. (til.om. L. Mohell) 9 km lu. Kemiön k. C2 6e; höyryl.lait.

Eknäs, mt. (til.om. A. F. Eklund) 5 km p. Ilolan kestit. C4 5p.

Ekstensholm, ks. Lapila.

Ekö, höyrys. ja höyläslaitos (*Dahlberg & Ekholm*), omist. A. Dahlberg ja G. E. A. Ekholm) lähellä Lapinlahden as. C3 7lä.

Elgs/jjö C3 7i, saari; höyryl.lait.; sotatapp. syysk. 30 p. 1789.

Elgö C3 7e, saari.

Elimo (Elgmo) C3 7p, mt. (vapaah. Hj. v. Troil); höyryl.lait. Os. Tammissaari.

Elimä l. -mäki (Elimä) C4 4ke, pt. (khl. 4, tk. 23, rk. 16, 5,771 as., n. 160 ruots., 350 km²); P² ja kun.lääk.

Mt.: Hämeenkylä, Mettälä, Moisio, Mustila, Myllylä, Naaranoja, Peippola, Teuroinen, Verelä (hist.), Villikkala; Joenranta, Pitkäsilta. *Teoll.lait.*: Kymin olutt. *Kk.*: Filppula, Hämeenkylä, Moisio, Peippola & Mustila, Rausila, Villikkala. *Ks.*: Vastila (P).

**E.* - Ruotsinkylä 13, - Kimola 12, - Sääsäkjärvi 24, - Anjala 24, - Filppula 20.

**Elisenvaara* B6 7e, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S¹; - Koitsanlahti 22,5, - Tyrjä 22,5, - Kurkijoki 15.

Elisenvaara, ulkotalo, kuuluva Kurkijoen tilaan; maanvilj.koulu (joht. E. Relander) lähellä E:n as.

Elisenvaaran höyrys. (F. A. Juselius, Pori); lähellä E:n as.

Ellidä, mt. (virkat.tarkast. A. Linddebäck) 3 km it. Parolan as. C3 2r.e.

**Elpe* B2 3e - Ulves 19,8, - Gnidars 11,3, - Kristiina 15.

Elläintarha (Djurgården) huvila-alue ja puisto Helsingissä; useita armeliasuuslait. ja sairaaloita, puutarhayhd. koulu ja kasvihuone, kaup.neuv. H. Borgströmin rintakuva, polkupyörärata, Alppila (ravint.) ja „vesilinna“; raut.plf. (kesäaik.) 2 km Helsingistä.

**Emkarby* C1 5i - Önningeby 15,3, - Godby 10,5, - Frebbenby 13, - M.hamina 16,2.

Emäjoki, ks. Kiehimänjoki.

Emäsalo (Emsalö) C4 5e, saari.

Enare, ks. Inari.

Engelsås, ks. Räisälänranta.

Enklinge C1 6ke, saari.

Eno B6 1e, pt. (khl. 35, tk. 50, rk. 37, 5,170 as., 863 km²); P². *Puuhio-*mo: Kaltimo. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Pielisjoki.

**E.* - Kuisma 17,5, - Kaltimo 8, - Pohjanranta 15, - Jakokoski 17.

Enonkoski B5 6ke, rukoushuonealue ja kunta (khl. 33, tk. 51, rk. 25, 1,120 as., pinta-ala ks. Kerimäki); P²; höyryl.lait. k.kylässä. *Teoll.lait.*: Enonkosken saha, Kangassaari. *Kk.*: k.kyl.

**E.* - Makkola 17, - Vuokala 25 (talvitie), - Kuokkala 13.

Enonkoski B5 6ke, saha (A. J. Pulkisen konkurssipesä).

Enonlahti B5 3lä, höyryl.lait.

Enontekiä[inen] l. -kiö (Enontekis) I 4p, kpl. (khl. 51, tk. 24, rk. 45, 854 as., joiden joukossa muutamia lappal.; 8,435 km²); P². *Autiotupa* Kilpisjärven rannalla I 1lä. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Haltiotunturi, Koltapahta, Kölen, Palojoensuu.

Enonvesi B5 6ke, jvi.

Enonvesi B5 7p, jvi.

Enonvesi B5 8lä, jvi.

Enskär, ks. Isokari.

Enso C5 2i, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁴; puuhio (E. träsliip. akt. bol., isännöits. vapaah. B. Standertskjöld, pääom. 1,000,000) et. asemalta; haararata.

Enäjärvi C3 5ke, luonnonihana jvi (57 m).

Enäjärvi C3 6lä, jvi.

Enäjärvi C5 3lä, jvi.

Epilä B3 7e, raut.plf. ynnä Ppys. 7 km Tampereelta.

Erikkälä, mt. (E. Molleruksen perill.) Sulkavan pt:ssä.

Eriksberg, ks. Koski.

Eriksdal, mt. (luutn. A. Boije) 3 km lä.lu. Ilolan kestik. C4 5p.

Eriksdås C4 5e, mt. (C. Norden-sköldin perill.); höyrylait. Os. Nikkilä.

Erkkylä C3 4i, mt. (vapaah.:tar W. Munckin perill.). Os. Hyvinkää.

**Erlandsböle* C4 5p - Ilola 9 hyv. m., - Pernaja 15 m., - Säfträsk 18.

Ersta C4 3p, mt. (til.om. G. Ranin); juustomeij. Os. Villähti.

Erstan, ks. Airisto.

Ervasti, mt. (til.om. J. G. Montell) 4 km lu. Simon k.

Erjärvi B3 8e, jvi; kpl. (khl. 19, tk. 13, rk. 20, 1,737 as., 71 km²); P³. Mt.: Vetterkulla. Kk.: k.kyl. Ks.: Eräpyhä.

Eräpyhä B3 8e, pakanallinen uhripaikka.

**Eräslahti* B3 8ke - Länkipohja 13,3 m., - Orivesi 17,1, - Kölli 19.

Esbo, ks. Espoo.

Eskola A3 6lä, raut.plf. 10 km Sievin asemalta.

Espoo (Esbo) C3 6e, pt. (khl. 2, tk. 20, rk. 23, 5,637 as., n. 1,340 suom.; 300 km²); P².

Mt.: Alberga, Bodom, Bredvik, Espoonkartano, Gumböle, Hagalund, Lahnuus, Rödskog, Stensvik, Träskända; Backby, Dalsvik, Finna, Frisans, Gräsankartano, Jupper, Juva, Kilonkartano, Mankans, Margretheberg, Mäkkylä, Nupurböle, Nygård, Oitans, Otnäs, Urberga, Äminne. *Teoll.lait.*: Bastvik, Kalvik, Stensvik, Äminne. Kk.: Alberga, Hagalund, Moisö, Olars, Rödskog, Stensvik, Södrik, Träskända. Ks.: Björnholm, Finns (kansanop.), Svinö.

Espoonkartano C3 6e, mt. (til.om. A. Myhrberg).

Espoonlahti, jonka perukassa Böbäckin kestik. C3 6e.

Esse, ks. Ähtävä.

Etseri, ks. Ätsäri.

Eugmo A2 6ka, mannermaahan kiinnikasvanut saari.

Eura, tk. 4; C2 2lä, pt. (khl. 10 (Ulvila), rk. 4, 2,932 as., 226 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. Toripäivä k.kylässä joka torst. Mt.: Vaaninen. *Teoll.lait.*: Kauttua. Kk.: k.kyl. Ks.: Kauttua.

Eura C2 4e, kpl. (khl. 14 (Masku), tk. 7, rk. 7, 1,544 as., 102 km²); P². Mt.: Juva. Kk.: k.kyl. Koski: Juvankoski.

Eurajoki (Euraäminne) C2 1i, pt. (khl. 10, tk. 4, rk. 4, 5,501 as., 348 km²); P³; raut.as. (pys.) ja Ppys. Mt.: Lavila, Vuohijoki (meij.- ja karjanhoitokoul.). Saha: Kaunissaari. Kk.: k.kyl., Kaunissaari, Kuivalahti, Lappjoki, Harju. Ks.: Irjante (P), Kuivalahti (P, toripäiv.).

Eurajoki C2 1i, joki.

**Eurakoski* C2 2lä - Nuorante 12,5, - Lappjoki 30, - Mustola 16.

Everilä, mt. (mets.hoit. S. Hallberg) 15 km Tohmajärven kirkolta.

Evijärvi A3 7e, jvi; pt. (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 4,278 as., n. 160 ruots.; 322 km²); P². Kk.: k.kyl., Enoperä, Kerttua ja Lahdenkylä.

Evijärvi A3 6ke, kylä; Sievin pt:ent. nimi.

Evo (Évois) C4 1r.lä, mt. (Suom. valtio); metsänhoito-opist. ja metsänvart.koulu.; kruununpuisto, kalansäätölait.; P¹.

Eväjärvi, ks. Kolhinselkä.

F.

Fagerholm C2 5e, luoto; tullivartioas. (Nauvossa lähellä Korpon rajaa); telef.

Fagerlös, ks. Niuvanniemi.

**Fagerlös* C3 7ke - Vesterkulla 23, - Kila m., - Tammisaari 15,5.

Fagervik 1. Vaakeri (Fagervik) C3 7i, mt., rautat. (kankirautaa), manuf. tehd. ja saha (vapaah. E. Hisinger; toiminimi *F:s bruk*); rukoushuone (ent. tehtaanseurak.), höyrylait.; puisto, puutarha, meij. ja ilmatieteel. observ.

Fagerö C4 5e, saari.

Fagerö, ks. Kaunissaari.

Falkberg, mt. (rovastinrouv. Forsmanin perill.) 3 km lä. Aisbölen kestik. C2 6ka; höyrylait.

**Fanttila* C2 2r.i - Lauttakylä 16,3, - Turso 20 m., - Juti 15 m.

Filppula 1. Viilppula (Filppula) B3 6e, koski; raut.as.³ ynnä P¹ ja S²; rukoushuonetta rakennetaan; puhioimo (kaup. neuv. G. A. *Sevlachius*). Haaratata Mänttään (matkust.).

**F.* - Hänninen 13,9, - Koskela 8,2.

Filppula, mt. (ent. valtiopäiväm. J. Filppula) 5 km p. Alastaron k. C2 4ko.

**Filppula* C4 4ke - Elimä 20, - Anjala 22, - Kausala 17, - Kouvola 10.

Filppula C5 4r.i, mt. (til.om. E. Grönroos). Os. Säiniö.

**Fälplus* I 6lä - Vanhainen 13 m., - Lauri 11,5 m.

Finland, ks. Suomi.

Finnbo C1 5p, saari ja luotsias.

Finnby B2 3e, kylä; lähellä F:n siltaa voitettiin talonpoikaisjoukko heinäkuun 20 p. 1808.

**Finnby* B2 7i - Pori 15, - Pomarkku 14,8, - Pirttijärvi 19,5.

**Finnby* C2 5ka - Röödillä 22,4, - Galtby 20,3.

Finnby, höyrymeij. (kauppayht.) 5 km it. Sundin k. C1 6lä.

Finnby I. Finby C2 6ka, kpl. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 1,514 as., n. 630 ruots., 74 km²); P² likellä Förbytä ja Ppys. ynnä höyrylait. lähellä kirkkoa. *Mt.*: Finnby, Förby, Tessvärr; Falkberg, Mondola. *Teoll.lait.*: Förby, Hakkala. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Sjötorp.

Finnby C2 6r.e, virkat. (kapt. K. Forsström); meijeri.

Finnholm, saha (J. Back y. m.) 6 km ka. Ähtävän k. A3 7lä.

**Finnlilä* A3 7ka - Dunkar 15,5, - Tuomala 19.

Finns C3 6e, kestik.; läheisyydessä Keski-Uudenmaan kansanop.; - Gröndal 12 m., - Bobäck 5,3, - Haapajärvi 11,5 hyv. m., - Öfverby 15 m.

**Finnsjö* A3 7lo - Sandnabba 16,1, - Vähäpellinen 13,2, - Mattila 20,6, - Söderkultalahti 18,9.

Finnström I. -instr. C1 5i, pt. (khl.5, tk. 10, rk. 8, 2,293 as., 109 km²). Ahvenanmaan kansanop. ja emäntäkoul. Strömsvikan tilalla. *Mt.*: Bastö, Grelsbby, Strömsvik, Pehrsberg. *Kk.*: Emkarby, Markusböle, Stålsby. *Ks.*: Färjsundet, Godby (P).

Finnå, mt. (kapt. A. Forsell) 3,5 km it. Stensvikin tiilit. C3 6e.

Finska viken, ks. Suomenlahti.

Fiskarholm, virkat. (maanviljelyskoulunjoht. E. A. Wahlbeck) 3 km p. Kruununkylän as. A3 7lu.

Fiskars C3 5e, mt., rautat. (telalaitos), konepaja ja hienotaepaja (*F. akt. bol.*, isännöits. vuorineuv. A. v. Julin, maks. pääom. 1,200,000); P¹ ja S²; rautatie Skuruun (4 km); 4 km ko. Visborgin rauniot. F:n tuleva raut.plf. 1,7 km lä. Skurun tulevalta as.

Fiskarsinjoki, juoksee F:n tehtaan ohitse ja laskee Skurun luona Pohjan lahteen.

Fiskarö, ks. Kiuserkit.

Fiskö C1 6ko, saari, luotsias.

Forsby A3 7lä, kylä; baptistiseurak. (75 henk.).

Forsby, ks. Koskenkylä.

Forsgård, ks. Koskenhovi.

Forssa C3 3ke, pumpulit. ja kutomo, konepaja (*F. akt.bol.*, joht. toiminimi H. Borgström & C:o, pääom. 4,800,000); raut.as.; piirilääk. ja apt.; n. 3,000 as. Os. Forssa.

Forssa, P¹ Matkun asemalla; Matkun aseman ent. nimi.

Framnäs C3 7r.lä, huvila (prof. O. Donner); höyrylait.

Frantsila B3 8lo, virkat. (ins. A. Hildén). Os. Suinula.

Frantsila, ks. Rantsila.

**Frebbenby* C1 5ke - Emkarby 13, - Marby 2,8.

Fredriksberg C3 6ka, järjestysasema (4 luok.) 3 km ja raut.plf. (kesäaik.) 4 km Helsingistä; suom. sotaväen ampumarata.

Fredriksfors, ks. Leineperi.

Fredriksgård B4 7r.i, mt. ja meij. (kaupp. K. A. Mäkelä).

Fredrikshamn, ks. Hamina.

Fredsbacka, tiilit. (*Akt.bol. Kervo te- gelbruk*) lähellä Marttilan pys. C4 5lä.

Freudenhof, ks. Ilohoivi.

Frigård B3 7lä, mt. (maakaupp. K. Lindell).

**Frigård* B3 7lä - Häijää 18 m., - Rahkola 20 m., - Kujala 10,2 m.

Friitala (Fridala I. Friby) C2 1ko, raut.plf. 4 km Haistilan asemalta.

Frisans, mt. (til.om. Bäckströmin perill.) 5 km it. Stensvikin tiilit. C3 6e.

Frugård, mt. (varapresid. G. Grotenfelt) 1 km Örnevikan tilalta. B5 5ke.

Frugård, rahvaankiel. Alikartano, C4 5p, mt. (til.om. N. O. Norden-skiöld). Os. Järvenpää.

Fröjdböle C2 6e, mt. (hra G. Gaddelli); höyrylait.

Fulkkila (-l[k]k-); mt. (kuuluu Joensuun tilaan) 3 km lo. Uskelan k. C3 5lä. Os. Salo.

Färjsundet, salmi 2 km it. Godbyn kestik. C1 5i; höyrylait.

Fästorna C1 8lä, majakka.

Föglö C1 8p, saari; ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,815 as., 120 km²). Baptistiseurak. (11 henk.). *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Bogskärin loistomajakka, Skogboda.

Fölisön, ks. Seurasaari.

Förby C2 8r.p, mt. ja meij., kalkkit. ja marmorilouhos (kapt. Karl Forsström); P² ja höyrylait.

G.

*Galitsina C6 3r.lä, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁷; - Hotakka 8,6, - Pienpero 20,9.

*Galby C2 5e - Finby 20,3, - Näsby 18,1.

Gamla Finland, ks. Vanha Suomi.

Gamlakarleby, ks. Kokkola.

Gamla Vasa, ks. Vanha Vaasa.

Gammelbacka, mt. (vapaaherratar F. v. Born) 3 km lo. Porvoosta.

Gammelby, ks. Vanhakylä.

Gammelby C4 5ko, kylä; P³.

Gammalgård, ks. Vanhakartano.

Gammalgård Grönkulla, ks. Vanhamoisio.

Gammelstaden, ks. Vanhakaupunki.

Gennarby, mt. (kuv.siht. R. Lemström) 2 km ka. Tenholan k. C3 7p.

Gennäs C3 5e, mt. (Fiskarsin os.yht., ennen Boije-suku); vanha keskiaikainen linna.

Gerby, ks. Vaasan teoll.lait.

Gerknäs, ks. Kirkniemi.

Germundsvedia I. -svidja C2 6e, virkat. (til.om. vapaah. Aug. Wrede); höyrylait.

Germundö C1 5i, mt. ja meij. (rouv. M. Hausen); höyrylait.

Gesterby, mt. (til.om. E. A. Lundin) 1 km p. Kirkkonummen k. C3 6e.

Gestilä, ks. Kestilä.

Geta C1 5p, ruots. kpl. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,054 as., 79 km²); P². Mt.: Bolstaholm. Kk.: k.kyl. Ks.: Djupvik.

Gislan C1 5lä, satamaloisto.

Gislarböle, mt. (kapteeninrouv. M. Karlstedt) 5 km lu. Pernajan k. C4 6r.lä.

Gloppet A2 8r.lä, merenaukko.

Glosholman I. Pellingin majakka C4 5ka.

Gloskär, saari, ent. hospitaali, it. Itä-Simskälasta C1 6ke.

*Gnidars B2 3e - Grop 13,8, - Kasinen 13,6, - Elpe 11,3, - Orrela 22,9.

*Godby C1 5i, kylä; P², sairaala ja kestit.; piirilääkärin virkat. (toht. L. W. Fagerlund); G:n piirilääkärin alue = Ahvenanmaan khl.; - Bomarsund 18,3, - M:hamina 17,2, - Önningeby 16,3, - Emkarby 10,5.

Grabbacka, mt. (vapaah. E. Hisinger; ennen Grabbe-suku) 3 km et. Karjan k. C3 7p.

*Granboda C1 6lo, kestit. ja Ppys.; - Önningeby 17,1, - Dagerby 14,5.

Granfors, ent. paperi- ja fajanssit. 3 km p.ko. Ylimarkin k. B2 3ke.

Gregböle I. Gräggb- C4 5i, mt. (valtionouv. J. Meinanderin perill.). Os. Gammelby.

Greivillä, mt. (tal. Greivilä) 2 km ko. Manskiven kestit. C4 1e.

Grelsby C1 5i, kuninkaankart. ja meij. (vuokr. til.om. J. D. Lindeman). Os. Godby.

Gretarby, mt. (til.om. G. Ramsell) 4,5 km lä. Tenholan k. C3 7p.

*Grop B2 3ke - Stäl 15,3, - Gnidars 13,8, - Pil 19,4.

Grytskär B2 3lä, saari.

Gråhara C3 8r.ko, loistomajakka, tulli-vartio- ja luotsias.

Gräggböle, ks. Gregböle.

Gräggnäs C2 8p, mt. (laivuri G. Hollsten); höyrylait.

Gräsankartano, mt. (til.om. Eriksson) 3 km lo. Hagalundin tilalta C3 6e.

Gräsvikin (Ruoholahden) kaakelit., ks. Helsingin teoll.lait.

*Gröndal C3 6e - Finns 12 m., - Helsingi 17 (läntinen osa h.), - Märtenby 16, - Haapajärvi 23,5.

Grönkulla, ks. Vanhamoisio.

Grönvik B2 1p, mt. ja lasit. (ikkunlasia; toiminimi J. Aug. Grönberg, omist. Axel Grönberg); höyryl. lait. Os. Vaasa.

Grönvik, ks. Koukki.

Gulläynt B2 2lä, muinaisesineiden löytöpaikka.

Gullkrona C2 8r.lu, luoto; satama ja luotsias.

Gullkronanaukko C2 7r.i.

Gullranta, mt. (tal. K. Pitula) 2 km lä. Naantalista.

Gullö C3 7ke, mt. (til.om. P. I. Aschan). Os. Tammisaari.

Gumböle C3 6e, mt. (varatuom. O. Wasastjerna).

*Gumnäs C3 7p, lähellä Pohjan k.; - Särkjärvi 17,7, - Kila 13 m., - Tammisaari 20,5, - Olsböle 19,5 m.

Gumtåhti (-tä[c]kt) C3 6i, mt. (omist. Helsingin kpk, vuokr. I. V. Saarela); sen alueella Hermanni I, H. II ja Toukola, Helsingin esikaupunkiaita.

Gundby, mt. (tarkast. T. Dahl) 1 km Kemion kirkolta C2 6e.

Gunnarsnäs, mt. (reht. E. T. F. Reuter) 4 km ko. Lofsdalin tilalta C2 6lä; höyryl. lait.

*Gunnila A2 8i - Torp 7,1, - Gästgifvars 9, - Siisbacka 13,7, - Pietarsaari 9,2.

Gustaf Adolfs, ks. Hartola.

Gustafs, ks. Kustavi.

Gustafsvärd, ks. Viapori.

Gustafsvärn, linnoituksen raunioita ja satamaloisto Hangon edustalla; likellä sitä Gust. Adolfin linnoituksen ja Mejerfeltin rauniot.

Gustafvelund, mt. (kenr.rouv. O. Ehrnrooth) 1 km it. Tuusulan k. C3 6i. Os. Kerava.

Gårdskulla, mt. (til.om. S. Rehnberg) 2 km lä. Siuntion k. C3 6lo.

Gåshällan, luotsipaik. Grytskärin pohj. niemikkeessä B2 3lä.

Gåsterby C2 6e, mt. (vapaah. Casp. Wrede); meijeri.

**Gästgifvars* A2 8p (Pietersaaren pts:ssä) - Gunnila 9, - Uusikaarleppy 12,9, - Pietersaari 8,9.

**Gästgifvars* A2 8ke (Munsalassa) - Uusikaarleppy 17,3, - Simons 15.

H.

Haali C3 5p, mt. (tal. G. Simolin).
**Haals* B2 2lu - Nygård (Vöyrissä) 16,1, - Nygård (Koivulahdella) 16.

**Haapajärvi* A4 8i - Partala 22,4 hyv. m., - Vieremä 26,2 hyv. m., - Ruutana 13.

Haapajärvi A4 8i, jvi.

**Haapajärvi* A5 6e - Karhunpää 16, - Maanselkä 16.

Haapajärvi B5 5lä, jvi.

Haapajärvi, khl. 48; A4 7p, jvi; pt. (tk. 30, rk. 41, 5,217 as., 801 km²); P¹ ja Keski-Pohjanmaan kansanop. ja emäntäkoul. Mt.: Tiitto. Kk.: k.kyl.
**Haapajärvi* (Hopjärvi l. Haapj-) C3 6e, rukoushuone ja kestik.; - Finns 11,5 hyv. m., - Nummela 15 hyv. m., - Gröndal 23,5.

Haapakoski A4 5p, saha (G. Törnqvist ja Kump.) lu. Haapaveden k.

Haapakoski B4 4r.i, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S¹.

Haapakoski, rautat. (masuuni ja putkivalimo; *Oravi-Haapakoski bruks akt. bol.*) lähellä H:n as.

Haapakoski B4 5i, koski; höyryl. lait.; höyrys. (*The Finland Wood Co.* omist. Chr. Salvesen Skotlannissa, isännöits. J. E. Salvesen) Laukaan pts:ssä (puuhiomo perustetaan); koivusaha (*T. & J. Salvesen*, Helsinki) Jyväskylän pts:ssä; 4 km ko. Kuokkalan sahalla.

Haapalahti, mt. (til.om. O. Heikura), 3 km p. Nurmeksen kauppalasta.

Haapamäki B3 6k, raut.as.² ynnä P¹ ja S²; ent. Keurun as.

Haapaniemi A3 2i, mt. (J. Forss).

Haapaniemi B3 8r.e, ent. herrastalo (talonpoika).

Haapaniemi B5 5i, kuninkaal. karjartano (vuokr. A. Tukkonen); sotakoulu 1780—1819.

Haapaniemi C3 1p, mt. (hra K. Törnqren). Os. Siuro.

Haapaniemi C3 3k, kylä; telefontias.

Haapaniemi C3 5e, mt. (Fiskarsin os. yht., ennen Horn-suku).

Haapapuro A5 8p, mt. (til.om. O. Heikura); maanvilj.koulu.

Haapasaari C2 1ke, mt. (til.om. H. Brander).

Haapasaari (Aspö) C5 5lä, saari; rukoushuone ja Ppys., luotsi- ja tullivartioas.

Haapaselkä B4 6e, jvi.

Haapavesi A4 5p, pt. (khl 48, tk. 30, rk. 41, 5,785 as., 1,017 km²); P¹, piiri- ja eläinlääk., apt., puutarha- ja keittokoulu. Mt.: Huiska, Tiala. Saha: Haapakoski. Kk.: Ainali, Haapajärvi.

Haapavesi l. Suuri H. B5 6e, jvi.

Haapavesi B5 8lä, järvenselkä.

Haapjärvi, ks. Haapajärvi.

Haarajoki (Äminne), mt. (kapt. K. Granlundin perill.) 5 km ko. Järvenpään as. C4 5lä. Os. Järvenpää.

**Haarajärvi* B6 5ko - Kitee 12, - Kemie 13.

Haarla, mt. (til.om. A. Enberg) 2 km lä. Perniön k. C3 5lä.

Haaro C2 3i, höyrys. (*H. höyrysaha os.yht.*, pääom. 40,000).

Haarainen C2 4i, mt. (til.om. A. Nyberg).

**Haataja* II 8p - Oivanki 15,5.

**Haavisto* B4 5lo - Jokivarsi 14,5 m., - Virtala 17 m.

Haavisto, mt. (tal. J. Laukkonen) 2 km lo. Kylmäkosken k. C3 1e. Os. Toijala.

**Haavisto* C3 6p - Suksela 13, - Korpi 21,5, - Karkkila 9.

Haavus B6 8k, luonnennihana saari.

Hafträsk C2 5e, saari ja kylä.

Haga C1 5i, kuninkaankart. ynnä mejj. (vuokr. til.om. O. Mesterton); maanvilj.koulu.

Haga, mt. (til.om. J. F. Backström; ennen prof. Fattenborg) 4 km ko. Kaarinan k. C2 6p.

Haga, mt. (nimism. A. Grönholm) 0,5 km lo. Inkoon k. C3 7r.i; höyryl. lait.

Haga, ks. Hakoinen.

Hagaböle, mt. (til.om. K. Karlsson) 3 km lu. Pernajan k. C4 6r.lä.

Hagagård, ks. Voistio.

Hagalund C3 6e, mt. (kauppaneuv. rouv. A. Sinebrychoff).

Hahkiala C3 2e, sukukart. (senaat. A. Charpentier).

***Hahma-Pör[v]ölä** B3 8i - Västälä 17,1 hyv. m., - Päijälä 18,2 hyv. m., - Harmoinen 18,5 hyv. m.

***Hahtola** A5 3lä - Kesti 16, - Petäjälahti 16.

Haihara, virkat. (neiti A. Grahn) 2 km ka. Messukylän k. B3 7r.e. Os. Tampere.

Haikka B3 7r.e, mt. (hovioikeuden-neuv. A. Späre). Os. Tampere.

Haiko C4 5ke, mt. (kenr.luutn. S. A. v. Etterin perill.); lähellä sitä taiteil. A. Edelfeltin huvila; höyryl. lait.

***Haikola** A3 6ke - Korhonen 16, - Nikkilä 15,8; ks. Niemi.

Haikola, Jääskén pt:n ent. nimi.

Hailuoto (Karlö) A3 2p, Hanhiseen ja Santoseen kiinnikasvanut saari; pt. (khl. 47, tk. 28, rk. 40, 2,236 as., 159 km²); P². Kk.: k.kyl. Ks.: Hiidenniemi, Hyyönmäki, Luoto, Santonenkari.

Hainari B3 7p, virkat. (tal. E. Hainari).

***Haisko** B3 li - Sorvari 11, - Sankko 21, - Levijoki 13,5.

Haisvila C2 lko, raut.as. (pys.) ynnä S⁷; haararata laustauspaikkaan Koke-mäenjoen varrella.

Haitermaa C6 3r.i, kylä ja höyryl. lait.

Hajala C2 6i, tuleva raut.as. (pys.); mt. (til.om. U. G. Fortelius).

Hakkala C2 6r.ka, höyryys. (*Vartsala ängs. akt.bol.*); höyryl.lait. Os. Salo.

***Hakkenpää** C2 5p - Sannainen 18,7; höyryl.lait.

Hakoinen (Haga) C3 4ke, mt. ja meij. (vapaah. H. G. Boije); meijerikoulu. Läheisyydessä Hakoistenlinnan vuori. Os. Turenki.

Hakokängäs II 5lä, saha (*Trävaru-akt.bol. Kemi*, pääom. 5,000,000).

Hakonkoski C3 4ke, mt. (P. B. Köhlin); saha ja öljyt. (*H. säg o. oljeslageri*, omist. P. B. Köhlin).

Haldefjäll, ks. Haltiotunturi.

Hallikko, khl. 9, tk. 9; C3 5lä, pt. (rk. 7, 5,235 as., n. 150 ruots., 175 km²); P³ ja reservikomp. Määrän kylässä. Maanvieremä 1792 ja 1812. Tuleva raut.as. (pys.).

Mt.: Joensuu (hist.; matkail.), Koski, Vart-salo, Vuorila; Hajala, Kirjola, Lempiä, Piintila, Salainen, Vuorentaka (hist.). Saha: Vartsalo. Kk.: k.kyl., Kihinen, Pyhäloukka, Vaskio.

Halikonlahti, ko. Kemiön saaresta.

Halikonjoki, juoksee Kuusjoen ja Ha-likon kirkkojen ohitse.

Hallila C6 5lä, mt. (H. M. Keisari); keuhkotautisten parantola, P², kreik. ven. seurak. (rk. 2) ja kirkko.

***Halimaa**, kestik.; - Huutjärvi 7; raut. plf. (vuoteen 1898) 0,5 km p. Kangas-alan as. B3 7r.ka.

Halinen (Hallis), koski 2 km ko. Turusta; H:n mylly, ks. Turun teoll.-lait.

***Halivaara** B5 2k - Polvijärvi 18, - Niinivaara 9,6.

Halkia (-kis), kylä ja koski (putous 6 m) 5 km p. Lahan tilalta C4 5p.

***Halkola** A4 7ka - Kangas 20,2 hyv. m., - Rasila 18,5.

Halla C4 6i, höyryys. (*H. akt.bol.*, joht. G. Sätersmoen y. m., Norja, toimits. O. Bülow ja O. Nerdrum, pääom. 1,000,000). Os. Kotka.

***Hallinpenkki** B3 8ko - Länkipohja 20 m., - Savo 12 m., - Jokivarsi 20.

***Halme** (-mis) C3 lke - Kurala 14,9 m., - Vesilahti 7,5, - Lempainen 20,3 m., - Toijala 18.

Halmejärvi A5 6e, jvi; metsänhoito-alue.

Halola B5 1r.lä, mt. (til.om. J. A. Andersson); Pohjois-Savon kansanop.

Halolanjärvi C6 5lä, jvi; huviloita.

Halsua (Halso) A3 8lä, kpl. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 1,232 as., 301 km²) Kk.: k.kyl.

Halsuanjoki A3 7r.i, joki.

Halsuanjärvi A3 8lä, jvi.

Halsön B2 1e, saari.

Haltiotunturi (Haldefjäll) I lke, tun-turi; sen huippu Halditsjok (1,254 m), korkein kukkula Suom. rajalla.

***Haluna** B5 lke - Nilsinä 11,9, - Pajulahti 9,5 m.

HAMINA (Fredrikshamn), kpci [rk. 30, kreik.ven. rk. 1; jouluk. 96: 3,014, jouluk. 90: 2,778 as. (kirkonkirj.), 1,647 suom., 888 ruots.; tammik. 95: 3,339 as. (henkikirj.)]; S³, venäl. sotaväkeä, linnoituksia ja Läntisen Viipurin läänin maanvilj.seura. Markkinat lokak. Veh-kalahden maaseurak. kirkko kpgissa. Yksit. rautatie Inkerosiin päätetty rakentaa. *Oppilait.*: Suomen kadetti-koulu (v:sta 1819, ennen Haapanie-messä), ruots. yhteisk. (yksit. 8 luok.), suom. yhteisk. (yksit.). *Pankkeja*: Yh-dysp., Pohjoism.p., Kansallisp. *Hist.*: Kauppapaikka Vehkalahden nimellä jo keskiajalla, kpci 1653. Uudet kpci-

oikeudet ja Haminan nimi 1723. Poltettu 1742, venäl. hallussa 1743—1811. Rauh. syysk. 1809.

**Hamina* - Koukki 17 m., - Tavas-tila 16,5.

Haminan luotsias. Sockenholmassa lähellä H:n kpkia.

Haminan rovastikunta, ks. rk. 30.

Haminaholma (Hamnholm) B2 7p, höyry. (toiminimi A. *Ahlström*).

Haminanlahti B5 1e, mt. (lääninmeijeristi A. v. Wright); karjanhoitokoulu.

Hammarland C1 5ke, ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,970 as., 97 km²); P². *Kk.*: Mörby, Näsby. *Ks.*: Marsund.

Hammars C4 5ke, Porvoon kpgin satama.

**Hammaslahti* B6 3ke, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S¹; - Kiihtelyvaara 20, - Mulo 16, - Niva 6, - Onkamo 24, - Kylmäpohja 16.

Hammaslunturi II I r.e, vuorijakso; korkein kukkula (550 m) 5 km Kultalasta.

Hamnskärinaukko C2 7e.

Hamula B4 2lä, kylä ja höyryl.lait.

**Hamula* B5 1lä - Korhola 16, - Pöljä 12,3, - Kasurila 9, - Pajulahti 17.

Handby, ks. Hanninkylä.

Haneberg, ks. Koikkala.

Hanga, ks. Hanka.

Hangö, ks. Hanko.

Hanhijoki C5 4ke, mt. (kapt. C. Thesleff) Os. Viipuri.

Hanhijärvi C5 1lu, jvi.

Hanhinen, ks. Hailuoto.

Hanhipaasi C6 2p, loistomajakka.

Hanka (-nga) C2 5i, mt. (rouv. H. Candolin); höyryl. lait.

**Hankala* C4 3r.lu. - Lammi 16 m., - Riikoinen 21,4, - Kataloinen 18,7, - Putula 13,4, - Sairakkala 8,6, - Järvelä 17,6.

**Hankamäki* A5 8lä - Rautavaara 21, - Säyneinen 16, - Palomäki 18.

Hankasalmi B4 6r.p, pt. (khl. 29, tk. 56, rk. 39, 6,642 as., 389 km²); P² ja kun.lääk. *Kk.*: k.kyl.

**H.* - Ristimäki 9,6, - Kankainen 13,8, - Ristilä 9,6.

Hankavesi B3 4lo, jvi.

Hankavesi B4 4ke, jvi.

Hankavesi B4 4e, jvi.

HANKO I. Hankoniemi (Hangö) C2 8r.ka, kpkii [rk. 24, kreik. ven. rk. 1; jouluk. 97: 3,981, jouluk. 96: 3,652, jouluk. 90: 2,378 as. (kirkonkirj.), 1,647 ruots., 731 suom.; tammik. 95: 3,029 as. (henkikirj.)]; raut.as.², S² ja vesiparrannuslaitos. Suomen tärkein talvisatama. Perust. 1878. *Oppilait.*: yhteisk. (yksit. ruots., 5 luok.) *Pankkeja*: Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp.

Matkail.: kylpyhuoneen puisto, Kuningatarvuori (laaja näköala; ennen linnoitettu). *Ks.*: Bromarf.

**H.* - Lapinlahti 20 hyv. h.

Hanko, raut.plf. 2 km Hangosta.

Hankoniemenaukko I. Hankoniemen läntinen aukko C2 8e.

Hankoniemen kylä C2 8i; näkötorni Kasvuorella.

Hankoniemen loistomajakka C2 8ka.

Hankoniemi (Hangöudd), Suomen eteläisin niemi (= Tulliniemi), tullivartioja H:n sisäluotsias.; H:n ulkoluotsias. Hankoniemen majakan vieressä.

Hannila A3 4p, mt. (til.om. J. Helander). Os. Baahe.

**Hannila* A3 4p, - Hourula 17, - Raahe 16, - Kauppila 19.

**Hannila* C5 4p, raut.as. (pys.) ynnä Ppys. ja S¹.

Hanninkylä (Handby) C2 1p, - Irjante 20, - Pori 21,4.

Hannolanpelto B5 6e, mt. (toht.rouv. R. Steven); kuningatar Kristiinan lahjoittama läänitys.

**Hannuksela* B2 2lä - Martola 14, - Nygård 13,2, - Keko 8,9.

**Hannula* I. Paskoja A4 5r.p - Tähtelä 15, - Oravakangas 17,5.

**Hannula* B4 1e - Kömi 12,5 hyv. m., - Mattila 12,5 hyv. m.

Hannula C2 3e, mt. (kun.neuv. J. W. Marjalin).

**Hanses* B2 5e - Skogman 13,5.

Hantula, Riitamaa, Kivennavan pt:n ent. nimet.

Haralan harju, ks. Kangasalan harjut.

Haraldsby C1 5r.i, höyry. ja tiilit. (kaupp. K. E. Blomberg, Turku).

Haraldsfors A2 8ke, saha (*Sägbol. Nessler & Olin*, Uusikaarlepyy, omist. J. W. Nessler ja A. Olin).

Harfvarö, saari 3 km ka. Kuusiston k. C2 6ke.

Harhala B4 3r.e, kappal.virkat. (past. A. L. Wilén).

Harikkala C2 3ke, mt. ja mej. (kapt. K. F. Gottleben).

Harjattula, mt. (eläinlääk. K. A. Nyberg) 4 km it. Kaks Kerran k. C2 6lä; höyryl.lait. Os. Turku.

Harjavalta C2 2lä, pt. (khl. 13, tk. 4, rk. 5, 1,714 as., 70 km²); raut.as.⁵ ynnä P² ja S¹. *Kk.*: Pirkkala, Pitkäpää.

**Harju* B4 2ka - Honkamäki 14,5, - Ilopuro 13,5, - Raiskio 18, - Mertala 7,5.

Harju C4 4p, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁸.

Harju, Pirkkalan ent. kpl., yhdist. Pirkkalaan v. 1841. Kalmiston jäännöksiä likellä Kaarelan tilaa.

Harju (-jus) C5 3e, mt. ja meij. (Suom. valtio); ent. lahjoitusmaan kantatila; maanvilj.koulu ja talvikurssi talonpojille. Os. Hamina.

Harjula, mt. (tal. P. Kämänen) 2 km et. Säämingin k. B5 Sr.p.

Harjula, mt. (til.om. A. & E. Åberg) 3 km p. Liperin k. B6 3lä.

Harjulan harju, ks. Kangasalan harjut.

Harjumaa B4 8ko, kylä ja Ppys.

***Harjumäki** B3 3e - Härkänen 12, - Ollila 12.

***Harjupää** B2 7r. ka - Koski 18,6, - Pori 8; tiilit. (*H:n tilitehdas. Aug. Hinkka & Kump.*, omist. A. Hinkka ja A. Heikkinen) lähellä H:n kestik.

***Harmoinen** B4 7lo - Päijälä 14 hyv. m., - Hahma-Pörölä 18,5 hyv. m., - Vehkajärvi 20,5 hyv. m., - Jokioinen 25.

Harparin saha = Skogbyn saha.

Hartola I. Kusta[v]us (Gustaf Adolfs I. Hartola) B4 7r.i, pt. (khl. 30, tk. 62, rk. 28, 7,920 as., 705 km²); P¹.

Mt.: Brusi, Echo, Fredriksgård, Kalho, Kirkkola, Koskipää, Putkijärvi. Kk.: k.kyl., Joutsjärvi, Kuivajärvi, Nipula-Tuorti, Putkijärvi. Ks. Koskipää, Pertumaa.

Harviala C3 4p, raut.plf. 5 km Turengin asemalta.

Harviala C3 4p, mt. (kun.neuv. O. Brusiin). Os. Turenki.

Hasa, mt. (tal. Hasanen) Puulaveden rannalla 6 km e.lo. Partin kestik. B4 8p.

Hasaniemen olutt., ks. Joensuun teoll. lait.

Hasula, mt. (E. Molleruksen perill.) 4 km lu. Sulkavan k. B5 8lä.

***Hasumäki** B5 4ka - Koivumäki 14, - Virtala 12 (talvitie), - Ruunalehto 22 (talvitie), - Rummukkala 16.

Hatanpää B3 7e, mt. (maist. C. G. Idmanin perill., ennen assess. G. Ahlman). Os. Tampere.

Hatanpään tiilit., ks. Tampereen teoll. lait.

Hattelmala C3 4p, kylä ja harju, josta kaunis näköala.

Hattula, rk. 21; C2 2e, pt. (khl. 18, tk. 16, 4,020 as., 326 km²); veistokoul. H:n vanha kirkko keskiaikaisine seinämaalauksineen 2 km ko. Parolan as. Mt.: Alpakka (karjanhoitok.), Herniäinen, Mervi, Metsänkylä, Pelkola, Vesunti: Alhainen, Ellilä, Ingala, Kalliola, Korela, Laurila, Nikkilä, Saarela, Tenhola. Kk.: Hurttala, Koski, Pelkola, Rahkolla. Ks. Herniäinen, Parolan nummi, Vanajanselkä.

***Hattula** C3 5ko, mt. (Lindén) ja kestik.; - Kärkölä 18, - Hyvelä 19, - Pakasela 19,2, — Oinasjärvi 16, - Karkkila m. h.

***Hatula** C6 3lu, - Antrean raut.as. 5, - Kavantsaari 18, - Sairala 21 m. h., - Korpilahti 22.

Haudois, ks. Hautaa.

Hauho, khl. 18; tk. 15; C3 2e, pt. (rk. 17, 5,157 as., 336 km²); P^{2*} ja apt. haaraosasto.

Mt.: Hahkiälä, Hovinkartano, Hyömäki, Lautsia, Vuolijoki; Bobacka, Hyvikkälä, Lehdesmäki. Kk.: k.kyl., Alveltula, Eteläinen, Mieholla. Matkail.: Ilmollanselkä, Vermasvuori.

Hauhonselkä C3 2e, jvi.

Haukila C3 2lä, mt. ja meij. (toht. A. Holmberg). Os. Parola.

Haukipudas I 8i, pt. v:sta 1897 (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 3,605 as., 343 km²); P². Mt.: Simppula. Teoll. lait.: Maunu, Patenniemi. Kk.: Kello (P), Kirkkonniemi, Patenniemi, Pudas, Simppula.

Haukiputaanjoki, ks. Kiiminginjoki.

Haukivesi: Suuri H. B5 6lä ja Pieni H. B5 6e, järviä.

Haukivuori, B5 5lä, pt. (khl. 32, tk. 60, rk. 26, 3,908 as., 467 km²); raut. as.⁵ ynnä P² ja S⁸. Mt.: Kasi, Saksala; Lietlahti. Kk.: k.kyl.

***H.** - Puikkola 12,3, - Kalvitsa 14,3.

Haukkasalo B4 7ke, saari.

Haunia, mt. (tal. V. Haunia; ennen v. Pfaler-suku) 5 km it. Tyrvään k. C2 2i.

Hausjärvi C3 4i, pt. (khl. 18, tk. 16, rk. 22, 8,669 as., n. 150 ruots., 482 km²); kun.lääk.

Mt.: Erkkylä, Kara, Mattila, Ryttylä. Teoll. lait.: Hyvinkään verkat., Riihimäen turvepehkut. Kk.: k.kyl., Erkkylä, Oitti, Ridassjärvi, Riihimäki (2), Ryttylä. Ks.: Hyvinkää, Riihimäki.

Hauškala, huvila (kuvern. B. Boehm) 6 km p.ko. Joutsenon k. C5 2e.

Hautaa (Haudois), mt. (leht. O. Favén) 1 km ko. Kylmäkosken k. C3 li. Os. Toijala.

***Hautala** II 5lä - Vikajärvi 14 m., - Kalliosalmi 10,1 m.

***Hautamäki** B4 2ke - Honkamäki 10, - Vesanto 16, - Leppäselkä 16.

Haveri, talo 2 km lä. Viljakkalan k. B3 7lä; rautakaiv. (käyttämätön).

Havi, Viipurin esikaupunkia; H:n saippuat., luujauhok. ja kalkkiuuni, ks. V:n teoll. lait.

Haviseva, telefoonias. lähellä Suinulan raut.as. B3 8r.lo.

Havusela, virkat. (tal. I. Lipasti, ennen kirjail. G. v. Numers) 7 km lo. Ilmajoen k.

***Havuvaara** B6 6p - Korpiselkä 20 m., - Koirinvaara 16 m., - Värtsilän kestik. 17 m.

***Heikkilä** B3 3ke - Kärki 15,5, - Härkänen 15,5, - Ikola 15.

***Heikkilä** B3 6ke - Riihimäki 7,4, - Rantala 12,4.

Heikkilä, mt. (til.om. O. Sjöstedt) Anian kylässä C8 1p.

Heikkurila C6 3lä: Vanha H., mt. (kirkkoh. V. J. Michailovskij Pietarissa), Unsi H., mt. (hra L. Müller Pietarissa). Os. Galitsina.

Heimola, B4 4r.i, raut.plf. 4 km Haapakosken asemalta.

Heimola, mt. (Järvikylän tilaosakeyhtiö) likellä H:n plf.

Heinjoki C6 3lä, pt. (khl. 25, tk. 44, rk. 32, 2,861 as., 320 km²); P³. Mt.: Filppula, Heikkurila, Ristseppälä, Vamp-pala. Kk.: k.kyl.

Heinlamm, mt. (henkikirj. C. J. Nesselbladt) 4 km lä. Seestan tilalta C4 1e. Os. Lahti.

HEINOLA C4 1r.i, kpkki [rk. 28; jouluk. 96: 1,414, jouluk. 90: 1,292 as. (kirkonkirj.), 1,088 suom., 203 ruots.; tammik. 95: 1,372 as. (henkikirj.)]; S³, eläinlääk. ja vesiparannuslait. Kauriilla paikalla Jyrängön virran pohjoisella rannalla. Toripäiv. joka kuun 15 p., eläinmark. toukok. ja syysk. Höyryliike Vesijärvelle ja J:kylään. Kpkioik. 1839, Kyminkartanon läänin pääpaikka 1778—1832. *Oppilait.*: alkeisk. (suom., 4 luok., sekak.). *Pankkeja*: Pohjoism. p., Kansallisp.

**Heinola* - Vierumäki 14, - Lusi 12.

Heinola, khl. 30; tk. 62; rk. 28; C4 1r.i, pt. (6227 as., 536 km²). H:n seurakunnan emäkirkko maalla. Mt.: Nynäs, Paaso. *Saha*: Koskensaari. Kk.: Hujansalo, Jyränkö, Lusi (2). Ks.: Jyränkö, Vierumäki (P).

Heinoo C2 2ko, raut.as. (pys.) ynnä P³ ja S⁷.

**Heinäkangas* C3 2e - Hämeenlinna 15, - Syrjäntaka 13, - Toppola 21,4.

Heinöluoto C7 1r.p, loistomajakka.

**Heinönmäki* A4 8e - Rannankylä 10 (talvitie), - Nousialanlahti 19 (talvitie).

Heinäsenmaa C1 2lä, saari ynnä majakka.

Heinävesi B5 4e, pt. (khl. 33, tk. 58, rk. 25, 7,856 as., 927 km²); P¹, kun. lääk. ja apt. Mt.: Papinniemi; Karvio. *Saha*: Kerma, Palokki (P), Säynetkoski. Kk.: Heinävesi, Petrumaa. *Höyrylait.*: Karvionranta, Pilppa.

Heiskari A4 1lä - Laurila 10, - Pääskylä 15,3.

Heitjärvi B3 2i, jvi.

Heittola B3 7lu, kylä ja höyrylait.

Heittopeltto B4 7ko, mt. (Komu-suku).

Helilä, kylä ja höyrylait. 1 km et. Kymin k. C4 6r.ko.

Helisevänjärvi C6 1e, luonnonihana jvi. H:joki, ks. Kirvunjoki.

Hellanmaa B2 2i, kylä ja Ppys.

Hellman C1 5lä, satamaloisto.

Hellnäs A2 8r.e, höyryr. (*H. sdgöb.*, omist. J. Smeds y. m.) 7 km lä.lo. Oravaisten k.; höyrylait.

Hellsö C1 8i, saari.

Helsingin luotsipaik. (Kuggenin ja Skatakubbin luotsias).

Helsingin ruostikunta, ks. rk. 15.

Helsingkallan A2 8lä, loistolaiva.

HELSINKI (Helsingfors) C3 6e, Suomen pääkpi [rk. 15, kreik.ven. rk. 1; jouluk. 96: 77,484, jouluk. 94: 70,984, jouluk. 90: 61,530 as. (kirkonkirj.), 29,994 ruots., 29,597 suom.; tammik. 97: 70,698, tammik. 95: 64,554 as. (henkikirj.)]; raut.as.¹, S¹, poliisikamari, lääninvankila (kuritushuone ks. Helsingin pt.), läänineläinlääk. ja suurimman osan kpkia ympäröivä satamarata (valmist. 1894). Kalamarkkinat lokak. Perust. 1550 Vantaanjoen suuhun (ks. Vanhakaupunki). Valtiopäiv. 1616. Muutettu nyk. paikkaan jälkeen 1639. Pääkpi 1817. Rautatie rakennetaan Hangon radalle (Karjaan tai Kirkniemelle). H:n kuntaan kuuluu Viaporin linnoitus.

I. Hallituskuntia ja virastoja (kunnallisia lukuunottamatta): 1. Keisarillinen Suomen Senaatti (oikeusosasto; 9 toimituskuntaa käsittävä talousosasto; prokuraattoritoimitusk.); 2. Keraalikuvernöörikanslia; 3. (oikeustoimituskunnan alaisia) keisarill. Suom. ylisotaoik., vankeinhoitohall.; 4. (siviilitoimituskunnan alaisia) Uudenmaan läänin lääninhall., painoasiain yllhall., lääkintöhall., tilastoll. päätoimisto, yleisten rakennusten yllhall.; 5. (valtiovaraintoimituskunnan alaisia) Suom. valtiokontt., tullihall., leimakontt., rahapaja; 6. (kamaritoimituskunnan alaisia) yleis. revisioonioik., revisioonioikontt., metsänhoitohall.; 7. (sota-asiaintoimituskunnan alaisia) kenr. kuvernöörin esikunta Suom. sotaväkeä varten, Suom. sotaväen päällikköhall., Suom. sotakomisariaatti; 8. (kirkollisasiaintoimituskunnan alaisia) koululaitoksen yllhall., arkeologinen toimisto; 9. (maanviljelytoimituskunnan alaisia) maanviljelyshall., maanmittauksen yllhall.; 10. (kulkulaitostoimituskunnan alaisia) tie- ja vesirakennusten yllhall., rautatiehall., postihall. ja postisäästöpankkihall.; 11. (kauppa- ja teollisuustoimituskunnan alaisia) luotsi- ja majakkalaitoksen yllhall., teollisuushall. ynnä geologinen toimisto; 12. sähkölennätinhall. (venäl. virasto).

II. Oppilaitoksia: 1. Aleksanterin yliopisto ynnä farmasenttinen laitos, polyteknill. opisto; 2. suom. norm. lys., ruots. norm. lys., suom. reaalitys., ruots. reaalitys., uusi ruots. oppilait. (yksit., 9 luok.); 3. oppilait. poikia ja tyttöjä varten (yksit. ruots., 9 luok.), suom. yhteisk. (yksit., 9 luok.), uusi ruots. yhteisk. (yksit., 9 luok.), lys. poikia ja tyttöjä varten (yksit. ruots., lakkantetaan); 4. suom. tyttök. (5 luok. ja 2 valmist. luok.) ynnä jatko-opisto (3 luok.), ruots. tyttök. (5 luok. ja 2 valmist. luok.) ynnä jatko-opisto (3 luok.), yksit. ruots. tyttök. (9 luok.), Tavaststjerman tyttök. (ruots., 7 luok.), ruots. yksit. oppilait. tyttöjä varten (neiti Laurellin, 7 luok.); 5. veistokouluopett.seminaari (2 vuotinen oppijakso), ruots. pikkukouluopett.seminaari (yksit., 1 luok.); 6. teollisuusk. (ruots. ja suom.), merik. (ruots.), kauppaopisto (ruots. ja suom., 2 luok. ynnä valmist. osasto), Suom. liikemiesten kauppaopisto (v:sta 1898, 3 luok.); 7. sokeaink., raajarikkoisten työk. (yksit.); 8. keskus- taideteollisuutta varten, taideyhdistyksen piirustusk., musiikkiopisto, lukkari- ja urkurik.; 9. venäl. Aleksanterin kymn. (8 luok.), venäl. tyttökymn. (7 luok.).

III. Pankkeja: 1. Pääkonttoreja: Suomen pankki (valtionp., johtokunnan puheenjoht. Th. Wegelius); Suomen Yhdyspankki (*Föreningsbanken i Finland*, v:sta 1862; toimeenpan. joht. vapaah. J. Cronstedt, os.pääom. 4 milj., vararahasto 8,1 milj.); Uudenmaan osakepankki (*Nylands Aktiebank*, v:sta 1887; toimeenpan. joht. kun.neuv. A. Landén, os.pääom. 1 milj., vararahasto n. 0,3 milj.); *Kansallis-Osake-Pankki* (v:sta 1890; pääjoht. F. K. Nybom, os.pääom. 5 milj.); Os.yht. Suomen kaupunkien hypoteekikassa (*Akt.bol. städernas i Finland hypoteekikassa*, v:sta 1895; toimeenpan. joht. toht. Aug. Ramsay, os.pääom. 2 milj.); Helsingin privaattipankki, os.yht. (*Privatbanken i H:fors, akt.bol.*, v:sta 1896; toimeenpan. joht. E. Schybergson, os.pääom. 4 milj., vararahasto 1,2 milj.); *Suomen maanviljelys- ja teollisuuspankki, os.yht.* (v:sta 1897; toimeenpan. joht. O. Hjelt, os.pääom. 3 milj.); 2. Haarakonttoreja: Pohjoism. p., Vaasan p.; 3. Suomen hypoteekkiyhdistys (v:sta 1862; keskinäin. yht., toimeenpan. joht. eversti K. Antell).

IV. Sotaväikeä: Henkivartiövän 3:s, Suomen, tarkk'ampujapatalji. (muodostaa oman kirkoll. seurakunnan), 1:nen,

Uudenmaan, tarkk'ampujapatalji.; venäl. väkeä.

V. Seuroja ja yhdistyksiä: 1. Suomen tiedeseura, Suom. historiall. seura, suomalaisen kirjallisuuden seura, suom.-ugril. seura, muinaismuistoyhd., ruotsalaisen kirjallisuuden seura Suomessa, Suom. maantieteel. seura, maantieteel. yhd., *societas pro fauna et flora fennica*, Suom. lääkäriseura, Duodecimseura, Suom. hammaslääkäriseura, terveyshoitoyhd., lainopill. yhdistyksen pääosasto, kansataloudell. yhd., Suom. taloudell. yhd., kasvatustaloudell. yhdistyksen pääosasto, Suom. taideyhd., yhd. taideteollisuutta varten Suomessa, Suom. taiteilijaseura; 2. kansanvalitussseura, suom. kansakoulun ystävät, ruots. kansakoulun ystävät, vankeusyhd. Suomessa, Suom. lähetykseura, Suom. merimieslähetykseura, yhd. haavoitettujen ja sairasten soturien hoitoa varten Suomessa, punaisen ristin yhd. Suomessa, Suom. meripelastusseura, luteril. evankeliumiyhd. Suomessa, raittiuden ystävät; 3. teknill. yhd., Suom. teknikkojen seura, Suom. kemistien yhd., Suom. käsityön ystävät, Suom. ylein. käsiteollisuusyhd., Suom. metsästysyhd., Suom. metsänhoitoyhd., Suom. kalastusyhd., pikakirjoittajayhd., maamittariseura; 4. Uudenmaan ja Hämeen läänin maanvilj.seura, Suom. puutarhayhd., Suom. puutarhanvilj.liitto, Suom. suovilj.seura, Uudenmaan läänin hevossystävään seura, Uudenmaan Hippos; 5. matkailijayhd. (ynnä matkail. toimisto), Suom. syklisliitto.

VI. Sairaaloita: Vanha ja Uusi klinikka, Uusi kirurginen sairaala, lapsenpäästölait., lastensairaala (Sörnäissä), Lapinlahden hulluinholtilait.; Marian sairaala (kunnallinen), Diakonissalaitoksen sairaala.

VII. Tieteellisiä laitoksia: Suomen valtioarkisto; tähtitieteell. observ., patol.-anatominen lait., kasvitieteell. puutarha, meteorol. keskusasema.

VIII. Kirjastoja: yliopiston yleinen kirjasto, yliopiston venäl. kirjasto, ylioppilaskirjasto, Helsingin kpgin kansankirjasto.

IX. Museota ja kokoelmia: 1. taideyhdistyksen galleria, taideteollisuusyhdistyksen mus., Antellin kokoelmat, Cygnaeuksen galleria, yliopiston veistokuvakokoelma; 2. valtion hist. mus., yliopiston hist.-kansatiet. mus., ylioppilasosakuntien kansatiet. mus., yliopiston raha- ja mitalikokoelma; 3. yliopiston eläintiet. ja kasvitiet. ja kasvitiet. sekä kivennäiskokoelma, Bonsdorffin

mus. (Suomen lintuja y. m.); 4. kalastusmus., terveystopill. mus.

X. *Kirkkoja*: Nikolainkirkko, Vanha luteril. kirkko, Uusi luteril. kirkko, Saksal. kirkko; Uspenskin katedraali, Vanha venäl. kirkko; Katol. kirkko.

XI. *Yleisiä rakennuksia*: Keisariin. palatsi, Senaatintalo, Säätytalo, Ritarihuone, Yliopisto, Yliopiston kirjasto, Polyteknill. opisto, Valtioarkisto, Suomen pankin talo, Ylioppilastalo, Ateenium, Uusi teatteri, Suomal. teatteri, Aleksanterin teatteri, Palotorni (laaja näköala).

XII. *Muistopatsaita*: Aleksanterin patsas Senaatintorilla, Runebergin patsas, muistokivi kauppatorilla.

XIII. *Kävelypaikkoja ja puistoja*: Esplanaadit, Observatoorivuori (kaunis näköala); Kaivopuisto (ynnä Ulrikasborgin kylpylaitos), Kaisaniemi, Eläintarha, Korkeasaari (ks. 4 viimeksi lueteltua).

XIV. *Satamia*: Eteläsatama, Pohjoisatama, Hietalahden s., Sörnäisten s.

XV. *Esikaupunkeita*: 1. kpgin sisäpuolella: Töölö (P), Sörnäinen (P), Kallio (P); 2. kpgin ulkopuolella: Hermannin I ja II, Toukola. — Ks. paitsi näitä: Seurasaari, Viapori.

**Helsinki* - Gröndal 17 (läntin. osa h.), - Malmi 11 (lähellä Malmia h.), - Märtenby 19 (pohj. osa m.).

Helsinki l. -nge (Helsing), khl. 3, tk. 20; C3 6r.i, pt. (rk. 15, 10,326 as., n. 2,000 suom., 369 km²). Miesten kuritushuone likellä H:n kpkia (Sörnäisissä).

Mt.: Botby, Degerö, Domarby, Drumsö, Guntähti, Häkansböle, Hertönäs, Königstedt, Linna, Munksnäs, Nordsjö, Staffansby, Stansvik, Tali, Tavastkulla, Vesterkulla, Vik, Villinge; Backas, Borgs, Brändö, Bäckby, Jollas, Linnainen, Malmbynkartano, Malminkartano, Meillans, Meilby, Nackböle, Nissbacka, Oulunkylänkartano, Ransböle, Rosendal, Sillböle, Sonaby, Stenkulla, Ströms, Tikkurilänkartano, Tomtbacka, Turholm. *Teoll.lait.*: Arabia, Brobacka, Kröckellin, Pohjoin. ja Sörnäisten olutt., Roslundin nahkat. *Kk.*: kkyl. (2, ruots. ja suom.), Hertönäs, Hoptahti, Kärböle, Luhtabacka (yksit. suom.), Malmby, Nordsjö ja Botby, Oulunkylä, Ripuby, Tavastby, Tikkurila, Tolky, Vantaa, Östersundom (Vestersundomin kylässä). *Höyryl.lait.*: Botby, Häkansvik, Källvik, Villinge. *Ks.*: Boxbacka, Degerö, Drumsö, Fredriksberg, Gråhara, Guntähti, Hästnäsin kanava, Kronberginlaukko, Oulunkylä, Santahamina, Seurasaari, Träsvedja, Vanhakaupunki, Östersundom.

Helsinki l. -nge (-nge) C2 3e, kylä, ent. kestik.; sotatapp. syysk. 1808.

Helvetinjärvi, luonnonihana jvi 9 km lo. Visuveden kylästä B3 5i.

Helylä B6 8p, raut.plf., satama ja last.paik. 6 km Sortavalasta. H:n höyrys- ja höyrymylly, puuvilla- ja tiilit. (*Oskar Alopæus*); mejj. (os.yht.).

Helylänjoki, ks. Tohmajoki.

Hemdammen, ks. Kototammi.

**Hemmiltä* A3 4ka - Suvanto 31, - Pirttikoski 23, - Onnela 31, - Laukka 21.

Henneri, mt. (til.om. O. Wigelius) 1 km lä. Lempäälän k. C3 1i.

Hennillä, nahkat. (kaupp. J. Pösö) Sahankosken tilalla C6 1ke.

Henriksberg l. Malminkartano, mt. (til.om. A. Milén) Korttinkan kylässä 7 km p. Askulan k. C4 5p.

**Hepoharju* C6 4lu - Käkisalmi 18, - Konnitsa 21, - Noitermaa 17, - Pyhäkylä 8.

Heponiemi l. Kokkola C6 1p - Pak-sujalka 16, - Miettälä 21, - Hiitolan as. 20.

Heponiemi, ks. Lamala.

Hermannin (Hermanstad), ks. Guntähti.

Hermansaari C2 3e, mt. (tal. J. Koskinen).

Hermansö, saari 3 km it.ka. Lapinlahden as. C3 7lä.

Hernevaara B6 3e, kylä ja höyryl.lait.

Herniäinen (Herrenäs) C3 2e, mt. (til.om. M. v. Essen); maanvilj.-kasvitieteel. koeasema. Os. Parola.

Herrala, mt. (til.om. A. A. Wasastjerna) Ylihärmän pt.:ssä.

**Herrala* B3 3i - Härkänen 15,5, - Mähönen 5.

**Herrala* C4 3p, rautas.⁴ ynnä P¹ ja S¹; - Sairakkala 19,2, - Marttila 11,8, - Lahti 24,6, - Viljaniemi 15.

Herrenäs, ks. Herniäinen.

Herrfors, saha (toiminimi Ph. U. Strengberg) lähellä Kolpyyn as.

Herrö, johtoloisto 1 km p. Led-sundin majakasta C1 8r.lu.

Hertonäs l. Härt- C3 6r.i, mt. (maanvilj.neuv. J. G. Bergbom). Os. Helsinki.

Herttuala, mt. (kaup.neuv. W:m Hackman) ja sikurit. (*Hackman & C:o*) 3 km lu. Monrepoon tilalta C5 4ke.

**Hetta* I 4lu - Muotkajärvi 16 (vesitse), 16 (talvitie).

**Hevonlahti* B5 6p, talvikestik. ja höyryl.lait.; - Oravi 16,5, - Koivunmäki 16, - Kangaslampi 22,5.

Hevonperse A5 lke, kohtisuora 26 m korkuinen putous.

Hiekka, Viipurin esikaupunkeita; P³ ja last.paik. (haararata).

Hiekkaniemi B6 11ä, höyryl.lait.

Hieta, höyry. (*J. & E. Berg*) 2 km et. Oriveden as. B3 8lä.

Hietala, saha (*M. Ikonen*) Kangasniemen k.kylässä B4 6e.

Hietalahti (Sandviken), Helsingin satamia; H:n laivatokka ja konepaja, väkiviinat. ja höyry-puusepät., ks. Helsingin teoll.lait.

Hietama/joski B4 3ke, koski (putous 8 m); selluloosat. (kaup.neuv. G. A. Serlachius).

Hietämäki, mt. (everstinrouv. M. Poppius) 1 km lo. Ravean tilalta C2 3i.

**Hietanen* I 4lä - Reponiemi 27 (vesitse), 25 (talvitie), - Puranen 10 (vesitse), 10,5 (talvitie), - Kotakorva 15 (vesitse), 13 (talvitie).

**Hietanen* B4 8ka, raut.as.⁵ ynnä P² ja S²; - Röppönen 11, - Hirvensalmi 17 (talvitie), - Penttilä 26, - Toivola 21, - Vihko 19,5.

Hietasen höyry., ks. Kotkan teoll.lait.

Hietaniemi C3 lke, mt. (kun.neuv. J. V. Nieminen).

Hiidenniemi, majakka 11 km ko. Hai-luodon k. I 8e.

Hiidenvesi C3 6lä, jvi (31 m).

Hiivola B5 7lä, raut.as. (pys.) ynnä P² ja S².

Hiisi (Hiitis), ks. Iso-, Vähä-Hiisi.

Hiisijärvi B7 3e, jvi; käyttämätön rautakaiv.

Hiisio l. „Kurri“, ulkotalo (Perhe-niemen tilaos.yht.) 5 km lu. Perhe-niemen tilalta C4 4lä. Os. Kausala.

Hiiskola C3 6p, mt. ja mylly (hovi-neuv. W. Brummer). Os. Korpi.

Hiitinen, ks. Hiittinen.

Hiitola C6 lke, pt. ja kunta (H:n lu-teril. ja Tiurulan kreik.ven. seurak.; khl. 26, tk. 45, rk. 35, kreik.ven. rk. 2; 6,750 as., 536 km²); P². Ilmeen rukous-huonek. yhdistetään v. 1900 Rautjärven ptilään. Mt.: Asila, Ilme, Laurola, Pukinniemi (meijerikoul.), Sahankoski, Tiurula. Teoll.lait.: Hennilä, Sahankoski. Kk.: Kokkola, Vaavoja.

**Hiitola* C6 lke, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S²; - Paksujalka 4, - Heponiemi 20, - Kaarlahti 21,1, - Rami 21,1.

Hiittinen l. Hiiti- (Hitis l. Hiit[t]is) C2 8e, ruots. pt. (khl. 9, tk. 8, rk. 7, 1,671 as., 89 km²); P². *Kivilouhos*: Bergö. Kk.: k.kyl. Ks.: Bengtskär, Biskopsö, Högsår, Kyrkosund, Vänö-Kalkskär.

**Hikiä* (-ie) C3 4i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S²; - Hyvinkää 16,5, - Oitti 9,6, - Ryttylä 15,5.

Hilla, mt. (til.om. V. Westman) 8 km it. Obbnäsistä C3 8lä.

**Hilli* B2 2r.ko - Mattila 7, - Liina-maa 11.

Hillsdal, ei Hils- C4 3i, mt. (maist. H. Modeen).

Hilma B4 11ä, kylä; väkevä koski (putous 25 m; 5,000 hevosvoimaa) 2 km et. kylästä.

Himalansaari C5 1p, saari; Ppys. ja höyryl.lait.

Himangan l. Rauman höyry. A3 5p (*T. & J. Salvesen*).

Himanka (-ngo) A3 5p, kpl. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 2,709 as., 271 km²); P¹ ja apt. haaraos. Teoll.lait.: Himangan höyry. Kk.: k.kyl. Ks.: Rauma.

Himmelriiki, ks. Pallastunturi.

Hindhär C4 5ke, raut.plf. 10 km Por-voosta; mt. (til.om. J. A. Hagelstamin perill.)

Hindsby C4 5lä, mt. (til.om. A. Pehrman). Os. Nikkilä.

Hinkkala B4 4ke, mt. (tal. Kukkonen, ennen tuom. Forstén).

Hinkkanen B4 1i, saha (ins. J. Th. Durchman).

Hinnerjoen saha (*Wilhelm Kurola & Kumpp.*).

Hinnerjoen saha (kauppayht.).

Hinnerjoki C2 1r.ka, pt. (khl. 10, tk. 4, rk. 3, 1,634 as., 114 km²); P². K.-kylässä toripäiv. joka perjant. Teoll.lait.: Hinnerjoen sahat. Kk.: k.kyl.

**H.* - Nuorante 21, - Suontaka 16,5, - Vahala 18, - Löyttylä 16.

Hinnerjoki, ks. Lapinjoki.

Hintsa, mt. (til.om. A. Svensson) lähellä Raision k. C2 6lu. Os. Turku.

Hintta, mt. (til.om. J. F. Hellman) 3 km ko. Oulusta.

**Hipanlahti* B5 2r.lä - Pelonniemi 17,3, - Kaavi 13,2, - Säyneinen 20, - Aitta-vaara 17.

Hirflaks A2 8ke, kylä; Ppys.

Hirflax, ks. Hirvilahti.

Hirsalo (Hirsala) C3 8p, saari; mt. (arkkit. H. Saurén).

**Hirvas* (-aks) C2 4i - Juva 17,3, - Sorvasto 14, - Pitkäjärvi 19.

Hirvaskoski l. Timonen II 7i, saha (rouv. H. Nordblad; ei käynnissä).

**Hirvelä* C3 5p - Kaivola 18,8, - Joen-suu 18.

Hirvensalmi B4 8ke, pt. (khl. 31, tk. 61, rk. 27, 6,599 as., 475 km²); P² ja apt. haaraos., höyryl.lait. k.kylässä. Kk.: Björnälä (P), Kallioniemi, Lahnaniemi. *Kanava*: Kissankoski.

**H.* - Hietanen 17 (talvitie), - Toivola 20,5, - Tuukkala 16,7, - Kirjala 12.
Hirvensalo B5 7e, saari; höyrylait.
 **Hirvijärvi* A5 5lo - Ryhälänmäki 16 m., - Sukeva 10,6 m.
Hirvikoski, saha (til.om. *Aug. Huttunen*) 2 km ko. Karttulan k. B4 2e.
Hirvilahti (Hirflax) C2 6r.ka, mt.
Hirvisaari C6 3ke, saari.
Hirvisalo l. Hirvenluoto (*Hirvensalo*) C2 6lä, saari; huviloita ja höyrylait.
Hissa, olutt. (*Hissan olutt.*, omist. W. Anttilan perill. ja leski S. Nelin) lähellä Lapuan as.
Hitis, ks. Hiittinen.
Hiitä, mt. (pankinjoht. E. Schybergson) 1 km lä. Eriksnäsin tilalta C4 5e; höyrylait.
 **Hiukka* I 6r.i - Kouri 18, - Norvanto 21,2.
Hiuwet, luotsias. Oulun ja Ulkokrunnin välillä.
Hofgård, mt. (rouv. N. Lemström) 3 km it. Inkoon k. C8 7r.i.
Hofgård, mt. (til.om. A. Pehrman) lähellä Hindsbyn tilaa C4 5lä. Os. Nikkilä.
Hofgård, ks. Hovinkartano.
Hofvarbôle, ks. Huuvarinkylä.
Hoför, ks. Huovari.
Hogland, ks. Suursaari.
 **Hoikka* l. Jokela II 5lä - Ylinampa 22, - Vuojärvi 23,5.
 **Hokkanen* B4 6r.lä - Junttula 18,4 m., - Makkola 19,6 hyv. m.
Hokkara, Koiskalan tilaan kuuluva ulkotalo C4 3p; juustomeij.
 **Holappa* A4 li - Hyrkäs 7,5, - Kosunen 12 m., - Risteli 17,8; H:sta Puolangan Jokelaan tie m.
Hollo C3 1p, höyrys. (toiminimi A. Ahlström, isännöits. W. Husgafvel), haararata, erkanee lähellä Lempäälän as.
Hollola, khl. 20; tk. 14, rk. 17; C4 1e, pt. (Lahden kauppalaan kanssa 9,938 as., n. 190 ruots., 524 km²); P³ ja piirilääk. H:n kuntaan kuuluu Lahden kauppala. Nastolan nimism. piiriin kuuluu it. Vesijärven järvestä oleva osa Hollolaa ynnä Lahden kauppala.
Mt.: Kutajoki, Laitiala, Mokulla, Paimela, Pyhäniemi, Voistio; Heinlammi, Karlmo, Kartano, Riihela; *Teoll.*: Kukkila, Lahden olutt., polttimo, hiivat., puukenkät. ja saha, Pyhäniemi, Tornator, Vesijärven olutt., Voistio. *Kk.*: Hälvälä, Kastari, Lahdenkylä, Lahden as., Lahden kauppala, Paimela, Tennilä, Uskila. *Ks.*: Lahden kauppala (P), Okeroinen, Tiirismaa, Vesijärvi.
Holma B3 8ke, mt. (til.om. E. Boisman).
Holmgård, virkat. (rouv. E. Forsell) 1 km lä. Storbyn tilalta.
Hommands, virkat. (tal. A. Backman) 4 km ka. Kroksnäsin tilalta C4 5ke.

Hongisto C3 5ke, mt. ja meij. (til.om. W. Lindholm).
Hongola C3 1e, mt., meij., höyrys. ja mylly (til.om. *Johan V. Furuohjelm*).
Honkajoki l. -nko- B2 6e, kpl. (khl. 11, tk. 1, rk. 6, 2,726 as., 384 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.
 **Honkajärvi* B2 5e - Tuorila 14,5, - Skogman 9,7.
 **Honkala* C6 3p - Kaukola 18,5, - Oravakytö 16, - Humalainen 18,2, - Siirilahti 16, - Kiisanlahti 10, - Unnunkoski 13, - Melnitsanpelto 18,5, - Konnitsa 23.
 **Honkalehto* B3 2ke - Saukko 18,3, - Isomöttölä 11,7, - Möttönen 18.
 **Honkamäki* B4 2ke - Harju 14,5, - Hautamäki 10, - Raiskio 9,5.
Honkamäki B4 2r.i, vuori (240 m).
 **Honkavaara* A5 8e - Juuka 15, - Raholanvaara 13.
Honkilahti (Honkilaks l. -ng-) C2²4lu, kpl. (khl. 10, tk. 4, rk. 4, 1,571 as., 107 km²); P³.
Honkojoki, ks. Honkajoki.
Honkola, mt. (majuuri O. v. Becker) 4,5 km p.ko. Luhangon k.
Hopjärvi, ks. Haapajärvi.
Horsböck, mt. (kaupp. W. Klärlich) 7 km it.ko. Tammisaaresta. Os. Tammissaari.
Horslök C4 5i, kylä; Ppys. ja höyrylait.
Horsmalahti B5 3i, luujauho- ja liimat., parkkimylly ja korjauspaja (*Savolainen & Co*); P³ ja höyrylait.
Hortana C5 4ke, mt. (H:n os.yht., pääom. 150,000); höyrylait. Os. Viipuri.
 **Hotakka* C6 3lä - Kyyrölä 16,5, - Kuusa 18,8 m., - Galitsina 8,6, - Vampala 20,8, - Kämärä 20,2, - Pienpero 17,2.
Houru, saha (*H. saha*, omist. kun. neuv. F. W. Lagerstedt y. m.) 9 km it.ka. Lapuan k.
 **Hourula* A3 4lä - Manninen 22,5, - Hannila 17, - Sorvari 26,1, - Pirttikoski 19.
 **Hourula* A3 6r.i - Perkkiö 13,9, - Raudaskoski 13,9, - Pakola 16.
Houtsari l. -skär (Houtskär) C2 5ke, ruots. pt. (khl. 7, tk. 6, rk. 1, 1,912 as., 101 km²); P³, höyrylait. *Kk.*: k.kyl., Björkö & Mussala, Hyypeinen.
 **Hovi* A5 1lä - Rasi 12,4 m., - Jokela 10,8 m.
Hovila A5 8p, mt. (kaupp. N. Timonen).
Hovila, mt. (tal. A. Ryyänen, ennen kaup.neuv. A. J. Mustonen) lähellä Pielisjärven k. A6 7e.
Hovila B4 7e, mt. ja meij. (maanvilj.neuv. O. Schildt); meijerikoul.

Hovinkartano (Hofgård) C3 2e, mt. (varatuom. A. Jansson).

Hovinmaa C5 4ke, raut.as.⁴ ynnä P³ ja S¹; paperit. (E. Klaiile, omist. rouv. O. J. Klaiile).

Hovinsaaren höyrys. ja olutt., ks. Kotkan teoll.lait.

**Huhdasjärvi* C4 2ke - Jaala 18 m., - Paljakka 15.

Huhkola, mt. (til.om. F. Randelin) 1 km p. Huittisten k. C2 2i. Os. Lauttakylä.

**Huhti* (-s) C3 1e - Kylmäkoski 17, - Tursa 21,3, - Matku 24,3.

**Huhtilampi* B6 3r.i - Vatala 16,5, - Kovero 17,1, - Kiihtelysvaara 13.

Huida B2 8e, mt. (talonpoika).

Huilu (Åvik) C2 6p, mt. (til.om. G. Jack); karjanhoitokoul. Os. Turku.

Huiska A4 5lu, virkat. (henkikirj. K. Levonius).

**Huiskonen* B4 6ke - Kangasniemi 24, - Ristilä 19.

Huittinen (Hvittis) C2 2i, pt. (khl. 13, tk. 2, rk. 5, 9,271 as., 517 km²); piirilääk. ja apt. Kansanop. 3 km et. kirkolta.

Mt.: Kiviranta, Nikkilä, Peltolaurla, Takkula; Huhkola. *Teoll.lait.*: Karppi, Kiviranta, Nikkilä, Peltolaurla. *Kk.*: k.kyl., Keikyä (P), Kuninkaistenkylä, Loima, Sammu, Suttilla. *Ks.*: Lauttakylä (P).

**Huittulu* C3 2lä - Valkiakoski 10,3, - Laitikkala 25,1, - Rato 31, - Sillantaka 8,6 (vesitse).

**Humalainen* C6 3i - Kiviniemi 19,5, - Honkkala 18,2, - Sakkola 25,8, - Konnista 13.

**Humalamäki* B5 3lu - Kurkimäki 14, - Niirala 21.

**Humikkala* C2 4lo - Turku 17,5, - Mäenkylä 16,5, - Autinen 20, - Naantali 16,5.

Hummersö C1 8p, saari.

Hummelsund, mt. (J. Sundman) 3 km ka. Kroksnäsin tilalta C4 5ke.

Humpilla C3 3p, kpl. (khl. 17, tk. 17, rk. 22, 2,396 as., 210 km²); raut.as.⁴ (ent. Koivisto) ynnä P¹ ja S¹. Mt. ja saha: Venäjä. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Venäjä.

**H.* - Jokioinen 16 m.

Humppilanjoki, Loimiojen syrjäjoki.

**Humuvaara* B6 5lä - Villala 10, - Puhos 18,5, - Rasti 15,5.

Huopana B4 1ke, kylä ja koski.

Huosiolampi B6 1r.lo, mt., mylly ja mejj. (kaupp. A. Varis).

Huovari (Hoför l. Hovör) C5 5ko, majakka.

Huovila C4 3lä, mt. ja saha (ins. C. C. Collin). Os. Järvelä.

**Hurskala* C2 4i - Oripää 10, - Vesikoski 13.

Hussolansaari B5 1r.lä, mt. (kaupp. A. Varis).

Husö, mt. (hovineuv. W. Brummer) 1 km ka. Östersundomin k. C4 5lä; höyryl.lait. Os. Helsinki.

**Huttula* I 8i - Tolonen 16,8 (talvitie 16,4), - Ruikka 16,9 (talvitie 14), - Niemelä 21; H:sta Ouluun tie m.

Huttula B5 5r.i, mt. (til.om. B. Wiksten).

Huuhanmäki, mäki 1,5 km lo. Kuopista; kaunis näköala, paviljonki.

**Huuhkala* B5 8lo - Puumala 8,5, - Käyhkä 16 hyv.m., h.

Huuma, ks. Kymnlinna.

**Huutjärvi* C3 2lu - Vehmainen 10,5, - Suinula 12,5, - Halimaa 7, - Tursola 18,5 m., - Onkkaala 16.

**Huuvarinkylä* l. Huuari (Hofvarböle) C4 5p - Monnikylä 15, - Porvoo 19, - Iilola 11,3, - Myrskylä 17.

Huvitus C2 4p, mt. ja prof. J. R. Sahlbergin perustama hedelmäpuutarha; ks. Turva.

Huitsand C3 7ke, kylä; meritapp. 1855.

Huitsand C3 8ke, höyryl.lait.

Hvittis, ks. Huittinen.

Hvittisbofjärd, ks. Ahlainen.

Hympylä, mt. (arkkipiispa Antonius) 3 km lo. Sortavalasta.

Hyppelä, mt. (kaupp. Teleskin) 2 km it. Jääsken k. C5 2ka.

**Hyppänen* C2 4e - Nautela 15, - Mustanoja 11,5.

**Hyrcäs* A4 1i - Laitila 16, - Holappa 7,5.

**Hyrylä* (Skafvaböle) C3 6i - Jokela 22,5, - Kerava 7,5, - Järvenpää 11, - Nurmijärvi 21 m., - Tikkurila 17,5, - Malmi 19.

Hyrynjärvi A5 2r.lä, jvi.

Hyrynsalmi A5 1ka, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 2,081 as., 2,188 km²); P² ja apt. *Kk.*: k.kyl.

**Hyttölä* B4 4rlä - Jokela 13,2, - Angeriaitaipale 4,1, - Isolauti 14,7 hyv. m., - Ristimäki 21,3.

**Hyvelä* C3 5i - Ventelä 20 m., - Lohjannummi 22, - Pakasela 17,5, - Myllykylä 12,5, - Kettula 13, - Hatula 19, - Oinasjärvi 23,5.

Hyvikkälä, mt. (senaat. A. Charpentier) 1 km ka. Hahkialan tilalta C3 2e.

Hyvikkälä, mt. (vapaa. G. H. Boije) 4 km lä.lo. Janakkalan k. C3 4p. Os. Turenki.

**Hyvinkää* (-nge) C3 4e, raut.as.² ynnä P¹, S⁴ ja ravint.; rukoushuone, apt.haaraos. ja hotelli; - Jokela 22,5, - Hikiä 16,5.

Hyvinkään parantola (lääk. toht. J. Hagelstam) 0,3 km p. H:n as.

Hyvinkään verkat. (*H. yllespinn. & väfv. akt.bol.*, Helsinki, toimeenpan. joht. ins. O. Donner, pääom. 250,000) lähellä H:n as. (Hausjärven pt.:ssä).

Hyvinkään painohiivat., polttimo ja etikkat. (*H. fabr.akt.bol.*, Tampere, isännöits. toht. W. Juslin, pääom. 220,000) lähellä Rajamäen as. C3 6p.

Hyväsalo B5 6p, saari.

**Hyvönen* A4 7ke - Jatkola 21, - Pesola 15,3.

**Hyypö* II 5ke - Kalliosalmi 12,1 m., - Ketola 11 hyv. m.

Hyypölä C6 1e, höyrylait.

Hyypönmäki, majakka 7 km ko. Hailuodon k. I 8e.

Hyyti, mt. (tal. F. Hyyti) 2 km p. Kokemäen k. C2 2ke.

Hyömäki C3 2ke, mt. (tal. H. Hyömäki).

Häkansarf, kirkkoh. virkat. (kirkkoh. A. Nauklér) 5 km lä.lo. Bromarvin k. C2 8i.

Häkansböle C4 5lä, mt. (kenr.majuri O. Andelin). Os. Tikkurila.

Häkansvik, höyrylait. ja huviloita Degerön länsiosassa.

**Häckman* II 5ke - Ketola 12 m., - Puikkola 9, - Oinas 21; polku H:sta Sodankylän Yliaskaan vähän käytetty, tavallisemmin vesitse.

**Häijä[a]* B3 7lo, kylä (eläinmarkkin. syysk.); - Palviala 9 m., - Frigård 18 m., - Nokia 26,5 m., - Suodenniemi 22,5 m.

**Häkkilä* A3 8ka - Jokela 18,5, - Taasila 15.

**Häll* A3 7ke - Jossgork 12,3, - Kattilakoski 8.

Hällgrund, ks. Socklothällan.

**Hälvä* B6 5lo - Jounhenniemi 12,5, - Vaara 12,5 (talvitie).

Häme l. Hämeenmaa (Tavastland), maakunta, johon kuuluu *Hämeen läänistä*: Tammelan, Hauhon ja Hollolan kihlakunnat, Jämsän khl. paitsi Eräjärven ja Kuhmalahden kappelit, Pirkkalan kihlakunnasta Pälkäneen pt.; *Uudenmaan läänistä*: Orimattilan, Iitin ja Jaalan pitäjät; *Viipurin läänistä*: Valkealan pt.; *Mikkelin läänistä*: Heinolan khl. paitsi suurinta osaa Mäntyharjun pitäjää; *Kuopion läänistä*: suurempi osa Hankasalmen pitäjää, suurin osa Rautalammen pitäjää, Vesannon kpl., Keitelelen pt., vähempi osa Pielaaveden pitäjää; *Vaasan läänistä*: Laukaan khl.

Hämeen kangas (Tavastmon), Kankaanpään kirkolta Hämeenkyrön kirkolle

ulottuva hiekkaharju; hyvä polku-pyörätie. Ks. Pohjankangas.

Hämeenkylä C3 5r.lä, mt. (neiti L. Laurén).

Hämeenkylä (Tavastby) C4 4e, mt. ja juustomeij. (eversti A. Etholén).

Hämeenkyrö (Tavastkyro l. -rö) B3 7lä, pt. (khl. 11, tk. 1, rk. 6, 8,094 as., 527 km²); P³, kun.lääk. ja apt.

Mt.: Frigård, Kujala, Laitila, Pakkanen; Makkarus, Tuokkola. *Teoll.lait.*: Kyröskoski (matkail., höyrylait.), Prentti. *Kk.*: k.kyl., Haukijärvi, Kyröskoski, Lavajärvi, Lopen kylä, Vesajärvi. *Ks.*: Kärki, Mahnala (P), Timi.

HÄMEENLINNA (Tavastehus) C3 4p, kpki [rk. 22; jouluk. 96: 5,335, jouluk. 90: 4,644 as. (kirkonkirj.)], 4,166 suom., 475 ruots.; tammik. 95: 4,836 as. (henkikirj.); *raut.as.*³, S³, lääninhall., 7:s, Hämeenlinnan, tarkk'ampujapatalj., lääninsairaala, naisten kuritushuone ja työvankila, lääninvankila, tullikamari, eläinlääk., Hämeen läänin maanvilj.-seura ja H:linnan hevosyst.seura. Sijaitsee Vanajaveden rannalla. Höyryl. liike Valkiakoskelle. Markkinat tammik. ja syysk. *Oppilait.*: klass. lys. (suom.), suom. tyttök. (yksit., 6 luok.), ruots. tyttök. (yksit., 6 luok.). *Pankkeja*: Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp. *Matkail.*: Puisto. *Hist.*: Hämeenlinna l. Kruununlinna, perust. ennen 1308 (nykyään kuritush.); kpki perust. 1639, muutettu eteläpuolelle linnaa 1779, palanut 1831.

**H.* - Orjanhirs 23,5, - Parola 9,6, - Rato 18,1, - Muurila 16,3 hyv.m., h., - Janakkala 17,1, - Turenki 17, - Heinäkangas 15.

Hämeenlinna (Tavastehus), rk. 22; C3 4p, maaseurak. (khl. 18, tk. 16, 1,442 as., 97 km²); kirkko H:n kpgissa. *Mt.*: Hätilä, Karlberg, Katajisto, Kirstula, Ojoinen. *Teoll.lait.*: H:linnan höyryl. *Kk.*: Karlberg, Ojoinen. *Matkail.*: Karlberg. *Hämeenlinnan* höyryl., ks. H:linnan teoll.lait.

Hämeen lääni (Tavastehus län) käsittää kihlakunnat 15—20; pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hake-miston lopussa.

Hämeenselkä: Suomenselän ja Salpaus-selän välillä kulkee 4 vedenjakajaa: Karjalanselkä (Lehtovaarasta Toivalan salmeen ja Joensuuhun), Savonselkä (Vuoksen ja Kymijoen vesistöjen välillä), Hämeenselkä (Kymijoen ja Kokemäenjoen vesistöjen välillä) ja Satakunnanselkä (Karvia-Hämeenkyrö-Tampere-Lammi).

Hämälä, ent. herrastalo (lukk. C. Heugerströmin perill.) Joroisten pt.:ssä B5 5ke.

Hämäläinen, mt. (kreivi D. Narischkin) lähellä Säiniön as. C5 4i.

Hännilä B4 6ke, mt. (kaupp. M. Ikonen).

**Hännilä* B5 5e - Kaihumäki 17,5, - Virtasalmi 18,5.

**Hänninen* B3 6e - Ruhala 12,3, - Filppula 13,9, - Koskela 19.

Häppilä, mt. (til.om. G. Karell) 5 km lo. Turusta.

Härjännvatsa C3 6i, kylä ja höyrylait.

**Härkinvaara* B6 3lu - Sotkuma 9,8, - Joensuu 15,8.

Härkmeri B2 5p, majakka.

Härkmeri B2 5ke, kylä; Ppys.

Härkkä, mt. (til.om. O. Sederqvist) 3 km p. Perttelin k. C3 5lä.

Härkkälä C3 3e, mt. (til.om. T. V. Sainio).

Härkkälä C3 6ke, mt. (til.om. E. Schildt). Os. Nummela, Otalampi.

**Härkänen* B3 3ke - Sairanen 5, - Heikkilä 15,5, - Herrala 15,5, - Ikola 24, - Harjumäki 12.

Härmä B2 2r.ko, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁷; H:n pt. = Alahärmä.

Härskiänsaari C5 2p, saari; höyrys. (T. & J. Salvesen).

Härtonäs, ks. Hertonas.

Hästholma, luotsias. 2 km ka. Tammenpään tilalta C2 6i.

Hästholma C4 6r.p, höyrys. (isännöits. Joh. Ahlström).

*Hästnäs*in salmi ja kanava, Degerön ja Santahaminan välillä C4 5r.lo.

Hästnaukko, Luodon, Eugmon ja mannermaan välillä.

Häst-Busö C3 7e, saari, luotsi- ja tullivartioas.

Hättilä, virkat. (rouv. S. Henrikson) 2 km ko. Hämeenlinnasta.

**Häyriälä* B5 5ke - Ahola 14,5, - Kaitainen 21, - Riuttainen 18,8, - Varkaus 25,3 (talvitie 19).

Häyry, mt. (kaupp. Klockars) 4 km it.ko. Viipurista.

Häyskynvaara B6 6e, kylä, ent. lahjoitusmaa.

Högfors, ks. Karkkila, Korkeakoski.

Högholmen, ks. Korkeasaari.

Höghlubb, luotsias. 3 km et. Härkmeren majakasta B2 5p.

Högsar C2 5e, saari; mt. (til.om. V. Schauman).

Högsten C1 5lu, majakka.

Högsär C2¹ 8lä, saari ja luotsien asuma kylä.

**Höksälä* B6 6r.lo - Ännikänniemi 17,5, - Kaalamo 10 m.

Hökänniemi A5 8r.i, talo ja höyrylait.

Höytiäinen B6 1e, jvi (yli 500 km²); laski vuoteen 1859 Viinijärveen.

Höytiön „kanava“ B6 3lu; käyttämätön.

I.

Idensalmi, ks. Iisalmi.⁷

**Ihala* B6 7i, raut.as. (pys.) ynnä P⁸ ja S⁷; - Lahdenpohja 13, - Tyrjä 18,5, - Kurkijoki 25.

Ihalainen C5 2r.lo, kylä ja kalkkit. (W. Dimitrjeff).

Ihalanjoki B6 7ka, 50 km pitkä joki; helmenpyynti.

Ihantola, mt. (kreivi N. Sievers) 6 km lo. Kavantsaaren as. C5 4i.

**Ihode* C2 1e - Laitila 16,8, - Rauma 18,7, - Rohdainen 14.

II (Ijo) I 8i, pt. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 5,894 as., 1,591 km²); P¹ ja S⁸. Teoll.lait.: Iin saha, Nyby. Last.paik.: Iinröyttä. Kk.: Etelä-Ii, Olhava, Kargala, Pohjois-Ii.

Iidenlahti, mt. (tuom. A. Ehrnrooth) 5 km ko. Sulkavan k. B5 8lä.

Ijoki (Ijo älf) II 7e; vesistön ala 9,500 km², joen leveys 100—500 m.

Ijärvi II 8p, jvi (240 m).

Ijärvi A5 3p, jvi.

Ijärvi B6 7i, jvi.

Iimäki A4 8ko, vuori (205 m).

Iinröyttä (Ijoröyttä) I 8i, last.paik.

Iin satama, lähellä Iin k.; markkina-paik., höyrylait.

Iin höyrys. (toiminimi G. & C. Bergbom) lähellä Iin kirkkoa.

**Iisakkila* B4 3ke - Peltola 20,5, - Koivisto 19,4.

IISALMI (Idensalmi) A4 8r.i, kpci [rk. 39; jouluk. 96: 1,168, jouluk. 94: 1,110 as. (kirkonkirj.); tammik. 95: 1,278 as. (henkikirj.)]; postitoim.¹, S⁵, piirilääk. (kpginlääk. ei ole), eläinlääk. ja tullikamari. Sijaitsee Paloisten virran läntisellä rannalla. Kpgissa ei ole kirkkoa. Toripäiv. maalisk. ja jouluk., eläinmarkkin. syysk. Perust. 1891. Höyryliike Kuopioon, diligenssilike Kaajaan kahdesti viikossa. Rautatietä Kuopioon alettu rakentaa 1898. Oppi-

lait.: suom. reaali- ja porvarik. (kunnallinen, 5 luok., yhteisk., ei täysiluokkain.). *Pankkeja*: Kansallisp.

**I.* - Partala 8, - Ryhälänmäki 16, - Pörsänmäki 23 m., - Nerikko 17,5.

Iisalmi (Idens-), khl. 37; tk. 54; A4 Sr.i, pt. (rk. 39, 19,314 as., 2,704 km²); kun.lääk. ja reservikomp. I:n kirkkoh. kunnasta erotetaan Sonkajärven ja Vieremän kirkkoh.kunnat.

Mt.: Peltosalmi (maanvilj.- ja metjerikoul.), Pölkkiemi, Runni (terveyslähde); Ahmonsaari, Itikka, Koivikko, Marjanieni. *Rautat.*: Jyrkkä, Salahmi. *Kk.*: k.kyl. (2), Haajaiskylä, Haapajärvi, Jyrkkä, Kauppiänmäki, Nissila, Pörsänmäki, Salahmi, Sukeva, Uimala, Valkainen, Vieremä. *Ks.*: Paloinen, Soinlahti, Virta (hist.).

Iisvesi B4 4p, jvi.

Iisvesi B4 4i, satama ja raut.as. (kesäaik.) ynnä P³ (kesäaik.) ja S²; 6 km Suonnejoen asemalta.

Iitsalo B4 3p, höyryllait.

Iittala C3 2lo, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S².

Iittalan lasit. C3 2lo (*I. glasbr. akt. bol.*, joht. Cl. Norstedt y. m., maks. pääom. 48,000).

Iitti (Itis l. Iit[t]is l. Ithis), tk. 23; rk. 16; C4 4p, pt. (khl. 4, 10,590 as., n. 190 ruots., 636 km²).

Mt.: Bergvik, Massi, Nikkilä, Perheniemi, Pilkanmaa; Hiisio, Kaananaja. *Lankarullat.*: Kaukaa. *Kk.*: k.kyl., Haapakimola, Kuusankoski, Perheniemi, Sidikkala, Vuolenkoski. *Ks.*: Kauramaa, Kausala, Koskenniska, Urajärvi.

**I.* — Kausala 8, - Kimola 14 m.

Iivaara II 8p, vuori (465 m); laaja näköala.

**Iivanala* C5 6r.i - Perkjärvi 16, - Pihkala 8, - Kaukjärvi 10.

Iivantiira A5 4i, jvi.

Iivesi A4 8ko, jvi.

Ikaallinen l. Ikal. (Ikalis), khl. 11; tk. 1; B3 7lä, pt. (rk. 6; I:n kauppalaan kanssa 10,626 as., 998 km²); reservikomp. (Vatulan kylässä).

Mt.: Nygård, Osara (maanvilj.koul.); Kalmaa, Kauppila, Luukas, Venola. *Teoll.lait.*: Salmi. *Kk.*: k.kyl., Luhalahti, Miettinen, Osara, Riittala (P), Vatula. *Höyryllait.*: Heittola, Kovelahiti.

Ikaallinen (Ikalis) B3 7lä, kauppala ja kunta (khl. 11, tk. 1, rk. 6, n. 250 as.); järjestysoikeus, P¹, piiri- ja eläinlääk., apt.; eläinmarkkin. kesäk. ja syysk.

Ikalaborg, ent. vapaaherrakunta Kala-joen pt:ssä.

Ikola B2 2ke, virkat. (J. Kaunismäki). Os. Orismalan as.

**Ikola* B3 3lä - Heikkilä 15,5, - Härkänen 24; Loukkoon ei ajeta kyytiä.

Ilaja B6 2ka, kylä, ent. rautat.

Ilamantsi, ks. Ilomantsi.

**Iljala* B6 6ke - Pälkjärvi 8, - Värttilä 17, - Savikko 19.

**Iljana* A5 6lu - Sopala 18,8, - Terwasalmi 20,8.

Ilby, ks. Ilola.

Ilon kalkkit. (*I. kalkbr. akt. bol.*) 3 km it.ka. Vestanfjärdin k.

**Illu* A5 5lä - Tervola 16,3, - Sukeva 15,5 hyv.m.

Illukansaari C5 li kylä ja höyryllait.

Ilmajoki (Ilmola), khl. 40; tk. 35; B2 3p, pt. (rk. 10, 10,641 as., 613 km²); P¹, kun.lääk., apt., emäntäkoul. (Korpisaarella Korven tilan maalla), veistokoul. ja I:n maamiesseura.

Mt.: Korpi, Könni, Peltoniemi, Seppälä, Talvitie; Havusela, Peurala. *Teoll.lait.*: Korpi, Munakka, Seppälä. *Kk.*: Alapää, Tuomikyliä, Ylipää.

Ilmajoki, ks. Kyrönjoki.

Ilmarisen konepaja, ks. Helsingin teoll.lait.

Ilme[el] (-mes) C6 1lu, rukoushuone-alue Hiitolan pt:ssä; yhdistetään v. 1900 Rautjärven pitäjään.

Ilme[el] C6 1lu, mt. (Suom. valtio); ent. lahjoitusmaan kantatila. Os. Hiitolan as.

Ilmoilanselkä C3 2ke, luonnonihana jvi.

Ilmola, ks. Ilmajoki.

Ilmoniemi B4 5ke, höyry. (*I:n höyry-saha*, omist. tal. E. Usikartano) lähellä Kartanon taloa.

Ilohovi (Freudenhof), mt. (toiminimi Kaukaan tehdas) 3 km lä. Putkisalon tilalta B5 6lä.

Iloinen, virkat. (talonpoika) 3 km lä. Vesilahden k. C3 lke.

Ilola, mt. (maanvilj.neuv. O. Schildt) 5 km lä. Sysmän k.

**Ilola* (Ilby) C4 5p, kestik. ja Ppys.; - Erlandsböle 9 hyv. m., - Porvoo 11 m., - Huuvarinkylä 11,3.

Ilolankartano C4 5p, mt. (eversti Boijen perill.).

Ilomantsi l. Ila- (Ilomants), khl. 35; tk. 50; B6 4p, pt. ja kunta (luteril. ja kreik.ven. seurak.; rk. 37, kreik.ven. rk. 4, 13,732 as., 4,636 km²); P¹, kun.lääk., apt., kirjakauppa, veisto- ja kutomakoulu. Venäl. pääkirkko lähellä luteril. kirkkoa.

Rautat.: Möhkö. *Kk.*: k.kyl., Kivilahti, Kovero, Möhkö. *Vendl. rukoushuoneet*, „tschasovnja“, Hattuvaaran, Kuolismaan, Melaselän ja Vuottonlemin kylissä. *Ks.*: Ilaja, Kovero (P), Mekri ja Pahkalampi, Viikinselkä.

**I.* - Lylyvaara 19,5, - Maukkula 11,8, - Marjovaara 17,6, - Möhkön tehd. 23,5.

**Ilomäki* B2 4p - Mikkula 23,8, - Alakauppila 16,9, - Plosila 16,9.

Iloniemen olutt., ks. Savonlinnan teoll.lait.

Iloniemi C3 3r.1o, mt., ent. lasit. (til. om. D. A. Collin).

Ilonoja C4 2e, mt. ja meij. (kapt. J. Gestrinin perill.).

**Ilopuro* B4 2r.1o - Pihkaanmäki 7,5, - Harju 13,5, - Mertala 10,5, - Mõm-mölälahti 14,5 (talvitie).

**Ilosjoki* A4 7r.e - Kangas 11 m., - Taipale 22,8 m.

**Imatra* C5 2ke, raut.as.³ ynnä P¹ ja S⁶; - Niskapietilä 25,5, - Rasila 20 hyv. m., - Joutseno 18, - Kuurmanpohja 18, - Niemi 18.

Imatra, suuremmainen koski (putous 19 m, pituus 875 m, leveys 41 m, vesimäärä 475 m³ sekunnissa); kruununpuisto, sähkövalo, hotelleja.

Immala, ks. Mattarila.

Immalanjärvi C5 2i, jvi; mt. (Os.yht. Tornator) lä. järvestä. Os. Vuoksen-niska.

Immola, mt. (til.om. Duvaldt) 3 km lo. Karjalohjan k. C3 5e.

Impilahti (-laks) B6 8r.i, pt. ja kunta (= In luteril. ja Kitejän kreik.ven. seurak.; khl. 29, tk. 48, rk. 36, kreik. ven. rk. 4; In luteril. seurak. 6,212 as., Kitejä 3,825 as., joista n. 25 venettä puhuvaa; Kitejän kanssa 846 km²); P¹ ja apt.

Mt.: Matkalampi, Syskyänsaari (kirkko), Uomainen, Viipulanieniemi; Kitejä. *Teoll.lait.*: Nurmisaari, Pitkäranta. *Kk.*: k.kyl., Kitejä, Pitkäranta. *Ks.*: Kitejä (P), Koirinoja, Pitkäranta (P ja S), Uomainen.

**I.* - Kitejä 12 m., - Läskelä 17 m., - Joensuu 10.

Impilahti, luonnonihana lahti; sen rannalla In kirkko.

Impola (-mb-) C3 5lu, saha (til.om. D. A. Collin, Pertteli).

**Inalampi* B5 6lo - Rantasalo 15, - Kallislahti 18.

Inari (Enare) II 1e, pt. (khl. 51, tk. 24, rk. 45, 1,302 as., joista n. 700 lap-pal., 13,000 km²); P² Toivoniemen vir-katalossa ja Ppys. kirkon luona. Mark-kinat jouluk. Ohraa ja potaattia vil-jellään, poroja on n. 20,000.

Mt.: Thule, Toivoniemi. *Autiotupia*: Menejoki, Mirhaminpirtti. *Ks.*: Hammastunturi, Jokienjoki, Karvaselkä, Kultala, Luttojoki, Pa-kanajoki, Porttikoski, Törmänen.

Inarijoki I 2i, keskisen Tenojoen nimi.

Inarijärvi (Enare träsk) II 1i, jvi; pinta-ala 1,230 km², korkeus meren pinnasta 123 m, vesistön ala 15,000 km².

Ingala, *Ingeris*, *Ingerois*, ks. Inkala, Inkeri, Inkeroinen.

**Inget* II lä - Koitila 15,8, - Vat-tula 17,7.

Ingnäs, mt. (til.om. G. Mattsson) 2 km ka. Ruonan tilalta C2 6i; höyryl.lait.

**Ingo* B2 2p - Simons 15,4, - Ny-gård (Vöyrillä) 11.

Ingå, ks. Inkoo.

Inha B3 4lo, raut.as.⁵ (ent. Ätsärin as.) ynnä P¹ ja S⁶.

Inha B3 4lo, koski; rautat. (teräs-laitos) ja saha (*August N:son Keirkner*).

Inhottujärvi B2 8lä, jvi.

Inivö C2 5p; kpl. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 765 as., 52 suom., 52 km²); Ppys. *Kk.*: k.kyl.

Inivönaukko C2 5p.

Inkala (-ng-), mt. (toht. O. Heikel) Hattulassa 9 km p. Rengon k. C3 4lä. Os. Hämeenlinna.

Inkeri (Ingeris) C3 5lä, mt. ja meij. (til.om. H. P. Jensen).

Inkeroinen I. -oi (Ingerois) C4 4i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁶; puuhiomo (*T:fors linne- o. järnmanuf. akt.bol.*); kansanop. (ennen lähellä Tavastilan as.); kapea-rait. rautatie Haminaan rakennetaan.

Inkilä B5 7p, mt. (til.om. C. F. Mil-ler); meijeri.

Inkilä C6 1lä, raut.as. (pys.) ynnä P² ja S⁷; höyryrs. (*Viborgs sågverks akt.bol.*) 2 km p. asemalta.

Inkoo I. -ko (Ingå) C3 7r.i, ruots. pt. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 3,907 as., 248 km²); P², kun.lääk. ja apt.

Mt.: Fagervik, Kalkulla, Strömsö, Vestan-kvarn; Haga, Hoigård, Marieberg. *Teoll.lait.*: Fagervik, Stormora. *Kk.*: k.kyl., Barönsund, Fagervik, Ingarskila, Johannesberg, Jutans. *Ks.*: Barönsund, Elgsjö, Fagervik, Svenvik, Vestankvarn.

Innamo C2 5i, saari.

Innilä, mt. (tal. J. O. Hakmila, en-nen Munck-suku) 1 km p. Sotavallan tilalta C3 1i.

Intti B3 7ke, talo ja höyryl.lait.

Irjala C3 4ke, mt. (leht. K. G. Göös). Os. Turenki.

Irjala C3 6lä, mt. ja meij. (hoviok. ausk. H. Aejmelaeus); pensionaatti.

**Irjante* C2 1i, rukoushuone, Eura-joen ent. kirkko; Ppys.; kestik.; - Lapp-joki 13, - Hanninkylä 13, - Nakkila 26, - Vahala 21,4.

Irvijärvi II 8ke, jvi.

Irtanjoki B7 2i, joki.

Isnäs C4 5i, mt. (kaup.neuv. J. Askolin). Os. Gammelby.

**Iso-Evo* (Stor-Evois) C3 2r.i - Aut-toinen 16, - Syrjäntaka 19, - Lammi 13.

Iso-Heikkilä (Stor-H.), kuninkaankart. (til.om. J. W. Jansson) 1 km lä. Tur-rusta. Os. Turku.

Iso-Hiisi (Stor-Hiitis) C3 4p, mt. (til.om. G. Uschakoff). Os. Turenki.

Isojoki (Storå) B2 6r.lä, pt. (khl. 40, tk. 34, rk. 9, 4,876 as., 120 ruots., 638 km²); P¹. *Saha*: Penttilä. *Kk.*: k.kyl., Heikkilä, Kodesjärvi, Vanhakylä (P). *Ks.*: Lappväärtinjoki, Lauhavuori.

Isojoki, ks. Lappväärtinjoki.

Isojärvi B2 7i, jvi (33 m).

Isojärvi B3 8r.1, jvi.

Isokari (Enskär) C1 4r.i, saari; luotsias. ja I:n eli Uudenkaupungin loistomajakka.

Isokartano (Storgård), ent. herrastalo (tal. Palin) lähellä Ulvilan k. C2 1r.ko.

Iso-Koljonen B4 7r.p, mt. (til.om. K. Kihl).

Isokraaseli, majakka ja luotsias. 2 km p. Kumpelen majakasta.

Isokyrö (Storkyro l. -rö) B2 2ke, pt. (khl. 41, tk. 35, rk. 10, 8,136 as., n. 270 ruots., 347 km²), kun.lääk., apt., I:n talous- ja emäntäkoul.; I:n posti-toim.¹ Tervajoen asemalla. Kirkko (seinämaalauksia) rakennettu 1804. *Mt.*: Ikola, Orismala (maanvilj.-jameij.koul.) *Rautat.*: Orismala (P). *Kk.*: Alaisenpää, Ikola (2), Lehmäjoki, Orismalan tehd., Valtarla. *Ks.*: Kototammi, Napue.

**Isola* II 6lä - Kujala 10,5, - Ylipeteri 29.

**Isolahti* B4 3i - Sumiainen 19,5 hyv. m., - Kärkkää 13,7, - Hytölä 14,7 hyv. m.

Iso Lam[m]unjärvi A4 6lä, jvi.

Iso-Rahi (Stor-R.), virkat. (talonpoika) lähellä Rahin kestik. C2 3e.

Iso-Roinevesi C3 2ke, jvi.

Isosaari (Storön) C3 5ka, saari Lohjanjärvestä.

Isosanta (Storsand), Porin kpiin kuuluva saari; I:n sahat, ks. Porin teoll.lait.

Isosyöte II 7i, vuori.

Isosärkilä, mt. (til.om. J. Sjöblom) 5 km ko. Taivassalon k. C2 3e.

Ispoinen C2 6lä, mt. (reht. E. T. F. Reuter); höyryl.lait. Os. Turku. *Ks.* Katariinanlaakso.

**Istruala* B4 8r.p - Kangasniemi 16,3, - Kälä 11,5.

Itikka, mt. (til.om. J. Canth) lähellä Peltosalmen tilaa A4 8r.i.

Itis, ks. Iitti.

Itko C3 2r.lä, virkat. (laamanni A. Bläfeld). Os. Kuurila.

Itämeri (Östersjön), on Suomen rajana Hankoniemen ja Ahvenanmaan välisen saariston eteläpuolella.

Ivalojoki I 4, virta.

Ivaska, mt. (toht. Adolf V. Streng) 2 km ko. Räisälän k. C6 3p.

J.

Jaakkima (Jaakimvaara l. Jak-) B6 7r.i, pt. (khl. 27, tk. 46, rk. 35, 11,198 as., 737 km²); P¹, kun.lääk., apt. ja kirja-kauppa; raut.as.³ ynnä P³, S⁷ ja ravint. *Mt.*: Lahdenpohja, Toivoranta, Rauhala. *Kk.*: k.kyl., Huhtervu, Korteela.

Jaakkima, kauppakylä 2 km it. Jaakiman k.; järjestysoikeus, höyryl.lait.; ks. Lahdenpohja.

Jaakkola, ent. herrastalo 5 km et. Naantalista; höyryl.lait.

Jaakkola l. Nygård C3 4e, mt. (ins. G. E. Berggren). Os. Hyvinkää.

Jaakonsaari C6 3lu, saari ja höyryl.lait.

**Jaakontalo* II 5r.i - Puikkula 28, - Kujala 15.

Jaakoppi (St Jakob) C2 6p, rukoushuone.

Jaala C4 2e, pt. (khl. 4, tk. 23, rk. 16, 3,174 as., 419 km²); P¹. *Mt.*: Ilonoja. *Teoll.lait.*: Siikakoski, Verla. *Kk.*: k.kyl., Verla.

**J.* - Kimola 9 m., - Selänpää 16,5, - Huhdasjärvi 18 m., - Koskenniska 20.

**Jaama* B6 5p, talvikestik.; - Rasi-vaara 11, - Puhos 14.

Jaamala, ent. herrastalo (tal. K. Jaamala) 2 km ka. Kiikan k.

**Jaara* C2 2p - Rutuna 25, - Kiikan-oja 20, - Vehkalahti 20, - Koski 29.

Jackarby C4 5i, mt. ja mejj. (kapt. Th. Winterin perill.).

Jakobstad, ks. Pietarsaari.

**Jakokoski* B6 3p - Joensuu 23, - Eno 17, - Kontiolahti 14, - Kaltimo 18,5.

Jakosenranta C5 2ke, höyryl.lait.

Jakovala, mt. (nimism. J. Schrey) 6 km ko. Jääsken k. C5 2e.

Jalasjoki B2 4i, joki.

Jalasjärvi B2 4i, pt. (khl. 40, tk. 35, rk. 10, 10,607 as., 764 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. *Mt.*: Koukko, Kuha, Rajamäki. *Saha*: Jokipii (hist.). *Kk.*: k.kyl., Hirvijärvi, Koskut, Luopajärvi.

Jalassaari C3 5ka, luonnonihana saari.

Jalokoski A5 2ke, koski.

Jalofn]vaara B6 6i, kylä; mt. ja mejj. (kaupp. A. Kaksonen). Os. Soanlahti.

Janakkala, tk. 16; C3 4p, pt. (khl. 18, rk.22, 6,678 as., n. 120 ruots.; 517 km²).

Mt.: Hakoinen (meijerikoulu; matkail.), Irjala, Iso-Hiisi, Leppäkoski, Löytymäki, Monikkala, Tervakoski, Toiva, Vanantaka, Virala; Hyvikkälä, Konttila, Vähä-Hiisi. *Teoll.lait.*: Leppäkoski, Löytymäki, Rauha, Tervakoski, Virala. *Kk.*: Hampulla, Leppäkoski, Löytymäki, Napiala, Tarinmaa, Tervakoski, Turenki, Vähikkälä.

***J.** - Muurila 22,4, - Launoinen 21,4, - Turenki 6,4, - Hämeenlinna 17,1.

Jananuskoski B6 6e, koski (omist. kons. W. Dippel); tehdas perustettane.

Janaslahti B6 8ko, höyrylait. ja last.paik.

***Jatkola** A4 7ko - Lohvansuu 19, - Jokela 15,5, - Hyvönen 21, - Niemelä 3,5 (vesitse).

Jauhiainen B6 1p, talo; sotatapp. syysk. 11 p. 1808; siitä et. Vorna, sotatapp. syysk. 9 p. 1808.

Jepua (Jeppo) A2 8ka, kpl. (khl. 42, tk. 32, rk. 11, 2,400 as., n. 170 suom.; 126 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁷. *Mt.*: Keppo. *Teoll.lait.*: Jepuan villakehruut., Keppo. *Kk.*: k.kyl.

Jepuan villakehruut. (C. J. v. Essen) 2 km et. Jepuan k.

Jeristunturi I 4ke, vuori (650 m).

J[er]stivaara I 2lo, vuori.

J[e]siöjoki II 3lo, joki.

Jeusan A2 8lä, saari.

Jockas, ks. Juva.

Jockis, ks. Jokioinen.

Joenniemi, mt. (Aströmin Veljesten os.yht. ja toiminimi J. W. Snellman G:son) Kiehimänsuon kylässä A5 3ke. Os. Kajaani, Mieslahti.

Joeranta, ulkotalo (til.om. P. Stauffer) 3 km ko. Myllylän tilalta C4 4ke.

JOENSUU B6 3ke, kpki [rk. 38, kreikven. rk. 3; jouluk. 96: 3,217, jouluk. 90: 2,819 as. (kirkonkirj.), 2,732 suom., 75 ruots.; tammik. 95: 2,849 as. (henkikirj.)]; raut.as.³ (Pielisjoen it. rannalla), S³, tullikamari, yleinen sairaala, eläinlääk., Pohjois-Karjalan maanvilj.seura, Keski-Karjalan hevosyst. seura, Matkailijayhd. haaraosasto. Markkinat syysk., toripäiv. jouluk. Höyryliike Savonlinnaan, Lappeenrantaan, Viipuriin. Perust. 1848. *Oppilait.*: klass. lys. (suom.), tyttök. (yksit., suom., 6 luok.). *Pankkeja*: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp.

***Joensuu** - Kontiolahti 22, - Mulo 10, - Härkinvaara 15,8, - Ylämylly 17,6, - Jakokoski 23.

Joensuun luotsias. J:n kpgissa.

Joensuun reservikomp., ks. Kontiolahti.

***Joensuu** B6 8ko, höyrylait.; - Sor-tavala 17 (talvitie), - Impilahti 10, - Laskelä 8,5.

Joensuu, mt. (rouv. Schreck) lähellä Kuiseman tilaa C3 2ke.

***Joensuu** C3 3e - Portas 29, - Oinasjärvi 20,5, - Ollila 8,5, - Pitkäjärvi 15, - Hirvelä 18.

Joensuu C3 3e, höyry. (*Loimijoki dngs.akt.bol.*)

Joensuu (Äminne) C3 5r.lä, sukukart. (toimistonpäällik. kreivi C. Alex. Armfelt; ent. Hornien sukukart., sittemmin kenr. G. M. Armfelt); puisto ja muotokuvakokoelma; meij.

Joensuu C6 1r.i, mt. ja meij. (til.om. J. U. Ampiala). Os. Käkisalmi.

Johannes I. Kakkii (S:t Johannes I. -nis I. J.) C5 4e, pt. (khl. 21, tk. 43, rk. 31, 5,853 as., 219 km²); P¹. Höyrylait. lähellä kirkkoa. *Mt.*: Kaislahti, Kirjola. *Lasit.*: Rokkola-Koski. *Kk.*: Kajjala, Revonsaari, Tikkala, Uuraansalmi, Vaahtola. *Ks.*: Luurinsaari, Rokkalanjoki, Uuras (P ja S).

Johannesberg, mt. (rahast.hoit. O. Bomansson) lähellä Saltvikin k. C1 6lä.

***Johannesdal** B2 1e - Stäl 14,5, - Rimal 15,3, - Peltola 28,1, - Köping 17,6.

Johannisberg, rahvaankielellä Ruotsinkylä C3 6i, sukukart. (luutu. vapaah. H. O. Nordenskiöld Ruotsista). Os. Kerava.

Johannisberg, mt. (Porvoon kpgin vai-vastalo); höyry. (kaupp. C. F. Toikkanen); 1 km lu. Porvoosta.

Johannisberg, ks. Voipaala.

Johannislund C3 5p, lasit. (pulloja) ja mt. (toiminimi A. Norstedt, omist. A. Norstedtin perill., Helsinki).

***Jokela** A3 5r.i - Kopsala 23,8, - Tuomala 14,1, - Karhonen 23,5.

***Jokela** A3 8ka - Kangasvieri 10, - Häkkilä 18,5.

***Jokela** I. Parkkimaa A4 7p - Jatkola 15,5, - Lohvansuu 11, - Järvi-kuona 13.

***Jokela** A5 1lu - Hovi 10,8 m., - Pionniemi 20,4; tie J:sta Muhoksen Holappaan m.

***Jokela** B4 4lä - Kivisalmi 15,4, - Hyttölä 13,2, - Kuhjo 12,7, - Angeriastai-pale 11,7.

***Jokela** C3 6r.p, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S²; - Hyrylä 22,5, - Nurmijärvi 17, - Hyvinkää 21,5.

Jokela, mt. (til.om. W. Dahl), tiilit. (kauppaneuv. Paul Chmelewski) ja hokit. (eläinlääk. Artur Bärlund); lähellä J:n as.

Jokela, mt. (kapt. vapaah. R. W. Wrede) 3 km lu. Arrajoen tilalta C4 3r.ko.

Jokienjoki, joki; juoksee Paadarjärvestä Inarijärveen.

Jokijalka I 6p, tullivartioas.

Jokijärvi II 8lä, jvi; Taivalkosken pt..n ent. nimi.

Jokioinen (Jockis I. -okk-) C3 8ke, kpl. (khl. 17, tk. 17, rk. 22, 3,433 as., 177 km²); P¹; raut.as. *Mt. ja teoll.lait.*: Jokioinen. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Haapaniemi, Minkiö.

*J. - Kuhala 9,8, - Humppila 16 m., - Levä 15, - Ollila 17.

Jokioinen C3 3ke, mt. ja meij., mylly, rautat. (kankirautaa) ja manuf.t. (enimmäkseen nauvoja ja hevosenkenkiä) (*Jokis gods akt.bol.*, isännöits. ins. J. Estlander, pääom. 1,600,000; mt. ennen Willebrand-suvun oma).

***Jokioinen** C4 1lä - Harmoinen 25, - Auttoinen 13,8, - Kurhila 23,9.

Jokipiä B2 4i, höyryst. (kauppayht.); talo, missä Kustaa II Aadolf on vietänyt yön.

Jokisaari A4 5r.lä, mt. ja meij. (til.om. K. E. Lundqvist); maanvilj.koul.

Jokivarsi B4 7lu - Hallinpenkki 20, - Haavisto 14,5 m., - Puukkoinen 24 hyv.m., - Juokslahdi 13 m.

Jollamoaiivi I lke, tunturi (1,145 m).
Jollas, mt. (pankkiiri A. Laurell) 3 km it. Stansvikin tilalta C3 6r.ka; huviloita ja höyrylait.

Jomala C1 5i, ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 2,916 as., 136 km²); Ppys. *Mt.*: Jomalankartano. *Kk.*: Dalkarby, Vestansunda.

Jomalankartano C1 5i, tuom. virkat. (tuom. A. W. Granström). Os. M.hamina.

Jomalvik I. Ju- C3 7ke, kylä (tuom. A. Kumlinin asuinpaik.); höyrylait.

Jomppala II 1p, talo (J. Högman).

Jongunjoki A6 7p, joki; metsänhoito-alue.

Jongunjärvi II 7e, jvi (106 m), johon Korpisjoki laskee.

Jonherinjärvi A6 5e, jvi.

Jonkka C2 2e, mt., meij. ja saha (tal. E. Kuuskoski).

Jonsa, mt. (neiti A. Rydman) 1 km ko. Kiikan k. C2 2i.

Jormasjärvi A5 5ko, jvi.

Joroinen I. -isi (Jorois) B5 5ke, pt. (khl. 32, tk. 57, rk. 26, 8,326 as., 658 km²); P¹, piiril., apt., S³ ja Keski-Savon kansanop. ynnä emäntäkoul. (k.kylässä).

Mt.: Järvikylä (meij.koul.), Koskenhovi, Paajala, Pasala, Torstila; Braseborg, Frugård, Hämalä, Kotka, Liuna, Räisälänranta, Stendal, Tuomala. *Konepaja*: Lehtoniemi. *Kk.*: Häyriälä, Joroisniemi, Järvikylä, Kaitainen, Liuna.

***Jossgork**, A3 7lä - Torp 11, - Häll 12,3.

***Jouhenniemi** B6 5lo - Anttola 15, - Makkola 22, - Kuokkala 22,5, - Kumpuranta 12,5 (talvitie), - Kuokanmäki 11,5, - Hälvä 12,5, - Tuunansaari 17.

Jouhkola B6 5i, mt. ja meij. (til.om. A. Niiranen); ent. maanvilj.koul.

Joukio, ks. Kangaskylä.

Joutsa I. Jousa B4 8lä, pt. (khl. 30, tk. 62, rk. 28, 6,350 as., 489 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl., Hankaa, Pärnämäki, Tammi-lahti. *Koski*: Käläkoski.

*J. - Koskipää 23, - Uimaniemi 16, - Kälä 19,5, - Leivonmäki 21, - Tammi-järvi 20.

Joutseno C5 2e, pt. (khl. 24, tk. 42, rk. 34, 3,494 as., 304 km²); P³. *Mt.*: Värö; Hauskala, Meltola, Nevala. *Pensionaatti*: Rauha. *Kk.*: k.kyl.

*J. - Lappenranta 19, - Imatra 18, - Leppälä 11.

Joutsenvesi B5 6lu, jvi.

Joutsijärvi B2 8e, jvi.

Joutsiniemi C3 2lu, mt. (talonpoika, ennen Armfelt-suku).

Ju/v/ankoski, koski lähellä Juantehdasta B5 Iri.

Ju/v/antehdas I. -koski (Strömsdal) B5 Iri, rautat. (masuuni, valssilait.), manuf.t., konepaja ja saha (*S:s bruk Dimitrei Ponomareff*, omist. Kl. Guseff); kirkoll. seurakunta (640 as.) P².

Judikkala C3 Iri, mt. (til.om. F. Judikkala, ennen Bläfield-suku). Os. Kuurila.

Judinsalo B4 7ke, saari ja höyrylait.

Juga, ks. Juuka.

Juka = Juva.

Jukko C4 4ke, mt. (senaat. N. K. Hornborg). Os. Kouvola.

Jukkola C6 5lä, kylä ja tullivartioas.

Julkula B5 1e, kappal. virkat. (past. K. R. Jauhainen).

Julla (-as) C2 6ke, mt. (senaat. R. Montgomery); höyrylait. Os. Turku.

Jumalniemi C4 6r.ko, höyryst. (kons. O. Büllo).

Jumalvik, ks. Jomalvik.

***Junes** I 8p - Tornio 3, - Ylimäki 15 m.

Jungfruskär C2 5lo, saariryhmä.

Jungfrusund C2 7p, salmi; luotsias. Högsärin kylässä.

Jungund B2 1p, 2 kylää; baptisti-seurak. (16 henk.); ent. lasitehd.

Junkarsborg, muinaisrauniot 2 km lo. Mustion teht.

Juntola (-nd-) C2 6r.p, mt. (til.om. Lentow). Os. Euran kpl.

***Junttila** A4 3p - Teppo 18,5, - Top-pila 15.

**Junttula* B4 5ko - Raitaaho 17,5 m., - Korkkanen 18,4 m., - Perttula 8,8 m.
Junttula C5 1i, höyrylait.
Juojärvi B5 4, jvi (260 km²).
Juokslahti B4 5e, kestik. ja Ppys.; - Jokivarsi 13 m., - Korpilahti 19 hyv. m.
Juolavesi C4 2p, jvi.
 **Juopperi* I 6i - Peuraniemi 16,1, - Murtola 12,2.
Juorkuna A4 2r.p, kylä ja Ppys.
Jupper, mt. (everstiluutn. M. Ekestubben perill.) 1,5 km et. Tavastkullan tilalta C3 6ke.
Jurmo C2 3r.lo, saari.
Jurmo C2 7e, saari omituisine mukalakiiviharjuineen, rukoushuone, „munkinrenkaita“ (muinaisjään.) ja n. 30 as.; J:n luotsias. Lillklyndan luodolla.
Jurmonaukko C2 7e.
Jurva B2 4lä, pt. (khl. 41 ja 40, tk. 33 ja 34, rk. 10, 4,820 as., 382 km²); P². Sarvijoen kylä rukoushuoneineen, 18 km p.lu. J:n kirkolta, on erillään muusta pt.:stä. Järvenpään ja Närviöjoen kylät J:n kuntaa ja seurak. kuuluvat Teuvan nimismiespiiriin ja kirjälä. Baptistiseurak. (61 henk.). *Teoll.lait.*: Jurvan ja Järvenpään sahat. *Kk.*: k.kyl.
Jurvan saha (M. Ilmari & kumpp.) lähellä J:n k.
Jussarö C3 7e, saari, loistomajakka ja luotsias; rautamalmikerros (lunast. eräs osuuskunta); J:n majakka, ks. Sundharu.
 **Jussila* II 7r.i - Vääätäjä 18,5 (talvitie) - Kariniemi 13,5, - Koitila 15,5 (talvitie 10).
 **Jussila* B3 3i - Alberg 9,5, - Kahila 14,5.
Jussila, talo Säkylässä; toripäiv. joka keski.
Jussilansaari B5 1r.p, mt. (mets.hoit. A. Wäisänen).
Jutas, ks. Juutas.
 **Juti* C3 1lä - Nuupala 26,3, - Fanttila 15 m.
 **Jutila* A3 6p - Ventelä 22,5, - Suvantto 20, - Sorvari 21.
 **Jutila* B3 7i, talvikestik.; - Kekkoinen 18,1, - Vaakaniemi 8, - Polso 6.
Juuka (Ju[u]lga) A5 8ka, pt. (khl. 34, tk. 49, rk. 38, 8,752 as., 1,355 km²); P¹, kun.lääk., apt. ja reservikomp. *Höyrylait.*: k.kyl., Hiekkaniemi. *Kk.*: k.kyl., Ahmoavaara.
 **J.* - Koskenkorva 16, - Honkaavaara 15, - Polvijärvi 11, - Nunnanlahti 14, - Timovaara 21,5, - Paalasmaa 14 (talvitie).
Juuppa B3 8ke, rukoushuonealue Oriveden pt.:ssä.

**Juurikkalahti* A5 5r.i - Komula 22, - Kärnä, - Sopala 16.
Juurisalmi B5 7lo, salmi; kääntösilta; höyrylait.
Juurusvesi B5 1ke, jvi.
 **Juustila* C5 4ke, kestik. ja hotelli; S⁵ (kesäaik.); höyrylait.; lähellä sitä J:n sulut (3); pohj.: Parvilaisen ja Särkjärven järvet, joiden välillä 3 sulku; - Viipuri 17, - Pälli 16, - Muta-lahti 10.
Juustila C5 4ke, mt. (luutn. N. Thesleffin perill.); saha (E. Thesleff) 0,3 km et. tilalta. Os. Viipuri.
Juustilanjoki C5 4p, joki.
Juustilanjärvi, jvi et. Juustilan kestik.
Juutila, mt. (apt.om. Fr. W. Caloniun) 4 km p. Kuokkastenkosken teht. A5 8ke.
Juutas (-u[u]t-), tappelutanner Lappanjoen länt. rannalla; sotatapp. syysk. 13 p. 1808; muistopatsas.
Juva I. Juka (Jockas l. -okk-), khl. 32; tk. 59; rk. 26; B5 5re, pt. (11,701 as., 1,297 km²); P¹, kun.lääk., apt. ja kirjakauppa.
Mt.: Inkila, Koikkala, Piikkilä, Suuriniemi, Vehmainen, Vuorenmäe; Laukio, Partala, Pekurila, Tirrola, Turakkala. *Kk.*: k.kyl., Koikkala, Vuorenmäe.
 **Juva* C2 4e - Puuska 16, - Hirvas 17,3, - Kyrö 17, - Vista 17.
Juva C2 4e, virkat. (rouv. Lindström). Os. Kyrö.
Juva, mt. (rouv. M. Wellin) 1,5 km lo. Tavastkullan tilalta C3 6ke.
Juvankoski, koski lähellä Juvan tilaa C2 4e; putous 15 m.
Juvankoski C3 5lä, ent. pahvit. (palanut; kun.neuv. F. W. Grönqvist).
Juvankoski, -tehdas, ks. Juankoski, -tehdas.
 **Jylhä* B3 1e - Alakulju 15,5, - Toppari 14,2, - Kangastie 14.
Jynkkä, kalkkit. (J. kalkkitehdas, omist. maanv. P. J. Jalkanen) 4 km et.lo. Kuopiosta; sotatapp. maalisk. 1808.
 **Jynkänniemi* B4 2r.ko, talvikestik.; - Korhola 19, - Lapinlahti 13.
Jyrkkä A5 5e, koski; rautat. (masuuni, ajho- ja mustataonta) (Paul Wahl & Co).
Jyränkö C4 1i, Ruotsalaisesta Konneveten vievä koski; kanavoittu.
Jyrävä II 6e, suuremmoinen koski.
Jyväsjärvi B4 5ke, jvi.
JVÄSKYLÄ B4 5i, kpkli [rk. 19; jouluk. 97: 2,781, jouluk. 96: 2,671, jouluk. 90: 2,597 as. (kirkonkirj.), 2,563 suom., 29 ruots.; tammiik. 95: 2,468 as. (henkikirj.)]; raut.as.³, S⁵, yleis. sairaala,

eläinlääk., Keski-Suomen maanvilj.seura, Keski-Suomen hevosystävään seura ja Matkailijayhd. haaraosasto. Markkin. tammik., eläinmarkkin. syysk. Höyryliike Heinolaan ja Vesijärvelle. Rautatie Suolahteen valmist. syksyllä 1898. Perust. 1837. *Oppilait.:* klass. lys. (suom.), suom. tyttök. (5 luok.), kansak.opettaja- ja opettajatar-semin. (suom.), kuuromykkäink. *Pankkeja:* Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp. *Matkail.:* Syrjänharju (näkö-torni).

**J:kylä* - Perttula 13 hyv. m., - Kettula 11 hyv. m., - Ränssi 19,3 m., - Ajosaho 18 hyv. m., - Muurame 13,3 hyv. m.

Jyväs kylä, tk. 37; rk. 19; B4 5i, pt. (khl. 45, 9,369 as., 714 km²); kirkko 1 km ko. J:kylän kpgista (punainen risti).

Mt.: Kangas, Niemelä (meijerikoul.). Kirri, Nisula, Sulkula, Äijätä. *Teoll.lait.:* Haapakoski, J:kylän konepaja ja telakka, Kangas (haararata), Korkeakoski, Kuokkala, Tikkakoski, Tourula. *Kk.:* Keljo, Nyrölä, Oravisaari, Puuppola, Toivakka, Vesanka. *Ks.:* Haapakoski, Kanavuori, Lohikoski, Pumperi, Ronnimäki, Toivakka (P), Äijälänsalmi.

Jyväs kylän höyry-, ks. Kuokkala.

Jähdyspohja B3 5i, kylä ja höyryl. lait.

Jämi järvi B2 8ko, jvi; kpl. (khl. 11, tk. 1, rk. 6, 3,074 as., 239 km²); P². *Kk.:* k.kyl.

Jäminki B3 8r.lu, virta ja höyryl.lait.

Jäms[s]ä, khl. 19; tk. 13; rk. 18; B4 7r.lu, pt. (11,995 as., n. 110 ruots., 993 km²); P¹ ja S⁵ (kesäaik.), piirilääk., apt. ja kirjakauppa; höyryl.lait. k.kylässä. *Mt.:* Iso-Koljonen, Vitikkala. *Teoll.lait.:* Jämsänkoski, Vitikkala. *Kk.:* k.kyl., Hassi, Juokslahti (P), Jämsänniemi, Koskenpää, Luomi, Turinkylä. *Ks.:* Kiusala (P), Koskenpää.

Jämsä, mt. (toiminimi A. Ahlström) Paluksen kylässä B2 8lo.

Jämsänjoki, joki, 95 km; juoksee Petäjäveden lävitse ja ohi Jämsän k.

Jämsänkoski B4 7r.lu, selluloosat. (*Akt. bol. J.*, Tampere, toimeenpan. joht. toht. A. Genetz, pääom. 500,000).

Jänisjoki, ks. Läskelänjoki.

Jänisjärvi B6 6ke, jvi; 340 km².

Jänisselkä B6 3lo, jvi.

**Jänkälä* I 6ka - Takkunen 15 m., - Kunnari 11,8 m.

Jänkisaari C5 2lä, saari.

**Jänneniemi*, talvikestik. 2 km p. Jännevirran kestik.; - Kuopio 16, - Muuruvesi 24.

**Jännevirta* B5 1ke, virta; kestik. ja höyryl.lait.; - Toivala 6, - Melalahti 20. *Jäppilä* B5 3e, kpl. (khl. 32, tk. 56, rk. 26, 1,672 as., 176 km²); P³. *Kk.:* k.kyl.

J. - Pieksämäki 19.

Järppilä C2 3e, mt. (tal. J. Kaskinen; ent. Flemingin tila).

Järvellä, virkat. (lukk. J. Päivärinta) 7 km et.lo. Raahesta. Os. Raahe.

**Järvellä* C4 3lä, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S²; - Hankala 17,6, - Sairakkala 16, - Marttila 10 m.

Järvellä, ks. Kotojärvi.

Järvenkylä, mt. (rouv. Bernitz) 3 km ko. Jääsken as. C5 2e.

Järvenlinna, huvila (kons. R. Lydeckenin perill.) 2 km ko. Antrean as. C5 4r.ko.

Järvenpää B2 3r.i, höyry-. (J. Myläri); kylä (kuuluu samoin kuin lä. siitä sijaitseva Närviöjen kylä Jurvan kuntaan ja seurak., mutta Teuvan nimism.piiriin ja käräjäk.)

**Järvenpää* B3 8e - Pohja 10,7 m., - Koppala 13,3 m., - Västilä 16 hyv.m.

**Järvenpää* (Träskända) C4 5lä, raut. as.³ ynnä P¹ ja S²; - Kerava 12, - Hyrylä 11, - Ohkoinen 14,5.

Järvenpää (Träskända), mt. (mets. hoit. V. Westermarck) lähellä J:n as.

Järvenpää, ent. herrastalo (tal. J. Kaasalainen) 4 km Kaukolan kirkolta C6 1e.

Järventaka C3 1r.lu, ent. herrastalo (tal. F. Järventaka).

**Järvi* (-s) C4 1r.ka - Nyby 16,5, - Vierumäki 11, - Koskenniska 5.

**Järvikuona* A4 7p - Katajamäki 16,5, - Jokela 13.

Järvikylä B5 5ke, mt. ja mej. (J:n tilaos.yht., pääom. 1,000,000); meijerikoul.

Järäinen C2 3ka, mt. (til.om. A. Bogel).

Jääsjärvi B4 7r.i, jvi.

Jääski (Jä[ä]skis), khl. 24; tk. 42; rk. 34; C5 2e, pt. (7,070 as., 429 km²); piirilääk. ja apt.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹. *Mt.:* Pelkola, Ahola, Hyppelä, Jakovala, Järvenkylä, Kostiala, Ollikka, Rouhiala, Uusihovi. *Puuhiomo:* Enso (haararata). *Kk.:* Enso, Niemi. *Ks.:* Haikola.

Jääskjärvi C5 2ka, jvi.

K.

***Kaakinen** A4 1lu - Pääskylä 10,5, - Oulu 19,4.

***Kaakkurinaho** B5 2i - Timovaara 10,5, - Polvijärvi 22.

***Kaalamo** B6 6lä, raut.as.⁵ ynnä S⁷; - Höksälä 10 m., - Savikko 10 m., - Kontiolahti 30 m.

Kaamasjoki II 1lä, joki.

Kaananoja, mt. (kapt. vapaah. R. W. Wrede) 5 km it. Arrajoen tilalta C4 3r.ko. Os. Uusikylä.

***Kaarela** I 4ke - Nikula 26,7 (vesitse), 18,7 (talvitie), - Kulkuniemi 17,6.

Kaarela, mt. (senaat. ylim. kopisti O. Thuneberg) 1 km lo. Epilän raut-plf. B3 7e. Prof. P. A. Gaddin kasvitiet. puutarha 1762-87. Höyryl.lait. Os. Tampere, Epilä.

Kaarijärvi C4 2e, jvi.

Kaarina I. Nummi (S:t Karins I. Nummis) C2 6p, pt. (khl. 8, tk. 8, rk. 1, 2,490 as., 61 km²). K.kylä, nimeltä Nummenmäki, on Turun esikaupunkeita.

Mt.: Ala-Lemu, Ispoinen, Rauhalinna, Yli-Lemu, Alakylä, Auvaisberg, Haga, Koristo, Kärki, Vaarniemi, Voivala, Vähä-Heikkilä. **Teoll.lait.**: Auran neulat., Kairinen, Turun sikurit. **Kk.**: k.kyl., Ylikylä. **Ks.**: Katariinanlaakso, Lemu.

***Kaarlahti** C6 1i, kestik. ja höyryl.lait.; - Honkala 9,8, - Kaukola 10, - Paksujalka 17,1, - Hiitolan as. 21,1.

Kaarella B2 6r.lu, mt. (til.om. J. J. Frösén).

Kaarlovaara, mt. ja meij. (nimism. K. Bäcklund) 2 km p. Koirinvaaran kestik. B6 6ke.

Kaarnesaari, luoto lähellä Orjatsaaren saarta B6 8ke; luola Sinisalmen varrella.

Kaasmarkku (Karlsmark) C2 2r.lu, verkat. (*Karlsmarks fabr. akt.dol.*, Pori, toimeenpan. joht. kons. F. H. Malin, pääom. 250,000).

Kaavi B5 2lä, pt. (khl. 36, tk. 52, rk. 38, 8,358 as., 1,051 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. haaraosasto. **Mt.**: Virrantalo. **Kk.**: k.kyl., Maarianvaara, Siivakka, Säyneinen. **Höyryl.lait.**: Melalahti.

***K.** - Luikonlahti 14, - Hipanlahti 18,2, - Melalahti 24,5.

Kaavinjärvi B5 2lä, jvi.

***Kahila** B3 3r.ka - Jussila 14,5, - Karo 17,7.

Kahiluoto, mt. (tal. J. Moisio) 4 km lä. Hakkenpään kestik. C2 5p.

Kahna, ks. Kämenniemi.

Kahperusvaara I 1ke, tunturi (1,118 m). **Kaidanoja** I. Kainu I. Uusikartano (Nygård) C2 4ke, mt. (valtiopäiväm. F. Björni; ent. Sahlbergin tila).

***Kaihumäki** B5 5e - Rantala 17,5, - Hännilä 17,5, - Kaitainen 20, - Paloinen 17, - Kaskinen 23.

Kainunselkä, vedenjakaja, kulkee Näränkävaarasta II 8ke loun. suuntaa Oulujärven luot. rantaan A4 4.

***Kaipiainen** (-ais) C5 3r.lä, raut.as.⁸ ynnä P¹, S⁴ ja ravint.; - Taavetti 26,5, - Sippolan k. 23. Sotatapp. heinäk. 15 p. 1789.

Kairisten polttimo, ks. Turun teoll.lait.

Kaisaniemi, puisto Helsingissä; Paicuksen rintakuva.

***Kaishannu** I 6lo - Vanhatalo 14,5 m., - Vanhainen 20 m. (talvitie 18).

Kaiskenkari (Keiskar) A2 7i, majakka.

***Kaislahti** C6 4e, mt. (peht. W. Huitu), os. Viipuri; kestik.; - Viipuri 19, - Römpötti 15, - Vaahtola 9.

***Kaitainen** B5 5e - Häyrylä 21, - Kaihumäki 20, - Riuttainen 18,3.

***Kaitera** II 8p - Maanselkä 11, - Oivanki 14; K:sta Pudasjärven Rissaseen tie hyv. m.

Kaivanto C3 2lu, suluton kanava.*

Kaivoinen, mt. (kaupp. C. Åkerman siskoineen) 3 km lu. Kaks Kerran k. C2 6lä. Os. Turku.

***Kaivos** C3 5lä - Kiikala 23,5, - Salo 11 m., - Hirvelä 18,8.

Kaivopuisto (Brunnsparken), puisto ja huvila-alue Helsingissä.

***Kaivos** B3 5i - Karo 15,6, - Mustajärvi 10,2.

Kaivoskanta, suluton kanava (75 m. pitkä) lähellä Visuveden kylää B3 5i.

KAJAANI (Kajana) A5 3e, kpi [rk. 43; jouluk. 96: 1,218, jouluk. 90: 1,220 as. (kirkonkirj.), 1,175 suom., 45 ruots.; tammik. 95: 1,156 as. (henkikirj.)]; S⁶, ylein. sairaala, eläinlääk., piirilääk. (kpginlääk. ei ole), khlkunnanvankila ja Matkailijayhd. haaraosasto. Markkin. helmik., toripäiv. jouluk. Perust. 1651. Höyryliike Vaalaan ja Sotkmoon; diligenssiliiike Iisalmeen kahdesti viikossa. **Oppilait.**: suom. yhteisk. (kunnallinen, 5 luok.). **Pankki**: Kansallisp. **Ks.**: Kajaaninlinna, Koivukoski, Ämmä.

***K.** - Tervola 19,5, - Lanteri 11,4, - Mattila 12, - Neuvosenniemi 18,7 (talvitie).

Kajaani, khl. 49; tk. 27; rk. 48; A5 3e, maaseurak. (2,953 as.; pinta-ala ks. Paltamo); reservikomp. Kirkko K:n kpgissa. *Mt.*: Karolinenburg, Seppälä (maanvilj.koul.); Aurala, Polvila. *Kk.*: yksi. *Ks.*: Pöllövaara, Vuolijoki.

Kajaaninlinna, linna K:n kpiin kuuluvalla saarella, perust. 1607, antautui 1716 ja räjäytettiin ilmaan; nyt raunioina. K. linnan lääni käsitti nyk. Paltamon, Hyrynsalmen, Sotkamon ja Kuhmoniemen pitäjät.

Kajala C3 5lä, virkat. (til.om. C. F. Friberg).

***Kajantila** C3 2ke - Luopioinen 11 hyv. h., - Onkkaala 16 m.

Kakki, ks. Johannes.

Kakola, ks. Turku.

Kaksinainen l. (virall. nim.) Leppäniemi B7 2e, tullias.

Kakskerta C2 6lä, kpl. (khl. 8, tk. 8. rk. 1, 608 as., n. 86 ruots., 39 km²). Postios. Turku. *Mt.*: Prinkkala; Harjattula, Kaivoinen, Kulho. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Nikkilä, Satavaluoto, Vappari.

Kakskerta, saari, jossa K:n kirkko sijaitsee.

Kalajoen konepaja (*Veljekset Friis*) lähellä Kalajoen k.

Kalajoki, rk. 41; A3 4r.lä, pt. (khl. 47, tk. 29, 4,984 as., 423 km²); P¹, piirilääk., apt. ja käsityökoul.; toripäiv. maalisk. Kirkolla sotatapp. marrask. 9 p. 1808. *Teoll.lait.*: Kalajoen konepaja. *Kk.*: Pohja, Tynkä. *Hist.*: Ikalaborg, Siipojoki.

Kalajoki A3 6ka, virta; pituus 125 km, leveys laskussa 225 m, vesistön ala 3,800 km²; K:n satama virran suussa.

***Kal/ljela** C2 4lä - Mäenkylä 16, - Yläne 21.2.

Kalfsnäs l. Kallmusnäs, ks. Sapa-lahti.

Kalho B4 7ka, mt. ja meij. (til.om. R. Carlsson).

***Kalkkinen** (-lkis) C4 lke, mt., meij. ja höyrys. (rustitil. *Sipi Koskinen*); kes-tik.; - Vesivehmainen 27 hyv. m., - Nuoramoinen 18.2.

Kalkkinen (-lkis) C4 lke, 1-sulkuinen kanava (1 km pitkä, loivuus 1,8 m); höyryl.lait. K:n koski 1 km et. kanavasta.

Kalkulla C3 7i, mt. (vapaah. E. Hisinger).

Kallavesi B5 1e, jvi (82 m yli meren-pinnan, pinta-ala n. 1,000 km²).

Kallio I 8ke, höyrys. (*K. Ångsåg*, Oulu, omist. J. G. ja K. Pentzin).

***Kallio** C3 3lu - Vesikoski 18, - Ypäjä 9.

Kallio (Berghäll), Helsingin esikau-punkeita; P¹.

Kalliokoski, koski; saha (til.om. *Emil K. Clayhills*) 1 km p. Kymminlinnan raut.plf. Os. Karhula.

Kalliokoski C5 3e, lasit. (*K. glasbruks akt.bol.*, pääom. 100,000).

Kalliola, mt. (til.om. J. Sundqvistin perill.) 1 km it. Parolan as. C3 2e.

***Kalliosalmi** II 5ke - Hautala 10,1 m., - Hyypiö 12,1 m.

***Kallistahti** B5 6e - Savonlinna 18, - Inalampi 13, - Kolhonpää 22, - Tulusmäki 13.

Kallo B2 7ke, luotsias. ja satama-loisto.

Kallola, mt. (sahanom. N. Aladin) 5 km lu. Porvoosta.

Kallvik, lahti; kesäasuntoja ja höyryl.lait.; 2,5 km ka. Botbyn tilalta C4 5lä.

Kalmaa, mt. (kamarineuv. C. O. Helsingius) 2 km it. Ikaalisten k.

Kalmari B3 4r.ko, kylä ja mt. (talolliset E. ja M. Piispanen); J. L. Ru-neberg kotiopettajana 1823.

Kalmulehto, mt. (Rosenlund & C:o) lähellä Kimingin tehd. B3 2e.

Kaltimo B6 1e, koski ja kanava; puu-hiomo ja pahvit. (*K. puuhiomo-os.yht.*, pääom. 300,000).

***Kaltimo** B6 1e - Leppälämpää 13,5, - Eno 8, - Jakokoski 18,5.

Kaltovesi C6 3lä, jvi.

Kalvik, tiilit. (kaup.neuv. *Paul Chmelewski*) 1 km lu. Bastvikin höyrys. C3 6e; höyryl.lait.

***Kallvitsa** B5 7lu, rautas.⁵ ynnä P² ja S⁷; - Mikkeli 31, - Haukivuori 14,3.

Kalvola C3 2r.lo, pt. (khl. 17, tk. 16, rk. 21, 3,701 as., 369 km²). *Mt.*: Ahla-järvi, Kangas, Liljevik, Niemi. *Teoll.lait.*: Iittala, Liljevik, Niemi. *Kk.*: Sauvala, Taljala.

Kammionvuori B4 7ke, vuori (211 m).

***Kana** B3 5lo - Riitilä 19,5 m. h., - Kuivanen 20,4, - Aurejärvi 21,3.

***Kanala** A3 8ke - Kangasvieri 14, - Kauppinen 14.

Kananaja C5 4p, mt. (til.om. R. Franck). Os. Viipuri.

Kanavuori, vuori lähellä Haapakosken koskea B4 5i; kaunis näköala.

***Kanerva**, A5 2p - Oilola 5.

Kangari, mt. ja meij. (varatuom. A. R. Hjelt) lähellä Uskelan k. C3 5lä. Os. Salo.

***Kangas** I 6r.p - Pääkkölä 23 m. h., - Kihlanki 45 (vesitse), 34 (talvitie).

Kangas A3 6p, raut.plf. 12 km Yli-veskan asemalta.

*Kangas A4 4i, talvikestik; - Neuvo-senniemi 21,4, - Alila 18,5.

*Kangas A4 7e - Nikula 19, - Ilos-joki 11 m., - Tervakangas 16,3, - Pe-sola 18,9, - Halkola 20,2 hyv. m.

*Kangas B4 5i - Ajosaho 17 m., - Rutalahti 11,5 m.

Kangas B4 5p, mt. (Os.yht. K.); Kan-kaan tehd., ks. Jyväskylän teoll.lait.

*Kangas (-ais) C3 2lo, mt. (til.om. K. Palmroth). Os. Iittala.

Kangas, mt. (kaup.neuv. J. Askolin) 3 km lo. Orimattilan k.

Kangasala C3 2r.lu, pt. (khl. 16, tk. 12, rk. 20, 5,811 as., 393 km²); P¹, kun.lääk., apt., kirjakauppa, matkail-koti ja K:n kansanop. ynnä emäntä-koul.; raut.as.⁵ (v:sta 1898) ynnä Ppys.

Mt.: Frantsila, Joutsiniemi, Liuksiala (hist.), Sorola, Vaaksy. Teoll.lait.: Kangasalan urkut., Mutikko, Tavela. Kk.: k.kyl., Haapaniemi, Köyra, Vehoniemi. Ks.: Halimaan kestik., Haviseva, Kangasalan harjut, Längelmävesi, Vehoniemi.

Kangasalan harjut (n. 150 m yli me-renpinnan; kaunis näköala; näkötor-neja): Keisariharju lähellä Joutsiniemen tilaa; Kirkkoharju 1 km lu. K:n kir-koita; Haralan l. Harjulan harju lähellä Frantsilan tilaa.

Kangasalan urkutehdas (B. A. Thulé) 1 km lä. K:n kirkolta.

*Kangaskylä 1. Joukio B6 7lä - Koit-sanlahti 10,5, - Tyrjä 20, - Kirjavalta 19,5, - Mentlahti 13.

*Kangaslahti A5 7ka - Palonurmi 10,5 h., - Suojärvi 11,5 h.

Kangaslampi B5 5r.ko, pt. (khl. 33, tk. 58, rk. 25, 1,201 as., 177 km²); P² ja kun.lääk. Höyryl.lait. k.kylässä. Kk.: k.kyl.

*K. - Viljalahti 18,5, - Hevonlahti 22,5 (talvitie), - Rantasalo 30 (talvitie).

Kangasniemi B4 6e, pt. (khl. 31, tk. 60, rk. 27, 11,052 as., 1,084 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.; eläinmarkkin. k.kylässä syysk. Mt.: Hännilä, Reinikkala, Romo. Saha: Hietala. Kk.: k.kyl., Makkola. Höyryl.lait.: k.kyl., Kortte-salmi.

*K. - Vuojalahti 16, - Tenkkilä 18,3, - Istruala 16,3, - Kauppila 18,3, - Huiskonen 24.

*Kangasniirala A4 4e - Latola 19,2, - Pussila 19,1.

Kangassaari B5 6ke, lasit. (ikkuna-lasia; K. glassör., And. Emil Nyman).

*Kangastie B3 1e - Jylhä 14, - Sor-vari 13,5.

*Kangasvieri A3 8ke - Lehtimäki 19,8, - Jokela 10, - Kanala 14.

Kankaanpää B2 8p, pt. (khl. 11, tk. 1, rk. 6, 7,676 as., 796 km²); P¹. Kk.: k.kyl., Vihteljärvi.

*Kankaanpää B3 6ke - Mäyrämäki 12,6, - Riihimäki 15,1, - Petäinen 16,7, - Multia 18,8, - Kolho 18,7 (talvitie).

Kankaanpää, mt. (til.om. F. F. Ek-qvist) lähellä Laukaan as. B4 3e.

Kankaanrinta B6 3r.e, mt. (kaupp. P. Neiglick). Os. Hammaslahti.

Kankahainen C3 2lä, mt. (tal. P. Lassila).

*Kankainen B4 6p - Hankasalmi 13,8, - Ristilä 14,4, - Selänpää 10,5.

Kankainen (-nkas) C2 4lo, sukukart. (yliopp. F. Aminoff; ent. Hornien suku-kart.); päärakennus keskiajalta.

Kannus, ent. Ylikannus A3 5i, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,989 as., 509 km²); kirjakauppa k.kylässä; raut.as.⁴ ynnä P¹, S⁴ ja ravint. Kk.: k.kyl.

Kannuskoski C5 3p, puuhiomo ja pahvit. (K. akt.bol., isännöits. D. Col-liander, maks. pääom. 120,000). Os. Kaipiainen.

Kansala B5 3e - Leppävirta 3, - Nii-rala 10, - Varkaus 23.

Kansjärvi, mt. (rouv. E. Sandell) 3 km et.lo. Bromarvin k. C2 8i.

*Kansola C5 2e - Pälli 17, - Lap-peenranta 21,5.

Kantala B5 5lä, raut.as.⁵ ynnä P^{2*} ja S⁸.

Kantlahti A2 8ke, kylä ja satama; höyryl. lait.

Kantokylä, mt. (kaupp. J. Syrjänen) 4 km it. Pälkäneen k. C3 2lä.

*Kantola B3 4r.ko - Peltola 15 m., - Korpela 20,5 m., - Korppiseniemi 17,5 m.

Kantola C3¹ 2p, mt. (tal. K. Pätiälä nuorempi).

Kapekakoski B4 3e, koski.

Kapellstrand, mt. (kapt. C. R. Bre-mer) 5 km ko. Paraisten k. C2 6lä.

Kara C3 4i, mt. (kun.neuv. T. Nor-densvan). Os. Ryttylä.

Karali B6 4e, last.paik. (Värtsilän rautatehdasta varten).

Karankajärvi B3 4ko, jvi.

*Karatsalmi B7 2r.e - Varpakylä 17, - Aittakoski 21, - Papero 31.

Kardrag, mt. (til.om. B. Hollmeruksen perill.) 2 km lu. Tirmon Ppysäkiltä C4 5i.

Karelen, ks. Karjala.

Karhatsa, mt. (kaupp. K. Nissinen) lähellä Tuokslahden plf. B6 8p.

Karhijärvi B2 8e, jvi.

Karhula C4 6ko, mt., puuhiomo, puuvillat., tiilit., lasit., konepaja, mylly, höyrysahoja (K. akt.bol., pääom. 4,000,000, isännöits. kaupp. K. Lind-vall; ennen kapt. W. Ruth); P¹ ja S⁵; apt. haaraos., toripäiv. joka kuun 16 p.;

höyrylait. ja Maanviljelyspankin haaraos. Rautatietä matkust.- ja tavara-liikennettä varten rakennetaan Kymin asemalta ohi K:n lasitehtaan (tuleva as.) K:n höyrysaohille; haararata K:n puuhiomolle; pituus 5,6 km.

**Karhunpää* A5 8p - Nurmekslen kauppala 19,5, - Haapajärvi 16.

Karhunsaaari, höyry. (katsontamies *Gust. Durchman*; vuokr. *T. & J. Salvesen*) 1 km et. Toivalan kestit. B5 lke; höyrylait.

**Kari* B3 lke - Sippola 17, - Karvala 17.

Karihaara I 8p, höyry. (*Trävaru akt. bol. Kemi*, joht. K. Pentzin ja K. A. Snellman, Oulu, ja Alfr. Jacobsson, Turku, pääom. 5,000,000).

Karjoki (Bötom) B2 5ko, pt. (khl. 40, tk. 34, rk. 9, 2,526 as., 123 km²); P². Kk.: k.kyl., Alakylä.

Karikko, mt., ja Karikkokoski, höyry. (*K. H. Karikko*) 4 km ka. Petäjäveden k. B4 5lä.

Karilanmaa, ks. Yskelä.

Karinainen (-ais) C2 4i, rukoushuone-alue ja kunta (khl. 14, tk. 7, rk. 7); Ppys. *Teoll.lait*: Kyrön höyry. Kk.: k.kyl. Ks.: Marttila.

**Kariniemi* II 7i - Väättäjä 13,5, - Koitila 16,5, - Jussila 13,5.

Karins, ks. Kaarina.

Karisalmi C5 4i, raut.as. (pys.; v:sta 1898) ynnä Ppys. ja S, 329 km Hel-singistä.

Karja (Karis) C3 7p, pt. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, ilman Mustiota 2,817 as., n. 140 suom.; Mustion kanssa 195 km²); raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁶; baptistiseurak. (89 henk.). K:n asemalta rakennetaan rautatie Turkuun, valmistuu syksyllä 1899. Mt.: Bredvik, Degerby, Grabbacka (hist.), Nyby. Kk.: Backgränd, Kila.

Karjala C2 4lä, kpl. (khl. 7, tk. 5, rk. 2, 1,030 as., 207 km²); P². Kk.: k.kyl. Ks.: Vehmalainen.

Karjala (Karelen), maakunta, johon kuuluu *Viipurin läänistä*: Rannan, Äyräpään, Käkisalmen, Kurkijoen, Sortavalan ja Salmen khlkunnat, Virolahden, Miehikkälän ja Säkkijärven pitäjät Kymin khlkuntaa, sekä Antrean, Jääsken, Rautjärven ja Kirvun pitäjät Jääsken khlkuntaa; *Kuopion läänistä*: Liperin, Ilomantsin ja Pielisjärven khlkunnat. — Ala-Karjalan ja Ylä-Karjalan rovastikunnat, ks. rk. 37, 38.

Karjalankoski B5 2r.lä, koski; höyrylait.

Karjalanselkä, ks. Hämeenselkä.

Karjalantaipale (Karelska näset), Suomenlahden ja Laatokan välinen maa.

Karjalohja (Karislojo) C3 5e, pt. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 1,991 as., n. 220 ruots., 119 km²); P²; höyrylait. k.kylässä. Mt.: Karkkali (matkail.), Kärkelä (ent. tehd.), Maila, Immola. Kk.: k.kyl.

Karjanjoki, ks. Mustjoki.

Karkk/jali C3 5i, mt. (piispa G. Johansson); K:n niemi luonnonihana.

Karkkila (Högfors) rautat. (masuuni ja valssilaitos), konepaja (maanviljelyskaluja) ja mylly, sekä Vattolan puuhiomo C3 6lu (*Akt.bol. H. bruk o. V. träslip.*, toimeenpan. joht. W. Ramsay, pääom. 350,000); P².

**Karkkila* - Haavisto 9, - Hattula m. h., - Pakasela m. h.

Karkkilankoski (Högfors), koski lähellä K:n tehdasta.

Karkku C3 1r.lä, pt. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 3,352 as., 199 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁶. Toripäiv. Paleilan kylässä joka toinen perj. Uusi kirkko ehdotettu rakennettavaksi 6 km ko. nykyiseltä kirkolta. Mt.: Järventaka, Koski, Toijala, Tullu. *Teoll.lait.*: Siuro, Viikari. Kk.: Aluskylä, Kärppälä (P). Ks.: Pirunvuori, Sastamala.

Karlberg C3 4r.p, mt. (eversti H. Standertskjöld); suuremoinen puisto, Aulangon kattilalaakso y. m. Os. Hämeenlinna.

Kariby C1 8i, saari.

Karleborg, ent. kreivikunta, Uusikaarlepyy pääpaikkana.

Karleby, mt. (til.om. A. Abrahamsson) 3 km ko. Kullán tilalta C4 6ke.

Karlmo, 2 mt. (til.omistajat K. R. Boucht ja E. T. Cavén) 6 km lä. Lahden kauppala C4 3p. Os. Lahti.

Karlsmark, ks. Kaasmarkku.

Karlvik B5 3e, mt. (laamanni M. Brunou).

Karlö, ks. Hailuoto.

Karmala, mt. (K. G. Berg) 4 km lu. Sortavalasta.

**Karo* B3 5i - Ollila 17, - Kaivos 17, - Luodespohja 12,5, - Kahila 17,7, - Kotala 15,5.

Karolinensburg A5 3e, mt. (Oulun sahalaitos os.yht. ja toiminimi J. W. Snellman G:son).

Karpin olutt. (omist. eräs kauppa-yht.). Os. Lauttakylä.

Karsby C3 7lä, mt. (rouv. A. Brun-crona).

Karsikon höyry., ks. Joensuun teoll. lait.

Karstula B3 2e, pt. (khl. 45, tk. 38, rk. 19, 8,644 as., 1,547 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. Mt.: Kalmulehto, Krook-

kila, Lintulahti (hist.). *Bautat.*: Kiminki. *Kk.*: k.kyl., Kiminki, Kyyjärvi (P).

Kartano, mt. (til.om. Korander) 6 km ka. Tuuloksen k. C3 2i.

Kartano I. Lahdenkartano, mt. (hoivineuvos A. Fellman) ja meij. lähellä Vesijärven as. C4 3p. Os. Lahti. K:n saha = Lahden saha.

Kartano[nkylä] C3 3lä, mt. ja saha (2 km et. tilalta) (til.om. D. A. Collin).

Karttula B4 2e, pt. (khl. 38, tk. 53, rk. 39, 9,708 as., 660 km²); P¹, kun. lääk. ja apt. Höyrylait. k.kylässä.

Teoll.lait.: Hirvikoski, Souru (P ja S), Syvänniemi. *Kk.*: k.kyl., Haapamäki, Kempaanmäki, Nuutila, Punnonmäki, Souru, Syvänniemi, Talluskylä (P). *Kanavia*: Kuttakoski, Tervonsalmi (P).

Karttula B5 3lu, raut.plf. 7 km Kurkimäen asemalta.

Karttulan tehdas, ks. Souru.

Karuna C2 6ke, kpl. (khl. 8, tk. 8, rk. 1, 1,692 as., n. 460 ruots., 82 km²); P³. *Mt.*: Karunankartano, Kärkniemi, Steninge; Päisterpää. *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Sandö.

Karunankartano, mt. (rouv. A. Wibell, ent. Flemingin tila) lähellä Karunan k.

Karunki (-ngi I. -nki) I 8p, pt. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 1,913 as., 174 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.

**Karvala* B3 lke - Ollila 21,8, - Sorvari 20, - Vähäpellinen 21,8.

Karvasalmi B5 1r.p, höyrylait.

**Karvaselkä* II 3r.lu, autiotupa; - Menejärvi 32 (porolla), - Pokka 50 (porolla).

Karvia B2 6ke, kpl. (khl. 11, tk. 1, rk. 6, 3,332 as., 364 km²); P⁸. *Kk.*: k.kyl.

**K.* - Lankoski 25.

Karviainen (-ais), mt. (til.om. E. Enberg) 2 km lä. Vartsalon sahasta C2 6r.i.

Karvianjoki (Sastmola å) B2 7p, 160 km (helmenpyynti); monessa kohdin yhteydessä Noormarkunjoen kanssa.

Karvianjärvi B2 6i, jvi.

Karvianourat (Skarförarna) B2 7p, saariryhmä.

Karvio B5 4lä, koski ja 1-sulkuinen kanava; virkat. (B. Grönroos); meijeri.

Karvionranta, höyrylait. lä. Karvion kanavasta.

Kasi B4 6i, virkat. (W. Häkkinen).

KASKINEN (Kaskö) B2 3e, kpi [rk. 9; jouluk. 96: 854, jouluk. 90: 815 as. (kirkonkirj.), 800 ruots., 15 suom.; tammik. 95: 630 as. (henkikirj.)]; S⁵, kpginlääkäriä ei ole. Sijaitsee saarella, joka 112 m pituisella kivisillalla on yhdistetty mannermaahan. Perust. 1785. *Pankki*: Vaasan p.

**K.* - Gnidars 13,6.

**Kaskinen* B5 7i - Kailumäki 23, - Ryhälä 12,5, - Sulkava 17.

Kaskisten loistomajakka, ks. Sjalgrund.

Kastelholma (-holm) C1 6lä, kuninkaankart. ja juustomeij. (kun.neuv. C. G. Rosenberg); khlkunnanvanhila; keski-aikaisen K:n linnan rauniot it. salmesta; luonnonihana seutu.

**Kasurila* B5 lke, kestit. ja höyryl. lait.; - Kuopio 21 (talvitie), - Toivala 13 m., - Pajulahti 18 m., - Hamula 9, - Pöljä 12,5.

**Katajamäki* A4 7r.p (Haapajärvellä); - Saarela 16,7, - Änäckälä 18,5, - Perkiö 15,3, - Järviukuona 16,5.

**Katajamäki* A4 7lä (Pihtiputaalla); - Aho 21,2, - Nikula 10,8, - Änäckälä 19,5.

Katajisto, mt. (eversti H. Standertskjöld) 2 km p. Hämeenlinnasta.

Kataloinen C3 4r.p - Lammi 9, - Turkenki 22, - Riikoinen 18,7, - Hankala 18,7.

Katara, ent. herrastalo (tal. O. Katara) 5 km it. Tyrvään k.

Katariinanlaakso (Katrinedal), luonnollinen puisto Ispoisten tilalla C2 6lä.

Katinen (Kattis) C3 4p, mt. (til.om. O. Lönnholtz). Os. Hämeenlinna.

Katrineholm, mt. (kirkkoh. J. Granö) 3 km ka. Tornioista.

Kattilakoski I 6lä, koski.

**Kattilakoski* A3 7ke - Häll 8, - Söderkultalahti 16,3.

Kauhainen C2 6p, tuleva raut.plf. 4,4 km Paimion tulevalta asemalta.

Kauhajoki B2 4e, pt. (khl. 40, tk. 35, rk. 10, 10,536 as., 1,190 km²); P¹. Kirkolla sotatapp. elok. 10 p. 1808. *Mt.*: Kaarlela, Knuuttila, Alaknuuttila (karjanhoitokoul.). *Sahoja*: Knuuttila, Koski, Turja. *Kk.*: k.kyl., Harja, Hyyppä, Pänätäne.

Kauhajoki, ks. Kyrönjoki.

Kauhajärvi B3 lke, rukoushuone; Ppys.

Kauhala, mt. (varatuom. G. V. Eklund) 2 km p. Oitbackan tilalta C3 6e.

Kauhava B3 1lä, pt. (khl. 42, tk. 32, rk. 12, 7,885 as., 558 km²); veistokoulu; raut.as.⁴ ynnä P¹, S¹ ja ravintol. *Teoll.lait.*: Niemi. *Kk.*: k.kyl., Alakylä, Ylikylä.

Kauhavanjoki, juoksee K:n kirkon ohitse.

Kaukaan tehtaat (*Kaukas fabrik*, omist. eversti H. Standertskjöld, konttori Hellesingissä, isännöits. G. Björkenheim): lankarulla- ja selluloosat. lähellä Lappeenranta (lankarullat. järven ran-

nalla), haararata; lankarullat. lähellä Perheniemen tilaa C4 4lä (kesästä 1898), ennen Mäntsälässä.

Kaukelma[a] C3 5lä, mt. (til.om. Platin); mejjeri.

Kaukjärvi C6 5lu, jvi; kylä; venäl. kirkko ja seurak., (kreik.ven. rk. 2); huviloita ja leiripaikka; P².

**Kaukjärvi* C6 5lu - Perkjärvi 13, - Kirkkojärvi 15, - Iivanala 10.

**Kauklampi* l. Kaukalampi C4 3e, - Mäntsälä 8, - Marttila 16, - Mallusjoki 19.

**Kaukola* B2 2e - Keko 23,2, - Loukko 18,5, - Vitting 9, - Alamarttila 22, - Mielty 13,3.

Kaukola C2 3p, virkat. (maist. J. Ahlman).

Kaukolan C6 1e, pt. (khl. 26, tk. 45, rk. 33, 3,235 as., 286 km²); P³. Mt.: Järvenpää. Kk.: k.kyl. (2). Höyryl.-lait.: Kaarlahti.

*K. - Siirilahti 12,6, - Honkala 18,5, - Rami 14,5, - Kaarlahti 10, - Käksalmi 19,5.

Kaunela, mt. (nimism. E. Sjöman) 5 km Marttilan kirkolta C2 4r.ka.

Kauniainen, mt. (til.om. L. Rosenlew) 2 km lä. Kuloveden raut.plf. (rautatien pohjoispuolella, järven rannalla). Os. Siuro, Kulovesi.

Kaunissaari C2 lke, höyry. (toimim. A. Ahlström).

Kaunissaari (Fagerö) C4 6i, saari ja luotsias.

Kaunisto C3 1r.lä, mt. (tal. Kaunisto, ennen Falck-suku).

Kaupiala, mt. (ent. omist. O. Turtschaninoff) 3 km lo. Kitulan tilalta C6 5lä.

Kaupilla I 8p, mt. (H. Nisula ja toht. Z. Walmari).

**Kaupilla* A3 2e - Raahe 6, - Hannila 19, - Arola 17, - Soini 21,5, - Korsu 16,5.

Kaupilla, mt. (tal. K. E. Kaupilla, ennen rouv. E. Rosendal) 2 km p.lu. Ikaalisten kauppalasta.

**Kaupilla* B4 6lo - Kangasniemi 13,3, - Makkola 10 hyv. m., - Leivonmäki 27.

Kaupilla, mt. (kanttori K. E. Herckman) 1 km et. Liperin k. B6 3lä.

**Kauppinen* A3 8lä - Sillanpää 23, - Kanala 14.

Kauramaa C4 4lu, kylä ja koski.

Kaurila B6 6lä, raut.as. (pys.) ynnä Ppys. ja S⁷.

Kaurissalo C2 3lä, saari.

**Kausala* C4 4lä, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁸; eläinmarkkin. toukok. ja syysk.; - Säaskjärvi 8,5, - Filppula 17, - Uusi-kylä 20, - Iitti 8.

Kaustinen (-stby) A3 7i, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,232 as., 407 km²); P³. Kk.: k.kyl., Köyhäjoki, Nikula, Vinturi.

Kauttu B3 6lo, virta ja suluton kanaava (160 m pitkä).

Kauttua C2 2lä, koski; rautat. (kanki-rautaa), manuf.t., saha ja mejj. (toimim. A. Ahlström); Fredrika Bremerin syntymäpaikka.

Kauvatsa C2 2p, kpl. (khl. 13, tk. 2, rk. 5, 2,488 as., 159 km²); raut.as.³ ynnä P² ja S⁷. Kk.: k.kyl.

Kauvonniemi, mt. (kanslianeuv. K. L. Lindeberg) 5 km p.lu. Putikon kestik. B6 7lä.

**Kavantsaari* C5 4i, raut.as.³ ynnä P² ja S⁷; - Mutalahti 19, - Hatula 18.

Kavantsaari (-holm) C5 4i, lahjoitusmaa (kuvern. A. Thesleffin perill.).

Kehta, mt. (rakennusest. K. A. Nyberg) 3 km p. Pikkalan tilalta C3 8p.

**Keihänlahti* B3 7p - Riuttaskorpi 21,3, - Vaakaniemi 12, - Pihlajalahti 18,2.

Keihärinkoski B4 lke, koski ja höyryl. lait.

Keikyä l. Keikiö C2 2i, rukoushuone; P³.

Keisarinkoski C5 3lä, höyry. (eversti-luutn. Lennart Forstén, Sippola). Os. Hamina.

Keiskar, ks. Kaiskenkari.

Keistiö C2 5lä, saari.

Keitele B4 2lä, pt. (khl. 38, tk. 55, rk. 39, 3,873 as., 516 km²); P¹ ja apt. haaraos.; höyryl.lait. k.kylässä. Kk.: k.kyl., Sulkavanjärvi.

*K. - Leppäselkä 11, - Uurave 22,5, - Kähärä 20,8, - Sika-aho 21,5 (kesätie), - Rannankylä 24 (talvitie).

Keitele B4 lka, jvi (pituus 110 km, pinta-ala 680 km², korkeus 97 m yli merenpinnan); melkoinen kalastus.

Keitele[en]/pohja B4 1p, kylä ja höyryl. lait.

**Kekkoinen* B3 7r.ko - Ruhala 16, - Yrjölä 18,2, - Jutila 18,1 (talvitie).

**Keko* B2 2lä - Köping 10,5, - Kaukola 23,2, - Mielty 14,5, - Hannuksela 8,9.

Kekrinlahti, luonnonihana lahti lähellä Riekalkan saarta, 3 km ko. Haavuksen saaresta B6 8ke.

Keksalmi C4 lke, salmi.

Kelho, mt. (til.om. R. A. Olsson) 6 km ka. Lempäälän k. C3 li.

Kelkkala, tulitikkut. (K. Jakowleff) 3 km ka. Viipurista.

Kellahti (Källfjärd l. = suom.) B2 7i, mt. (kun.nouv. E. Avellan).

Kello I 8ka, kylä; Ppys.

Kellojärvi A5 4e, jvi.

Kellokoski (Mariefors) C4 5r.l.u, ruokshuone, ent. tehtaanseurak.; mt. (kreivitär L. Ehrnrooth), ja karjanhoitokoul.; rautat. (kankirautaa) ja manuf.t. (*Björkboða fabr.akt.bol.*, Helsinki, joht. kons. J. N. Carlander, kaup. C. F. Carlander y. m.; pääom. 150,000). Os. Järvenpää.

**Kelloniemi* B5 1e - Kuopio 4,5, - Toivala (lautalla).

Kellonkoski B4 4lä, koski.

Kellosalmi C4 1p, salmi ja höyryl. lait.; mt. (tal. K. Kellosalmi).

Keltin- l. Keltistenkoski C4 4 p; katkaisee Salpausselän.

Kelviä, ks. Kälviä.

**Kelvä* B6 1ke - Leppälänpää 20, - Kotalahti 15,5.

Kelvänesaari C4 1p, saari.

KEMI I 8p, kpci [tk. 26, rk. 44; jou-luk. 96: 1,011, jouluk. 90: 632 as. (kir-konkirj.), 591 suom., 40 ruots.; tammik. 95: 812 as. (henkikirj.); Ptoim.¹, S^(3,5), eläinlääk. ja järjestysosikeus (raastuvan-oik. ja maistraatti päätetty perustaa). Kpginlääk. ei ole. Markkin. syysk. Perust. 1869. *Oppilait.*: suom. yhteisk. (kunnallinen, ei täydell.). *Pankkeja*: Pohjoism.p., Kansallisp.

*K. - Mikkola 8.

Kemi, khl. 50, tk. 26, rk. 44; I 8p, pt. (4,722 as., 332 km²); kun.lääk. ja reservikompp.; 2 kirkkoa, vanhempi v:ta 1521 (holvimaalauksia). *Mt.*: Kaup-pila; Niemelä. *Teoll.lait.*: Karihaara, Kemin puuhiilit., Laitakari. *Kk.*: k.kyl., Karihaara, Pöhlö (2).

**Kemie* B6 5ko, kylä ja P²; - Onkamo 11, - Vatala 14, - Patsola 16,5, - Haara-järvi 13, - Pälkjärvi 23,5.

Kemihaara II 5ko, Kemijoen lähde-haara.

Kemijoki I 8, joki; vesistön ala 53,000 km²; lohen- ja siiankalastus.

Kemijärvi (Kemiträsk) II 5i, jvi; pt. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 4,148 as., 4,507 km²); P¹ ja apt. haaraos.

Kemin puuhiilit. (*Finska kolaffären Tord Magnusson*, Ruotsi, isännöits. ins. Seb. Tammelaender).

Kemiö (Kimito) C2 6e, lähinnä Ahven-naanta Suomen suurin merisaari; pt. (khl. 9, tk. 8, rk. 7, 5,697 as., n. 900 suom.; 299 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.

Mt.: Fröjdböle, Germundsvedia, Gästerby, Sapalahti (Angeliemessä?), Syvälahti, Ström-ma, Vestankärr, Vijk; Eknäs, Gundby, Klockars, Rugnola, Vestergård. *Saha*: Strömsholm, Vest-lahti. *Höyryl.lait.*: Fröjdböle, Lappdal. *Kk.*: Rugnola, Syvälahti, Vestlahti, Vreta (2). *Ks.*: Strömma.

*K. - Sauvo 25,5 (Lappdal—Sauvo maamatka hyv. m., h.) - Lupaja 29,5, - Aisböle 22.

Kemiön kanava = Strömman kan. C2 6i; luotsias.

Kemiön virta, K:n saaren ja sen itä-puolella olevan mannermaan välillä; 20 km pitkä.

Kempele A4 1lu, kirkoll. seurak. ja kunta (khl. 46, tk. 28, rk. 42, 1,172 as., 144 km²); raut.as.² ynnä P² ja S². *Mt.*: Ollila. *Kk.*: k.kyl.

Kempinmäki B4 7r.ko, vuori (242 m). *Kepola* C2 2e, mt. ja meij. (til.om. F. Järnefeltin perill.).

Keppo A2 8i, mt. (til om. O. v. Essen); saha (toiminimi *Peter Malm j:r*, omist. kaup.neuv. O. A. Malm); yhtiömeij.

Keppola, mt. (osa A. Welkernin perillisten, toinen osa Stanislai Sonkin) 1 km p. Kitulan tilalta C6 5lä.

**Kerava* (Kervo) C4 5lä, raut.as.² ynnä P¹, S⁴ ja ravint.; - Hyrylä 7,5, - Nikkilä 14, - Järvenpää 12.

Kerava, mt. (til.om. E. Jaeckell) lähellä K:n as.

Keravan tiilit. (*Akt.bol. Kervo tegelbruk*, toimeenpan. joht. kapt. T. Hjelt, maks. pääom. 150,000) lähellä K:n as.

Keravanjoki, Vantaanjoen syrjäjoki; juoksee Kellokosken, Keravan ja Tikkurilan ohi.

Kerimäki B6 5r.lä, pt. (khl. 33, tk. 51, rk. 25; ilman Enonkoskea 10,558 as.; Enonkosken kanssa 990 km²); P².

Mt.: Moisalmi, Putikko; Kauvonniemi, Pitkälä. *Saha*: Putikko (P ja höyrylait.). *Kk.*: Joughenniemi, Kumpuranta, Niinimäki, Putikko, Simpala, Vaara. *Ks.*: Pukaharju, Tuunan-saari.

Kerkonjoensuu B4 4p, kylä; Ppys.

Kerma B5 4e, koski; saha (*Hackman & Co*).

Kermajärvi B5 4e, jvi.

Kernaalanjärvi C3 4ke, jvi.

Kerttujoki A3 7lä, joki.

Kervo, ks. Kerava.

Keskinieni I 8e, majakka.

**Keskustalo* B4 3lä - Peltola 16 hyv. m., - Paanala 11 m.

**Kesti* A5 3ke - Mattila 21, - Mik-kola 17,5, - Hahtola 16.

Kestilä A4 4lä, pt. (khl. 48, tk. 30, rk. 40, 2,516 as., 336 km²); P^{2*}. *Mt.*: Myllykoski. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Pelso.

Kesälähti B6 5e, pt. (khl. 36, tk. 51, rk. 37, 3,339 as., 381 km²); P²; höyryl. lait. lähellä kirkkoa Puruveden ja Pyhäjärven rannalla. *Mt.*: Mäntyniemi. *Höyrymylly*: Aittolahti. *Kk.*: k.kyl.

*K. - Rasti 11,5, - Syrjäsalmi 19, - Lamminpää 12,5, - Vaara 15 (talvitie).

Kesälä, mt. (kons.rouv. R. Sovelius) 1 km p. Raahesta.

Kesämönsaari B5 8p, saari, jossa Väkeväjän vuori (kaunis näköala).

**Ketola* II 5ke - Hyypiö 11 hyv. m., - Häckman 12 m.

**Kettula* B4 5ke - J:kylä 11 hyv. m., - Veitsikka 12,5 hyv. m.

**Kettula* C3 5i - Ahtiala 13,1, - Hyvelä 13.

Keuru[u] (Keuru) B3 6p, pt. (khl. 44, tk. 37, rk. 20, 9,122 as., 1,156 km²) P¹, kun.lääk., apt. ja 2 kirkkoa; höyryl. lait. k.kylässä; raut.as.⁵ *Mt.*: Ollila. *Teoll.lait.*: Bonnäs, Mänttä. *Kk.*: k.kyl., Kolho, Liesjärvi, Mänttä, Pohjoislahti. *Ks.*: Haapamäki, Mänttä, Mäntänvuori.

Keuruunselkä B3 6ke, jvi (100 m yli merenpinnan, pinta-ala 159 km²).

Kexholm, ks. Käkisalmi.

Keyrittöjärvi A5 7r.i, jvi.

Ki/i/jala C4 5ke, mt. ja polttimo (*K. akt.bol. för jordbruk o. industri*, pääom. 600,000); täällä kenr. Adlercreutz syntyi 1757.

Kianta, ks. Suomussalmi.

Kiantajärvi A5 2p, jvi.

Kidellä, ks. Kitelä.

Kide, *Kides*, ks. Kitee.

Kehimän[joen]suu A5 3ke, kylä ja last.paik.

Kehimänjoki I. Emäjoki A5 2lä, joki.

Kiekinjoki A6 5p, joki.

Kiepsalo (Kjefsalö) C4 6lä, saari.

Kiesimä B4 4p, jvi.

Kieskiunturi II 6ke, vuori (535 m).

Kihla, ks. Kila.

**Kihlanki* I 4lä - Reponiemi 28 (ve-
sitse), 28 (talvitie), - Kangas 45 (ve-
sitse), 34 (talvitie).

Kiiala, ks. Kiala.

Kiihtelyvaara I. Kih- B6 3i, pt. (khl. 35, tk. 50, rk. 37, 7,077 as., 872 km²); P³. *Mt.*: Lotokka, Niva; Niittylahti, Rantala, Yrjölä. *Kk.*: k.kyl., Hammaslahti.

**K.* - Huhtilampi 13, - Hammaslahti 20, - Vatala 24,5.

Kiikala C3 5p, kpl. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 2,573 as., 241 km²); P³. *Mt.*: Johannislund, Kärkelä. *Lasit.*: Johannislund. *Kk.*: k.kyl.

**K.* - Ahtiala 15, - Kaivola 23,5.

**Kiikanoja* C2 2i - Kiviniemi 10, - Nuupala 8,7, - Jaara 20.

Kiikka C2 2i, kpl. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 3,712 as., 206 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S¹. Toripäiv. Kiikanojan kylässä joka perj. *Mt.*: Raukko, Ritala, Ruotsila; Jaamala, Jonsa. *Kk.*: k.kyl.

Kiikoinen (-ois) C2 2p, kpl. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 2,261 as., 57 km²); P³. Toripäiv. k.kylässä kahdesti kuussa. *Kk.*: k.kyl.

Kiili (Kil) I. Teir B2 5ke, höyrys. (tal. K. Erkkilä).

Kiimajärvi C6 4r.lä, mt. (Suom. valtio), osa ent. Pyhäjärven lahjoitusmaata. Os. Noitermaa.

Kiimajärvi C6 3i, jvi.

Kiimasjärvi A5 6p, jvi.

Kiimingin- I. Haukiputaanjoki II 7e, joki; 150 km.

Kiiminki (Ki[i]minge I. -suom.) II 7lä, pt. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 1,675 as., 388 km²); P². *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Ukkola.

**Kiisanlahti* C6 1e, talvikestik.; - Käkisalmi 16,5, - Honkala 10, - Siirilähti 15.

Kiiskilä C5 4ke, mt. (til.om. W. Breitenstein); höyryl.lait.

**Ki/h/jla* C3 7p - Mustio 15, - Gumnäs 13 m., - Tammisaari 17,3, - Fagernäs m.

Kilonkartano (til.om. F. Nymalm) 2 km it. Gröndalin kestik. C3 6e.

Kilpisjärvi I 1lä, jvi.

Kilpua A3 4i, raut.as.⁵ ynnä S⁸.

Kimala C3 3e, mt. (mets.hoit. O. Kon-
sin).

Kiminge, ks. Kiiminki.

Kiminki B3 2e, rautat. (harkkouini) ja manuf.t. (*Rosenlund & Co.*, omist. teht.om. A. Rosenlund ja kaup.neuv. J. Parviainen).

Kimito, ks. Kemiö.

Kimo B2 2p, polttimo (*G. Bergmans brännvinsbränn.*, kommandiittiyht.); rautat. (kankirautaa) ja saha (*Kimo järnbr. bol.*, kauppayht.).

**Kimoböle* C4 4lä, kestik. ja Ppys.; - Korsmalm 16, - Sääskjärvi 20, - Elimä 12.

**Kimola* C4 2e - Iitti 14 m., - Jaala 9 m., - Koskenniska 13.

**Kinnari* B5 5p - Varkaus 11, - Pirolanmäki 19.

Kinnari C3 I ke höyryl.lait. = Liesi; likellä sitä Pirunvuori, josta kaunis näköala.

Kinnula A3 8ka, rukoushuonealue.

Kinnula B5 1lä, mt.; kuuluu Mattilan tilaan.

Kintaus B4 5p, raut.as.⁵ ynnä P².

Kinteri (-nd-) C5 4lä, puuhiomo, pahi- ja paperit. (*O. Brander*). Os. Nurmen as.

Kinttula C4 3r.i, mt. ja juustomeij. (kons. J. Hamberg).

**Kipinä* I. Rantola II 7e, kestik. ja Ppys.; - Palokangas 16, - Sankala 15.

Kirjainen C2 5ka, saari.

Kirjakkala C2 6i, mt., rautat. (kanki-rautaa) ja manuft. (*Tykö bruks akt.bol.*); höyrylait. Os. Teijo.

**Kirjala* B4 8i - Hirvensalmi 12, - Rööppöinen 15, - Tuukkala 23.

**Kirjala* C2 6ke, kestit. ja höyryl. lait.; - Turku 16,5, - Runko 14, - Päräinen 11.

**Kirjalava* B6 7ke - Kangaskylä 19,5, - Lamminpää 21,5.

**Kirjalahahti* B6 8r.p, luonnonihana lahti; kylä, myöskin Orjatlahti nimeltään, ja kestit.; - Sortavala 14 m., - Laskelä 17,5 m., - Risti 21.

Kirjokivi C4 2i, raut.plf. 13 km Selänpään asemalta; mt. (varatuom. R. Elving). Os. Selänpää.

Kirjola, mt. (hotellinom. C. V. Lindblom) 6 km lä.lo. Halikon k. C3 5lä.

Kirjola C5 6r.p, mt. (rouv. Nobell); höyryl.ait. Os. Viipuri.

**Kirkkojärvi* C6 5lä, mt. (til.om. G. Nordström); kestit.; - Korpiharju 10, - Makula 12, - Kaukjärvi 15, - Mustamäki 19, - Vammelsuu 23.

Kirkkola B4 7i, mt. (kaupp. K. A. Mäkelä).

Kirkkoleppälahti B6 6ke, kylä ja Ppys.; ent. lahjoitusmaa; ks. Leppälähden kpl.

Kirkkomaansaari C5 5r.lä, saari.

Kirkkonummi (Kyrkslätt) C3 6e, pt. (khl. 2, tk. 19, rk. 23, 6,195 as., n. 390 suom., 340 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. haaraos.

Mt.: Bergstad, Hirsalo, Koski, Obbnäs, Oitbacka, Strömsby, Sundsberg, Vols; Gesterby, Hila, Kauhala, Majby, Navala, Rauhala, Sarfvik, Smedsby, Storms, Thorsvik, Vesterkulla, Värnäs. *Teoll.lait.*: Qvarnby, Strömsby. *Kk.*: Bobäck, Evtiskog, Hindersby, Haapajärvi, Järsö, Karuby, Lappböle, Oitbacka, Porkkala. *Ks.*: Bobäck, Långviken, Porkkala (P), Porkkalanaukko.

Kirkkosaari, last.paik. Viipurissa.

Kirkniemi (Gerknäs) C8 5r.ka, raut. plf. ynnä Ppys. 7 km Mustion asemalta; mt. (til.om. C. G. v. Christierson).

Kirkkonkylä (Kyrkstad) C3 5i, kestit.; - Bollstad 16,3, - Vesterkulla 22, - Mustio 8,5, - Lohjannummi 8,5, - Ventelä 12,8; mt. (sahanom. A. Dahlberg) lo. K:n kestit.; höyry. (toiminimi *Pauw & Sundberg* ja *Sandvikens akt.bol.*) lo. Virkbyn sahalla. Os. Mustio.

Kirkontaipale, suluton kanava 2 km et. Varkaantaipaleen kan. B5 7e.

Kirri, mt. (til.om. K. W. Koskelin) 7 km p. Jyväskylästä.

Kirstula C3 4r.p, mt. (vapaah. C. A. Standertskjöld). Os. Hämeenlinna.

Kirvelä, mt. (taloustireht. H. Malmgren) 1 km et. Lahnuksen tilalta C3 6ke.

Kirvesniemi, höyry. (C. H. Norrman, Helsinki) 2 km ka. Härkälän tilalta C3 6ke.

Kirvu (-vus) C6 1lä, pt. (khl. 24, tk. 42, rk. 34, 6,904 as., 671 km²); P¹, kun.lääk. ja veistokoul. Lankilan kylä yhdistetään v. 1900 Rautjärven pitäjään. *Saha*: Inkilä. *Kk.*: k.kyl., Ylikuunu.

*K. - Sairala 11 hyv. m.

Kirvunjoki l. Helisevänjoki, juoksee K:n ja Räisälän kirkkojen ohi.

Kisko C3 5e, pt. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 2,841 as., n. 190 ruots., 264 km²); P². *Mt.*: Haapaniemi, Hongisto; Mommola, Pirkkala. *Kk.*: k.kyl.

*K. - Muurla 21,5, - Särkjärvi 18,3, - Ahtiala 18,1.

Kiskonjoki, alkaa Enäjärvestä.

Kissa(n)koski B4 8e, koski ja kanava.

Kitee l. Kide (Kides), tk. 51; B6 5i, pt. (khl. 36, rk. 37, 11,922 as., 936 km²); P¹. *Mt.*: Koivikko (meijerikoul.), Puhos (matkail.); Lepolahti. *Teoll.lait.*: Matkaselkä, Puhos. *Kk.*: k.kyl. (2), Puhos, Suorlahti. *Ks.*: Koivikko (P).

*K. - Muljula 13, - Haarajärvi 12, - Puhos 14,5, - Syrjäsalmi 17, - Välivaara 20.

Kiteenjoki B6 6r.lo, 75 km; laskee Tohmajokeen.

Kiteenjärvi B6 5i, jvi.

Kitelä (Kit. l. Kid-) B7 4lu, kreik. ven. seurak. (rk. 4) ja kirkko Impilähden pt:ssä ja kunnassa; P³; ks. Impilahti.

*K. - Pitkäranta 16 m., - Impilahti 12 m., - Syskyjärvi 17.

Kitelä, mt. (kapt. Lindberg) lähellä Kitelän k.

Kit(t)inen II 3ke, virta (185 km).

Kitkajoki II 6e, joki.

Kittilä I 4i, pt. (khl. 51, tk. 24, rk. 45, 2,964 as., 7,700 km²); P¹, piirilääk., sairaala, apt. ja khkunnanvankila; markkin. jouluk. Matka Kittilän k.kylästä Kolariin Särkelän y. m. kautta 70 km. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Pallastunturi, Pulju.

Kitula C6 5lä, mt. (valtioneuv.rouv. V. Golubinski).

Kluukainen (-kais) C2 2lä, kpl. (khl. 10, tk. 4, rk. 4, 3,364 as., 200 km²); raut.as. (pys.) ynnä P². Toripäiv. k.kylässä joka toinen keskiv. *Kk.*: Köylypolvi, Panelia. *Ks.*: Panelia (toripäiv.), Rantua.

Kiuruvesi A4 8p, pt. (khl. 37, tk. 54, rk. 39, 9,361 as., 1,001 km²); P³. *Kk.*: k.kyl. (2), Rytty.

*K. - Runtana 13, - Aittoperä 18.

Kiusala, Ppys. Jämsän pt:ssä.

Kiuskerit (Vidskären) C5 5r.i, saari-ryhmä; siinä Kivimaan (Stora Fiskarö) luotsias.

Kivalo I 8ko, vuorijakso.

***Kivellä** A5 2lä - Oilola 17, - Toivola 17,4 m.

Kivennapa (Kivinebb) C6 5i, pt. (= ent. K:n lahjoitusmaa; khl. 26, tk. 44, rk. 32, 11,565 as., joista n. 110 ruots., n. 80 venäntä puhuvaa; 719 km²); P¹. Apt. Raivolassa. Toripäiv. k.kylässä joka kuuk. Raivola ja Terijoki muodostavat oman nimism.piirin.

Mt.: Lintula (luostari); **Teollait.**: Raivolan sahat ja mylly (haarata), Terijoen polttimo. **Kk.**: k.kyl., Joutselkä, Kuokkala, Miettälä, Pampala, Raivola, Terijoki. **Huvilaseutuja**: Ahvenainen, Kuokkala, Kurnoinen, Raivola, Rautakylä, Terijoki (P, apt.haaraos.). Ven. kirkko. **Tullias.**: Lipola, Kuokkala, Rajajoki, Terijoen as. **Ks.**: Hantula.

***K.** - Vuotta 13,5, - Pampala 13, - Raivola 16,5, - Terijoki 22,5, - Lanttila 14,2, - Turkkila 18.

Kivesjärvi A5 3lä, jvi.

Kivesvaara A5 3lä, vuori (296 m).

Kivijärvi II 1ka, rukoushuone (ei käytännössä).

Kivijärvi B3 2i, pt. (khl. 45, tk. 38, rk. 19, 5,161 as., 1,378 km²); P¹. **Kk.**: k.kyl., Kinnula, Leppälä.

Kivijärvi B4 1lä, jvi.

Kivijärvi C5 3r.p, jvi.

Kivikirkko, ks. Messukylä.

***Kivimaa** C2 3e - Rahi 9,6, - Södervartsala 6,9.

Kivimaa, ks. Kustavi, Kiuskerit.

Kivimo C2 5lä, saari.

***Kiviniemi** C2 2i - Lauttakylä 10, - Kiikanoja 10.

***Kiviniemi** C6 3r.i, koski (5,5 m); höyryl.lait. kosken ylä- ja alapuolella; kestit.; - Mäkrälä 19,5 m, - Sakkola 20, - Valkjärvi 21,5 m., - Humalainen 19,5, - Noitermaa 19,5, - Pasuri 18,3.

Kivioja C5 2i, raut.plf. 4 km Enson asemalta.

Kiviranta C2 2i, mt. ynnä meij., polttimo ja saha (tal. Oskar Kivi). Os. Lauttakylä.

***Kivisalmi** B4 4ke - Oikari 19,3, - Jokela 15,4, - Kuhjo 11.

Kivisalmi B4 4ke, salmi ja sulku.

Kivisalmi C6 1r.i, höyryl.lait.

Kjefsalö, ks. Kiepsalo.

Kjulo, ks. Köyliö.

Klaresund B2 3e, kirkkoh. virkat. (rov. V. Dahlberg); meijerikoul.

***Klaukkala** (Klöfskog) C3 6i, - Märstensby 13, - Korpi 16, - Nurmijärvi 14.

***Klavus** B2 1p - Nissas 14 (vesitse), - Björkö 16, - Vallgrund 11, - Valsörarna 33, - Norrskär 59.

Klemetsby, mt. (kestik.isäntä Kullström) 1 km it. Ilolan kestit. C4 5p.

Klemis, ks. Lemi.

Klockars, mt. (nimism. E. Schalien) 1 km lä. Kemiön k. C2 6e.

Klockarsand, ks. Lukkarisanta.

Kläsmark, ks. Lassila.

Klävuxen I. Näsbyn höyrys. (merikapt. Oskar Alfons Samulin) 3 km ko. Närpiön k.

Klävus, mt. (rouv. M. Starcke) lähellä Lappfjärdin k.

Kläfskär C1 8p, luoto (runsas linustus ja hylkeenpyynti); mt. (tal. E. J. Sjöberg).

Klöfskog, ks. Klaukkala.

***Knuuttila** A4 4lä - Latola 13, - Alila 17.

Knuuttila I. Yliknuuttila B2 4e, mt. ja höyrys. (kun.neuv. C. W. v. Schantz).

Knuuttila, mt. (tal. K. Reijonen) 7 km lo. Antrean k. C6 3r.lu.

Kobbaklinter C1 5e, luotsias.

Kodisjoki C2 1e, rukoushuonealue ja kunta (khl. 6, tk. 5, rk. 3); P²; ennen oma pappi; muutetaan kappeliksi. **Ks.**: Laitila.

Koikkala (Haneberg) B5 7ko, mt. (nimism. K. Lang).

Koikkala, mt. (leht. G. Biaudet'n perill.) 2 km lo. Irjalan tilalta C3 6lä.

Koirinoja B7 4lu, kylä; last.paik. ja höyryl.lait.

***Koirinvaara** B6 6ke - Havuvaara 16 m., - Soanlahti 15 m.

Koirusvesi B5 3ke, Kallaveden selkiä.

Koiskala C4 3p, mt. (ins. F. Edelheim); juustomeijeri. Os. Lahti.

Koitajoki (Koida älf) B6 4r.ko; 145 km.

Koitere B6 2lä, jvi.

***Koitila** II 8r.lä - Kariniemi 16,5, - Inget 15,8, - Jussila 15,5 (talvitie 10).

***Koitsanlahti** B6 7e, kuninkaankart. (vuokr. M. Forsblom); kestit.; - Tyrjä 19,5, - Kangaskylä 10,5, - Elisenvaara 22,5, - Rajanotko 12.

Koivikko A4 1i, mt. (til.om. K. B. Stenius); maanvilj.koul.

Koivikko, mt. (rouv. E. Snellman) 3 km et. Iisalmen kpgista.

Koivikko B6 5ke, mt. (maanvilj.neuv. A. Brander); meijerikoul. ja Ppys.; lehti-kuusimetsä.

Koivisto B2 7ka, mt. (luutn. Th. v. Frenckell).

***Koivisto** B4 3ke - Kärkkää 17,3, - Iisakkila 19,4.

Koivisto (Björkö) C5 6ke, pt. (khl. 21, tk. 43, rk. 31; Seiskarin ja Lavansaa- ren kanssa 8,736 as., 330 km²); P¹, S⁰ ja apt. haaraos. K:n satama k.ky-

lässä, tärkeä keskiajalla; höyrylait. *Teoll.lait.*: Tervahartiala. *Kk.*: k.kyl. Humaljoki, Härkälä, Makslahti (höyrylait.), Saaristo.

Koivisto, ks. Humppila.

Koivistonsalmi (Björkö Sund) C5 6p, salmi, luotsi- ja tullivartioas.

**Koivu* C3 1lu - Laukula 14 m., - Nokia 26 m.

Koivujärvi A4 8lä, jvi.

Koivukoski A5 3e, koski (putous 4,5 m) ja sulku Kajaanin kpgissa.

Koivula C4 5lä, pahantapaisten poidien kasvatustilait.; omistaa Suom. valtio. *Os.* Kerava.

Koivula, mt. (merikapit. F. v. Schantz) Kymn pt.:ssä Kymihojen varrella. *Os.* Karhula.

Koivulahti (Kveflaks l. Qv-) B2 2r.lä, ruots. pt. (khl. 41, tk. 33, rk. 9, 3,797 as., 158 km²); P². Baptistiseurak. Österhankon kylässä (53 henk.). *Saha*: Vassor. *Kk.*: k.kyl., Vassor, Vesterhankmo.

Koivumäki (Björkbacka) B5 3r.lä, mt. (kaup. G. Raninin perill.).

**Koivumäki* B5 4e - Hasumäki 14, - Hevonlahti 16 (talvitie), - Viljalahti 16.

Koivuniemi C5 3lä kimröökkit. (*K. kimröksfabr.*, omist. ins. A. Palmberg).

Koivuniemi (Björkudden) C4 5lä, huvila (valtioneuv. Z. Topeliuksen perill.); höyrylait. *Os.* Helsinki.

**Koivusaari* B5 1ke - Kuopio 24 (talvitie), - Korhola 16,5 (talvitie).

Koivusaari (Björkö) C5 6ke, saari.

Koivusaaren majakka Pitkäniemen kärjessä C5 6i.

Kojo C3 3p, mt. ja mej. (til.om. E. Wahren). *Os.* Forssa.

Kokemäenjoki (Kumo älf) C2 2ke; 100—300 m leveä, vesistön ala 36,000 km²; melkoinen lohen- ja siiankalastus.

Kokemäenkartano (Kumogård), mt. (varatuom. E. v. Knorringin perill., ennen Sten ja Svante Sture, herttua Juhana y. m.); mejeri (Joh. Adolph); 1 km ko. Peipohjan as.

Kokemäen olutt. (*Kumo ölbrugg.akt.bol.*, pääom. 60,000); lähellä Peipohjan as.

Kokemäki (Kumo) C2 2ke, pt. (khl. 13, tk. 4, rk. 5, 6,908 as., 368 km²); P², kun.lääk. ja apt.; raut.plf. 3 km Peipohjan asemalta.

Mt.: Säteri, Hyyti, Kokemäenkartano (hist.), Malmi (hist., matkail.), Pirkkinäinen, Simula, Vitikkala. *Teoll.lait.*: Kokemäen olutt., Koskenkylä. *Kk.*: Koskenkylä, Raitio, Tulkilla. *Ks.*: Kytälän as. (höyrylait.), Ylistaro.

**Kokkare* I 8ka - Siipola 12 (talvitie 11,5), - Oulu 15,3 (talvitie 14,5).

**Kokko* A3 4r.ko - Korsu 11,8. - Pietilä 11,4.

Kokkojoki A5 6lo, joki.

KOKKOLA (Gamlakarleby) A3 5lo, kpi [rk. 13; jouluk. 96: 2,444, jouluk. 90: 2,302 as. (kirkonkirj.), 1,918 ruots., 384 suom.; tammik. 95: 1,904 as. (henkikirj.)]; raut.as.³, S³ ja Libeckin sairaala. Perust. 1620; englantilaisten maallenusuyritys torjuttu 1854. *Oppilait.*: ruots. alkeisk. (4 luok.; muutetaan 5-luokkaiseksi yhteisk.); ruots. tyttök. (yksit., 5 luok.). *Pankkeja*: Yhdysp. Pohjoism.p., Uudenmaanp., Maanviljelysp. *Ks.*: Ykspihlaja (satama). <

**K.* - Bjong 15, - Vähähyyppä 22, - Peitso 22.

Kokkola (Gamlakarleby), tk. 31; rk. 13; A3 5e, pt. (K:n kirkkoh.kunnan emäkirkko maalla; khl. 43; Kokkolan seurak.: 5,255 as., n. 280 suom., 315 km²). Knifsundin ja Långön kylät K:n seurakuntaa kuuluvat Kronobyn kuntaan, käräjäkuntaan ja nimism. piiriin. *Teoll.lait.*: Kokkolan tulitikkut., Lahna-koski. *Kk.*: Säka, Vitsar.

Kokkola, mt. (kapit. L. v. Knorring) 6 km ko. Oriveden k. B3 8lä; mejeri.

Kokkolanjoki C6 1ke, joki; 90 km.

Kokkolanjoki, ks. Perhonjoki.

Kokkolan kestik., ks. Heponiemi.

Kokkolanlahti, mt. (til.om. Holopainen) 5 km lu. Oravin kanavasta B5 6ke.

**Kokkovaara* I 6pe - Vaara 11, - Alaniiva 15.

**Kokkovaara* A5 3e - Mattila 10,8 m., - Kärnäälä 14.

Kokonselkä B5 8p, jvi.

Kolari I 4r.e, kpl. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 1,550 as., joista n. 10 lappal., 2,223 km²); P³, markkin. jouluk. Maantie rakennetaan K:sta Muonionniskalle. *Ks.*: Jokijalka, Sieppijärvi (P).

**Kolari* B4 1ke - Sulkava 13 hyv. m., - Säärinmäki 19 m.

Kolehmainen, mt. (toiminimi J. W. Snellman G:son). *Os.* Vaala.

Kolehmalala B5 4i, kylä ja höyrylait.

Kolhinselkä l. Eväjäarvi B3 8i, jvi.

**Kolho* B3 6ke, raut.as.⁶ ynnä P¹ ja S⁸; höyrylait.; talvikestik.; - Kankaanpää 18,7.

Koli B6 1p, vuori (252 m); kaunis näköala ja matkailijamaja (ravint.); höyrylait.

Kolikkomäki, Viipurin esikaupunkia.

Kolimajärvi A4 7r.e, jvi; 106 m yli merenpinnan, samoin Muurasvesi ja Alvajärvi.

Koljola C6 3r.p, raut.as. (pys.) ynnä Ppys. ja S⁷.

Koljonvirta, virta; juoksee Iisalmen kirkon ohi; ks. Virta.

Kolkanlahti B4 3r.lä, mt. (Saarijärven pt.n vaivastalo); J. L. Runeberg koti-opettajana 1823.

Kolkanniemi B4 3r.lä, kirkkoh. virkat. (rov. J. J. Lybeck).

Kolkkojärvi B5 5i, jvi.

***Kolkonpää** B5 6lo - Rantasalo 14,5, - Kallistahti 22, - Tunnilla 7,5, - Pailoinen 13.

Kolppy (Källby) A3 7lä, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁹.

Koltapahta I 1lä, tunturi; rajakivi siinä, missä Suomen, Ruotsin ja Norjan rajat yhtyvät.

Kolu B4 2e, 2-sulkuinen kanava, höyrylait.

***Komula** A5 5r.i - Juurikkalahti 22, - Maanselkä 10.

Kondila, ks. Kontila.

Konevitsa I. Kononsaari (Konevits) C6 4p, saari ja venäl. luostari; höyrylait.

Konginkangas I. Kömi B4 3p. kpl. (khl. 45, tk. 39, rk. 19, 2,023 as., 265 km²); P²; höyrylait. k.kylässä. *Kk.*: k.kyl.

Konho (-ho I. -hof) C3 1i, mt. (tal. A. Ollonberg). Os. Viiala.

***Konnanlampi** A6 7r.lä - Kylänlahti 17, - Lipinlahti 17,5.

Konnevesi B4 4lä, jvi (220 km²).

Konnevesi C4 2r.lä, jvi.

***Konnitsa** C6 3ko, mt. ja meij. (Suom. valtio), osa ent. Pyhäjärven lahjoitusmaata; kestit. p. tilalta; - Hepoharju 21, - Pyhäkylä 16, - Melnitsanpelto 10 (talvitie), - Honkala 23, - Räisälä 23, - Humalainen 13, - Noitermaa 20.

Konnus B5 3ke, koski; 1-sulkuinen kanava (pituus 270 m, loivuus 0,9 m); luotsias. ja höyrylait.

Kononsaari, ks. Konevitsa.

Kontila (-nd-) B5 7e, mt. (P. Wahl & Co).

Kontiolahdi (-aks) B6 1e, pt. (khl. 36, tk. 52, rk. 38, 8,608 as., 839 km²); P², Joensuu reservikomp. ja Pohjois-Karjalan kasanop. ynnä emäntäkoul.; höyrylait. k.kylässä.

Mt.: Niinivaara, Noljaikka, Pekkala. *Teoll.*: Karsikko, Kukkosensaari, Penttilä, Utra. *Kk.*: k.kyl., Lehmo, Pihola, Pielisensuu, Puso, Selkii, Utra. *Ks.*: Höytäinen, Pielisjoki, Puntarinkoski.

***K.** - Joensuu 22, - Puso 20, - Jakokoski 14.

***Kontiolahdi** B6 6e - Savikko 20 m., - Kaalamo 30 m., - Alattu 18.

Kontioleppälahti B6 6e, kylä, ent. lahjoitusmaa.

Konttila, mt. (vapaah. H. G. Boije) 3 km it. Janakkalan k. C3 4p. Os. Turenki.

***Konttinen** A4 1p - Kosunen 14,2, - Oulu 12,4.

Koorla C2 6i, mt. (til.om. B. Mether). **Kopolanniemi** B5 5r.p, mt. (tal. Karpelin, ennen til.om. Kyander); höyrylait.

Kopolanvirta, luonnonihana virta lähellä Kopolanniemen tilaa.

***Koppala** B3 8e - Järvenpää 13,3 m., - Orivesi 13.

***Koppelo** II 1e - Törmänen 20 (vesitie), 15 (talvitie), - Tschuolisjärvi 120 (vesitse), 120 (porolla), - Lahdenperä.

***Koppelo** II 7lä - Virkkula 26, - Ruohola 21.

Kopras A5 8i, mt. (K. A. Tommila); karj.hoit.koul.

***Kopravaara** B6 1lä - Nunnanlahti 22, - Puso 13.

***Kopsala** A3 6lo - Jokela 23,8, - Lehtimäki 18.

Kopsamo B3 8ke, kylä; Ppys.

Kopu C3 6lä, mt. (hovineuv. C. F. Ekholm), os. Nummela; sen maalla Vuorelan kasvatustil. pahantapaisia tyttöjä varten.

Korela, mt. (til.om. V. Sandell) 3 km p.ko. Parolan as. C3 2e.

***Korento** II 7i - Rissanen 15,8, - Pintamo 15,8.

***Korhola** B5 1lä - Tuovilanlahti 19 (talvitie 16), - Jynkäniemi 19 (talvitie), - Alapitkä 20,2, - Koivusaari 16,5 (talvitie), - Hamula 16, - Pöljä 16 (talvitie).

Korhola, mt. (til.om. H. Peura) 2 km lu. Rautalammen k. B4 4ke; meijeri-koul.

***Korhonen** A3 6ke - Jokela 24,5, - Suvanto 19,5, - Haikola 16, - Petäjistö 12,8.

Koria C4 4ke, raut.as.³ (ent. Kymin as.) ynnä P¹ ja S⁹.

Koristo, mt. (majuurinrouv. R. Jack) 2 km lä. Rauhalinnan tilalta C2 6ke. Os. Turku.

Korkalo, Rovaniemen k.kylä, R.n pitäjän ent. nimi.

***Korkatti** A4 5ke - Lystilä 13, - Mäenpää 12, - Saarela 20,3, - Niemiaho 19,5.

Korkeakosken höyrys. ja väkiviinat., ks. J.kylän teoll.lait.

Korkeakoski A4 8lo, koski.

Korkeakoski B3 8lä, raut.as.⁵ ynnä P² ja S⁹; nahkat. (*Edv. Wallenius*) ja kenkät. (*Suomen kenkätehdas*, omist. E. Wallenius, konttori Helsingissä); kuivatuslaulait. (ins. *Matthias Bonn*).

***K.** - Aitua 5,3, - Köllä 7.

Korkeakoski B4 2ko, kohtisnora pu-
tous (46 m), korkein Suomessa, 3 km
lu. Tuovilanlahdesta; matkailijatupa.

Korkeakoski (Högfors), koski 1 km lä.
Kymin k.; puuhiomo sen partaalla =
Karhulan puuhiomo.

Korkeasaaren höyrys., ks. Oulun teoll.
lait.

Korkeasaari (Högholmen), saari ja
puisto lähellä Helsingiä; eläintarha ja
ravint.; höyrylait.

Korkiakari, luotsias. lähellä Raumaa.

Korle C6 4e, mt. (kapt. Fockin pe-
rill.) ja höyrys. (Alex. Fock).

Kormu C3 4ke, mt. (rouv. I. Anders-
son).

Koroinen, arkkipiispan virkat. 1 km
et. Maarian k. C2 6p; ent. piispanistuin
ja Turun kpgin paikka (ennen 1800).
Os. Turku.

Korojoki II 5e, joki.

Korospojha B4 5e, lahti ja höyryl-
lait.

***Korpela** B3 2e - Korppisenniemi 9,5,
- Kantola 20,5 m., - Puolimatka 26 m. h.
Korpela C5 4i, mt. (til.om. E. Alf-
than). Os. Viipuri.

Korpholma, virkat. (J. Haga) 1 km
lä. Kronobyen as; ent. hulluinhoitolait.
ja kirkko.

Korpi B2 4p, mt. ja höyrys. (til.om.
Paul Roschier).

***Korpi** C3 6p, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹;
- Haavisto 21,5, - Selkinen 17, - Klauk-
kala 16.

Korven höyrys. (F. A. Jusélius, Pori)
Hiiskolan talon maalla C3 6p.

***Korpiharju** C6 5ke - Kirkkojärvi 10,
- Turkkila 10.

Korpijärvi B6 4e, jvi.

Korpijärvi C4 2lä, jvi.

***Korpilahti** A4 Sr.lo - Uurave 14,5,
- Petäjämäki 10,5, - Basila 8,2.

Korpilahti (-aks) B4 5e, pt. (khl. 19,
tk. 13, rk. 18, 10,015 as., 857 km²); P¹,
kun.lääk. ja apt.; höyrylait. k.kylässä.
Mt.: Kurkela, Veijo. Saha: Ilmoniemi,
Muurame, Rutalahti. Kk.: k.kyl., Muu-
rame (P), Putkilahti, Rutalahti (P).
Ks.: Rutapohja.

*K. - Juokslahti 19 hyv. m., - Muu-
rame 14 hyv. m., - Kärkinen 5,4, -
Putkilahti 18,5, - Muurajärvi 18 m. h.

***Korpilahti** C6 3p - Hatula 22, - Ora-
vankytö 18.

Korpiselkä B6 4e, pt. (= ent. K:n lah-
joitusmaa; khl. 29, tk. 48, kreik.ven.
rk. 4; K:n kreik.ven. seurak. 2,078
as.; 1,041 km²); P³. Luterinuskaiset
(rukoushuone) kuuluvat Soanlahden
kirkkoh.kuntaan. Toripäiv. jouluk. Ve-

näl. rukoushuoneita „tschasovnja“, Kok-
karin, Tolvajärven, Tschokin ja Äklä-
järven kylissä. Kk.: k.kyl. Matkail.:
Tolvajärvi.

*K. - Tschokki 15, - Havuvaara 20
m., - Eimisjärvi 16, - Öllölä 22.

Korpijoki, ks. Jongunjärvi.

***Korpivaara** B5 4i, - Taipale 19, -
Ruunalehto 12, - Liperi 17 (talvitie).

Korpo I. Korppoo (Korpo) C2 5e,
saari; pt. (khl. 7, tk. 6, rk. 1, 2,566
as., n. 170 suom., 148 km²); P¹; höyryl.
lait. lähellä kirkkoa. Mt.: Korponkar-
tano, Korponvirta. Kalkkit.: Ävensor.
Kk.: Kirkkomaa, Utö, Norrskatan. Ks.:
Jurmo, Lohm, Utö.

Korponkartano, mt. (til.om. A. Eklund)
lähellä Korpon k.

Korponvirta C2 6e, mt. (til.om. A.
Johansson); salmi lo. K:n tilalta.

***Korppisenniemi** B3 2ka - Takkala
12,5 m., - Korpela 9,5, - Isomöttölä
11,3, - Kantola 17,5 m.

Korsatunturi I 4ko, vuori.

Korsholma (-holm), khl. 41; tk. 33;
B2 li, ent. kuninkaankart. (Suom. val-
tio) ja maanvilj.koul. (joht. E. A. Wahl-
beck), os. Vaasa. „K:n vallit“, keski-
aikaisen linnoituksen ja ent. maaherran-
asunnon rauniot; muistopatsas (risti).

***Korsmalm** C4 4lo - Loviisa 20, -
Porlammi 12, - Säfträsk 11, - Kimo-
böle 16, - Ruotsinkylä 21.

Korsnäs B2 3p, ruots. pt. (khl. 40,
tk. 34, rk. 9, 4,775 as., 227 km²); P¹.
Saha: Töjby. Kk.: k.kyl., Moikipää, Taka-
lahti, Töjby.

Korsnäs, tiilit. (Långviks akt.bol.) 2 km
Pyhtään kirkolta C4 6p.

Korsnäs, ks. Ristinkylä.

Korso C4 5lä, raut.as.⁵ ynnä Ppys.

***Korsu** A3 4ko - Kokko 11,8, - Kaup-
pila 16,5.

Korsö B2 1p, luotsias.

***Korteela** B6 8lä - Lahdenpohja 17,
- Saikkosensalmi 12.

Kortesalmi B4 8p, salmi ja höyryl-
lait.

Kortesellä C3 li, jvi.

Kortesjärvi B3 lr.p, pt. (khl. 44, tk.
36, rk. 12, 3,734 as., 322 km²); P¹. Kk.:
k.kyl. Ks.: Rantala (P).

Kortia, ks. Henriksberg.

Korvatunturi II 4lä, vuori.

Korvuanjoki II 7r.i, joki.

***Koskela** B3 6e - Rantala 17,2, - Hän-
ninen 19, - Savo 19, - Filppula 8,2.

Koskela, mt. (A. Manninen) 3 km
p.lu. Oulusta.

Koskelo/järvi C2 4lu, jvi.

Koskelovesi B4 4i, jvi.

Koskenhovi (Forsgård) B5 5ke, mt. (til.om. P. Kettunen).

**Koskenkorva* A5 8e - Tienhaara 22,5, - Juuka 16.

Koskenkylä, turvepehku. (*K:n turvepehku*tehd., *Juho Pere*) Forsbyn kylässä 4 km lu. Kokemäen k.

Koskenkylä (Forsby) C4 5i, koski; mt., juustomeij. ja saha (kaup.neuv. Joh. Askolin). Os. Gammelby.

Koskenkylänjoki C4 5ko, 70 km pitkä; alkaa Pyhäjärvestä.

Koskenniska, olutt. (M. Paavola y. m.) Töysän pt.:ssä.

Koskenniska 1. Vuolenkoski C4 2lo, koski; katkaisee Vähän Salpausselän.

**Koskenniska* C4 2lo, kestik. ja höyrylait.; - Kimola 13, - Järvi 5.

Koskenniskan olutt., ks. Oulun teoll. lait.

Koskenpää, rukoushuone (unsi) Jämssän pt.:ssä.

Koskensaari B4 5lu, rautat. (kanki-rautaa), manuf.- ja kuivatislaust. (kaupp. Joh. Waltonen, J:kylä).

Koskensaari C4 1i, saha (*K. bol.*, omist. Heinolan polttimo-os.yht. ja ins. G. A. Appelberg); ks. Heinolan teoll.lait.

Koski B2 4e, höyrys. (*Nikolai Koski*).

**Koski* B2 8lo - Vehkalahti 20, - Jaara 29, - Harjunpää 18,6.

Koski B4 4ke, kappal. virkat. (past. J. G. Dahlgren); 3 km siitä Kalajavuori (kaunis näköala).

Koski, mt. (tal. J. Eneberg) 2 km ko. Nuhjalan tilalta C2 3e.

Koski C3 1lu, mt. (kapt. A. Ekholm).

Koski (-kis) C3 3lä, kpl. [khl. 14 (Masku), tk. 7, rk. 7, 2,979 as., 206 km²]; P² (os. Koski, Turun lääni). *Mt.*: Koski, Suikkila. *Saha*: Vingö. *Kk.*: k.kyl.

Koski, mt. (luutn. de Pontin perill.) ja meij. 1 km p. Kosken klin k. C3 3lä. Os. Kyrö.

Koski I. Eriksberg C3 5lä, mt. (valtioneuv. E. J. Bonsdorff).

Koski C3 5lo, rukoushuone (ent. tehtaansaurak.) ja tuleva raut.as.⁵ (186 km Helsingistä; kartalla väärin 188 km); rautat. (ei käynnissä), kimröökkit. ja saha (vuorineuv. *Albert v. Julin*); saha Tenholassa, rauta- ja kimröökkit. Perniössä. Os. Fiskars.

Koski C3 5ri, mt. (til.om. S. E. Bäckman).

Koski C3 6e, mt. (valtioneuv. C. F. Wahlberg).

Koski (-kis) C4 1e, pt. [khl. 20 (Holola), tk. 15, rk. 17, 3,104 as., 158 km²]; P^{2*} (os. Koski, Hämeen lääni). *Mt.*: Kurjala, Käikälä, Pätilä. *Teoll.lait.*:

Kosken verkat. ja pellavanloukutust. *Kk.*: k.kyl., Etola. *Ks.*: Tennilä.

Kosken verkat. (tehtail. A. Korhonen) lähellä Kosken pt:n kirkkoa.

Kosken pellavanloukutust. (*T:fors Linne- & järnmanuf. akt.bol.*) Kosken pt.:ssä.

**Koskipää* B4 7ka - Ruoppi 25, - Joutsa 23, - Vehkalahti 13,5, - Käenmäki 22,5, - Nuoramoinen 20,5.

Koskipää, mt. ja meij. (til.om. K. E. v. Gerdtenin perill.) lähellä K:n kestik.

Koskipää, Hartolan pt:n ent. nimi.

Kosola B5 8i, kylä ja höyrylait.

Kosoniemi B5 7lo, mt. (tuom. E. Berneri); Z. J. Dunckerin lapsuudenkoti.

Kostiala, mt. (rouv. Ch. Löfgren) 1 km lu. Jääsken k. C5 2e.

Kostianvirta C3 2lä; sotatapp. 1713.

Kostonjärvi II 8r.lä, jvi, josta Kostonjoki alkaa.

**Kosula* B5 4lä - Tuusniemi 21,5 (talvitie), - Salonkylä 14,5, - Palokki 11.

**Kosunen* A4 1ke - Holappa 12 m., - Konttinen 14,2.

**Kotakorva* I 4lä - Hietanen 15 (vesitse), 18 (talvitie), - Rauhala 25 (vesitse), 18 (talvitie).

Kotakoski B4 7r.lä, puuhiomo (*K:n puuhiomotehd.*, omist. kaupp. J. Hanula).

**Kotala* B3 5ri - Pihlajavesi 23,8, - Karo 15,5.

Kotalahti B5 3ke, kylä; Ppys.

**Kotalahti* B6 1p - Kelvä 15,5, - Lieksa 22 (talvitie 17).

Kotaniemi C5 2p - Rasila 14 m., - Käyhkä 13.

**Kotila* B4 1r.lä - Taasila 18 m., - Teyrinieniemi 13 m.

Kotka, ent. herrastalo (tal. J. Waris) 4 km ko. Joroisten k. B5 5ke.

KOTKA C4 6ko, kpmi [rk. 30, kreikven. rk. 1; jouluk. 97: 5,279, jouluk. 96: 5,030, jouluk. 90: 3,571 as. (kirkonkirj.), 3,004 suom., 558 ruots.; tammik. 95: 4,656 as. (henkikirj.)]; raut.as.³ ja S³; K:n saarella. Toripäiv. joka kuuk. Perust. 1879. *Oppilait.*: suom. yhteisk. (kunnallinen, 5 luok., ei täydell.), ruots. yhteisk. (yksit., ei täydell.). *Pankkeja*: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p.

**Kotka* - Kymminlinna 7.

Kotkan I. Kuutsalon luotsipaik. (Kuusinsaaren luotsias.) 1 km it. kpgista.

Kotkan majakka ka. kpgista, Kotkan saarella.

Kotkaniemi C3 6lä, mt. (til.om. A. Rosenlew). Os. Nummela.

Kotojärvi, ent. Järvellä C4 5ke, mt. (asess. E. Kjöllerfeldt).

Kototammi (Hemdammen) B2 2e, jvi; kaunis seutu.

**Koukkari* B2 4ke - Plosila 11,7, - Mattila 14,8.

**Koukki* (Grönvik) C5 5p - Hamina 17 m., - Pyterlahti 19 m.

Koukko, virkat. (neiti A. Blomstedt) 13 km it.ka. Jalasjärven k.

Koukkuniemi C6 4e, höyryl.lait.

Koura B3 3lä, raut.plf. ynnä Ppys. 7 km Sydänmaan asemalta.

Kouranjoki C2 2ka, joki.

Kourasjärvi B3 3lä, jvi.

**Kouri* I 6ri - Kunnari 15,6 m., - Hiukka 13, - Apukka 15,6.

Kourla, mt. (maist. G. A. af Hällström) 1 km et. Olkkalan tilalta C3 6lä.

**Kouvola* C4 4p, raut.as.² ynnä P¹, S⁶ ja ravint.; apt. ja toripäiv.; - Valkeala 13, - Filppula 10.

Kovelahdi B2 8ko, lahti ja höyryl.lait.

**Kovero* B6 4lä, kylä ja Ppys.; tuleva kirkkoh.kunta (K:n, Kortevaaran, Konnuniemen, Sonkajanrannan, Eimisjärven, Luutalahden ja Öllölän kylät), kirkko Konnuniemessä; - Marjovaara 14,4, - Pohjanranta 23,5, - Huhtilampi 17,1.

Koveronjärvi B3 5ka, luonnonihana jvi.

Kovjoki A2 8i, raut.as.⁴ ynnä P³ ja S²; yksit. kapearait. rautatie rakennetaan Uuteenkaarleppyyhyn.

Kovjoki B2 2p, kylä; Ppys.

Kraami, mt. (til.om. C. V. Salin) 3 km it. Nummen k. C3 5i.

Krissi C3 4e mt. (til.om. vapaah. R. Cronstedt). Os. Hyvinkää.

KRISTIINA[NKAUPUNKI] l. Ristiina (Kristinestad) B2 5p, kpkli [rk. 9; jouluk. 96: 2,703, jouluk. 90: 2,687 as. (kirkonkirj.), 2,250 ruots., 487 suom.; tammik. 96: 2,333 as. (henkikirj.)]; S^(3,5) ja eläinlääk. Perust. 1652. *Oppilait.*: ruots. yhteisk. (kunnallinen, 5 luok., ei täydell.). *Pankkeja*: Pohjoism. p., Vaasan p. *Lähellä kpkia*: Högholma (ravint, huviloita), Träsket (jvi 5 km p. kpgista, sen rannoilla huviloita).

*K. - Ulves 9,3 m., - Elpe 15.

Kristiinan luotsias., kpgissa.

Kristiinan maaseurak. (khl. 40, tk. 34, rk. 9, 1,441 as., n. 110 suom., 199 km²); kirkko kpgissa.

Kristiinan pt., ks. Ristiina.

Kristineberg, mt. (til.om. Kargus) 1 km et. Alatornion k. Os. Tornio.

Kristineholman kalansavustust., ks. Helsingin teoll.lait.

Kristineström I 6lo, saha (toiminimi *And. Kurt & Co*, Tornio) Porttimon tilalla.

Kroksnäs l. Krogs- C4 5ke, mt. (toht. A. Lindh); talo lähellä K:n tilaa, ent. J. L. Runebergin kesäasunto.

Kronberginaukko, Helsingin ja Degerön välillä.

Kronoberg, ks. Kurkijoki.

Kronoby l. [K]ruununkylä (Kronoby) A3 7lu, ruots. pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13; K:n seurak.: 3,327 as., 322 km²); reservikomp., kansanop. ja kirjakauppa; raut.as.⁶ ynnä P¹ ja S¹. Knifsundin ja Långön kylät K:n kuntaa, nimism.pii-riä ja käräjäkuntaa kuuluvat Kokkolan maaseurakuntaan. *Mt.*: Fiskarholma, Korpholma. *Sahoja*: Kronobyen höyrys., Skrubbacka. *Kk.*: k.kyl. (2), Norrby, Poras. *Ks.*: Korpholma, Poras.

Kronobyinjoki l. Te[e]rijoki l. Tervajoki A3 7p.

Kronobyen höyrys. ja höyläyslait. (K. *sdg-* o. *hyfleribol.*) 2 km it. K:n kirkolta.

Krookkila l. Ruukkila, mt. (til.om. H. Krookin leski) lähellä Karstulan k. B3 2e.

Kruunulinna, ks. Hämeenlinna.

Krysserort, ks. Ristinieni.

Kråkå, saari, jossa Storgårdin tila C4 5ke.

Kröckellin olutt. (*J. K. Kröckells brygg. Anna Blöcker*) Talin tilalla C3 6i.

Kuarvekods, vuori II llä.

Kubban, luotsias. Uudenkaarleppyyn pt.:ssä.

Kuddnäs A2 8ke, mt. ja mej. (til.om. Fr. Olson); Z. Topeliuksen lapsuudenkoti.

Kuggen, luotsias. 2 km. et. Viaporista.

Kuggom, virkat. (til.om. F. Tallberg) 4 km p.lu. Loviisasta. Os. Loviisa.

Kuggsund, salmi p. Emäsälösta C4 5e; höyryl.lait.

Kuha, mt. (til.om. O. E. Leidenius) 2 km lä.lu. Jalasjärven k.

Kuhakoski B5 8lu, saha (til.om. V. Ullman).

**Kuhala* C3 3ke, kestik.; - Porras 21,3, - Matku 19, - Jokioinen 9,8; nahkat. (*M. I. Mård*).

**Kuhala* C5 1i, talvikestik.; - Taipalsaari 10, - Puumala 21.

Kuhankajärvi B4 6p, jvi.

Kuhankoski B4 5r.ko, koski (putous 2,4 m; 4,000 hevosvoimaa).

**Kuhjo* B4 4p - Kivisalmi 11, - Jokela 12,7, - Viitala 13,3.

Kuhkas C6 2r.lu, saari.

Kuhmalahti (-laks) B3 8e, kpl. (khl. 19, tk. 15, rk. 20; K:n seurak.: 1,797 as., 111 km²); P³. Vehkajärven ja Pajula[hde]n kylät K:n kuntaa kuuluvat

Sahalahden seurakuntaan ja Luopioisten nimism. piiriin; Pajula kuuluu Längelmäen kärjäkuntaan. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Pohja (P).

Kuhmoinen (-is) B4 7lä, pt. (khl. 19, tk. 18, rk. 18, 6,608 as., 710 km²); P¹, eläinlääk. ja apt.; höyryl.lait. k.kylässä. *Teoll.lait.*: Kotakoski, Ruolahti. *Kk.*: Lästilä, Ruolahti, Syrjänmäki. *Ks.*: Lummene.

Kuhmoniemi l. Kuhmo A5 6r.ko, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43; K:n seurak.: 7,268 as., 5,054 km²); P¹. Jonkerin kylä K:n seurakuntaa kuuluu Nurmeksen kuntaan, nimism. piiriin ja kärjäkunt. *Kk.*: k.kyl. (2), Katerma, Lenttiira.

Kuhnamo l. -maanjärvi B4 3ke, jvi. **Kuikkaniemi** B7 2e, kylä; luteril. rukoushuone.

Kuisema C3 2ke, mt. (E. Jokinen); yhtiömeij.; Ppys.

***Kuisma** B6 2lo - Lylyvaara 17, - Eno 17,5.

Kuivajoki I 8i, joki.

Kuivakangas, kylä lähellä Vanhaisen kestit. I 6lä; toripäiv. maalis- tai huhtik. ja jouluk.

Kuivalahti (Kviflaks) C2 1ke, kylä (2,000 as.); P²; toripäiv. joka tiist.

***Kuivanen** B3 5r.lä - Kana 20,4, - Lautamaoja 22,5 m.

Kulvaniemi I 8i, kpl. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 1,820 as., 448 km²); P². *Saha*: Ailio. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Huttula.

***Kuivanto** C4 3ri - Raikkola 17, - Unsikylä 10, - Salmela 15.

Kuivaomäki, Petäjaveden pt.n ent. nimi.

***Kujala** I 4i - Välimaa 24, - Laakso 32,6 (vesitse), 18,7 (talvitie).

***Kujala** II 6r.lä - Jaakontalo 15, - Isola 10,5.

***Kujala** l. Aspnä 3 B3 7lo mt. (tal. K. A. Tarri; ennen Alander-suku); kestit.; - Frigård 10,2 m., - Ylöjärvi 22.

Kukkia C3 2p, jvi.

Kukkila C4 1e, kylä; höyry. (*Lahtis bränn. akt.bol.*).

Kukkola C3 1i, mt. (til.om. G. W. af Hällström).

Kukkosen saaren laivaveistämö, ks. Joensuun teoll.lait.

Kulho, everst. virkat. (til.om. E. Engblom) 2 km lo. Ala-Lemun tilalta; höyryl.lait. Os. Turku.

Kulju B3 7r.e. mt. (maist. A. Elving, ennen vapaah. Mellin). Os. Siuro.

Kulju C3 1ko, raut.plf. 8 km Lempäälän asemalta; mt. (Ö. ja K. V. Palander).

Kulju, ks. Eerola.

Kulkkila B3 7i, kylä ja höyryl.lait. ***Kulkkiniemi** I 4ke - Kaarela 17,6, - Rauhala 14,4.

Kulla C4 6p, mt. (apt.om. K. Wahlroos).

Kulla Norrgård, mt. (siht. A. Hagström) 4 km lo. Sundin k.

Kullaa l. Levanelto (Kulla) B2 8lo, kpl. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 2,548 as., 298 km²); P³. *Mt.*: Jämsä. *Teoll.lait.*: Leineperi. *Kk.*: k.kyl.

Kullånkartano C4 5ke, mt. (rouv. A. Åkerman).

Kulonsuomäki, rautakaiv. (omist. Karkkilan tehd.) 6 km lu. Karkkilan tehtaalta C3 6lu; käyttämätön v:sta 1888.

Kulovesi B3 7r.e, raut.plf. ynnä Ppys., 3 km Siuron asemalta; samannimin. jvi siitä etelään.

***Kulpakko** II 5p - Oinas 12, - Tervo 22.

Kultala II 3p, Suom. valtion kullanhuuhtomisas.; v:sta 1870.

Kumlinge C1 6i, saari; ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 990 as., 79 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.

***K.** - Björkö 12,5, - Vårdö 23,3.

Kummelskär A2 7ke, majakka.

Kumnäs, ks. Kuumainen.

Kumo, ks. Kokemäki.

Kumpele (-mb-) A3 2r.e, majakka.

***Kumpuranta** B6 5lä - Joughenniemi 12,5 (talvitie), - Kuokanmäki 7,5, - Villala 13.

Kuninkaanristi = Ristiniemi.

***Kunnari** I 6i - Jänkälä 11,8 m., - Kouri 15,6 m.

Kuntivaara II 6ka, vuori (445 m).

Kunttila, mt. (J. Jansson) Uudenkirkon pt:ssä (Viipurin l.).

Kuohatti A5 8r.i, kylä; metsänhoito-alue.

Kuohijärvi C3 2i, jvi.

***Kuokanmäki** B5 6r.i - Joughenniemi 11,5, - Vuokala 25,5, - Kumpuranta 7,5.

***Kuokkala** B5 6i - Joughenniemi 22,5, - Oravi 30, - Enonkoski 13.

Kuokkala C6 5i, raut.as.⁴ ynnä P² ja S¹.

Kuokkala C6 5i, kylä ja huvilaseutu; höyryliike Pietariin; tullias. valtakunnanrajalla ka. K:n kylästä.

Kuokkalan l. Jyväskylän höyry. B4 5i (kaup.neuv. *Julius Johnson*).

Kuokkaniemen meijeri (os.yht.) lähellä K:n as.

Kuokkaniemi B6 8lä, raut.as. (pys.) ynnä P³ ja S¹.

Kuokkastenkoski A5 8ke, rautat. (masuuni) vaalimo (*K. järnbr.*, omist. kaup. J. C. Burmeister, Helsinki).

Kuolajärvi l. Salla II 6p, pt. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 2,914 as., 13,600 km²); P². *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Tuuntsajoki.

Kuolemajärvi C5 6r.i, pt. (khl. 21, tk. 43, rk. 31, 4,153 as., 188 km²); P¹. *Mt.*: Ala-Mellola, Mellola. *Kk.*: k.kyl., Seivästö. *Ks.*: Muurila, Seivästö.

Kuolemajärvi C5 6i, jvi; huviloita.

Kuolemajärvi C5 1ke, jvi.

KUOPIO B5 1e, kpki [rk. 39, kreik. ven. rk. 3; jouluk. 96: 9,688, jouluk. 90: 8,882 as. (kirkonkirj.), 8,079 suom., 724 ruots.; tammik. 95: 9,001 as. (henkikirj.); raut.as.², S³, lääninhall., piispianuon (v:sta 1850; muutetaan 1900 Ouluun), 5:s, Kuopion, tarkk'ampujapatalj., tullikamari, eläinlääk., lääninsairaala, lääninvankila ja teatteri-huone. Kaunis asema. Markkin. tammik., toripäiv. maalisk. Baptistiseura. (41 henk.). Perust. 1776, kpki-oikeudet 1782. Höyryliike Iisalmeen, Savonlinnaan, Lappeenrantaan, Viipuriin. Rautatietä Iisalmeen alettu rakentaa 1898. *Oppilait.*: suom. klass. lys., yksit. ruots. reaaliys. poikia ja tyttöjä varten (8 luok.), suom. tyttök. (5 luok.), suom. yhteisk. (yksit., 5 luok.), suom. teollisuusk., suom. kauppak. (2 luok.), sokeaink., kuuromykkäink. *Pankkeja*: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp. *Seuroja*: Kuopion läänin maanvilj.seura, Kuopion hevosyst.seura, Kuopion putarhayhd., Matkailijayhd. haaraos. *Matkail.*: tuomiokirkko, J. W. Snellmanin rintakuva, Väinölään- l. Papilanniemen puisto (vesiparannuslait.).

**Kuopio* - Pitkälähti 11, - Kelloniem. 4,5, - Koivusaari 24 (talvitie), - Kasurila 21 (talvitie) - Kurkiharju 13 (talvitie), - Mämmöläniähti 13 (talvitie), - Jänneniemi 16 (talvitie).

Kuopion luotsias., K:n kpgissa.

Kuopio, khl. 38; tk. 53; rk. 39; B5 1e, maaseurak. (17,233 as., 1,384 km²); kirkko K:n kpgissa.

Mt.: Haminanlahti (karjanhoitokoul.), Julkula, Koivumäki, Levänen, Rauhalahdi; Savisaari. *Teollait.*: Jynkkä (hist.), Karhunsaari. *Kk.*: Haminanlahti, Hirvilahti, Jännevirta, Kasurila (2), Kehvo, Koivumäki, Litmaniem, Mustinlahti, Puijo, Riistavesi, Ryönä, Räsälä, Vehmämäki, Vehmersalmi. *Matkail.*: Huhnamäki, Puijonmäki, Vaajasalo, Vanuvuori. *Ks.*: Niuvanniemi, Tavisalmi, Toivala.

Kuopion lääni, khlkunnat 34—39; pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hakemiston lopussa.

Kuorekoski C5 4ko, raut.plf. 1 km Antrean asemalta.

Kuore[h]vesi B3 6e, jvi; pt. (khl. 19, tk. 13, rk. 20, 2,668 as., 318 km²); P². *Kk.*: k.kyl., eteläin. piiri. *Ks.*: Sui-nula (P).

Kuorsalo (-lö) C5 5p, saari, 2 luotsias. ja höyrylait.

Kuortane l. Kuur-, khl. 44; B3 3p, pt. (tk. 36, rk. 12, 4,729 as., 468 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl. *Hist.*: Ruona, Salmi.

Kuortanejärvi B3 3p, jvi.

**Kuortti* C4 2p - Mäntyharju 27, - Ahvenniemi 13,5, - Lusi 26.

Kuparsaarenselkä C6 3lä, Vuoksen selkiä.

Kupiala B5 5r.i, mt. (til.om. O. L. Gummerus); meijeri.

Kupittaa, puisto Turussa; „pyhän Henrikin lähde“; ent. vesiparannuslait. — K:n tiilit, ks. Turun teolllait.

**Kurala* C3 1ke - Pajulahti 19,2, - Laukula 30 m., - Halme 14,9 m.

**Kurhila* C4 1lä - Jokioinen 23,9, - Putula 15, - Manskivi 11,8 m., - Vääksey 9, - Vesivehmainen 18.

Kurikka B2 4ke, pt. (khl. 40, tk. 35, rk. 10, 7,649 as., 500 km²); P². *Mt.*: Mieto. *Kk.*: k.kyl., Luopa, Mieto. *Ks.*: Kyrönjoki, Santavuori.

Kurimo A4 2ko, rautat. (teht.om. Rob. Åkerblom, ennen „The Finland Charcol Iron Works Comp.“ yhtiö); ei käynnissä.

Kurjala C4 1r.e, mt. (neiti S. v. Essen); meijeri.

Kurkela B4 5e, virkat. (til.om. U. Koskelin).

**Kurkijoki* B3 5p - Luodespohja 17, - Runsas 22,8.

**Kurkijharju* B5 1e - Kuopio 13 (talvitie), - Melalahti 14 (talvitie).

Kurkijoen kauppakylä, lähellä K:n k.; järjestysmies, kirjakauppa, höyrylait.

Kurkijoen osuusmeijeri, lähellä K:n k.; meijerikoulu (joht. A. T. Palander).

Kurkijoki (Kronoborg), khl. 27; tk. 46; rk. 35; C6 1p, pt. (6,829 as., n. 220 ruots., useimmat Sorjoksen kylässä; 532 km²); P¹, piirilääk., eläinlääk., apt. ja tullivartioas., toripäiv. maalisk. *Mt.*: Kurkijoki (maanvilj.opisto), Tervus; Elisenvaara (maanvilj.koul.). *Saha*: Elisenvaara. *Kk.*: k.kyl., Elisenvaara, Ihojärvi, Sorjos (ruots.). *Ks.*: Sorjos.

**K.* - Paksujalka 13, - Ihala 25, - Elisenvaara 15.

Kurkijoki C6 1p, mt. (Suom. valtio), ent. hovitila ja osa ent. lahjoitusmaata; maanvilj.opisto ja karj.hoit.koul. (joht. K. Enckell).

Kurkijärvi C3 2ka, mt. (herrastuomari Rouvila).

Kurkimäki B5 3p, raut.as.⁵ ynnä P² ja S⁷; - Pitkälähti 14, - Pihkaanmäki 11,5, - Lempy 23,5, - Humalamäki 14.

Kurkku, ks. Merenkurkku.

Kurnoinen C6 5r.i, huvilaseutu.

Kuru B3 7p, pt. (khl. 15, tk. 11, rk. 20, 4,117 as., 805 km²); P^{2*} ja apt.

haaraos. *Mt.*: Hainari, Leponiemi, Toikko. *Saha*: Parkku. *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Rapakko, Toikko.

Kurvola, mt. (tal. K. Karlstedt) 1 km et. Akaan k. C3 11. Os. Toijala.

Kusta/vjus, ks. Hartola.

Kustavi I. Kivimaa (Gustafs) C2 3e, pt. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 2,544 as., 184 km²); P³. *Mt.*: Iso-Rahi. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Vartsala.

Kustö, ks. Kuusisto.

Kutajoki C4 1e, mt. (maist. A. Col-linin perill.); meijeri.

Kutsalö, ks. Kuutsalo.

Kuttajärvi B4 2r.ka, jvi.

Kuttakoski, suluton kanava p. Mer-talan kestik. B4 2ka.

Kutvele C5 2p, suluton kanava.

Kuukkajärvi, Minkkilä, Uuraisten pt.n ent. nimet.

Kuuminainen (Kumnäs) B2 7e, mt., ent. herrastalo.

Kuurila C3 1i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁸.

**Kuurmanpohja* C5 2e - Imatra 18, - Viitikka 15,5, - Niemi 11,3, - Leppälä 12,8.

Kuurtane, ks. Kuortane.

Kuusa B4 3ka, tuleva raut.as.

**Kuusa* C6 3e - Pasuri 17,4, - Kyy-rölä 13,4 m., - Pölläkkälä 11,9, - Ho-takka 18,8 m., - Lehtokylä 19,4, - Vamppala 27.

Kuusa, mt. (valtioneuv. A. Masalinin perill.), osa ent. lahjoitusmaata; 1 km lä. K:n kestik.

Kuusamo II 8p, pt. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 8,226 as., 10,346 km²); P¹ ja apt. haaraos. Markkin. jouluk.

Kk.: k.kyl., Poussu (kiertävä), Tavajärvi, Vasaraperä. *Matkail.*: Iivaara, Jyrävä, Kai-tera, Muojärvi, Nuorunen, Näränkäväära, Oul-lankajoki, Paanajärvi, Pistojoiki, Rukatunturi, Tavajärvi.

Kuusamo B6 1r.i, kaunis koski.

Kuusankoski B4 3e, koski (putous 4,2 m; 5,200 hevosvoimaa).

Kuusankoski C4 4p, koski; puuhiomo, selluloosa- ja paperit. (*K. akt.bol.*, Turku, joht. ins. A. M. Cronvall y. m., pääom. 800,000); virran saaressa. Os. Kouvola.

Kuusapelto, mt. (kapt. C. W. Mei-lander) 5 km lu. Sulkavan k. B5 8lä.

**Kuusisalo* A4 3lu - Pietilä 13,2, - Toppila 13,4.

Kuusisensaari, luotsias. 1 km it. Kot-kan kpgista.

Kuusisto I. Kuusluoto (Ku[u]stö) C2 6ke, saari ja kpl. (khl. 8, tk. 8, rk. 1, 411 as., 67 ruots., 15 km²); postios. Turku. *Mt.*: Julla, Kuusistonkartano (linnanrauniot), Råfnäs; Sibbas, Thors, Vuolahti. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Råfsund.

Kuusistonkartano, virkat. (agron. U. Bremer), os. Turku. Läheisyydessä

Turun keskiaikaisten piispojen omista-man Kuusistonlinnan rauniot.

Kuusistonsalmi, Kuusiston saaren ja mannermaan välillä.

Kuusjoki C3 5p, kpl. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 1,768 as., 115 km²); P³. *Mt.*: Ilo-niemi; Parta. *Saha*: Impola. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Halikonjoki.

Kuusjärvi B5 4p, kpl. (khl. 36, tk. 52, rk. 38, 3,220 as., 239 km²); P³. *Mt.*: Sätös. *Kk.*: k.kyl., Varislahti.

**K.* - Sysmä 7,7, - Varislahti 11,2, - Taipale 19.

Kuuskoski C2 4e, mt., meij. ja höy-ryrs. (tal. E. Kuuskoski).

Kuuslahti B5 1ke, mt. (Os.yht. Tor-nator).

Kuusniemi B3 7i, höyrylait. ja huvi-retkipaikka.

Kuussaari, mt. (piirilääk. E. F. Broms) 2,5 km it. Tornioista.

Kuusvesi B4 3r.ka, jvi.

Kuuterselkä C6 5ke, mt. (kenr.rouv. T. Hruschtscheva, ennen kenr. Siliver-stoff). Os. Mustamäki.

Kuutsalo (Kutsalö) C4 6r.i, saari; luotsipaik. = Kotkan luotsipaik.

Kuuva, Ruissalon saaren loun. niemi.

Kuvansi B5 3lä, Saimaan vesistöön kuuluva jvi; kanava Suonteenselkään (tukinuitto).

Kuvasikoski B5 5p, virta; alkaa Ruokojärvestä.

Kvarken, ks. Merenkurkku.

Kceftaks, ks. Koivulahti.

Kvidja I. Qv- C2 6ke, mt. ynnä meij. ja höyryrs. (5 km et. tilalta; maanvilj. neuv. *Wolmar af Heurlin*); ent. Flemingien sukukartano; höyrylait. Os. Turku.

Kviifaks, ks. Kuivalahti.

Kvimo, ks. Oxkangar.

Kylliälä (Nygård) C5 4i, mt. (Suom. valtio); turvattomain lasten kasvatus-lait. Os. Tali.

Kylmäkangas B4 7lä, vuori (201 m).

Kylmäkoski C3 1e, kpl. (khl. 17, tk. 17, rk. 21, 1,596 as., 112 km²); Ppys. *Mt.*: Hautaa; Haavisto. *Kk.*: k.kyl.

**K.* - Toijala 14, - Tursa 27,8, - Huhti 17.

**Kylmäpohja* B6 3e - Niva 10, - Rasi-vaara 11,5, - Hammaslahti 16.

Kylmä-Santakari, luotsias. ko. Niemi-Santakarin majakasta C2 1lä.

Kylälähti (Byvik) B5 7e, mt. (ka-marineuv. C. F. v. Fieandtin perill.).

**Kyllänlahti* A6 7lä - Lieksa 15, - Konnanlampi 17.

Kyllänniemi C5 2r.lä, hiekkaharjuinen niemi.

Kylänpää (Byända), mt. (rouv. J. Holmberg) 2 km et. Huuvarinkylän kestäk. C4 5p.

Kymi (Kymmene) khl. 22; tk. 40; C4 6r.ko, pt. (rk. 30, 6,883 as., n. 200 ruots., 231 km²).

Mt.: Karhula, Kyminkartano (hist.), Suur-Tavastila; Koivula. *Teoll.lait.*: Halla, Jumalniemi, Kalliokoski, Karhula, Kotkan tilit, Sunila. *Kk.*: Haapavesi, Jumalniemi, Jäppilä, Halla (2), Helilä (höyryl.lait.), Huruksela, Karhula, Korkeakoski, Kuutsalo, Sunila, Suur-Tavastila. *Ks.*: Haapasaari (P), Helilä, Karhula (P ja S), Korkeakoski, Kymijoki, Kymminlinna, Kyminsuu, Langinkoski, Ruotsinsalmi.

Kymi, raut.as.⁴ (ent. Karhula) ynnä P^{2*} ja S⁴ lu. K:n kirkolta; ks. Korja.

Kymijoki (Kymmene älf) C4 4e; 70—180 m leveä, vesistö n. 40,000 km²; 5 suuhaaraa: Korkeakoski, Kymi, Sutela, Pyhtää, Ahvenkoski. Melkoisen lohen- ja siiankalastus.

Kyminkartano C4 6p, mt. ja mylly (til.om. Emil K. Clayhills) 3 km lo. Kymin k. K:n saha = Jumalniemen saha. K:n lääni, ent. hallinnollinen alue; 1773—1832 maaherran asunto-paikka Heinola.

***Kymminlinna** C4 6ko, raut.plf. ynnä Ppys. 6 km Kotkasta; - Kotka 7, - Sillankylä 23,5, - Tavastila 13. Lähellä sitä Kymin- l. Huumanlinna, linnonitus; venäl. linnaväkeä.

Kymin olutt. (Kymmene akt. brygg., pääom. 100,000) lähellä Korian asemaa.

Kymin paperit., puuhiomo ja selluloosat. C4 4p (K. akt.bol., Turku, toimeenpan. joht. kaup.neuv. E. Dahlström, pääom. 2,000,000); haararata 6 km Kouvolasta (tavara- ja matkust. liike); kirjakauppa. Os. Kouvola.

Kyminsuu, Kymijoen itäisin suuhaara lähellä Karhulan tehd.; Kymin tukin- uittoyhtiön lajitteluhuoneus; höyryl. lait.

Kymölä, Sortavalan esikaupunki.

Kyngäs, ks. Köngäs.

Kynsivesi B4 4lo, jvi.

Kynäsjärvi B2 8lä, jvi.

Kyrkosundin saaristo, Hiitisten pt.n ent. nimi.

Kyrkslätt, ks. Kirkkonummi.

Kyrkstad, ks. Kirkonkylä.

Kyrö II 1e, suuri suomalaiskylä.

Kyrö C2 4i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S³.

Kyrön höyry. (Loimijoki ängs. akt. bol.) lähellä Kyrön as.

***Kyrölä** A3 5ke - Peitso 15, - Märskylä 12, - Tuomala 16,2.

Kyrönjoki (Kyro l. -rö älf) B2 2ka; 170 km pitkä, 125:teen m leveä, vesistö n. 4,900 km²; virran ylijuo- ksun nimi Kauhajoki ja Ilmajoki.

Kyrönsalmi, salmi it. Savonlinnasta; siinä Olavinlinna.

Kyrösjärvi B3 7lä, jvi; 83 m yli merenpinnan, hyvin syvä.

Kyröskoski (Kyro- l. -röfors) B3 7lä, suuremoinen koski (putous 25 m); puuhiomo ja paperit. (yksinom. puu- paperia; *Hammarén & Co*, Tampere); höyryl.lait.

Kyttälä C2 2ke, raut.as. (pys.) ynnä P³ ja S⁷; höyryliike Lauttakylään.

Kyttälä (Skyttälä), ks. Tampere.

Kytäjärvi (Nääs) C3 4e, mt. (hoivi- jahtimest. C. Linder), os. Hyvinkää; rautatie rakennetaan K:ltä Hyvinkäälle.

Kyyhkylä B5 7lä, mt. (ins. O. J. Hjelt). Os. Mikkeli.

Kyyjärvi B3 2ke, jvi (140 m); kylä ja Ppys.

***Kyyrö** C5 1lä, kestäk.; sotatapp. ke- säk. 1789; - Vihko 17, - Suomenniemi 14,5.

Kyyrölä C6 3e, kunta ja kreik.ven. seurak. (khl. 25, tk. 44, kreik.ven. rk. 2). Käsittää K:n, Parkkilan, Su- venojan ja Kangaspellon kylät; väestö enimmäkseen venäl., siirtynyt tänne n. 1720. Pinta-ala ja väkiluku, ks. Muola. *Mt. ja saha*: Kyyrölä. *Kk.*: Kangaspelto, Kyyrölä.

***K.** - Hotakka 16,5, - Pamppala 18, - Kuusa 13,4 m., - Lehtokylä 16,6, - Perkjärvi 16,9 m.

Kyyrölä C6 3e, mt. (osa ent. lahjoit- usmaata) ja saha (sahanom. *Ilja Gal- kin*).

Kyyvesi B4 6ka, jvi.

Kälby, ks. Kolpyy.

***Käenmäki** B4 7e - Suopelto 8, - Koskipää 22,5, - Nuoramoinen 13.

Kägra, mt. (rustitil. F. Strandberg) 3,5 km ko. Bromarvin k. C2 8i.

***Kähärä** B4 1ke - Schöneman 12, - Ollikainen 20,4, - Keitele 20,8.

Käikälä C4 1r.lo, mt. (mets.hoit. A. Lagus).

KÄKISALMI (Kexholm l. Keks-) C6 1r.i, kpci [rk. 33; kreik.ven. rk. 2; jouluk. 96: 1,282, jouluk. 90: 1,109 as. (kirkonkirj.), 962 suom., 80 ruots., tammik. 95: 1,507 as. (henkikirj.)]; S⁵, tullias., vesiparannuslait. ja Käkisal- men linna (rauniot). 2 venäl. kirk- koa. Markkin. syysk. Höyryliike Laa- tokalle ja Vuoksen virralle. Perust. keskiajalla, venäl. hallussa v:teen 1580, ruotsalaisten v:teen 1597, venäl. v:teen 1611, ruotsal. v:teen 1710, venäl. v:teen 1811. *Oppilait.*: suom. reaali- ja por-

varik. (kunnallinen, 5 luok.). *Pankkeja*: Pohjoism. p., Kansallisp.

*K. - Rami 16,5, - Kaukola 19,5, - Melnitsanpelto 19, - Kiisanlahti 16,5, - Hepoharju 18.

Käkisalmi (Kexholm), khl. 26; tk. 45; rk. 33; C6 Ir.i, maaseurak. (2,474 as., 177 km²); kirkko K:n kpgissa. Hulinhoitolait. lähellä kpkia. *Mt.*: Joensuu, Suotniemi; Pörtsykkä, Rantsila. *Teoll.lait.*: Suotniemi. *Kk.*: yksi. *Ks.*: Kivisalmi, Pärnä.

Källdinge C2 6r.lä, mt. (til.om. E. Erikssén).

Källfjärd, ks. Kellahti.

Kälviä l. -iö (Kelviä) A3 5ke, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,598 as., 322 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁸. *Kk.*: k.kyl., Jokikylä, Ruotsalo.

**Kälä* B4 8lu - Joutsu 19,5, - Istruala 11,5, - Tuukkala 22,5.

Käläkoski, koski lähellä Kälän keстик.

**Kämmenniemi* l. Kahna B3 7i - Polso 10,4, - Tampere 32,1 (talvitie 18,7).

Kämärä C5 4i, raut.as.⁴ ynnä S⁷.

Kärjenjoki B2 5i, Isojoen syrjäjoki.
**Kärjenniemi* C3 li - Lempoinen 16, - Valkiakoski 8.

Kärkelä C3 5p, mt. ja meij. (kaupp. G. A. Löfgrénin perill.).

Kärkelä C3 5e, mt. (Fiskarsin os.yht.); ent. vaskilaitos.

**Kärki* B3 3lä - Taivalmaa 9, - Heikkilä 15,5, - Runsas 10,5, - Lehtimäki 11,8.

Kärki B3 7lä, talo; Sassinlin koulu ja saarnahuone; oma saarnaaja.

Kärki, mt. (kun.neuv. C. G. Rosenberg) 1 km lä. Rauhalingan tilalta C2 6ke. Os. Turku.

Kärki, mt. (kuuluu Joensuun tilaan) 2 km. lo. Uskelan k. C3 5lä. Os. Salo.

**Kärkinen* B4 5e, kestick. ja höyryl. lait; - Korpilahti 13,4 hyv. m.

Kärkistensalmi B4 5e, salmi.

**Kärkkää* (Kärkäs) B4 3ka - Iso-lahti 13,7, - Perttula 16,1 m., - Koivisto 17,3.

Kärkkää B4 4lä, kylä; Ppys.

Kärkiniemi (-knäs) C2 6ke, mt. (til. om. vapaah. I. v. Hellens).

**Kärkölä* C3 3ka, rukoushuone; - Hattula 18, - Porras 21,5 hyv. h.

Kärkölä C4 3i, pt. (khl. 20, tk. 14, rk. 17, 4,101 as., 257 km²). *Mt.*: Huovila, Maavehmainen, Toivomäki; Suivola. *Saha*: Huovila. *Kk.*: k.kyl., Lap-pila, Marttila. *Ks.*: Tennilä.

Kä[ä]rnelahti B4 7ko, virkat. ja meij. (til.om. A. F. Danielson).

Kärnäkoski, koski 5 km Partakos-kesta C5 lke; sotatapp. heinäk. 21 p. 1788 ja huhtik. 15 p. 1790.

**Kärnälä* A5 3re, kestick. ja höyryl. lait.; - Kokkovaara 14, - Sopala 13, - Juurikkalahti.

Kärnälä, mt. (rouv. I. Engelberg) Haapajärven kylässä Nurmeksien pitäjää.

Kärppälä C3 llu, kylä; P³ ja höyryl. lait.

Kärpä C4 5i, kylä; Ppys. ja höyryl. lait.

Kärpä C2 8r.p, höyryl.lait.

Kärby, mt. (kons. G. Böning) 8 km it.ko. Tammisaaresta. Os. Tammi-saari.

Kärsämäki A4 5ke, pt. (khl. 48, tk. 30, rk. 41, 2,650 as., 680 km²); P²; eläinmarkkin. k.kylässä syysk. *Mt.*: Rautikainen. *Kk.*: k.kyl.

Kärsämäen osuusmeij., lähellä Kärsä-mäen k.; meijerikoul. (joht. neiti A. B. Weisell).

Kärsämäki C2 6p, raut.plf. 4 km Tu-rusta; reservikomp.; mt. (kun.neuv. J. W. Marjalin). K:n tiilit, ks. Turun teoll.lait.

Kärsämäenjoki A4 3p, joki.

**Käyhkä* C5 2p - Kotaniemi 13, - Huuhkala 16 hyv. m., h.

Käyrä C2 4e, raut.plf. ja Ppys. 5 km Auran asemalta.

Käyrä, mt. ynnä huonosti hoidettu-jen ja pahantapaisten lasten kasvatus-lait., 1 km ko. K:n plf. Os. Aura.

Köcklot A2 7e, saari.

Kökar C1 8i ruots. kpl. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 722 as., 57 km²); P³ ja luos-tarin rauniot. *Ks.*: Kläfskär.

Kökarinaukko C1 8ke.

Kökarin luotsias. Björkskärin luo-dolla.

Kölen, tunturiselänne; on Suomen rana Koltapahdasta Haltiotunturiin.

**Kölli* B3 8ke - Korkeakoski 7, - Eräslahti 19.

**Kömi* B4 3p - Hannula 12,5 hyv. m., - Sumiainen 19,5 hyv. m.

Kömi, ks. Konginkangas.

Köngäs l. Kyngäs II 7ke, saha (toi-minimi G. & C. Bergbom); ei käynnissä.

Königstedt C3 6i, mt. (eversti E. v. Haartman); ent. lasitehd. Os. Tikkurila.

Könkämäeno I le, yllisen Muonionjoen nimi.

Könni B2 4p, mt. (til.om. E. A. Malmberg).

**Köping* B2 li - Rusk 16,3, - Snic-kars 11, - Gästgifvars Bergössä 21,4, - Johannesdal 17,6.

**Köping* B2 2lä - Sten 14,5, - Keko 10,5, - Mikkula 10,7.

Köpmansgrundin satamaloisto, 6 km lä. lo. Turusta, Airiston pohjoispäässä. *Köyliö* (Kjulo l. -lä) C2 2e, pt. (khl. 13, tk. 4, rk. 5, 3,293 as., 247 km²); P². *Mt.*: Kepola, Köyliön Vanhakartano (hist.); Puolimatka. *Saha*: Tuiskula. *Kk.*: Kepola, Vinnari, Yttilä. *Ks.*: Köyliönjärvi.

*K. - Säköylä 14.

Köyliönjärvi (Kjuloträsk) C2 2e; sen jäällä pyhimystaru kertoo piispa Henrikin murhatun. Köyliönjärvestä alkaa Köyliönjoki.

Köyliön Vanhakartano (Kjuloholm) C2 2e, sukukart. ja meij. (til.om. vapaah. A. Cedercreutz); ennen Turun katolisten piispojen oma.

L.

Laajoki C2 3i, joki.

Laakajärvi A5 5e, jvi.

**Laakso* II 3lo - Kujala 32,6 (vesitse), 18,7 (talvitie), - Sukuvaara 17,5 (vesitse), 17,5 (talvitie).

Laakspohja (Laxpojo) C3 6r.lä, mt. (kamarijunk. Hj. Linder); ent. kuninkaankart.

Laanila, tuom. virkat. (tuom. A. G. Erlin) 2 km ko. Oulusta.

Laatokka (Ladoga) C6 2, Euroopan suurin järvi; pinta-ala 18,000 km², keskimäärin 18 m yli merenpinnan, aina 250:neen m syvä. Venäjän puolelta laskee siihen m. m. Syväri Äänisjärvestä ja Volhova Ilmajärvestä. - L:n metsänhoitoalue, metsänhoitajan asuntopaikka Pyhäjärven pt.:ssä.

Labby, mt. (kaup.neuv. J. Askolin) 3 km et.ka. Isnäsin tilalta C4 5i. Os. Gammelby.

Lachtis, ks. Lahti.

Lagerholm, ks. Loikansaari.

Lagmansböda, torppa ja höyryl.lait. 2 km ka. Raaseporin raunioilta.

Laha C4 5p, mt. (kaup.neuv. A. Ek-löf).

Lahdenkartano, ks. Kartano.

**Lahdenperä* II 1e (asema oikein?) - Tschuolisjärvi 100 (vesitse taikka porolla), - Menesjärvi 69 (porolla), - Koppelo; Kittilän Majavaan kesäaik. tavall. vesitse.

**Lahdenpohja* B6 7i - Ihala 18, - Rist-lahti 27, - Korteela 17.

**Lahdenpohja* (Brovik) C5 6ke - Röm-pötti 15, - Muurila 23.

Lahdenpohja, Jaakkiman kauppakylän satama.

Lahdenpohja, hovitila (vuokr. rouv. H. Pärssinen); meijeri; 1 km it. Jaakkiman k.

Lahdentaan olutt., ks. Kuopior. teoll. lait.

Lahdentaka C3 2e, mt. (alikäpt. vapaah. Edv. Standertskjöld); höyryl.lait. Os. Parola.

Lahinen (-his) C3 2lä, mt. (til.om. A. v. Konow); L:n höyryy. (C. H. Norrman). Os. Kuurila.

Lahnakoski A3 7r.p, saha (raatim. Viktor Hermanson). Os. Kokkola.

Lahnavesi B4 8e, jvi.

Lahnus C3 6p, mt. (hovineuv. C. F. Ekholm). Os. Nummela.

Lahnus C3 6ke, mt. (til.om. vapaah. A. af Forselles),

Lahti: Vanha L. C2 1ke, mt. (til.om. R. Grundström); Uusi L., mt. (til.om. W. Ljungberg) 1 km it. Vanhasta Lahdesta.

Lahti (Lachtis) C3 8e, mt. ja meij. (käpt. C. de Pont).

Lahti, mt. ja meij. (kun.neuv. F. W. Lagerstedt) lähellä Lapuan as. B3 1r.lä.

Lahti (-tis) C4 3p, kauppala; kuuluu Hollolan seurakuntaan ja kuntaan sekä Nastolan nimism. piiriin; järjestystoik., postikont., piirilääk., apt. ja kirja-kauppa. Oma taloushallinto. Väkiluku 650 henk. *Oppilait.*: suom. yhteisk. (5 luok., ei täydell.); kansanop. ynnä emäntäk. *Pankkeja*: Yhdysp., Kansallisp. *Satama*: Vesijärvi. *Teoll.lait.* (kauppalassa tai sen läheisyydessä): L:n polttime ja painoehiivat. sekä Vesijärven olutt. (*L. bränn.akt.bol.*, toimeenpan.joht. F. Frigren, pääom. 80,000); L:n urkut. (*Albanus Jurva*); L:n puukenkät. (*Suomal. puukenkätehd.*, omist. J. Bagge); L:n höyryy. (hovineuv. *August Fellman*) lähellä Vesijärven as.; L:n olutt. (*H. Mattsson*).

Lahti, raut.as.³ ynnä P², S⁴ ja ravint., et. kauppalasta; - Vesivehmainen 21,5 m., - Herrala 24,6, - Sairakkala 21,5, - Pennala 12, - Uusikylä 22,1, - Ahtiala 13 m.

Lahden varasto, 2 km lä. Lahden asemalta; päällikkönä rautat.kirjuri.

Lahti, saha (*D. Trainen*) Sortavalan pt.:ssä.

Laihia (Laihela) B2 2lä, pt. (khl. 41, tk. 33, rk. 10, 7,168 as., 579 km²); re-

servikomp., kun.lääk. ja kirjakauppa; rautas⁵ ynnä P¹ ja S¹. L:n emäntäkoul. Jakkulan kylässä. *Kk.*: k.kyl., Isokylä (2), Jokioinen.

Laihianjoki B2 2e, joki.

Laiikka, mt. (til.om. A. E. Sourander) Lempäälän pt.ssä.

Laiskanselkä A4 4i, järvenselkä.

Laitakari I 8p, höyrys. (*Trävaruakt.-bol. Kemi*).

Laitakari, majakka 16 km lä. Oulusta.

Laitakari C2 1p, last.paik. ja veistämö.

Laitasaari, Rauman ulkosatama; rautatie kpkiiin.

Laitiala C4 1e, mt. (tal. W. Iso-Luk-kari); meijeri.

**Laitikkala* C3 2lä - Onkkaala 11, - Toppola 17, - Rato 17, - Huittula 25,1.

**Laitila* A4 2lä - Paavola 18,6, - Pyykkö 19,3, - Hyrkäs 16.

Laitila B3 7lo, virkat. (maist. J. R. Forsman).

Laitila (Letala) C2 3p, pt. (khl. 6, tk. 5, rk. 8; Kodisjoen kanssa: 7,838 as., 539 km²); P² ja käsityökoul. Toripäiv. joka perj. *Mt.*: Kaukola, Palttila. *Saha*: Haaro. *Kk.*: Laitilan kylä, Untamala. *Ks.*: Kodisjoki, Uudenkirkonjoki.

**L.* - Nästi 14,2, - Ihode 16,8, - Mänäinen 14, - Suontaka 10,7.

**Laitila* C5 2i - Niemi 15,3, - Niskapiettilä 11,8.

Lakomäki B4 1e, mt. (toht. O. Kihlman).

Lalli, olutt. (*L. ölbrygg.bol.*, omist. J. Pettersson ja J. Wigelius Bengs), 7 km it. Mustasaaren k. (palanut). Os. Tuovila.

Lamala l. Heponiemi, höyrys. (toiminimi *Gust. A. Lindblom*) lähellä Tam-melan k. C3 3i. Os. Mustiala.

Lammainen C2 2r.lä, kylä; kalapato.

Lammajärvi A6 5ko, jvi.

Lammaskoski I 1e, koski; mahdoton laskea.

Lammasmäki, mt. (til.om. R. Rühling) 10 km lä. Rantasalmen k. B5 6r.lä.

**Lammi* B2 4i - Noksa 18,7, - Lautamaaja 18,5, - Taivalmaa 18,2, - Ponsi-maa 10,5.

Lammi (Lampis) C3 2i, pt. (khl. 20, tk. 15, rk. 17, 6,780 as., 524 km²); P¹, kun.lääk., apt. ja reservikomp. *Mt.*: Evo, Kurkijärvi, Mommila-Hietoinen, Porkkala, TerraNova, Vanhakartano. *Teoll.lait.*: Mommila-Hietoinen. *Kk.*: k.kyl. (2), Kataloinen. *Ks.*: Evo (P).

**L.* - Iso-Evo 13, - Syrjäntaka 12,3, - Kataloinen 9, - Riikoinen 13, - Hankala 16 m., - Putula 13,4.

Lammimäki B5 5r.lä, raut.plf. 9 km Pieksämäen asemalta.

Lamminniemi B6 3lä, mt. (apt.om. O. Oppman).

**Lamminpää* B6 7r.p - Kesälahti 12,5, - Ristilahti 24,5, - Kirjavala 21,5, - Tieaho 15, - Kangas 22.

Lampinjoki B2 7i, joki.

Lampis, ks. Lammi.

Lamppi B2 7i, mt. ja saha (toiminimi A. Ahlström) 6 km it. Ahlaisten k.; kylä ja Ppys.

Lamp(m)unjoki A4 5ko, joki.

Langansböle, mt. (rouv. I. Böckerman) 5 km it.ko. Tammisaaresta. Os. Tammisaari.

Langinkoski C4 6p, keisari Aleksanteri III:n kalastuspaikka; paviljonki.

**Lankoski* B2 6lo - Lohikoski 22,2, - Karvia 25, - Svartti 23,3.

Lankoski (Långfors) B2 7p, saha (toiminimi A. Ahlström).

Lanskaja C6 8p, kesäas. 5 km Pietarista.

**Lanteri* A5 3lo - Kajaani 11,4, - Neuvosenniemi 13,9 (talvitie), - Mattila 15.

Lapila (Ekstensholm) C2 6r.lä, mt. (neiti H. Cajander); höyrylait. Os. Naantali.

Lapinjoki l. Hinnerjoki C2 1ka, joki.

Lapinlahden (Lappvik) hulluinhoito-lait., Helsingissä.

Lapinlahti (-laks) A5 7lo, pt. (khl. 37, tk. 54, rk. 39, 7,327 as., 578 km²); P²; höyrylait. k.kylässä. *Mt.*: Jussilansaari. *Kk.*: k.kyl., Alapitkä (P), Tölvä. *Höyrylait.*: Nurmiraanta.

**L.* - Nerikko 11,8, - Alapitkä 21, - Pinumäki 17,7, - Jynhänniemi 13 (talvitie).

Lapinlahti (Lappvik) C3 7lä, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹. Haaraata (myöskin matkust.; 2 km) L:n satama-asemalle (höyrylait.).

**L.* - Tammisaari 20 h., - Hanko 20 hyv. h.

Lapinmaa l. Lappi (Lappland l. Lappmarken), maakunta. Suomen L. käsittää Lapin khlkunnan (khl. 51), paitsi Muonionniskan emäseurak., sekä Kuolajärven pt.n Kemin khlkuntaa. Lapin tk., ks. tk. 24; Lapinmaan rk., ks. rk. 45.

Lappajärvi B3 1p, jvi (50 m yli merenpinnan, pinta-ala 150 km²); pt. (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 5,272 as., 533 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. *Kk.*: Kauhajärvi (P), Tarvola. *Ks.*: Savo (P).

Lappdal C2 6e, last.paik. ja höyryl-
lait.

LAPPEENRANTA (Villmanstrand) C5
2lo, kpk [rk. 29, kreik.ven. rk. 1; jou-
luk. 96: 2,315, jouluk. 90: 1,703 as.
(kirkonkirj.), 1,397 suom., 179 ruots.;
tammik. 95: 2,500 as. (henkikirj.)];
raut.as.³, S^(2,5), miesten työvankila, tulli-
toim. (väliaikain.), Suom. rakuunarykm.,
Suom. sotaväen leiripaik., venäl. väkeä.
Keisarin asunto, linnoituksia, vesipa-
rannuslait., Lappeenrannan ja Lapveden
eläinsuojelus- ja hevost.seura. Mark-
kin. syysk., toripäiv. maalisk. *Oppi-
lait.*: suom. reaal- ja porvarik. (kun-
nallin., 5 luok.). *Pankki*: Pohjoism. p.
Hist.: perust. 1649, kpkioik. riistetty
1683, venäl. hallussa ja uudet kpkioik.
1743—1811. Lappeenrannan tappelu ja
kpgin valloitus elok. 23 p. 1741. *Mat-
koil.*: näkötorni (60 m'ylä Saimaan pin-
nan). *Ks.*: Rapasaari (satama).

*L. - Kansola 17, - Tallinen 17, -
Taipalsaari 14, - Joutseno 19.

Lappeenrannan reservikompp., ks. Lap-
vesi.

Lappfjärd l. Lapväärt[t]i (Lappfjärd)
B2 5p, pt. (khl. 40, tk. 34, rk. 9; 6,171
as., n. 730 suom., 322 km²); P¹. *Mt.*:
Klåvus, Träskvik (hist.). *Sahoja*: Rag-
narssvik, Storfors. *Kk.*: k.kyl., Dags-
mark (P), Härkmeri (P). Mörtmark (P).
Ks.: Tiukka (P), Söderbacka (kestik.).

Lappfjärdinjoki l. Uronjoki, juoksee
L:n kirkon ohitse; joen yllisen osan
nimi Isojoki.

Lappi A3 4ko, raut.as.⁴ ynnä P¹ (os.
Lappi, Oulun lääni), S⁷ ja ravint.; yk-
sit. rautatie rakennetaan L:sta Raa-
heen.

Lappi C2 li, pt. (khl. 10, tk. 4, rk.
3, 3,273 as., 215 km²); P³ (os. Lappi,
Turun lääni). Toripäiv. joka kuuk.
Sahoja: Alinen, Lapin saha. *Kk.*: k.kyl.

Lapin saha (K. Vanhala ja Kumpp.)
lähellä Lapin k.

Lappila C4 3lä, raut.as.⁴ ynnä P² ja
S³.

**Lappjoki* C2 lke - Nuoranne 36, -
Eurakoski 30, - Rauma 9,6 m. h.; -
Irjanne 13.

Lappo C1 6i, saari; kylä ja höyryl-
lait.

Lappo, ks. Lapua.

Lapträsk C4 4lo, pt. (khl. 4, tk. 23,
rk. 14, 4,931 as., n. 1,850 suom., 328
km²); P¹. 2 kirkkoa (suom. ja ruots.)
lähellä toisiaan. *Mt.*: Pockar, Porlom,
Sjökulla (maanvilj.koul.), Marieberg,
Rudom. *Kk.*: Kappelby (2), Kimoböle
(P), Labby-Harsböle, Pockarby, Porlom
(P).

Lappvesi C1 6i, kapea merenaukko.

Lappvesi, ks. Lapvesi.

Lappören A2 7e, saari.

Lapua (Lappo), khl. 42; rk. 12; B3
llä, pt. (tk. 36, 11,373 as., 954 km²);
kun.lääk., eläinlääk., apt., emäntäkoul.;
raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁷. L:n k.kylä hy-
vin suuri. Osa Alanurmon ja Ruhan
kylä kuuluu L:n kuntaan, mutta Nur-
mon seurakuntaan. Kirkolla sotatapp.
heinäk. 14 p. 1808; muistopatsas.

Mt.: Lahti, Lassila. *Teoll.lait.*: Hissa, Houri,
Rintala, Tiitu. *Kk.*: k.kyl. (2), Haapakoski,
Hellanmaa (P), Ruha, Tiistenjoki (P). *Ks.*:
Simpsonvuori.

Lapuan- l. Uudenkaarlepyynjoki B2
2r.i; 165 km pitkä, 70 m leveä, vesis-
tön ala 4,600 km².

Lapvesi l. Lappee (Lappvesi), khl. 23;
tk. 41; C5 2lo, pt. (rk. 29, 8,930 as.,
n. 110 ruots., 728 km²); kirkko Lap-
peenrannassa; Lappeenrannan reservi-
komp. Höyryllä käypä telasilta tuk-
kien kuljetusta varten, omist. os.yht.
W. Gutzeit & Co, 9 km lä.lo. L:ran-
nasta.

Mt.: Lauritsala; Pulsankartano, Ropo. *Teoll.
lait.*: Ihalainen, Kaukaan tehd., Lauritsala,
Varkaan saha. *Kk.*: Hartikkala, Kaukaan tehd.
ja kaksi muuta. *Ks.*: Lauritsala (P), Mustola,
Mälkiä, Saimaan kanava, Tuohimäki, Turmaja.
Vainikkala.

Larsmo, ks. Luoto.

Lassila (= suom. l. Klåsmark) B2 8lä,
rukoushuone; Ppys.

**Lassila* B3 llä, mt. (rouv. M. Lager-
stedt); - Sippola 15, - Loukko 18,7, -
Toppari 15,1.

Lassila B4 4ke, virkat. (tuom. J. A.
Wahlberg).

Lastukoski B5 lko, koski.

Lastunen C3 li, mt. (til.om. E. Kin-
gelin); meijeri.

**Latola* A4 4r.lä - Alapihkala 12, -
Kangasniirala 19,2, - Knuutila 13.

Latokartano (Näsegård) C8 5lo, mt.
ja mejj. (maanvilj.neuv. A. Björken-
heim); rautat. (ei käynnissä) et. tilalta.

**Latva* A6 5lä - Särkijärvi 16, - Muje-
järvi 16.

**Latvasyrjä* B6 8lu - Tuokslahti 19,
- Ännikänniemi 12, - Sortavala 33,5.

Latvavesi B5 7ka, Saimaan selkiä.

Lauhavuori B2 6lä, vuori; näkötorni.

Laukaa (Laukas) khl. 45; B4 3ka, pt.
(tk. 39, rk. 19, 10,240 as., 884 km²);
P¹ ja apt.; tuleva raut.as.

Mt.: Harhala, Mannila, Markkula, Perna-
saari; Albacka, Kankaanpää, Pellosniemi (mat-
kail.). Piilola, Saarikko. *Teoll.lait.*: Haapakoski,
Äänekoski. *Kk.*: k.kyl., Vehniä, Äänekoski.
Ks.: Kuhankoski, Kuusankoski, Mämminkoski,
Suolahti, Äänekoski (P).

Laukio, mt. (til.om. E. V. Tjulini) 18
km et.lo. Juvan k. B5 5r.e.

***Laukkala** A4 5lu - Tähtelä 13, - Hemmilä 21.

Laukkala A4 8e, kylä; höyrylait.

Laukko C3 lke, sukukart. ja meij. (va-paah. H. Standertskjöld-Nordenstam; ennen Kurki-suku); höyry. (*L. ängs.*, omist. H. Standertskjöld-Nordenstam); höyry-lait.

Laukkoski (Löfkoski) C4 5lä, mt. (koll.neuv. A. W. Lindfors).

***Laukula** C3 1lä - Nuupala 8,7, - Koivu 14 m., - Pajulahti 23,5, - Kurala 30.

Launiala B5 8lä, virkatalo.

***Launonen** C3 4ke - Topeno 20,3, - Riihimäki 17, - Janakkala 21,4.

***Lauri** I 6lä - Filpus 11,5 m., - Rantatuomas 16,3 m.

***Lauri** II 3e - Sukuvaara 16,5 (vesitse), 16,5 (talvitie), - Yliaska 16,5 (vesitse), 14,5 (talvitie); polku Kittilän Nikulaan harvoin käytetty.

***Laurila** A4 1lä - Soini 28,6, - Heiskari 10.

Laurila, mt. (toht. O. Heikel) 2 km lä. Inkalan tilalta. Os. Hämeenlinna.

Lauritsala C5 2lä, mt., meij. ja olutt. (*L. gård, von Haartman*, omist. eversti E. v. Haartman); höyry. (*T. & J. Salvesen*); sulku; last.paik., luotsias. ja hotelli Saima; Ppys.

Laurola C6 1i, mt. (neidit A. ja L. Grigorkoff), osa ent. lahjoitusmaata. Os. Hiitolan as.

***Lautamaaja** B2 4r.ka - Lammi 18,5, - Kuivanen 22,5, - Karvia.

Lautela C3 5p, kylä; Ppys.

Lautsia C3 2ke, mt. (tal. K. Mäkinen).

***Lautsilta** C6 5p - Valkjärvi 14 hyv. m., - Kivennapa 14,2.

Lauttakylä C2 2i, kauppalan kaltainen ryhmä, käsittävä 3 kylää lähellä Huittisten k.; P¹, apt. ja Uudenmaan pankin kont.; eläinmarkkin. syysk.; höyrylait.

***L.** - Matkusjoki 18,5, - Kiviniemi 10, - Fanttila 16,3, - Riste 21 h., - Rutuna 22.

Lavansaari l. -vass- C5 7p, saari ja majakka; Peninsaaren kanssa kunta ja kirkoll. seurak. (khl. 21, tk. 43, rk. 31; väkiluku ja pinta-ala, ks. Koivisto); Ppys. ja tullivartioas. Kk.: k.kyl.

***Lavikanlahti** C5 lke, kestik. ja höyrylait; - Savitaipale 2,7.

Lavia B2 8e, pt. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 5,135 as., 260 km²); P² ja apt. haa-raos. Toripäiv. kahdesti kuussa. Mt.: Huida, Varheenmaa. Kk.: k.kyl., län-tin. piiri.

Lavila C2 1i, mt. (maanvilj.neuv. A. Björkenheim).

Lavola C5 4ke, mt. (varatuom. J. Thesleff); os. Viipuri. Likellä sitä L:n sulku; höyrylait.

Laxpojo, ks. Laakspohja.

Ledsund C1 8r.lä, majakka.

Lehdemäki, mt. (talonpoika) 4 km it.ko. Hauhon k. C3 2e.

Lehijärvi, jvi it. Parolan asemalta.

***Lehtimäki** A3 8p - Kopsala 18. - Kangasvieri 19,8.

Lehtimäki B3 3r.ko, kpl. (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 2,041 as., 578 km²); P². Kk.: k.kyl.

***Lehtimäki** B3 3lä - Alamarttila 18, - Kärki 11,8.

Lehtinen C2 3i, mt. ja meij. (taloll. leski E. Lehtinen, ennen majuuri Jack).

Lehtiniemi, mt. (kenr. N. Weckman) 4 km p. Savonlinnasta.

***Lehtokylä** C6 3e, mt. (til.om. J. Iho); - Valkjärvi 13,1 hyv. m., - Kyyrölä 16,6, - Kuusa 19,4.

***Lehtola** B3 4i - Peltola 17,5 hyv. m., - Pylkönmäki 16,5 hyv. m.

Lehtoniemi B5 5p, konepaja (*L:en konepaja*, omist. ins. A. Krank). Os. Varkaus.

Lehtovaara A5 5lä, vuori (275 m).

Lehtö, ks. Boistö.

Leineperi (Fredriksfors) B2 8r.e, rautat. (kankirautaa), manuf.tehd., saha ja meij. (toiminimi A. Ahlström); siihen kuuluu Solan (Fredriksbergin) rautat. 1 km lä. Leineperistä.

Leinikylä C6 4lä, mt. (valtioneuv. Romanenkon perill.), ent. lahjoitus-maan kantatila.

Leininsekä C4 4p, jvi.

***Leinola** A4 4ko - Puukamo 19,5, - Petäjälähti 14,5.

Leistilä C6 5ke, mt. (koll.siht. N. Spiridonoff). Os. Mustamäki.

Leivonmäki B4 5r.ka, pt. (khl. 30, tk. 62, rk. 28, 2,364 as., 262 km²); P¹ ja apt. Kk.: k.kyl., Havumäki.

***L.** - Joutsa 21, - Kauppila 27, - Rutalahti 13 m.

Lembillä, Lembois, ks. Lempilä, Lem-poinen.

Lemböte C1 5ka, kylä; 2 km siitä p. „Lemböten kappeli“, muinaisjäänös.

Lemi (Klemis) C5 1e, pt. (khl. 23, tk. 41, rk. 29, 4,238 as., 213 km²); P². Kk.: k.kyl.

Lemlähti C2 6lä, saari; ulkotalo 5 km et. Kvidjan tilalta.

Lemland C1 5r.i, ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 2,019 as., 97 km²); P². Kk.: k.kyl. Ks.: Granboda (P), Herrö, Lemböte.

Lemo, ks. Lemu.

Lemonkartano, mt. (rouv. W. Broms) 5 km it. Perniön k. C3 5lä.

Lempilä (-mb-), mt. (kreivi C. Armfelt, vuokr. nimism. A. Ekblom) 2 km lä. Viurilan tilalta C2 6r.i.

Lempisaari l. Lemsholma (Lemsjöholm) C2 5p, mt. ja höyrys. (3 km p. tilalta; vapaah. G. von *Haartman*); höyrylait. Os. Merimasku.

Lempoinen (Lembois) C3 li, virta; 1-sulkuinen kanava (pituus 1 km, loivuus 2,8 m); Lempoisten as., ks. Lempäälä.

*L. - Halme 20,3 m., - Vesilahti 9,6 (talvitie), - Tampere 24,5 m., - Kärjenniemi 16, - Toijala 21.

Lempoisten höyrys. (kaupp. J. V. *Enqvist*) lähellä Lempäälän k. C3 li.

**Lempyy* B5 3r.lä - Niirala 21, - Kurkimäki 23,5, - Suonnejoki 15.

Lempäälä (Lempälä) C3 li, pt. (khl. 16, tk. 12, rk. 20, 4,692 as., 285 km²); raut.as.³ (ent. Lempoinen) ynnä P¹ ja S¹.

Mt.: Hietaniemi, Kukkola, Kulju, Lastunen, Sotavalta, Tolvila; Henneri, Innillä, Kelho, Laikka, Loppi. *Sahaja*: Hollo (haararata), Lempoinen. Kk.: k.kyl., Kulju, Lapinkulma, Nurmi.

Lemströmin kanava C1 5r.i; 0,5 km pitkä; kääntösilta.

Lemu (-mo) C2 3r.ka, pt. (khl. 7, tk. 6, rk. 2, 804 as., 32 km²); P³. Mt.: Järäinen; Tenhola. Kk.: k.kyl.

Lemu (-mo) C2 6lä, niemi; höyrylait.; sotatapp. 1808; ks. Ala- ja Yli-Lemu.

Lenttiira A6 3lä, jvi ja rukuoshuone.

Lentua A5 4r.i, jvi (166 m).

Lepaa (Stjernerund) C3 2e, salmi; mt. (kenr. N. Packalén); tulee hänen kuoltuaan Suom. valtion omaksi, joka sinne perustaa puutarhakoulun. Os. Parola.

Lepistönselkä B5 8ke, jvi.

Lepolahti, mt. (rovasti U. V. Telénin perill.) 9 km lu. Kiteen k. B6 5i.

Leponiemi B3 7p, virkat. (til.om. K. Nordqvist).

Leppiniemi A4 li, talo luonnonihannalla paikalla Pyhäkosken varrella.

Leppäkoski B6 6e, puumassa- ja paperit. (L. *trämassefabr.*, omist. asess. W. v. Frenckell, Tampere).

Leppäkoski C3 4i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S³.

Leppäkoski C3 4i, koski; mt. (kenr. M. Standertskjöld); tiilit. (vuokr. kaup. neuv. Paul *Chmielewski*).

Leppälahti B5 4i, höyrylait.

Leppälahti, Ruskealan pt:n ent. kpl.; kirkko n. 40 vuotta sitten muutettu nyk. Kirkkoleppälähden kylästä Soanlahteen.

Leppälahti C3 4e, mt. (senaat. vapaah. Y. S. Yrjö-Koskinen).

**Leppälä* C5 2e - Joutseno 11, - Viitikka 18, - Kuurmanpohja 12,8.

**Leppälänpää* B6 lke - Kelvä 20, - Kaltimo 13,5.

**Leppänen* B3 2e - Levijoki 20, - Pahkamäki 10,5.

Leppäniemi, mt. (nimism. G. M. v. Essen) 3 km ka. Maaningan k. B5 lr.lä.

Leppäniemi B7 2e, kylä; L:n tullias., ks. Kaksinainen.

Leppäniemi C3 4lä, mt. (tal. E. Kasari).

Leppäniemi, mt. (til.om. O. Bandholtz) Antrean pt:ssä.

**Leppäselkä* B4 2lä - Hautamäki 16, - Keitele 11, - Vesanto 18.

Leppävesi B4 5p, tuleva raut.as.

Leppävesi B4 5i, jvi.

Leppävirta l. -virrat (Leppävirta), tk. 57; B5 3e, pt. ja kunta (=L:n ja Varkauden seurak.; khl. 39, rk. 39; L:n seurak. 14,939, Varkaus 916 as.; Varkauden kanssa 1,278 km²); P¹ ja S⁵, kun.lääk., apt. ja kirjakauppa; höyrylait. k.kylässä.

Mt.: Alapiha, Karlvik, Kopolanniemi, Oravikoski, Pitkäläniemi, Vokkola; Ukkola. *Teoll.lait.*: Horsmalahti (P), Oravikoski, Sorsakoski, Taipale, Varkaus. Kk.: k.kyl. (2), Kurjalantanta, Paukarlahti, Saamaiskylä, Sorsakoski (2), Timola, Varkaus (2). Ks.: Kotalahti (P), Kopolanvirta, Taipale, Varkaus (P ja S), Ämmäkoski.

*L. - Niirala 10, - Kansala 3.

Leppävirta, luonnonihana virta, juoksee L:n kirkon ohitse; sotatapp. maallisk. 11 p. 1808.

Leskär C5 5lä, majakka.

Lestijoki l. Raumajoki A3 6lo, joki (120 km).

Lestijärvi l. Lesti A3 8ke, kpl. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 970 as., 595 km²); Ppys. (Toholammen postitoimiston alainen). Kk.: k.kyl.

Lestijärvi A3 8ke, jvi (65 km²).

Letala, ks. Laitila.

Levanpelto, ks. Kullaa.

Levaschovo C6 6e, raut.as.³ ynnä S¹.

**Levijoki* B3 li - Haisko 13,5, - Pahkamäki 14,5, - Sorvari 14,5, - Leppänen 20.

Levitunturi I 4i, vuori (572 m).

Levo C2 6lä, mt. ja höyrys. (L. *ängs. bol.*, Turku, kommandiittiyht., omist. K. E. Blomberg, J. Fr. Blomqvist y. m.).

**Levä* C3 3lä - Jokioinen 15, - Ollila 21,3, - Sorvasto 15, - Vesikoski 17.

Levänen (Leväis) B5 1e, virkat. ja Kuopion pt:n vaivaistalo; ent. maanvilj.koulu.

Levänen (Leväis) C5 li, höyrylait.

Lexvall C3 7lä, mt. (Fiskarsin os.yht.). Os. Tammisaari.

Libelits, ks. Liperi.

**Liekka* A6 7e, Pielisjärven pt.:n k.kylä (höyrylait.); käytetään P:n pitäjänkin nimenä; - Kotalahti 22 (talvitie 17), - Kylänlahti 15, - Vedensuu 13,5 (talvitie).

Lieksanjoki A6 7i, joki.

Lielähti B3 7e, mt. (teht.om. W. F. v. Nottbeck); kapearait. haararata Porin radalle. Os. Tampere.

Liesi, ks. Kinnari.

Liesjärvi C3 3ka, jvi (113 m).

Lietlahti, mt. (tal. A. Pulkkinen) 1 km lo. Haukivuoren k. B5 5lä.

Lieto (Lundo) C2 6p, pt. (khl. 14, tk. 6, rk. 1, 4,067 as., 165 km²); P³, raut.as.⁴ ynnä P³ ja S⁸. Mt.: Nautela, Väätelä. *Teoll.lait.*: Liedon polttimo, Litoinen. Kk.: k.kyl.

Liedon polttimo (*Lundo bränn.akt.bol.*), Turku, toimeenpan. joht. A. B. Nordfors, pääom. 150,000) lähellä Liedon as.

**Lietsa* C3 4lä - Portas 16, - Muurila 17,1 m.

Lievestuorenjärvi B4 6r.lu, jvi.

Lignellin höyry-, -puusepän- ja valkeanviriket. (kaupp. *Martin Lignell*) 3 km ko. Hangosta.

Lihaniemi C5 4ke, höyrylait.

Liansaari C5 1p, saari; höyrylait.

Liikkala C4 4r.i, mt. (everstiluutn. L. Forstén), osa ent. lahjoitusmaata; meijerikoul., talouskoul.; „Liikkalan sopimus“ elok. 1788, sotatapp. heinäk. 3 p. 1789. Os. Utti.

Liimatta C5 4ke, mt. (valtioneuv. Fr. Thesleffin perill.). Os. Viipuri.

Liinaharja, mt. (tal. S. N. Vanhakarntano) Vähärauman kylässä 3 km lä. Porista.

**Liinamaa* B2 2i - Hilli 11, - Sipola 11,5, - Träsk 19,8.

Liklamonsaari A6 7e, saari; luotsias. *Liljefors*, ks. Virtoinen.

Liljendal C4 3r.ka, kpl. (khl. 4, tk. 22, rk. 14, 1,601 as., n. 180 suom., 117 km²); P². Mt.: Liljendalinkartano. Kk.: Hommansby, Säfräsk, Söderby.

Liljendalinkartano, virkat. (merikapt. W. Nyberg) lo. L:n kirkolta.

Liljevik C3 2lo, mt., meij. ja höyry. (Anders Andersson). Os. Iittala.

Lill-Abborfors, ks. Vähä-Ahvenkoski.

Lillandet, saari it. Nauvon kirkolta C2 5i.

Lill-Heikkilä, ks. Vähä-Heikkilä.

Lill-Hiitis, ks. Vähä-Hiisi.

Lillkyro, ks. Vähäkyrö.

Lill-Merijoki, ks. Pien-Merijoki.

Lill-Ojamo, huvila (valtioneuv. W. Lagus) Ojamon tilan maalla C3 5i.

Lillpellinen, ks. Vähäpellinen.

Lillpernäviken, ks. Vähäpernanjanlahti.

Liminganjoki, juoksee Liminganjärven läpi A4 1lä.

Liminka (Limingo) A4 1lä, pt. (khl. 46, tk. 28, rk. 42, 3,456 as., 299 km²); Perä-Pohjanmaan kansanop.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁷. Mt.: Marttila. Kk.: Alatemmes, Limingan kylä (2), Rantakylä. *Raut.plf.*: Tupos.

Limingan meijerios.yht. ynnä meijerikoul. (joht. E. J. Arppe).

Lindnäs, ks. Linnanen.

Lindö C3 7lä, mt. (hovioik.neuv. va-paah. Cl. de la Chapelle); höyrylait.

Liikkala, saha (*Forssa akt.bol.*) lähellä Forssan tehd. C3 3ke.

Linkola, mt. (til.om. W. Ullman) 6 km lu. Sulkavan k. B5 8lä.

Linna, mt. (salaneuv.rouv. E. Cronstedt). Os. Helsinki.

**Linnainen* C3 li - Toijala 13, - Orjanhiirsi 7,5, - Valkiakoski 21,3 (talvitie), - Huittula 13,9 (talvitie), - Sil-lantaka 5,3 (kesätie).

Linnainen, mt. (pankinkasööri R. Bruun) 1 km et. Tavastkullan tilalta. Os. Helsinki.

Linnanen (Lindnäs) C4 3lä, mt. (va-paah. H. Stjernvall). Os. Lappila.

Linnavuori, vuori lähellä Enonveden järveä 6 km Sulkavan kirkolta B5 8lä; muinaisjäänöksä.

Linnunpää, mt. Piikkiössä, 3 km lu. Paddaisten tilalta C2 6ke. Os. Turku.

Linnunvaara B6 6ke, mt. (apt.om. K. Chorén). Os. Värtsilä.

Lintula C6 5i, ent. hovitila ja lahjoitusmaa: 1) mt. (pankkiirihuone C. Vinberg & C:o); 2) mt. ja meij. (omist. L:n naisyhdyksunta, ennen salaneuv. F. Neronoff); L:n nunnaluostari Kaujärven kylässä et. Lintulasta.

Lintulahti B3 2ke, mt. (tal. E. Lah-tinen); ent. kestik.; sotatapp. heinäk. 3 p. 1808.

Lintusalo C5 1ko, saari.

Liperi (Libelits), khl. 36, tk. 52; B6 3lä, pt. ja kunta (= L:n luteril. seurak. ja osa L:n kreik.ven. seurakuntaa; rk. 38, kreik.ven. rk. 3; 13,499 as., 729 km²); P¹ ja apt.; höyrylait. k.kylässä.

Mt.: Lamminniemi, Siikasalmi, Simanannie-mi (maanvilj- ja meij.koulu), Harjula, Kaup-pila, Rantala. *Villakehruut.*: Siikakoski. Kk.: k.kyl., Kaatamo, Taipale. *Matkail.*: Pesolan-salmi, Pernävaara, Ristinpohja, Vaivio. Ks.: Taipale (P, kreik.ven. seurak.), Tikansaari.

**L.* - Taipale 19, - Ylämylly 17, - Sotkuma 26,6, - Korpivaara 17 (talvitie).

**Lipinlahti* A5 8i - Konnanlampi 17,5, - Nurmeksen kauppala 8.

**Lipola* C6 3ka, kestik., tullias. valta-kunnan rajalla 2 km it. kestik.; - Va-

riksela 18,9 hyv. m., - Mäkrälä 18,9 hyv. m., - Vuotta 11 m.

Litmaniemi B5 3ko, höyrylait.

Litoinen (Littois) C2 6p, verkat. (*Lit-tois fabr. bol.*, omist. C. L. Schnitt, toiminiimi C. M. Dahlström ja toiminiimi Gust. A. Lindblom); os. Turku; tuleva raut.as. (pys.).

Liukkola. ks. Otavan saha.

Liuksiala C3 2r.lä, mt. (kun.neuv. A. Meurman); ent. kuninkaankart. ja Katarina Maununtyttären asuinpaikka hänen leskivuosiinaan.

Liuna, Joroisten pt.:n vaivastalo 2 km lä. Joroisten k. B5 5ke.

Livojoki II 7ke, joki; Livojärvi II 7r.ko, jvi.

Livonsaari I. Livoluoto (Livo ö) C2 3r.e, saari.

Lochedä, ks. Lohtaja.

Lofsdal C2 6lä, mt. ja meij. (reht. E. T. F. Reuter); höyrylait.

**Lohikoski* B2 8p - Rajala 15,5, - Lankoski 22,2, - Ylpeiari 19,8.

Lohikoski, koski lähellä Kankaan paperitehd. B4 5p.

Lohikoski B5 8ke, saha (*Hackman & Co*); osa ent. L:n lahjoitusmaata.

**Lohilahti*, kestik. lähellä Lohikosken sahaa B5 8ke; - Sulkava, - Rasila.

Lohja (Lojo), khl. 2; tk. 19; C3 6r.lä, pt. (rk. 23, 5,440 as., n. 1,370 ruots., 254 km²); P¹, piirilääk., apt. ja reservi-komp.; kirkko keskiajalta; raut.as.⁴ ynnä P³ ja S¹.

Mt.: Kirkniemi, Kirkonkylä, Koski, Laakso-pohja (hist.), Ojamo (ent. kaivos), Outamo (matkail.), Vaanila (parannuslait.), Lylyinen, Mongola, Paloniemi (matkail.), Rautala, Stortötär. *Teoll.lait.*: Kirkonkylä, Lohjan olutt., kalkkiumi ja saha, Virkkilä. Kk.: Lohjannummi, Kirkniemi-Jönsböle, Kirkonkylä, Suittila. Ks.: Jalassaari, Lill-Ojamo, SOLhem.

Lohjan höyrys. (*Lojo ängs. bol.*, Karkku; omist. F. A. Ekholm ja K. A. Packalén) Kirkonkylässä C3 5i. Os. Mustio.

Lohjan kalkkiumi (kapt. *Karl Forsström*) lähellä Kirkniemen plf.

Lohjan olutt. (*Lojo akt.brygg.*, pääom. 100,000).

Lohjanjärvi (31 m yli merenpinnan, pinta-ala 110 km²) lä. L:n kirkolta.

**Lohjannummi* (Lojobacke), L:n pt.:n suuri k.kylä (kirjakauppa ja höyryl.-lait.); - Kirkonkylä 8,5, - Ventelä 4,3, - Hyvelä 22.

Lohjanselkä (Lojo äs), ks. Salpaus-selkä.

Lohm C2 5e, luotsias; telefooni.

Lohtaja (Lo[c]hteä) A3 5ke, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,292 as., n. 110

ruots., 296 km²); P¹. Aselepo syysk. 29 p. 1808. Kk.: k.kyl.

**Lohvansuu* A4 5ka - Jatkola 19, - Jokela 11, - Lystilä 16, - Niemelä 19.

Loikansaari (Lagerholm), mt. (leht. S. J. E. Lagus) 10 km lä.lu. Savon-linnasta.

Loimaa (Loimijoki), khl. 13; tk. 7; C2 4r.i, pt. (rk. 5, 10,104 as., 632 km²); kun.lääk.; raut.as.³ ynnä P¹, S⁷ ja ravint.: apt. Ypäjän ja Mannisten kylistä ynnä nyk. Perttulan kplista tehdään Ypäjän pt. Mt.: Aittamäki, Haaroinen. *Teoll.lait.*: Aittamäki, Loimaan naulat. ja saha, Mellilän turvepehkur., Vesikoski. Kk.: Hirvikoski, Kojonkulma, Niinijoki, Peränkulma, Vesikoski, Ylistaro. Ks.: Peltoinen.

Loimaan höyrys. (*Loimijoki ängs. akt. bol.*, toimeenpan. joht. J. F. Mittler, pääom. 200,000) lähellä Loimiojen as.

Loimaan naulat. (*Loimijoki spikfabr. akt. bol.*, toimeenpan. joht. J. F. Mittler, pääom. 300,000) Hirvikosken kylässä 2 km et. Loimaan k.

**Loimala* B7 3lä - Papero 18 m., - Maisula 18 m.

Loimala B7 3lä, kylä ja metsänhoito-alue; mets.hoitajan virkat. (mets.hoit. A. J. Ahlberg). Os. Kitelä.

Loimalanjärvi B7 3lä, jvi.

Loimijoki C2 2i, joki; ylisen osan nimi Forssanjoki.

Lojo, ks. Lohja.

Lokalahi I. -la (Lokalaks I. -la) C2 3ke, kpl. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 1,768 as., 83 km²); P². Mt.: Hermansaari, Perkiö. Kk.: k.kyl.

Lopenjärvi C3 4e, jvi, josta Lopenjoki alkaa.

Lopenkartano, ks. Spurila.

Loppi (-pis), mt. (til.om. J. Kerkkonen) 5 km p.ko. Lempäälän k. C3 1i. *Loppi* (Loppis) C3 4e, pt. (khl. 18, tk. 16, rk. 23, 6,269 as., 579 km²); P².

Mt.: Kormu, Leppälahti, Salmio, Salo, Santamäki, Leppäniemi, Sarvijoki. *Teoll.lait.*: Närkeen höyrys., Pilpala, Rautakoski, Santamäki. Kk.: k.kyl., Löyliäinen, Launoinen, Pilpala, Salo. *Matkail.*: Punelia.

Lotila C3 1i, mt. (til.om. O. E. Olsson; ennen Bläfield-suku). Os. Valkiakoski.

Lotokka B6 3e, mt. (til.om. J. Parviainen). Os. Hamnaslahti.

Louhisaari (Villnäs), mt. (neiti W. Manerheim) 3 km lä. Askaisten k. C2 3ka.

Louhisaari, Lousaari, ks. Askainen.

Louhivesi B5 7lo, jvi; 25 km pitkä.

Loukinen I 4i, joki.

**Loukko* B2 2r.ka, mt. (til.om. G. A. Wasastjerna); kestik.; - Lassila 18,7, - Alamarttila 6,7, - Kaukola 18,5.

Lounatrivi C4 8r.i, venäl. loistomajakka; läheisyydessä Lounatkorkian vuori (158 m).

LOVIISA I. Lovisa (Lovisa) C4 6p, kpkI [rk. 14; jouluk. 96: 2,018, jouluk. 90: 1,755 as. (kirkonkirj.), 1,675 ruots., 80 suom.; tammik. 95: 2,173 as. (henkikirj.)]; S^(3, 5), yleinen sairaala, eläinlääk. ja vesiparannuslait. Markkin. lokak., toripäiv. helmik. ja kesäk. Perust. 1745 nimellä Degerby, sai 1752 L:n nimen; maaherran asuinpaik. 1745-73. Yksit. kapearait. rautatie (82 km) rakennetaan L:sta Vesijärven satamaan. **Oppilait.:** ruots. alkeisk. (4 luok., sekakoulu). **Pankkeja:** Yhdysp., Uudenmaan p. **Matkail.:** Boulogninmetsä, Puisto.

*L. - Pernaja 13 m., - Säfträsk 20, Korsmalm 20, - Ahvenkoski 17 m., - Sillankylä (itäpuolella Pyhtään k.) 23.

Loviisa, ent. pt. (v:teen 1863), käsitte Elimäen, Anjalan ja Ruotsinpyhtään.

Loviisan luotsias. Lekar-vuorella lähellä L:n kpkia.

Luhanka (-ngo) B4 7p, pt. (khl. 30, tk. 62, rk. 28, 2,326 as., 159 km²); P³ ja Itä-Hämeen maamiesseura. **Mt.:** Kärnelahti; Honkola, Tammilahti, Änä. **Kk.:** k.kyl. **Höyryl.lait.:** Judinsalo.

***Luikonlahti** B5 2e - Maarianvaara 14,2, - Kaavi 14, - Niinivaara 13.

Luirojoki II 3e, virta.

Lukkarainen C2 5i, virkat. (tal. O. Hiinonen).

Lukkarisanta (Klockarsand) kruunun kalapato (vuokralla) 2 km it. Porista.

Lumijoki A4 1r.lä, kpl. (khl. 46, tk. 28, rk. 42, 2,302 as., 174 km²); P³. **Kk.:** k.kyl.

Lummen/nje B3 8r.ka, jvi (110 m), laskee sekä Päijänteeseen että Vehkajärveen.

Lumpari (-ren) C1 6r.lä, merenaukko.

Lumparland C1 6e, saari; ruots. kpl. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 582 as., 32 km²); P³; höyryllait. k.kylässä. **Kk.:** k.kyl.

Lundo, ks. Lieto.

***Lunki** A4 1r.lo - Soini 24, - Nikkilä 6,4.

Lunkulansaari B7 4e, saari.

***Luodespohja** B3 5ke - Karo 12,5, - Ollila 21,3, - Kurki 17.

Luodonselkä A3 2ko, merenaukko.

Luolainen, ks. Parolannummi.

Luon/njonmaa C2 5r.i, saari.

Luopioinen (-piois) C3 2p, kpl. (khl. 19, tk. 15, rk. 17, 3,808 as., 340 km²); P^{2*}. Eläinmarrkin. syysk. **Mt.:** Kantola, Rautajärvi. **Teoll.lait.:** Sillanpää. **Kk.:** k.kyl., Aitoo, Patakoski.

*L. - Sappee 16,6 m., - Kajantila 11 m. h., - Pohja 17,5 m.

Luof/n/terivesi B5 7e, jvi.

Luoto I. Larsmo (Larsmo) A2 6ka, saari; pt. (khl. 43, tk. 32, rk. 11, 2,256 as., 116 km²); P² ja baptistiseurak. (55 henk.). **Kk.:** k.kyl. **Ks.:** Hästönaukko. **Luoto**, Luodonmaa, Hailuodon ent. nimi.

***Lupaja** C3 5r.lä - Kemiö 29,5, - Aisböle 16, - Salo 24, - Olsböle 25.

Luppi C4 6r.i, majakka.

***Lusi** C4 1r.i - Heinola 12, - Kuortti 26, - Ruoppi 13.

Luttojoki II 3ko, Tuulomajoen lähdehaara; viimeainittu laskee Kuolavuonon Pohjois-Jäämeressä (vuonon perukassa Kuolan kpkI ja vasta perustettu satamakpkI Katariina).

Luukas, mt. (toiminimi A. Ahlström) 5 km lo. Ikaalisten kauppalasta.

Luumäki C5 3p, pt. (khl. 23, tk. 41, rk. 29, 6,311 as., 738 km²); Taavetin reservikomp.; raut.as.⁵ ynnä P². **Kk.:** Kangasvarsi, Marttila.

Luuniemen höyrymylly ja saha, ks. Iisalmen teoll.lait.

Luurinsaari, luonnonihana saari 2 km et. Johanneksen k. C5 4e; tammimetsää.

Luvia C2 1p, kpl. (khl. 10, tk. 4, rk. 4, 2,830 as., 169 km²); P². Toripäiv. joka toinen perj. **Mt.:** Södersund. **Kk.:** k.kyl., Peränkylä. **Ks.:** Laitakari.

Lyly B3 8p, raut.as.⁵ ynnä P² ja S⁸.

Lylyinen, mt. (til.om. G. F. af Hällström) 1,5 km ka. Outamon tilalta C3 5i.

***Lylyvaara** B6 2lo - Kuisma 17, - Ilomantsi 19,5.

Lypertö I. -pörtö C2 3lo, saari ja luotsias.

***Lystilä** A4 5e - Lohvansuu 16, - Korkatti 13.

Lyttylä (Lyttskär) B2 7e, mt. (neidit A. ja H. Birkman).

Lylykylä, mt. ja likellä sitä Rapukosken saha (*Hackman & Co*) 5 km it. Talin as. C5 4i. Os. Viipuri.

Lyökki (Lökö) C2 3lu, majakka; luotsias. Ylätyngarin saarella ka. majakasta. **Ldgskär** C1 7i, loistomajakka.

Långfors, ks. Lankoski.

Långsjö C3 3lo, mt. ja meij. (W. Saguin); maauvilj.- ja karjanhoitokoul.; ruusu- ja kielokkiviljelys (*Bröder Saguin*).

Långskär B2 1ke, saari.

Långvik, höyrys. (L. akt.bol., Helsinki, isännöits. A. Lindstamer, pääom.

Långviken C3 8p, höyryllait.

400,000) 5 km et.lo. Munapirtin kylästä C4 6ke.

Långvikin polttimo, ks. Vaasan teoll. lait.

Långörn, ks. Viapori.

Längelmäki I. -mä B3 8i, pt. (khl. 19, tk. 13, rk. 20, 4,138 as., 320 km²); P¹. L:n nimism. piiriin kuuluu Pajula[hde]n kylä Sahalahden pitäjää ja Kuhmalahden kuntaa. *Kk.*: Alho, Attila. *Ks.*: Länkipohja, Västilä (P).

Längelmäveden I. Oriveden satama-as. (tavari-liike); haararata, erkanee 1 km O:n asemalta.

Längelmävesi B3 8e, jvi; 82 m yli merenpinnan, pituus 48 km Kaivannosta Länkipohjaan; pinta-ala 225 km². Laski v:teen 1830 Pälkäneveteen.

**Länkipohja* B3 8i, kestik. ja höyryl. lait.; eläinmark. kesäk. ja syysk.; - Västilä 19,3 m., - Hallinpenkki 20 m., - Eräsälahti 13,3 m.

Länsipohja (Vesterbotten), maakunta. Suomen L. käsittää Alatornion ja Karungin pitäjät, Ylitornion pt.n, Turtolan ja Kolarin kplit sekä Muonionniskan emäseurakunnan.

**Läskelä* B6 8p, kestik. ja Ppys.; - Kirjvalahti 17,5 m., - Impilahti 17 m., - Alattu 13, - Joensuu 8,5.

Läskelä B6 8p, koski; saha (L:n tehdas, omist. os.yht. N. L. Arppen perill.); puuhiomo perustetaan. Os. Sor-tavala.

Läskelänjoki I. Jänisjoki B6 6e; 150 km. *Läsäkoski* B4 8r.p, koski.

**Löfbacka* A3 7ke - Timmerbacka 5. - Tast 16, - Äsvik 15.

Löfkoski, ks. Laukkoski.

Löfsta, mt. (til.om. W. af Björkstén) lähellä Kullån kartanoa.

Löfö A2 8i, raut.plf. 3 km Pännäisten asemalta.

Löfö C1 6ke, saari ja kylä; rauhan-keskusteluja pidetty 1718.

Lökö, ks. Lyökki.

Löparö C4 5e, saari; mt. (eläinlääk. H. Tallgren); höyryl.ait. Os. Nikkilä.

Löytinen B5 7lo, mt. (kaupp. G. V. Karhu); meijeri.

**Löytyllä* C2 4p - Yläne 24, - Nuoranne 23, - Hinnerjoki 16.

Löytmäki I. Mallinkainen C3 4i, mt. (kauppaneuvoksetar C. Lindroos); saha. Os. Turenki.

M.

Maalahti (Malaks I. Maa-) B2 1e, ruots. pt. (khl. 41, tk. 34, rk. 9, 4,551 as., 216 km²); P³, kun.lääk., apt. haaraos. ja veistokoulu. *Mt.*: Äminneborg. *Kk.*: k.kyl., Öfvermaalahti.

Maalahdenjoki B2 1e, joki.

Maaninganjärvi B5 1r.lä, jvi.

Maaninka (Ma[a]ninga) B5 1r.lä, pt. (khl. 38, tk. 53, rk. 39, 5,862 as., 398 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. haaraos.; höyryl.ait. k.kylässä.

Mt.: Halola (kansanop.), Hussolansaari, Kinnula, Venäjänsaari; Leppäniemi, Mattila (meij. koulu), Rautiala, Ruokovirta, Talosharju. *Saha*: Pihitsalmi. *Kk.*: Kinnulanlahti (2), Kurolanlahti. Pöljä, Vianto.

Maanpää C2 5i, mt. (til.om. F. Lindström).

Maanselkä, vedenjakaja, nottuu Haltiotunturista Peltotunturiin (pitkin valtakunnanrajaa), P:sta Talkkunaoaviin (pitkin Inarin pitäjänrajaa), T:sta Kieskitunturiin, Ylikitkan loun. päähän ja Näränkävaraan, N:sta Möntönvaaraan (pitkin valtakunnanrajaa).

**Maanselkä* II 8p - Vattula 14,3, - Kaitera 11.

**Maanselkä* A5 6lo - Haapajärvi 16, - Komula 10.

Maanselkä B4 6i, Pieksämäen pt.:n vaivastalo.

Maanselkä C6 4lä, mt. (luutn. B. Fock), ent. lahjoitusmaan kantatila.

Maaria I. Räntämäki (S:t Marie) C2 6p, pt. (khl. 14, tk. 6, rk. 1, 4,212 as., n. 160 ruots., 80 km²); kun.lääk. ja Kärämäen reservikomp.

Mt.: Huilu (karj.hoitok.), Kärämäki; Häppilä, Iso-Heikkilä, Koroinen (hist.), Metsämäki, Seulu, Suikkila. *Teoll.lait.*: Amallenborgin olutt. ja polttimo, Auran vesit., Halinen, Kärämäki, Sokerit. Alfa, Turun asfaltit., höyrymylly, teknill. tehd., tulitikkutehd. *Kk.*: Kärämäki, Hirvenluoto. *Ks.*: Halinen, Hirvenluoto, Köpmansgrund, Raunistula, Syrjälä.

MAARIANHAMINA (Mariehamn) C1 5e, kpki [tk. 10, rk. 8; jouluk. 96: 765, jouluk. 90: 618 as. (kirkonkirj.)], 612 ruots., 6 suom.; tammik. 95: 720 as. (henkikirj.); järjestys-oikeus (maistraattia ei ole), S³ ja eläinlääk. Sijaitsee Slemmen-aukon länt. rannalla. Satama suuremmille höyrylaivoille ja vesiparannuslaitos kannaksen länsipuolella, 0,5 km kpgista. Markkin. syysk. Perust. 1861. *Oppilait.*: ruots. reaali- ja klass. oppilait. (valtion, 5 luok., yhteisk., vasta muodostumassa; ennen

2-luokkain. alkeisk. ja yksit. yhteisk.); ruots. merik. *Pankkeja*: Pohjoism. p., Turun p.

**Mhamina* - Emkarby 16,2, - Godby 17,2, - Önningeby 11,9.

Maarianhaminan luotsias. kpgissa.

**Maarianvaara* B5 2e - Saarivaara 11,2, - Luikonlahti 14,2, - Sysmä 22.

Maarjärvi C2 3ke, mt. (tal. J. Ampelä).

Maaskola, mt. (osa Viipurin kpgin, toinen osa Jer. Mäkelän) 2 km p. Liimatan tilalta C5 4ke.

Maatjala, virkat. (raatim. K. Hj. Schreck) 1 km ka. Pirkkalan k. B3 7r.e; höyrylait. Os. Nokia.

Maavehmainen C4 3p, mt. (til.om. A. Palm). Os. Järvelä.

Maade[tkoski] A4 1p, koski.

Maeroaivi I 2e, vuori.

Mahnala B3 7e, kylä; Pyps.

Mahnalanselkä B3 7e, jvi.

Maikkula A4 1p, mt. (talonpoika); yhtiömeij. ja polttimo (*M. ängbränn. bol.*, kauppayht.). Os. Oulu.

Maikkulan väkiviinat., ks. Oulun teoll.lait.

Maila C3 5e, mt. (rustitil. K. Ahlqvist).

Mainiemi C4 1lä, höyry. (*M. ängs. akt.bol.*).

**Maisula* B7 3lo - Loimala 18 m., - Syyskjärvi 16.

Maivaperä, Raahen ulkosatama 2 km lo. kpgista; kesähuiloita.

**Majalahti* B5 1r.ko - Nilsä 13 h., - Palonurmi 10,5 h.

Majasuo C3 3p, saha (*M. säg*, omist. til.om. E. W. Wahren). Os. Forssa.

**Majava* I 4i - Tervaniemi 10,7, - Pokka 42,8 (porolla); Inarin Lahdenperään kesäaik. tavall. vesitse.

Majby, mt. (tal. A. Åberg) 1 km lä. Bobäckin kestit. C3 6e.

Majstad, ks. Toukola.

Makkarus, ent. herrastalo (talonpoika) 10 km it.ka. Hämeenkyrön k. B3 7lä.

**Makkola* B4 6lä - Kauppila 10 hyv. m., - Hokkanen 19,6 hyv. m.

**Makkola* B5 6ka - Joughenniemi 22, - Anttola 15, - Enonkoski 17.

Maksan[maa] (Maxmo l. -aks-) B2 2p, ruots. pt. (khl. 42, tk. 33, rk. 11, 2,012 as., 121 km²); P³ ja kun.lääk. Mt.: Tottesund. Kk.: k.kyl., Kvimo.

Maksalahti C5 6p, kylä ja höyrylait. Maksalahden perukassa.

**Makula* C6 5r.lä - Muurila 18, - Pihkala 14, - Kirkkojärvi 12.

Malaks, ks. Maalahti.

Mallasvesi C3 2lä, jvi.

Mallinkainen (-ngais), ks. Löytymäki.

Mallosjärvi B4 6e, jvi.

**Mallusjoki* C4 3ke - Kauklampi 19, - Orimattila 13, - Viljaniemi 15.

**Malm* C3 6r.i, raut.as.³ ynnä P² ja S⁷; 2 km siitä Helsingin uusin hautausmaa (haararata), ent. leiripaik.; - Helsinki 11 (lähellä M. h.), - Tikkurila 9, - Märtenby 15, - Hyrylä 19, - Nikkilä 25 m.

Malmby, kylä 2 km et. Kellokosken teht. C4 5r.lu; Tuusulan reservikomppanian kasarmi.

Malmbynkartano, mt. (kapt. rouv. L. v. Essen, vuokr. til.om. W. v. Essen), lähellä Malmin as.

Malmi, mt. (tal. J. Malmi) Ylistaron kylässä, 1 km it. Kokemäen k. C2 2ke; piispa Henrikin kappeli, vihitty kesäk. 18 p. 1857.

Malminkartano (Malmgård), virkat. (agron. J. Jernström) 4 km p. Talin tilalta C3 6i. Os. Helsinki.

Malminkartano (Malmgård) C4 5ko, mt. ja mej. (kreivi G. Ph. Creutz).

Manamansalo A4 4ke, saari.

Manninga, ks. Maaninka.

Manitska holmen, ks. Mantsinsaari.

Mankans, mt. (til.om. N. Kavaleff) 1,5 km et. Albergan tilalta C3 6ka.

**Mannikkala* C5 4i - Viipuri 13,5, - Vamppala 20,2.

**Mannila* II 7lo - Ukkola 15 (talvitie 13,3), - Palokangas 14, - Marttila 18 (talvitie).

Mannila, mt. (talonpoika) lähellä Saarijärven k. B4 3lä.

Mannila B4 3ka, ent. herrastalo (tal. A. Monthänin perill.).

**Manninen* A3 4lä - Ventelä 11,5, - Hourula 22,5.

**Manskivi* C4 1e - Putula 18,7, - Kurhila 11,8 m., - Sairakkala 15.

Mants[sh]insaari (= suom. l. Manitska holmen) B7 4lo, saari; kreik.ven. seurak. (rk. 4) ja kirkko; kuuluu Salmen kuntaan.

**Marby* C1 5ke, kestit. ja höyrylait.; - Frebbenby 2,8, - Storby 8,7.

Margretheberg l. Bölsby, mt. (neiti J. Florin) 1 km lu. Träskändan tilalta C3 6e.

Marie, ks. Maaria.

Marieberg, mt. (til.om. J. Candelin) 3 km it. Fagervikistä C3 7i; höyrylait.

Marieberg, mt. (prof. G. G. Rosenqvist) lähellä Lappträskin k. C4 4lo.

Marieberg, ks. Rouhiala.

Mariefors, ks. Kellokoski.

Mariehamn, ks. Maarianhamina.

Marike, mt. (til.om. J. Sonck) 6 km ka. Sauvon k. C2 6i.

Marjaniemi I 8e, loistomajakka ja luotsias.

Marjaniemi, mt. (past. J. Snellman) 12 km it. Iisalmen kpgista.

**Marjoavaara* B6 4lu - Maukkula 5,9, - Kovero 14,4, - Ilomantsi 17,6.

Markkula B4 6r.lä, mt. (tal. J. Jalakanen, ennen Topelius-suku).

**Marostenmäki* I 8ke - Ruikka 16,5, - Mikkola 19,8.

Marsundet, salmi Hammarlandin ja Eckerön pitäjien välillä; höyrylait. — *Marsundin* luotsias. Ör-saarella.

**Martin* II 5p - Tervo 11, - Mattila 22 (vesitse), 11 (talvitie).

Martinkylä, ks. Marttila.

**Martola* B2 2r.lä - Sten 7,3, - Hanneksela 14, - Nygård 10,8.

Marttonavaara B6 1lä, kylä; höyrylait.

**Marttila* II 7lo - Ukkola 28 (talvitie 25,5), - Mannila 18 (talvitie).

Marttila A4 lke, mt. ja meij. (F. W. Pentzin).

**Marttila* A4 3ke - Toppila 14,3, - Oravakangas 19, - Alapihkala.

**Marttila* B2 4r.lä - Peltola 12,5, - Stäl 18,3, - Orrela 18,9.

Marttila l. -na (St. Märten), ennen Uusikylä (Nyby) C2 4r.ka, pt. (khl. 14, tk. 7, rk. 7; Karinaisten kanssa: 3,868 as., 320 km²); P³ ja apt. *Mt.*: Kaula. *Kk.*: k.kyl., Ollila. *Ks.*: Karinainen.

Marttila l. Vammala, Tyrvään k.kylä; toripäiv. joka lauant.; eläinmark. syysk.

**Marttila* C4 3lä - Järvelä 10 m., - Herrala 11,8, - Kauklampi 16.

Marttila l. Martinkylä (Mårtensby) C4 5lä, raut.plf. 8 km Keravalta.

**Marttisenjärvi* A4 6e - Nissilä 11,1, - Vieremä 14,8.

Masku, khl. 14; tk. 6; C2 4lo, pt. (rk. 2, 1,450 as., 72 km²); P³. *Mt.*:

Kankainen (hist.), Odensaari. *Kk.*: k.kyl.

Massi C4 4lä, mt. (til.om. L. Strähle).

Os. Kausala.

Matilanvirta B4 3ko, höyrylait.

Mat/hjildedal (rahvaankielellä Matildan tehdas) C2 6i, rautat. (valsilait.) ja konepaja (*Mathjildeds bruks akt.bol.*, isännöits. Edw. Frisk, pääom. 200,000); P^{2*} ja höyrylait.

Matkakoski I 6e, koski.

Matkalampi, mt. (ylimets.hoit. N. F. Modéen).

**Matkaskelkä* B6 6lä, raut.as.⁵ ynnä P² ja S³; - Väliavaara 10, - Savikko 9 m., - Pälkjärvi 13.

Matkaselän nahkat. (F. Laurikainen) lähellä M:n asemaa.

**Matku*, ent. Forssa C3 3p, raut.as.⁴ ynnä P¹ (virall. nim. Forssan postitoim.) ja S⁶; - Huhti 24,3, - Kuhala 19.

Matku C3 3p, mt. (til.om. A. Wahren). Os. Forssa.

Matkusjoki B5 5e, joki.

**Matkusjoki* C2 2e - Virtsanoja 15 h., - Lauttakylä 18,5, - Niinijoensuu 20 m.

Mattarila l. Immala C5 2i, saha (*Akt.bol. Tornator*). Os. Vuoksenniska.

**Mattfolk* B2 3p - Norrgård 13,5, - Pil 15,8.

**Mattila* II 5p - Martin 22 (vesitse), 11 (talvitie), - Yliaska 37,5, - Tervo 16,5 (talvitie).

**Mattila* A2 8r.i - Silfvast 20,6, - Hilli 7, - Finnsjö 20,6, - Voltin as. 2.

**Mattila* A5 3e - Lanteri 13, - Kaajaani 12, - Kokkovaara 10,8 m., - Kesti 21.

**Mattila* B2 4e - Koukkari 14,3, - Ponsimaa 22, - Pulli 16, - Alaketuri 16,2.

**Mattila* B4 li - Schöneman 13,5 hyv. m., - Hannula 12,5 hyv. m.

Mattila, mt. (til.om. Th. Kolström); tila 2 km ko. Kinnulan tilalta B5 1lä; meij.koulu (Kinnulassa).

Mattila, mt. (ins. H. Nordensvan) lähellä Oitin as. C3 4r.i.

**Mattinen* B3 3ko - Pahkamäki 14, - Stenbacka 21,3, - Herrala 20.

Mattinen C4 4r.p, raut.plf. 5 km Selänpään asemalta.

Mattnäs C2 5e kylä; Ppys. ja höyrylait.

**Maukkula* B6 4p - Eimisjärvi 21,4, - Marjoavaara 5,9, - Ilomantsi 11,8.

Mauru I 8i, höyrys. (toiminimi G. & C. Bergbom).

Mauri, mt. (nimism. W. Wegelius) 2 km lu. Kuloveden plf. B3 r.e. Os.

Siuro.

Maxmo, ks. Maksamaa.

Medvastö C3 8p, saari; höyrylait.

Meijerhof B4 6r.i, raut.plf. ynnä Ppys. 5 km Pieksämäen asemalta; mt. (toht. Th. Tigerstedt); meijeri.

Meilans, mt. (Helsingin kpkki) 0,5 km ka. Munksnäsin tilalta. Os. Helsinki.

Meilby, virkat. (til.om. vapaah. Hj. v. Alfthan) 1 km it. Königstedtin tilalta C3 6i. Os. Tikkurila.

Mekri (Megri) B7 1e, metsävahdin torppa, ent. venäl. luostari.

Melalahti A5 3lä, kylä; Ppys.

**Melalahti* B5 lka, kestik. ja Ppys.; - Jännevirta 20, - Tuusniemi 24, - Kurkiharju 14 (talvitie), - Kaavi 24,5.

Melalahti B5 lka, saha (maakaupp. A. Martikainen, *Melalahti*), höyrylait.

Meldaus, Meldola, ks. Meltaus, Mel-tola.

Mellilä C2 4i, raut.as.⁵ ynnä P^{2*} ja S¹.

Mellilän turvepehkut. (*Torfakt.bol. M.*, Turku, toimeenpan. joht. kapt. O. Schwela, maks. pääom. 75,000) 3 km et. M:n asemalta.

Mellola, mt. (ruht. I. Lobanoff-Rostoffski) 3 km ka. Iivanalan kestik. C5 6r.i. Os. Kaukjärvi.

**Melnitsanpelto* I. Särkisalo C6 3r.p. - Honkala 18,5, - Pyhäkylä 11, - Käikisalmi 19, - Konnitsa 10 (talvitie).

Meltaus (-ld-) I 6i, saha (*Trävaru-akt.bol. Kemi*, pääom. 5,000,000).

Meltola (-eld-) C2 6ke, mt. (til.om. R. A. Hedenberg).

Meltola, mt. (teht.om. A. v. Nottbeck) 1 km lo. Imatran as. C5 2ke.

Menesjoki II 1lo, autiotupa.

**Menesjärvi* II 1lo - Karvaselkä 32 (porolla), - Lahdenperä 69 (porolla).

Mennäinen, ks. Männäinen.

Menoinen C3 1e, saha (tal. E. V. Maunula).

**Mentlahti* B6 7lä - Kangaskylä 13, - Putikko 10.

Mentlaks, ks. Mäntlahti.

Merenkurkku I. Kurkku (Kvarken I. Norra Kvarken) A2 7lä. M:n loisto-laiva, ks. Snipan.

Merijärvi A3 4e, jvi; kpl. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 1,715 as., 265 km²); P².

Merikarvia (Sastmola) B2 7p, pt. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 6,835 as., n. 320 ruots., 415 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. *Sahoja*: Haminaholma, Lankoski, Riisbyy, Ylikarvia. *Kk.*: k.kyl., Haminaholma, Kasala (Kasaböle, ruots. kk.). *Ks.*: Brändö, Riisbyy.

Merikarvian luotsias. Brändön sata-massa.

Merikasken teknokemiall. tehd., ks. Oulun teoll.lait.

Merikoski I 8r.ka, suuremmainen koski lähellä Oulua (putous 7,7 m).

Merilä A4 2r.lä talo; venesatama ja matkail.maja (ravint.).

Merimasku C2 5ko, kpl. (khl. 7, tk. 6, rk. 1, 1,009 as., 27 km²); P³. *Mt.*: Lukkarainen; Monnoinen, Taattinen.

Merimaskunsalmi, pohj. puolella M:n k.

Merisuo C6 5ke, turvepehkut. (*Fin-ska torfströfabr. akt.bol.*, Helsinki, isä-nöits. A. Berner, maks. pääom. 111,000) 3 km ka. Mustamäen as. C6 5ke.

**Merstola* C2 2lä - Peipohja 10,9, - Nakkila 13,3, - Eurakoski 16.

Mertala B4 2ka - Mustolanmäki 18, - Harju 7,5, - Ilopuro 10,5.

Mervi C3 2e, mt. (til.om. J. F. Grön-lund). Os. Parola.

Messkär A2 8r.p, majakka ja luotsias.

Messukylä I. Kivikirkko (Messuby) C3 1r.p, pt. (khl. 16, tk. 12, rk. 20, 2,988 as., 160 km²); *Ppys. Mt.*: Hatanpää; Haihara, Viluinen. *Tooll.lait.*: Hatanpää, Takahuhti, Tampereen splint-tit., Viluinen. *Kk.*: k.kyl., Aittolahti.

Metsäkylä (Skogby) C4 4r.i, höyrys. (*N. Aladin & M. Demidoff*, Hamina). Os. Hamina.

Metsäkylä, sukukart. (yliopp. F. Aminoff) 5 km it. Raision k. C2 6lu.

Metsälä (Ömossa) B2 5ke, kylä; sota-tapp. elok. 20 p. 1808.

Metsämaa C3 3lu, kpl. (khl. 13, tk. 7, rk. 5, 1,394 as., 99 km²). *Kk.*: k.kyl.

Metsämäki, mt. (leht. M. Ahlman) 2 km ko. Maarian k. C2 6p. Os. Turku.

Metsänkylä C3 2e, mt. (eversti H. Standertskjöld). Os. Hämeenlinna.

Metsäpirtti C6 4e, rukoushuonealue; *Ppys.*; erotetaan Sakkolan kirkkok. kunnasta eri kirkkok.kunnaksi.

**M.* - Vilakkala 16,8, - Riiska 12, - Palkeala 9.

Mettalo, mt. (nimism. W. Andersin) Valkealan pt.ssä. Os. Harju.

Mettälä C4 4e, ulkotalo (eversti A. Etholén). Os. Korja.

Metvik, ks. Vaasan teoll.lait.

Michel, ks. Mikkeli.

Mickelsskär C3 8ke, saariryhmä; luot-sias.

Mickelören saaristo A2 7r.i.

Miehikkälä C5 3e, pt. (khl. 22, tk. 40, rk. 30, 3,479 as., 394 km²); P² ja Ppys. (Miehikkälän kylässä). *Lasit.*: Kallio-koski. *Kk.*: k.kyl., Kalliokoski, Muurikkala (P).

Miehikkälä, ent. lahjoitusmaa = osa M:n pitäjää.

Mieköjärvi I 6ke, jvi.

**Mielty* B2 2e - Orismala 8,8, - Keko 14,5, - Kankola 13,3.

Mierasjärvi II 1p, jvi ja autiotupa.

Mierola C3 2e, kylä ja silta.

Mieslahti A5 3ke, kylä; Ppys.

Mietinsaari C5 2ke, saari.

Mieto B2 4ke, mt. (kapt. A. Leiden-nius).

Mietoinen (Mietois) C2 3r.i, pt. (khl. 7, tk. 5, rk. 2, 1,734 as., 44 km²); P³. *Mt.*: Lehtinen, Ravea, Saari, Tuokila. *Kk.*: k.kyl.

**Miettilä* C6 1lä - Heponiemi 21, - Rajanotko 20, - Niskapetilä 15 m.

Miettilä C6 3r.ka, kylä; mt. ja mejj. (til.om. Chr. Stauffer), osa ent. lah-joitusmaata.

Miettula B5 7i, höyrys. (*Paul Wahl & Co.*).

Miinaankivi A6 3ke, vuori.

Miinalanjoki B7 4e, joki.

MIKKELI (S:t Michel) B5 7lä, kpki [rk. 27; jouluk. 96: 2,855, jouluk. 90: 2,517 as. (kirkonkirj.), 1,906 suom., 607 ruots.; tammik. 95: 3,080 as. (henkikirj.)]; raut.as.³ (ravint.), S³, lääninhall., 6:s, Mikkelin, tarkk'ampujapatalj., tullikamari, piirilääk. (kpginlääk. ei ole), eläinlääk., lääninsairaala, lääninvankila ja Mikkelin läänin maanvilj. seura. Markkin. maalisk., toripäiv. syysk. Kpkiok. 1888. Höyryliike Savonlinnaan ja Lappeenrantaan. *Oppilait.*: klass. lys. (suom. ja ruots.), suom. tyttök. (yksit., 7 luok.), ruots. tyttök. (yksit., 7 luok.), kuuromykkäink. *Pankkeja*: Suomen p., Yhdysp., Kansallisp. *Matkail.*: n. k. kivisakaristo (muinaisjäänös). *Ks.*: Savonlahti.

**M.* - Kalvitsa 31, - Toplainen 13,8, - Anttola 31, - Viikko 20,5, - Röppöinen 13, - Vanhala 16.

Mikkelin lääni käsittää khlkunnat 30—33; pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hakemiston lopussa.

Mikkeli (S:t Michel), khl. 31; tk. 60; rk. 27; B5 7r.lä, pt. (12,718 as., n. 150 ruots., 870 km²), reservikompp.; M:n kirkkokunnan emäkirkko maalla.

Mt.: Kyyhkylä, Otava (maanvilj.koul.), Rantakylä, Sairila, Sökkälä, Valkola; Annila, Hasa, Paukkula, Rokkala, Rouhiala, Saksala, Tertti, Tuomala, Urpala, Veikka, Vuolinko. *Sahoja*: Otava, Mikkelin höyrys., Tuppurila. *Ks.*: Harjumaan (P), Linnamäki (2), Liukkola, Suonsaari, Vehmaskylä (P). *Ks.*: Otavan as., Porrassalmi, Savo, Siikasalmi.

**Mikkola* I 8p - Vyörykkä 12,3, - Kemin kpki 8, - Vallo 10,5, - Marostennäki 19,8.

**Mikkola* II 7lä - Virkkula 18,5, - Soronen 18,3.

**Mikkola* A5 1r.ka - Salmi 9,8, - Mikkola 19,8 m.

**Mikkola* A5 3ke - Kesti 17,5, - Mikkola 19,8 m.

Mikkola, mt. (ent. valtiopäiväm. A. Mikkola) 1 km it. Ylöjärven k. B3 7e.

Mikkola, mt. ja höyrys. (A. Jokinen & J. V. Enqvist, Tampere) 1 km it. Oriveden as. B3 8lä.

Mikkola B2 2lo - Köping 10,7, - Peltola 24,8, - Ilomäki 23,8.

Mikola, mt. (nimism. S. Forsbergin perill.) 2 km lä.lo. Perttelin k. C3 5lä.

Minkö, raut.plf. 8 km Humppilan asemalta C3 3p; ennen ehdotettu nimi: Rähätjärvi (niin kartalla).

Minkkilä, Uuraisten pt:n ent. nimi. *Mirhaminpirtti* I 4ko, autiotupa (rappiolla).

Mjölö C4 7r.lu, saari (Venäjän kruunun oma).

Mogenpört, ks. Munapirtti.

Moikipäähällorna B2 1lo, kari.

Moinsalmi (Moisund) B5 8ko, salmi; mt. (rov. J. Grönberg); höyrylait. Os. Savonlinna.

Moisio B4 6ko, mt. (rouv. H. Cantón).

Moisio C4 4ke, mt. ja juustomeij. (kreivi F. Berg, hoitaja vapaah. O. A. Wrede).

Mokulla, ks. Mukkula.

Mola, ks. Muola.

Molnbynkartano, mt. (Os.yht. Molnbygård, isännöits. K. W. Wiedersheim-Paul, pääom. 45,000) 2 km ka. Ilolan kestit. C4 5p.

Mommila-Hietoinen C3 4r.i, mt. ja saha (ins. *Gösta von Schantz*). Os. Oitti.

Mommola, mt. (neiti S. Rosell) Kiskon pt:ssä.

Mondola, mt. (laivuri K. Funck) 1 km p. Aisbölen kestit. C2 6ka.

Mongola, mt. (kamarijunkt. Hj. Linder) lähellä Lohjan k.

Monikkala C3 4ke, mt. (til.om. E. af Enehjelm). Os. Turenki.

**Monninkylä* (Monnby) C4 5p - Porvoo 15, - Mäntsälä 22,5, - Huuvarinkylä 15.

Monnoinen, mt. (talonpoika, ennen Hästesko-suku) 3 km lo. Lemun k. C2 3r.ka.

Monola C5 1e - Savitaipale 21, - Taavetti 20.

Monrepos, ks. Vanha Viipuri.

Monä A2 8e, kylä; baptistiseurak. (100 henk.).

Monänaukko A2 8e.

Monäs A2 8ke, kylä; satama ja höyrylait.

Mouhijärvi B2 8ka, jvi.

Mouhijärvi B3 7lo. pt. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 4,339 as., 354 km²); P¹ ja apt. haaraos. Toripäiv. kahdesti kuussa Uotsalan kylässä 1 km lä. kirkolta. *Mt.*: Ryömälä, Selkee (hist.); Seppälä, Vähätiisala. *Teoll.lait.*: Mouhijärven villakehruut. *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Häijää.

Mouhijärven villakehruut. (*M:n villakehruutehtaan os.yht.*, pääom. 30,000) lähellä Mouhijärven k.

Mouhu C4 2i, raut.plf. 3 km Voi kosken asemalta.

Muddainen C2 6lä, mt. (rouv. A. Ekblom); höyrylait.

Muddusjärvi II 11ä, jvi (61 km²).

**Muhka* A4 8ke - Ruutana 14, - Nousialanlahti 16 m.

Muhos A4 1i, pt. (khl. 46, tk. 28, rk. 42, 4,496 as., 1,253 km²); P^{**} ja apt.; höyryliike Ouluun. *Mt.*: Koi-vikko (maanvilj.koul.), Valkola. *Kk.*:

Kylmä, Laitasaari, Muhos. *Ks.*: Lepiniemi, Pyhäkoski, Saarela (meij.-koul.).

Muhuniemi (Vredeby) C4 4e, mt. (prof. vapaah. R. A. Wrede). Os. Inkeroinen.

Mujala C3 6lä, raut.plf. 6 km Lohjan asemalta.

Mukunlahti B4 li, mt. (sahanom. K. Piilonen); höyrylait.

**Mujejärvi* A5 6i - Saramojärvi 21, - Latva 16.

**Mukkola* II 6lä - Ylipeteri 23, - Saarivaara 20.

Mukkula (Mokulla) C4 3r.p, mt. (varatuom. W. v. Hausen). Os. Lahti.

**Muljula* B6 5ke - Rasivaara 19,5, - Kitee 13.

**Mulo* B6 3ke, raut.plf. ynnä Ppys. 8 km Joensuusta; - Hammaslahti 16, - Niva 14 (talvitie), - Joensuu 10.

Multavierun verkot., ks. Turun teoll. lait.

Multia (Multia I. -ld-) B3 4e, pt. (khl. 44, tk. 37, rk. 20, 3,760 as., 764 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.

**M.* - Kankaanpää 18,8, - Peurakumpu 10,5.

Munakka B2 2e, raut.plf. 9 km Seinäjoen asemalta.

Munakan höyrys. (til.om. Alb. Wolff) lähellä Munakan plf.

Munapirtti (Mogenpört) C4 6ke, saari ja kylä.

Munkholman luujauhotehd., ks. Helsingin teoll.lait.

Munks, mt. (til.om. S. Degerth) 1,5 km it. Myransin tilalta C3 6lo; lähellä sitä Siuntion osuusmeij.

Munksnäs C3 6ka, mt. (kenr.luutn. vapaah. G. Ramsay). Os. Helsinki.

Munkälven, ks. Untuanjoki.

Munsala A2 8ke, ruots. pt. (khl. 42, tk. 32, rk. 11, 5,329 as., 248 km²); P¹. *Mt.*: Domarbacka (hist.). *Kk.*: Hirvilahti (P), Munsala, Pensala, Storsved, Väkisalo. *Ks.*: Monå, Pensala, Storsved.

Muojärvi II 8p, jvi (243 m); laskee sekä Pisto- että Oulankajoen kautta.

Muola I. Pyhäristi (Mo[h]la), rk. 32; C6 3e, pt. (khl. 25, tk. 44; Kyyrölän kanssa: 13,014 as., joista n. 1,200 venäntä puhuvaa, 750 km²); P¹, kun.lääk., apt. ja reservikomp.

Mt.: Kunsa, Lehtokylä, Pällilä, Tervola, Ventelä (P). *Teoll.lait.*: Perkjärvi, Pölläkkälä, Suursaari. *Kk.*: Hotakka, Lehtokylä, Mäkölä, Perkjärvi, Punnus, Pällilä. *Ks.*: Kyyrölä, Perkjärvi, Pällilä.

Muolanjärvi C6 8lo, jvi.

Muonionjoki I 4lä; 333 km pitkä, vesistöän ala 11,500 km².

Muonionniska I. -oniska I. Muonio I 4lä. pt. (khl. 51, tk. 24, rk. 45. 1.164 as., 2,110 km²); P² (virall. nim. Muonion postitoim.). Maantie rakennetaan M:ita Kolariin.

Muotiainen, mt. (talonpoika; ennen maist. A. Elving) 9 km it. Viljakkalan k. B3 7lä.

**Muotkajärvi* I 4lä - Baasi 21 (vesitse), 16 (talvitie), - Hetta 16 (vesitse), 16 (talvitie).

Muotkatunturi II 1lä, vuorijakso.

Murole B3 7r.i, koski; 1-sulkuinen kanava (pituus 300 m., loivuus 1,2 m); Ppys. ja höyrylait.

Muroleen höyrys. (kaup.neuv. Aug. Eklöf) lähellä M:n kanavaa. Os. Tampere.

**Murtola* I 6p - Juopperi 12,2, - Alniva 17.

Murtomäki A5 5r.lä, mäki (225 m).

Mussala C2 5ke, saari.

Mussalo (-lö) C4 6i, saari.

**Mustajärvi* B3 5i - Kaivos 10,2, - Ruhala 13,3, - Pihlajalahti 18,7.

Mustalahden olutt., ks. Tampereen teoll.lait.

**Mustamäki* C6 5ke, raut.as.³ ynnä P² ja S⁶; - Kirkkojärvi 19, - Vammelsuu 22.

**Mustanoja* C2 4ke - Hypäinen 11,5, - Oripää 15, - Kyrö 15.

Mustasaari B2 li, ruots. pt. (khl. 41, tk. 33, rk. 9, 8,626 as., 450 km²); apt. ja lääninsairaala Vanhassa Vaasassa. Kunnan ehdoteltu uusi nimi: Vaasa.

Mt.: Grönvik, Korsholma, Strömsö. *Teoll.lait.*: Bock, Gerby, Grönvik, Lalli, Metvik. *Kk.*: Gerby Vestervik, Grönvikin tehd., Helsingby, Jungsund, Singsby, Smedsby, Tölby, Vanha Vaasa, Veikars, Vörtby. *Ks.*: Jungsund, Korsholma, Tölby, Vanha Vaasa.

Mustasalmen olutt., ks. Oulun teoll.lait.

Mustaselkä B3 6lo, järvenselkä.

Mustavaara II 8p, vuori.

Mustiala C3 3i, everstiluutn. virkat. (Suom. valtio); maanviljelys- ja meijeriop. ynnä karj.hoitokoul.; P¹; n. 700 as. paikkakunnalla.

Mustila C4 4ke, mt. ja juustomeij. (kenr. E. af Forselles'in perill.).

Mustinlahti B5 3r.i, mt. ja saha (ins. A. Krank, *Mustinlahti*) Tuusniemen pt.:ssä; höyrylait.

Mustio (Svartå) C3 5e, tehtaanseurak. ja ruots. kunta (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 291 as.; pinta-ala, ks. Karja). *Mt. ja rautat.*: Mustio. *Kk.*: Ingvaldsby. *Ks.*: Junkarsborg.

Mustio, mt. ynnä meij. ja puitarha, rautat. (kankirautaa) ja valimo (suku-

kart.; hovijahtimest. *Constantin Linder*);
mt. länsi-, tehd. itäpuolella Mustjokea.

**Mustio* (Svartå) C3 5ka, raut.as.³ ynnä P¹, S⁶ ja ravint.; - Vesterkulla 16,5, - Kila 15, - Särkjärvi 16,5 hyv. m., - Kirkonkylä 8,5.

Mustjoki (Svartån) l. Karjanjoki, alkaa Lohjanjärvestä, juoksee Karjan kirkon ohitse ja laskee Pohjan lahteen; vesistön ala 2,600 km².

Mustola, kuivatokka (Suom. valtion) 3 km Lauritsalasta; Ala-M:n luona 3 sulkua, Ylä-M:n luona yksi.

**Mustolanmäki* B4 4ko - Suonnejoki 12,7, - Mertala 18.

**Mutala* B3 7ke - Piuhari 18,7 hyv. m., h., - Ylöjärvi 13,3 hyv. m., h.

**Mutalahti* C5 4i - Viipuri 15, - Kavantsaari 19, - Viitikka 18, - Suni 17, - Juustila 10.

Mutikko, mt. (kaupp. J. Berg) 5 km it. Suinulan as. B3 8r.lo. Os. Suinula.

**Muurajärvi* B4 5ke, jvi; kestik.; - Korpilahti 18 m., h., - Muurame 20, - Petäjavesi 24 m., h.

**Muurame* B4 5ke, kylä; P² ja kestik.; - Korpilahti 14 hyv. m., - Muurajärvi 20, - J:kylä 13,3 hyv. m.

Muuramen saha (*Paul Wahl & Co*) lähellä M:n kestik.

Muurasjärvi, ks. Kolimajärvi.

Muurikkala C5 3i, kylä; Ppys.

**Muurila* C3 4lä - Lietsa 17,1 m., - Topeno 19,2, - Janakkala 22,4, - Hämeenlinna 16,8 hyv. m., h.

**Muurila* C5 6i, kestik.; rannalla hiekkamuodostumia; - Makula 18, - Lahdenpohja 23.

Muurila C3 5lä, kpl. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 1,350 as., 94 km²); P³. *Mt.*: Kaukelma, Koski; *Storgård*, *Suoloppi*, *Äijälä*. *Kk.*: k.kyl.

**M.* - Salo 12 m., - Kisko 21,5, - Ahtiala 21,5.

Muurola I 6ka, virkat. (ent. valtiopäiväm. I. Hoikka).

**Muurola* C5 3ke - Taavetti 19, - Saivikkala 16.

Muuruejärvi B4 1ke, jvi.

Muuru[e]koski, kanava lähellä Muuraveden kestik., valmist. marrask. 1897.

**Muuru[e]vesi* B5 li, jvi; kestik., höyrylait. ja P³; - Pelonniemi 12,5, - Jänneniemi 24 (talvitie).

Myllykoski A4 4r.lä, mt. (A. Storstrang).

Myllykoski C4 4i, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁷.

Myllykoski, koski; puuhiomo (*M. träsliip. akt.bol.*, isännöits. Cl. Björnberg, maks. pääom. 350,000) lähellä M:n as.

Myllykylä B6 8p, mt., harmoonio- ja puusepät. (käy vesivoimalla; leht. *E. Mäkinen*); veistokoulu.

**Myllykylä* C3 5i - Särkjärvi 16, - Hyvelä 12,5.

Myllykylä (Qvarnby), mt. (hovioik.-neuv. M. Alopæus) 6 km p. Haminasta. Os. Myllykoski.

Myllylä C4 4ke, mt. ja juustomeij. (til.om. J. Stauffer). Os. Koria.

**Myllymäki* B3 4e, raut.as.³ ynnä P¹, S⁶ ja ravint.; - Alberg 14,5, - Paalasaaho 20, - Vääntäinen 18,2 m., h.

Myllyranta A4 4p, mt., ent. rautat. (toiminimi J. W. Snellman G:son). Os. Vaala.

Mynäjoki (Virmo å) C2 4lä, joki.

Mynämäki (Virmo), khl. 7; rk. 2; C2 3r.i, pt. (tk. 5, 4,232 as., 232 km²); P³. *Mt.*: Sunila; *Hietämäki*. *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Vehmalainen.

Myrans C3 6lo, mt. ja meij. (ins. A. Le Bell); meij.koul. Os. Lohja.

Myrskylä (Mörskom) C4 3e, pt. (khl. 4, tk. 21, rk. 14, 2,639 as., n. 1,220 suom., 214 km²); P². *Mt.*: Myrskylänkartano. *Kk.*: k.kyl. (2), Hallila.

**M.* - Salmela 19, - Örimattila 20, - Porlom 15, - Huuvarinkylä 17.

Myrskylänjoki C4 3ka, Koskenkylänjoen syrjäjoki.

Myrskylänkartano C4 3ka, mt. ja juustomeij. (kaup.neuv. J. Askolin) lähellä Myrskylän k.

Myttä[ä]lä C3 2lä, virkat. (laamanninrouv. A. Blåfield).

Mågby, mt. (kaupp. K. E. Blomberg) 4 km et. Lofsdalin tilalta C2 6lä.

Mårtens, Mårtensby, ks. Marttila.

**Mårtensby* C3 6i - Malm 15, - Klaukkala 13, - Tikkurila 13, - Gröndal 16, - Helsinki 19.

Måshaga C1 6e, saari ja luotsias.

**Mäenkyllä* C2 3i - Humikkala 16,5, - Nästi 17,1, - Vinkkilä 19,5, - Autinen 17, - Kalela 16.

**Mäenpää* l. Tulppo A4 5ke - Korkatti 12, - Tähtelä 20,8.

**Mähönen* B3 3r.i - Herrala 5, - Alberg 16,5.

Mäkiennmäki, mt. (osa Stetkevitsin, osa A. Annenkoffin) Uudenkirkon pt.:ssä, Viip. I.

**Mäkinieniemi* I 8p - Piippola 19,5.

Mäkkylä, mt. (til.om. K. Mäkkylä) 2 km ka. Ylöjärven k. B3 7e.

Mäkkylä, virkat. (til.om. N. Kavaleff) 1 km p. Albergan tilalta C3 6ka.

**Mäkrälä* C6 4lo - Variksela 6, - Kiviniemi 19,5 m., - Lipola 18,9 hyv. m., - Pasuri 23 m., - Sudenhätä 12 m., - Korkeamäki 18,5, - Valkjärvi 23 m.

Mälkkälä, mt. (vapaah. S. W. v. Troil) 3 km lu. Turusta. Os. Turku.

Mälkälä C3 5r.lä, mt. (til.om. Ang. Ramsay).

Mälkä, mylly (eversti E. v. Haartman) 1 km Lauritsalasta; 3 sulkua.

***Mälkki** C5 4ke - Viipuri 13, - Nisa-lahti 18.

Mämminkoski, koski (7 m) 8 km lu. Äänekosken puuhiomolta B4 3ke; omist. Ä:n os.yht.

***Männänen** C2 3ke, kylä; luumylly (K. Nordlund); ent. rautat.; kestik.; - Vinkkilä 22,1 m., - Uusikaupunki 8,2, - Laitila 14, - Rohdainen 19,5.

Mänt[yl]ahti (Mäntlaks) C5 5p, mt. (apt.om. A. F. Nymalmin perill.). Os. Hamina.

Mäntsälä C3 5i, mt. (til.om. H. Stenström).

Mäntsälä, tk. 21; C4 3e, pt. (khl. 3, rk. 15, 7,972 as., n. 160 ruots., 576 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.

Mt.: Andersberg, Frugård, Linnanen, Mäntsälänkartano, Saari, Sellinge; Nordbo. Teoll.lait.: Mäntsälän tulitikkut., Sellinge, Saaksjärvi. Kk.: Andersberg, Ehnroosin koulu, Hautjärvi, Levanto, Ohkola, Sellinge, Sulkava, Saaksjärvi. Ks.: Kaukaan tehd., Keravanjoki.

*M. - Monninkylä 22,5, - Kauklammi 8, - Sulkava 15, - Ohkoinen 12,8.

Mäntsälänjoki (Mäntsälä & l. Svartsä) C4 5p, joki.

Mäntsälänkartano, mt. (G. A. Winqvist) lähellä M:n k.

Mäntsälän olutt. (G. A. Winqvists ölbrygg. i Mäntsälä, omist. Alfr. Nordström) M:n pt.:ssä.

Mäntsälän tulitikkut. (M. tändsticksfabr..s akt.bol., toimeenpan.joht. F. Holmberg, pääom. 50,000) 5 km lo. M:n k.

Mänttä B3 6e, koski (putous 6 m); puuhiomo ja paperit. (kaup.neuv. G. A. Serlachius); höyrylait., toripäiv. joka

kuuk. Haararata Filppulan asemalle (matkust.). Os. Filppula.

Mäntyharju, tk. 61; C4 2p, pt. (khl. 30, rk. 27, 13,147 as., 1,244 km²); P¹, kun.lääk., apt. ja reservikomp.; raut.as.⁴ ynnä P³ ja S¹. Mt.: Uotila. Kk.: k.kyl., Nurmaa, Partsimaa, Pertumaa. Ks.: Anettu (P), Pertumaa (P), Toivola (P).

*M. - Penttilä 5, - Toivola 14 (talvitie), - Pöllä 9, - Kuortti 27, - Paljakka 24, - Viikko 30.

Mäntyluoto B2 7ke, saari; satamaa ja rautatietä Porista M:luotoon rakennetaan tammikuusta 1898.

Mäntyniemi B6 5e, mt. (vapaah. M. Molander).

Mäntyvaara II 6ka, vuori.

Mäntänvuori, 2,5 km ka. Mäntän teht.; laaja näköala.

Märket C1 5r.lä, loistomajakka.

Märky (-rys) C2 6i, kylä; Halikon reservikomppanian kasarmi.

***Märsylä** A3 5ko - Kyrölä 12, - Ruokala 18,1, - Tuomala 16,2.

Mässkär, ks. Messkär.

***Mäyrämäki** B3 6p - Paalasanaho 12, - Kankaanpää 12,6.

Mökkö B6 4p, rautat. (2 masuunia; naulataonta; *Wärtsilä akt.bol.*).

***Mömmölänelahti** B5 1lo, talvikestik. ja Sourun tehtaan last.paik.; - Kuopio 13, - Ilopuro 14,5.

Mönnkölä, mt. (tal. J. Levänen) 3 km lä. Kallislahden kestik. B5 6e.

Möntönvaara A6 5e, vuori.

Mörby, mt. (til.om. Hj. Sonck) 2 km p.ko. Elimon tilalta C3 7p. Os. Tammissaari.

Mörskom, ks. Myrskylä.

Mörtmark B2 3e, kylä; Ppys.

***Möttönen** B3 2p - Riihimäki 16, - Honkalehto 18.

Möttonen B3 2p, saha ja mylly (maa-kaupp. A. Isomöttönen y. m.).

N.

NAANTALI (Nådendal) C2 5r.ko, kpmi [rk. 1; jouluk. 96: 673, jouluk. 90: 687 as. (kirkonkirj.), 434 suom., 252 ruots.; tammik. 95: 691 as. (henkikirj.)]; postitoim.¹, S⁵ (kesäaik.) ja vesiparannuslaitos (mutakylpyjä). Sijaitsee mannermaalla kapean Raumasalmen varrella. N:n nunnaluost. perust. 1443.

*N. - Turku 17, - Humikkala 16,5, - Röödilä 16.

Naantalın maaseurak. (khl. 14, tk. 6, rk. 1, 967 as.; Raision kanssa 81 km²);

kirikko N:n kpgissa. Mt.: Gullranta, Jaakkola.

Naapurinvaara A5 3ka, vuori; kaunis näköala.

Naaranoja C4 4ke, mt. (kreivi Fr. Berg). Os. Korja.

Naarva, ks. Narva.

Nacköle, mt. (til.om. C. Ehrnrooth) 3 km lä.lo. Helsingin pt.:n k. C3 6r.i. Os. Malm.

Nagu, ks. Navo.

Nahkiainen A3 3p, loistolaiva.

Naistenlahti, satama Tampereella Nä-sijärven rannalla; N:n höyrys., ks. Tam-pereen teoll.lait.

Naistenlahti B5 8p, höyrys. (sahanom. W. Kiriloff).

Nakkila C2 2lä, pt. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 4,187 as., 170 km²); toripäiv. k.kylässä joka perj.; **raut.as.**^b ynnä P² ja S¹. Mt.: Anola, Villilä. Kk.: k.kyl. (2). Ks.: Lammainen, Tattara.

*N. - Merstola 13,3, - Pori 20,3, - Irjanne 26.

Nappari, mt. (W. Rosenlew & C:o) 3 km lo. Tyrvään k. C2 2r.i.

Napue (Napo) B2 2e, kylä; sotatapp. 1714.

Narkauskoski I 6ka, koski.

Na[aj]rva, kylä ja Ppys. 4 km. et. Laukon tilalta C3 lke.

Narvi (Nervö) C5 5i, venäl. loistoma-jakka.

Nastola C4 3ko, pt. (khl. 20, tk. 14, rk. 17, 4,793 as., 314 km²). Nastolan ninism.piiriin kuuluu Vesijärven itä-puolella oleva osa Hollolan pitäjää sekä Lahden kaupala.

Mt.: Arrajoki, Ersta, Koiskala, Seesta, Toivonoja, Usikyylä; Hokkara, Jokela. Kk.: k.kyl., Koiskala, Seesta, Usikyylä. Ks.: Usikyylä, Vil-lahti.

Nattastunturi II 3ke, vuori.

Naulasaari, mt. (kaupp. A. Mäkelä) ja asfalttihuopat. (N. asfalttifabr., omist. W. Hackman, S. Sohlberg, C Borenus, toiminimi Fr. Richardt) 3 km ka. Suur-Merijoen tilalta. Os. Viipuri.

***Nautela** C2 4e, mt. (agron. J. Göhle); kestik.; - Turku 16,5, - Hypäinen 15.

Navala, mt. (valtioneuv. C. F. Wahlberg) 1 km it. Kosken tilalta C3 6e.

Navo l. Nauvo (Nagu) C2 5i, pt. (khl. 7, tk. 6, rk. 1, 3,474 as., n 410 suom., 219 km²); P¹, kun.lääk. (Seilissä); höyryl.lait. lähellä kirkkoa.

Mt.: Högsar, Kåldinge, Prosvik (höyryl.lait.), Thoras; Druckis, Vikom. Kk.: Finny, Kåldinge, Risis. Ks.: Fagerholm, Lillandet, Mattnäs (P), Seili.

Nedertorned, ks Alatornio.

Nedervetil, ks. Alaveteli.

Neitsytmiemi, mt. (teht.om. Edv. A. v. Nottbeck) 2 km et. Vuoksenniskan as. C5 2ke.

Neittävänjoki A4 4lä, joki.

Nejden älf, ks. Näytämönjoki.

Nerikko A5 7lä, 1-sulkuinen kanava (pituus 1,5 km, loivuus 1 m); höyryl.lait

***Nerikko** A5 7lä - Iisalmi 17,5, - La-pinlahti 11,8.

Nerkonjärvi B3 5lä, jvi (150 m).

Nerosjärvi C3 2i, jvi

Nerpes, **Nervö**, ks. Närpiö, Narvi.

***Neuvosenniemi** A5 3r.lä, talvikestik.; - Lanteri 13,9, - Kajaani 18,7, - Kan-gas 21,4.

Nevala, mt. (til.om. Berner) 2 km ko. Joutsenon k. C5 2e.

Nevas C4 5e, mt. (kapt. C. Waenerbergin perill.); Ppys. (Nikkilän posti-toimiston alainen).

Neuskin kynttilätehd., ks. Viipurin teoll.lait.

Nickby, ks. Nikkilä.

Niemelä, mt. (varatuom. M. Niemelä) Kemijoen länsipuolella 2 km p. Mäki-niemen kestik. I 8p.

***Niemelä** I 8i - Ruohola 20,5, - Hut-tula 21.

***Niemelä** A4 7ko - Lohvansuu 19, - Virola 16 m., - Aittoperä 21, - Jatkola 3,5 (vesitse).

Niemelä B4 5i, mt. (til.om. M. Niemi-nen); meij.koul.

Niemelä B6 8ke, mt ja mej. (maist. O. Nissin); karj.hoitokoul.; höyryl.lait. Os. Sortavala.

Niemelä C5 4e, höyryl.lait.

Niemenlautta C5 4lä, mt. (hovioik. ausk. E. Andersin); höyryl.lait.

Niemi B3 1lä, saha, luu- ja jauho-mylly, meijeri (*Gregorius Niemi*)

Niemi B3 7e, mt. ja höyrys. (toimi-nimi A. *Ahlström*, isännöits. W. Hus-gafvel). Os. Tampere.

Niemi C3 2r.lä, mt. ja höyrys. (til.-om. W. Lönnholtz, ennen Graunfelt-suku). Os. Iittala.

***Niemi** I. Haikola C5 2ka - Suni 17,5, - Kuurmanpohja 11,3, - Antrean as. 26, - Imatra 18, - Laitila 15,3.

***Niemiäho** A4 5i - Korkatti 19,5, - Pellikka 23,6.

Niemi-Santakari C2 1lä, majakka.

Niemiskoski B6 8p, koski; puuhiomo perustetaan (N:n os.yht., toimeenpan.joht. kaupp. K. Nissinen, pääom. 200,000).

***Niinijoen suu** C2 4ko - Vesikoski 17, - Matkusjoki 20 m.

Niinimaa B3 3ke, **raut.plf.** ynnä Ppys. 10 km Alavuden asemalta.

Niinisyryjä B6 6e, kylä Suistamon pt.:ssä; ent. lahjoitusmaa, kuuluva Rus-kealan pt.:ään; höyryl.lait.

***Niinivaara** B5 2ke - Luikonlahti 13, - Halivaara 9,6.

Niinivaara, mt. (toimitsija K. Par-viainen) 1 km ka. Joensuusta.

Niinivesi B4 2r.e, jvi.

***Niivala** B5 3ke - Humalamäki 21, - Lempyy 21, - Leppävirta 10, - Kan-sala 10.

Niivala, mt. (maitotalonhoit. G. Treut-hardt) 5 km Värtsilän asemalta B6 6lu.

Niiralan olutt., ks. Kuopion teoll.-lait.

Niittulahti B5 6e, mt. (til.om. F. Terichoff); meijeri.

Niittylahti, mt. (nimism. O. Andersin) 3 km Mulon raut.plformulta B6 3ke. Os. Hammaslahti.

Nikkarila B4 6r.i, virkat. (kruununv. Hj. Lang).

**Nikkilä* A3 6e - Haikola 15,8, - Pelsola 18.

**Nikkilä* A4 3r.lu - Pietilä 9,7, - Lunki 6,4

Nikkilä C2 2i, mt. ja saha (til.om. Oskar Lyden). Os. Lauttakylä.

Nikkilä C2 6lä, talo ja höyrylait. Satavaluodolla.

Nikkilä, mt. (salaneuv. O. Norrménin perill.) 4 km lä.lo. Parolan as. C3 2e.

Nikkilä, mt. (virkat. tarkast. F. Bergström) 3 km lo. Hyvinkään as. C3 4e.

Nikkilä C4 2lo, mt. (kruununv. Th. Holmberg). Os. Uusikylä.

**Nikkilä* (Nickby) C4 5lä, raut.as.; kylä, P¹ ja kestick.; - Vehkakoski 13, - Kerava 14, - Tikkurila 20,5, - Malm 25 m.

Nikkilä (Nickby), mt. (majuurinrouv. F. Nassokin) 0,5 km p. Nikkilän as.

Nikolainkaupunki, ks. Vaasa.

**Nikula* I 4e - Ranta 21,5, - Kaarela 26,7 (vesitse), 18,7 (talvitie), - Välimaa 21,4 (vesitse), 18,7 (talvitie), - Tervaniemi 23; polku Sodankylän Lauriin harvoin käytetty.

**Nikula* A4 7lä - Katajamäki 10,8, - Kangas 19.

Nilakka B4 2lu, jvi (100 m).

Nilsilä B5 1p, pt. ja kunta (= N:n ja Juantehtaan seurak.; khl. 37, tk. 55, rk. 39; N:n seurak. 17,588, Juantehtas 640 as., Juantehtaan kanssa 1,749 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.

Mt.: Kuuslahti, Virta. *Rautat.*: Juantehtas. *Kk.*: k.kyl., Akonvesi, Juantehtas, Jum/mjinen, Kangaslahti, Murtolahti, Muuruvesi, Palonurmi, Pieksä, Sutela, Sankimäki, Vehkalahti, Vuotjärvi. *Höyrylait.*: Muuruvesi (P), Pajukoski, Pieksänkoski. *Ks.*: Juankoski, -tehdas (P), Muuruoski, Pisanvuori.

**N.* - Reittiö 14 m., - Haluna 11,9, - Pelonniemi 12,3 m., - Majalahti 13 h.

**Nisalahti* C5 4lä, höyrylait.; - Mälkki 18, - Säkkijärvi 15, - Vilajoki 8.

Niska B6 1ka, koski ja höyrylait. *Niskakoski* A4 4p, koski.

Niskalampi, höyrylait. 1 km p. Tainionkosken puuhiomolta C5 2ke.

**Niskapietillä* C5 2i - Miettillä 15 m., - Rasila 21, - Laitila 11,8, - Imatra 25,5.

**Nissas* B2 1p - Vaasa 16,3, - Klavus 14 (vesitse).

Nissbacka, mt. (rouv. E. Backman) 2 km it. Korson as. C4 5r.lä.

Nissbacka, mt. (til.om. Aug. Ramsay, vuokr. Will. Ramsay) 1 km ko. Häkansbölen tilalta C4 5lä. Os. Tikkurila.

**Nissilä* A4 6ke - Aho 18, - Marttisenjärvi 11,1.

Nisula, mt. (til.om. A. Schildt) 1 km lä. Jyväskylältä.

Niuvanniemi (Fagernäs) B5 1e, mt. (Suom. valtio); hulluinhoitolait.

**Niva* B6 3e, koski; mt. (toiminimi Gustaf Cederberg & Co); os. Hammaslahti; kestick.; - Hammaslahti 6, - Mulo 14 (talvitie), - Kylmäpohja 10.

Niva B6 8r.lä, raut.as. (pys.) ynnä Ppys.

Nivala, ent. Pidisjärvi A3 6i, pt. (khl. 48, tk. 30, rk. 41, 7,144 as., 442 km²); P¹, kun.lääk. ja apt. *Mt.*: Jokisaari (maanvilj.koulu). *Kk.*: k.kyl.

Noieniemi C6 3i, mt. (liikennepääll. A. Berner); höyrylait.

**Noitermaa* (Noid-) C6 4lä, kestick. ja P³, - Hepoharju 17, - Kiviniemi 19,5, - Sakkola 13, - Pyhäkylä 12, - Yläjärvi 24, - Konnitsa 20.

Nojanmaa, mt. (tal. K. Pulliainen) 3 km ko. Savonlinnasta.

Nokia C3 1r.p, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁶.

Nokia C3 1r.p, mt., puuhiomo, selluloosa- ja paperit., konepaja ja saha (*N. akt.bol.*, pääom. 1,200,000); S⁵ ja matkail.koti; mt. virran et. puolella. Haarakata (1 km) N:n asemalta N:n tehtaalle. Tappelu 1597 nuijasodan aikana.

**Nokia*, kestick. lähellä N:n tehd.; - Ylöjärvi 18, - Tampere 16, - Koivu 26 m., - Palviala 27 m., - Häijää 26,5 m.

Nokia, luonnonihana virta (7 km pitkä, putous 20 m) lähellä N:n tehd.

Nokka 1. Salonkartano, mt. (til.om. R. Höijer) lähellä Uskelan k. C3 5lä. Os. Salo.

Nokka, mt. (tal. K. Nokka) 4 km ko. Perttelin k. C3 5p.

**Noksa* B2 4ke - Plosila 13,9, - Lammi 13,7.

Noljakka, mt. (reht. A. Walle) 4 km p.lu. Joensuusta.

Noormarkku 1. Nor- (Norrmark) B2 7i, pt. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 3,804 as., 274 km²); P² ja S³. *Mt. ja teoll.lait.*: Noormarkku. *Kk.*: Noormarkun tehd., Lassila (P).

Noormarkku B2 7i, mt., rautat. (kan-kirautaa), manuf.tehd., saha ja meij. (toiminimi A. Ahlström, omist. kaup. neuv. rouv. E. Ahlström).

Noormarkun- l. Ahlaistenjoki (Norrmärk å) B2 7ke; 85 km; ks. Karvianjoki.

Nordand, mt. (til.om. Wallendorff) 1 km p. Sunnanån tilalta C2 6e.

Nordbo, mt. (til.om. A. Frisén) 2 km p. Frugårdin tilalta C4 5p. Os. Järvenpää.

Nordenlund C4 1p, mt. (pankinjoht. A. Wallénin perill.).

Nordsjö C4 5lä, mt. (varatuom. F. Jansson). Os. Helsinki.

Norjan hõyrys., ks. Kotkan teoll.lait.

Norra Kvarken, ks. Merenkurkku.

*Norrena A3 7e - Timmerbacka 15, - Söderkultalahti 16.1.

*Norrgård B2 1e - Rusk 9,7, - Mattfolk 13,5.

Norrkulla, mt. (til.om. G. Milén) 1 km it. Hindsbyn tilalta C4 5lä. Os. Nikkilä.

Norrskär A1 8r.ka, saari, luotsias. ja N:n l. Merenkurkun loistomajakka.

*Norvanto I 6r.i - Hiukka 21,2, - Peuraniemi 16,2.

Noskuanselkä C5 4r.i, jvi.

Notsjö, ks. Nuutajärvi.

Nousialnen (Nousis) C2 4lo, pt. (khl. 14, tk. 6, rk. 2, 3,089 as., 195 km²); P³; kirkon vieressä piispa Henrikin hauta. Mt.: Nyynäinen. Kk.: k.kyl. (2).

*Nousialanlahti A4 8e - Rannankylä 17,5, - Muhka 16 m., - Heinämäki 19 (talvitie).

Nuasjärvi A5 5p, jvi (130 m).

Nuhjala C2 3e, mt. (neiti H. Ene-skjöld).

Nuijamaa C5 4r.p. rukoushuone, tuleva kpl.; P³.

Nuijamaanjärvi C5 4p, jvi.

Nukari (Nukkars), mt. (kuuluu Raalan tilaan) 3 km lo. Jokelan as. C3 6r.p.

*Nummela C3 6lä, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁷; - Suksela 12, - Ventelä 13,9, - Haapajärvi 15 hyv. m.

Nummenkylä C3 6lä, mt. (til.om. A. Nordling). Os. Nummela.

Nummi (Nummis) C3 5i, pt. (khl. 2, tk. 19, rk. 23, 3,299 as., 193 km²); P¹. Mt.: Mäntsälä; Kraami. Kk.: k.kyl. (2).

Nummi, ks. Kaarina; Nummenmäki, Kaarinan k.kylä, Turun esikaupunkeita.

Nummijärvi B2 6p, jvi.

Nummilahti (Numlax) C3 6i, mt. (kun.neuv. Th. Aschan). Os. Helsinki.

*Nunnanlahti B6 1r.lu - Juuka 14, - Kopravaara 22.

Nuorajärvi B6 4p, jvi.

*Nuoramoinen C4 lko, kestik. ja P³; - Käenmäki 13, - Ruoppi 16, - Koskipää 20,5, - Kalkkinen 18,2.

*Nuoranne (-nte) C2 2lä - Löyttylä 23, - Vahala 20, - Peipohja 22, - Eura-koski 12,5, - Lappjoki 36, - Hinnerjoki 21, - Säkyä 15.

Nuortijanki II 7e, joki.

Nuortijoki II 4p, Tuulomajoen lähdehaara.

Nuortitunturi II 4ke, vuori.

Nuorunen II 6r.ka, Suomen korkein vuori (582 m) napapiirin et. puolella; suuremmainen näköala.

Nupurböle, mt. (merikapt. E. K. Eriksson) 5 km lu. Espoon k. C3 6e.

Nuppulinna, raut.plf. 4 km ka. Jokelan as. C3 6r.p.

Nurmela, mt. (til.om. O. Palmqvist) 2,5 km lä.lo. Korpelan tilalta C5 4i.

Nurmes A5 8ko, pt. (khl. 34, tk. 49, rk. 38; N:n seurak.: 11,497 as., 2,555 km²); kirkko N:n kauppalassa. Jonkerin kylä (104 as.) Kuhmoniemen seurakuntaa kuuluu N:n kuntaan, käräjäkuntaan ja nimism. piiriin.

Mt.: Haapapuro (maanvilj.koul.), Hovila, Kopras (karj.hoit.koul.), Sariola; Haapalahti, Juutila, Kärnälä, Poikala, Vehkalahti. Teoll.lait.: Kuokkastenkoski, Nurmeksen olutt. Kk.: k.kyl., Haapakylä, Höljäkkä, Karhunpää, Kuokkastenkoski, Lipinlahti, Saramo, Savikylä, Ylikylä. Ks.: Halmejärvi, Kuohatti, Palojärvi, Valtimo.

Nurmes A5 8ko, kauppala kuuluva N:n seurak., kuntaan, nimism. piiriin ja käräjäkuntaan; P¹ (os. Nurmes, Kuopion l.), S⁵, järjestysoik., piirilääk., eläinlääk., yleis. sairaala, apt., vesiparannuslait. (savihierontaa) ja Matkailiyhd. haaraos. Väkiluku n. 350 henk., lähiseudun väestön kanssa n. 900 henk. Toripäiv. jouluk. Höyryliike Pielisjärvelle ja Joensuuhun.

*Nurmeksen kauppala - Lipinlahti 8, - Tiehaara 12, - Saramojärvi 20, - Karhunpää 19,5.

Nurmeksen olutt. (N:n olutteh. yhtiö, kauppayht.) N:n kauppalassa.

Nurmi (-mis) C5 4lä raut.as.⁴ ynnä P¹ (os. Nurmi, Viipurin l.) ja S⁷.

Nurmen selluloosat. (Nurmis akt.bol., Viipuri, joht. Th. Mielck y. m., pääom. 140.000) lähellä N:n as.

Nurmen puuvillat. ja saha (A. Wiklund & L. Kronholm, Viipuri) lähellä N:n as.

Nurmijärvi C3 6i, pt. (khl. 3, tk. 20, rk. 15, 8,114 as., n. 150 ruots., 589 km²); P¹ ja kun.lääk.

Mt.: Jaakkola, Krissi, Kytäjärvi, Nummilahti, Raala; Nikkilä, Nukari, Pikkusuo. Teoll.lait.: Hyvinkään painohiivatehd. y. m. Kk.: k.kyl., Hyvinkään as. (2. suom. ja ruots.), Hyvinkään kylä, Kytäjärvi, Raala, Rajamäki, Uotila (2). Ks.: Kytäjärvi, Nuppulinna (raut.plf.).

*N. - Jokela 17, - Hyrylä 21 m., - Klaukkala 14.

Nurmijärvi C5 2r.ko, jvi.

Nurmiranta B5 1lu, höyrylait.
Nurmisaari B7 4lä, höyrys. (*I. Gro-moff & Co.*) Os. Pitkäranta.
Nurmisaari C2 1ke, saari.
Nurmitunturi II 6p, vuori.
Nurmo B2 2r.ka, pt. (khl. 42, tk. 36, rk. 12, 4,088 as., 121 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁷. Osa Alanurmon ja Ruhana kyliä kuuluu N:n seurak., mutta Lapuan kuntaan. *Mt.*: Loukko. *Kk.*: k.kyl.

Nurmonjoki B3 3lu, joki.
**Nuupala* C2 2i - Kiikanoja 8,7, - Palviala 15 m., - Juti 26,3, - Laukula 8,7.

Nuutajärvi (Notsjö) C3 1e, mt. ynnä meij. (salaneuv. T. Costiander) ja lasit. (enimmäkseen ikkunalasia; *Costiander & Heitmann*, kommandiittiyht.). Os. Forssa.

Nyby (suom. Säynäoja?) I 8i, lasit. (C. Fellmanin perill.); ei käynnissä.

Nyby, mt. (til.om. H. E. Nordström) 2,5 km ko. Karjan k. C3 7p.

Nyby, ks. Marttila, Uusikylä.
**Nygård* (Vöyrillä) B2 2ke - Ingo 11, - Hannuksela 13,2, - Haals 16,1, - Träsk 13,6.

**Nygård* (Koivulahdella) B2 2r.lä - Haals 16, - Vaasa 14,5, - Martola 10,8.

Nygård B3 7r.lä. mt. (til.om. K. G. Wegelius).

Nygård, mt. (til.om. J. Wavulin) 7 km lu. Espoon k. C3 6e.

Nygård, ks. Jaakkola, Kaidanoja, Kyllialä.

Nygårdin olutt. (*Josef Herler*) et. Undestakaarlepystä.

Nyhamn C1 7ko, saari; luotsias. ja satama.

Nykarleby, ks. Uusikaarlepyy.
Nykyrka, Nykyrko, ks. Uusikirkko.
Nyland, ks. Uusimaa.
Nynäs C4 1i, mt. ja meij. (varatuom. R. Elving); ks. Nyynäinen.
Nyslott, ks. Savonlinna.
Nystad, ks. Uusikaupunki.

Nyynäinen (Nynäs) C2 3r.ka, virkat. (tal. J. Suojanen).

Nyystelä C4 1lä, kylä; sotatapp. 1597.

Näddendal, ks. Naantali.

Nälantjärvi A4 6e, jvi.
Nämpnäs B2 3ke, kylä; baptistiseurak. (38 henk.).

Näri C3 2lä, mt. (luutn. E. Waldens).

Närkeen höyrys. (*Närkeen höyrys.*, omist. A. Berggren) 4 km et. Lopen k. C3 4e.

Närpiö 1. -pöö (Närpes), tk. 34; B2 3e, ruots. pt. (khl. 40, rk. 9, 11,299 as., 552 km²); P¹, kun.lääk. ja reservi-komp.

Mt.: Benvik, Klaresund (meij.koul.). *Saha*: Klävus. *Kk.*: Böle, Finnby (2), Norrnäs, Nämpnäs, Pielahiti (P), Rangaby, Vester-Yttermark (2), Öster-Yttermark. *Ks.*: Finnby, Nämpnäs, Yttermark (P).

Närpiön- 1. Närvijoki B2 3ke, joki.
Näränkvaara II 8ke, vuori; kaunis näköala.

Näs C1 6r.lä, kylä; viikinkilinnan raunioita.

**Näsby* C2 5lä, kestik. ja höyrylait.; - Galtby 18,1.

Näsby, ks. Klävus.

Näse C4 6r.lä, mt. (leht. H. Modeen). Os. Gammelby.

Näse, mt. (omist. Porvoon kpki) lähellä Porvoota.

Näsegård, ks. Latokartano.

Näsijärven olut- ja pahvit, ks. Tampereen teoll.lait.

Näsijärvi B3 7i, jvi (94 m).

**Nästi* C2 3i - Mäenkylä 17,1, - Laitila 14,2.

Nätholman höyrys., ks. Sörnäisten höyrys.

Nävas, ks. Nevas.

Näytämönjoki 1. Njavadamjoki (Nejden älf) II 1r.i, joki.

Nääs, ks. Kytäjärvi.

Näasin väkiviinat., ks. Helsingin teoll.lait.

Nötö C2 7p, saari ja rukoushuone-alue (n. 130 as.).

O.

Obnäs C3 8lä, mt. (talonpoika); höyrylait.; O:n niemi et. tilalta.

Odensaari 1. Odensnäs, rahvaankielellä Ohdesaari C2 5r.ko, sukukart. (yliopp. vapaah. T. Carpelan).

Odensö, saari 2 km et. Hvitsandin kylästä C3 7ke.

**Ohkoinen* C4 3lo - Järvenpää 14,5, - Mäntsälä 12,8.

Ohtaansalmi B5 4p, salmi.

Ohtakari A3 5p, luotsias.

**Oikari* B4 4i, mt. (tal. M. Hämäläinen, ennen henkikirj. Collan); yhdistetään Rautalammen pt.:ään; - Suonnejoki 16,7, - Virkko 18,1, - Kivisalmi 19,3.

**Oilola* A5 2lu - Kanerva 5, - Kivellä 17.

**Oinas* II 5i - Häckman 21, - Kulpakko 12.

**Oinasjärvi* C3 5p - Joensuu 20,5, - Hattula 16, - Hyvelä 23,5, - Hirvelä 26,8.

Oinassalmi B6 4p, lautt.paik.

Ois, ks. Oitti, Ojoinen.

Oitans, mt. (ins. vapaah. R. G. Wrede) 3 km p. Espoon k. C3 6e.

Oitbacka C3 6e, mt. (til.om. F. Kiseleff).

**Oitti* (Ois) C3 4r.i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁸; - Hikiä 9,6, - Ryttylä 19,2, - Riikoinen 23,5, - Sulkava 12.

**Oivanki* II 8r.p. - Korhonen 14, - Haataja 15,5.

Ojajärvi C6 1ke, raut.as.⁵ ynnä P² ja S⁷.

Ojakala C3 6ke, raut.plf. ynnä Ppys. 7 km Nummellan asemalta; mt. (vapaah. Hj. Stackelberg) ynnä yksit. hevoshoitokoul. Os. Nummela.

Ojamo C3 5i, mt. (neiti F. Svetschkoff); käyttämätön rautakaivos.

Ojasela, mt. (rouv. E. Linderoos) 2 km lu. Selänpään as. C4 2e.

Ojoinen (Ois) C3 4p, virkat., ent. kunnikaan karjakart. (rouv. A. Blomstedt). Os. Hämeenlinna.

Okeeroinen C4 8p, kylä; sotatapp. helmik. 28 p. 1808.

Olavinlinna (Olofsborg), Suomen merkillisin ja parhain säilynyt muinaislinna, likellä Savonlinnaa; sijaitsee saarella Kyrönsalmessa. Eerikki Akselinpoika Tottin perustama 1475, venäl. valloittama 1714 ja 1742; venäl. hallussa 1742-1811. — Olavin kylpylaitos, ks. Savonlinna.

Olkijoki A3 2e, kylä; O:n sovinto marrask. 19 p. 1808.

Olkkala C3 6lä, mt. ja mylly (maist. G. A. af Hällström). Os. Nummela.

Olkkola C4 1p: Vanha O., mt. ja mejj. (rustitil. Sipi Koskinen); Uusi O., mt. ja mejj. (til.om. B. Nyström) 1 km Vanhasta O:sta.

Ollikka, mt. (presid. P. E. Forsman) 6 km lu. Jääsken k. C5 2e.

Ollila A4 1p, mt. ja mejj. (F. W. Pentzin).

**Ollila* B3 1p - Söderkultalahti 20, - Strang 23,6, - Vähäpellinen 16,3, - Karvala 21,8.

**Ollila* B3 5p - Harjumäki 12, - Karo 17, - Luodespohja 21,3.

Ollila, mt. (kaupp. J. Waltonen) Pohjoislahden kylässä B3 6i.

Ollila, mt. (til.om. K. Sjöstedt) 2 km ka. Ylöjärven k. B3 7e.

**Ollila* C3 3e - Jokioinen 17, - Levä 21,3, - Joensuu 8,5.

Ollinsari, mt. (kapt. M. Rusko) 1 km ka. Raahesta.

Olofsborg, ks. Olavinlinna.

**Olssöle* C3 7p, mt. (til.om. K. V. Bruncrona); - Gunnäs 19,5 m., - Tammissaari 20 m., - Lupaja 25, - Bromarvin k. 23 hyv. m.

Olustunturi I 4ke, vuori.

Ominaisenaukko C2 5i.

Onas C4 5e, saariryhmä; O:n luotsias. Rågskärin saarella.

Onkamaa, saha (K. Mäkelä) 15 km ko. Haminasta. Os. Hamina.

**Onkamo* B6 3e, raut.as.(pys.) ynnä P² ja S⁷; - Kemie 11, - Hammassahti 24.

Onkamo B6 3e: Suuri ja Vähä O., jviä.

Onkiniemen olutt., ks. Tampereen teolllait.

Onkivesi A4 8r.ka, jvi (85 m. yli merenpinnan, pinta-ala 137 km²).

**Onkka/a/la* C3 2lä - Tursola 16 m., - Huutjärvi 16, - Laitikkala 11, - Kajantila 16 m., - Valkiakoski 18 (talvittie).

Onnela II 1p, nimism. virkat. (nimism. G. E. Moberg).

**Onnela* A3 4r.i - Arola 22, - Pietilä 18,5, - Hemmilä 31.

Onnila, huvila (taiteil. W. Grommé) lähellä Lavolan tilaa C5 4ke.

Ontojärvi A5 6r.p, jvi (150 m); Ontojoki Ontojärvestä Kiimasjärveen.

Orakoski II 3r.e, koski.

Oratunturi II 3r.e, vuori.

Oravainen (Oravais) A2 8e, pt. (khl. 42, tk. 33, rk. 11. 4,077 as., n. 200 suom., 195 km²); P¹ ja kun.lääk.; höyrylait. k.kylässä. Kirkolla sotatapp. syysk. 13 p. 1808; muistopatsas. *Teoll. lait.*: Kimo, Oravaisten villakehrutehd. *Kk.*: k.kyl. (2), Kimo, Oxkangar. *Last. paik.*: Tacksamvik.

Oravaisten villakehruu- ja kutomat. (*Oravais fabr.akt.bol.*, Vaasa, toimeenpan. joht. kaupp. E. Trummer, maks. pääom. 250,000) 3 km ko. O:n k.; ent. masuuni.

**Oravakangas* A4 3ka - Pellikka 13,6, - Hannula 17,5, - Marttila 19, - Alapihkala 18,1.

Oravala C4 4p, koski; mt. (senaat. N. K. Hornborg). Os. Harju.

Oravaniemi B6 6e, last.paik. (Värt-silän tehd. varten).

Oravaniemi C6 3ke, lautta ja höyryl-lait.

**Oravankytö* C6 8ke - Korpilahti 18, - Pölläkkälä 14, - Honkala 16.

Oravi B5 6ke, suluton kanava (238 m pitkä); luotsias. ja höyryl.lait.; rau-tat. ja höyry. (*Oravi-Haapakoski bruks akt.bol.*, toimeenpan. joht. ins. E. Berg-roth, pääom. 1,000,000); P¹ ja S¹.

**Oravi* B5 6ke - Rantasalo 21,5 (tal-vitie), - Viljalahti 20, - Kuokkala 30, - Varparanta 20,5, - Hevonlahti 16,5 (talvitie).

Oravikoski B5 8ke, mt. ja saha (*Hack-man & Co*).

Oravisalo B6 8lo, saari; höyryl.lait.

Oravitaipale = Oravi.

Orihpdä, -vesi y. m., ks. Oripää, -vesi y. m.

Orijärvi C8 5e, jvi; vaskikaivos (Fis-karsin os yht.); työt lakkautettu 1880-luvulla.

OriMattila C4 3i, pt. (khl. 4, tk. 21, rk. 16, 8,915 as., 629 km²); P¹, kun. lääk. ja emäntäkoulu; toripäiv. k.ky-lässä joka kuuk.

Mt.: Hillsdal, Ruha, Sommarnäs, Terrenemi, Tonnö; Kangas. *Teoll.lait.*: Sommarnäs, Ori-mattilan villakehruu- ja kutomatehd. Kk.: k.kyl., Heinämaa, Isokylä, Koskus, Luhtikylä, Niimikoski, Pakaa, Suonsulku, Viljaniemi, Vä-hämallus.

*O. - Pennala 11, - Raikkola 16, - Myrskylä 20, - Mallusjoki 13, - Vilja-niemi 9.

OriMattilan villakehruu- ja kutomat. (O:n villankehruu- ja kutomatehdas, omist. K. H. Anttila) 1 km it. O:n k.

Ori[h]pohja B3 8lä, raut.plf. 5 km Oriveden asemalta.

Ori[h]pää C2 4p, kpl. (khl. 13 ja 14, tk. 7, rk. 2, 1,488 as., 143 km²); P^{2*}. Kk.: k.kyl.

*O. - Mustanoja 15, - Virtsanoja 11 h., - Hurskala 10, - Yläne 22.

Oriselkä, jvi likellä Oriveden k.

Orismala B2 2e, raut.as.⁵ ynnä P⁴ ja S⁸.

Orismala (Orisberg) B2 2e, mt. ja rautat. (kankirautaa; maanvilj.neuv. *Edv. Björkenheim*); maanvilj.- ja meij. koul. ynnä talvikurssi talonpojille; P³; rukoushuone, ent. tehtaanseurak.

Ori[h]vesi B3 8lä, pt. (khl. 15, tk. 11, rk. 20, 7,280 as., 679 km²); P³, kun. lääk., apt., reservikomp. ja eläinmark-kin. kesäk. ja syysk.; raut.as.⁴ ynnä P¹, S⁶ ja ravint.

Mt.: Holma, Mikkola, Säynäjoki; Kokkola. *Teoll.lait.*: Hieta, Korkeakoski, Mikkola, Vehka-lahti. Kk.: k.kyl., Koivuniemi, Junppa. Ks.: Kopsamo (P).

*O:n k.kyl. - Aitua 18,2, - Eräsalahti 17,1, - Koppala 13,4, - Oriveden as. 4,3.

*O:n as. - O:n k.kyl. 4,3.

Orivesi B5 4r.ka, jvi.

Oriveden satama, ks. Längelmäveden satama.

Oriveden sahat = Vehkalahten ja Mikkolan höyry.

Orivirta B5 6ri, kaunis salmi.

**Orjanhirsii* C3 2lo - Linnainen 7,5, - Parola 16, - Hämeenlinna 23,5.

Orjallahti, ks. Kirjavalahti.

Orjatsaari B6 8ke, saari; ks. Kaarne-saari.

**Orrainlahti* C5 Ike - Savitaipale 15,5 hyv. h., - Suomeenniemi 14,1.

Orrby C4 5ke, kylä ja höyryl.lait.

**Orrrela* B2 8i - Marttila 18,9, - Pulli 11,1, - Gnidars 22,9, - Söder-backa 16,8.

Orregrund C4 6e, majakka ja luot-sias.

Orsalahti C5 3ka, kylä; Ppys. ja höy-ryl.lait.

Osara B3 7lä, mt. ja meij. (tireht. A. G. Hildén); maanvilj.koulu.

Oserki C6 6e, kesäas. 1 km Schuva-lovon asemalta; S¹ (kesäaik.).

Oskarvuori (-arsberg), huvila ja höy-ryl.lait. Ruissalon saaren loun. osassa.

Osmajärvi B5 3e, jvi.

Ostola B3 4lä, raut.as. (pys.) ynnä P¹ ja S⁶.

Otalampi C3 6ke, raut.as.⁵ (v:teen 1898 raut.plf.) ynnä Ppys.

Otava B4 8ri, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁷; haararata (2 km) O:n l. Puulaveden satama-asemalle (matkust. kesäaik.). Läheisyydessä kansanop.

Otavan l. Liukkolan höyry. (*O. björk-sdgs akt.bol.*, Kymin pt., pääom. 150,000) lähellä O:n as.

Otava B4 8ri, virkat. ynnä mej., maanvilj.- ja karjanhoit.koulu (joht. agron. G. W. Serlachius); Mikkelin hevosyst seura.

Otnäs, mt. (kaup.neuv.rouv. A. Sine-brychoff) 1 km p. Hagalundin tilalta C3 6e.

**Otramäki* A4 8ka, kestik. ja P³; - Rannankylä 18,5 m., - Tuovilanlahti 14, - Pörsänmäki 12,5 hyv. m.

Oulainen (Oulais) A3 4ka, pt. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 4,577 as., 498 km²); reservikomp.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁴. Mt.: Väinölä (karj.hoit.koul.). *Teoll.lait.*: Oulaisten höyry. Vanhalukkari. Kk.: k.kyl.

Oulaisten höyry. (*John W. Hagan*, Tampere) lähellä O:n as.

Oulankajoki II 6, joki; Paanajärven ja Pääjärven välinen osa sitä luonnon-

ihana (Kivakkakosken suuremman putous); laskee Kontajärveen ja Vie-
nan meren lahteen Kantalahteen lähellä
Koudan kylää.

OULU (Uleåborg) A4 1p, kpci [rk.
42; jouluk. 97: 14,426, jouluk. 96: 14,128,
jouluk. 90: 12,665 as. (kirkonkirj.),
11,965 suom., 681 ruots.; tammik. 95:
12,232 as. (henkikirj.)]; raut.as.², S(2, 3),
lääninhall., 4:s, Oulun, tarkk'ampuja-
patalj., eläinlääk., lääninsairaala, huli-
nuhuone ja lääninvankila. Markkin.
syysk. Rautatie rakennetaan Tornioon.

Oppilait.: suom. klass. lys. (reaali-
osasto luokilla 5—8, kunnall.), ruots.
klass. lys. (reaalios. luokilla 5—8, kun-
nall.), suom. tyttök. ynnä yksit. jatko-
op., ruots. tyttök., teknill. koul. (suom.,
1 luok.), merik. (ruots. ja suom.), kaup-
pak. (suom., 2 luok.). *Pankkeja:* Suo-
men p., Yhdysp., Pohjoism. p., Vaasan
p., Kansallisp. *Seuraja:* Oulun läänin
talousseura, Oulun läänin hevosty-
seura, Matkail.yhd. haaraos. *Hist.:* Linna-
saarelle rakennettiin 1875 linnoitus ja
1607—18 linna, joka joutui rappiolle
1700-luvulla; oli maaherran asuinpaik-
kana. Kpci perust 1605; tervahovi ja
laivaveist. poltettu heinäk. 1 p. 1854.
Matkail.: F. M. Franzénin rintakuva;
Oulujoen rautatiesilta (100 m pituinen
kaari, suurin pohjoismaissa); Hupisaa-
ret; Linnasaari (tähtitiet. observ. ja
linnoitusten jäännöksiä); Raattisaari
(istutuksia, ravint. ja lohipato); Terva-
hovi, joen pohj. rannalla. *Ks.:* Meri-
koski, Toppila.

* O. - Timonen 9,7, - Kaakinen 19,4,
- Konttinen 12,4, - Kokkare 15,3, - Yr-
jänä 42,8 (talvitie); koko matka O:sta
Kuivaniemen Huttulaan m.

Oulun luotsias. Toppilan salmen par-
taalla.

Oulun lääni käsittää khlkunnat 46—
51; pinta-alan ja väkiluvun suhteen
ks. taulu hakemiston lopussa.

Oulu (Uleå), khl. 46; tk. 28; rk. 42;
pt. (3,879 as., 318 km²); reservikomp
Kirkko O:n kpgissa. *Mt.:* Maikkula;
Hintta, Koskela, Laanila, Schröder.
Polttimo: Maikkula. *Kk.:* Oulunsuu (2),
Pikkarala. *Ks.:* Laitakarin majakka.

Oulujoki (Uleå älf) A4 1i; 100 km
pitkä, 800—500 m leveä, vesistön ala
yli 20,000 km²; lohenkalastus; tärkeä
kulkuväylä (vuositt. n. 40,000 tynn.
tervaa y. m.).

Oulujärvi (Uleå träsk) A4 4i; 122
m yli merenpinnan, pinta-ala 870 km²;
Ojärvi, Paltamon pt.:n ent. nimi.

Oulunkylä (Äggelby) C3 6ka, raut.plf.
7 km Helsingistä; likellä sitä O:n pen-
sionaatti ja vesiparannuslait. (omist.
rouv. J. C. Maexmontan-Knief); ravi-
kilpailurata sekä Helsingin polkupyö-
räklubin rata.

Oulunkylänkartano (Äggelbygård), mt.
(til.om. J. H. Eklund) 1 km p. Oulun-
kylän plf. Os. Malm.

Oulunsalo (Uleåsalö) A4 1lu, kpl. (khl.
46, tk. 28, rk. 42, 1,129 as., 55 km²);
Ppys. (Oulun postikontt. alainen) *Laiva-
veist.:* Varjakka. *Kk.:* k.kyl.

Ounasjoki I 6i, virta (300 km); O:n
metsänhoitoalue (mets.hoitajan os. Kit-
tilä).

Ounasselkä, vuorijakso Jerstivaarasta
Kittilän et. rajalle.

Ounastunturi I 4p, vuoriryhmä; kor-
kein kukkula 640 m.

Ounasvaara II 5lä, vuori (208 m).

Outakoski II 1lä, kylä; rukoushuone
ja kk.

Outamo C3 5i, mt. (rustitil. Mane-
lius); luonnonihana seutu.

Oxkangar, Teugmo ja Kvimo A2 8e,
kaksi yhteenkasvanutta saarta.

P.

Paadarjärvi II 1lo, jvi.
Paajala (Örnevik) B5 5ke, mt. (kapt.
N. H. Grotenfeltin perill.).

Paakkola C6 3ke, koski; 1-sulkuinen
kanava; höyryl.lait.

* *Paalaaenaho* B3 4e - Myllymäki 20,
- Mäyrämäki 12.

* *Paalasmaa* A5 8r.ka, saari; talvi-
kestik. ja höyryl.lait.; - Juuka 14, -
Vedensuu 20,5.

Paanajärvi II 6ka, korkeiden vuorten
ympäröimä luonnonihana jvi (89 m
syvä).

* *Paanala* B4 3e - Tervala 8,4, - Kes-
kustalo 11 m., - Ränssi 19,7 m., - Koi-
visto 19.

Paarlahti B3 7r.i, luonnonihana lahti.

Paarlampi I. Pitkälä B3 5r.ka, suku-
kart. (rouv. E. Aminoff); näkötorni.

Paarskylä C3 5lä, mt. ja mejj. (til.om.
E. J. Roman).

Paasivesi B5 6r.i, jvi.

Paaso C4 2lä, mt. ja mejj. (til.om.
Y. Schildt); kartalla väärin kestäk.

Paatsjoki (Pasvig älf) II 2lä, joki.

Paattinen I. -iskorpi (Paattis I. Patis) C2 4e, kpl. (khl. 14, tk. 6, rk. 1, 965 as., 50 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.

Paavola A4 3lu, pt. (khl. 47, tk. 28, rk. 40, 4,141 as., 502 km²); P³. *Saha*: Ruukki. *Kk.*: k.kyl., Lappi, Luohua, Ruukki. *Ks.*: Saarikoski (P).

***Paavola** A4 2ke - Laitila 18,6, - Vesala 19,8.

Paavola, mt. (tal. K. Lindén) Kitulan kylässä C3 5ke.

Paavonperän olutt., ks. Raahan teoll. lait.

Padasjoki C4 1lä, pt. (khl. 20, tk. 13, rk. 18, 5,106 as., 479 km²); P¹ ja kun. lääk.; höyrylait. k.kylässä.

Mt.: Ansio, Kellosalmi, Saksala, Verho (maanvilj.koul.), Vieru. *Teoll.lait.*: Arrakoski, Mainiemi, Vieru. *Kk.*: k.kyl., Arrakoski, Auttoinen. *Ks.*: Vesijako.

Paddainen C2 6ke, mt. (koll.registr. E. Gammal); höyrylait.

Pahkalampi B7 1lä, metsävahdin torppa, ent. venäl. luostari.

***Pahkamäki** B3 2r.lo - Levijoki 14,5, - Mattinen 14, - Leppänen 10,5.

Pahkavuori, mt. (til.om. O. Köhler) 2 km it. Uskelan k. C3 5lä. Os. Salo.

Paikkala, höyrylait. Kautun kanavan varrella B3 6lo.

Paikkari C3 5i, torppa; E. Lönnrotin lapsuudenkoti; Suom. valtion oma.

Paimela C4 1e, mt. (tal. E. Bondén). Os. Lahti.

Paimio (Pemar) C2 6p, pt. (khl. 8, tk. 8, rk. 1, 3,951 as., 281 km²); P² ja emäntäkoul.; tuleva raut.as.⁴ *Mt.*: Juntola, Meltola, Spurila, Viksberg. *Kk.*: k.kyl., Iittula. *Ks.*: Vista.

Paimionaukko C2 6ke.

Paimion I. Somerjoki (Pemar ä) C2 4lo; 95 km.

Painio C3 3e, jvi (82 m).

Paistunturi II 1lu, vuorijakso.

Pajukoski, höyrylait. lähellä Pajulahden kestäk. B5 1p.

Pajulahti B3 8e, kylä; ks. Sahalahti.

***Pajulahti** B5 1p - Haluna 9,5 m., - Kasurila 18 m., - Pöytä 21, - Hamula 17,3.

***Pajulahti** C3 1p, kestäk. ja höyryl. lait.; - Laukula 23,5, - Kurala 19,2.

Pajulahti C5 3e, ent. herrastalo (rouv. Kykkling); meijeri, höyrylait.

***Pajumäki** B3 4i - Peltola 23 hyv. m., h., - Väätäinen 19 m., h.

Pakanajoki II 2lä, metsävahdin torppa.

Pakarla (Bagarla), mt. 4 km lä. Turusta (yhdysviljelyksessä Artukaisten kanssa). Os. Turku.

***Pakasela** C3 6lä - Suksela 8,5, - Hyvelä 17,5, - Hattula 19,2, - Karkkila m., h.

Pakinainen C2 5ke, mt. ja mej. (til. om. E. H. Backman).

Pakkanen B3 7lo, mt. (virkat. tarkast. J. E. Richter).

***Pakola** A4 5lä - Hourula 16, - Tah- telä 20,3.

***Paksujalka** C6 1ke - Kurkijoki 13, - Hiitolan as. 4, - Kaarlahti 17,1, - Rami 17,1, - Heponiemi 16.

Paksuniemi, luonnonihana niemi 3 km lä. Rautalahden höyrylait. B6 8lä; likellä sitä Piispanvuori.

Palajärven villakehruutehd. (A. M. Lundin) 5 km ka. Nummelan as. C3 6lä.

Palavansalmi, Saarijärven pt.:n ent. nimi.

Paldamo, ks. Paltamo.

Palho C3 1p, mt. (til.om. J. A. Peltonen; ennen v. Schantz-suku); höyryl. lait.

Palikainen C3 3e, mt. (ins. I. Wahren); meijeri. Os. Somero.

Paljakka A5 1e, vuori.

***Paljakka** C4 2ke - Huhdasjärvi 15, - Mäntyharju 24.

***Palkeala** C6 4e, kylä; venäl. kirkko ja seurak. (rk. 2); - Metsäpirtti 9, - Variksela 11 m., - Lempaala (Venäjällä) 27,5.

Pallastunturi I 4ke. vuoriryhmä; kukkula Taivaskero I. Himmelriiki 864 m, korkein Suomessa.

Paloinen, virta lähellä Iisalmen kpkia.

***Paloinen** B5 5ka - Kaihumäki 17, - Kolkonpää 18.

Palojoensuu I 3ko, kylä; kk. ja majatalo matkustajille.

Palojärvi A5 8lä, jvi; metsänhoitoalue.

***Palokangas** II 7lo - Mannila 14, - Rantola 16.

***Palokki** B5 4ke, koski; saha (*Hackman & Co*); kestäk. ja P²; - Virtala 8,5, - Kosula 11.

***Palomäki** A5 8lä - Hankamäki 18, - Tiehaara 18.

Paloniemi, mt. (kaupp. H. van Gilse van der Pals) 4 km lu. Lohjan k. C3 6r.lä; luonnonihana asema.

***Palonurmi** A5 7ka - Kangaslahti 10,5 h., - Majalahti 10,5 h.

Paloselkä B3 6e, jvi.

Paltamo (Paldamo I. -lt-) A5 3lo, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 4,269 as.; Kajaanin maaseurak. kanssa 3,072 km²); postios. Kajaanin I. Vaala. *Mt.*: Sutela, Taipale, Toivoniemi; Joenniemi. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Kiehimänsuu, Melalahti (P), Mieslahti (P), Oulujärvi.

Palttila (Palttilaholm) C2 3p, mt. (til. om. C. W. Rosendal, ennen Falckenberg-suku).

Palva C2 5p, kylä; P:n salmi siitä it.; ks. Velkua.

**Palviala* C3 1lu - Nuupala 15 m., - Nokia 27 m., - Häijää 9 m.

Pamilo B6 1i, suuremmainen koski.

**Pamppala* C6 5p - Kyyrölä 18, - Kivennapa 13, - Turkkila 12,8, - Perkjärvi 25,8.

Panelia C2 2r.lä, raut.as. (pys.) ynnä P³; kylä (2,000 as.); toripäiv. joka toinen keskiv.

Pankajärvi A6 7i, jvi.

Pankakoski A6 7e, rautat. ynnä teräs-laitos (*P. järnbr.*, omist. kaup. J. C. Burmeister, Helsinki); kapearait. 7 km pitkä rautatie Pielisjärven kirkolle.

Pankkaniemi B4 2r.p, mt. (rouv. J. Jack).

Pantsiarlahti, kpginosa Viipurissa; P:n väkiväinätehd., ks. Viipurin teoll.lait.

**Papero* B7 3p - Loimala 18 m., - Karatsalmi 31.

Papinniemi B5 4ke, mt. (vapaah. A. Standertskjöld); meijeri. Os. Palokki.

Papula, kpginosa Viipurissa; P:n vuori (näkötorni) kpgin ulkopuolella P:n lahden toisella puolella.

Parainen (Pargas) C2 6ke, pt. (khl. 8, tk. 8, rk. 1, 7,212 as., n. 1,070 suom., 249 km²); P¹, apt. haaraos. ja Lounais-Suomen kansanop. (Piukkalan tilalla).

Mt.: Attu, Kvidja (hist.), Levo, Lofsdal, Muddainen, Mägby, Röfvarnäs; Gunnarsnäs, Kapellstrand, Lemlahti, Piukkala, Siggånäs. *Teoll. lait.*: Attu, Kvidja, Levo, Paraisten kalkkiuunit. *Kk.*: Atunmaa, Malmi, Parsby, etel. piiri, länt. piiri, it. piiri. *Höyrylait.*: Lofsdal, Tersfund. *Ks.*: Paraistenmalmi, Paraistenportti, Vappari.

Paraisten kalkkiuunit, 9 kappal. (Storgård, Parsby, Tennby y. m.) et. ja lo. P:n kirkolta.

Paraistenmalmi (Pargasmalm), P:n k.kyl.; höyrylait.

Paraistenportti (Pargasport) C2 6lo, luonnonihana salmi; luotsias.

Parantala B4 3ke, kylä; kanava Pyhäjärven ja Kiimasjärven välillä.

Pardola, ks. Partola.

Pargala C6 6e, raut.as.³ ynnä S¹.

Parikkala B6 7e, pt. (khl. 27, tk. 46, rk. 35, 11,985 as., 868 km²); P¹ ja kun.lääk.; P:ssa asuu n. 250 Tiurulan seurak. kuuluvata kreikkatolilaista. *Mt.*: Koitsanlahti. *Teoll.lait.*: Parikkalan huopakenkät., Yläritakoski. *Kk.*: Kivi-järvi, Tyrjä. *Ks.*: Sammatlampi.

Parikkalan huopakenkät. (*Sipi Ahokas*), lähellä P:n kirkkoa.

Parkano B2 6r.i, pt. (khl. 11, tk. 1, rk. 6, 5,980 as., 926 km²); P¹ ja kirja-kauppa; eläinmarkkin. k.kylässä lokak. *Kk.*: k.kyl., Kihniö, Sydänmaa.

Parkkimaa, ks. Jokela.

Parkkimajärvi A4 5r.e, jvi.

Parkku B8 7i, saha (kaup.neuv. Aug. Ekklöf); lakkautetaan.

Parkku, mt. (assess. G. A. Helsing) 3 km ko. Rantasalmen k. B5 6r.lä.

Parkumäki B5 6e, kylä; sotatapp. 1789.

**Parola* C3 2e, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹; - Orjanhirsii 16, - Rato 10,7, - Hämeenlinna 9,6.

Parolannummi (Parolamalm), ent. Luolainen, leiripaik. lähellä P:n as.; muis-topatsas (pronssinen jalopeura).

Parsby, kylä ja kalkkiuuni 1 km lä. Paraisten k. C2 6ke.

Parta, mt. (til.om. D. A. Collin) lähellä Kuusjoen k. C3 5p.

Partakoski C5 1ke, koski, sotatapp. huhtik. 15 p. 1790; lä. koskesta ruht. Barjatinskijn huvila.

**Partala* A4 8ko - Vieremä 19,5, - Iisalmi 8, - Ryhälänmäki 15,1, - Haapajärvi 22,4 hyv. m.

Partala, mt. (maakaup. A. Walkonen) 2 km it. Juvan k. B5 5r.e.

Partala B5 8lu, mt. (Hackman & C:o).

Partola (-rd-), virall. nim. Karlsberg, mt. ja höyrys. (til.om. G. E. Palmroth) 3 km lo. Tampereelta; höyryl.lait.

**Partti* B4 8p, kestik. ja höyryl.lait.; - Vanhala 16,5, - Vuojalahti 16,5.

Pasala B5 5p, mt. (Os.yht. Tornator).

Paskoja, ks. Hannula.
**Pasuri* C6 3i - Kiviniemi 18,3, - Kuusa 17,4, - Valkjärvi 11,5 m., - Mäkrälä 23 m.

Pasvig älf, ks. Paatsjoki.

Patenniemi I 8ka, höyrys. ja laiva-veist. (toiminimi G. & C. Bergbom); last.paik.

Patis, ks. Paattinen.

**Patsola* B6 6lu - Kemie 16,5, - Värt-sillä 11.

Paukkula, mt. (til.om. J. Riipinen) 2 km ka. Mikkelistä.

Pedersöre, ks. Pietarsaaren pt.
Peeravaara I 1e, vuori (855 m); Peera-koski, koski.

Pehrsberg, piirilääk. virkat. (toht. L. W. Fagerlund) 6 km et.ka. Finnströmin k. C1 5i.

**Peipohja* C2 2ke, raut.as.³ ynnä P¹, S⁶ ja ravint.; - Riste 7, - Merstola 10,9, - Rutuna 22, - Nuoranne 22.

**Peippola* B5 6lu - Ahola 12, - Pieksä-mäki 17 h.

Peippola C4 4ke, mt. ja juustomeij. (eversti A. Etholén). Os. Korja.

Peippola C6 6lä, mt. (til.om. A. Ca-bell).

**Peitso* A3 5ke - Kokkola 22, - Kyrolä 15, - Vähähyyppä 7.

Pekampää, tullivartioas. lähellä Vantantalon kestit. I 6e.

Pekkala B3 8lu, sukukart. ja meij. (maist. A. Aminoff); meij.koul.; höyryl.-lait.

Pekkala, mt. (kaupp. J. Waltonen) 1 km it. Koskensaaren rautateht. B4 5lu.

Pekkala, mt. (kaup.neuv. P. Parviaisen perill.) 1 km p. Joensuusta.

Peksala C2 6i, mt. ja meij. (toht. C. Viklund); maanvilj.koul.; Ppys. ja höyryl.lait.

Pekurila, mt. (tal. G. Paasonen) 15 km lo. Juvan k. B5 5r.e.

Peldofo'aivi II 1lä, vuori (568 m).

Pelgjärvi, ks. Pälkjärvi.

Pelkola C3 2e, mt. (til.om. U. Wegelius). Os. Hämeenlinna.

Pelkka C5 2i, mt. (til.om. J. G. Litzen). Os. Enso.

**Pellikka* A4 5ko - Piippo 23, - Oravakangas 13,6, - Niemiaho 23,6.

Pellinki (-nge) C4 5ka, saariryhmä; höyryl.lait. — P:n luotsias. Eggskärin saarella 3 km lä. P:n saarista.

Pellingin majakka, ks. Glosholman majakka.

Pello I 6lä, kylä; tullivartioas.; ent. rukoushuone.

**Pellonpää* A4 4p - Alila 10,5 (talvitie. kesäaik. käyttämätön), - Pyyhkö 16,5 (talvitie).

Pellosniemi, kirkkoh. virkat. (lääninrov. O. A. Stenroth) lähellä Laukaan k. B4 3ka; luonnonihana seutu.

**Peltoniemi* B5 li - Nilsä 12,1 m., - Hipanlahti 17,3, - Muuruvesi 12,5.

Pelson suo, Kestilän pt.ssä.

Peltonen, kylä lähellä Loimijoen as.; toripäiv. joka perj.

**Peltola* B2 4lu - Mikkula 24,8, - Rimal 33,3, - Marttila 12,5, - Johannesdal 28,1.

**Peltola* B4 3lä - Kantola 15 m., - Keskustalo 16 hyv. m., - Pajumäki 23 hyv. m., h., - Säärinmäki 20,5 hyv. m., - Iisakkila 20,5, - Lehtola 17,5 hyv. m.

Peltola, ent. Rikantila, mt. (til.om. A. Brunou) 2 km it. Ristiinan k. B5 7lo.

Peltolaurila C2 2ke, mt. ja saha (kaup. neuv. Victor Forselius, Turku). Os. Lautakylä.

Peltoniemi B2 4p, mt. (til.om. K. Grönlund); meijeri.

Peltosalmi A4 8r.i, mt. ja meij. (maanvilj.neuv. J. Lagus); maanvilj.- ja meij.-koul.; höyryl.lait.

Peltotunturi I 4r.p. tunturi (473 m).

Pemar, ks. Paimio

Pengonpohja B3 7ke, rukoushuone.

Peni/n/saari C5 8lu, saari; kuuluu Lavansaaren kuntaan.

**Pennala* C4 3p - Orimattila 11, - Lahti 12.

Pensala A2 8e, kylä; baptistiseurak. (62 henk.).

**Pento* B3 8e - Pohja 10 m., - Tur-sola 16.

**Penttilä* B2 5i, saha (tal. F. L. Penttilä); kestit.; - Ulves 21,5, - Svartti 13,4, - Saaranluoma 18,5.

**Penttilä* C4 2ko - Toivola 16, - Hie-tanen 26, - Mäntyharju 5.

Penttilän laivaveist., höyrymylly ja -saha, ks. Joensuun teoll.lait.

Pendä, ks. Pietniemi.

Perheniemi C4 4lä, mt. ja juustomeij. (P:n tilaos.yht., toimeenpan. joht. por-mest. I. Alopaeus, pääom. 720,000). Os. Kausala.

Perho B3 2p, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 1,765 as., 583 km²); P³. Saha: Möt-tönen. Kk.: k.kyl. Ks.: Salamajärvi.

Perhonjoki, myöskin Vetelin- l. Kokkolanjoki A3 7p; 125 km pitkä.

Perkiö (Björkö) C2 3ke, mt. (A. R. Lundén y. m.).

**Perkjärvi* C6 5p, raut.as.³ ynnä P¹ ja S⁷; - Kyyrolä 16,9 m., - Kaukjärvi 13, - Pampalla 25,3, - Iivanala 16,1.

Perkjärvi, jvi, kylä ja huvilaseutu lä-hellä P:n as.

Perkjärven höyrymylly (*Aleksander Kon-konen*) lähellä P:n as.

**Perkkiö* A4 5lo - Hourula 13,9, - Katajamäki 15,3.

Pernaja l. -naa (Pernä l. -no l. Pä-), khl. 4; C4 6r.lä, pt. (tk. 22, rk. 14, 6 529 as., n. 290 suom., 416 km²); P².

Mt.: Gregböle, Isnäs, Koskenkylä, Malminkar-tano, Näse, Sarvilahti, Sarvisalo, Sjögård, Tervik, Tjusterby; Bergby, Gislarböle, Hagaböle, Kuggom, Labby, Päfvalsby, Rönnäs, Segersby, Särki-lahti, Veckas. Saha: Koskenkylä, Veckas. Kk.: k.kyl., Fasarby, Haddom, Härkäpää, Kos-kenkylä, Köpbacka, Malminkartano, Sarvilahti, Tervik & Tjusterby. Ks.: Gammelby (P), Hors-lök (P), Kärpä (P), Svartholma, Torsby.

**P.* - Erlandsböle 15 m., - Loviisa 13 m., - Säffräsk 23.

Pernajanlahti C4 6lä, lahti.

Pernasaari B4 5ko, virkat. (rouv. R. Enckell).

Perniö (Bjernä l. -jä- l. -no), rk. 7; C3 5lä, pt. (khl. 9, tk. 9, 6,705 as., n. 600 ruots., 374 km²); P^{2*}, kun.lääk. ja apt.; tuleva raut.as.⁴.

Mt.: Hirvilahti, Hämeenkylä, Kirjakkala, Koski, Latokartano, Mätkilä, Paarskylä, Poh-jankartano, Teijo, Yliskylänkartano (meij.koul.); Aimon-tapo, Arpalahki, Astelejoki, Haarla, Lemon-kartano, Talonpojanteljo, Ylönkylä. Teoll.lait.: Kirjakkala, Koski, Latokartano, Mathildedal (P), Teijo (P). Kk.: k.kyl., Kirjakkala, Koski, Mat-hildedal, Teijo, Yliskylä. Ks.: Koski, Yliskylä (P).

Perno, mt. (kapt. rouv. C. v. Schantz) 3 km lo. Raision k. C2 6lu. Os. Turku.
Pero C5 4i, naulat. (A. V. Berg). Os. Säiniö.

Perojoki C5 4i, mt. (Kreitanin perill.). Os. Viipuri.

Pertteli (St Bertils) C3 5p, pt. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 2,346 as., 199 km²); P³. Mt.: Haali, Inkeri, Kajala; Härkä, Mikola, Nokka. Kk.: k.kyl. Ks.: Juvankoski.

**Perttilahti* B5 2e - Polvijärvi 9, - Sysmä 15.

**Perttula* B4 5p - Kärkkää 16,1 m., - J:kylä 13 hyv. m., - Junttula 8,8 m.

Perttula (Bert[t]ula) C3 3lä, kpl. (khl. 17, tk. 17, rk. 22, 1,867 as., 100 km²); P³ (virall. nim. Ypäjän k.kyl.). P:n kplista ja Loimaan pt:n Ypäjän ja Mannisten kylistä muodostetaan Ypäjän pt. Mt. ja saha: Kartanonkylä. Kk.: k.kyl.

Perttula (Bert[t]ula) C3 4p, mt. (Suom. valtio), heikkolahjaisten lasten kasvatustilat. (joht. maist. E. Hedman). Os. Hämeenlinna.

Pertumaa B4 8e, kylä ja P³; rukoushuone rakennetaan lähelle Ahvenniemen kestit. Hartolan ja Mäntyharjun lähinnä asuvaa väestöä varten.

Pertuvesi C4 2p, jvi.

Perä, nkuulma] C2 4r.i, rukoushuone.

Perännejärvi l. Pä- B3 4r.lä, jvi.

Peräntie I 8p, mt. (tal. I. Peräntie); karj.hoit.koul. Os. Tornio.

Peräseinäjoki B3 3lä, pt. (khl. 40 ja 44, tk. 35 ja 36, rk. 10; P:n seurak.: 4,323 as., 347 km²); P^{2*}. Peräseinäjoen kylä P:n seurakuntaa ja kuntaa kuuluu Alavuden käräjäkuntaan ja nismism.piiriin. Kk.: k.kyl.

**Pesola* A3 8ko - Aho 9, - Nikkilä 18.

**Pesola* A4 7e - Kangas 13,9, - Hyvönen 15,3.

Pesolansalmi B6 3lä, kaunis salmi.

**Pesonen* I 8p - Vyörykkä 17,5, - Ylirromsi 11,9 m.

Petalaiti l. Peto- (Petalaks) B2 1e, ruots. kpl. (khl. 41, tk. 34, rk. 9, 2,508 as., 124 km²); P³. Kk.: k.kyl., Nyby. Ks.: Vägvisken, Åmossa.

Petersburg, ks. Pietari.

Petrumaanjärvi B5 4ke, jvi.

Petschjikkotunturi II 1lä, vuori; autiotupa.

Pettilä (Carlberg) C3 5lä, mt. (kreivitar M. Armfelt). Os. Salo.

Pettjärvi, ulkotalo ynnä juustomeij. (toiminimi A. Ahlström) 3 km lä. Ruot-sinpyhtään k. C4 6p.

Pettu C2 8ko, saari; höyrylait.

**Petäinen* B3 6ke - Kankaanpää 16,7.

**Pettäjistä* A3 6lä - Ventelä 25, - Korhonen 12,8, - Jutila 29,3 (talvitie 14).

Pettäjängas II 7ke, saha (toiminimi *Candelin-Sohlberg*, omist. ins. K. Th. Sohlberg); meij.koul.

Pettäjälkoski A5 5e, mt. (Paul Wahl & Co); ent. rautat.

**Pettälähti* A5 3r.lä - Hahtola 16, - Leinola 14,5.

**Pettäjämäki* A4 8r.lä - Rasila 16,2 (talvitie 10), - Virola 13,5, - Korpi-laiti 10,5.

Pettjärvi C6 4lä, mt. ja meij. (Suom. valtio, vuokr. A. Wiberg), ent. lahjoitusmaan kantatila.

Pettjävesi B4 5lä, jvi; pt. (khl. 45, tk. 37, rk. 18, 4,576 as., 472 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹. Mt.: Karikko, Pekala. *Teoll.lait.*: Karikkokoski, Kosken-saari. Kk.: k.kyl., Kintaus, Kuivasmäki. Ks.: Kuivasmäki.

*P. - Riihimäki 20,2, - Veitsikka 12,5 hyv. m., - Saari 18,5, - Virtala 15 hyv. m., - Muurajärvi 24 m., h.

**Peurakumpu* B3 4ka - Multia 10,5, - Tervala 20, - Saari 14.

Peurala, mt. (til.om. Hj. Kivi) 2 km et.lo. Ilmajoen k. B2 4p.

**Peuraniemi* I 6r.i - Norvanto 16,2, - Juopperi 16,1.

Pidäsjärvi A3 6i, jvi; ks. Nivala.

Pieksämäki B4 6r.ko, pt. (khl. 32, tk. 56, rk. 26; Virtasalmen kanssa: 12,951 as., 1,408 km²); kun.lääk. ja apt.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹. Eläinmarkkin. k.kylässä syysk. Mt.: Maanselkä, Meijerhof, Moisio, Nikkarila, Porsaskoski. *Teoll.lait.*: Haapakoski, Porsaskoski. Kk.: k.kyl., Haapakoski, Porsaskoski.

*P. - Peippola 17 h., - Jäppilä 19, - Vehmainen 15, - Toivakkala 22,5, - Selänpää 23.

Pieksänjärvi B4 6ko, jvi.

Pieksänkoski B5 lke, koski ja höyrylait.

Pielaiti B2 3e, kylä; Ppys.

Pielavesi, tk. 55; B4 2p, jvi; pt. (khl. 38, rk. 39; 11,062 as., 1,427 km²); P¹, S⁶, kun.lääk., apt. ja käsityökoul.; höyrylait. lähellä kirkkoa. Mt.: Pankkaniemi, Saarela (last.paik., P), Tuovilanlahti (matkail., P). *Matkail.*: Korkeakoski. Kk.: Lampaanjärvi, Laukkala, Rannankylä, Säviä, Taipale, Vaaraslahti.

Pielisjoki B6 3r.p, 70 km pitkä (59 km kanavoittu vv. 1874-79). 10 pikkukanavaa (11 sulkua, loivuus 15,5 m): Joensuu, Utra, Kuurna, Paihola, Haapavirta, Jokokoski, Saapaskoski, Nestersaari, Kaltimo (2 sulk.), Häihä.

Pielisjärvi A5 8i, jvi (92 m yli meren-pinnan; pinta-ala 1,000 km²); kalarikas.

Pielisjärvi l. -linen (Pielisjärvi), khl. 34; tk. 49; A6 7e, pt. (kutsutaan myös-kin Lieksaksi; rk. 38, 11,838 as., 3,291 km²); P¹, S⁵, kun.lääk. ja apt.; höyryl.-lait. Lieksan k.kylässä.

Mt.: Sarkkila; Hovila. *Teoll.lait.:* Panka-koski (haararata). *Kk.:* k.kyl., Koli, Kylän-lahti, Viekki, Vuonislampi. *Ks.:* Brahea, Egyptinkorpi, Jauhainen, Jongunjoki, Koli, Suomens-järvi.

Pien-Merijoki (Lill-M-), mt. (E. Iso-tupa) 1 km ka. Suur-Merijoen tilalta C5 4ke.

**Pienperö* C5 4r.i - Galitsina 20,9, - Hotakka 17,2, - Vamppala 18,7 m., - Viipuri 19, - Säiniö 9,8, - Kämärä 11,3.

Pien-Tyttärsaari C4 8r.ka, saari.

PIETARI (St Petersburg) C6 8p, Venäjän pääkpi (v. 1893: 1,035,000 as.); Suom. raut.as.¹. *Suomal. virastoja:* valtiostihteerinvirasto ynnä H. M. Keisarin Suomen kanslia, Suom. passivirasto, Suom. tullivirasto, Suom. pankin konttori.

PIETARSAARI (Jakobstad) A2 8p, kpi [rk. 11; jouluk. 96: 2,240, jouluk. 90: 2,168 as. (kirkonkirj.)], 2,089 ruots., 78 suom.; tammik. 95: 2,018 as. (henki-kirj.); raut.as.³ S^(3, 5) ja baptistiseurak. (68 henk.). Perust. 1653. J. L. Runeberg synt. helmik. 5 p. 1804 („Runebergin tupa“, ks. P:n pt.). *Oppilait.:* ruots. reaaliop. (kunnallinen, 5 luok., yhteisk.), yksit. ruots. tyttök. (4 luok.), kuuromykkäink. *Pankkeja:* Yhdysp., Vaasan p., Uudenmaan p. *Ks.:* Alholma (satama).

*P. - Gunnilla 9,2, - Gästgifvars 8,9.

Pietarsaari (Pedersöre l. -sö), khl. 43; A2 8ko, ruots. pt. (tk. 32, rk. 11, 6,244 as., 322 km²); kun.lääk. Kirkko (har-maasta kivistä) 1200-luvulta. Kaunis saaristo. „Runebergin tupa“, P:n kpgin kunnossa pitämä, 1,5 km et. Alholmasta. *Saha:* Herrfors. *Kk.:* k.kyl., Forsby, Leppälampi, Pännäinen. *Ks.:* Forsby, Pinnönäsinkartano.

Pietarsaaren rovastikunta, ks. rk. 11.

Pietilä A3 8i, virkat. (tal. J. Hauta-mäki).

**Pietilä* A4 3lu - Onnela 18,5, - Nikkilä 9,7, - Kokko 11,4, - Kuusisaalo 13,2.

Pietilä, mt. (til.om. E. Granlund) 1 km lä. Lavolan tilalta C5 4ke; höyryl.-lait.

Pietniemi (Penäs), mt., ent. herras-talo, 5 km lä. Porista.

**Pikkaanmäki* B5 1lo - Pitkälampi 16 m., - Ilopuro 7,5, - Kurkimäki 11,5.

**Pikkala* C5 6r.i - Makula 14, - Ii-vaanala 8.

Pihlajakoski B4 7lä, koski; höyryl.lait.

**Pihlajalahti* B3 7ko - Keihänlahti 18,2, - Mustajärvi 18,7, - Ruhala 16.

Pihlajavesi l. -lainen (Pihlajavesi) B3 6p, kpl. (khl. 44, tk. 37, rk. 20, 1,964 as., 402 km²); raut.as.³ ynnä P¹ ja S⁸. *Kk.:* k.kyl.

Pihlajavesi B3 6p, jvi.

Pihlajavesi B5 8p, jvi.

Pihlava B2 7e, höyrys. (toiminimi A. Ahlström); höyryl.lait. Os. Pori.

Pihloinen, mt. (til.om. A. Mäkinen) 5 km lo. Vehmaan k.

Pihlipudas A4 7e, pt. (khl. 45, tk. 39, rk. 19, 4,731 as., 1,146 km²); P¹ ja apt.

Eläinmarkkin. k.kylässä syysk. *Kk.:* k.kyl. (2). *Ks.:* Tervakangas (kestik.).

Pihtisalmi B4 2r.i, höyrys. (netti A. M. Schmidt).

Piikkiä B5 5r.e, mt. (til.om. Yrjö Paunonen).

Piikkiö (Pikis l. Piik[k]is), khl. 8; tk. 8; C2 6p, pt. (rk. 1, 2,034 as., 82 km²); P^{2*} ja kutomakoul.; tuleva raut.as.⁴ (rautatie pohj.puolella).

Mt.: Bussila, Raadelmaa; Linnunpää, Pukkila, Salvela, Storgård, Tuorla (maanvilj.koul.), Vanha-Seppälä, Yltönen. *Teoll.lait.:* Piikkiön höyrys., Pukkila, Tuorla. *Kk.:* k.kyl. *Ks.:* Harivarö, Runko (kestik.).

Piikkiön höyrys. (*Puutavaraos.yht. Piikkiö*), Tampere, toimeenpan. joht. kons. J. W. Hagan, pääom. 105,000) lähellä Storgårdin tilaa.

Piilola, mt. (sahanom. K. Piilonen) lähellä Äänekoskea B4 3ke.

Piintilä, mt. (valtiopäiväm. K. Hollmén) 8 km lu. Halikon k. C3 5lä; sen maalla Kealan mejj. (yhtiö).

**Piippo* A4 6lu - Pellikka 23, - Aho 17,5.

**Piippola* I 8p - Mäkinieni 19,5, - Yliromsi 18,5.

Piippola, tk. 30; A4 5ko, pt. (khl. 48, tk. 40, 2,990 as., 1,451 km²); P¹. *Kk.:* k.kyl., Ahokylä, Tavastkenkä.

**Piivolanmäki* B5 3ka - Kinnari 19, - Rummukkala 13,5.

Piispansaari (Biskopsö) C5 6p, saari.

Piispanvuori, ks. Paksuniemi.

Pikis, ks. Piikkiö.

Pikkala C3 8p, mt. (til.om. T. W. Lindeberg, ennen Fleming-suku); satama-paik. 3 km et. tilalta; höyryl.lait. 1 km p. tilalta.

Pikkusuo, mt. (valtioneuv. G. Strömberg) 2 km ka. Hyvinkään as. C3 4e.

**Pil* B2 3lä - Mattfolk 15,8, - Grop 19,5.

Pilkanmaa C4 4p, koski; mt. (til.om. F. Forstadiuksen perill.). Os. Korja.

Pilpala C3 4lo, saha (sahanom. C. H. Norrman).

Pilppa B3 4r.e, koski; Kerman sahan last.paik.; höyryl.lait.

Pinjainen (Billnäs) C3 7p, mt. ynnä mej., rautat. (kankirautaa) ja manuf. tehd. (*Billnäs bruks akt.bol.*, toimeenp. joht. vapaah. F. L. Hisinger, pääom. 1,100,000), os. Karja; tuleva rautas. (pys.); toripäiv. joka kuun 12 p.

Pinnonäsinkartano, ent. kuninkaan karjakart. ja P:n läänin voudin asuinpaikka; sijaitsi lähellä Pietarsaaren pt.:n k. A2 8ko.

***Pinnunmäki** A5 7e - Lapinlahti 17,7, - Reittiö 15,9.

***Pinoniemi** A4 2ko - Vesala 11,8, - Jokela 20,4.

***Pintamo** II 7i - Korento 15,8, - Väättäjä 17 (talvitie 16).

Pintele C3 2lä, Mallasveden lahti, johon Kyllönjoki laskee.

Pirilä (Birilä) C2 6lu, mt. (K. E. Söderberg). Os. Turku.

Pirkkala (Birk[k]ala), khl. 16; tk. 12; B3 7e, pt. (rk. 20, 4,959 as., 234 km²). Näsijärven ja Pyhäjärven välillä telaratoja tukkien kuljetusta varten.

Mt.: Haikka, Haapaniemi, Nokia, Pitkäniemi, Valkila, Vik; Kaarela, Maatiala, Partola, Rahola, Villila. *Teoll.lait.*: Nokia, Näsijärven pahvit., Holmquistin paperit., Partola, Santalahti, Tampereen luujauhotehd. *Kk.*: Harju, Kankaantausta, Korvola, Tanila. *Ks.*: Harju, Kaarela, Nokian tehd. (S), Pitkäniemi, Siuro, Valkila.

Pirkkala, mt. (tal. A. Lietzén) lähellä Ahtialan kestit. C3 5ke.

Pirkkiniäinen (Birknäs), mt. (kaupp. E. S. Juselius) lähellä Risteen as.

Pirilahti C4 5i, mt. (piispatar S. Alopaus).

***Pirttijärvi** B2 7i - Finnby 19,5, - Tuorila 16,2.

Pirttijärvi A5 5r.ko, jvi.

***Pirttikoski** A3 4ke - Hourula 19, - Hemmilä 23.

Pirttikylä I. -tilä (Pörtom) B2 3p, ruots. pt. (khl. 41, tk. 34, rk. 9, 3,238 as., 215 km²); P³. *Mt. ja lasit.*: Berga. *Kk.*: k.kyl. (2).

Pirttimäki B5 8r.lä, mt. (ent. maanmitt. C. Löf); sotatapp. toukok. 5 p. 1790.

Pirttipohja I. Rantala B6 6ke, mt. (past. V. Jacobson); ent. lahjoitusmaa.

Pirunvuori, vuori saarella Rautavedessä, 2 km ko. Karkun k.; kaunis näköala.

Pirunvuori, ks. Kinnari.

Pisanvuori B5 2r.lu, vuori (270 m); siinä luolia, joissa on tavattu suuria vuorikristalleja; laaja näköala.

Pistojoki II 8ko, joki, laskee Kemijoen nimisenä Vienan mereen lähellä Keminkia.

***Pitkälampi** C3 3lä, kylä; kestit. ja P³; - Joensuu 15, - Hirvas 19, - Sorvasto 11.

***Pitkälampi** B5 1e, rautas. (pys.) ynnä P³; - Kuopio 11, - Pihkaannäki 16 m., - Kurkimäki 14.

Pitkälampi, mt. (til.om. F. W. Olsoni) 4 km lu. Moinsalmen tilalta B5 8ko.

Pitkälampi, höyryy. (os.yht.) lähellä Pyhäjärven k. C3 6p.

Pitkälampi, ks. Paarlampi.

Pitkälampi B5 5r.p, mt. (Paul Wahl & C:o). Os. Varkaus.

Pitkäniemi B3 7e, raut.plf. ynnä Ppys. (Tampereen postikonttorin alainen), 5 km Nokian asemalta.

Pitkäniemi, virkat. (Suom. valtio) 2 km et. P:n plf.; hulluinhuonetta rakennetaan.

Pitkäpaasi C5 5ko, saari; satama, tullivartio- ja luotsias.

Pitkäranta B7 4lä, vaski-, tina- ja hopealaitos ynnä kaivoksia (7—175 m syvät), lasit. (pulloja), väri- ja sulfaattit. (*Bergverksakt.bol.* „Ladoga“, Pietari, toimeenpan. joht. B. Herberg, os.pääom. 1,500,000 rupl.; isännöits. Pitkärannassa ins. G. Gröndal); 1,200 työntekijää; piiril., eläinl. ja sairaala. P¹, S¹ ja höyrylait. Luteril. rukoushuone ja oma pappi (ehdotettu eri kirkkoh.kunnaksi); venäl. rukoushuone (kuuluu Kitelän seurak.). *Ks.*: Ristioja.

*P. - Uusikylä 20, - Kitelä 16 m., - Syyskyjärvi 24.

Pitkäsilta, ulkotalo (kreivi Fr. Berg) 4 km it. Villikkalan tilalta C4 4e. Os. Korja.

***Piuhari** B3 7ke - Vaakaniemi 15 hyv. m., h., - Mutala 18,7 hyv. m., h.

Piukkala C2 6lä, mt.; Lounais-Suomen ruots. kansanop.

Plevna I 8ke, loistolaiva.

***Posila** B2 4ke - Alakauppila 13,6, - Koukkari 11,7, - Noksa 13,9.

Pockar, rahvaankielellä Pukari C4 4lä, mt. ja mej. (til.om. J. Borup).

***Pohja** B3 8r.e, kestit. ja Ppys.; - Luopioinen 17,5 m., - Pento 10 m., - Järvenpää 10,7 m., - Vehkajärvi 14.

Pohja (Pojo) C3 7p, pt. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 4,487 as., n. 820 suom., 242 km²); apt. (Fiskarsissa).

Mt.: Bagby, Brödtorp, Elimo, Fiskars, Genäs (hist.), Pinjainen, Spakanäs, Sällvik, Dalkarby, Danskog, Ekerö, Mörby, Skogböle, Äminne. *Teoll.lait.*: Antskog, Fiskars (P, S, haarat), Pinjainen, Äminnefors. *Kk.*: k.kyl., Elimo, Fiskars, Pinjainen. *Ks.*: Fiskarsinjoki, Genäs (kestik.), Mustjoki, Pinjainen, Skuru, Sonabacka (P), Visborg.

Pohja, höyryy. (A. W. Hagén) 2 km et. Sääksmäen k., järven rannalla. Os. Kuurila.

Pohjakylä, ks. Suodenniemi.

Pohjankangas, hiekkakangas (150—180 m), ulottuu pitkin Parkanon pt.:n ja Karvian kpl:n rajaa.

Pohjankartano (Pojo gård) C3 5lä, mt. ja meij. (rouv. A. Degener).

Pohjanlahti (Bottniska viken) B1; Merenkurkun et. puolella olevaa osaa kutsutaan myöskin Rauman mereksi.

Pohjanlahti B3 7ke, lahti ja höyrylait.

Pohjan lahti (Pojo viken) C3 7p, merenlahti.

Pohjanmaa (Österbotten), maakunta, johon kuuluu *Vaasan läänistä*: Ilmajoen, Korsholman, Lapuan ja Pietarsaaren khlkunnat sekä Kuortaneen khlkunnasta Lappajärven, Vintalan, Evijärven, Korttesjärven, Alajärven, Kuortaneen ja Alavuden pitäjät, Lehtimäen ja Töysän kpl:t ynnä Soinin kpl:n pohj. osa; *Oulun läänistä*: Oulun, Saloisten, Haapajärven ja Kajaanin khlkunnat sekä Kemin, Simon, Tervolan, Rovaniemen ja Kemijärven pitäjät Kemin khlkuntaa.

Pohjaskorkia, vuori (106 m) ja venäl. loistomajakka, lähellä Pohjasrivää.

Pohjasrivi C4 6r.ka, venäl. loistomajakka.

**Pohjanranta* B6 3ko - Kovero 23,5, - Eno 15.

Pohjoinen olutt. (Norra bryggeriet), ks. Helsingin teoll.lait.

Pohjolan polttimo ja väkiviinat., ks. Vaasan teoll.lait.

Poikala, mt. (til.om. J. E. Lind) Haapajärven kylässä A5 8p.

Poitsila, mt. (toiminimi Veljekset Aladin) 1 km lä. Haminasta.

Pojo, Pojo gård, ks. Pohja, Pohjankartano.

**Pokka* I 4i - Majava 42,8 (porolla), - Karvaselkä 50 (porolla).

**Polso* B3 7i - Yrjölä 13,3, - Kämenniemi 10,4, - Jutila 16 (talvitie).

Poltinjoki B3 7r.lu, joki.

Polvijärvi B5 2r.i, kpl. (khl. 36, tk. 52, rk. 38, 3,964 as., 597 km²); P².*

Mt. ja mylly: Huosiolampi. *Kk.*: k.kyl., Martovaara. *Ks.*: Rauvanlahti (höyrylait.).

**P.* - Kaakkurinaho 22, - Sotkamo 17,6, - Saarivaara 19,8, - Perttilahti 9.

**Polvijärvi* B5 2ko - Juuka 11, - Halivaara 18, - Timovaara 10,5.

Polvila, mt. (kaupp. C. P. Bergh) 3 km it. Kajaanista.

Pomarkku l. Poo- (Påmark) B2 8r.lä, kpl. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 3,984 as., 219 km²); P². *Saha*: Pomarkku. *Kk.*: k.kyl.

**P.* - Finnby 14,8, - Rajala 13.

Pomarkun saha (Eriksson & Lundgrén) lähellä P:n kirkkoa.

Pomarkunjoki, juoksee Inhottujärvestä Isojärveen.

**Ponsimaa* B2 4e - Mattila 22, - Talvalmaa 17,5, - Lammi 10,5.

Poosjärvi B2 7i, jvi; kuivattu.

Poras, ent. kpl. = nyk. Kronobyen pt.

PORI (Björneborg) B2 7e, kpl [rk. 4; jouluk. 97: 13,481, jouluk. 96: 11,998, jouluk. 90: 10,010 as. (kirkonkirj.), 8,997 suom., 1,005 ruots.; tammik. 95: 11,887 as. (henkikirj.)]; *raut.as.*³, *S*², yleinen sairaala, eläinlääk., kaunis kirkko, teatterihuone, Satakunnan maanvilj.seura. Toripäiv. helmik. ja lokak. eläinmarkkin. kesäk. ja syysk. Perust. 1558 (ks. Ulvila). Palanut m. m. 1852. *Oppilait.*: suom. klass. lys., yksit. suom. tyttök. (6 luok.), yksit. ruots. yhteisk. (9 luok., ei täydell.), kauppaop. (suom. ja ruots., 3 luok.). *Pankkeja*: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Vaasan p., Kansallisp. *Ks.*: I-osanta, Mäntyluoto, Reposaari (satama), Sofiegarten.

**P.* - Harjunnäpää 8, - Nakkila 20,3, - Finnby 15, - Hanninkylä 21,4.

Porin maaseurak. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 6,346 as., 279 km²); kirkko P:n kpgissa.

Mt.: Kuuminainen, Lytlylä, Yyteri; Liinaharja, Pietiniemi. *Saha*: Pihlava. *Kk.*: Pihlava, Rauma, Ruosniemi. *Ks.*: Lukkarinsanta, Mäntyluoto, Tuorsniemi.

Porin ala- ja ylärovastikunnat, ks. rk. 4 ja 5.

Porin loistomajakka, ks. Säppi.

Porkkala C3 2i, mt. ja meij. (til.om. A. Laurell). P:n tärkkelyst.lakkautettu.

Porkkalanniemi C3 8ke; siinä tullivartioas., satama ja höyrylait.; Porkkalan kylä (Ppys.) 4 km ko. P:niemestä.

Porkkalanaukko, ko. Porkkalanniemestä.

Porkkalan loistomajakka C3 8ke ja Rönnskärin luotsias. R:n luodolla.

Porlampi, mt. (neiti G. Runstén) 4 km ko. Kaislahden keстик. C5 4e.

Porlom, rahvaankielellä Porlammi C4 3r.i, mt. (kenr. R. Ehrnrooth).

**Porlom* C4 3r.i, keстик. ja P²; - Korsmalm 12, - Myrskylä 15, - Salmela 18, - Säfträsk 18.

Porneesi l. -nainen l. -nasi (Borgnäs) C4 5p, kpl. (khl. 3, tk. 22, rk. 14, 2,415 as., n. 120 ruots, 138 km²); P⁸. *Mt.*: Kotojärvi, Laha, Laukkoski; Tapiani (kalansiitoslait.). *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Halkia.

Poroluoto A3 5ke, saari.

Porovesi A4 8i, jvi (86 m).

**Porras* (Portas) C3 8i, keстик. ja Ppys.; - Lietsa 16, - Topeno 24, - Joensuu 29, - Kuhala 21,3, - Kärkölä 21,5 hyv. .h

Porras (Portas), Tammelan pt:n ent. nimi.

Porraskoski C3 2i, koski.

Porrassalmi B5 7lä, salmi 1 km et. Kyyhkylän tilalta; sotatapp. kesäk. 12-13 pp. 1789.

Porsaskoski B4 6i, koski; mt. ja saha (til.om. H. Riipinen); meijeri; ent. rautatehd.

Porttikoski II 3p, 20 km pituinen suurremmoinen koski (putous 60 m).

Porttikoski II 5r.p, koski Kittisessä.

Porttimo, mt. (toiminimi And. Kurt & C:o), jonka maalla Kristineströmin saha I 6lo.

PORVOO (Borgå) C4 6i, kpci [rk. 14; jouluk. 97: 4,789, jouluk. 96: 4,461, jouluk. 90: 4,214 as. (kirkonkirj.) 3,463 ruots., 748 suom.; tammik. 95: 4,221 as. (henkikirj.)]; raut.as. (joen länsiraunalla), S³, piispanistuin (v:sta 1721) ja sairaskoti. Markkin. lokak., toripäiv. tammik. ja kesäk. Kpgin pääosa joen itärannalla. Perust. 14:nnellä vuosisadalla; valtiopäiv. 1809. *Oppilait.*: ruots. klass. lys., yksit. ruots. tyttök. (5 luok.), yksit. suom. yhteisk. (ei täydell.), yksit. ruots. reaalik. (3 luok.), kuuromykkäink., kansanop. *Pankkeja*: Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp. *Matkail.*: tuomiokirkko (keskiajalta), Runebergin koti (valtion lunastama), Runebergin muisto- ja hautapatsas, Linnamäki (muinaisaikaisia multavalleja). *Ks.*: Hammars (satama).

*P. - Ilola 11 m., - Vehkakoski 13. lähellä V. m., - Monninkylä 15, - Huuvarinkylä 19.

Porvoo (Borgå), tk. 22; rk. 14; maa-seurak. C4 5ke (khl. 3, 13,062 as., n. 2,300 suom., 588 km²); kirkko P:n kpgissa.

Mt.: Bergstad, Boe, Bosgård, Domargård, Haiko, Hindhår, Ilolankartano, Jackarby, Kiiala (hist.), Kroksnäs, Kullankartano, Pirlahti, Sannäs, Stensböle, Storgård, Strömsberg; Dregsby, Eknäs, Eriksdal, Gammelbacka, Hommanäs, Hummelsund, Johannisberg, Kallola, Kardrag, Karleby, Klemetsby, Löfsta, Molnbynkartano, Näse, Saksaniemi, Skjöldvik, Snickers, Suutarla, Vanhamoisio, Virvik, Åby. *Teoll.lait.*: Bergstad, Porvoon selluloosat., hevosenkäät., konepaja ja saha, Domargård, Johannisberg, Kiiala, Tolkki. *Kk.*: Bengtsby, Bjurböle, Boenkartano, Gammelbacka, Ilola, Kullankylä, Nygård, Pappilammäki, Pellinki, Pirlahti, Pörtö, Sannäs, Saxby, Tuorila (suom.), Vehkakoski. *Ks.*: Ebbo (P), Haiko, Ilola (P), Kroksnäs, Kråkö, Kuggsund, Pellinki, Pörtö, Storgård, Suni (P), Svinö, Tirmo (P), Vähäpernanjanlahti.

Porvoon luotsias. Svinöllä 3 km et. Porvoosta.

Porvoon selluloosat. (kaup.neuv. Aug. Eklöf) lähellä Tolkin höyryrs. C4 5ke.

Porvoonjoki C4 5p; pituus 125 km, leveys alajuoksussa 40—60 m.

Posiojärvi II 5r.ka, jvi (29 km²); yhtä korkealla merestä kuin Ylikitka.

Posselinna, mt. (kenr. A. v. Mend) Tervajoen kylässä 4 km p.ko. Visalahden kestik. C5 4lä.

Poukka, mt. (kaupp. A. W. Alander) 1 km it. Ruoveden k.; harju (näkötorni.)

Prentti B3 7lä, saha (maakaupp. D. Pohjanen); meijeri.

Prestbacka, mt. (til.om. W. Forsskähl) lähellä Huuvarinkylän kestik. C4 5p.

Prestö C1 6lä, luoto (omist. til.om. M. F. Rosenberg); siinä Bomarsundin luotsias.

Prinkkala (Brinkhall) C2 6lä, mt. (rouv. E. Spooft); höyrylait. Os. Turku.

Prostvik C2 6r.lä: P. Norrby, mt. (semaat. vapaah. af Schulténin perill.); P. Söderby, mt. (kapt. O. W. Wiander); höyrylait.

Prunkkala (Brunk[k]ala) C2 4e, kpl. (khl. 14, tk. 6, rk. 1, 1,172 as., 42 km²).

Mt.: Käyrä (kasvatustilait.). *Kk.*: k.kyl.

Prästkulla C3 7lä, sukukart. (kapt. J. R. Taube).

Pudasjärvi II 7ke, pt. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 8,441 as.; Taivalkosken kanssa 11,456 km²); P¹, piirilääk., apt. ja käsityökoul. *Sahoja*: Hirvaskoski, Kängäs, Petäjäkangas (meij.koul.). *Kk.*: Hetejärvi, Pudasjärvi, 3 kiertävää kk. *Ks.*: Jongunjärvi, Kipinä (P), Rissanen (tie).

Puhos (-hois) B6 5ke, virta; mt., höyrymylly ja saha (toiminimi *Kaukas fabrik*); höyrylait.; ent. konepaja. Luonnonihana seutu.

**Puhos* B6 5ke - Kitee 14,5, - Humuvaara 18,5, - Syrjäsalmi 6,5, - Jaama 14 (talvitie).

Puijonmäki (230 m), 2,5 km lu. Kuopiosta; laaja ja kaunis näköala; torni.

**Puikkola* II 5i - Häckman 9, - Jaakontalo 28.

**Puikkola* B5 5r.lä - Haukivuori 12,3, - Vehmainen 12,5.

Pukinniemi C6 1i, mt. ja mej. (til.om. E. v. Essen), ent. hovitila ja osa ent. lahjoitusmaata; meij.koul. Os. Hiitolan as.

Pukki, Pikku (Bocken, Lilla), saari lähellä Airstoa, Ruissalon ja Hirvenluodon välillä; ravint. ja höyrylait.

Pukkila (Buckila) C2 3r.e, 2 mt. (tuom. G. A. Lembergin perill.); höyrylait.

Pukkila (Bukkila), mt., saha ja mylly (tal. *Mauritz Malmström*) 2 km lu. Piikkiön k. C2 6p.

Pukkila C4 3e, kpl. (khl. 3, tk. 21, rk. 14, 2,172 as., 160 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl., Kantele. *Ks.*: Savijoki.

Pulju I 4p, varakas talo, n. 75 km Kittilän kirkolta.

Pulkkila A4 3e, kpl. (khl. 48, tk. 30, rk. 40, 2,455 as., 438 km²); P¹ ja apt. haaraos. *Kk.*: k.kyl.

Pulkkilansalmi C4 lke, salmi.

***Pulli** B2 4r.lä - Orrela 11,1, - Mattila 16.

Pullinlahti, mt. (asioits. K. Lilius) 6 km lo. Savonlinnasta.

Pulsa C5 3ko, rautas.⁵ ynnä S⁷.

Pulsankartano (til.om. W. Boije) lähellä Pulsan as.

Pumperi B4 5ke, talo; huviretkipaikka.

Punelia C3 4lä, jvi (108 m); luonnonihana seutu.

Punkaharju B6 7lu, 7 km pitkä luonnonihana harju ja kruununpuisto Laukansaarella; hotelli ja pensionaatti; „Runebergin kukkula“ 0,5 km hotellista; höyrylait. Os. Savonlinna.

Punka[laitemen]joki C2 2i, joki.

Punkalaidun (Punkalaitio l. -ng-) C3 1lä, pt. (khl. 13, tk. 2, rk. 5, 5,799 as., 259 km²); P². *Kk.*: k.kyl., Oriniemi.

Punkasalmi B6 7lu, salmi.

Punnusjärvi C6 3e, jvi.

Puntala B5 7lä, mt. (laam. F. Forsström).

Puntarinkoski B6 3p, last.paik. ja höyrylait.

Puolanka (Puolango) A5 1lä, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 4,712 as., 1,213 km²); P² ja apt. haaraos. Eläinmarkkin. k.kylässä syysk. *Kk.*: k.kyl. *Matkail.*: Hevonperse.

**Puolimatka* B3 4ke - Korpela 26 m. h., - Vääntäinen 11 m. h.

Puolimatka C2 2e, mt. (til.om. V. Lundström).

Puolimatkan tiilitehd., ks. Tampereen teoll.lait.

Puotila (Buotila) C2 3e, mt. (til.om. A. Randelin); meijeri.

**Puranen* I 4lä - Hietanen 10 (vesitse), 10,5 (talvitie), - Aidantausta 21 (vesitse), 21 (talvitie).

Purmo A3 7lä, ruots. kpl. (khl. 43, tk. 32, rk. 11, 2,699 as., 352 km²); P³. Baptisiseurak. Öfverpurmon ja Österpurmon kylissä (127 henk.). *Kk.*: k.kyl., Öfverpurmo.

Purmonjoki A3 7lä, joki.

Purnujärvi C5 2r.i, jvi; mt. ja mejj. (til.om. A. Tavast) it. järvestä. Os. Imatra.

Puruvesi B6 5lo, jvi.

**Puso* B6 lke - Kontiolahti 20, - Kopravaara 13.

Pussila A4 4e - Vimpeli 14, - Kangasniirala 19,1.

Pusula C3 5r.i, pt. (khl. 2, tk. 19, rk. 23, 3,472 as., 282 km²); P³ ja kun.lääk. *Lasit.*: Arima. *Kk.*: k.kyl., Arima, Hirvijoki.

**Putikko* B6 7lä, mt. ja saha (kaup. A. Auvinen); kestik., höyrylait. ja Ppys. (Savonlinnan postikontt. alainen); - Tuunansaari 15, - Tieaho 14, - Mentilahti 10.

Putkijärvi B4 7i, mt. (til.om. O. Rosenberg).

**Putkilahti* B4 7p - Korpilahti 18,5, - Kärkinen 13,4 hyv. m., - Tammi-järvi 11.

Putkisalo B5 6lä, mt. (til.om. A. Ungern).

Putoria, mt. (til.om. B. van Assendelft) 1 km ka. Räisälän k. C6 3p; luonnonihana seutu.

Put[tsaari] C2 3lä, saari ja satama.

**Putula* C4 1lo - Hankala 13,4, - Lammi 13,4, - Kurhila 15, - Manskivi 18,7.

**Puukamo* A4 4p - Pyykkö 16,6, - Leinola 19,5.

**Puukkoinen* B4 7r.lä - Jokivarsi 24 hyv. m., - Päijälä 12,3 hyv. m.

Puulasalmi B4 8lu, salmi.

Puulavesi B4 8p, jvi (493 km²); P:n satama, ks. Otava.

Puumala B5 7r.i, pt. (khl. 32, tk. 59, rk. 26, 5,792 as., 737 km²); P¹ ja apt. haaraos.; luotsias. ja höyrylait. k.kylässä. *Mt.*: Ahoipelto, Kontila, Luaniala, Pirttimäki (hist.), Vesiniemi. *Saha*: Miettula. *Kk.*: k.kyl. (2).

*P. - Huuhkala 8,5, - Ryhälä 22, - Anttola 37 (talvitie).

Puumalan salmi lähellä P:n kirkkoa.

**Puuska* C2 6p - Turku 19, - Juva 16.

Puutsaari B6 8lä, saari.

Pyhitysvara II 8r.lä, vuori.

Pyhtää (Pyttis) C4 6p, saari; pt. (khl. 22, tk. 40, rk. 30, 3,432 as., n. 1,660 suom., 276 km²); P². *Mt.*: Stockfors (pato), Suur-Ahvenkoski. *Teoll.lait.*: Hästholma, Korsnäs, Långvik. *Kk.*: Suur-Ahvenkoski (suom.), Svartbäck (2, suom. ja ruots.), Vesterby (ruots.). *Ks.*: Kymijoki, Sillankylä (kestik.).

Pyhäjoki A3 4lä, pt. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 4,512 as., 547 km²); P¹ ja apt. Kirkolla sotatapp. huhtik. 16 p. 1808. *Kk.*: k.kyl. *Hist.*: Viirret, Ypperi.

Pyhäjoki A3 4, joki; 170 km pitkä, vesistön ala 4,000 km²; 67 koskea.

Pyhäjoki, joki, juoksee Pyhäjärven kirkon (C3 6lu) ohitse.

Pyhäjärvi II 1r.lä, uudistalo.

Pyhäjärvi A4 7ko, pt. (khl. 48, tk. 30, rk. 41, 5,467 as., 1,360 km²); P¹ (os. Pyhäjärvi, Oulun l.) ja käsityökoul. *Mt.*: Heittopelto, Vesikoski, Väisälä. *Teoll.lait.*: Vesikoski. *Kk.*: Jokikylä, Mäkikylä, Pyhäjärvi.

Pyhäjärvi A4 7i, jvi (124 m yli merenpinnan, pinta-ala 131 km²).

Pyhäjärvi B4 3p, jvi; metsänhoitoalue.

Pyhäjärvi B4 6p, jvi.

Pyhäjärvi B6 7r.p, jvi (230 km²).

Pyhäjärvi C2 2r.e, jvi (53 m yli merenpinnan, pinta-ala 150 km²).

Pyhäjärvi C3 1p, jvi (76 m yli merenpinnan) Sotkan virrasta Tamperelle.

Pyhäjärvi C3 8i, jvi.

Pyhäjärvi C3 6lu, pt. (Uudenmaan 1.; khl. 2, tk. 19, rk. 23, 3,557 as., 244 km²); postios. Karkkila. *Mt.*: Uusitalo. *Teoll.lait.*: Karkkila (P), Pitkälä, Vattola. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Kulonsuomäki.

Pyhäjärvi C4 4r.p, jvi.

Pyhäjärvi C6 4lä, jvi; pt. (khl. 26, tk. 45, rk. 33, 5,498 as., 543 km²); P** (os. Pyhäjärvi, Viipurin l.)

Mt.: Kiimajärvi, Konnitsa, Sortanlahti, Taubila, Vernitsa; Toivola. *Kk.*: Enkkua, Konnitsa, Parkkima, Pyhäkylä, Sortanlahti. *Ks.*: Laatokan metsänhoitoalue, Noitermaa (P), Sortanlahti (P).

Pyhäjärven lahjoitusmaa, ks. Kiimajärvi, Konnitsa, Sortanlahti, Taubila, Vernitsa.

Pyhäkoski A4 1r.i, 20 km pituinen suuremmainen koski (putous 60 m).

***Pyhäkylä** C6 4lu - Sortanlahti 19, - Noitermaa 12, - Konnitsa 16, - Melnitsanpelto 11, - Hepoharju 8, - Yläjärvi 15.

Pyhämaan emäseurak. l. P:n Rohdainen (-dais) C2 3p, pt. ja kunta (manermaalla; khl. 6, tk. 5, rk. 3, 2,560 as.; P:n luotoseurak. kanssa 179 km²); P³. *Kk.*: Rohdainen. *Ks.*: Rihtiniemi.

Pyhämaan luotoseurak. C2 3p, kunta (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 1,236 as.); jumalanpalveluksen toimittaa P:n kirkkoh. kunnan kplainen. *Kk.*: k.kyl.

Pyhäniemi C4 1e, mt. ynnä suuremmoisat kasvihuoneet viinin viljelystä varten ja P:n höyryst. (omist. varatuom. C. O. Collin); meijeri.

Pyhäristi, ks. Muola.

Pyhäsaari B6 8ka, luonnonihana saari (venäl. kirkko).

Pyhäselkä B6 3ke, jvi (76 m).

Pyhäntunturi II 5p, vuori (560 m); laaja näköala.

Pyhävesi C4 2p, jvi.

Pyhävuori (Bötombärgen) B2 5p, vuori; näköala merelle.

Pykönmäki B3 4i, rukoushuone Saarijärven pt:ssä; tuleva kirkkoh.kunta, käsittävä osia Saarijärven ja Karstulan pitäjistä.

Pyterlahti (Pyt[t]erlaks) C5 3e, mt. ja höyryst. (sahanom. Anton Mäkelä) ynnä Virolahden kansanop. ja emäntä-

koul.; saha 1,3 km it. tilalta. — P:n kivilouhos, josta on otettu kivi Aleksanteri I:sen muistopatsaaseen Pietarissa, 0,5 km p. sahasta; joutuu os. yhtiön haltuun. Os. Hamina.

***Pyterlahti** C5 3e - Koukki 19 m., - Urpala 16, - Saivikkala 13.

Pyttis, ks. Pyhtää.

***Pyykkö** A4 4p - Puukamo 16,6, - Laitila 19,3, - Pellonpää 16,5 (talvietie).

Pyynikki (Pyynikke l. -nike), luonnonihana harju ja puisto lähellä Pyhäjärveä Tampereen länt. takamaalla; Ilomäen näkötorni ja Thermopyleen kalliolaakso; harjun korkeus 75 m yli Pyhäjärven pinnan.

Pyyslammi, höyryst. (C. H. Norrman) 2 km ka. Härkälän tilalta C3 6ke.

Pyvesi B5 6i, jvi.

Pyörilä C4 2e, koski.

Päfvalseby, mt. (til.om. G. Holmstén) 5 km p. Loviisasta. Os. Loviisa.

Pämark, ks. Pomarkku.

Päkkeenselkä B5 7lä, jvi.

Päkkindmäki, mt. (Suom. valtio) 5 km et.lo. Valkjärven k. C6 3e.

***Päijälä** B4 7r.lä - Puukkoinen 12,3 hyv. m., - Harmoinen 14 hyv. m., - Hahma-Pörölä 18,2 hyv. m.

Päijänne C4 1 - B4 7, jvi; ulottuu Haapakoskesta pohjoisessa Vesijärven kanavaan etelässä. 78 m yli merenpinnan, pinta-ala 1,100 km², 130 km pitkä, aina 89-n m syvä.

Päisterpää, mt. (kaupp. G. A. Dammert) 6 km et. Karunan k. C2 6ke; höyrylait.

Päksala, ks. Peksala.

Pälkjärvi (= suom. l. Pelgjärvi) B6 6ke, jvi; pt. (khl. 35, tk. 50, rk. 37, 2,410 as., 263 km²); P²; raut.as. (pys.) ynnä P³ ja S¹. Kirkolla sotatapp. elok. 10 p. 1808. *Mt.*: Linnunvaara, Raivio; Alahovi, Pälksaari. *Kk.*: k.kyl. (2). *Last.paik.*: Anonniemi.

*P. - Iljala 8, - Kemie 23,5, - Matkaselkä 13.

Pälksaari B6 6lä, raut.plf. ynnä Ppys. (Vär silän postitoim. alainen) 4 km Pälkjärven asemalta.

Pälksaari, mt. (til.om. J. Müller) lähellä P:n plf.

Pälkäne C3 2lä, pt. (khl. 16, tk. 15, rk. 21, 4,302 as., 242 km²); P¹; apt. haaraos. (Onkkaalan kylässä).

Mt.: Kankahainen, Kuisema (P), Myttälä, Näri, Ruokola; Joensuu, Kantokylä, Ruotsila, Tanila. *Saha*: Ruokola. *Kk.*: Laitikkala, Onkkaala, Salmestausta. *Ks.*: Kostianvirta, Längelmävesi, Pintele, Syrjä.

Pälkäne[en]vesi C3 2p, jvi.

**Pälli* C5 4p, kestick.; läheisyydessä 4 sulkuja; - Juustila 16, - Kansola 17.

Pällilä C6 3e, mt. (ken.rouv. G. Bergenheim), ent. lahjoitusmaan kanta-tila; kruununpuisto; metsänhoitoalue.

Pännäinen (Bennäs) A2 8r.i, raut.as.4 ynnä P¹ ja S¹.

Pärnd, ks. Pernaja.

Pärnä C6 1r.i, valjeja.

Pärnävaara B6 3lä, vuori; kaunis näköala.

Pärännejärvi, ks. Perännejärvi.

Pätälä C4 3r.lu, mt. (til.om. F. Appelroth).

Pätjälä C4 1ke, mt. (tal. Pätjälä).

**Pää* B4 1r.i - Aadamila 15, - Viit-tala 21,3, - Vesanto 18,4.

Pääjärvi B3 2r.e, jvi.

Pääjärvi C4 1lo, jvi.

Pääkari, luotsias. lähellä Rihtinientä C2 1lo.

**Pääkkölä* I 6p - Uusitalo 30 m. h., - Kangas 23 m. h.

Pääksalahti, Viuhdin pt.:n vaivastalo 2 km et. Irjalan tilalta C3 6lä.

Päärnepää, mt. (til.om. Bergroth) Angeliemen kplissa; höyrylait.

Pääskylähti, mt. ynnä maanvilj.- ja karj.hoit.koul. (kun.neuv. O. Hedlund) 3 km ka. Savonlinnasta; tilan maalla Savonlinnan reservikompanian kasarmi.

**Pääskylä* A4 1ke - Heiskari 15,3, - Oulu 15,3, - Kaakinen 10,5, - Teppo 15.

**Pöjä* B5 1lu - Korhola 16 (talvi-tie), - Hamula 12,3, - Alapitkä 10, - Pajulahti 21, - Kasurila 12,5.

Pölkkyniemi A4 8r.i, mt. (omist. Iisalmen maaseurak.); muistopatsas Virransillan tappelun muistoksi.

**Pölli* C4 2ko - Mäntyharju 9, - Val-tola 22.

Pölli B7 4e, kylä ja tullias.

**Pölläkkälä* C6 3ke, höyrys. (*Hackman & Co.*), os. Ventelä; höyryl.lait. ja kestick.; - Oravankytö 14, - Kuusa 11,9.

Pöllövaara, vuori 1 km p. Kajaanista; näkötorni.

Pöllövaara A5 7e, vuori (251 m).

**Pörsänmäki* A4 8ka - Iisalmi 23 m., - Otramäki 12,5 hyv. m.

Pörtom, ks. Pirttikylä.

Pörtsykkä, mt. (tal. D. Nikolainen) 6 km it.ka. Käkisalimesta. Os. Käkisal-mi.

Pörtö C4 5e, saari; luotsi- ja tullivartioas.

Pötsövaara, 7 km pituinen vuorenharjanne ko. Kirjavalahdesta B6 8r.p; laaja näköala.

**Pöyhölä* A5 6p - Tervasalmi 12,3, - Tuupala 11,8.

Pöytyä (Pöytis) C2 4ke, pt. (khl. 14, tk. 7, rk. 2, 4,717 as., 240 km²); P³, kun.lääk. ja apt.; toripäiv. Mäkiäisten kylässä joka perj. *Mt.*: Kuuskoski; *Värri*. *Sahoja*: Auvainen, Kuuskoski. *Kk.*: Auvainen, Kaulanperä, Mustanoja.

Q.

Qvarken, ks. Merenkurkku.

Qvarnby, mt. (ins. B. Le Bellin pe-ri.) 4 km p.ko. Siuntion k. C3 6lo.

Qvarnby, saha (tal. *K. E. Malm*) 3 km lu. Kirkkonummen k. C3 6e.

Qvarnby, ks. Myllykylä.

Qvestaks, ks. Koivulahti.

Qvidja, ks. Kvidja.

Qvistaks, *Qvimo*, ks. Kuivalahti, Kvi-mo.

R.

Raadelman (Radelma) C2 6p; mt. ja meij. (kaup.neuv. Fr. v. Rettig, hoit. til.-om. P. v. Rettig). Os. Turku.

RAANE (Brahestad) A3 2e, kpki [rk. 40; jouluk. 96: 3,222, jouluk. 90: 3,339 as. (kirkonkirj.)], 2,938 suom., 400 ruots.; tammik. 95: 2,336 as. (henkikirj.); S(3,5) ja Gellmanin sairaala. Markkin. lokak., toripäiv. helmik. Perust. 1649. Yksit. rautatie rakennetaan Lapin ase-

malle. *Oppilaat*: suom. alkeisk. (3 luok., sekak.), suom. kk.-opettajatarsemin. (ei täydell.), ruots. porvari- ja kauppak. (4 luok.), yksit. ruots. koul. (4 luok., sekak.). *Pankkeja*: Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp. *Matkail.*: Pietari Brahen kuvapatsas. *Ulkosatama*: Maiva-perä, 3 km lo. kpgista.

**R.* - Hannila 16, - Kauppila 6, - Arola 16.

Raahen rovastikunta, ks. rk. 40.

Raala (Råskog) C3 6ko, mt. ja saha (til.om. A. G. Adlererentz). Os. Jokela.

Raasakka I 8i, koski.

Raasepori I. Raasepori (Raseborg) C3 7ke, virkat. (til.om. J. F. Silfverberg). Keskiaikaisen R:n linnan rauniot 1,5 km tilalta; omistanut m. m. Bo Juhonpoika Grip. Autioita 1600-luvulta saakka; korjattu 1893. Matkail.maja (ravint.); luonnonihana seutu.

Raaseporin kihlakunta, ks. khl. 1; R:n tuomiokunta, ks. tk. 18; R:n itäin. ja läntin. rovastikunta, ks. rk. 23 ja 24.

Raasuli C6 4e, tullias.

Rabbelugn, ks. Takamaa.

Ragnarsvik B2 5p, saha (kons. L. W. Wendelin).

Ragvaldsby, ks. Ravaninkylä.

**Rahi* C2 3e - Tuomoinen 7,2, - Kivimaa 9,6.

**Rakkola* B3 7r.lä - Frigård 20 m., - Riitilä 20 m. h., - Uusisalava 17,3 m.

Rahmansaari C6 2p, saari.

Rahola, mt. (til.om. A. Lange) 1 km lo. Epilän plf. B3 7e. Os. Tampere, Epilä.

**Raholanvaara* B5 2p - Honkavaara 18, - Aittavaara 10,5.

**Raikkola* C4 8i - Salmela 15, - Kuvanto 17, - Orimattila 16.

Raikuun kanava B6 5lä; suluton.

Raippaluodonkirkko A2 7e.

Raippaluoto I. Repol- (Replot) B2 1p. ruots. pt. (khl. 41, tk. 33, rk. 9, 2,873 as., 160 km²); P³; höyrylait. lähellä kirkkoa. Kk.: k.kyl. Ks.: Björkø (P), Vallgrund.

Raippaluoto, saari, salmella erotettu Vallgrundista.

Raisio (Reso) C2 6lu. pt. (khl. 14, tk. 6, rk. 1, 1,830 as.; Naantalinn maa-seurakunnan kanssa 81 km²); Ppys. Mt.: Lapila, Pirilä; Artukainen, Hintsä, Metsäkylä, Mälikkälä, Pakarla, Perno, Upalinko. Kk.: k.kyl.

**Raisio* B4 2ke - Honkamäki 9,5, - Harju 18, - Sika-aho 21,5.

**Raita-aho* B4 6lä - Junttula 17,5 m., - Ristilä 17,8.

Raitniemi C2 6ke, mt. (til.om. W. Fagerros).

Raivio B6 6lä, mt. (til om. P. Hendunen).

**Raivola* C6 5ke, raut.as.³ ynnä P¹ ja S⁶; - Kivennapa 16,5, - Terijoki 10, - Vammelsuu 10.

Raivola C6 5ke, kylä ja huvilaseutu, n. 5,000 kesävierasta; venäl. kirkko ja seurak. (rk. 2); P³ (kesäaik.) ja apt.

Raivolan sahat: 1) höyrys. ja -puusepäät. (R. ängs.akt.bol. R. W. Paetz, pääom. 300,000) 1 km ko. R:n as.; 2) saha ja mylly (*Iija Galkin*) 2 km ko. R:n as.; 3) höyrys. (F. A. Jusélius, Pori) 3,5 km ko. R:n as.; haararata Paetzin ja Galkinin sahoille.

Rajajoki C6 5i, kylä ja tullias.; R:n metsänhoitoalue, mets.hoitajan os. Kuokkala.

Rajajoki (Systerbäck) C6 5i, on rajana Venäjätä vastaan; 65 km pitkä.

**Rajala* B2 8lä - Pomarkku 13, - Lohikoski 15,5.

Rajalahti (Rölaks) C2 6e, mt. (leht. K. E. Sonck).

Rajamäki, mt. (kuv.siht. G. W. Pettersson) 3 km lu. Jalasjärven k B2 4i.

Rajamäki C3 6p, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁷; ks. Hyvinkään painohiivatehd.

**Rajamotko* B6 7lo - Koitsanlahti 12, - Miettälä 20.

Rakkolanjoki C5 4ke, mt. (kons. W. Dippel); kaakeli- ja fajanssit. sekä tiilit. (R. kakelfabr., omist. W. ja E. Dippel). Os. Hovinmaa. — Rakkolanjoki, juoksee R:n tilan ohitse.

**Rami* C6 li - Käkisalmi 16,5, - Paksujalka 17,1, - Kaukola 14,5.

Rankki I. Rankinsaari (Rankö) C4 6i, majakka.

**Rannankylä* B4 2p - Sika-aho 10,8, - Otramäki 18,5 m., - Keitele 24 (talvitie), - Tuovilanlahti 21 m., - Nousialanlahti 17,5, - Uurave 13,5 (talvitie), - Heinämäki 10 (talvitie).

**Ranta* I 4e - Vaara 16,5, - Nikula 21,5.

Ranta (Stranda), khl. 21; tk. 43.

Rantakylä B5 7r.lä, mt. (til.om. J. Grenman). Os. Mikkeli.

Rantala, kylä ja Ppys. 3 km it. Kortesjärven k. B3 1r.p.

**Rantala* B3 6ke - Heikkilä 12,4, - Savo 25,5, - Koskela 17,2.

Rantala, mt. (til.om. H. v. Heideman) 1 km ko. Sysmän k. B4 7e.

**Rantala* B5 7p - Toplainen 17 m., - Kaihumäki 17,5.

Rantala, mt. (til.om. E. Savander) 1 km ka. Liperin k. B6 3lä.

Rantala I. Albacka (til.om. K. Kaehlin) 7 km et. Joensuusta.

Rantala, ks. Pirttipohja.

Rantasalmi, khl. 33; tk. 58; B5 6r.lä, pt. (rk. 25, 9,861 as., 1,145 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.; höyrylait. k.kylässä.

Mt.: Haapaniemi (hist.), Huttula, Kupiala, Putkisalo, Vaahersalo; Ilohoivi, Kokkolanlahti, Lammasmäki, Parkku, Rouhiala. Teoll.lait.: Oravi. Kk.: Asikkala, Oravi, Rantasalo. Ks.: Oravi (P, S), Parkumäki.

**Rantasalo* B5 6lä - Riuttanen 18, - Kangaslampi 30 (talvitie), - Oravi 21,5 (talvitie), - Inalampi 15, - Kolkonpää 14,5.

**Ranttuomas* I 6ke - Lauri 16,3 m., - Uusitalo 16 h.

Rantsila l. -nttila (Frantsila) A4 3ke, pt. (khl. 47, tk. 28, rk. 40, 3,316 as., 626 km²); P1. Eläinmarkkin. syysk. Mt.: Valaja. Kk.: Rantsila, Sipola.

Rantsila, mt. (kaupp. P. Leontjeffin perill.) Käkisalmen pt.:ssä.

Rantua = Kiukainen.

Rapakko B3 7p, höyryl.lait.

Rapala C4 1p, mt. (til.om. S. Konkola nuoremman perill.).

Rapasaari = Lappeenrannan satama-as. 2 km L:n asemalta (kesäliikenne).

Rapattila, mt. (til.om. A. Ramstén) 5 km ko. Ykspään tilalta C5 4ke. Os. Viipuri.

Rapola C3 1i, mt. (tal. K. Rapola); R:n harju, kaunis näköala.

Rappavuori B4 7p, vuori (208 m).

Rapukoski, ks. Lyykylä.

Rasalahti, mt. (kapt. E. Mäkelä) 2 km ko. Mälkin kestik. C5 4ke. Os. Viipuri.

Rasepori, Raseborg, ks. Raasepori.

**Rasi* A5 1ke - Toivola 14,6 m., - Hovi 12,4 m.

**Rasila* A4 8lo - Korpilahti 8,2, - Halkola 18,5, - Petäjämäki 16,2 (talvitie 10).

**Rasila* C5 2p, kestik. ja höyryl.lait.; - Imatra 20 hyv. m., - Kotaniemi 14 m., - Niskapietilä 21, - Lohilahti (Mikkelin l.).

**Rasivaara* B6 5p - Kylmäpohja 11,5, - Rääkkylä 10, - Muljula 19,5, - Jaama 11 (talvitie).

Rassböle, mt. (til.om. A. Wahren) 1 km ka. Botbyn tilalta C4 5lä; höyryl.lait. Os. Helsinki.

Rastekaissa II 1p, n. 1,000 m korkea vuori.

**Rasti* B6 5e - Humuvaara 15,5, - Villala 19,5, - Kesälähti 11,5.

Rasvanki B4 2e, jvi.

**Rato* C3 2e - Parola 10,7, - Hämeenlinna 18,1, - Laitikkala 17,1, - Huittula 31.

Rat[t]ula C4 3ri, mt. ja juustomeij. (salaneuv. A. v. Etter, ennen minist. valtiosiht. A. Armfelt); suuremminen puisto. Os. Uusikylä.

Raudanjoki II 5lä, joki.

**Raudaskoski* A3 6i, - Suvanto 14,3, - Hourula 13,9.

Raudaskylä A3 6ke, kylä; Ppys.

Rauha C5 2ke, pensionaatti; höyryl.lait.

Rauha, höyryy. ja tiilit. (E. Luther, omist. E. Lutherin perill.) lähellä Leppäkosken as. C3 4ke.

**Rauhala* I 4ke - Kulkuniemi 14,4, - Kotakorva 25 (vesitse), 18 (talvitie).

Rauhala, mt. (toht. J. Winter) 3 km it. Jaakkiman k. B6 7r.i.

Rauhala, mt. (pankinkomis. Holmberg) 3 km lä. Finnein kestik. C3 6e.

Rauhalahti B5 1e, mt. (til.om. P. J. Jalkanen).

Rauhalinna C2 6p, mt. (kreivi Eric Armfelt) 2,5 km lu. Kuusiston k. Os. Turku.

Raukko C2 2i, mt. (tal. V. Raukko, ennen v. Pfaler-suku).

Rauma A3 5p, satama; saha, ks. Himangan höyryy.

Rauma, Himangan kpl:n ent. nimi.

RAUMA (Raumo) C2 1ke, kpmi [rk. 3; jouluk. 97: 4,427, jouluk. 96: 4,262, jouluk. 90: 3,920 as. (kirkonkirj.)], 3,784 suom., 134 ruots.; tammik. 95: 3,662 as. (henkikirj.); raut.as., S^(3,5), kirkko (seinämaalauksia) keskiajalta, kpginmuseo. Markkin. syysk. Perust. 1400-luvulla. *Oppilait.*: suom. lys. (kunnallinen, 5 luok.; muutetaan 8-luokkaiseksi), suom. kk.opettajasemin., suom. merik. *Pankkeja*: Pohjoism. p., Kansallisp. *Matkail.*: Kaivopuisto (1 km lu. kpgista, terveyslähde). Ks.: Laitasaari (satama).

**R.* - Ihode 18,7, - Lappjoki 9,6 m. h., - Rohdainen 27, - Vahala 21.

Rauman luotsipaik. (Pääkarin, Korikiakarinen ja Kylmä-Santakarinen luotsias.).

Rauman maaseurak. C2 1ke (khl. 10, tk. 4, rk. 3, 3,481 as., 197 km²); kirkko R:n kpgissa. Mt.: Haapasaari, Lahti, Sampaanalaa, Soukainen; Äyhö. Kk.: yksi.

Rauman meri, ks. Pohjanlahti.

Raunistula, kylä ja Turun esikaupt. Maarian pt.:ssä.

Ravsti, mt. (kirkkoh. J. Granö) lähellä Torniota.

Rautajoki C2 2r.i, mt. (taloll. leski S. Rautajoki; ennen v. Pfaler-suku).

Rautajärvi B5 7p, jvi.

Rautajärvi C3 2p, mt. ja mej. (tal. H. Pätiälä vanhempi).

Rautakoski C3 4lä, rautat. (kankirautaa) ja manuf.tehd. [teht.om. G. V. C. Schultz (R. bruk)].

Rautakylä C6 5p, kylä; kesähuvi-aita.

Rautala, mt. (kirjail. A. Järnefelt) Lohjan pt.:ssä.

Rautalahti B6 8lä, höyryl.lait. ja last.paik.

Rautalampi, khl. 39; tk. 56; B4 4ke, pt. (rk. 39, 12,318 as., 1,151 km²); P1,

apt. ja kirjakauppa. *Mt.*: Hinkkala, Koski (matkail.), Lassila, Sahala; Korhola (meij.koul.). *Kk.*: k.kyl., Hanhitaipale, Istunmäki, Kerkonjoensuu (P), Kärkkäälä (P), Särkisalo (P). *Ks.*: Kivisalmi, Oikari, Ropola.

Rautavaara A5 7r.i, kpl. (khl. 34, tk. 49, rk. 88, 1,938 as., 1,065 km²); P². *Kk.*: k.kyl.

**R.* - Tiilikka 17, - Hankamäki 21, - Suojärvi 13 h., - Vehmämäki 22.

Rautavesi B4 7i, jvi.

Rautavesi C3 1lu, jvi (54 m).

Rautiala, mt. (til.om. A. Saarela) 4 km ka. Kinnulan tilalta B5 1lä.

Rautila C2 3e, kylä ja höyrylait.

Rautio A3 6lu, kpl. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 1,363 as., 135 km²); P³. *Kk.*: Kärkisalo, Rautio.

Rautio C5 2p, mt. (amiraali A. v. Weymar).

Rautjärvi: Suuri ja Pieni R. B6 7ke, jviä.

Rautjärvi C5 2r.i, pt. (khl. 24, tk. 42, rk. 34, 3,357 as., 319 km²); P^{2*} ja reservikomp. Ilmeen rukoushuonealue Hiitolan pitäjää ja Lankilan kylä Kirvun pitäjää yhdistetään v. 1900 Rautjärveen. *Mt.*: Purnujärvi. *Kk.*: k.kyl. (2).

Rautu (Rautus) C6 4e, pt. (khl. 25, tk. 44, rk. 32, 5,004 as., joista n. 50 venättää puhuvaa, 328 km²); P².

Mt.: Korle, Leinikylä, Maanselkä, Miettälä, Sumpula, Toivola, Vehmainen, Vepsa. *Teoll. lait.*: Korle, Sumpula. *Kk.*: k.kyl. (2). *Tullias.*: Raasuli, Sirkiänsaari. *Ks.*: Palkeala.

Rautonselkä C3 li, jvi.

Raututunturi II 8p, vuorijakso.

Rauvala C4 lke, virkat. (rouv. A. v. Konow); höyrylait.

Rauvanlahti B6 1r.lä, lahti ja höyrylait.

Ravaninkylä (Bagvaldsby) C2 1r.lu, kylä; Ulvilan reservikomppanian kasarmi.

Ravansaari C5 4e, saari; ks. Uuras.

Ravea C2 3i, mt. ja meij. (everst. rouv. M. Poppus).

Rehjänselkä A5 3r.e, järvenselkä.

Reinikkala B4 6e, mt. (til.om. J. Jung).

Reisjärvi A3 8i, jvi; pt. (khl. 48, tk. 30, rk. 41, 3,187 as., 388 km²); P³. *Mt.*: Pietilä.

Reitkalli (Bredskall) C5 3r.lä, mt. ja meij. (til.om. G. W. Hammarén); R:n mylly (Johan Forsman). Os. Hamina.

***Reittä** A5 7e - Pinnunmäki 15,9, - Nilsinä 14 m.

Relandersgrund C2 1r.lä, loistolaiva.

Renko (Rengo) C3 4lä, kpl. (khl. 18, tk. 16, rk. 22, 2,820 as., 211 km²); P²;

muutetaan pappilan valmistuttua pitäjäksi. *Mt. ja teoll.lait.*: Hakonkoski. *Kk.*: Haapamäki, Tuomenoja.

Renkojärvi C3 4lu, jvi, josta Renkojoki alkaa.

Replot, ks. Raippaluoto.

Rekola, kpginosa Viipurissa.

***Reponiemi** I 4lä - Kihlanki 28 (ve-
sitse), 28 (talvitie), - Hietanen 27 (ve-
sitse), 25 (talvitie).

Reposaari (Räfsö) B2 7ke, saari; Porin satama (kuuluu Porin kpkikuntaan), n. 300 as.; P¹ ja S^(3,5); kirkko ja hotelli; tullivartioas. ja höyrylait.

Reposaaren luotsipaik. (Kallon ja Säpin luotsias.).

Reposaaren höyrys., ks. Porin teoll. lait.

Eso, ks. Raisio.

Retuinen B5 2lä, kylä ja virta.

R/i/jevellijärvet C4 2lu, 2 järveä.

Revonlahti l. -vol- (Revolaks) A3 2r.ka, kpl. (khl. 47, tk. 28, rk. 40, 1,045 as., 238 km²); Ppys. Kirkolla sotatapp. huhtik. 27 p. 1808. *Kk.*: k.kyl.

Revonsaari C5 6r.p, saari ja höyrylait.

Riddarla, ks. Ritala.

Riekkala B6 8p, saari; ks. Kekrinlahti.

Riitiniemi (Verknäs) C2 1lä, Suomen läntisin niemi.

Riihela, mt. (til.om. A. Borisoff) Hololan pt.:ssä.

***Riihimäki** A3 8r.lo - Sillanpää 15, - Möttönen 16.

***Riihimäki** B3 6i - Heikkilä 7,4 - Petäjavesi 20,2, - Kankaanpää 15,1.

***Riihimäki** C3 4i, raut.as.² ynnä P¹, S⁴ ja ravint.; apt.; toripäiv. kahdesti kuussa; - Launonen 17.

Riihimäen turvepohkut. (*Finska torfströaktbol.*, Helsinki, isännöits. Arv. Berner, maks. pääom. 111,000) lähellä R:n as.

***Riikoinen** C3 4i - Lammi 13, - Kata-
loinen 18,7, - Oitti 23, - Hankala 21,4.

Riihelahti (Rilax) C2 8r.i, sukukart. (kreivi J. F. A. Aminoff, ennen varakansleeri kenr. J. F. Aminoff); taulukokoelma, suuri ja kaunis puisto, höyrylait.; luonnonihana seutu. Graniittiristi heinäk. 27 p. 1714 tapahtuneen meritappelen muistoksi 2 km et.ka. R:n kartanosta.

Riippa A3 5e, raut.plf. 10 km Kälviän asemalta.

Risbyy (Risby) B2 5e, ruots. kylä ja satama; höyrys. (maakaupp. W. E. Norrgård).

**Riiska* C6 4e - Metsäpirtti 12, - Sudenhätä 18 m., - Variksela 10,5.
Riiskan mylly (kaupp. *Jaakko Mamejff*) lähellä R:n kestik.
Riitälä B2 8r.ko, kestik. ja Ppys.; - Rahkola 20 m. h., - Kana 19,5 m. h.
Rikantila, ks. Peltola.
Rikkala, mt. (neiti A. Lagus) 3 km ka. Hortanan tilalta C5 4ke. Os. Viipuri.
Rikkavesi B5 2e, jvi.
Rilax, ks. Riilahti.
Rimal B2 li - Johannesdal 15,3, - Sten 9,7, - Peltola 33,3, - Snickars 9,7.
Rimito, ks. Rymättylä.
Rimmi C3 1e, saha (*Anders Andersson*).
Rimpioja A3 5e - Vähähyyppä 16,5, - Ullava 15.
Rintala, olutt. (*Johan Kustaa Lagerstedt*, omist. rouv. M. Lagerstedt) lähellä Lapuan as. B3 1r.lä.
Ripatti B4 8e, koski.
Rissanen II 7ke - Sankala 20, - Korento 15,8; tie R:sta Kuusamon Kaiteraan hyv. m.; R:sta Kiimingin Ukkolaan m. h.
Riste C2 2ke, rautas. (pys.) ynnä p³ ja s¹; - Lauttakylä 21 h., - Peipohja 7.
Risteli A4 1e - Teppo 9,7, - Ho-lappa 17,8.
Ristilä B6 6e - Sortavala 13, - Kir-javalahdi 21, - Savikko 14.
Ristiina I. Kr. (Kristina) B5 7lo, pt. (khl. 31, tk. 61, rk. 27, 6,708 as., 549 km²); P¹ ja apt. *Mt.*: Brahelinna (hist.), Kosoniemi (hist.), Kylälähti, Löytinen, Puntala; Peltola. *Kk.*: k.kyl., Him-lansaaari (P), Koljola. *Ks.*: Juurisalmi, Kirkontaipale.
Ristijärvi A5 3ko, jvi; kpl. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 2,104 as., 1,153 km²); p². *Kk.*: k.kyl.
Ristilä B4 6p - Huiskonen 19, - Raita-aho 17,8, - Hankasalmi 9,6.
Ristimäki B4 4lo - Hytölä 21,3, - Angeriastaipale 17,8, - Hankasalmi 9,6.
Ristinieni (Krysserort) C5 4r.e, niemi.
Ristinieni, ks. Ristinieni.
Ristinkylä (Korsnäs) C2 3e, mt. (va-paah. O. Rehinder).
Ristinpohja B5 4r.i, höyrylait.
Ristioja, joki; magneettillinen annol-lislaitos (*Bergverksakt.bol. „Ladoga“*) 5 km et.ka. Pitkärannan teht.; 7 km teh-taalta rautakaivoksia.
Ristisaari A6 7lo, saari ja luotsias.
Ristisalmi B7 2lo - Äkläjärvä 19, - Tolvajärvi 13.
Ristlahti B6 7i - Jaakkiman as. 23, - Ännikänniemi 18, - Kangas 13, - Tyrjä 31, - Lahdenpohja 27.

Risti/niemi C6 3i, mt. (kaupp. P. Paavilainen); höyrylait. = Kuninkaan-risti.
Ristniemi C5 5p, höyry- ja lasit. (kaup.neuv. C. H. Ahlqvist; lasitehtaan vuokrannut *Carl Björklund*). Os. Ha-mina.
Ristseppälä C6 3lä, mt. (Suom. valtio); ent. lahjoitusmaan kantatila.
Ritala (Riddarla) C2 2i, mt. (tal. O. Ritala, ennen v. Pfaler-suku).
Ritgrund A2 7i, majakka ja luotsias.
Ritoniemi B3 6r.lä, mt. (tal. E. Häk-kisen perill.); J. L. Runeberg koti-opettajana 1825.
Ritoniemi B5 1r.e, saari.
Riuttanen B5 5i - Rantasalo 18, - Häyriälä 18,3, - Kaitainen 18,3.
Riuttanskorpi B3 5e - Aurejärvi 10,7, - Keihänlahti 15.
Rohdainen C2 3r.p - Männänen 19,5, - Ihode 14, - Rauma 27; ks. Pyhämaa.
Roine C3 2lu, jvi (82 m).
Rokkala, mt. (til.om. J. Hartonen) 1 km ko. Mikkelistä.
Rokkala-Koski C5 4e, lasit. (*Nordische Glas-Industrie-Gesellschaft*, toimeenpan.joht. Suomea varten Fritz Arnicke, os.pääom. 1,500,000 rupl., joista Suo-messa olevia tiluksia varten 475,000 rupl.). Os. Viipuri.
Rokkalanjoki (80 km), juoksee Kau-järven lävitse ja laskee mereen Rok-kala-Kosken lasiteht. kohdalla.
Rokuanvaara A4 4p, vuorijakso (200 m korkea).
Romo B4 6e, mt. (laamanni A. Nor-denstreng); meijeri.
Ronninmäki B4 5ke, Vaasan läänin korkein vuori (227 m).
Ropo, mt. (Os.yht. W. Gutzeit & C:o) Lapveden pt.:ssä.
Ropola B4 4ke, mt. (senaat. I. Fell-man); tulee kuulumaan Rautalammen pitäjään.
Roppi I 1e, tunturi (950 m).
Rosala C2 8e, saari.
Rosenberg, mt. (til.om. M. F. Rosen-berg), 2 km ko. Sundin k. C1 6lä.
Rosendal, mt. 2 km p. Björkbodan tilalta C2 6e (yhdysviljelyksessä tämän kanssa).
Rosendal, mt. (neiti A. Friberg) 2 km lo. Helsingin pt.:n k. C3 6r.i. Os. Malm.
Rotimojärvi A4 6ke, jvi.
Rouhiala (Marieberg), mt. (M. Erosen perill.) 6 km it.ka. Rantasalmen k. B5 6r.lä.
Rouhiala, mt. (til.om. H. Wirilander) 2 km p. Mikkelistä.

Rouhiala, mt. (valtioneuv. C. Fr. Forsman) 5 km p.lu. Jääskén k. C5 2e.

***Roukala** A3 5p - Märsylä 18,1, - Ventalä 15,8.

Rovaniemi I 6r.i, pt. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 7,294 as., 8,372 km²); P¹, S⁵, piirilääk., yleín. sairaala ja apt. Markkin. helmik. **Pankki**: Kansallisp. **Mt.**: Muurola, Tennilä. **Sahoja**: Hakoköngäs, Meltaus, Sinettä. **Kk.**: k.kyl. (2). **Ks.**: Autinköngäs, Korkalo, Vikajärvi.

Rudom, mt. (kaup.neuv. J. Askolin) 2,5 km lä. Korsmalmin kestik. C4 4lo.

Rugnola C2 6i, mt. (merikap. vapaah. Gust. Wrede, hoit. vapaah. Alex. Wrede).

Ruha B3 1lo, **raut.**plf. ynnä Ppys. 8 km Lapuan asemalta.

Ruha C4 3e, mt. ja meij. (kreivitär S. Aminoff).

***Ruhala** B3 6lo, kylä, kestik. ja höyryl.lait.; toripäiv. kerran viikossa; - Mustajärvi 13,3, - Pihlajalahti 16, - Hänninen 12,3, - Aitua 22,4, - Kekkonen 16.

***Ruikka** I 8i - Marostenmäki 16,5, - Hattula 16,9 (talvitie 14).

Ruissalo (Runsala) C2 6lä, luonnonihana saari lä.lo. Turusta; huviloita ja höyryl.lait.; silta mannermaalle; kuuluu Turun kuntaan. Runsas kasvullisuus (tammia), „Yleinen käytävä“ (ravint.), Choraeksuksen lähde. — **Ks.** Kuuva, Oskarvuori.

Rukatunturi II 6e, vuori, jossa kummallinen luola.

Rukavesi B6 1i, jvi.

***Rummukkala** B5 4lä - Virtala 22, - Hasumäki 16, - Pirolanmäki 13,5.

Runagård, ks. Ruona.

***Runko** (-ngo) C2 6p, kestik. rautatielinjan et.puolella (kartalla väärin pohj.puolella); - Turku 15, - Vista 14,3, - Sauvo 22,5, - Kirjala 14.

Runnavuori, vuori lähellä Savonlinnaa; näkötorni.

Runni (Vilhelmsdal) A4 8ke, mt. (til.om. G. Laguksen perill.); terveyslähde, enimmäkseen rahanvaan käyttämä.

Runsala, ks. Ruissalo.

***Runsas** B3 3lä - Kärki 10,5, - Kurki 22,8.

Runsas B3 7e, höyryl.lait.

***Ruohola** II 7r.lä - Koppelo 21, - Niemelä 20,5.

Ruoholahden (Gräsvik) kaakelit, ks. Helsingin teoll.lait.

Ruokola C3 2lä, mt. ja höyryl. (luutn. **Elis Waldens**); yhtiömeij.

Ruokolahti (-laks) C5 2p, pt. (khl. 24, tk. 42, rk. 34, 7,456 as., 1,104 km²); P¹ ja kun.lääk. Maantie Sulkavan kirkolle ei ole kunnossa.

Mt.: Rautio, Siitola; Immalanjärvi, Neitsytniemi. **Teoll.lait.**: Härskiänsaari, Mattarila, Tainionkoski. **Kk.**: k.kyl. (2), Siitola. **Ks.**: Imatra, Niskalampi, Tainionkoski, Vallinkoski, Vuokseenniska.

Ruokorauma C2 5i, höyryl. ja meij. (**R:n höyrymeijeri**-, **mylly- ja saha-os.yht.**, maks. pääom. 35,394: 70); höyryl.lait.

Ruokovesi B5 1lä, Kallaveden selkiä.

Ruokovesi B5 4e, jvi.

Ruokovirta B5 1lä, virta ja 1-sulkuienen kanava (pituus 370 m, loivuus 0,7 m); höyryl.lait.

Ruokovirta, mt. (tuom. E. J. Ingman) lä. R:n kanavasta.

Ruolahti B4 7e, saha ja meij. (kaupp. **Karl Korpinen**); höyryl.lait.

Ruona I 8p, mt. (maanvilj.neuv. A. E. Snellman); meij.koul.

Ruona B3 3r.p, kylä, sotatapp. syysk. 1 p. 1808.

Ruona (Runagård) C2 6i, virkat. ja meij. (maanvilj.neuv. M. Gisiko).

***Ruoppi** C4 1i, kestik. (taikka Unaja 6 km pohjoiseen?); - Nuoramoinen 16, - Lusi 13, - Koskipää 25.

Ruotsalainen C2 5i, saari ja luotsias.

Ruotsalainen C4 1i, jvi (85 km²).

Ruotsila C2 2i, mt. (rouv. I. Rydman, ennen Knorring-suku) joen pohj. rannalla lähellä Kiikan as.

Ruotsila, mt. (kuv.siht. J. Pomoell) 3 km lä. Närin tilalta C3 2lä.

***Ruotsinkylä** (Svensky) C4 4e - Korsmalm 21, - Elimä 13, - Ahvenkoski 16.

Ruotsinpyhtää (Strömfors) C4 6p, pt. (khl. 4, tk. 23, rk. 16, 3,545 as., n. 790 suom., 287 km²); P² ja S⁵. Erotettiin v. 1748 Pyhtästä. Vastilan kylä (Ppys.) kuuluu R:n pitäjään (raja kartalla väärin).

Mt.: Kulla, Strömfors, Storby; Holmgård, Pettjärvi, Anäs. **Teoll.lait.**: Brändholma, Strömfors. **Kk.**: Bullers, Ruotsinkylä (suom.), Strömforsin tehd., Taasia, Vastila (suom.), Virböle. **Ks.**: Kymijoki.

Ruotsinsalmi (Svensksund) C4 6i, salmi; sotatapp. elok. 24 p. 1789 ja heinäk. 9 p. 1790.

Ruovesi, khl. 15; tk. 11; B3 6lo, pt. (rk. 20, 12,189 as., 1,099 km²); P¹, piirilääk. (os. Filppula), kun.lääk. ja apt.; höyryl.lait. k.kylässä.

Mt.: Paarlampi (matkail.), Pekkala (meij.koul.), Ritoniemi, Storminiemi, Tyrni; Poukka (matkail.). **Teoll.lait.**: Filppula, Murole, Vehkakoski. **Kk.**: k.kyl. Filppula, Murole (P), Pekkala, Pohjoislahti, Visuvesi. **Matkail.**: Helvetinjärvi, Koveronjärvi, Syvinginsalmi. **Höyryl.lait.**: Paikkala, Visuvesi (P). **Ks.**: Aurejärvi, Filppula, Kaivoskanta, Kallela (ks. Lisäyksiä), Ritoniemi, Ruhala.

Ruovesi, jvi it. R:n kirkolta.

Rupukkavaara A5 3e, vuori (277 m).

***Rusk** B2 1e - Stäl 21, - Norrgård 9,7, - Köping 16,3.

Ruskeala B6 6e, pt. (khl. 28, tk. 47, rk. 36; Soanlahden luteril. seurak. kanssa: 5,010 as.; Soanlahden kunnan (?) kanssa: 857 km²); P¹; kartalla löytyvät kylät ent. lahjoitusmaita. *Mt.*: Pirtti-pohja. *Teoll.lait.*: Leppäkoski, Ruskeala. *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Jananuskoski, Kirkkoleppälahti (P), Leppälahti.

Ruskealan marmorin- ja kalkkikiivilouhus sekä kalkkiuuni (*Akt.bol. R. marmor*, Helsinki, toimeenpan. joht. prof. E. G. Palmén, isännöits. kapt. K. Forström, Finnby, pääom. 100,000); 3,5 km pituinen haararata. Sähkökemiallinen tehd. kalciumkarbidin valmistamista varten päätetty perustaa.

Rusko C2 6p, aneksipitäjä (khl. 14, tk. 6, rk. 2, 687 as., 58 km²); postios. Turku. *Russarö*, saari, jossa Hangon loistomajakka.

Rutajärvi B4 5ka, jvi.

Rutajärvi C3 1e, jvi.

Rutakko A5 7p, rukoushuonealue ja kunta (khl. 37, tk. 54, rk. 39, n. 1,100 as., 291 km²); kirkko rappiolla. Alue sijaitsee Iisalmen pt.:n sisällä. R:n seurak. ja sitä lähinnä olevat osat Iisalmen seurakuntaa erotetaan tästä eri kirkkoh.kunnaksi, nimellä Sonkajärvi, jonka kirkko rakennetaan R:n rukoushuoneen paikalle. *Kk.*: k.kyl. Postios. Iisalmi.

**R.* - Ryhälänmäki 18,2 m., - Vehmämäki 25,7.

**Rutalahti* B4 5ka, lahti; kestik. ja P²; - Leivonmäki 18 m., - Kangas 11,5 m., - Ajosaho 25.

Rutalahti, saha (kaupp. A. H. Backström) lähellä R:n kestik.

Rutapohja, Rutalahden perukka; höyrylait.

**Rutuna* C2 2ke - Peipohja 22, - Lauttakylä 22, - Jaara 25.

Ruukki A4 1r.1o, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁷.

Ruukin höyrys. (*Pruuki sägbol.*, Oulu, omist. L. Pentzinin perill.) lähellä R:n as.

Ruukkila, ks. Krookkila.

Ruunajärvi A6 7r.1, jvi.

**Ruunalehto* B5 4ke - Hasumäki 22 (talvitie), - Virtala 15, - Korpivaara 12.

Ruununkylä, ks. Kronoby.

**Ruutana* A4 8ke - Haapajärvi 13, - Kiuruvesi 13, - Muhka 14.

Ruutikainen A4 5ke, mt. ja mej. (neiti Ch. Frosterus).

**Ryhälä* B5 8r.lä - Sulkava 19,5, - Puumala 22, - Kaskinen 12,5.

**Ryhälänmäki* A8 4r.ko - Partala 15,1, - Hirvijärvi 16 m., - Iisalmi 16, - Rutakko 18,2 m.

Rymättylä (Rimito) C2 5i, saari; pt. (khl. 7, tk. 6, rk. 2, 2,624 as., 129 km²);

P². *Mt.*: Hanka, Maanpää, Pakinainen. *Saha*: Ruokorauma. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Sattesalmi.

Rytty B6 6e, raut.plf. ynnä Ppys. 16 km Sortavalasta.

**Ryttylä* C3 4i, raut.as.³ ynnä P¹ ja S⁷; - Hikiä 15,5, - Oitti 19,2, - Turkeni 19,2.

Ryttylä, mt. (eversti H. Standertskjöld) lähellä R:n as.

Ryökäl[s]vesi B4 8e, jvi.

Ryömälä B3 7lo, mt. (til.om. Schaudman).

Ryöttö, puuhiomo (*R:n paperitehd. Johansson ja Kumpp.*) 5 km et.ka. Ostolan as. B3 4lä.

Ryöväl[in]niemi, niemi ja luotsias. 3 km lo. Uuraan satamasta C5 4e; last.paik. (omist. Cederberg & C:o).

Räskog, ks. Raala.

Räckhals C3 6r.i, raut.plf. (kesäliikenne) 3 km Korsor asemalta.

Räfnäs C2 6ke, mt. (vapaah. Valde v. Hellens); höyrylait. Os. Turku.

Räfsund, salmi Kuusiston saaren et. puolella.

Räfsö C3 8ke, saari.

Räfsö, ks. Reposaari.

Rähtjärvi, Minkiön raut.plformun (C3 3ke) aikaisemmin ehdotettu nimi; 8 km Humpilan asemalta.

Rävhä C5 4r.p, sulku.

Räikkä, mt. (rouv. S. af Forselles) lähellä Ylöjärven k. B3 7e.

Räisälä C6 3p, pt. (khl. 26, tk. 45, rk. 33, 5,557 as., 347 km²); P¹ ja kutomakoul. *Mt.*: Räisälä, Sutki; Ivaska, Putoria. *Saha*: Räisälä, Tuulaskoski. *Kk.*: k.kyl., Särkisalo, Tiuri, Unnunkoski. *Ks.*: Helisevänjärvi, Putoria, Tiurinkoski, Unnunkoski (P).

Räisälä, mt. (kreivi N. Sievers) ka. R:n kirkolta; höyrys. (*R. trävaruakt.bol.*, toimeenpan. joht. G. R. W. Ziliacus, pääom. 400,000) p. R:n kirkolta.

Räisälänranta, virall. nim. Engelsnäs, ent. herratalo (tal. A. Hynnisen perill.) Joroisten pt.:ssä.

**Ränsöi* B4 5r.p - J:kylä 19,3 m., - Paanala 19,7 m.

Räntämäki, ks. Maaria.

Räsy A3 4e, raut.plf. 5 km Oulaisten asemalta.

Rättjärvi C5 4p, kaunis jvi; sen pohj. päässä R:n hotelli, höyrylait. ja 2 sulku; S⁵ (kesäaik.).

Rättjärven tulitikkut. (*Cloubergs tändsticksfabr.*, omist. C. G. Cloubergin perill.) lä. R:n hotellista.

Räyrinki A3 7i, kylä ynnä Ppys.

Rääkkylä (Bräkylä) B6 3e, pt. (khl. 36, tk. 51, rk. 37, 6,008 as., 405 km²);

**P^{2*}. Höyryllait. ja kirjakauppa k.ky-
lässä.** *Mt.:* Kankaanrinta, Voiniemi.
Kk.: k.kyl.

**R.* - Rasivaara 10.

Rääsiä, mt. (Hackman & C:o) Viipurin pt:ssä.

Rödhamn, luotsias. ja satama 3 km lu. Ledsundin majakasta C1 8r.lä.

Rödskog C3 6ke, mt. (kamr. O. Th. Widerholm).

Rödskår C4 8p, venäl. loistomajakka.

Röfvarnds C2 6ke, mt. ja mejj. (tilom. C. Gustafson); höyryllait.

**Röläks*, ks. Rajalahti.

**Römpötti* C5 6p, keстик. ja höyryllait.; - Kaislahti 15, - Lahdenpohja 15, - Vahtola 10.

Rönneberg, mt. (tehtail. J. Åström vanhempi) lähellä Juneksen keстик. I 8p. Os. Tornio.

Rönnskär B2 1r.lä, majakka ja luotsias. *Rönnskär*, saari, jossa Porkkalan loistomajakka C3 8ke; luotsias.

Rönnds, mt. (kenr. R. Ehrnrooth) 3 km lu. Näsen tilalta C4 6r.lä. Os. Gammelby.

**Röppäinen* I. -ppänen B4 8i - Mikkelin 13, - Kirjala 15, - Hietanen 11.

Röyökkä C3 6p, raut.plf. 3 km Korven asemalta.

Röyttä I 8p, Tornion kpgin ulkosatama; *P³* ja luotsias.; höyryy. (*Trävaruakt.bol. Kemi*).

**Röödhilä* C2 5i, keстик. ja höyryllait.; - Turku 24, - Tamsaari 22 m., - Finnbj 22,4, - Naantali 16.

S.

Saanijärvi A4 7e, jvi.

**Saaranluoma* B2 5p - Alaketuri 22,1, - Ulves 14 m., - Penttilä 18,5.

Saarela, mejj. (S:n mejj.yht.) lähellä Koivikon tilaa A4 1i; mejj.koul. (joht. mejjeriopett. A. H. Snellman).

**Saarela* A4 5e - Katajamäki 16,7, - Korkatti 20,3.

Saarela A4 8e, mt. ja mejj. (maakaupp. P. Lyytikäinen); kauppa- ja last.paik., höyryllait.; Ppys. (Pielaveden postitoimiston alainen).

Saarela, mt. (intend. P. Solitander) 2 km it. Parolan as. C3 2e.

Saarela C5 4ke, mt. (kaupp. J. Hallenberg, ennen kreivi Steven-Steinheil). Os. Viipuri.

Saarestenmäki A4 6p, kylä ja vuori.

**Saari* I 6e - Yliromsi 19,6, - Takunen 15,5.

Saari B2 7ka, virkat. (kaupp. C. Rosenlew).

**Saari* B4 5lu - Petäjavesi 18,5, - Peurakumpu 14.

Saari C2 3i, virkat. ja mejj. (vapaah. I. Aminoff).

Saari C3 3i, mt. (vapaah. V. E. de la Chapelle). Os. Mustiala.

Saari C4 3lä, mt. ja saha (vapaah. R. de la Chapelle). Os. Järvelä.

Saarijärvi, tk. 38; B4 3lä, pt. (khl. 45, rk. 19, 11,161 as., 1,186 km²); *P¹*, piirilääk., apt. ja reservikomp. Pylkönmäen rukoushuonealue erotetaan omaksi kirkkoh.kunnaksi. *Mt.:* Kolkanlahti, Kolkanniemi, Tarvaala (maanvilj.koul.); Mannila. *Selluloosat.:* Hietamaakoski.

Kk.: k.kyl. (2), Honkola, Kalmari, Mahlu, Pyhäjärvi, Pylkönmäki. *Ks.:* Kalmari, Kolkanlahti, Palavansalmi, Parantala, Pyhäjärven metsänhoitoalue.

Saarijärvi B3 4r.i, jvi (114 m).

Saarijärvi B5 2lä, jvi.

Saarikko, mt. (kapt. W. Ruth) lähellä Kuusan as. B4 3ka.

Saarikoski, Ppys. 10 km it. Paavolan k. A4 3p.

Saarioinen, ent. herrastalo (J. Nieminen) lähellä Sahalahden k. C3 2p.

Saaris, ks. Saari.

Saariselkä II 3ko, vuorijakso.

**Saariavaara* II 6r.lä - Mukkola 20.

**Saariavaara* B5 2ka - Polvijärvi 19,8, - Maarianvaara 11,2.

Saggö C1 6lu, saari ja luotsias.

Sagu, ks. Sauvo.

Sahakoski, ks. Ylikarvia.

Sahala B4 4ke, mt. (tal. Jalkasen perill., ennen valtioneuv. Gylden).

Sahalahti (-laks) C3 2p, pt. (khl. 16 ja 19, tk. 15 ja 13, rk. 21; S:n seurak.: 2,339 as., 168 km²); *P⁸*. Vehkajärven ja Pajula[hde]n kylät ynnä V:n rukoushuone ovat erillään muusta pitäjästä ja kuuluvat Kuhmalahden kuntaan ja Luopioisten nimism.piiriin; Pajula kuuluu Längelmäen käräjäkuntaan. *Mt.:* Haapaniemi; Saarioinen. *Kk.:* k.kyl.

Sahankoski C6 1ke, mt. ja mejj., saha, liima- ja luujauhott. (kaupp. J. Pösö).

**Saikkosensalmi* B6 8lä - Korteela 12, - Sortavala 15.

Saimaa (Saima I. Saimen) C5 2lä, jvi (76 m), ulottuu pohj. Puumalan

kirkolle saakka; yhtä korkealla merenpinnasta ovat kaikki vedet Joensuuhun, Varkauteen ja Mikkeliin saakka (yhteensaskettu pinta-ala 6,900 km²).

Saimaan kanava C5 2e, rakennettu vv. 1845—58; pituus 59 km (32 km kaivettu), 28 sulkua; loivenee Lauritsalan ja Lavolan välillä 76 m. Sulkujen suhteen ks. Viipurin ja Lapveden pitäjät.

**Sairakkala* C4 3p - Manskivi 15, - Hankala 8,6, - Järvelä 16, - Herrala 19,2, - Lahti 21,5.

**Sairala* C6 1e, raut.as.⁵ ynnä P1 ja S⁷; - Kirvu 11 hyv. m., - Hatula 21 m. h., - Siirlahti 19.

**Sairanen* B3 3ke - Alakulju 20,5, - Härkänen 5.

Sairiala I. Åssätra C3 2i, mt. (til.om. Rud. Munsterhjelm); joen lä. puolella (kartalla väärin it. puolella).

Sairila B5 7lä, mt. (til.om. A. Hartonen); meijeri. Os. Mikkeli.

Sairio, last.paik. lähellä Hämeenlinnaa; haararata.

Saivikkala C5 3ke - Muurola 16, - Pyterlahti 13.

Sakkola C6 4lä, pt. (khl. 26, tk. 45, rk. 33, 9,057 as., 584 km²); P1 ja kun.lääk.; höyrylait. k.kylässä.

Mt.: Noisniemi, Petäjäjärvi, Ristniemi; Sakkola, Vilakkala (meij.koul.). *Mylly*: Riiska. *Kk.*: k.kyl., Metsäpirtti, Räihäranta, Petäjäjärvi, Vilakkala. *Höyrylait.*: Kiviniemi, Koukkuniemi, Ristniemi. *Ks.*: Kiviniemi, Metsäpirtti (P), Saunasaari, Suvanto, Taipale, Tappari.

*S. - Noitermaa 13, - Kiviniemi 20, - Humalainen 25,8, - Vilakkala 7, - Sudenhäntä 3, - Yläjärvi 15.

Sakkola, mt. ja meij. (kenr. rouv. A. Mashina) 2 km lä S:n k.; ent. lahjoitusmaan kantatila.

Saksala B5 5r.lä. mt. (tal. D. Nykäsen perill.); meijeri.

Saksala, mt. (laamanninrouv. N. Poppius) 1 km it. Mikkelistä; S:n höyryas., ks. Mikkelin teoll.lait.

Saksala C4 1lä, mt. (kun.neuv. K. v. Fieandt).

Saksaniemi, mt. 2 km ko. Kiiialan tilalta C4 5ke; kuuluu Kiiialan tilaan.

Salahmi A4 6e, rautat. (masuuni) ja manuf.taonta (*Paul Wahl & Co.*).

Salainen, ulkotalo (kreivi C. Alex. Armfelt) 1 km lä. Joensuun tilalta C3 5r.lä.

Salakkalahti, kpginosa Viipurissa.

Salamajärvi A3 8r.e, jvi; metsänhoito-alue.

Salla, ks. Kuolajärvi.

Salla(n)tunturi II 6lä, vuori (600 m).

Sallisenmäki A4 6i, vuori (224 m).

**Salmela* C4 3r.i, kestik.; sotatapp. helmik. 24 p. 1808; - Myrskylä 19, -

Porlom 12, - Säaskjärvi 18, - Kuivanto 15, - Raikkola 15.

Salmen meijeri (isäntäits. vapaah. B. O. Reh binder) 2 km et.lo. Ikaalisten kauppala.

**Salmi* A5 1r.ka - Väisälä 14,4 m., - Mikkola 9,8.

Salmi B3 1e, kylä; sotatapp. syysk. 2 p. 1808.

Salmi (Salmis), khl. 29; tk. 48; B7 4e, pt. ja kunta, johon kuuluu S:n kreik.ven. seurak. (rk. 4), Mantsinsaaren kreik.ven. seurak. ja Impilahden luteril. seurakunnan jäseniä (S:n seurak. 8,118 as., Mantsinsaaren seurak. 1,425 as.; Mantsinsaaren kanssa 1,480 km²); P1, S⁵ (Tuleman kylässä); höyrylait. k.kylässä. S:n pt. ent. lahjoitusmaa. Hyrsylän ja Ignoin kylät erillään muusta pitäjästä, B7 3i. Luteril. rukoushuone ka. kreik.ven. kirkolta.

Mt.: Tulema. *Teoll.lait.*: Tulema, Unksu, Ylä-Unksu. *Kk.*: Manshila, Mantsinsaari, Tulema, Ylä-Unksu. *Venäl. rukoushuonetta*, „tscha-sovnja“. Ala-Unksun, Hyrsylän, Lunkulan, Manshilan, Oritselän, Orusjärven, Uuksalonpään, Ylä-Unksun y. m. kylissä. *Ks.*: Hiisijärvi, Pölä, Virtela.

Salmi, virall. nimi Fredriksgård, mt. (til.om. A. Aschan) 4 km et. Otalammen as. C3 6ke. Os. Nummela.

Salminen B5 3r.lä, raut.as. (pys.) ynnä Ppys. ja S⁶.

Salmio C3 4lä, mt. (teht.om. G. V. C. Schultz). Os. Renko.

Salo A3 4p, kpl. (khl. 47, tk. 29, rk. 40, 1,417 as., 161 km²); kirkko 4 km et. Raahesta. Postios. Raahela. *Mt.*: Järvelä. *Kk.*: k.kyl.

Salo C3 5lä, kauppala ja kunta (khl. 9, tk. 9, rk. 7; yli 600 as.); järjestys-oikeus, Pkont., S^(3,5), piirilääk., eläinlääk., apt., kirjakauppa ja Varsinais-Suomen maanvilj.seura. Eläinmarkkin. toukok. ja lokak. Höyryliike Turkuun ja Hankoon. Tuleva raut.as.⁴. *Oppilait.*: suom. yhteisk. (ei täydell.). *Pankkeja*: Uudenmaan p., Kansallisp. *Teoll.lait.*: Salon olutt. (S. brygg.akt.-bol., toimeenpan. joht. V. Spik, pääom. 100,000).

*S. - Tunila 6,1 m., - Lupaja 24, - Kaivola 11 m., - Muurla 12 m.

Salo C3 4lä, mt. (til.om. Sohlman).

Saloinen (Salo), khl. 47; tk. 29; A3 4p, pt. (rk. 40, 2,382 as., 400 km²); kirkko Raahessa. Postios. Raahela. *Mt.*: Hannila; aittoniemi, Kesälä, Ollinsaari.

Kk.: Pattijoki. *Ks.*: Isokraaseli, Maiva-perä, Oikijoki.

Salojärvi C4 1r.e, jvi.

Salonjärvi B7 3r.p, jvi.

**Salonkylä* B5 4lu - Tuusniemi 17 (valtie 7,5), - Kosula 14,5.

Salonsaari C5 2p, saari.

Salpausselkä, sora- ja hiekkaharju, joka jääkaudella on ollut maajään rajana; alkaa Koitere-järven et. rannalta Iloimantsissa, kulkee kaaressa etel., loun. ja länt. suuntaa Pyhäjärven itäpuolelta Imatran, Lappeenrannan ja Taavetin ohitse, pitkin rautatielinjaa Keltisten virralle, Lahteen ja Tiirismaalle sekä Tiirismaalta loun. suuntaa Hausjärven kirkon ohitse ja pitkin Hangon rataa Hankoniemelle. Hausjärven kirkon ja Hankoniemen välistä osaa kutsutaan myöskin *Lohjanseläksi* (Lojo ås). Korkeus Kaipiaisissa n. 100 m, Kymijoella n. 60 m, Uudessakylässä n. 120 m, Riihimäellä 91 m, Hyvinkäällä 122 m, Vihdissä n. 80 m, Laakspohjassa 100 m, Karjan kirkolla 45 m, Hankoniemen pohj. osassa 26 m. — Yhdensuuntaisesti Salpausselän kanssa n. 20 km päässä siitä pohjoiseen kulkee *Pieni Salpausselkä*, joka alkaa Joensuuusta, kulkee Pyhäjärven länsipuolelta, pitkin Kylännientä Saimaaseen, Koskenniskan ja Vesijärven kanavan ohitse Bromarvin kirkolle. - Molemmat harjut, etenkin Pieni S., paikoin katkaistut.

Saitvik C1 6lä, ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 2,427 as., 130 km²); P³.

Mt.: Germundö, Haga (maanvilj.koul.) *Teoll.-lait.*: Haraldsby, Johannesberg. *Kk.*: Bertby, Haga, Haraldsby. *Matkail.*: Bertby, Borgboda, Näs, Åsgårda. *Posti*: Ödakarby.

Savela, mt. (tehtail. C. J. Blomqvistin perill.) 1 km ka. Piikkiön k. C2 6p. Os. Turku.

Sammaljoki l. Sammaa C3 1lä, rukoushuone; Ppys.

Sammattampi, Joukio, Koitsanlahti, Parikkalan pt.n ent. nimet.

Sammatti C3 5i, kpl. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 857 as., 61 km²); P³. *Kk.*: k.kyl. *Matkail.*: Enäjärvi, Paikkari.

Sammon höyrynylly, ks. Kuopion teoll.lait.

Sampaanala C2 1e, mt. (vuokrann. F. Grundström).

Sampalinnan mylly, ks. Turun teoll.lait.

Sand, ks. Sandö.

Sandhamn, -näs, ks. Santahamina, -mäki.

**Sandnabba* A3 7lä - Siisbacka 13,1, - Finnsjö 16,1.

Sandudd, ks. Hietaniemi.

Sandviken, ks. Hietalahti.

Sandö C2 6lä, saari ja höyrylait.

Sandö C2 6e, mannermaahan kiinnikasvanut saari; höyrylait.; meritapp.

elok. 2 p. 1808. S:n virta, ulottuu 20 km itään.

Sandö l. Sand C3 7lä, raut.plf. ynnä Ppys. (Hangon postikonttorin alainen) 11 km Hangosta; mt. (til.om. E. Sjöblom) p. plformulta.

Sanginjoki A4 lko, joki.

**Sankala* l. Taipale II 7e - Kipinä 15, - Rissanen 20.

S[ank]t Andree, *S[ank]t Bertils* y. m. = S:t Andree, S:t Bertils y. m.

**Sannainen* C2 3e - Vinkkilä 18,8, - Hakkenpää 18,7, - Tuomoinen 10,7.

Sannäs C4 5i, mt. (toht. W. Ekelund).

Santahamina (Sandhamn) C4 5r.lo, saari (Venäjän kruunun oma); venäl. sotavaen leiripaikka ja pattereita; S⁵ (leiriak.).

Santalahden olutt., saha ja kattohuopat., ks. Tampereen teoll.lait.

Santamäki (Sandnäs) C3 4ke, mt. ja höyry. (til.om. H. G. Brander); meijeri. Os. Riihimäki.

Santavuori B2 4ke, vuori; sotatapp. 1597 (nuijasodan aikana).

Santonen I 8e; ks. Hailuoto.

Santonenkari, majakka lähellä Santosta.

Sapalahti (Kalfsnäs l. Kallmusnäs) C2 6i, mt. ja mej. (til.om. E. Petterssonin perill.). Os. Angelniemi.

**Sappee* (Sappis) C3 2ke - Toppola 15,5 m. h., - Sürjantaka 16, - Luopioinen 16,6 m.

Sapsojärvi A5 5i, jvi.

**Saramojärvi* A5 8ko - Nurmeksen kauppala 20, - Mujejärvi 21.

Saravesi B4 3ka, jvi, jossa pohjoisesta ja idästä päin tulevat vedet yhtyvät.

Sarflaks, ks. Sarvilahti.

Sarfsalö, ks. Sarvisalo.

Sarfvik, mt. (til.om. Nyman) 3 km. it. Sundsbergin tilalta C3 6e.

Sariola A5 8ke, mt. (Arv. ja Alfr. Järnefelt, ennen Stenius-suku).

Sarkavesi C4 2i, jvi.

Sarkkila A6 7e, mt. (tal. A. Niirainen, ennen Stenius-suku).

Sarvijoki, kylä ja rukoushuone (ei kartalla) 18 km p.lu. Jurvan k.; kuu-luu J:n pitäjään.

Sarvijoki, mt. (til.om. K. Grönblad) 4 km et. Lopen k C3 4e.

Sarvilahti (Sarvlaks) C4 6lä, mt. ja mej. (vapaah. V. M. v. Born). Os. Loviisa.

Sarvisalo (Sarfsalö) C4 5i, saari; mt. ja mej. (esittelijäsht. S. Segerstrålen perill.). Os. Gammelby.

Saslinin saarnahuone, ks. Kärki.

Sastamala, Karkun pt.:n ent. nimi.
Sastmola, ks. Merikarvia.
Sastmola ä, ks. Karvianjoki.
Satakunta (Satakunda i. = suom.), maakunta, johon kuuluu *Turun läänistä*: Ulvilan, Loimaan, Tyrvään ja Ikaalisten khlkunnat; *Hämeen läänistä*: Ruoveden khl., Pirkkalan khl. paitsi Pälkäneen pt., Eräjärven ja Kuhmalahden kplit Jämsän khlkuntaa; *Vaasan läänistä*: Virtain, Keuruun, Multian ja Ätsärin pitäjät, Pihlajaveden kpl., etel. osa Soinin kplia.
Satakunnanselkä, ks. Hämeenselkä.
Satavaluoto (Satava ö), lä. Kakskeran k. C2 6lä; siinä Nikkilän talo ja höyrylait.
Sattasjoki II 3lä, joki.
Sattesalmi (Sattesund) C2 5i, salmi.
**Saukko* B3 2lä - Haisko 21, - Honkalehto 18,3.
Saukkovaara A5 3i, vuori (327 m).
Saunalahti, Viipurin esikaupunkeita.
Saunasaari, tullias. 10 km it. Metsäpirtin k. C6 4e.
Saustila C2 6i, mt. (tal. K. Sjöros); meijeri.
Sauvo (Sagu) C2 6i, pt. (khl. 8, tk. 8, rk. 1, 3,050 as., n. 270 ruots., 188 km²); P³. *Mt.*: Koorla, Paddainen (höyrylait.), Raitniemi, Rajalahti, Ruona, Saustila, Tapila; Ingnäs, Marike. *Kk.*: k.kyl.
**S.* - Runko 22,5, - Vista 14,7, - Kemiö 25,5 (Sauvo - Lappdal, maamatka hyv. m., h.).
Savero C4 4i, lasit. (ent. minist.valtiosiht. *W. v. Dæhn*). *Os.* Utti.
Savijoki, Pukkilan kplin ent. nimi.
Savijärvi C4 5lä, mt. (hovineuv. A. Kiseleff). *Os.* Nikkilä.
**Savikko* B6 6lo - Risti 14, - Matkaskelkä 9 m., - Kaalamo 10 m., - Kontiolahti 20 m., - Iljala 19.
Savilahti C5 lke, lahti ja höyrylait.
Savinieniemi, mt. (til.om. A. Kannin) 5 km ka. Antrean k. C6 3r.lu. *Os.* Antrean k.kyl.
Savio C3 6r.i, raut.plf. (kesäliikenne) 3 km Keravan asemalta.
Savisaari, mt. (neiti A. Winter) 3 km lä. Kuopiosta.
Savitaipale C5 lke, pt. (khl. 23, tk. 41, rk. 29, 6,918 as., 419 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Kärnäkoski, Lavikanlahti (höyrylait.), Partakoski.
**S.* - Monola 21, - Orrainlahti 15,5 hyv. h., - Suomeniemi 19,2, - Lavikanlahti 2,7, - Tallinen 22,4 h., - Taipalsaari 27 hyv. h.
Savo l. Savonmaa (Savolaks), maakunta, johon kuuluu *Mikkelin läänistä*:

Mikkelin, Juvan ja Rantasalmen khlkunnat, suurempi osa Mäntyharjun pitäjää; *Viipurin läänistä*: Lapveden khl. paitsi Valkealan pt., Joutsenon ja Ruokolahden pitäjät Jääsken khlkuntaa; *Kuopion läänistä*: Iisalmen khl., Kuopion khl. paitsi Keiteleen pt. ja vähempää osaa Pielaveden pt., Rautalammen khlkunnasta Leppävirran ja Suonnejoen pitäjät sekä pienempiä osia Hankasalmen ja Rautalammen pitäjistä.
Savo, kylä ja Ppys. 3 km et. Karvalan kestik. B3 lke.
**Savo* B3 8p - Hallinpenkki 12 m., - Koskela 19, - Rantala 25,5.
Savo, Iso-Savo, Savilahti, Mikkelin pt.:n ent. nimet.
Savolan höyryrs. ja -mylly, ks. Savonlinnan teoll.lait.
Savonlahti, lahti, jonka rannalla Mikkelin kplki.
SAVONLINNA (Nyslott) B5 8r.p, kplki [rk. 25, kreik.ven. rk. 3; jouluk. 96: 1,688, jouluk. 90: 1,543 as. (kirkonkirj.), 1,316 suom., 176 ruots.; tammik. 95: 1,573 as. (henkikirj.)]; S^(3,5), piispanistuin (v.sta 1896), tullikamari, yleinsairaala, eläinlääk., Olavin kylpylaitos (vesiparannuslait.) ja Matkail.yhd. haaraos. Luonnonihana asema; sijaitsee saarella. Kpgilla ja Säämingin pitäjällä yhtein. luteril. kirkko kpgissa. Markkin. maalisk., toripäiv. lokak. Höyryliike Joensuuhun, Kuopioon, Viipuriin, Lappeenrantaan. *Oppilait.*: suom. reaalitys., yksit. suom. tyttök. (5 luok.). *Pankkeja*: Pohjoism. p., Uudenmaan p., Kansallisp. *Matkail.*: Hungersborg (kaunis näköala, kesäravint.). *Ks.*: Kyrönalmi, Olavinlinna, Sääminki (matkail.).
**S.* - Anttola 12,5, - Kallistahti 18, - Varparanta 22,5 (talvitie 17).
Savonlinnan luotsias. kpgissa.
Savonlinnan reservikomp., ks. Sääminki.
Savonlinnan rovastikunta, ks. rk. 25.
Savonranta B5 6r.i, pt. (khl. 33, tk. 51, rk. 25, 2,465 as., 260 km²); P². *Teoll.lait.*: Vuokala (höyrylait.). *Matkail.*: Orivirta. *Kk.*: k.kyl.
Savononselkä, ks. Hämeenselkä.
Schröder l. Ala-Laanila, mt. (Oulun kpgin oma) 1,5 km ko. Oulusta.
Schuvalovo C6 6e, raut.as.³ ynnä S⁷.
**Schöneman* B4 lke - Taipale 9 hyv. m., - Sulkava 12 hyv. m., - Kähärä 12, - Mattila 13,5 hyv. m.
Sebskä, ks. Säppi.
Seesta (Sesta) C4 1e, mt. (kenr. Cas. Ehrnrooth). *Os.* Lahti.
Seeteri (Söderkulla) C3 3e, mt. (maist. K. Söderström). *Os.* Somero.

Segelskär C3 7e, majakka.
Segerstby, mt. (til.om. L. Ruuth) 4 km lu. Pernajan k. C4 6r.lä.
Seglinge C1 6ke, saari.
Seikun höyry-, ks. Porin teoll.lait.
Seili (Sjä[h]l) C2 5i, saari; hulluinhoitolaite; hospitaalinkirkko ja lääkäri.
Seinäjoki B2 4r.i, kpl. (muutetaan kirkkoh.kunnaksi v. 1900; khl. 40, tk. 35, rk. 10, 3,092 as., n. 150 ruots., 120 km²). Kirkko ent. ruutimakasiini. *Mt.*: Seinäjoki (meij.koul.). *Teoll.lait.*: Seinäjoen olutt., Seinäjoki. *Kk.*: Marttila, Niemistö, Seinäjoen as. (ruots.).
Seinäjoki (Östermyra) B2 4r.ko, raut.as.³ ynnä P¹, S⁴ ja ravint.
Seinäjoki (Östermyra) B2 4ko, mt. ja ruutit. (ei käynnissä; Henkivak.yht. Kaleva, hoit. C. F. Edlund; ennen Wasastjerna-suku); meijerikoul.; ent. manuf.tehd.
Seinäjoen olutt. (*S. brygg.bol.*), omist. R. Andersson ja H. Wigardt) S:n kplissa.
Seinäjoki B2 4r.i, joki.
Seitjaskari l. -kaarto (Seitskär) C5 8p, saari; kirkoll. seurak. ja kunta (khl. 21, tk. 43, rk. 31; väkiluku ja pinta-ala. ks. Koivisto); Ppys. (Koiviston postitoimiston alainen); tullivartioas. ja venäl. loistomajakka. *Kk.*: k.kyl.
Seivöstö (Styrsudd) C5 6r.i, kylä; venäl. loistomajakka; hengenpelastusas.
Seljänala C3 5e, jvi.
Selkee (Selkis) B2 8ka, everst. virkat. ja meij. (til.om. O. Suominen, ennen kenr. G. K. v. Döbeln).
 **Selkinen* (Selkis), C3 6p, raut.plf. ynnä Ppys. 7 km Korven asemalta; - Suk-sela 16, - Korpi 17, - Klaukkala 19,5.
Sellinge C4 3lä, mt. ja meij. (til.om. Em. Pentzin); lasit. (ei käynnissä). Os. Oitti.
Sellö, tullivartioas. Alatornion pt.:ssä.
 **Selänpää* B4 6p - Pieksamäki 23, - Kankainen 10,5.
 **Selänpää* C4 2e, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S²; - Valkeala 14, - Tuohikotti 22, - Jaala 16,5.
Seppolan konepaja, ks. Helsingin teoll.lait.
Seppälä A5 3e, mt. (til.om. G. W. Ungern); maanvilj.koul.
Seppälä B2 4p, mt. (rouv. L. Reinus) ja olutt. (*Leski Laura Reiniuksen oluttehdas*).
Seppälä, mt. (tal. J. Seppälä, ennen Hjerpe) 1 km lo. Mouhijärven k. B3 7lo.
Seppälänmäki, mt. (maist. K. E. Tavast) 2 km lo. Savonlinnasta.
Sesta, ks. Seesta.

Seulu, yliopiston talo (vuokr.til.om. K. Bärlund) 5 km lo. Turusta. Os. Turku.
Seurasaari (Fölisön), saari ja puisto (omist. Helsingin kpmk) 3 km lu. Helsingistä; ravint., höyryl.lait.
Sibbas, rahvaankielellä Sipi, mt. (til.om. M. Nieminen) 0,5 km p.lu. Kuusiston k. C2 6p (kirkko lähempänä maantietä kuin kartalla näkyy). Os. Turku.
Sibbo, ks. Sipoo.
Sideby, ks. Siipyy.
Siippijärvi I 6p, kylä; Ppys.
Siippitunturi II 6i, vuori (500 m).
Sievi, ent. Evijärvi A3 6e, pt. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 4,188 as., 790 km²); P³. Kirkko, merkitty punaisella ristillä, 8 km lä.lu. ent. Evijärven kirkolta, joka kartalla on merkitty mustalla ristillä. *Kk.*: Kukonkylä.
Sievi A3 6lä, raut.as.³ ynnä P¹ ja S⁴; eläinmarkkin. syysk.
Sievijoki A3 6lu, joki.
Siggnds, ulkotalo, 3 km it. Kvidjan tilalta C2 6ke.
Signilskär C1 5lä, saari ja luotsias.
Siikainen (Siikais) B2 7r.ko, pt. (khl. 10, tk. 3, rk. 4, 4,182 as., 384 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl.
 *S. - Tuorila 11.
Siikajoki A3 2ke, pt. (khl. 47, tk. 28, rk. 40, 1,900 as., 258 km²); P³. Kirkolla sotatapp. huhtik. 18 p. 1808. *Mt.*: Haapaniemi. *Kk.*: k.kyl.
Siikajoki A4 3p, 160 km pitkä, vesistön ala 4,800 km²; monta koskea.
Siikakoski B4 4lä, koski.
Siikakoski B5 4i, koski; villakehruuja kutomat. (*S:n os.yht.*, joht. Hämeenkyrön pt.:ssä, isännöits. ins. H. Hällström, maks. pääom. 60,000). Os. Taipale.
Siikakoski C4 2e, koski; saha (apt.-om. A. Holmstenin perill.). Os. Selänpää.
Siikasalmi B5 7lä, salmi ja suluton kanava.
Siikasalmi B6 3r.lä, mt. (yhdyshviljelyksessä Simananniemen kanssa).
Siipajoki, ks. Sipojoki.
 **Siipola* I 8ka - Ukkola 27 m. (talvitie 24,5), - Kakkare 12 (talvitie 11,5), - Soronen 14,1 (talvitie 13).
Siipyy l. Sideby (Sideby) B2 5e, pt. (khl. 40, tk. 34, rk. 9, 2,953 as., n. 260 suom., 186 km²); P². *Saha*: Kiili. *Kk.*: k.kyl., Metsälä (Ömossa; 1 suom., 1 ruots.), Skaftung. *Ks.*: Boberget, Metsälä.
Siipyynniemen (Sidebyudd) luotsias. samalla saarella, jossa Yttergrundin

loistomajakka B2 5e; ko. siitä Siipyn satama.

**Siirlahti* C6 1e - Honkala 16, - Kaukola 12,6, - Sairala 19, - Unnunkoski 21,4, - Kiisanlahti 15.

**Siuro* B2 5i - Svartti 15,3, - Skogman 25,5, - Ulves 27,4.

**Siisbacka* A3 7r.lä - Gunnila 13,7, - Sandnabba 13,1.

Siitama B3 8e, raut.plf. 9 km Oriveden asemalta.

Siitola C5 2ke, mt. (ins. G. Törnuddin perill.). Os. Imatra.

**Sika-aho* B4 2ke - Uurave 14,5, - Keitele 21,5, - Rannankylä 10,8, - Raiskio 21,5.

**Silfvast* A2 8i - Uusikaarlepyy 16, - Mattila 20,6.

**Sillankylä* (Broby) it. Pyhtään kirkolta; - Ahvenkoski 6, - Loviisa 23, - Kymnlinna 23,5.

**Sillanpää* A3 7r.ka - Riihimäki 15, - Kauppinen 23, - Dunkar 14.

Sillanpää, saha ja mylly (*Pätiällä & Lemmettyllä*, omist. K. ja K. G. Pätiälä) Luopioisten pt.:ssä.

**Sillantaka* C3 1r.i, kesäkestik.; - Linnainen 5,3, - Valkiakoski 16 (vesitse), - Huittula 8,6 (vesitse).

Sillböle, mt. (tuom. rouv. B. Laurén) 5 km lä. Helsingin pt.:n k. C3 6r.i. Os. Helsinki.

Silmu C4 4i, saha (ent. minist.valtio-siht. *W. v. Dahn*).

Simananniemi B6 3lä, mt. (S:n os-yht., isännöits. maanvilj.koulun joht. J. E. Hällström, pääom. 112,000); maanvilj.- ja meij.koul.

Simo I 8ke, pt. (khl. 50, tk. 26, rk. 44, 2,696 as., 3,083 km²); P^{2*}. *Mt.*: *Ervasti*. *Teoll.lait.*: Kallion ja Simon sahat. *Kk.*: Maksniemi, Pahnila, Simoniemi, Simonkylä, Ylisimo (P).

Simon höyry. (*S. ängsågbol.*, Oulu, omist. F. E. Akola ja O. F. Qvickström) Simojoen suussa; last.paik. ja höyryl.lait. Os. Kuivaniemi.

Simojoki I 8ko; 160 km pitkä, vesistön ala 3,400 km²; lohenkalastus.

Simojärvi II 5r.e, jvi (200 m yli merenpinnan, pinta-ala 90 km²).

Simola C5 4lä, raut.as.⁵ ynnä P³, S⁷ ja ravint.

**Simons* A2 8e - Gästgifvars 15, - Ingo 15,4.

Simpele B6 7lo, jvi.

Simpulla I 8i, vaivastalo, ent. herastalo.

Simsiönvuori (Simpisö berg) B3 1r.lä, 223 m korkea; laaja näköala.

Simsälö C4 5e, saari; höyryl.lait.

Simskåla C1 6lä, kaksi saarta.

Simula, mt. (til.om. J. Pere) 4 km lu. Kokemäen k. C2 2ke.

Sinervöjärvi B3 6p, jvi.

Sinettä I 6r.i, saha (toiminimi *L. Tichanoff*, kauppayht.).

Si[s]pojoki A3 5ko, joki; sotatapp. marrask. 9 p. 1808.

Sipi, ks. Sibbas.

Sipoo (Sibbo) C4 5lä, pt. (khl. 3, tk. 22, rk. 15, 6,456 as., n. 310 suom., 359 km²); baptistiseurak. (29 henk.).

Mt.: Eriksnäs, Hindsby, Löparö, Nevas (P), Savjärvi, Söderkulla (maanvilj.koul., höyryl.lait.), Tallmo, Östersundom; Hitä, Höfgård, Husö, Nikkila, Norrkulla, Skräddarby. *Kk.*: k.kyl., Hangelby, Martinkylä, Massby, Paipinen, Simsalo, Spjutsund. *Ks.*: Koivuniemi, Östersundom.

Sipoonaukko C4 5e.

Sipoonlahti lu. Eriksnäsin tilalta C4 5e.

**Sippola* B3 1 lä - Liinamaa 11,5, - Lassila 15, - Kari 17.

Sippola C4 4r.i, pt. (khl. 22, tk. 40, rk. 30, 6,330 as., 443 km²); P³.

Mt.: Liikkala, Sippolankartano. *Teoll.lait.*: Inkeroinen, Koivuniemi, Myllykoski, Savero, Silmu. *Kk.*: k.kyl. (2), Enäjärvi, Inkeroinen, Kaipiaisten as., Liikkala, Mömmölä, Savero, Viiala. *Ks.*: Inkeroinen, Liikkala.

Sippolankartano C4 4i, mt. ja juustomeij. (ent. minist.valtiosiht. *W. v. Dahn*).

Sirkkänsaari C6 6r.p, tullias.

Sjuntio (Sjundeå) C3 6lo, pt. (khl. 2, tk. 19, rk. 23, 4,161 as., n. 490 suom., 254 km²); P^{2*}. *Mt.*: Myrans (meij.koul.); Nummenkylä, Pikkala (höyryl.lait.), Sjundby, Svedja (hist.); Gårds-

kulla, Kehla, Munks, Qvarnby. *Kk.*: Bläsaby, Fredriksberg, Henriksberg, Lieviö (Skräddarskog; suom. kk.), Vikarfall. *Ks.*: Vejans (P).

Siuntion-I. Siveneenjoki (50 km) Enäjärvestä; laskee mereen Pikkalan tilan kohdalla.

Siuro B3 7e, koski; raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁶; höyryl.lait.

Siuron höyry. (*Bäfsö ängs.akt.bol.*) lähellä S:n as.

Siuruanjoki II 7lä; joki.

Siveneenjoki, ks. Siuntionjoki.

Sjundby C3 6e, mt. (til.om. T. W. Lindeberg).

Själgrund B2 3r.e, saari, jossa luotsias. ja S:n I. Kaskisten loistomajakka.

Själskär C1 5p, loistomajakka.

Själ[h]lö, ks. Seili.

Sjögård C4 5r.i, mt. (maist. O. Lindholm). Os. Gammelby.

Sjöholm, mt. (kapt. A. W. Sjöholm) lähellä Vestlahden sahaa C2 8p.

Sjökulla C4 4lä, maaherran virkat. ynnä juustomeij. (til.om. E. Fabritius); maanvilj.koul.

Sjölaz, ks. Syvälahti.

Sjötorp, kesäpensionaatti ja koti paraneville sairaille (neiti S. Lindström) lähellä Aisbölen kestik. C2 6ka.

Skafvaböle, ks. Hyrylä.

Skarförarna, ks. Karvian-ourat.

Skarpans, kylä lähellä Bomarsundia C1 6lä.

Skata C2 8p, mt. (merikapt. J. Lindqvist); höyrylait.

Skatakubb, luotsias. Helsingin ulkosatamassa.

Skatudden, ks. Katajanokka.

Skiets[ch]emjoki I 2ka, Tenojoen lähdehaara.

Skiftet I. „Kihti“ C2 5r.lä, merenaukko.

Skinnarvik C2 6e, mt. (til.om. J. Sovelivuksen perill.) ja lasit. (ikkunalasia; *S:s glasbruks akt.bol.*, isännöits. K. Sandsoje, pääom. 300,000); höyrylait.

Skjöldvik, mt. (luutn. W. Hellman) 2 km ka. Kullänkartanosta C4 5ke.

Skogboda, kylä; saari, jossa Hasterbodan kylä C1 8p.

Skogby C3 7lä, mt., rautat. (masuuni) ja höyryst. (*Fiskars akt.bol.*). Saha 5 km it. rautateht.; höyrylait.

Skogby, ks. Metsäkylä.

Skogböle C3 5e, tuleva raut.as.(pys.); mt. (vuorineuv. A. v. Julin). Os. Fiskars.

**Skogman* B2 5ke - Ulves 2,5, - Honkajärvi 9,7, - Siiro 25,5, - Hanses 13,5.

Skottilainen kauranryynit., ks. Turun teoll.lait.

Skrubbacka, saha (yhtiö) 1 km it. Kro-nobyn as.

Skräddarby, mt. (kaup.neuv. A. Ek-löf) 1,5 km et. Söderkullan tilalta C4 5lä. Os. Nikkilä.

Skröder, ks. Schröder.

Skuru C3 7r.p, last.paik. ja höyry-lait.; haararata Fiskarsiin; tuleva raut.as.⁴.

Skäl, ks. Sjal.

Skyttälä, ks. Tampere.

Sköldvik, ks. Skjöldvik.

Smedsby, mt. (til.om. Nyman) 4 km p.ko. Kirkkonummen k. C3 6e.

Småbönders A3 7i, kylä ja Ppys.

Snappertuna C3 7p, ruots. kpl. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 2,521 as., 147 km²); P³. *Mt.*: Raasepori; Horsbäck, Kärrby, Langansböle. *Tiilit.*: Thorsö. *Kk.*: Fin-näs, Svartbäck. *Ks.*: Jomalvik, Lagmansboda, Raasepori.

**Snickars* B2 1i - Sten 10,3, - Köping 11, - Rimal 9,7, - Vaasa 10,9 (talvitie).

Snickars, mt. (merikapt. G. A. Antman) 5 km et. Hindhärin plformulta C4 5ke.

Snipan A2 7r.lä, matalikko; siinä S:n l. Merenkurkun loistolaiva.

Soanlahti (-laks) B6 6ke, pt. ja kunta (= ent. S:n lahjoitusmaa; khl. 29, tk. 48, rk. 36; S:n kunnassa n. 2,000 as.; pinta-ala, ks. Ruskeala); P³; höyrylait. lähellä kirkkoa. S:n kirkonkylä 7 km pitkä. S:n vasta muodostettuun kirkkoh-kuntaan (väkiluku, ks. Ruskeala) kuuluvat luterilaiset Soanlahden, Korpi-selän, Suistamon ja Suojärven pitäjissä; rukoushuone Korpiselässä ja Suojärvellä. Soanlahden kreikkatolilaiset (n. 1,000 henk.) kuuluvat Suistamon seurakuntaan; rukoushuone rakennetaan. *Mt.*: Kaarlovaara, Soanlahdenkartano. *Kk.*: k.kyl. (2).

*S. - Koirinvaara 15 m., - Alattu 20, - Suistamo 16.

Soanlahdenkartano, mt. (ins. A. Winter) Soanlahden k.kylässä; maanvilj.koul.

Socklothällan A2 8p, luotsias. lähellä S:n l. Hällgrundin majakkaa.

Sodankylä II 3e, pt. (khl. 51, tk. 24, rk. 45, 3,518 as., 19,064 km²), P^{2*}. Por-roja on n. 12,000. Maantie rakennetaan k.kylästä Vikajärven kestikieva-riin. *Kk.*: k.kyl. *Liikesuuntia*: k.kylästä Ukkolaan (vesitse, 90 km); Ukko-lasta Törmäseen Tankajoen ja Sompio-järven kautta; Ukkolasta Kultalaan (55 km); Martinin kestikievarista pitkin Luurojokea Sompiojärvelle (Martin-Ries-to 250 km). *Ks.*: Tankajoki, Vaulo.

Softegarten, puisto Porissa; S:n höy-ry-s., ks. Porin teoll.lait.

Soidinsalo, ks. Soisalo.

Soini A3 2ke - Kauppila 21,5, - Yr-jänä 21,4, - Laurila 28,6, - Lunki 24.

Soini B3 2e, kpl. (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 3,174 as., 628 km²); P². *Kk.*: k.kyl.

Soinlahti A4 8r.i, last.paik.

Soisalo l. Soidinsalo B5 3i, saari; pinta-ala 1,600 km².

Sokkala B5 7r.lä, mt. (maanvilj.neuv. A. Serlachius); meijeri. Os. Mikkeli.

Socklothällan, ks. Socklothällan.

Sola, ks. Leineperi.

Solf, ks. Sulva.

SOLhemin koetusmaa ja puukoulut (omist. pomoloogi B. Lindberg) 1 km p. Lohjan k. C3 6r.lä.

Someri (Sommarö) C5 5e, venäl. loisto-majakka.

Somerjoki, ks. Paimionjoki.

Somerniemi (Sommarnäs) C3 3r.e, kpl. (khl. 17, tk. 17, rk. 22, 1,687 as., 163 km²); P³. *Mt.*: Palikainen, Seeteri. *Kk.*: k.kyl.

Somero C3 3e, pt. (khl. 17, tk. 17, rk. 22, 7,288 as., 496 km²); P¹, kun-

ääk. ja apt.; toripäiv. Joensuun k-ässä joka perj. *Mt.*: Härkälä, Kimala, Lahti, Långsjö (maanvilj. - ja karj.hoit.koul.; kukkaviljelys), Ävik. *Sahoja*: Joensuu, Ävik. *Kk.*: k.kyl. (2), Pitkäjärvi, Terttilä. *Ks.*: Lautela (P), Pitkäjärvi (P).

Someroja B6 6e, Sortavalan pt.:n vastalo, ennen valtioneuv. H. Hallonbladin tila.

Sommarnäs C4 3ke, mt., luujauhomylly ja saha (kaupp. *K. J. Ozenius*).

Sonabacka, Ppys. lähellä Pohjan k.

Sonaby, mt. (til.om. vapaah. H. G. v. Bonsdorff) 1 km lä. Malmin as. C8 6r.i.

Sonboda C1 6e, saari.

Sonkaja B6 4r.p, kylä; ent. meij.koul.

Sonkajärvi A5 7p, jvi ja kylä; tuleva kirkkoh.kunta, ks. Rutakko.

Sonkari B4 4p, jvi.

Sonkarinkylä, Ppys. Vesannon kplissa.

Sonnäs, ks. Sunniemi.

**Sopala* A5 5r.ko - Kärnäälä 13, - Iljana 18,8, - Juurikkalahti 16.

Soravuori B3 8r.i, vuori.

Sordavala, ks. Sortavala.

Sorjos B6 7e, ruots. kylä (pohjalaisia uudisasukkaita 1860-luvulta).

Sorola C3 2r.lu, mt. (kanslianeuv. A. Liljenstrandin perill.); meijeri.

Sorolansaari B6 8lo, saari.

**Soronen* I 8i - Siipola 14,1 (talvitie 13), - Virkkula 9,9 (talvitie 5,6), - Mikkola 18,3.

Sorsaskoski B5 3e, saha ja hienotaet. (*Hackman & C:o*, isännöits. vapaah. Carol. Wrede).

Sorsasalo B5 1e, saari ja höyryl.lait.

Sorsatunturi II 4e, vuori.

Sorsavesi B5 3lo, jvi.

Sortanlahti C6 4p, satama ja telakka (Suom. valtion); höyryl.lait., luotsi- ja tullias.; P^{2*}; satamaloisto.

**Sortanlahti* C6 4p, mt. (omist. Suom. valtio), osa ent. Pyhäjärven lahjoitusmaata; kestik.; - Pyhäkylä 19, - Yläjärvi 7.

SORTAVALA (Sordavala) B6 8p, kpci [rk. 36, kreik.ven. rk. 3; jouluk. 96: 1,577, jouluk. 90: 1,336 as. (kirkonkirj.), 1,090 suom., 170 ruots.; tammik. 95: 1,439 as. (henkikirj.)]; raut.as.³ (kpgin loun. päässä), S³, yleinen sairaala, tullikamari, Itä-Karjalan maanvilj.seura ja Sortavalan hevostyst.seura. Satama-as. kpgissa; siitä 4 km pituinen rautatie pääasemalle (matkust. kesäaik.). Markkin. heinäk., toripäiv. tammik. Perust. 1643, venäl. hävittämä 1705, venäl. hallussa v:teen 1811.

Oppilait.: kk.opettaja- ja -opettajatar-semin. (suom.), suom. lys. (kunnallinen, 5 luok.; muutetaan 8-luokkaiseksi valtiolyseoksi), yksit. suom. tyttök. (6 luok.), pikkukouluopett. semin., suom. merik. (väliaikainen). *Pankkeja*: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p. *Esi-kaupunki*: Kymölä (semin. ja raut.as.). *Matkail.*: hist. mus. (Kaupungintalossa); Vakkosalmen puisto, siinä Kuhavuori (kaunis näköala).

*S. - Saikkosensalmi 15, - Kirjavaltahti 14,5 m., - Joensuu 17 (talvitie), - Tuokslahti 11, - Risti 13. - Latvasyrjä 33,5.

Sortavala (-rd-), khl. 28; tk. 47; rk. 36; maaseurak. (15,491 as., 817 km²); reservikomp.; kirkko S:n kpgissa.

Mt.: Myllykylä, Niemelä (karj.hoit.koul.), Someroja; Airante, Hympylä, Karhatsa, Karmala, Vorssu. *Teoll.lait.*: Helylä (satama), Kuokkanieni, Lahti, Laskela, Myllykylä, Niemiskoski, Vorssu, Väinölä, Välimäki. *Kk.*: Kuokkanieni, Laskela (P), Otsolainen, Riekkala, Risti, Tulola, Välimäki. *Matkail.*: Haavus, Kaarneaari, Kekrinlahti, Kirjavaltahti, Paksuniemi, Pötsövaara. *Ks.*: Janaslahti, Rautalahti.

Sorvalinsaari I. Sorvali C5 4ke, Viipurin esikanpunkeita; siinä hautausmaa ja Sorvalin raut.plf. (kesäliikenne) 4 km Viipurin asemalta.

Sorvanselkä C3 1p, jvi.

**Sorvari* A3 4lo - Ventelä 15, - Hourula 26,1, - Jutila 21.

**Sorvari* B3 1i - Karvala 20, - Kangastie 13,5, - Haisko 11, - Levijoki 14,5.

**Sorvasto* C3 3lä - Hirvas 14, - Pitkäjärvi 11, - Levä 15.

Sotavalta C3 1i, mt. (til.om. J. Richter, ennen Segercrantz- ja Granfelt-suvut).

Sotka C3 1p, virta ja kapea salmi Pyhäjärven lo. päässä olevan saaren lä. puolella; höyryl.lait.

Sotkamo A5 5r.ko, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 8,866 as., 2,809 km²); P¹; höyryl.lait. lähellä kirkkoa. Nurmeksen pt.:n rajalla 45 km ka. S:n kirkolta: Louhi- I. Hiidenportti, pitkäkkö, n. 15 m. leveä, n. 20 m syvä vuori-luola. *Mt.*: Petäjäkoski. *Last.paik.*: Tikkalanniemi. *Kk.*: Jormaskylä, Nuaskylä, Tipasoja, Ylisotkamo. *Ks.*: Naapurinvaara, Tenetti, Vuokatti.

**Sotkuma* B6 3lu - Polvijärvi 17,6, - Härkinvaara 9,8, - Liperi 26,6, - Taipale 19,2.

Sottunga C1 6e, saari; kunta ja väliaikain. ruots. kpl. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 406 as., 25 km²); Ppys.; S:n luotsias. Selsön luodolla.

Soukainen C2 1e, mt. (rouv. J. Sunell).

Soukkahti, Tampereen esikaupunkaitea; Soukanlahden höyrys., ks. Tampereen teoll.lait.

Sourun I. Karttulan rautat. (masuuni) B4 2ka (*Pietarin rauta- ja rautalankatehtaiden os.yht., osasto: Karttulan rautatehdas*, joht. B. Herberg y. m., pääom. 1,000,000 rupl.); P¹ ja S³ (virall. nim. Karttula).

Spakanäs C3 7p, mt. (til.om. R. Franck); höyrylait. Os. Karja.

Spurila, ent. Lopenkartano C2 6p, mt. ja meij. (kaup.neuv. Fr. v. Rettig, hoit. maist. E. v. Rettig; ennen Jägerhorn-suku).

Staffansby C3 6i, mt. (tireht. C. P. Schütt) 1 km ko. Domarbyn tilalta. Os. Malm.

S:t Andree, S:t Anne bruk, ks. Antrea, Annan ruukki.

Stansvik C3 6k.a, mt. (vapaah. F. v. Willebrandin perill.); höyrylait. Os. Helsinki.

S:t Bertils, ks. Pertteli.

**Sten* B2 1i - Martola 7,3, - Rimal 9,8, - Snickars 10,3, - Vaasa 15,5, - Köping 14,5.

**Stenbacka* B3 4lä - Alberg 12,3, - Mattinen 21,3.

Stendal B5 5ke, mt. (kamarineuv. J. Th. Järnefelt).

Steninge C2 6ke, mt. ja meij. (til.om. I. Esko); höyrylait.

Stenkulla, mt. (toht.rouv. Crohns) 1,5 km it. Tikkurilan as. C3 6i.

Stensböle C4 5ke, Rotkirch-suvun sukukart. (til.om. F. Segerstråle).

Stensvik C3 6e, mt. ja tiilit. (*Akt.bol. S.*, joht. maist. K. W. Saurén y. m., maks. pääom. 220,000); höyrylait.

S:t Jakob, ks. Jaakoppi.

Stjernsund, ks. Lepaa.

S:t Johannes, *S:t Karins*, *S:t Marie*, *S:t Michel*, *S:t Märtnens*, ks. Johannes, Kaarina, Maaria, Mikkeli, Marttila.

Stockfors C4 6p, mt. (O. Bülow ja O. Nerdrum); lohípato.

Stockholman höyrys., ks. Pietarsaaren teoll.lait.

Stora Fiskarö, ks. Kiuserit.

**Storby* C1 5ke, kylä; P¹, tullikamari, luotsias., satamaloisto ja kestik.; - Marby 8,7.

Storby C4 6p, mt. (til.om. O. Karlberg).

Storfors, saba (H. A. Backman) 1 km it. Ragnarsvikin höyrys. B2 5p.

Storgård I. Isokartano, mt. (laamanni P. E. Falckin perill.) 3 km ka. Kuusiston k. C2 6p, Harvaluodossa. Os. Turku.

Storgård C2 6lä, kylä ja kalkkit.

Storgård, mt. (arkkipiisp. T. T. Renvall) lähellä Muurlan k. C3 5lä.

Storgård C4 5ke, mt. ja meij. (til.om. E. J. Stråhle); höyrylait.

Storkallegrund B1 4i, loistolaiva.

Stormi (-miä) C3 1lä, kylä; Ppys.

Storminiemi B3 6r.lä, virkat. (til.om. A. Palmroth).

Stormora, höyrys. (toht. *Adolf Törn-gren*, Helsinki) 3 km lo. Mustion as. C3 5ka.

Storms, virkat. (vapaaherratar M. Furuhjelm) 8 km it. ka. Kirkkonummen k. C3 6e.

Storskrär, ent. Kirkegårdsskrär B2 1r.lä, saari; muinaisaikainen hautausmaa.

Storsundsharu, majakka 3 km lä. Hästö-Busöistä C3 7e.

Storsved A2 8e, kylä; A. Svedbergin 1861 perustama kk.

Stortervo C2 6lä, saari.

Stortötär, mt. (valtioneuv. Th. Rein) 2 km et. Kirkonkylän kestik. C3 5i.

Storvik, ks. Vijk.

Stor-, ks. Iso-, Suuri.

S:t Petersburg, ks. Pietari.

Stranda, ks. Ranta.

**Strang* B3 1i - Ollila 23,6, - Tuomala 10, - Haisko 16,5.

Strömfors, ks. Ruotsinpyhtää.

Strömfors C4 6p, mt., rautat. (kankirautaa, manuf.tehd. ja saha (toiminimi A. Ahleström) lähellä Ruotsinpyhtään k.

Strömma I. Strömsberg C2 6i, mt. (til.om. K. Wasastjerna); kalansiitoslait.

Strömmån I. Kemiön kanava C2 6i; höyrylait.

Strömmingsbödan B1 2r.i, loistomajakka.

Ströms, mt. (valtioneuv. B. Winter) 1,5 km ko. Hertonsin tilalta C3 6r.i; höyrylait. Os. Helsinki.

Strömsberg C4 5ke, piispan virkat. (vuokr. P. M. Sivelius).

Strömsby C3 8p, mt. (apt.om. V. Rosberg); kaakelit. (tehtail. A. Kjellberg); höyrylait.

Strömsdal, ks. Juantehdas.

Strömsholm C2 6i, höyrys. (kaupp. F. W. Wahlberg).

Strömsvik C1 5i, mt. (kansanop.joht. Karlsson); Ahvenanmaan kansanop. ja emäntäkoul.

Strömsö B2 1p, mt. (kaupp. J. Finnilän perill.); höyrylait. Os. Vaasa.

Strömsö C3 7i, saari; mt. (rouv. A. Ekman); höyrylait.

Stubben A2 8lä, majakka ja luotsias. *Styrsudd*, ks. Seivästö.

**Stål* B2 3p - Johannesdal 14,5, - Grop 15,3, - Rusk 21, - Marttila 18,4.

**Sudenhäntä* C6 4r.lä, kestik. ja höyrylait; - Sakkola 3, - Riiska 18 m., - Mäkrälä 12 m.

Suikkila, mt. 3 km lu. Turusta. Os. Turku.

Suinula B3 8p, kylä; Ppys.

**Suinula* B3 8r.lo, raut.as.⁵ ynnä P² ja S¹; - Huuttjärvi 12,5.

Suistamo B6 6i, pt. (khl. 29, tk. 48, kreik.ven. rk. 3; S:n kreik.ven. seurak. 7,463 as., S:n kunta 1,540 km²); P⁸. S:n kirkonkylä hyvin suuri. Suistamossa asuvat luterilaiset kuuluvat Soanlahden kirkkoh.kuntaan. S:n kreik.ven. seurakuntaan kuuluu n. 1,000 henkeä Soanlahden kunnasta.

Venäl. rukoushuoneita, „tshasovnja“, Hudjakan, Koitonsejän, Leppäsyran, Loimalan, Mätsulan, Munannon, Pienen Saran, Pyörittäjän, Uuksun, Uuksujärven ja Äimäjärven kylissä. *Mt.*: Jalovaara, Loimala. *Kk.*: k.kyl., Leppäsyriä.

*S. - Soanlahti 16, - Kontiolahti 28, - Läskelä 21.

Suivola C4 3lä, mt. (ins. C. C. Collin). Os. Järvelä.

**Sukeva* A5 5lä - Hirvijärvi 10,6 m., - Illu 15,5 hyv. m.

**Suksela* C3 6lä, Vihdin pt.:n k.kyl.; - Pakasela 8,5, - Nummela 12, - Haavisto 13, - Selkinen 16.

**Sukuvaara* II 3e - Laakso 17,5 (ve-sitse), 17,5 (talvitie), - Lauri 16,5 (ve-sitse), 16,5 (talvitie).

**Sulkava* B4 1ke - Schöneman 12 hyv. m., - Kolari 13 hyv. m.

Sulkava B5 8lä, pt. (khl. 33, tk. 59, rk. 25, 5,780 as., 589 km²); P¹; höyryl. lait. k.kylässä. Tie Lohikosken kautta Ruokolahden kirkolle ei ole kunnossa.

Mt.: Partala; Erikkälä, Hasula, Iidenlahti, Kuusipelto, Linkola, Tannila, Tiittala. *Sahoja*: Kuhakoski, Lohikoski. *Kk.*: k.kyl., Lohikoski. *Ks.*: Linnavuori.

*S. - Tulusmäki 10,5, - Tunnilla 15,5, - Ryhälä 19,5, - Kaskinen 17, - Lohi-lahti.

**Sulkava* C4 3lä - Mäntsälä 15, - Oitti 12.

Sulkula, mt. (kaup.neuv. J. Parviai-nen) 2 km it. Jyväskylältä.

Sulva (Solf) B2 1i, ruots. pt. (khl. 41, tk. 34, rk. 9, 3,387 as., 147 km²); P³. *Kk.*: k.kyl., Sundom. *Ks.*: Ytter-sundom (P).

Sumiainen (-miais) B4 8i, kpl. (khl. 45, tk. 39, rk. 19, 2,092 as., 201 km²); P³; höyryl.lait. k.kylässä. *Kk.*: k.kyl.

*S. - Isolahti 19,5 hyv. m., - Kömi 19,5 hyv. m.

Summa C5 3r.lo, mt. (vapaaherratar M. Bruun). Os. Hamina.

Summajoki C5 3lä, joki.

Summasjärvi B4 3lä, jvi.

Sumpula (-umb-) C6 4lä, mt. (kapt. A. Fockin perill.), ent. lahjoitusmaan kantatila; konepaja ja valimo (A. Fock, *Sumpulan tehdas*, omist. Anna Fock). Mt. 2 km p., tehd. 4,5 km ko. Raudun kirkolta.

Sund C1 6lä, ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,927 as., 113 km²); P¹.

Mt.: Bomarsund, Kastelholma, Tosarby, Träsk (P); Berg, Kulla Norrgård, Rosenberg. *Kk.*: Björby, Finby. *Ks.*: Bomarsund, Finnby (meij.), Kastelholma, Prestö, Skarpans.

Sundarö C4 5r.i, saari.

Sundharun I. Jussarön majakka C3 7e.

Sundholm (-holm) C2 3ke, mt. (ins. vapaah. B. Aminoff, ennen Fleming- ja Oxenstjerna-suvut); puisto ja Ruotsin sähkölennättimen kaapelihuone.

Sundsberg C3 6e, mt. (til.om. V. Sumelius).

Suni C4 5ka, Ppys.

**Suni* C5 4p - Niemi 17,5, - Muta-lahti 17.

Sunila C2 3r.i, mt. (majuuri G. Palander).

Sunila C2 3e, mt. (vapaah. O. Reh-binder); höyryl.lait.

Sunila, höyryr. (*Hackman & Co*) 1 km lä. Jumalniemen sahalta C4 6r.ko. Os. Karhula.

Sunnand C2 6e, mt. (til.om. U. Palmu; vuokralla); höyryl.lait.

Sunniemi (Sonnäs) B2 7r.ka, mt. (tal. J. Palin).

Suodenniemi, ent. Pohjakylä B2 8ka, kpl. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 2,687 as., 171 km²); P². *Kk.*: k.kyl.

*S. - Vehkalahti 19,5, - Häijää 22,5 m.

Suojoki I. Schujajoki B7 2r.e, joki; laskee Äänisjärveen.

**Suojärvi* A5 7i - Kangaslahti 11,5 h., - Rautavaara 13 h.

Suojärvi B7 2e, jvi; pt. (khl. 29, tk. 48, kreik.ven. rk. 3; S:n kreik.ven. seurak. 4,641 as., S:n kunta 3,567 km²); P⁸; kun.lääk. ja kutomakoulu. Luteril. rukoushuone, Soanlahden kirkkoh.kun-taan kuuluva, Kuikkaniemen kylässä. Venäl. rukoushuoneita, „tshasovnja“, useimmissa kylissä. Toripäiv. Varpakylässä jouluk. *Teoll.lait.*: Annan ruukki. *Kk.*: Leppäniemi, Salo, Varpakylä. *Ks.*: Annan ruukki (P), Kaksinainen.

Suojärven ent. lahjoitusmaa = osa S:n pitäjää.

Suolahti B4 8i, satama ja höyryl.lait.; tuleva raut.as.; rautatie Jyväskylään valmist. syksyllä 1898.

Suolisto B2 8lo, mt. (toiminimi A. Ahlström).

Suoloppi (Träskvik), mt. (kenr. maajuuri R. v. Willebrand) 2 km lu. Muuran k. C3 5lä.

Suomela C3 lke, mt. (til.om. E. Bergius).

Suomenlahti (Finska viken) C3 8; alkaa lännessä Hankoniemestä.

Suomenmaa, ks. Suomi.

Suomenniemi C5 1p, pt. (khl. 23, tk. 41, rk. 29, 2,155 as., 394 km²); P². *Kk.*: k.kyl.

*S. - Orrainlahti 14,1, - Savitaipale 19,2, - Kyyrö 14,5.

Suomenselkä, vedenjakaja-ylänkö, ulottuu Möntönvaarasta Lehtovaaraan ja Saarestenmäkeen, S:stä Soinin kirkolle (pitkin Oulun läänin ja Laukaan khl-kunnan rajaa), Soinin kirkolta Virtain kirkolle, siitä merenrantaan pitkin Vaasan läänin rajaa.

Suomenvedenpohja, lahti, ulottuu Viipurista Lavolan tilalle saakka.

SUOMI 1. Suomenmaa (Finland), suuriruhtinaskunta, v:sta 1809 yhdistettynä Venäjään; sijaitsee 59°, 48', 30" ja 70°, 6', 30" välillä pohjoista leveyttä sekä 37° 10' ja 50° 27' välillä Ferrosta itään. Suurin pituus 1,054 km, suurin leveys 510 km. Historiallinen jako maakuntiin: Varsinais-Suomi, Ahvenanmaa, Uusimaa, Häme, Satakunta, Karjala, Savo, Pohjanmaa, sekä osia Lapinmaasta ja Länsipohjasta (ks. näitä ynnä Vanha Suomi). Hallinnollinen jako 8 läänin: Uudenmaan l., Turun ja Porin l. ynnä Ahvenanmaa, Hämeen l., Viipurin l., Mikkelin l., Kuopion l., Vaasan l., Oulun l. — Maan ja läänien pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hakemiston lopussa.

Suomusjärvi B6 2lu, jvi; metsänhoito-alue.

Suomusjärvi C3 5ke, kpl. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 1,670 as., 154 km²); P³. *Mt.*: Paavola. *Kk.*: k.kyl.

Suomussalmi l. Kianta A5 2p, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 6,401 as., n. 50 kreik. katolilaista, 4,377 km²); P¹. *Rautat.*: Ämmä. *Kk.*: k.kyl.

Suonenjoki, ks. Suonejoki.

Suoniemi C3 1p, kpl. (khl. 12, tk. 2, rk. 6, 1,707 as., 60 km²); P³. *Mt.*: Kulju; Kauniainen, Mauri. *Kk.*: k.kyl., Vahlahti.

Suoniemi C3 1r.p, raut.plf. ynnä Ppys. 8 km Siuron asemalta.

Suonejoki l. Suonenj- B4 4r.i, pt. (khl. 39, tk. 57, rk. 39, 7,443 as., 616 km²); piirilääk., apt. haaraos. ja resservikomp.; raut.as.⁴ ynnä P¹, S⁷ ja ravint. *Mt.*: Heimola, Oikari, Ropola.

Kk.: k.kyl. *Ks.*: Iisvesi (satama), Kuvasi.

*S. - Lempyy 15, - Mustolanmäki 12,7, - Oikari 16,7.

Suonperä A3 5e, raut.plf. 5 km Kälviän asemalta.

Suonsalmi B4 8ke, höyrylait.

**Suontaka* C2 3ko - Laitila 10,7, - Hinnerjoki 16,5.

Suonteenselkä B4 4r.i, Päijänteen vesistöön kuuluva jvi; ks. Kuvasi.

Suontie/n/järvi B4 8lä, jvi; 40 km pitkä.

**Suopelto* C4 1r.p, kesäkestik., höyrylait., P³ ja telef. keskus.; - Käenmäki 8. Läheisyydessä korkea Päijät-salon saari (näkötorni).

Suotniemi C6 1i, mt., fajanssit. (ei käynnissä), höyry-, tiilit. ja mylly (S. ängs.- o. fabr.bol., Hamina, omist. kons. A. Ahlqvist ja eversti A. Jernström); höyrylait. Os. Käkisalmi.

Suovanlahti B4 1r.i, kylä ja höyrylait.

Surula, Ppys. 10 km p. Viitasaaren k. *Surusluoto* (Vargö), saari = Bergö; S:n särkät (Vargö gaddar), vaarallisia kareja n. 15 km lä. Bergöstä B2 lke.

Sutela A5 3lo, virkat. (nimism. J. W. Cajaner). Os. Kajaani.

Sutela, kylä 5 km lu. Kotkasta; ks. Kymijoki.

Sutki C6 1e, mt. ja meij. (til.om. D. Kannin); höyrylait.

Suur-Ahvenkoski (Stor-Abborfors) C4 6p, mt. (vapaaherratar E. Indrenius); kalapato.

Suurijärvi B5 4i, jvi.

Suurikylä (Storby) B4 7e, mt. (eversti V. Streng).

Suuriniemi B5 5ka, mt. (til.om. A. Paunonen).

Suur-Merijoki (Stor-M.) C5 4ke, mt. (til.om. W. Breitenstein). Os. Viipuri.

Suur-Pero (Stor-P.) C5 4i, mt. (kenr. Orjeffskin lapset). Os. Säiniö.

Suurpöytä C5 4r.lä, kylä; kirjakauppa.

Suursaari (Hogland) C4 8ko, saari; P³ ja luotsias. (lähellä Suurikylää); meritapp. heinäk. 17 p. 1788. S., Tyttärsaari ja jotkut muut ulkosaaret muodostavat kirkoll. seurakunnan ja kunnan (khl. 22, tk. 40, rk. 30, 1,207 as., 29 km²). *Kk.*: Kiiskinkylä, Suurikylä. *Vuoria*: Lounatkorkia, Pohjas-korkia. *Ks.*: Tyttärsaari (P).

Suursaari C6 3ke, höyry. (toimim. A. Ahlström). Os. Ventelä.

Suur-Tavastila (Stor-T.), mt. (vapaah. Th. Bruun) 2 km ko. Tavastilan as. C4 4e.

Suutarla, mt. (til.om. F. Öfverström)
2 km lu. Strömsbergin tilalta.

Suvalojoki A4 3ke, joki.

**Suvanto* A3 6ke - Korhonen 19,5, - Hemmilä 31, - Jutila 20, - Raudas-
koski 14,3.

Suvanto C6 3r.i, jvi; laski ennen 1818
Vuokseen; ks. Vuoksi.

Suvasvesi B5 3i, jvi (340 km²).

Svartholma C4 6lä, n. v. 1750 perus-
tetun linnoituksen rauniot; antaamus
maalisk. 18 p. 1808.

**Svartti* B2 6r.lä - Penttilä 13,4, -
Lankoski 23,3, - Siuro 15,3.

Svartå, ks. Mustio.

Svartån, ks. Mustjoki.

Sveaborg, ks. Viapori.

Svedja l. Svidja C3 6lo, mt. ja mejj.
(kenr.majuri W. v. Kraemer, ennen
Fleming-suku).

**Svedlin* A2 8i - Uusikaarlepyy 9.

Svenni, Svänni, ks. Vänni.

Svensköy, -sund, ks. Ruotsinkylä,
-salmi.

Svenvik C3 8lu, höyrylait.

Svidja, ks. Svedja.

Svinö C3 8r.e, saari; huviloita ja
höyrylait.

Svinö, saari 3 km et. Porvoosta;
huviloita.

Syddnmaa B3 3lä, raut.as.⁵ ynnä P²
ja S⁸.

Syväsjärvi B4 6lä, jvi.

Syrjälähti B5 3r.i, höyrylait.

Syrjälä, höyrylait. Hirvenluodon et.
rannalla C2 6lä.

Syrjän harju, lähellä Pälkäneen k.
C3 2lä; kaunis näköala (torni).

**Syrjäntaka* C3 2e - Heinäkangas 13,
- Toppola 20,4, - Sappee 16, - Iso-
Evo 19,3, - Lammi 12,3.

**Syrjänsalmi* B6 5ke - Puhos 6,5, -
Kitee 17, - Kesälähti 19.

Syskyänsaari B6 8r.i, mt. ja kirkkoja
(omist. Valamon luostari); asukkaina
munkkeja.

Sysmä B4 7e, pt. (khl. 30, tk. 62,
rk. 28, 9,165 as., 785 km²); P¹, kun.
lääk. ja apt. Eläinmarkkin. k.kylässä
syysk.

Mt.: Hovila (meij.koul.), Nordenlund, Olkkola,
Rapala, Suurikylä, Virtainen, Yskelä; Iola,
Rantala, Varis. Kk.: Joutsjärvi, Liikola, Nik-
karainen, Nuoramoinen (P), Onkiniemi, Särki-
lähti, Väihkylä. Ks.: Suopelto (P, höyrylait.).

**Sysmä* B5 4ko - Maarianvaara 22, -
Taipale 11,3, - Kuusjärvi 7,7, - Pertti-
lähti 15.

Sysmäjärvi B5 5ke, jvi.

Systerbäck, ks. Rajajoki.

Syvinginsalmi B3 6r.lä, kaunis salmi;
lautauspaik. ja höyrylait.

Syväsjärvi B5 5r.p, jvi.

Syvälahti (Sjöfax) C2 6e, sukukart.
ja mejj. (eversti L. Jägerskiöld, hoit.
assess. Kr. Jägerskiöld); höyrylait.

Syvänniemi B4 2r.ka, lankarullat.
(S.n puuteoll.tehd. H. Saastamoinen, Kuo-
pio). Os. Souru.

Syväri A5 7r.e, jvi (114 km²).

**Syyskjärvi* B7 4lu - Suistamo 33,5,
- Pitkärinta 24, - Maisula 16, - Ki-
telä 17.

Säbbskär, ks. Säppi.

**Säfrträsk* C4 4r.lo - Pernaja 23, -
Erlandsböle 18, - Loviisa 20, - Kors-
malm 11, - Porlom 18.

**Säinö* C5 4i, raut.as.⁴ ynnä P² ja
S⁷; - Viipuri 12, - Pienpero 9,8, - Pe-
ron naulatehd. 11.

Säinö, mt. (valtioneuv. Fr. Thes-
leffin perill.); tiilit. ja höyry. (Anders
Wiklund); lähellä S:n as.

Säkkijärvi l. Säkj- C5 4r.lä, pt. (khl.
22, tk. 40, rk. 31, 11,692 as., 899 km²);
P³, apt. ja veistokoul. Kirjakauppa
Suurpääjän kylässä. Mt.: Niemenlautta.
Kk.: k.kyl., Heinlahti, Jokikylä, Kol-
hola, Suurpäälä, Säämäälä, Tapio, Vila-
joki, Yljärvi. Höyrylait.: Tervajoki,
Vilajoki.

*S. - Nisalahti 15, - Urpala 20, -
Vilajoki 7.

Säkylä C2 2e, pt. (khl. 13, tk. 4, rk.
5, 2,238 as., 172 km²); P³. Kk.: k.kyl.
Ks.: Jussila.

*S. - Nuoranne 15, - Köyliö 14, -
Virtsanoja 23.

Säl-, ks. Sjal-.

Sällvik C3 7p, mt. (vuorineuv. A. v.
Julin); höyrylait. Os. Tammisaari.

Säminge, ks. Sääminki.

Säppi (Säbbskär) B2 7e, saari; luot-
sias. ja S:n l. Porin loistomajakka.

**Särkijärvi* A5 6r.ko - Tuupala 8,5, -
Latva 16.

Särkilähti B5 8r.i, kylä ja höyryl-
lait.

Särkilähti, mt. (til.om. Sjöblom) 2 km
ka. Nuhjalan tilalta C2 3e.

Särkilähti (Särklaks), mt. (kun.neuv.
C. Roselius) 1 km ka. Pernajan k. C4
6r.lä.

Särkimoskär A2 8e, saari.

Särkisalo B4 3r.ko, kylä; Ppys.

Särkisalo, ks. Melnitsanpelto.

Särkisyrjä B6 6e, kylä, ent. lahjoit-
tusmaa.

**Särkjärvi* C3 5e - Mustio 16,5 hyv.
m., - Gumnäs 17,8, - Myllykylä 16, -
Kisko 18,3.

Särkkävaara A5 4i, vuori.

Särkkäsaaren saha, ks. Tampereen
teoll.lait.

Säräisniemi A4 4ke, pt. (khl. 49, tk. 27, rk. 43, 3,762 as., 1,889 km²); P³. Kk.: k.kyl., Vuolijoki. Ks.: Vuolijoki (P).

Säteri C2 2ke, mt. (kapt. K. Grönholmin perill.); sijaitsee niemellä virran mutkassa.

Sätös B5 4p, mt. (til.om. J. Wornanen).

Säviä B4 2p, virta ja kanava; höyrylait.

***Säyneinen** B5 2lu - Hankamäki 16, - Aittavaara 17, - Hipanlahti 20.

Säynetkoski B5 6p, saha (N. Nordström); höyrylait.

Säynäjoki B3 8lä, mt. (tal. Säynäjoki).

Sääksjärvi C2 2p, jvi.

Sääksjärvi C4 3e, tulitikkut. (A. W. Gestrin ja Kumppani).

Sääksmäki C3 2lä, pt. (khl. 17, tk. 16, rk. 21, 6,178 as., 263 km²); P³ ja kun.lääk.; höyrylait. k.kylässä. S:n kansanop. ja emäntäkoul. 1 km et. Sillantaan kestik.

Mt.: Lahinen, Itko, Judikkala, Lotila, Rapola, Voipaa; Terinen. Teoll.lait.: Lahinen, Pohja, Valkiakoski. Kk.: k.kyl., Metsäkansa, Tarttila, Valkiakoski. Ks.: Rapola, Valkiakoski (P), Visavuori.

Sääminki (Sä[ä]minge) B5 8r.p, pt. (khl. 33, tk. 58, rk. 25, 9,116 as., 1,009 km²); käsityökoul. ja Savonlinnan reservikompp. (Pääskylahden tilalla). Kirkko Savonlinnassa (kartalla väärin 3 km lä. Savonlinnasta).

Mt.: Aholahdi, Hannolanpelto, Niittulahti; Harjula, Lehtiniemi, Loikansaari, Mönkkölä, Nojanmaa, Pullinlahti, Paaskylahti (maanvilj. ja karj.hoit.koul.), Seppälänmäki, Tynkkylänjoki. Teoll.lait.: Itoniemi, Naistenlahti. Kk.: k.kyl. Matkail.: Kesamonsaari, Kyrönsalmi, Runnavuori.

***Säärinmäki** B4 3p - Peltola 20,5 hyv. m., - Kolari 19 m.

***Sääskjärvi** C4 4lä - Kimoböle 20, - Kausala 8,5, - Salmela 18, - Uusikylä 20, - Elimäki 24.

***Söderbacka**, kestik. Mörtmarkin kylässä B2 3e; - Orrela 16,8, - Ulves 19,5.

Söderkulla C4 5lä, mt. (kenr. luutn. S. A. v. Etterin perill.); maanvilj.koul.; höyrylait. Os. Nikkilä.

Söderkulla, ks. Seeteri.

***Söderkultalahti** A3 7e - Norrena 16,1, - Ollila 20, - Finnsjö 18,9, - Kattilakoski 16,3.

Söderskär C4 5r.e, loistomajakka; luotsias. (Synnersluodolla).

Södersund C2 1r.p, mt.

***Södervartsala** C2 3r.e - Kivimaa 6,9, - Tuomoinen 18,7, - Brändö 21,4.

Södra Björkönen B2 3p, saari.

Sörnäinen l. Söör- (Sörnäs) C3 6ka, esikaupunki ja last.paik. Helsingissä; P³ (kesäaik.); raut.as.³ ynnä S⁶ 3 km Fredriksbergin järjestysasemalta. Läheisyydessä miesten kuritushuone (Helsingin pt:ssä).

Sörnäisten olutt. ja höyry-puusepät., ks. Helsingin teoll.lait.

T.

Taasianjoki (Tessjö å) C4 4lo, joki.

***Taasila** B4 1r.lu - Häkkilä 15, - Kotila 18 m.

Taattinen, mt. (talonpoika) 3 km et. Merimaskun k. C2 5ko.

***Taavetti** (Davidstad) C5 3p, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁸; reservikompp.; kestik.; - Monola 20, - Muurola 19, - Kaipainen 26,5.

Tacksamvik A2 8e, last.paik. ja lähde.

Tahkoranta B5 5p, höyrylait.

Tainionkoski l. Tainik- C5 2ke, suuremmoinen koski; puuhiomo, paperi- ja lankarullat. (Akt.bol. Tornator, toimeenpan. joht. E. Wolff, isännöits. R. Wolff, pääom. 1,500,000); 1 km pituinen rautatie Saimaan rantaan. Sähkökemiallisen tehtaan perustaa yhtiö *Finska elektrokemiska akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup.neuv. W. Hackman, pääom. 1,150,000 mk.). Os. Imatra.

Tainionvirta B4 7ka, virta.

Taipale A5 3lä, mt. (neidit K. Brunon, L. Lagerborg, A. ja M. Furu-hjelm); ent. rautat.

***Taipale** B4 1ke - Ilosjoki 22,8 m., - Schöneman 9 hyv. m., - Aadamila 17.

Taipale B5 4r.i, kreik.ven. kirkko ja seurak. (rk. 3), jonka jäsenet asuvat Liperissä, Kaavilla, Polvijärvellä ja Kuusjärvellä; ei muodosta eri kuntaa; P³ ja apt. — Ks. Liperi.

***T.** - Ylämylly 17, - Liperi 19, - Korpivaara 19, - Sysmä 11,3, - Kuusjärvi 19, - Sotkuma 19,2.

Taipale B5 5p, 2-sulkuinen kanava (pituus 0,6 km, loivuus 5,3 m); höyrylait. Siitä it. T:n vanha kanava, nykyään kuivatokka. — Varkauden l. Ämmän koski 1 km lu. kanavasta.

Taipale B5 5p, puuhiomo, saha, mylly ja kuivatokka (ins. A. Krank).

Taipale B6 5e, höyrylait.

Taipale, luonnonihana huvila Rättijärven ka. päässä C5 4p; höyrylait.

Taipale C6 4ke, kylä ja last.paik. T:n virran suussa (kruunun kalapato); ks. Vuoksi.

Taipaleen höyrys. (*Loimijoki dngs. akt.bol.*) Alastaron pt:ssä.

Taipaleenuoto C6 4i, loistolaiva.

Taipalsaari C5 1r.i, saari; pt. (khl. 23, tk. 41, rk. 29, 3,650 as., 843 km²); P²; höyrylait. k.kylässä. *Mt.*: Turasalo. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Kylänniemi.

**T.* - Savitaipale 27 hyv. h., - Lappeenranta 14, - Kuhala 10.

Taivalkoski I 8p, koski; mahdoton laskea.

Taivalkoski II 8r.lä, pt. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 3,172 as.; Pudasjärven kanssa 11,456 km²); P²*. Kirkko sijaitsi ennen 17 km idempänä, Jokijärven rannalla; pt:n silloinen nimi Jokijärvi. *Kk.*: k.kyl.

Taivalkoski, putous (6 m) lähellä Taivalkosken k.; saha (toiminimi *Candelin-Sohlberg*, omist. ins. K. Th. Sohlberg).

**Taivalmaa* B2 4r.i - Ponsimaa 17,5, - Kärki 9, - Lammi 18,2.

Taivaskero, vuori, ks. Pallastunturi.

Taivassalo (Töfsala) C2 3e, pt. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 2,781 as., 137 km²); P²; höyrylait. k.kylässä. Kirkossa keskiaikaisia seinämaalauksia. *Mt.*: Järpila, Taivassalon Viianen, Vehanen; Isosärkilä, Kahiluoto. *Kk.*: k.kyl. *Hist.*: Helsinki.

Taivassalon Viianen (Töfsala-Vias) C2 3e, mt. (maist. A. Wittfooth).

Takahuhti, kylä ja tiilit. (*Akt.bol. Tiili.* toimeenpan. joht. kaup. E. Jäderholm, maks. pääom. 30,000) lähellä Messukylän k. B3 7r.e.

Takamaa (Rabbelugn) C4 4i, mt. (tuom. vapaah. K. Wrede). Os. Myllykoski.

**Takkala* B3 2r.i - Teyrinieniemi 10 m., - Korppiseniemi 12,5 m.

Takkula C2 2i, mt. ja mejj. (maist. K. Takkula). Os. Lauttakylä.

**Takkunen* I 6ka - Saari 15,5, - Jänkälä 15 m.

Tali C8 6i, mt. (til.om. vapaah. A. Ramsay). Os. Helsinki. — T:n olutt. = Kröckellin olutt.

Tali C5 4i, raut.as.⁵ ynnä P²* ja S⁴. *Tali* (-lis), mt. (til.om. W. Breitenstein ja kaup. E. Buttenhoff) lähellä Talin as.

Talikkalan tupakkat., ks. Viipurin teoll.lait.

**Tallinen* C5 1ka - Savitaipale 22,4 h., - Lappeenranta 17.

Tallmo C4 5lä, mt. (til.om. H. B. Åström). Os. Nikkilä.

Talluskylä B4 2i, kylä; Ppys.

Talonpojanteijo (Bondtykö), mt. (tal. A. Lindstedt) 2 km et. Teijon teht C2 6i. Os. Teijo.

Talosharju, mt. (asioits. A. Voutila) 3 km it. Kinnulan tilalta B5 1lä.

Talvitie B2 4p, mt. (maist. K. Herrgård).

Tammela, khl. 17; tk. 17; C3 3i, pt. (rk. 22, 13,412 as., n. 290 ruots., 708 km²), P¹, piirilääk. ja apt. (Forssassa), kun.lääk. ja hevoshoitoyhd. Tammelan Hippos. *Mt.*: Kojo, Mustiala, Saari, Viksberg. *Teoll.lait.*: Forssa, Kuhala, Lamala, Linikkala, Majasuo, Turpo, Viksberg. *Kk.*: k.kyl., Forssa, Kojo, Mustiala, Teuro, Torro. *Ks.*: Mustiala (P), Porras, Torro.

Tammennpää C2 6i, virkat. (everstiluutn. A. Wasastjerna).

Tammerfors, ks. Tampere.

Tammerkoski, suuremman koski Näsijärven ja Pyhäjärven välillä; putous 18 m.

**Tammijärvi* B4 7ko - Joutsa 20, - Putkilahti 11.

Tammilahti B4 7p, lahti; mt. (neiti Colliander ja teht.om. Salvesen) 5 km p.ko. Lnhangan k.; höyrylait.

TAMMISAARI (Ekenäs) C3 7ke, kpk [rk. 24; jouluk. 96: 2,147, jouluk. 90: 1,953 as. (kirkonkirj.), 1,775 ruots., 174 suom.; tammik. 95: 2,150 as. (henkikirj.)]; raut.as.³, S^(3,5), eläinlääk. ja metodisti-episkopaalinen seurak. Markkin. lokak., eläinmarkkin. toukok. ja syysk. Kaunis asema Pohjan lahden it. rannalla; siltä lahden ylitse. Perust. 1546. *Oppilait.*: ruots. alkeisk. (4 luok.), kk.opettajatarsemin. (ruots.), yksit. ruots. tyttök. (5 luok.). *Pankki*: Yhdysp.

**T.* - Fagnäs 15,5, - Kila 17,3, - Olsböle 20 m., - Gumnäs 20,5 m., - Lapinlahti 20 h.

Tammisaaren luotsias. T:n kpgissa.

Tammisaaren maaseurak. C3 7ke (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 1,941 as., 108 km²); kirkko T:n kpgissa. *Mt.*: Gullö, Lexvall, Vesterby; Dragsvik, Österby. *Kk.*: Skäldö, Skällargård, Tvärminne. *Ks.*: Hermansö, Hvitsand, Hästö-Busö, Jusarö, Odensö.

TAMPERE (Tammerfors) B3 7e, kpk [rk. 20; jouluk. 97: 28,695, jouluk. 96: 26,713, jouluk. 90: 20,132 as. (kirkonkirj.)], 19,303 suom., 802 ruots.; tam-mik. 95: 23,934 as. (henkikirj.)]; raut.as.¹, S², poliisikamari, tullikamari, eläinlääk., yleis. sairaala ja Matkail.yhd. haaraos.

Sijaitsee kummallakin puolella Tammerkoskea; kosken it. puolella olevan kpginosan nimi Kyttälä (Skyttälä). Markkin. lokak.; höyryliike Näsijärvelle ja Pyhäjärvelle sekä Virroille ja Vesilahdelle. Perust. 1779, vapaakppgin oik. 1821.

Oppilait.: suom. reaalitys., ruots. alkeisk. (4 luok., lakkautetaan luokka luokalta), yksit. suom. yhteisk. (ei täydell.), yksit. ruots. yhteisk. (ei täydell.), yksit. suom. tyttök. (6 luok., laajennetaan 3 jatkoloukalla), yksit. ruots. tyttök. (6 luok.), suom. teollisuusk., suom. kauppaop. (2 luok.). *Pankkeja:* 1. Pääkonttori: *Tampereen osakepankki* (v:sta 1898; toimeenpan. joht. R. Laethén, os.pääom. 3 mil.); 2. Haarakkonttoreja: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Vaasan p., Kansallisp., Maanvilj.p. *Kirkkoja:* Vanha kirkko, Aleksanterin kirkko (kaunis), puuvillatehtaan rukoushuone. *Matkail.:* Esplanaadi, Nottbeckin l. englantilainen puisto. *Ks.:* Naistenlahti (satama ja haararata), Pyynikki, Soukkalahti, Tammerkoski.

**T.* - Ylöjärvi 13,8, - Nokia 16, - Lemminkäinen 24,5 m., - Vehmainen 9,5, - Kämenniemi 32,1 (talvitie 18,7).

Tampereen rovastikunta, ks. rk. 20.

**Tamsaari* C2 5ko - Autinen 14, - Röödilä 22 m.

Tana älf, ks. Tenojoki.

Tanila (= suom.l. Danila), mt. (rouv. E. Walldén) 2 km et. Ruokolan tilalta C3 2lä.

Tankajoki II 3ke, joki; kanava Ries-tojokeen venekulkua varten.

Tankar A2 6r.i, loistomajakka ja luotsias.

Tannila, mt. (ins. E. Lindfors) 2 km ka. Sulkavan k. B5 8lä; ks. Tunnilan kestit.

Tapani, virkat. (toht. O. Nordqvist) 2 km it. Kotojärven tilalta C4 5ke; kalansiitoslait.

Tapila C2 6ke, mt. (kaupp. J. F. Mittler).

Tappari C6 4e, tullias. talvisaikaan. *Tappuvirta* B5 6lä, salmi ja höyryl. lait.

Tarjanne B3 6lä, jvi.

Tarvaala B4 3lä, mt. (Suom. valtion); maanvilj.koul. (joht. A. J. Grönvall).

Tasku A3 2e, majakka.

**Tast* A3 7p - Löfbacka 16, - Timmerbacka 21.

Tattara, kylä ja yht.meij. 3 km et. Nakkilan k. C2 2lä.

Taubila l. Walkeamäki C6 4r.lä, mt. a meij., ent. hovitila (kenr.luutn. va-

paah. W. v. Freedericksz); ent. Pyhäjärven lahjoitusmaan kantatila.

Tavvo A3 2ke, niemi, ennen saari; luotsias.

Tavajärvi II 6ka, jvi; tavattoman suuria siikoja.

Tavastby, ks. Hämeenkylä.

Tavastehus, *T:hus län*, *Tavastland*, ks. Hämeenlinna, Hämeen lääni, Häme.

**Tavastila* C4 4e, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹; - Hamina 16,5, - Kymminlinna 13.

Tavastkulla, mt. (til.om. J. F. Mangström). Os. Tikkurila.

Tavastkyro, -*mon*, ks. Hämeenkyrö, -kangas.

Tavela, mt. (til.om. K. Tavela) 2 km p. Kangasalan k. C3 2r.lu.

Tavisalmi, Kuopion pt.n ent. nimi.

Teeriharju A5 1e, vuori (834 m).

Teerijoki, -*järvi*, ks. Terijoki, -*järvi*.

Teeva[aj]la B3 7e, mt. (G. Henriksen, ennen v. Knorring-suku). Os. Tampere.

Tehinselkä B4 7e, Päijänteen selkiä.

Teijo (Tykö) C2 6i, mt. ja meij., rautat. (masuuni) ja konepaja (*Tykö bruks akt.dol.*, isännöits. A. Carlborg, pääom. 400,000); rukoushuone; P^{2*} ja höyryl. lait.

Teisko B3 7i, kpl. (khl. 15, tk. 11, rk. 20, 4,239 as., 373 km²); P³. *Mt.:* Teiskola, Vattula. *Kk.:* Näsijärvi, Pudaistaipale, läntin. kk. *Ks.:* Paarlahti, Terälahti, Viitapohja.

Teiskola B3 7i, mt. (varatuom. A. Tammela); höyryl.lait.

Teljän kaupunki, ks. Ylistaron kylä.

Temmes A4 1e, kpl. (khl. 46, tk. 28, rk. 42, 1,023 as., 448 km²); P⁴. *Kk.:* k.kyl.

Temmesjoki A4 1e, joki.

Temmintaiipale B4 4lu, kylä ja kannas. *Tenetinvirta* Pirttijärvestä Nuasjärveen.

Tengelöjoki (Tengeli älf) I 6e, joki.

Tenhola, mt. (varapresid. H. Ithi-maeus) 4 km lä. Lemun k. C2 3r.ka.

Tenhola, mt. (til.om. Hj. Gulin) 4 km lä. Mervin tilalta C3 2e. Os. Parola.

Tenhola (Tenala) C3 7p, pt. (khl. 1, tk. 18, rk. 24, 4,062 as., n. 260 suom., 349 km²); P³. *Mt.:* Karsby, Lindö, Olsböle, Prästkulla, Skogby; Gennarby, Gretarby, Vestankärr. *Teoll.lait.:* Ekö, Skogby, Trollshofda. *Kk.:* k.kyl., Lindö, Prästkulla, Trollshofda.

**Tenkkilä* l. -keli B4 6ke - Kangasniemi 18,3, - Toivakkala 18,5.

Tennilä II 5e, varakkaan talonpojan omistama talo; suuret porolaumat.

Tennilä, ent. pt., joka käsitti nyk. Kosken ja Kärkölän.

* *Tennijoki* II 6lu, joki.

Tenojoki (Tana älf) II 1lu; 304 km pitkä.

* *Teppo* A4 1e - Risteli 9,7, - Pääskylä 15, - Junntila 18,5.

Tersund C2 6lä, kylä ja höyrylait.; salmi p. kylästä.

* *Terijoki* C6 5i, raut.as.² ynnä P¹, S⁴, tullitoimisto ja ravint.; - Kivennapa 22,5, - Raivola 10, - Vammelsuu 11.

Terijoen olutt. (T. ölbrygg. akt.bol., joht. V. Veltheim y. m., pääom. 125,000) lähellä T:n as.

Terijoki C6 5i, huvilaseutu (pinta-ala 5 km²); P² (kesäaik.), venäl. kirkko, apt. haaraos., 5 km pituinen viertotie T:n asemalle, kasino ja kylpylait.; yli 20,000 kesävierasta; höyryliike Pietariin. *Terijoki* ja *Raivola* muodostavat oman nimism.piirin.

Te[e]rijoki I. *Tervajoki*, ks. *Kronobyinjoki*.

Te[e]rijärvi I. *Tervaj-* A3 7ke, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,098 as., n. 100 suom., 161 km²); P². *Kk.*: k.kyl. (2), *Småbönders* (P).

Terinen (Terdis), mt. (rouv. K. Schaudman) 3 km it. Akaan k. C3 II.

TerraNova, rahvaankiehellä *Kivimäki* C3 2r.i, mt. (kapt. N. Etholén).

Terreniemi I. *Terri-* C4 3ke. mt. (kreivitär S. Aminoff).

Tertti, mt. (til.om. I. Pykkänen) Mikkelin pt:ssä. Os. *Mikkeli*.

Tervahartiala C5 6p, höyry- ja -mylly (A. Mannosen *höyrymylly ja -saha*).

Tervajoki B2 2lä, raut.as.⁴ ynnä S³ ja *Isonkyrön* P¹.

Tervajoki C5 4ke, kylä ja höyrylait.

* *Tervakangas*, talvikestik. *Pihtiputaan* pt:ssä - *Kangas* 16,3, - *Taasila* 20,5.

Tervakoski C3 4ke, mt. ja paperit. (T. akt.bol., Helsinki, isännöits. pääkons. A. F. Wasenius, pääom. 2,000,000). Os. *Ryttylä*.

* *Tervalä* B4 3lo - *Peurakumpu* 20, - *Paanala* 8,4.

Tervalampi, mt. (varatuom. J. W. Brummer) 5 km it. *Nummelan* as. C3 6lä; ruots. pikkulastenkoul. Os. *Nummela*.

* *Tervaniemi* I 4i - *Nikula* 23, - *Maajava* 10,7.

Tervasaaren (Tjärholmen) höyry-, ks. *Haminan* teoll.lait.

* *Tervasalmi* A5 6p - *Iljana* 20,8, - *Pöyhölä* 12,3.

Tervik C4 5i, mt. (kenr. R. Ehrnrooth). Os. *Gammelby*.

* *Tervo* II 5p - *Kulpakko* 22, - *Martin* 11, - *Mattila* 16,5 (talvitie).

Tervola I 8p, pt. (khl. 50, tk. 26, rk. 44, 3,057 as., 1,213 km²); P¹. *Mt.*: *Ruona* (meij.koul.). *Kk.*: k.kyl.

* *Tervola* A5 5lu - *Kajaani* 19,5, - *Illu* 16,3, - *Vimpeli* 18.

Tervola C6 3e, mt. (prokur. W. Söderhjelm).

Tervonjoki C4 3ko, joki.

Tervonsalmi B4 2e, salmi ja kanava (kääntösilta); Ppys. ja höyrylait.

Tervu (-vus) C6 lko, mt. (kaupp. F. W. Wahlberg), ent. lahjoitusmaan kantatila; meijeri.

Terülähti B3 7i, lahti ja höyrylait. *Tessjö å*, ks. *Taasianjoki*.

Tessvär C2 8ko, mt. (kaupp. E. Lutherin perill.).

Teugmo, ks. *Oxkangar*.

Teuroinen C4 4ke, ulkotalo (eversti A. Etholén).

Teuva (Östermark) B2 3i, pt. (khl. 40, tk. 34, rk. 9, 6,277 as., 610 km²); P². *Järvenpään* ja *Närviijoen* kylät *Jurvan* kuntaa ja seurakuntaa kuuluvat T:n nimism.piiriin ja käräjäkuntaan. *Sahoja*: *Tuokkola*, *Varala*. *Kk.*: k.kyl.

Teuvanjoki (Tjöck å) B2 3e, joki.

* *Teyriniemi* B4 1r.lä - *Kotila* 13 m., - *Takkala* 10 m.

Teyrisaari B6 1lo, saari ja höyrylait.

Thor-, ks. *Tor-*.

Thoras C2 5e, mt. (kapt. R. Lindberg); höyrylait.

Thorlax, *Thors*, ks. *Tuorlahti*, *Tuorsi*.

Thorsvik, mt. (til.om. Nyman) 5 km ka. *Bobäckin* kestik. C3 6e.

Thorsö, tiilit. (J. F. Törnström) *Snapertunan* kplissa.

Thule II lke, mt. (mets.hoit. M. W. Wænerberg).

Thusby, ks. *Tuusula*.

Tiala A4 5p, mt. (maamitt. C. Castrén).

* *Tieaho* B6 7p - *Tuunansaari* 15,5, - *Putikko* 14, - *Lamminpää* 15.

* *Tiehaara* A5 8ke - *Palomäki* 18, - *Nurmeksen* kauppalq 12, - *Tiilikka* 22, - *Koskenkorva* 22,5.

Tienhaara, tuleva raut.plf. kesäliikennettä varten 2 km it. *Sorvalin* pfor-multa C5 4ke.

* *Tiilikka* A5 8r.lä - *Tiehaara* 22, - *Rautavaara* 17.

Tiirinselkä B4 7lä, lahti.

Tiirismaa I. -mäki C4 3p, *Etelä-Suomen* korkein vuori (223 m).

Tiistenjoki B3 1e, kylä; Ppys.

Tiittala, mt. (til.om. C. Ph. Lindforss) lähellä *Sulkavan* k. B5 8lä.

Tiitto A4 7r.p, mt. (mets.hoit. O. W. Sanmarkin perill.).

Tiitu, höyrys. (*Johan Kustaa Lagerstedt*, omist. rouv. M. Lagerstedt) 2 km Lapuan asemalta B3 llä.

Tikansaari B6 3e, saari; siinä kapea hiekkaharju

Tikkakoski, saha ja konepaja (*Martin Stenij*, *T:en tehtaat*) 13 km p. Jyväskylältä.

Tikkala B6 3e, raut.plf. ynnä P³ 7 km Onkamon asemalta.

Tikkalanniemi A5 5r.p, talo ja last. paik.

***Tikkurila** (*Dickursby*) C3 6i, raut.as.³ ynnä P² ja S⁸; - Malm 9, - Märtsensby 13, - Hyrylä 17,5, - Nikkilä 20,5.

Tikkurilankartano (*D. gård*) mt. (rakennusmest. C. E. Pehrman) 2 km lä. Tikkurilan as.

Timi, talo 4 km it. Hämeenkyrön k. B3 7lä; sen metsässä 1,000-vuotias honka.

***Timmerbacka** A3 7ke, - Löfbacka 5, - Tast 21.

***Timonen** I 8r.ka - Ukkola 13,4, - Oulu 9,7, - Norrena 15.

Timonsaari B6 8lo, saari.

***Timovaara** B5 2i - Juuka 21,5, - Polvijärvi 10,5, - Kaakkurinaho 11.

Tirno C4 5i, Ppys.

Tirrola, mt. (neiti A. Masalin) 1 km it. Juvan k. B5 5r.e.

Tirva C4 4r.ko, kimröökkit. ja saha (*T. fabr.*, Helsinki, omist. ins. A. Palmberg). Os. Kaipiainen.

Tiukka (*Tjock*) B2 5p, kylä; Ppys.; sotatapp. elok. 11 p. 1808.

Tiurinkoski C6 3p; sen varrella Tiurin vallit (keskiajalta).

Tiurinsaari C5 6ke, saari.

Tiurula C6 li, kreik.ven. kirkko ja seurak. (rk. 2); ei muodosta eri kuntaa. — Ks. Hiitola, Parikkala.

Tiurula, mt. ja mejj. (henkikirj. S. Gulin) lähellä T:n kirkkoa; osa ent. lahjoitusmaata. Os. Hiitola ja as.

Tjusterby C4 5i, mt. ja mejj. (eversti K. Antell). Os. Gammelby.

Tjärholmen, ks. Tervasaari.

Tjock, ks. Tiukka.

Tjock å, ks. Teuvanjoki.

Toby, ks. Tuovila.

Tohmajoki l. Helylänjoki B6 6e, joki; 85 km.

Tohmajärvi B6 5ko, jvi; pt. ja kunta (= T:n ja Värtsilän seurakunnat; khl. 35, tk. 50, rk. 35; T:n seurak. 7,264, Värtsilä 971 as.; Värtsilän kanssa 773 km²); piirilääk. ja apt.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁷. Mt.: Jouhkola, Värtsilä; Eve-

rilä, Niirala. *Teoll.lait.*. Värtsilä. Kk.: Järventaus, Kemie (P), Onkamo, Värtsilä. Ks.: Värtsilä (S).

Toholampi A3 6e, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,899 as., 501 km²); P². Kk.: k.kyl

***Toijala** C3 li, Akaan pt.:n kauppalan-kaltainen k.kyl.; toripäiv. kerran viikossa; eläinmarkkin. syysk.; raut.as.² ynnä P¹, S⁴ ja ravint.; - Halme 18, - Lempoinen 21, - Valkiakoski 17 (talvitie), - Linnainen 13, - Kylmäkoski 14.

Toijalan olutt. (*T. ölbrygg. & vattenfabr.*, *Georg Boesl*), lähellä T:n as.

Toijala, mt. (til.om. J. Mattsson) lähellä Karkun as. C3 1r.lu.

Toikko B3 7i, mt. (kaupp. A. Toikkonen); kauppapaik. ja höyryl.lait.

Toiva C3 4ke, mt. (Tervakosken os. yht.). Os. Ryttylä.

Toivakka B4 5r.i, rukoushuone ja Ppys.; muutetaan pappilan valmistuttua kpliksi.

***Toivakkala** B4 6i - Pieksämäki 22,5, - Tenkkilä 18,5.

***Toivala** B5 lke, kestik. ja höyryl.lait.; Sandelsin asemapaikka kesällä 1808; 4 km leveä salmi lo. kestikievarista; - Kelloniemi (lautalla), - Kasurila 13 m., - Jännevirta 6

Toi[s]vesi B3 5p, jvi (100 m); kylä ja Ppys.

***Toivola** A5 li - Väisälä 7,2, - Rasi 14,6 m., - Kivelä 17,4 m.

***Toivola** B4 8e, kestik. ja P⁴; - Ahvenniemi 14, - Hirvensalmi 20,5, - Hietanen 21, - Penttilä 16, - Mäntyharju 14 (talvitie).

Toivola, ent. kasvatustil. pahantekijöitä varten (joht. vapaah. H. Wrede) 1 km p. Takamaan tilalta C4 4i.

Toivola, mt. (nimism. E. Forssin perill.) 2 km ka. Pyhäjärven k. C6 4lä.

Toivola C6 4e, mt. (til.om. J. Klossner).

Toivomäki C4 3lä, mt. (past.rouv. A. Palm). Os. Järvellä.

Toivon l. Vorssun nahkat., ks. Sortavalan teoll.lait.

Toivoniemi II lke, nimism. virkat., Euroopan pohjoisin maatila; vihanneskasvitarha.

Toivoniemi A5 3lo, mt. (mets.hoit. A. Riddelin). Os. Kajaani.

Toivoniemi C3 2i, mt. (taiteil. Hj. Munsterhjelm).

Toivonoja C4 3ko, mt. (hra K. Sohlberg). Os. Unsikylä.

Toivoranta B6 8lä, mt. (senaat. H. A. Mechelin).

Tolfenäs C2 6e, höyryl.lait.

Tolkki (Tolkis) C4 5ke, höyrys. ja tiilit. (kaup.neuv. *Aug. Eklöf*); höryrl. lait. Ks. Porvoon selluloosatehd.

**Tolonen* I 8i - Virkkula 18,6 (talvitie 17), - Huttala 16,8 (talvitie 16,4).

**Tolvajärvi* B7 2r.1o - Ristisalmi 13, - *Tschokki* 18,5.

Tolvajärvi B7 2lo, jvi; T:n harju, luonnonihana, monta km pitkä, järvi kummallakin puolella.

Tolvanselkä B5 8ke, jvi.

Tolvila C3 1i, mt. (til.om. H. Nyqvist, ennen *Svinhufvud*-suku). Os. Viiala.

Tomtbacka, mt. (til.om. E. Silfvast) 2 km lä. Helsingin pt.:n k. C3 6r.i. Os. Malm.

**Topeno* C3 4lä - *Porras* 24, - *Muurila* 19,2, - *Launoinen* 20,3.

**Toplainen* l. -lasenmäki B5 7ke - *Rantala* 17,5 m., - *Mikkeli* 13,8.

**Toppari* B3 1e - *Lassila* 15,1, - *Jylhä* 14,2.

Toppila A4 1r.p, salmi; Oulun sata-ma-as. (taveraliikenne); 4 km pituinen haaratata; kesähuviloita. — T:n höyrys., ks. Oulun teoll.lait.

**Toppila* A4 3ke - *Kuusisalo* 13,4, - *Marttila* 14,3, - *Junttila* 15.

Toppjoki C2 6i, mt. ja meij. (kaup.neuv. G. W. Edlund); höryrl.lait.

**Toppola* C3 2ke - *Heinäakangas* 21,4, - *Syrjäntaka* 20,4, - *Sappee* 15,5 m. h., - *Laitikkala* 17.

Tor., ks. *Thor.*

Torasjoki B7 2ko, joki.

Torbacka C3 8lu, kylä ja höryrl.lait.

Toriseva, luonnonihana, kapea metsä-järvi 4 km ka. *Virtain* k.

Tornator: lankarullat. C4 3p (*Akt.bol.* T., Ruokolahden pt.); ks. *Tainionkoski*.

Torngrund B2 5p, majakka.

TORNIO (Torneä) I 8p, kpci [rk. 44; jouluk. 96: 1,381, jouluk. 90: 1,250 as. (kirkonkirj.), 902 suom., 348 ruots.; tammik. 95: 1,073 as. (henkikirj.)]; \$, tullikamari ja -vartioas.; yleis. sairaala ja Perä-Pohjolan maamiesseura. Markkin. maalisk. Kreik.ven. kirkko venäl. rajavartioväkeä varten. Perust. 1621 saarelle, joka on kasvanut yhteen länt. joenrannan kanssa; lautta it. joenrannalle. Ruotsin kpci *Haaparanta* (-nda; perust. 1827) 0,7 km lo. T:sta. Rautatie rakennetaan Ouluun. *Oppilait.*: suom. alkeisk. (5 luok., sekak.). *Pankki*: Yhdysp. Ks.: Röyttä.

*T. - *Junes* 3, - *Vallo* 16,5.

Tornion tuomiokunta, ks. tk. 25.

Tornionjoki (Torne[ä] älf) I 6lä; 360 km pitkä; vesistön ala 34,000 km²;

leveys Muonionjoen siihen yhdyttyä 4—500 m, laskussa aina 1,500 m; loh-en- ja siiankalastus.

**Torp* A3 7r.lä - *Bjong* 17,7, - *Gunnila* 7,1, - *Jossgork* 11.

Torpet, mt. (til.om. K. Em. Castrén) 1 km it. *Tornio*sta.

Torpö C1 5lä, luotsias.

Torro C3 3ke, kylä ja mineraalin-löytöpaikka, ent. rukoushuone; läheisyydessä *Torron* suo (ylänkömaata).

Torsanjärvi B5 8r.ka, jvi.

Torsby, kylä lähellä *Pernajan* k.; piispa *Agrikolan* syntymäpaikka.

Torsnäds, ks. *Tuorsniemi*.

Torstila B5 5ke, mt. (til.om. L. Jal-kanen).

Torsö A2 8p, saari.

**Torvinen* II 5p - *Yliaska* 11, - *Vuo-järvi* 13,5.

Tosarby C1 6lä, kylä ja höryrl.lait.; T. *Vestergård*, kruununv. virkat.

Tossavanlahti B4 2lu, lahden perukka ja kylä; höryrl.lait.

Tottesund B2 2p, everst. virkat.; höryrl.lait.

Tottijärvi l. -tki- C3 1p, kpl. (khl. 16, tk. 12, rk. 21, 1,400 as., 61 km²); P¹. Mt.: *Tottijärvi*. Kk.: k.kyl.

Tottijärvi C3 1p, sukukart. (vapaah. H. *Standertskjöld-Nordenstam*, ennen *Kurki*-suku); meijeri.

Toukola (*Majstad*), ks. *Gumtähti*.

Tourula C2 4p, mt. ja lasit. (pulloja; toiminimi *A. Ahlström*).

Tourulan nahkat., ks. *Jyväskylän* teoll.lait.

Tranvik C1 6lä, kylä ja höryrl.lait. *Trollshofda* C3 7r.lu, rautat. (mas-uuni; *Fiskars akt.bol.*).

Trullögrund A3 5lä, luotsias.

Trutklippan A3 5lä, loistomajakka.

Trutören B2 1ke, saari.

Trängsund, ks. *Uuras*.

**Träsk* B2 2ke - *Nygård* 13,6, - *Liina-maa* 19,8.

Träsk C1 6lä, mt. (kaupp. J. E. *Sundström*); Ppys.

Träskvik B2 5ke, talo luonnonihana seudulla; sotatapp. 1808.

Träskvik, ks. *Suoloppi*

Träskända C3 6e, mt. (toht. A. *Törn-gren*, ennen everst.rouv. A. *Karamzine*).

Träskända, ks. *Järvenpää*.

Träsvedja, kukkavilj.laitos (pomologi B. *Lindberg*) 1 km p. *Malmin* as. C3 6r.i.

**Tschuolisjärvi* II 1r.i - *Koppelo* 120 (vesitse taikka porolla), - *Pakanajoki* 20 (vesitse taikka porolla), - *Lahden-perä* 100 (vesitse taikka porolla).

**Tschokki* B6 4ka - Tolvajärvi 18,5, - Korpiselkä 15.

Tuiskula C2 2lä, saha (vapaah. A. Cedercreutz).

Tuiskula, mt. (ins. M. F. Nikander) 8 km it. Angelniemen k. C2 6ri.; höyrylait.

Tulema l. -lo- B7 4e - Kontu (Venäjällä) 27, - Uusikylä 16.

Tulema, mt. (suuriruht. Peter Nikolajevitsch) lähellä T:n kestik.

Tulemajoki l. -lo- B7 4ke, joki.

Tuleman l. Miinalan saha (*W. Hosiaï-noff*) lähellä Salmen k. B7 4e.

Tulliniemen tehd., ks. Kajaanin teoll. lait.

Tulliniemi (Tulludden), Suomen eteläisin niemi, 3 km lä.lo. Hangosta.

Tullu (-llus), mt. (til.om. E. Gyllenberg) lähellä Karkun as. C3 1r.lu.

Tulois, ks. Tuulos.

Tuloma, -joki, ks. Tulema, -joki.

Tulppo, ks. Mäenpää.

**Tulusmäki* B5 8p - Kallislahti 13, - Sulkava 10,5.

**Tunila* C2 6i - Salo 6,1 m., - Vista 22,5.

**Tunnila* B5 6lo, kestik. (kartalla väärin Tannila); - Sulkava 15,5, - Kolkonpää 7,5.

Tuntsajoki II 4e, juoksee Koutajärven lävitse ja laskee Vienanmereen; ks. Oulankajoki.

**Tuohikotti* C4 2ka - Selänpää 22, - Valtola 20.

Tuohilampi, mt. (konttor. Arv. Ziliacus) 2 km ko. Otalammen as. C3 6ke. Os. Nummela.

Tuohimäki, sulkua 6 km Lauritsalasta C5 2lä.

Tuohistonsekä l. Tuohivesi B5 8p, jvi.

Tuokila C2 3i, mt. (til.om. J. Samuelsson).

Tuokkola, höyrys. (*Teuvan meij.os.yht.*, pääom. 10,000) lähellä Teuvan k. B2 3i.

Tuokkola, mt. (tal. J. Tuokkola, ennen reht. A. F. Rosendal) lähellä Hämeenkyrön k. B3 7lä.

**Tuoksalahti* B6 8lä, raut.plf. ynnä Ppys. 7 km Sortavalasta; - Sortavala 11, - Latvasyrjä 19.

Tuokjihupah I 1lä, tunturi (1,085 m).

**Tuomala* A3 5i - Kyrölä 16,2, - Jokela 14,1, - Märsylä 16,2, - Vähähyyppä 25.

Tuomala, mt. (Järvikylän tilaos.yht.) 1 km p. Joroisten k. B5 öke.

Tuomala, mt. (kapt. N. H. Grotenfeltin perill.) 2 km et. Valkolan tilalta B5 7lä. Os. Mikkeli.

**Tuomoinen* C2 3e - Sannainen 10,7, - Rahi 7,2, - Vinkkilä 22,5, - Söderwartsala 18,7.

**Tuorila* B2 7p - Pirttijärvi 16,2, - Honkajärvi 14,5, - Ylikarvia 9, - Siikainen 11.

Tuorla, mt. ynnä *T:n konservit.* (agron. U. Bremer, elnen maanvilj.neuv. M. v. Haartman; myydään erälle os.yhtiölle) 1 km lä. Raadelmaan tilalta C2 6p; maanvilj.koul. Os. Turku.

Tuorlahti (Thorlax) C2 3p, mt. ja meij. (til.om. O. v. Torcken).

Tuorsi (Thors), mt. (neiti N. Gadolin) 2 km lo. Kuusiston k. C2 6p; höyrylait. Os. Turku.

Tuorsniemi (Torsnäs) B2 7r.e, kylä; ent. herrastalo ja lasitehd.

Tuovila (Toby) B2 2lä, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S².

Tuovilanlahti B4 2ko, luonnonihana lahti; sen perukassa T:n tila ja meij. (til.om. O. B. Svahn); P³, kestik. ja hotelli; last.paik. ja höyrylait.

**T.* - Otramäki 14, - Rannankylä 21 m., - Korhola 19 (talvitie 16).

Tupos, raut.plf. 7 km Limingan ja 6 km Kempeleen asemalta.

Tuppuransaari C5 4e, saari ja luotsias.

Tuppurila, höyrys. (kaupp. A. Manninen) 3 km et.ka. Mikkelistä.

Turakkala, mt. (til.om. C. F. Miller) 8 km lo. Juvan k. B5 5r.e.

Turasalo C5 1i, mt. (C. J. Lind); höyrylait.

**Tuvenki* (-ngi) C3 4p, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S²; - Ryttylä 19,2, - Janakkala 6,4, - Hämeenlinna 17, - Kataloinen 22,4.

Turhan olutt., ks. Kristiinan teoll. lait.

Turholma (-holm), mt. (kenr. J. af Lindfors) 1 km lä. Degerönkartanosta C4 5lo; suuri puutarha; höyrylait.

Turja B2 4e, höyrys. (tal. J. Ikkeli).

**Turkkila* C6 5p - Korpiharju 10, - Pampalla 12,8, - Kivennapa 18.

TURKU (Abo) C2 6lu, kpci [rk. 1, kreik.ven. rk. 1; jouluk. 96: 34,964, jouluk. 90: 30,096 as. (kirkonkirj.), 17,884 suom., 11,930 ruots.; tammik. 97: 30,024, tammik. 95: 28,875 as. (henkikirj.)]; raut.as.², S², 2:nen, Turun, tarkk.amp.patalj., venäl. väkeä, poliisikamari, eläinlääk., lääninsairaala, miesten kuritushuone (Kakolanvuorella) ja lääninvankila. Sijaitsee kummallakin puolen Aurajokea. Markkin. tammik. ja syysk., eläinmarkkin. toukok. ja lokak. Baptistiseurak.

(47 henk.) ja metod.-episkopaalinen seurak. Rautatietä rakennetaan Saloon ja Karjan asemalle (valmist. 1899).

I. Virastoja (kunnallisia lukuunottamatta): Turun hovioik. (v:sta 1623); Turun arkkihiippakunnan tuomiokapituli (v:sta 1817; piispanistuin Ruotsin vallan vanhimmista ajoista asti); lääninhall. *Oppilait.*: 1. suom. klass. lys., ruots. klass. lys., ruots. reaalitys., suom. tyttök. ynnä yksit. jatko-op. (3 luok.), ruots. tyttök. ynnä 3 yksit. jatkoluok., ruots. yhteisk. (yksit., 9 luok.), Heurlinin k. (tyttöjä varten; yksit. ruots., 9 luok.); 2. teollisuusk. (suom. ja ruots.), ruots. merik., ruots. kauppaop. (2 luok.), lukkari- ja urkurik., Suom. taideyhk. piirustusk.; kuuromyökkäink. *Pankkeja*: 1. Pääkonttori: Turun Osakepankki (*Åbo aktiebank*, v:sta 1896; toimeenpan. joht. J. O. Wasastjerna, os.pääom. 3 milj.); 2. Haarakonttorit: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Vaasan p., Kansallisp.

II. Seuroja ja yhdistyksiä: Keis. Suom. talousseura (v:sta 1797), Suom. piipia-seura, Suom. evank. seura, Lainopill. yhdist. haaraos.; Auran puutarhanystävien seura, Turun hevostyst. seura, Hevoshoitoyhd. „Hippos“, Siipikarjanhoidon ystävät. *Kirjastoja*: Kaupungin kirjasto, ruots. lyseon kirjasto.

III. Kirkkoja: Tuomiokirkko Nikolaintorin varrella (vihitty 1300; 7 hautakuoria, joissa m. m. Katariina Maunntyttären ja Torsten Stälhandsken sarkofaagit; pääkuorissa freskomaalauksia); Venäl. kirkko Aleksanterintorin varrella. *Yleis. rakennuksia*: Akatemiahuoneus (ennen Turun akatemian, nyk. hovioikeuden y. m. huoneistot) ynnä Juhlasali (seinäfriisejä); Kaupunginhuone (juhlasali), Teatterihuone, Palokunnantalo (konserttisali). *Matkail.*: Turun kpgin hist. mus. (Turun linnassa), Talousseuran mus. (suomal. käsiteollisuutta); Porthanin ja Pietari Braahen kuvapatsaat; Samppalinna (ravint.), Vartiavuori 1. „Observatooriumäki“ (kaunis näköala), Urheilupuisto (polkupyörärata).

IV. Turun linna, Aurajoen suussa, perustettu n. 1300; herttua Juhanan hovi 1562—63; antautui 1563, valloitettu 1597 (valloittaja herttua Kaarle) ja 1599; Vanhan linnan sisusta osittain raunioina.

V. Hist.: Turun kppi sijaitsi alkuaan Koroisten maalla (ks. tätä); muutettiin nykyis. paikkaan n. 1300. Suomen pääkppi Ruotsin vallan aikana sekä

sen jälkeen v:teen 1817. Venäl. polttivat kpgin 1318, tanskal. ryöstivät sitä 1509. Turun akatemia perust. 1640. Väkiluku 1600-luvulla n. 5,000 henk. Venäl. valloittivat kpgin elok. 28 p. 1713, elok. 29 p. 1742 ja maalisk. 23 p. 1808. Turun rauha 1743. Väkiluku 1805 11,300 henk. Palanut syysk. 4—5 pp. 1827. Yliopisto muutettu Helsinkiin 1828.

VI. Ks.: Kupittaa; Nummenmäki ja Raunistula (esikaupunkeita); Ruissalo, Pukki; Koroinen (hist.).

**T.* - Humikkala 17,5, - Naantali 17, - Röödölä 24, - Nautela 16,5, - Puuska 19, - Runko 15, - Kirjala 16,5.

Turun luotsias. Pikisaarella lähellä Turku.

Turun tuomiorovastikunta, ks. rk. 1.

Turun ja Porin lääni ynnä Ahvenanmaa, käsittää khlkunnat 5—14; pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hakemiston lopussa.

Turmaja, sulk. 9 km Lauritsalasta.

Tuurpa, ent. ruutit. (os.yht.), palanut 1890, 1 km p. Keisarinkosken sahalta C5 3r.lä.

**Turssa* C3 1e - Huhti 21,3, - Kylmäkoski 27,8, - Fanttila 20 m.

**Tursola* C3 2p - Huutjärvi 18,5 m., - Pento 16, - Onkkaala 16 m.

Turtola I 6lä, kpl. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 1,680 as.; pinta-ala, ks. Ylitornio); **P²** lähellä kirkkoa ja **Ppys**. 20 km et. kirkolta. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Pello.

Turva, juopposairasten parannuslait. Huvituksen tilalla C2 4p.

Turvalan tiilit. (ins. F. A. Collin) lähellä Kymnlinnan plf. C4 6ko.

Tusby, ks. Tuusula.

**Tuuskkala* B4 8ke - Kirjala 23, - Kälä 22,5, - Hirvensalmi 16,7.

Tuulaskoski C6 3p, saha (kreivi N. Sievers; vuokralalla).

Tuulos (Tu[u]lois) C3 2i, pt. (khl. 18, tk. 15, rk. 17, 1,911 as., 168 km²); **P²**. *Mt.*: Sairiala, Toivoniemi, Ylöskartano; Kartano. *Kk.*: k.kyl.

**Tuunansaari* B6 7lu, saari, jonka Tuunansalmi erottaa Laukansaaresta; keistik.; - Anttola 15, - Joughenniemi 17, - Tieaho 15,5, - Putikko 15.

**Tuupala* A5 6r.ko - Pöyhölä 11,8, - Särkijärvi 8,5.

Tuuri B3 3i, raut.plf. ynnä **Ppys**. 7 km Alavuden asemalta.

Tuusjärvi B5 5ka, jvi.

Tuusniemi B5 2e, pt. (khl. 38, tk. 53, rk. 39, 7,672 as., 414 km²); **P²**. *Mt.*: Mustinlahti. *Saha*: Melalahti, Mustin-

lahti. *Kk.*: k.kyl., Juurikkamäki, Kosula, Melalahti (P), Tuusjärvi.

**T.* - Melalahti 24, - Salonkylä 17 (talvitie 7,5), - Kosula 21,5 (talvitie), - Varislahti 18,2.

Tuustaipale B4 8e, kanava.

Tuusula (T[h]usby) C3 6i, pt. (khl. 3, tk. 20, rk. 15, 5,805 as., n. 1,710 ruots., 271 km²); reservikomp. Malmbyn kylässä. Jokelan as. ympäristöineen kuuluu T:n pitäjään.

Mt.: Johannisberg, Kellokoski (karj.hoit.koul.); Gustafvelund, Haarajoki, Jokela, Järvenpää, Kerava, Nissbacka, Vanhakylä. *Teoll.lait.*: Jokela, Kellokoski, Kerava. *Kk.*: k.kyl. (2, suom.-ruots.), Björkbacka (ruots.), Jokela (suom.), Järvenpää (suom.), Kellokoski (suom.-ruots.), Kerava (2; suom.-ruots. ja ruots.), Klemetskog (ruots.-suom.). *Ks.*: Hyrylä, Kellokoski, Koivula.

Tuusulanjärvi, p. T:n kirkolta; siittä alkaa Tuusulan- l. Koskensillanjoki, Vantaanjoen syrjäjoki.

Tvärminne C3 7lo, kylä; luotsias. Björkskärillä 1 km et. kylästä.

Tykö, ks. Teijo.

Tynkkylänjoki, mt. (til.om. Ikonen) 4 km p. Savonlinnasta.

Tyrisevä C6 5ke, *raut.plf.* (kesäliikenne) 5 km Terijoen asemalta.

**Tyrjä* B6 7ke - Ihala 18,5, - Elisenvaara 22,5; - Kangaskylä 20, - Koitsanlahti 19,5, - Ristlahti 31.

Tyrni B3 6r.lo, mt. (mets.hoit. A. Lindeman).

Tyrnävä A4 1ke, kpl. (khl. 46, tk. 28, rk. 42, 2,964 as., 443 km²); P⁸. *Kk.*: Tyrnävän kylä, Ängeslevä. *Meij.koul.*: Ängeslevä.

Tyrnävänjoki A4 1e, joki.

Tyrväntö (= suom. l. -ndö) C3 2e, kpl. (khl. 18, tk. 16, rk. 21, 1,693 as., 81 km²); Ppys. (Parolan postitoimiston

alainen). *Mt.*: Haukila, Lahdentaka, Lepaa. *Kk.*: Haukila, Lahdentaka. *Ks.*: Lepaa.

Tyrvää (Tyrvis), khl. 12; tk. 2; rk. 6; C2 2r.i, pt. (7,938 as., 540 km²); P¹, piirilääk., apt. ja kutomakoul.; *raut.as.*⁴ ynnä P⁸ ja S⁶.

Mt.: Kaunisto, Rautajoki; Haunia, Katara, Nappari, Vehmainen, Vänni. *Teoll.lait.*: Tyrvään höyry-, Vammalan olutt. *Kk.*: k.kyl., Muistola, Sammaljoki (P), Stormi (P). *Ks.*: Marttila, Vammaskoski.

Tyrvään höyry. (A. Jokinen & J. W. Enqvist) lähellä T:n kirkkoa.

Tytärsaari (= suom. l. Tytterskär), saari (n. 330 as.); rukoushuone ja Ppys.; ks. Suursaari.

Tyrrinvirta B4 4ke, virta.

**Tähtelä* A4 5lu - Mäenpää 20,8, - Pakola 20,3, - Hannula 15, - Laukкала 13.

Töfsala, ks. Taivassalo.

Töjby B2 3lä, kylä; höyry. (merikapt. A. H. Sandelin).

Tölby B2 li, kylä; baptistiseurak. (30 henk.).

Tönnö C4 3ke, mt. (kaup.neuv. J. Askolin).

**Törnänen* II 1e - Koppelo 20 (vesitse), 15 (talvitie); Sodankylän Sompiojärvelle polku, jonka varrella 2 autiotupaa.

Törnävä = Tyrnävä.

Töysä B3 3i, kirkoll. seurak. ja kunta (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 3,101 as., 289 km²); P⁸; *raut.as.*⁵ ynnä P¹ ja S⁸. *Olutt.*: Koskeniska. *Kk.*: k.kyl.

Töysänjoki B3 3p, joki.

Tövlö (Tövlö), Helsingin esikaupunkeita (P¹); T:n puisto, ks. Eläintarha; T:n sokurit., ks. Helsingin teoll.lait.

U.

Uddskär, ks. Ytteruddskär.

Udelnaja C6 6e, *raut.as.*³ ynnä S⁷.

Uguniemi, ks. Uukuniemi.

Uimaharju B6 li, höyrylait.

**Uimaniemi* B4 8lä - Joutsa 16, - Ahvenniemi 19.

**Ukkola* II 7r.lo - Timonen 13,4, - Mannila 15 (talvitie 13,3), - Siipola 27 m. (talvitie 24,5), - Marttila 28 (talvitie 25,5); U:sta Pudasjärven Rissasen tie m. h.

Ukkola, mt. (tuom. A. F. Andersin) 1 km it. Leppävirran k. B5 3e.

Ukonvaara II 6ka, vuori (482 m).

Uled, *Uledborg*, ks. Oulu.

Uleäsalo, -*träsk*, -*älf*, ks. Oulunsalo, Oulujärvi, -joki.

Ulfaby, ks. Ulvila.

Ulkokalla A3 3e, loistomajakka 15 km lä. Kalajoen k.; kartalla asema väärin.

Ulkokrunni (-grunni) I 8i, majakka ja luotsias.

Ullava A3 7ko, kunta ja kirkoll. seurak. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 1,268 as., 422 km²); P⁸.

**U.* - Rimpioja 15.

Ullavanjoki A3 7ko, joki.

Ullavanjärvi A3 8lä, jvi.

Ulrikasborg, ks. Helsinki XIII.

**Ulves* B2 5p - Skogman 20,5, - Elpe 19,8, - Kristiina 9,3 m., - Saaranluoma 14 m., - Penttilä 21,5, - Siiro 27,4, - Söderbacka 19,5.

Ulvila (Ulfby), khl. 10; tk. 3; C2 lr.ko, pt. (rk. 4, 4,979 as., 119 km²); P³ ja reservikomp. Ravaninkylässä. Ulvilan kpk (1865—1858) Kokemäenjoen silloisella laskupaikalla, Vanhassakylässä lähellä kirkkoa; ks. Pori, Ylistaro. *Mt.*: Koivisto, Saari, Sunniemi, Suolisto; Isokartano. *Teoll.lait.*: Harjunpää, Kaasmarkku; tiilit. lähellä Haistilan as. (*B.borgs tegelbr. akt.bol.*, isännöits. kaupp. Frid. Nordqvist, pääom. 250,000; uusi). *Kk.*: Harjunpää, Vanhakylä. *Ks.*: Haistila.

Ummeljoki C4 4i, puuhiomo (*U. träslip.*, omist. rouv. N. Blaise). Os. Myllykoski.

Unaja, ks. Ruoppi.

Unarijärvi II 5r.lä, jvi.

Unnukka B5 3e, jvi.

***Unnunkoski** C6 1e, kestick., höyryl. lait. ja Ppys.; luonnonihana seutu; -Siirlahti 21,4, - Honkala 18.

Untamala C2 3p, rukoushuone.

Uomainen B7 4p, kylä ja metsänhoitoalue; mets.hoit. virkat. (mets.hoit. G. A. Roschier). Os. Kitalä.

Uosukkala C6 3i, kylä; ent. lahjoitusmaa.

Uotila C4 2p, virkat. (tal. A. Isokuortti).

Upalinko (-ngo), mt. (til.om. K. F. Lindeström) 3 km lo. Raision k. C2 6lu. Os. Turku.

Urajärvi C4 4p, jvi; kartalla väärin Uuraj-.

Urajärvi C4 1e, mt. (H. v. Heide- man). Os. Anianpelto.

Urberga, mt. (maist. A. W. Gadolin) 1,5 km it. Oitbackan tilalta C3 6e.

Urdjala (Urdjala) C3 1e, pt. (khl. 17, tk. 17, rk. 21, 9,757 as., 565 km²); kun.lääk., apt. ja reservikomp.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹. *Mt.*: Honkola, Matku, Nuutajärvi. *Teoll.lait.*: Bobbins, Honkola, Menoinen, Nuutajärvi. *Kk.*: k.kyl. (2), Honkola, Kokko, Mellola & Taipale, Nuutajärvi.

Uronjoki, ks. Lappfjärdinjoki.

Urpala, mt. (pankinkas. G. Åkesson) Mikkelin pt:ssä. Os. Mikkeli.

***Urpala** C5 3ka - Säkkijärvi 20, - Pyterlahti 16.

Urpalanjoki C5 3ke, joki (80 km).

Urtivaara I lka, vuori.

Uskela C3 5lä, pt. (khl. 9, tk. 9, rk. 7, 3,354 as., n. 270 ruots., 157 km²). Postios. Salo. Maanvieremä 1770, 1824 ja 1827. *Mt.*: Pettilä, Veitakkala; Fulkkila, Kangari, Kärki, Nokka, Pahka- vuori. *Kk.*: Moisio, Salo, Veitakkala.

Uskelanjoki C3 5lu; 42 km pitkä.

Uskinsaari C6 1i, saari; höyryl.lait.

Uspenskin raut.plf. ja hautausmaa 3 km Pargalan asemalta C6 6e.

Utajärvi A4 2lä, kpl. (tulee kirkkoh. kunnaksi 1/899; khl. 46, tk. 28, rk. 42, 4,257 as., 1,730 km²); P³. *Mt.*: Myllyranta, Vuala; Kolehmainen. *Rautat.*: Kurimo. *Kk.*: Juorkuna (P), Niska, Utajärven kylä. *Ks.*: Merilä, Myllyranta. Pyhäkoski, Vuala (P ja S).

Utakoski A4 2lo, koski.

Utra B6 3ke, koski ja kanava; kaksi sahaa (toinen saarella) ja lasit. (*Eger-ton Hubbard & Co.*, kommandiittiyht. Pietarissa, isännöits. A. A. Armstrong; lasiteht. vuokrannut *Nordische Glasindustrie-Gesellschaft*, Pietari). Os. Joensuu.

Utravesi B6 7lä, järvenselkä.

Utsjoki II 1p, pt. (khl. 51, tk. 24, rk. 45, 433 as., melkein kaikki lappalaisia; 2,950 km²); P¹. Inariin vievän polun varrella Mierasjärven ja Petsikon autiotuvat. *Mt.*: Jomppala, Onnela. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Rastekaissa.

Utti (Uttis) C4 4i, raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S⁴; Utin nummella sotatapp. kesäk. 28 p. 1789.

Utö C2 7e, saari; loistomajakka (majakassa kirkko), tullivartio- ja luotsias; 115 as.

Utön C2 8ko, saari.

Uksu, saha (Suom. valtion; vuokrannut *Bergverksakt.bol.* „Ladoga“) lähellä Ylä-Uuksun kylää B7 4lä; ei käynnissä.

Uuksunjoki B7 3lä, joki; 110 km.

Uukuniemi (Ugun-) B6 7p, pt. (khl. 28, tk. 47, rk. 36, 4,907 as., 537 km²); P¹; höyryl.lait. k.kylässä. *Mt.*: Vieremä. *Kk.*: k.kyl., Kalattoma.

Uurainen (Uurais), ent. Kuukkajärvi B4 3lo, pt. (khl. 45, tk. 38, rk. 19, 3,006 as., 402 km²); P³. *Kk.*: k.kyl. *Ks.*: Minkkilä.

Uuras I. Uuraansalmi (Trångsund) C5 4e, salmi Ravansaaren ja ka. siitä sijaitsevan Uuraansaaren välillä; Viipurin last.paik. Uuraansaarella (kpgin oma), Ravansaarella (kpgin vuokraama) ja kolmella vähemmällä saarella; P¹, S^(3,5), hotelli, höyryl.lait. ja tullivartioas.; venäl. pattereita.

Uuraan luotsipaik. (Ravansaaren, Ryövälniemen ja Tuppuransaaren luotsiasemat).

***Uurave** B4 2p - Keitele 22,5, - Korpi- lahti 14,5, - Rannankylä 13,5 (talvitie), - Sika-aho 14,5.

Uusihovi, mt. (eversti W. Chatelainin perill.) 1 km lä. Enson puuhiomolta. Os. Enso.

UUSIKAARLEPY (Nykarleby) A2 8ke, kpk [rk. 11; jouluk. 96: 1,093, jouluk. 90: 1,097 as. (kirkonkirj.)], 1,087 ruots.,

10 suom.; tammik. 95: 969 as. (henkikirj.); S^(3,5). Kaunis asema Lapuanjoen rannalla. Yksit. kaperaitein. rautatie rakennetaan Kovjoen asemalle. Perust. 1617, kpkioik. 1620, palanut 1858; sotatapp. lähellä kpkia kesäk. 24 p. 1808. *Oppilait.*: ruots. kk.opettajasemin., yksit. ruots. tyttök. (2 luok.). *Pankki*: Vaasan p. *Ks.*: Karleborg.

**U.* - Gästgifvars (Pietarsaaren pt:ssä) 12,9, - Gästgifvars (Munsalassa) 17,3, - Svedlin 9, - Silfvast 16.

Uusikaarlepyy, tk. 32; A2 8ke, maaseurak. (khl. 42, rk. 11, 3,618 as., 278 km²); kirkko U:n kpgissa. *Mt.*: Kuddnäs. *Teoll.lait.*: Haraldsfors, Nygård. *Kk.*: Forsby, Kovjoki, Socklot. *Ks.*: Alön, Bonäs, Juutas, Kuddnäs.

Uudenkaarlepyynjoki, ks. Lapuanjoki.

Uusikartano, ks. Kaidanoja.

UUSIKAUPUNKI (Nystad) C2 8ke, kpk [rk. 3; jouluk. 96: 4,039, jouluk. 90: 3,908 as. (kirkonkirj.), 3,413 suom., 483 ruots.; tammik. 95: 3,428 as. (henkikirj.)]; S¹ (venäl. ja tanskal. osasto; merenalainen kaapeli Ruotsiin, ks. Sundholma). Kaksi kirkkoa; vanhempi, rakennettu 1623—29, ei enää käytännössä. Markkin. lokak. Perust. 1617. U:n rauha 1721. *Oppilait.*: suom. lys. (kunnallinen, 5 luok., yhteisk.). *Pankkeja*: Pohjoism. p., Vaasan p.

**U.* - Männäinen 8,2.

Uudenkaupungin luotsiasema lähellä kpkia.

Uudenkaupungin maaseurak. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 621 as., n. 50 ruots., 42 km²); reservikomp.; kirkko kpgissa. *Ks.*: Puttsaari.

Uudenkaupungin loistomajakka, ks. Isokari.

Uusikirkko (Nykyrka) C2 3ke, pt. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 4,874 as., 245 km²; P³ (os. Uusikirkko, Turun l.). *Mt.*: Harikkala, Sundholma, Tuorlahti. *Teoll.lait.*: Männäinen. *Kk.*: k.kyl. (2). *Ks.*: Sundholma.

Uudenkirkon- l. Männäistenjoki, juoksee Laitilan ja Uudenkirkon kirkkojen ohieste.

Uusikirkko (Nykyrka) C6 5lä, pt. (khl. 21, tk. 43, rk. 31, 12,095 as. joista n. 30 venättä puhuvaa, 1,011 km²); P¹ (os. Uusikirkko, Viipurin l.), kun.lääk., eläinlääk. ja apt.; *raut.as.*³ ynnä P¹ (os. Uudenkirkon as.) ja S⁷. U:n kansanop. lähellä kirkkoa. Lehtikuusimetsä (n. 1 km²), alettu istuttamaan 1788.

Mt.: Halila, Kirkkojärvi, Kitula, Kuuterselkä, Leistiä, Peippola, Vammelsuu; Kaupiala, Kerpola, Kunttila, Mäkiemäki. *Teoll.lait.*: Merisuo, Uudenkirkon olutt. *Kk.*: k.kyl., Anttanalä (P), Kanneljärvi, Kaukjärvi, Metsäkylä-Vammelsuu, Sykiälä. *Ks.*: Halila (P), Halolanjärvi, Jukkola, Kaukjärvi (P), Vammelsuu (P).

Uudenkirkon olutt. (*Juhana Pesonen*, Pietari) lähellä Kirkkojärven kestik. C6 5lä.

**Uusikylä* B7 4ke - Tulema 16, - Pitkäraanta 20.

**Uusikylä* (Nyby) C4 3i, *raut.as.*⁴ ynnä P¹ ja S⁶; - Lahti 22, - Järvi 16,5, - Kuivanto 10, - Kausala 20, - Sääskjärvi 20.

Uusikylä (Nyby), mt. (rouv. C. af Forselles) lähellä U:n asemaa; juustomeijeri.

Uusikylä, ks. Marttila.

Uusimaa (Nyland), maakunta, johon kuuluu *Uudenmaan läänistä*: Raaseporin, Lohjan ja Helsingin khlkunnat sekä Pernajan khl. paitsi Orimattilan, Iitin ja Jaalan pitäjii; *Viipurin läänistä*: Pyhtään, Kymyn, Sippolan, Suursaaren ja Vehkalahden kunnat Kymyn khlkuntaa; *Turun läänistä*: Kiskon pt.n it. osa.

Uudenmaan lääni käsittää khlkunnat 1—4; pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hakemiston lopussa.

**Uusisalava* B2 8i - Ylpeiari 8,8 m., - Rahkola 17,3 m.

**Uusitalo* I 6ke - Rantatuomas 16 h., - Pääkkölä 30 m. h.

Uusitalo, mt. (til.om. S. Koskinen) lähellä Haaviston kestik. C3 6p.

Uutuanjoki (Munkälven) II 2lä, joki.

V.

Vaahersalo B5 6lä, mt. ja mej. (til. om. O. Ekman); höyryl.lait.

Vaahersalo B6 7r.lä, saari.

**Vahtola* C5 4e - Kaislahti 9, - Römpötti 10.

Vahtova B5 3i, saha (S. A. Chydenius).

Vaajasalo B5 1e, saari; suuremmin näköala.

**Vaakaniemi* B3 7i - Keihänlahti 12, - Pihhari 15 hyv. m., h., - Jutila 8 (talvitie).

Vaakeri, ks. Fagervik.

Vaala A4 4p, satama, matkail.maja ja höyryl.lait.; P³ ja S⁵; mt. (Oulun sahalaitos os.yht. ja toiminimi J. W. Snellman G:son).

Vaani (Vaanis) C2 2lä, mt. (kaupp. P. I. Sallmén).

Vaanila C3 6lä, mt. (kun.neuv. C. Heitmannin perill.); parantola ja kneipiläinen vesiparannuslait. (kesäaik.). Os. Lohjan as.

*Vaara I 4e - Kokkovaara 11, - Ranta 16,5.

*Vaara B6 5e, talvikestik.; - Hälvä 12,5, - Kesälahti 15.

Vaaraniemi A6 7lo, niemi ja höyryl. lait.

Vaaraslahti A4 8e, kylä ja höyryl.lait.

Vaarniemi, mt. (puutarh. C. M. Rajalin) 1 km ka. Isoisten tilalta C2 6lä. Os. Turku.

VAASA (Vasa), virall. nim. Nikolainkaupunki (Nikolaistad) B2 1p, kpmi [rk. 9, kreik.ven. rk. 1; jouluk. 97: 13,010, jouluk. 96: 12,838, jouluk. 90: 10,297 as. (kirkonkirj.), 7,758 ruots., 2,434 suom.; tammik. 95: 10,639 as. (henkikirj.)]; raut.as.², S^(2,3), Vaasan hovioik. (v:sta 1786), lääninhall., 3:s, Vaasan tarkk'amp. patalj., eläinlääk., lääninvankila, Lainopill. yhd. haaraos. ja Vaasan läänin maanvilj.seura. Kainis asema. Baptistiseurak. (106 henk.) ja metod.-episkopaalinen seurak.

Oppilait.: suom. reaalityl., ruots. klass. lys. (reaalios. luokilla 5—8), ruots. tyttök. (valtion) ynnä yksit. jatko-opisto (3 luok.), yksit. suom. tyttök. (5 luok.), teollisuusk. (ruots.), merik. (ruots.).

Pankkeja: 1. Pääkonttori: Vaasan os. pankki (*Wasa aktiebank*, v:sta 1887; toimeenpan. joht. kaup. neuv. J. Kurtén, os. pääom. 4,5 milj., vararahasto n. 1,8 milj.); 2. Haarakonttoreja: Suomen p., Yhdysp., Pohjoism. p., Kansallisp. *Yleis. rakennuksia*: Residenssirakennus (hovioikeuden ja lääninhallituksen istuntohuoneet), Kaupungintalo, Palokunnantalo (teaatteri); Luteril. kirkko, Venäl. kirkko. *Matkail.*: Sandvikin huvila (ulkoravintola ja puisto), Pohjanmaan hist. mus. *Hist.*: Perust. 1606 (nimellä Mustasaari) siihen missä nyk. Vanha Vaasa sijaitsee; sai Vaasan nimen 1611. Sotatapp. kesäk. 25 p. 1808, jonka jälkeen kpmia ryöstettiin. Paloi elok. 3 p. 1852 ja rakennettiin sen jälkeen nyk. paikkaan. Virall. nim. Nikolainkaupunki v:sta 1855. *Ks.*: Brändö (P), Korsholma, Vanha Vaasa (läänsairaala), Vaskiluoto.

*V. - Sten 15,5, - Nissas 16,3, - Nygård 14,5, - Snickers 10,9 (talvitie).

Vaasan lääni, käsittää khlkunnat 40—45; pinta-alan ja väkiluvun suhteen ks. taulu hahemiston lopussa.

Vaasan ala- ja ylärovastikunnat, ks. rk. 9 ja 10.

Vaatervuori B4 5ka, vuori (227 m).

*Vahala C2 li - Nuoranne 20, - Rauma 21, - Hinnerjoki 18, - Irjanne 21,4.

Vahto C2 4e, kpl. (khl. 14, tk. 6, rk. 2, 789 as., 83 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.

Vahvajärvi B4 8e, jvi.

Vainikka, mt. (maamitt. J. Fröjldlund) 1 km it. Kiiskilän tilalta C5 4ke.

Vainikkala, tuleva raut.as.⁵ 12 km it.ka. Simolan as. C5 4lä.

Vaivio B6 3lä, matkail.kylä.

Vakkala C3 1p, höyryl.lait.

Valaja, mt. (til.om. A. Gumerus) lähellä Rantsilan k. A4 3ke.

Valamo B6 8e, luonnonihana saari-ryhmä (khl. 28, tk. 47). Pääsaari 30 km²; siinä V:n luostari (perust. 992; 3 kirkkoa) luoteesta päin maahan pistävän lähdän rannalla, sekä 6 vähempää kirkkoa. Luostarin vieressä hotelli (vapaa elanto), höyryl.lait. ja munkkien työpajat. *Ks.*: Pyhäsaari.

Valkeajärvi B3 6r.p, raut.plf. 7 km Pihlajaveden asemalta.

Valkeakoski, ks. Valkiakoski.

Valkeala C4 4p, pt. (khl. 23, tk. 41, rk. 29, 10,967 as., 930 km²).

Mt.: Jukko, Kirjokivi, Oravala, Valkeala; Anttila, Mettalo, Ojasela. *Teoll.lait.*: Kannuskoski, Kuusankoski, Kymin tehd., Tirva, Valkeala, Voikka. *Kk.*: k.kyl. (2). Kinansaari, Kannuskoski, Kouvolan kylä, Kouvolan as., Kymin tehd., Oravala.

*V. - Kouvola 13, - Selänpää 14.

Valkeala, mt. ynnä mejj. ja höyrys. (til.om. A. N. Colliander) lähellä Valkealan k. Sen tiluksista on lohkaistu Lappolan metsäpuisto (omist. Kymin os.yht.). Os. Kouvola.

Valkeamäki, ks. Taubila.

Valkeasaari C6 6lä, raut.as.² ynnä S⁷, ravint. ja venäl. tullias.

Valkiakoski I. -Ikea- C3 Iri, koski ja 2-sulkuinen kanava (pituus 630 m, loivuus 5,3 m); puuhiomo, selluloosa- ja pahvit., paperit. ja saha (*Akt.dol. W.*, joht. kruununv. Th. Granberg y. m., maks. pääom. 1,600,000); P¹ ja höyryl. lait.; rukoushuone rakennetaan.

*Valkiakoski C3 Iri, kestik. ja hotelli; - Kärjenniemi 8, - Toijala 17 (talvitie), - Onkkaala 18 (talvitie), - Huittula 10,3, - Sillantaka 16 (vesitse).

Valkiakosken olut- ja virvotusjuomat. (*J. Fr. Schmausser*) lähellä V:n tehdasta.

Valkila C3 1p, mt. (apt.om. K. Molin, ennen Späre-suku). Os. Tampere. — Pirkkalan vanha kirkko sijaitsi 0,7 km lä. V:n tilalta.

Valkjärvi C6 3e, pt. (khl. 25, tk. 44, rk. 32, 6,695 as., 449 km²); P^{2*}. *Mt.*:

Veikkola; Pähkinämäki. *Kk.*: Vuonukala, Vuoksentaka. *Ks.*: Oravaniemi (höyrylait.).

**V.* - Kiviniemi 21,5 m., - Lehtokylä 13,1 hyv. m., - Pasuri 11,5 m., - Lautsilta 14,5 hyv. m., - Mäkrälä 23 m.

Valkjärven lahjoitusmaa, ks. Veikkola.

Valkola A4 li, mt. (J. Valkola); venesatama ja höyrylait.

Valkola B5 7lä, mt. (viskaali W. Dunajeff). Os. Mikkeli.

Vallgrund B2 1p, saari, jonka salmi erottaa Raippaluodesta.

Vallinkoski C5 2ke, suuremoinen koski (putous 7,7 m).

**Vallo* I 8p - Tornio 16,5, - Mikkola 10,5.

Valsö[r]arna A2 7lä, loistomajakka. *Valtimo* A5 8p, jvi; tuleva kirkkoh. kunta, kirkko Haapajärven kylässä.

**Valtola* C4 2i - Pölli 22, - Tuohikotti 20.

Vammalan olutt. (John Lindberg, omist. Maria Lindberg) 2 km Tyrvään asemalta C2 2i.

Vammaskoski C2 2r.i, koski (putous 4 m); Turun läänin suurin silta (180 m).

Vammavaara I 6r.ka, vuori (240 m).

**Vammelsuu* C6 5e, kestik., tullivartioas. ja Ppys. (kesäaik.; Terijoen posti-toimist. alainen); - Kirkkojärvi 23, - Terijoki 11, - Raivola 10, - Mustamäki 22.

Vammelsuu, mt. (J. Thornton) lähellä V:n kestik.

**Vamppala* C6 3lä - Pienpero 18,7 m., - Kämärä 21,2, - Kuusa 27, - Hotakka 20,8, - Mannikkala 20,2.

Vamppala, mt. 0,5 km ko. Heinjoen k. C6 3lä.

Vampula (= suom. l. -mb-) C2 2e, kpl. (tulee kirkkoh.kunnaksi 1899; khl. 13, tk. 2, rk. 5, 2,720 as., 139 km²); p2*. *Mt. ja saha*: Jonkka. *Kk.*: k.kyl.

Vanaja (Vånå) C3 4p, pt. (khl. 18, tk. 16, rk. 22, 2,745 as., 225 km²); Ppys. (Hämeenlinnan postikontt. alainen). *Mt.*: Harviala, Katinen, Perttula (kasvatuslait.). *Kk.*: k.kyl., läntin. kk. *Ks.*: Hattelmala, Vanajanselkä.

Vanajanselkä C3 2lä, jvi; Hämeenlinnan ohitse kaakkoiseen suuntaan ulottuvan vesistön nimi Vanajavesi.

Vanantaka C3 4ke, sukukart. (luutn. H. J. Standertskjöld). Os. Leppäkoski.

Vandroock C2 5e, saari; V:n salmi siittä etelään.

**Vanhainen* I 6lä - Kaishannu 20 m., (talvitie 18), - Filpus 13 m.

Vanhakartano (Gammelgård) C2 4p, mt. (valtiopäiväm. F. Björni; ent. Jägerhornin tila).

Vanhakartano (Gammelgård), mt. (til. om. Alex. K. Ehrnrooth) 2 km p. Lammink. C3 2i.

Vanhakavupunki (Gammelstaden), Helsingin alkuperäinen paikka Vantaanjoen suussa (kosken putous 6 m); Helsingin vesijohdon pumppulaitos; höyrylait.

Vanhakylä B2 5i, kylä; Ppys.

Vanhakylä (Gammelby), Ulvilan kirkonkylä C2 1r.ko; siinä virran ent. laskupaikka ja Ulvilan kpi (1865—1858).

Vanhakylä (Gammelby), mt. (kapt. Åströmin perill.) 2 km lo. Järvenpään as. C4 5lä.

**Vanhala* B4 8r.i - Mikkeli 16, - Partti 16,5.

Vanhakukkari, saha (H. Nyström) lähellä Oulaisten k. A3 4ka.

Vanhamoisio (Gammelgård Grönkulla), virkat. (ins. Rydman) 2 km p.lu. Strömsbergin tilalta C4 5p.

Vanhasalmi B4 8i, salmi.

Vanha-Seppälä, mt. (yliopp. J. G. U. Tuominen) lähellä Piikkiön k. C2 6p.

Vanha Suomi (Gamla Finland), se osa Suomea, joka kuului Venäjään v:sta 1721 ja 1743 v:teen 1811.

**Vanhatalo* I 6e - Yliniva 13, - Kaishannu 14,5 m.

Vanha Vaasa (Gamla Vasa) B2 1r.i, Vaasan kpgin entinen paikka; siinä Mustasaaren kirkko (ent. hoviok. talo) ja kpginkirkon rauniot; raut.plf. 6 km Vaasasta; lääninsairaala ja apt.; ks. Korsholma, Vaasa.

Vanha Viipuri (Monrepos) C5 4ke, sukukart. (vapaah. P. Nicolaj); kaunis ja avara puisto. Os. Viipuri.

Vanjärvi C3 6lä, mt. (kamarijunk. Hj. Linder).

Vantaanjoki (Vanda å) C3 6i; pituus 80 km, leveys alajuoksussa 15—18 m.

Vanuvuori, vuori 1 km ka. Koivumäen tilalta B5 3r.p; näkötorni.

Vappari (Vapparn), merenaukko Paaraisten pt:n ja Kaksikerran kplin välillä C2 6lä.

Varala B2 3r.i, höyryy. (yhtiö).

Vargata C1 6lä, kylä; höyrylait.

Vargö, ks. Susiluoto.

Vargön, ks. Viapori.

Varheenmaa B2 8e, mt. (talonpoika).

**Variksela* C6 4e - Palkeala 11 m., - Mäkrälä 6, - Korkeamäki 18, - Riiska 10,5, - Lipola 18,9 hyv. m., - Sudenhäntä 16, - Kiviniemi 25, - Metsäpirtti 21.

Varis, virkat. (kaupp. A. F. Sahlberg) 2 km it. Sysmän k. B4 7e.

**Variislahti* B5 4p - Kuusjärvi 11,2, - Tuusniemi 18,2.

Varissaaren saha = Haapakosken kouvusaha.

Varjakka A4 1lu, mt. (kapt. G. Franzen). — V:n ent. laivaveist. (omist. Oulun sahalaitos.yht.; saarella). Os. Oulu.

Varkaansaaha C5 2r.lä, saha (T. & J. Salvesen).

Varkaantaipale B5 7e, suluton kanava (pituus 0,4 km); höyryl.lait. ja luotsias.

Varkaus B5 5p, rautat. (valssilaitos), manuf.tehd. ja konepaja sekä saha (*Paul Wahl & Co*) saarella lu. Ämmäkoskesta. V:n tehtaanseurak. (oma pappi; rk. 3°), 916 as.) kuuluu Leppävuiran kuntaan; P1, S(2,3) ja höyryl.lait.; lääkäri ja apt. haaraos.

*V. - Kansala 23, - Kinnari 11, - Häyriälä 25,3 (talvitie 19).

**Varpakylä* B7 2ka - Karatsalmi 17, - Aittakoski 21.

Varpanen C4 2i, raut.plf. 8 km Mäntyharjun asemalta.

**Varparanta* B5 6e, kestik. ja höyryl.lait.; - Oravi 20,5, - Savonlinna 22,5 (talvitie 17).

Varpasalo B6 5r.lu, saari.

Varsinais-Suomi (Egentliga Finland), maakunta, johon kuuluu Turun ja Porin läänistä seuraavat khlkunnat: Vehmaan, Mynämäen, Maskun, Piikkiön ja Halikon (paitsi Kiskon pt.:n it. osaa).

Vartsala, saari, jossa Södervartsalan kestik. C2 3r.e.

Vartsalo (-sala) C2 6r.i, höyry. (*Wartsala ängs. akt.bol.*, Turku, joht. kons. Alfr. Jacobsson y. m., isännöits. V. Spiik, pääom. 210,000); höyryl.lait.; virkat. (til.om. O. Olsoni) saarella, 1 km ka. V:n sahalla. Os. Salo.

Vasa, ks. Vaasa.

Vaskiluoto (Vasklot) B2 1ke, saari; Vaasan kpgin ulkosatama ja satama-as. 4 km Vaasan asemalta. — V:n höyry., ks. Vaasan teoll.lait.

Vaskio (-skis) C2 6ko, rukoushuone.

Vaskivesi B3 5i, jvi.

Vassor B2 2lu, kylä; höyry. ja höyryl.lait

Vastila C4 4e, kylä ja Ppys. Ruotsinpyhtään pt.:ssä (kartalla raja Elimäkeä vastaan väärin).

**Vatala* B6 3r.ka - Kemie 14, - Huhtilampi 16,5, - Kiihtelysvaara 24,5.

Vattola, ks. Karkkila.

**Vattula* II 8p - Inget 17,7, - Maanselkä 14,3.

Vattula B3 7r.i, virkat. (ins. C. G. Rostedt); höyryl.lait.

Vatula B3 7lä, kylä; reservikomp. kasarmi ja höyryl.lait.

Vaulo II 8lu, autiotupa.

Veckas, Pernajan pt.:n vaivastalo 1,5 km p.lu. Pernajan k.; höyry. (kaup-neuv. *Joh. Askolin*) 2 km lu. Pernajan k. C4 6r.lä.

Veckelaks, ks. Vehkalahti.

Veckoski, ks. Vehkakoski.

Vedenoja, raut.plf. 4 km Laihian asemalta.

**Vedensuu* A6 7e - Lieksa 13,5 (talvitie); - Paalasmaa 20,5 (talvitie).

Vederlaks, ks. Virolahti.

Vehanen C2 3e virkat. (tal. J. Stöör).

Vehkajärvi B3 8ka, kylä ja jvi; rukoushuone; ks. Sahalahti, Kuhmalahti.

*V. - Pohja 14, - Harmoinen 20,5 hyv. m.

Vehkakoski B3 6lä, saha (toiminimi *F. W. Gustafsson*, omist. rouv. M. A. Gustafsson); höyryl.lait.

**Vehkakoski* (Veckoski) C4 5ke - Porvoo 13 (lähellä V:koskea m.), - Nikkilä 18.

**Vehkala* B4 2e - Virkko 20,5, - Vesanto 10,5.

Vehkalahti, mt. (kaupp. N. Timonen) Haapajärven kylässä Nurmeksen pitäjää.

**Vehkalahti* B2 8e - Jaara 20, - Koski 20, - Suodenniemi 19,5.

Vehkalahti, höyry. (*A. Jokinen & J. W. Enqvist*) 1 km it. Oriveden as. B3 8lä.

**Vehkalahti* B4 8lo - Koskipää 13,5, - Ahvenniemi 21.

Vehkalahti (Veckelaks l. Vekk-) C5 3e, pt. (khl. 22, tk. 40, rk. 30, 9,419 as., 699 km²); kirkko Haminan kpgissa. Postios. Hamina.

Mt.: Mäntlahti, Reitkalli, Summa, Vilniemi; Brakila, Myllykylä, Poitsila. *Teoll.lait.*: Keisarinkoski, Metsäkylä, Onkamaa, Ristniemi, Tervasaari. *Kk.*: Husula, Kannusjärvi & Kitula, Kuorsalo, Pyhältö, Reitkalli, Tammio, Vilniemi. *Ks.*: Turpa.

Vehmaa (-mais), mt. (tal. K. Vehmaa, ennen Wegelius) 4 km it. Tyrvään k. C2 2r.i.

Vehmaa (Ve[h]mo), khl. 6; tk. 5; rk. 3; C2 3e, pt. (3,310 as., 202 km²); P2. *Mt.*: Maarjärvi, Nuhjala, Puotila, Ristinkylä; Bergvik, Koski, Pihloinen, Sunila, Särkilahti, Viianen. *Kk.*: k.kyl., Sunila. *Ks.*: Vehmassalmi.

**Vehmainen* (-mais) B3 7r.ka, raut.as. (pys.) ynnä S²; - Tampere 9,5, - Huutjärvi 10,5.

**Vehmainen* B5 5lä - Pieksämäki 15, - Virtasalmi 12,5, - Puikkola 12,5.

Vehmainen B5 5e, mt. (hoviok.neuv. H. B. Grotenfeltin ja maanvilj.neuv. G. Grotenfeltin perill.).

Vehmainen B5 7lu, kylä; Ppys.

Vehmainen C6 4lä, mt. (Suom. valtion; vuokr. A. Reudolphin perill.), ent. lahjoitusmaan kantatila.

Vehmalainen C2 4r.lä, Mynämäen ent. kpl.; yhdistetty Karjalaa n. 1860.

***Vehmassäki** A5 7p - Rutakko 25,7, - Rautavaara 22

Vehmassalmi (Vemoviken), kapea lahti. alkaa Nuhjalan kohdalta ja ulottuu 12 km luot. päin.

Vehmersalmi B5 3ko, salmi ja höyrylait.; rukoushuone.

Vehmo, ks. Vehmaa.

Vehoniemi C3 2lu, kylä; harju (kainis näköala ja torni).

Veijo B4 5e, mt. (til.om. W. Engström).

Veikka, mt. (til.om. K. Häkkänen) 4 km ka. Hirolan as. B5 7lä. Os. Mikkeli.

Veikkola, mt. (til.om. K. Timonen) 5 km et. Vihdin k. C3 6lä, Hiidenveden rannalla.

Veikkola C6 3ka, mt. (Suom. valtion), ent. Valkjärven lahjoitusmaan kantatila.

Veitakkala C3 5lä, mt. ja meij. (kun. neuv. C. G. Rosenberg). Os. Salo.

***Veitsikka** B4 5lä - Petäjavesi 12,5 hyv. m., - Kettula 12,5 hyv. m.

Vejans, kylä ja Ppys. 5 km it. Kirkonniemen pformulta C3 5r.ka.

Vekarusjärvi B7 2ke, jvi.

Vekkelaks, ks. Vehkalahti.

Vekkoski, ks. Vehkakoski.

Vekrotniemen höyrys., ks. Viipurin teoll.lait.

Veksalo (Vexala) A2 8ke, kylä; ks. Dcmarbacka.

Velkua I. Palva C2 5p, kunta ja kirkoll. seurak. (khl. 6, tk. 5, rk. 3, 520 as., 25 km²); Ppys. (Taivassalon posti-toimist. alainen).

Vemo, ks. Vehmaa.

***Ventelä** A3 4r.lo - Roukala 15,8, - Manninen 11,3, - Petäjistä 25, - Jutila 22,5, - Sorvari 15.

***Ventelä** (Vend-) C3 6lä - Lohjanummi 4,3, - Kirkonkylä 12,8, - Nummela 13,9, - Hyvelä 20 m.

Ventelä (Vend-) C6 3ke, mt. (kruunuv. W. Rönneberg), ent. Ventelän I. Vuosalmen lahjoitusmaan kantatila; P³.

Vendjäs C3 3p, mt. ja saha (til.om. J. Toivosen perill.); Suomen ehkä suurin navetta.

Vendjänsaari B4 2r.i, virkat. ja meij. (til.om. A. Rosberg); höyrylait.

Vepsa C6 4lo, mt. (tal. J. Sjöblom), ent. lahjoitusmaan kantatila.

Verellä I. Vär[r]älä C4 4ke, mt. (va-paah. O. A. Wrede); rauha 1790. Os. Korja.

Verho C4 1lä, mt. (til.om. E. Borgström); maanvilj.koul.

Verkkomatalla C5 6i, loistolaiiva ja luotias.

Verknäs, ks. Rihtiniemi.

Verla C4 2e, koski; puuhiomo ja pahvit. (W. träslip. & pappfabr.; kauppa-yht.). Os. Selänpää.

Vermasvuori C3 2ke, vuori; laaja näköala.

Vernitsa C6 4p, mt. ja meij. (Suom. valtion); osa ent. Pyhäjärven lahjoitusmaata. Os. Sortanlahti.

***Vesala** A4 2p - Paavola 19,8, - Pino-niemi 11,8.

Vesanka B4 5p, raut.as. (pys.) ynnä P⁸.

Vesanto B4 2lo, kpl. (khl. 39, tk. 56, rk. 39, 3,684 as., 305 km²); P¹ ja apt. haaraos.; höyrylait. k.kylässä. **Kk.**: k.kyl., Sonkarinsaari, Vesijärvi. **Ks.**: Sonkarinkylä (P).

***V.** - Viitela 18,3, - Vehkala 10,5, - Pää 18,4, - Hautamäki 16.

Vesijako C3 2ko, jvi, laskee sekä itään päin Päijänteeseen (tätä laskuhaaraa ei löydy kartalla) että Nerosjärveen. Läheisyydessä V:n kruunupuisto.

Vesijärvi B3 8lo, jvi.

Vesijärvi C4 1e, jvi.

Vesijärven I. Anianpellon kanava C4 1e, 1-sulkuinen; pituus 1,3 km, loivuus 3 m.

Vesijärvi C4 3p, last.paik. ja höyryl. lait.; raut.as.³ (kesäaik. matkust.) ynnä S⁷; 4 km pituinen rautatielinja Lahden asemalle. — Ks. Loviisa.

Vesikoski A4 5ka, mt., saha ja rautat. (ei käynnissä; til.om. A. Snellman).

Vesikoski, hevos- ja vanunaulat., vanutuspaja ja mylly (W. akt.bol., toimeenpan. joht. asemapäällik. A. L. Granfelt, pääom. 250,000) 3 km ka. Loimaan as. C2 4r.i.

***Vesikoski** C3 3r.lä - Hurskala 13, - Kallio 18, - Niinjoensuu 17, - Levä 17.

Vesilähti (-laks) C3 1ke, pt. (khl. 16, tk. 12, rk. 21, 6,774 as., 467 km²); P¹. **Mt.**: Heikkilä, Laukko, Palho, Suomela; Iloinen. **Saha**: Laukko. **Kk.**: k.kyl., Na[a]rva (P). **Ks.**: Kinnari.

***V.** - Halme 7,5, - Lempoinen 9,6 (talvitie).

Vesiniemi B5 8lä, mt. (til.om. F. Weber).

***Vesivehmaa** (-hmais) C4 1e, kestik. ja Ppys.; - Kurkila 18, - Vääksey 9, - Lahti 21,5 m., - Vierumäki 18, - Kalkkinen 27 hyv. m.

Vessölandet C4 5ka; perattu salmi sen ja mannermaan välillä.

Vestanfjärd C2 8p, kpl. (khl. 9, tk. 8, rk. 7, 1,572 as., 100 km²); P³. *Mt.*: Gräggäs; Brännboda, Vestanvik, Östanå. *Teoll.lait.*: Illo. *Kk.*: Vestanfjärdin kylä, Östanå.

Vestankvarn C3 7p, mt. (omist. Uusmaalainen yliopp. osakunta); karj.hoit. koul. ja V:n maamies- ja emäntäkoul. Os. Mustio.

Vestankärr C2 6e, mt. ja meij. (maist. Cl. Stenroth); höyrylait.

Vestankärr, mt. (rustitilall. G. Holmberg) 5 km lu. Tenholan k. C3 7p.

Vestanvik, mt. (til.om. K. Engberg) lähellä Vestanfjärdin k. C2 8p.

Vesterbotten, ks. Länsipohja.

Vesterby C3 7ke, mt. (vapaah. M. Hisinger).

Vestergård, virkat. (varanimism. M. Laurén) lähellä Kemiön k. C2 6e.

***Vesterkulla** C3 7i - Fagnäs 23, - Degerby 13 m., - Mustio 16,5, - Kirkonkylä 22.

Vesterkulla, mt. (til.om. K. Eklund) 3 km p. Oitbackan tilalta C3 6e.

Vesterkulla C4 5lä, mt. (til.om. J. A. Hagelstamin perill.). Os. Helsinki.

Vesterön ja **Österön** A2 8lo, yhteenkasvaneita saaria.

Vestlahti C2 8p, höyrys. ja laiva-veistämö (kapt. A. W. Sjöholm); höyrylait. — Ks. Sjöholm.

Vesunti (-nda) C3 2e, mt. (til.om. G. A. Karén). Os. Parola.

Veteli (Vetil), ent. Yliveteli (Öfvervetil) A3 7i, pt. (khl. 43, tk. 31, rk. 13, 3,529 as., 482 km²); P¹ ja emäntäkoul. *Kk.*: k.kyl., Pulkkinen, Räkinko (P).

Vetelinjoki, ks. Perhonjoki.

Vetterkulla B3 8e, mt. (hovineuv. F. W. Palmroth).

Vexala, ks. Veksalo.

Vexiö, ks. Vääksy.

Vianto B4 2ko, kylä ja virta.

Viapori (Sveaborg) C3 6r.ka, linnoitus 3 km ka. Helsingistä, A. Ehrensvärdin perustama 1748; rakennettu 7 saarelle (Vargön, Svartö-saaret, Gustafsvärd, Långörn y. m.); venäl. linnaväkeä, venäl. kirkko ja Ehrensvärdin hautapatsas. Paitsi linnaväkeä n. 1,500 as., jotka kuuluvat Helsingin kuntaan Pkonttori ja S³. Antaumus toukok. 3 p. 1808, pommitus elok. 9—11 pp. 1855.

Vias, ks. Viianen, Taivassalon Viianen.

Viborg, ks. Viipuri.

Vichtis, ks. Vihti.

Vidskären, ks. Kiuskerit.

Vidskärsnaukko C2 7ke.

Viekkijärvi A6 7lä, jvi.

Vienola, mt. (toht. K. E. Olin) lähellä Ikaalisten k. B3 7lä.

***Vieremä** A4 6e, kylä; tuleva kirkkohkunta; kestik; - Partala 19,5, - Marttisenjärvi 14,8, - Haapajärvi 26,2 hyv. m.

Vieremä B6 8lu, mt. (leht. A. Th. Genetz).

Vieri C4 1lu, mt. ja meij., rautat. (kankirautaa), manuf.- ja öljyt. (*W. bruk*, omist. kun.neuv. K. v. Fieandt).

***Vierumäki** C4 1ka, kestik. ja Ppys.; - Heinola 14, - Järvi 11, - Ahtiala 16, - Vesivehmaa 18.

Vierumiden ampumarata ja Suom. sotaväen leiripaikka 3 km it. V:n kestik; P¹ (kesäaik.).

Vihanti A3 4i, kpl. (khl. 47, tk. 29, rk. 40, 2,979 as., 477 km²); raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S¹. *Kk.*: k.kyl.

***Vihko** B5 7lo - Kyyrö 17, - Hietaanen 19,5, - Mikkeli 20,5, - Anttola 31, - Mäntyharju 30.

Vihtavaara (ei Vihti-) A6 1lo, vuori. **Vihti** (Vi[c]htis) C3 6lä, pt. (khl. 2, tk. 19, rk. 23, 7,146 as., n. 720 ruots., 531 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.; Länsi-Uudenmaan kansanop.

Mt.: Hiiskola (kalansitoslait.), Härkäla, Irjala (pens.), Kopu, Kotkaniemi, Lahnuus, Olkkala, Vanjärvi; Kirvelä, Koikkala, Kourla, Ojakkala (hevoshoit.koul.), Paaksalahti, Salmi, Tervalampi (pikkukoul.), Tuohilampi, Veikkola. *Teoll.lait.*: Hiiskola, Kirvesniemi, Korpi, Palajärvi, Pyyslammi. *Kk.*: Jokikunta, Kortjärvi, Niuhala, Pietila, Vihtijärvi. *Ks.*: Vuorela.

Viiala C3 1ke, raut.as.³ ynnä P¹ ja S¹.

Viiala, mt. (til.om. W. E. Krusberg) lähellä V:n as.

Viialan lasit. (pulloja; *Akkas ängs. akt.bol.*) lähellä V:n as.

Viianen, mt. (tal. K. Vehanen) Vehmaalla; ks. Taivassalon Viianen.

Viik, ks. Viik, Vik.

Viikarin laatikko- ja puulaattat. (*Wiikari akt.bol.*, Tampere, toimeenpan. joht. kaup. K. Hjorth, pääom. 300,000) 4 km ka. Karkun as. C3 1r.lu.

Viikoinsekkä B6 4i, jvi; kanavan kautta yhteydessä siitä länteen päin sijaitsevien vesien kanssa.

Viinjärvi B5 4r.ko, jvi.

Viipastunturi II 1lo, vuorijakso.

Viipulanieni B6 8i, mt. (toht. H. Backman).

VIIPURI (Viborg) C5 4i, kpki [rk. 31, kreik.ven. rk. 2; jouluk. 96: 23,472, jouluk. 90: 20,763 as. (kirkonkirj.), 14,903 suom.. 3,139 ruots., 2,721 muun kielistä; jouluk. 95: 15,981 as. (henkikirj.)]; raut.as.¹ (ravint.), S³, 8:s, Viipurin, tarkk'amp.patalj., venäl. väkeä, poliisikamari, eläinlääk., lääninsairaala, diakonissalait. ja lääninvankila. Mark-

kin. maalisk. ja lokak. Vesijohto v:sta 1892. Velodroomi. Kpgin ulkopuolella venäl. linnoituksia.

I. *Virastoja* (kunnallisia lukuunottamatta): Viipurin hovioik. (v:sta 1839), kreik.ven. hengell. konsistoori ja piispanistuun, lääninhall. *Oppilait.*: suom. klass. lys., ruots. klass. lys. (ynnä kunnan kustantama reaalios.), suom. reaali-lys. (ei täydell.), suom. tyttök., ruots. tyttök. ynnä 2 yksit. jatkoluok., suom. yhteisk. (yksit., v:sta 1898); suom. merik., suom. teollisuusk. (v:sta 1898), suom. kauppaop. (1 luok.), lukkari- ja urkurik.; venäl. reaalk. (8 luok.), venäl. tyttökymn. (8 luok.). *Pankkeja*: 1. Pääkonttori: Pohjoismaiden pankki (*Nordiska aktiebanken för handel och industri*, v:sta 1873; johdokunnan puheenjoht. W. Burjam, os.pääom. 10 milj., vararahasto 3,5 milj.); 2. Haarakonttoreja: Suomen p., Yhdysp., Kansallisp., Maanviljelysp. *Yhdistyksiid.*: Lainopill. yhd. haaraos., Viipurin läänin maanvilj.seura, Viipurin läänin hevostyst. seura, Matkail.yhd. haaraos.

II. *Kaupunginosa*: 1. kpgin pääosassa: Ent. Linna (kpgin vanhin osa), Salakka-lahti, Repola, Pantsari lahti, Havi, Anina, Papula; 2. luoteessa (Turunsillan kautta yhteydessä pääosan kanssa): P. Annan Kruunu (vanhoja valleja), Hiekka (P), Viipurin esikaupunki, Saunalahti. *Esi-kaupunkeita*: (Viipurin pt.:ssä): 1. luoteessa: Sorvalinsaari, Likalampi; 2. pohjoisessa: Pikiruukki (Beckbruket); 3. idässä: Kolikkomäki, Tiiliruukki. *Hautausmaita*: Ristimäki, Sorvali. *Satamia*: Pohjoissatama (Salakka-lahti), Eteläsatama. *Lastauspaikkoja*: 1. kpgissa: Hiekka, Kirkkosaari; 2. lo. kpgista: Uuras (P ja S; ks. tätä).

III. *Kirkkoja*: Vanha suomal. kirkko (maaseurak.; keskiajalta), Uusi suomal. kirkko (suom. kpkiseurak.; kaunis), Pietari-Paavalin kirkko (ruots. kpkiseurak. ja saksal. seurak.); Venäl. tuomiokirkko, Eliaankirkko (venäl.), Katol. kirkko. *Yleis. rakennuksia*: Hovi- oikeudentalo (Raatihuoneentorin varrella), Kaupungintalo, Kaupunginteatteri, Kansakoulukartano (konserttisali). *Matkail.*: Viipurin linna (saarella; venäl. päällikköhallitus; sisusta uudestaan rakennettu), Pyöreä torni (osa ent. kpgin muuria), ent. Tuomiokirkko (nyk. venäl. artilleriavarasto), Kaupungin-museo; Esplanaadi, P. Annan kävely-paikka; Huusniemen puisto (1 km ko. kpgista). *Ks.*: Vanha Viipuri (matkail.), Papula (matkail.).

IV. *Hist.*: Viipurin linna perust. n. 1300. Kpkioikeudet 1403. Venäl. piiritivät

kpkia 1495, 1555 ja 1556, valloittivat 1710; venäl. hallussa ja Vanhan Suomen hallituksen keskus v:teen 1811. Piispanistuun 1554—78 ja 1618—1711. Väkiluku 1700-luvun alussa n. 2,000, 1800-luvun alussa n. 1,400 henk.

**Viipuri* - Mälkki 13, - Juustila 17, - Mutalahti 15, - Mannikkala 13,5, - Säiniö 12, - Kaislahti 19, - Pien-pero 19.

Viipuri, rk. 31; C5 4ke, maaseurak. (khl. 21, tk. 43, 20,595 as., n. 120 ruots., 1,096 km²); kirkko V:n kpgissa.

Mt.: Hanhijoki, Hortana, Juustila, Kananoja, Kiiskilä, Korpela, Kyllälä (kasvatustilait.), Lavola, Liimatta, Perojoki, Rakkolanjoki, Saarela, Suur-Merijoki, Suur-Pero, Säiniö, Vanha Viipuri, Ykspää, Ylivesi; Autio, Herttuaala, Hä-mäläinen, Häyry, Ihantola, Lyykylä, Maaskola, Naulasaari, Nurmela, Pien-Merijoki, Pietila, Porlampi, Posselinna, Rapattila, Rasalaiti, Rikkala, Räsäsiä, Talli, Vainikka, Vitsataipale, Äikäs. *Teoll. lait.*: Herttuaala, Hovinmaa, Juus-tila, Kellkala, Kinteri, Naulasaari, Nikitiinin puuvillat., Nurmi, Pero, Rakkolanjoki, Rapu- koski, Rättijärvi, Salmisen nahkat., Säiniö, Talikkalan tupakkateht., Ykspää, Yläsäiniö, Vekrotniemi. *Kk.*: Alasomme, Juustila, Kelk- kala, Kilpeenjoki, Kyllälän kasvatustilait., Lyy- kylä, Mannikkala, Nuijamaa, Nurmi, Rakkol- anjoki, Sorvali (Mon Repos), Tervajoki, Uuras (Ravansaari), Ykspää, Ylasomme, Yläsäiniö. *Ks.*: Juustila (S), Karisalmi (raut.as.), Nuija- maa (P), Pälli (sulku), Rakkolanjoki, Ryövä- lliniemi, Rähkä (sulku), Rättijärvi (S), Sai- maan kanava, Suomenvedenpohja, Taipale, Tienhaara (raut. plf.), Uuras.

Viipurin lääni, käsittää khlkunnat 21—29; pinta-alan ja väkiluvun suh- teen ks. taulu hakemiston lopussa.

Viipurin lahti, ulottuu Viipurista Tuppuransaarelle saakka. — *Viipurin kujanjuoksu*“ heinäk. 3 p. 1790.

Viir[r]jet A3 4lä, torppa; sotatapp. huhtik. 16 p. 1808

Viisijoki C6 6p, joki.

**Vitatala* B4 4r.p - Vesanto 18,3, - Pää 21,3, - Kuhjo 13,3.

Vitapohja B3 7r.i, lahdenperukka ja höyryl.lait.

Viitasaari, tk. 39; B4 li, pt. (khl. 45, rk. 19, 9,027 as., 1,222 km²); P¹, kun- lääk. ja apt.; höyryl.lait. lähellä kirk- koa. H. G. Porthanin syntymäpaikka.

Mt.: Muikunlahti, Lakomäki. *Saha*: Hinkkanen. *Kk.*: Haapaniemi, Huopana, Ilmolahti, Keitelempohja (höyryl.lait.), Kiiminki, Kolima, Muurue, Suovanlahti, Vuoskoski. *Ks.*: Hilma, Huopana, Surula (P), Vuori lahti (P).

**Vitikka* C5 4p - Mutalahti 18, - Kuurmanpohja 15,5, - Leppälä 18.

Wijk (omistajan kirjoitu-tapa) l. Stor- vik C2 6e, mt. (merikapt. vapaah. Gust. Wrede, hoit. vapaah. Alex. Wrede).

Vik, mt. (everstiluutn. C. Brakel) 1 km et. Pirkkalan c. B3 7e. Os. Nokia.

Vikin karjakartano C3 6i, virkat. (rouv. Th. Wasenius). Os. Malm.

**Vikajärvi* II 5lä - Apukka 11, - Hautala 14 m., - Ylinampa 22; maantie rakennetaan Sodankylän kirkolle.

Vikom, mt. (merikapt. J. Fogelberg) 4 km ka. Navon k. C2 5i.

Vikoberg C2 6p, mt. (til.om. K. v. Wendt). Os. Turku.

Viksberg C3 3ke, mt. ja *W:n olutt.* (omist. rouv. Stälström); V:n kutomo = Forssan kutomo.

**Vilajoki* C5 4lo, kestik. ja höyryl. lait.; - Säkkijärvi 7, - Nisalahti 8.

Vilakkala C6 4ke, mt. (til.om. H. A. Sjöman) ja meij.koul.; kestik.; - Metsäpirtti 16,8, - Sakkola 7, - Yläjärvi 22.

Vilaniemi C5 4e, höyryl.lait.

Vilhelmsdal, ks. Runni.

Viljakansaari B5 8lo, saari.

Viljakkala B3 7ke, kpl. (khl. 11, tk. 1; rk. 6, 2,570 as., 174 km²); P³. *Mt.*: Haveri, Muotainen. *Kk.*: k.kyl., Karhi. *Ks.*: Haveri.

**Viljalahti* B5 6lu, kesäkestik.; - Oravi 20, - Kangaslampi 18,5, - Koivumäki 16.

**Viljaniemi* C4 3ke - Orimattila 9, - Mallusjoki 15, - Herrala 15.

**Villala* B6 5lä - Humuvaara 10, - Rasti 19,5, - Kumpuranta 13.

Villikkala C4 4e, mt. (kreivi F. Berg, hoit. vapaah. O. A. Wrede). Os. Koria.

Villilä, mt. (E. Sirén) 2 km ka. Pitkäniemen plf. B3 7e. Os. Tampere.

Villilä C2 2r.lä, mt. (tal. Fr. Pohjola).

Villinki (-nge) C4 5lo, mt. (valtioneuv. W. Wideman); höyryl.lait. Os. Helsinki.

Villmanstrand, ks. Lappeenranta.

Villnäs, ks. Askainen, Louhisaari, Vilniemi.

Villlahti (-htis) C4 3p, raut.as.⁵ ynnä P² ja S⁷; Nastolan pt.:n ent. nimi.

Vilniemi (Villnäs) C5 3r.e, mt. (prof. Z. J. Cleve). Os. Hamina.

Vilppula, ks. Filppula.

Vilheinen, mt. ja *W:n tiilit.* (omist. kun.neuv. K. Stjernvall) 1 km et. Messukylän k. B3 7r.e. Os. Tampere.

**Vimpeli* A4 6ko - Tervola 18, - Pussila 14.

Vimpeli (Vindala) B3 1i, pt. (khl. 44, tk. 36, rk. 12, 2,998 as., 241 km²); P¹. *Kk.*: k.kyl., Sääkejärvi.

Vingo C3 8lo, höyryy. (*W. ängs. akt. bol.*, Turku, toimeenpan. joht. kauppa. C. W. Burmeister, pääom. 150,000).

**Vinkkilä* C2 3ke - Mäenkylä 19,5, - Männäinen 22,1 m., - Sannainen 18,8, - Tuomoinen 22,5.

G. A. *Winqvistin* olutt. (G. A. *Winqvists ölbryggeri i Mäntsälä*, omist. Alfr. Nordström) Mäntsälän k.kylässä.

Vivala C3 4p, mt. (vapaah. H. G. Boije); V:n väkiviina- ja hiivat. (*Wirala sprit- o. jästfabr.*, Helsinki, omist. Nääsän väkiviinateht. os.yht.). Os. Tuusula.

Virasund C4 6ke, salmi.

Virdelä, ks. Virtelä.

Virdnituoeddar I 1e, tunturi (908 m).

Virdois, ks. Virrat, Virtainen.

Virkkala (Virkyby) C3 5ri, raut.plf. ynnä Ppys. (Mustion postitoimist. alainen) 9 km Mustion asemalta.

Virkkala, ent. höyryy. lähellä V:n pilformua (ko. Kirkkonkylän sahalta); mt. (rouv. Kronqvist).

**Virkko* B4 4p - Oikari 18,1, - Vehkala 20,5.

**Virkkula* I 8i - Soronen 9,9 (talvitie 5,6), - Mikkola 18,5, - Tolonen 18,6 (talvitie 17), - Koppelo 26.

Virmajärvi C5 1ke, jvi.

Virmasvesi B4 2ka, jvi.

Virmo, ks. Mynämäki.

Virmo d, ks. Mynäjoki.

Viro[n]joki C5 3ke, joki.

Virojoki C5 3e, kylä; apt. haaraos. ja kirjakauppa; toripäiv. kesäk. ja lokak.

**Virola* A4 7i - Niemelä 16 m., - Petäjämäki 13,5.

Virolahti (Vederlaks) C5 5p, pt. (khl. 22, tk. 40, rk. 30, 7,943 as., 473 km²); P¹.

Mt.: Alaurpala, Harju (maanvilj.koul.), Pajulahti, Pyterlahti. *Teoll.lait.*: Pyterlahti. *Kk.*: k.kyl., Klamilä, Orslahti (P), Pihlaja, Pitkäpaasi, Pyterlahti, Ravijoki, Vaalmaa, Virojoki. *Ks.*: Pitkäpaasi, Pyterlahti (kansanop.), Virojoki (apt. haaraos.).

Virranta, mt. (nimism. R. O. v. Becker) Retuisten kylässä B5 2lä.

Virrat l. Virtai l. -rtoi (Virdois) B3 5i, pt. (khl. 44, tk. 37, rk. 20, 7,836 as., 1,064 km²); P¹, kun.lääk. ja apt.; höyryl.lait. k.kylässä. *Teoll.lait.*: Virtain villakehrutehd. *Matkail.*: Toriseva. *Kk.*: k.kyl., Kurki, Liedenpohja, Toivesi (P), Uurasenkylä, Vaskivesi.

Virtain villakehrut. ja kutomo B3 3r.ka (*Wirtain kehruu- ja kutomatehd. os.yht.*, isännöits. N. Tainio, maks. pääom. 100,000).

Virta A4 8i, talo (tal. P. Nissinen) = Runebergin „Kauppi“; Koljonvirran ylitse vievää Virransillan läheisyydessä sotatapp. lokak. 27 p. 1808;

Dolgorukin muistopatsas it. sillasta; ks. Pölkkyeniemi.

Virta B5 1i, mt. (til.om. K. H. Pelkonen ja J. A. Miettinen). Os. Juankoski.

Virtai, Virtoi, ks. Virrat.

**Virtala* B4 5r.lä - Haavisto 17 m., - Petäjavesi 15 hyv. m.

**Virtala* B5 4ke - Hasumäki 12 (talvctie), - Ruunaletto 15, - Rummukkala 22, - Palokki 8,5.

Virtaniemi, luotsias. 2 km et.ka. Koi-viston k. C5 6ke.

Virtasalmi B5 5lä, rukoushuonealue ja kunta (khl. 32, tk. 56, rk. 26), kuuluva Pieksämäen seurakuntaan; tulee eri kirkkoh.kunnaksi. Postios. Kantala. Pinta-ala ja väkiluku, ks. Pieksämäki. Kk.: k.kyl.

**V.* - Hännilä 18,5, - Vehmainen 12,5.

Virtelä (Vird-) B7 4r.e, kylä ja tullias.

Virtoinen (Virtois) I. Liljefors C4 1r.p, mt. ja meij. (kun.neuv. M. Tandefelt).

**Virtsanoja* C2 4p, rukoushuonealue, Ppys. ja kestik.; - Oripää 11 h., - Matkusjoki 15 h., - Säkylä 23.

Virvik, mt. (piisp. H. Råbergh) 3 km ko. Pirlahden tilalta C4 5i.

Visavuori, huvila (kuvanveist. E. Wikström) 1 km it. Sillantaan kestik. C3 1r.i.

Visborg, ks. Fiskars.

**Vista* C2 6p, kestik.; toripäiv. keran kuuk.; - Runko 14,3, - Tunila 22,5, - Juva 17, - Sauvo 14,7.

Visuvesi B3 5i, kylä ja olutt. (W:n olutteht. os.yht., isännöits. K. Kauttu, pääom. 40,000); höyrylait. ja Ppys. — V:n kanava = Kaivoskannan kanava; Visuselän jvi lä. kylästä.

Vitikkala B4 7lu, mt. ja höyry. (til. om. *Severus Konkola vanhempi*); meijeri.

Vitikkala, mt. (valtiopäiväm. Vitikkalan perill.) lähellä Risteen as. C2 2ke.

Vitsataipale (Albrechtsö), Viipurin pt.n pappila, 2 km et. Viipurista.

**Vitting* B2 2e - Kaukola 9, - Alakauppila 16,2.

Viurila C2 6r.i, mt. ja meij. (til.om. kreivi C. Aug. Armfelt).

Voikka C4 4p, koski; puuhiomo, paperit., tiilit. ja höyry. (*Tammerfors takfältfabr. akt.bol.*, isännöits. varatuom. R. Elving). Os. Kouvola.

Voikoski C4 2i, koski; raut.as.⁵ ynnä P² ja S⁸.

Voiniemi B6 3lo, mt. (E. & J. Hirvonen).

Voipaala I. Johannisberg C3 2r.lä, mt. (til.om. W. Nieminen, ennen Gripenberg-suku).

Voistio I. -stinen (Hagagård I. Voistis) C4 3p, mt., meij. ja saha (til.om. A. Finne). Os. Järvelä.

Voitoinen (-tois) C2 2ke, raut.plf. 7 km Peipohjan asemalta.

Voivala, mt. (kreivi G. Armfelt) 2 km lo. Rauhalingan tilalta C2 6p.

Vokkola B5 3ke, mt. ja meij. (tuom. E. Envald).

Vo[h]ls C3 6e, Kirkkonummen pt.n vaivastalo.

Voltti A2 8r.ka, raut.as.⁶ ynnä P¹ ja S⁸. Vond, ks. Vanaja.

Vorna, ks. Jauhiainen.

Vorssu, mt. ja meij. (N. & K. Siitoin) 1 km ko. Sortavalasta; V:n nahkat., ks. Sortavalan teoll.lait.

Wredeby, ks. Muhuniemi.

Vuohijoki (Vuojoki) C2 1ke, mt. ja meij. (maanvilj.neuv. A. Björkenheim); meij.- ja karj.hoit.koul.

Vuohijärvi C4 2ke, jvi.

Vuohijärvi C4 2ka, raut.plf. 6 km Selänpään asemalta.

**Vuojalahti* B4 6e - Kangasniemi 16, - Partti 16,5.

Vuojoki C2 1i, raut.as. (pys.) ynnä P¹; ks. Vuohijoki.

**Vuojärvi* II 5p - Torvinen 13,5, - Hoikka 23,5.

Vuokala B5 6i, koski; höyry., jauho- ja parkkimylly (kaupp. *Pekka Kansanen*); luotsias. ja höyrylait.

**V.* - Kuokanmäki 25,5, - Enonkoski 25 (talvctie).

Vuokalanjärvi B5 6ko, jvi.

Vuokatti A5 5ko, vuorijakso, jossa kukkulat Pölyvaara ja Keimavaara (250—360 m); kaunis näköala.

Vuokkijärvi A5 2i, jvi (174 m).

Vuoksen I. Antrean satama-as. 2 km Antrean asemalta.

Vuokseniska C5 2i, koski; satama; raut.as.⁶ ynnä P² ja S⁸; höyrylait.

Vuoksi (Vuoksen I. Vuoxen) C5 2ka, virta; vesistön ala 64,000 km². Laskusuu Käkisalmen luona alkuaan ainoa, kunnes Savanto, joka ennen laski länteen päin Vuokseen, toukok. 21 p. 1818 katkaisi sen ja Laatokan välisen hiekkaharjun. V. 1857 toimitettujen laskemistöiden jälkeen kulkee päälaskuhaara nykyään Taipaleen kautta.

Vuoksi, Antrean asemalla olevan P¹-n virall. nimi.

Vuolahti, mt. (pankinjoht. J. O. Wasastjerna) 1 km lu. Jullaan tilalta C2 6ke. Os. Turku.

Vuolenkoski, ks. Koskenniska.

Vuolijoki A4 4ka, kylä ja Ppys.; tuleva kirkkoh.kunta (osia Säräisniemen ja Kajaanin seurakunnista).

Vuolijoki C3 2ke, mt. (valtiopäiväm. Vuolijoki).

Vuolinko, mt. (til.om. J. Grenman) 3 km lu. Rantakylän tilalta B5 7r.lä. Os. Mikkeli.

Vuonamonlahti B4 2lu, lahti.

Vuonisahti B6 1p, kylä ja höyryl. lait.

Vuorela, ks. Kopu.

Vuoremaa B5 5e, mt. (til.om. Y. Paunonen).

Vuorentaka, mt. (kreivi Aug. Armfeltin perill., ennen Horn-suku) 1 km et. Viurilan tilalta C2 6r.i.

Vuorilahti, Ppys. lähellä Kolarin kes-tik. B4 1e.

Vuosalmi B6 3e, salmi.

Vuosalmi C6 3ke, kylä ja höyryl.lait.; ks. Ventelä.

Vuosijärvi B4 1e, jvi.

Vuotjärvi B5 1r.i, jvi.

***Vuotta** C6 5ko - Kivennapa 13,5, - Lipola 11 m.

Vuocen, ks. Vuoksi.

***Vyörykkä** I 8p - Mikkola 12,3, - Pesonen 17,5.

Vänd, ks. Vanaja.

Värdö C1 6ke, saari; ruots. pt. (khl. 5, tk. 10, rk. 8, 1,171 as., 83 km²); P². Kk.: k.kyl. Ks.: Gloskär, Löfö.

***V.** - Kumlinge 23,3, - Bomarsund 12,3.

Värnds, mt. (tal. G. E. Nyström) 7 km et.ka. Kirkkonummen k. C3 6e.

Vätskär C4 6lä, satama ja luotsias.

Vägsjö, ks. Väaksy.

Vägviken B2 1e, last.paik.

Vähä-Ahvenkoski (Lill-Åbborfors), kylä lähellä Ahvenkosken kes-tik. C4 6p; ruots. raja-asema 1743—1809.

Vähä-Heikkilä (Lill-H.), kuninkaan-kart. (vuokrann. agron. A. Reuter) 1 km ka. Turusta; sen maalla Turun sikurit, ks. Turun teoll.lait.

Vähä-Hiisi (Lill-Hiitis), mt. (hovi-neuv. D. Wadén) 2 km lu. Turengin as. C3 4p.

***Vähähyyppä** A3 5e - Peitso 7, - Rimpioja 16,5, - Tuomala 25, - Kokkola 22.

Vähäkyrö (Lillkyro l. -rö) B2 2lä, pt. (khl. 41, tk. 33, rk. 10, 4,728 as., n. 240 ruots., 189 km²); P². Kk.: Hyyriä, Kuuttila, Merikaarto, Savilahti. Ks.: Alastaro, Vedenoja (raut.plf.).

Vähäoasi I lke, tunturi (1,100 m).

***Vähäpellinen** (Lillp-) B3 1p - Finn-sjö 13,2, - Ollila 16,3, - Karvala 21,8.

Vähäpernanjanlahti (Lillpernaviken); sen perukassa Bosgårdin tila C4 5i.

Vähätiisala, mt. (tal. A. Vähätiisala, ennen Forsberg) 2 km it. Mouhijärven k. B3 7lo.

Väänölä, mt. (til.om. G. E. Micklin) Oulaisten pt:ssä; karj.hoit.koul.

Väänöllän tulitikkut., ks. Sortavalan teoll.lait.

Väänölänniemi l. Pappilanniemi, puisto Kuopiossa.

Väistönselkä B5 8r.i, jvi.

Väisälä A4 5ka, virkat. (tal. J. Söderlund).

***Väisälä** A5 1i - Salmi 14,4 m., - Toivola 7,2.

***Välimala** I 4ka - Kujala 24, - Nikula 21,4 (vesitse), 18,7 (talvitie).

Välimäki B6 8ko, rautakaivoksia (syvyys 15—41 m, käytännössä v:sta 1889) ja magneettillinen annollislaitos (Putiloffin tehdasos.yht.); 3,3 km pitkä rautatie Janaslahden last.paikkaan; n. 200 työntekijää. Os. Impilahti. — Malmi kuljetetaan Putiloffin yhtiön rautatehtäaseen Viteleessä (Vidlits) 35 km ka. Salmen k. B7 4e.

***Välivaara** B6 6r.lä - Kitee 20, - Matkaselkä 10.

Vänni (Svänni l. Svenni), mt. (nimism. J. Selander) lähellä Tyrvään as. C2 2i.

Vänöxa C2 8ke, saari.

Vänö-Kalkskär, kari 15 km et. Vänöstä C2 8lä; loistomajakka ehdotettu rakennettavaksi.

Värilaksön A2 7r.lo, saari.

Värri, mt. (talonpoik.säädyn puhe-mies K. Värri) 1 km p. Pöytyän k. C2 4ke.

Värro C5 2ke, mt. (til.om. J. Pöyh-^{hiö}).

Värtsilä B6 6lu, raut.as.³ ynnä P¹ ja ravint.

Värtsilä B6 6lu, mt., rautat. (mas-uuni, valssi- ja teräslaitos), manuf-tehd. ja konepaja (*W. akt.bol.*, pääom. 1,875,000, ennen Os.yht. N. L. Arppen perill.; V:n tehtaan isännöits. ins. F. Helsingius); 4 km pitkä haararata (matkust.- ja tavaraliikenne); höyryl.lait. ja S⁵; toripäiv. kahdesti kuussa. — V:n tehtaanseurak. (oma pappi; rk. 35, 971 as.) kuuluu Tohmajärven kun-taan.

***V:n tehdas** - Patsola 11, - Iljala 17, - Havuvaara 17 m., - Värtsilän as. 3, - Öllölä 25 (talvitie).

Värtsilän olutt. (*Hyvönen & Nyman*) lähellä V:n tehdasta.

Vär[r]älä, ks. Verelä.

Västan-, Väster-, ks. Vestan-, Vester-

**Västtilä* B3 8ke, kestick. ja Ppys.; - Järvenpää 16 hyv. m., - Hahma-Pörölä 17,1 hyv. m., - Länkipohja 19,3 m.

Väärä C3 7ke, saari ja höyrylait.

Vääksy (Vexiö l. Vägsjö) C3 2lu, mt. ja mylly (til.om. J. Eklund); vanha herrastalo.

**Vääksy* (Vääksy l. Vägsjö) C4 1ke, kestick. ja höyrylait.; - Kurhila 9, - Vesivehmaa 9.

Vääntelä (-nd-), mt. (talonpoika) 3 km lä.lo. Liedon k. C2 6p.

**Vääntäinen* B3 4ke - Myllymäki 18,2 m. h., - Puolimatka 11 m. h., - Pajumäki 19 m. h.

**Väättjä* II 7r.i - Pintamo 17 (talvatie 16), - Kariniemi 18,5, - Jussila 18,5 (talvatie).

Vörä, ks. Vöyri.

Vöråborg, ent. vapaaherrakunta, jonka pääpaikka oli lähellä Karforsin kylää B2 2p.

Vöyri (Vörä) B2 2p, pt. (khl. 42, tk. 33, rk. 11, 8,433 as., n. 650 suom., 452 km²); P¹, kun.lääk., apt., kirja-kauppa ja baptistiseurak. (26 henk.). *Saha*: Hellnäs. *Kk.*: Bertby, Koskeby (2), Kovjoki (P), Luotalahti, Rekipelto. *Ks.*: Gullydynt, Vöråborg.

Y.

Ykskivi I 8ke, majakka ja luotsias. *Ykspihlaja* (Yxpila) A3 5lä, satama-as. (matkust. kesäaik.) 5 km Kokkolasta; P³ (kesällä) ja kesähuviloita.

Ykspihlajan konepaja ja höyrys., ks. Kokkolan teoll.lait.

Ykspää C5 4ke, mt. (kons. W. Rothern perill.); korkkit. (*Akt.bol. Wicander & Larson*, Turku).

Yldäs, ks. Yltöinen.

**Yliaska* II 5p - Lauri 16,5 (vesitse), 14,5 (talvatie), - Torvinen 11, - Mattila 37,5; polku Kemijärven Häckmaniin harvoin käytetty, tavall. vesitse.

Ylihärmä B2 2i, pt. (khl. 42, tk. 32, rk. 12, 3,366 as., 118 km²); P². *Mt.*: Herrala. *Kk.*: k.kyl.

Ylikannus, ks. Kannus.

**Ylikarvia* B2 7p - Tuorila 9.

Ylikarvia l. Sahakoski B2 7p, saha (astialautoja; maakaupp. J. W. Norrgård).

Ylikiiminki (Öfverki[i]minge l. = suom.) II 7lo, kpl. (khl. 46, tk. 26, rk. 42, 2,138 as., 517 km²); P³. *Kk.*: k.kyl.

Ylikitka II 8r.lu, jvi (229 m yli merenpinnan, pinta-ala 219 km²).

Yliknuuttila, ks. Knuuttila.

Ylikylä, ks. Yliskylä.

Yliköngäs II 1lu, koski.

Yli-Lemu (-mo) C2 6lä, mt. (apt.om. H. W. Hjelt) 1 km it. Ala-Lemun tilalta C2 6lä. Os. Turku.

Ylimarkki, -rikku, ks. Öfvermark.

**Ylimäki* I 8p - Junes 15 m., - Yliniva 17,5.

**Ylinampa* II 5lä - Vikajärvi 22, - Hoikka 22.

**Yliniva* I 8r.p - Ylimäki 17,5, - Vanhatalo 13.

**Ylipeijari* B2 8p - Lohikoski 19,8, - Uusisalava 8,8 m.

**Ylipeteri* II 6lä - Isola 29, - Mukkola 23; Y:stä Saarivaaraan huono polku, tavall. kuljetaan vesitse.

**Yliromsi* I 8p - Pesonen 11,9 m., - Piippola 18,5, - Saari 19,6.

Ylisimo I 8r.i, kylä; P³.

Yliskylä l. Ylik- (Öfverby) C3 5lä, rukoushuonealue, ent. kpl.; P³; tuleva raut.plf. 7 km Perniön tulevalta asemalta.

Yliskylänkartano C3 5lä, mt. (til.om. J. E. Bergroth) lähellä Yliskylän k.; mej.koul.

Ylistaro B2 2e, pt. (khl. 41, tk. 35, rk. 10, 9,518 as., 533 km²); Ppys. ja kun.lääk.; raut.as.³ ynnä P¹ ja S³. *Kk.*: Kitinoja, Lahti (2), Topparla.

Ylistaro, kylä it. Kokemäen k. C2 2ke; siinä vanhimpina aikoina Kokemäenjoen suu ja Teljän kpkki; ks. Malmi, Ulvila.

Ylisuolijärvi II 5r.ka, jvi.

Ylitornio (Öfvertorneå l. = suom.) I 6lo, pt. (khl. 50, tk. 25, rk. 44, 4,048 as.; Turtollan kanssa 4,100 km²); P¹. *Mt.*: Porttimo. *Saha*: Kristineström. *Kk.*: k.kyl., Kainu. *Ks.*: Aavasaksa, Alkkula, Kuivakangas, Pekanpää.

Ylivesi C5 4ke, mt. (veljekset A. ja J. Guvenius). Os. Viipuri.

Yliveseli, ks. Veteli.

Yliveska A3 6p, pt. (khl. 47, tk. 29, rk. 41, 5,949 as., 537 km²); apt. haa-raos.; raut.as.⁴ ynnä P¹ ja S¹. *Teoll.lait.*:

Ylivieskan höyrys. *Kk.*: k.kyl., Raudaskylä (P).

Ylivieskan höyrys. (Albert Wolff) 1 km it. Y:n kirkolta.

Yllästunturi I 4lo, vuori (760 m).

Ylöinen (Yldöis), virkat. (maamitt. P. W. v. Nandelstadh) 5 km et.ka. Piikkön k. C2 6p.

**Yläjärvi* C6 4lu - Sortanlahti 7, - Sakkola 15, - Noitermaa 24, - Vilakala 22, - Pyhäkylä 15.

**Ylämylly* B6 3lä - Joensuu 17,6, - Liperi 17, - Taipale 17.

Yläne C2 4p, pt. (khl. 14, tk. 7, rk. 2, 2,712 as., 313 km²); P³. *Mt.*: Huvitus, Kaidanoja, Tourula, Vanhakartano. *Lasis.*: Tourula. *Kk.*: k.kyl., Tourula, Uusikartano l. Kaidanoja. *Ks.*: Turva. *Y. - Kalela 21,2, - Oripää 22, - Löyttylä 24.

Yläritakosken mylly (P. J. Reinikainen) Koitsanlahden kylässä B6 7e.

Ylä-Säiniön höyrymylly (G. W. Hartikainen) lähellä Säiniön as. C5 4i.

Ylä-Uuksu B7 4ke, kylä; putous (vuokr. yhtiö *Bergverks akt.bol.* „Ladoga“); sulkurakennus ja konehuone sähkövoiman siirtämistä varten Ristiojan tehtaaseen.

Yläjärvi l. Ylä- B3 7e, kpl. (tulee kirkkoh.kunnaksi 1900; khl. 16, tk. 12, rk. 20, 2,803 as., 194 km²); P³. *Mt.*: Lielähti (haararata), Niemi, Teevala; Mikkola, Mäkkylä, Ollila, Räikkä. *Saha*:

Niemi. *Kk.*: k.kyl., Mutola. *Ks.*: Pohjanlahti (höyrylait.).

*Y. - Mutala 13,3 hyv. m., h., - Tampere 13,8, - Nokia 18, - Kujala 22 m.

Ylönkylä, mt. (til.om. F. V. Eriksson) 1 km p. Hirvilahden tilalta C2 6r.lo. Os. Salo.

Ylöskartano C3 2i, virkat. (til.om. W. Norrmén); meijeri.

Ypperi l. Yppäri A3 4lä, kylä; sotatapp. huhtik. 16 p. 1808.

**Ypjä* C3 3lä, raut.as.⁵ ynnä P¹ ja S⁸; - Kallio 9.

Ypäjän pt., ks. Perttulan kpl.; Y:n kirkonkylä, Perttulan k.kylässä olevan P⁸:n virall. nimi.

**Yrjänä* A3 2p - Soini 21,4, - Oulu 42,8 (talvitie).

**Yrjölä* B3 7i - Kekkonen 18,2, - Polso 13,3.

Yrjölä, mt. (rouv. J. Winter) 2 km Mulon plformulta B6 3ke.

Yskelä l. Karilanmaa C4 1p, mt. (tal. W. Rantanen).

Yskjärvi C6 3e, jvi.

Yttergrund B2 5e, loistomajakka ja luotsias.

Yttermark B2 3ke, kylä; P⁸.

Yttersundom B2 1ke, kylä; Ppys.

Ytteruddskär, luotsias. 2 km lo. Kaiskenkarin majakasta A2 7r.i.

Yxpä, ks. Ykspihlaja.

Yxpää, ks. Ykspää.

Yyteri (Ytterö) B2 7e, mt. (taloll. leski M. Yyteri).

Ä.

Äbo, ks. Turku.

Äby, mt. (til.om. W. Forsiuksen perill.) 1 km et. Pirlahden tilalta C4 5i.

Äfva C2 5lu, saari.

Äggelby, ks. Oulunkylä.

Äland, *Älandshaf*, ks. Ahvenanmaa, -meri.

Äminne, mt. ja tiilit. (rakennusmest. K. Wilkman) 2 km ka. Finnsin kestik. C3 6e; höyrylait.

Äminne, mt. (Fiskarsin os.yht.) 1,5 km. lo. Äminneforsin rautatehtaalta C3 7r.p. Os. Karja.

Äminne, ks. Haarajoki, Joensuu.

Äminneborg B2 1ke, mt.

Äminnefors C3 7r.p, rautat. (teräslaitos ja levyvalmistus; *Fiskars akt.bol.*). Os. Karja.

Ämossa B2 1e, kylä; baptistiseurak. (371 henk., suurin Suomessa).

*Änä*s, ulkotalo ja juustomeij. (toimim. A. Ahlström) 5 km p. Ruotsinpyhtään k. C4 6p.

Äsgårda C1 6r.lä, kylä; Ä:n vuoret ynnä huippu Orrdalsklint (132 m, korkein Ahvenanmaalla).

Ässötra, ks. Sairiala.

**Äsvik* A3 7p - Bjong 17,6, - Löfbacka 15.

Ävensor l. -sar C2 5ke, saari ja kylä, jossa 2 kalkkitechdasta.

Ävik C3 3lo, mt. ja saha (til.om. Aug. Haggrén, ennen Gadolin-suku).

Ävik, ks. Huilu.

Ä.

Ähtäri, ks. Ätsäri.

Ähtävä (Esse) A3 7lä, ruots. pt. (khl. 43, tk. 32, rk. 11, 2,549 as., 281 km²); P³; baptistiseurak. Saha: Finnholm. Kk.: k.kyl.

Ähtävänjoki (Esse å) A3 7lä; pituus 140 km, leveys alajuoksussa 25—40 m.

Äijälä, mt. ja meij. (tal. A. Heerman) 5 km lo. Muurlan k. C3 5lä.

Äijälä, mt. (til.om. J. Törnroos) 3 km it.ka. Jyväskylältä; Ä:n saha = Kuokkalan saha.

Äijälänsalmi, salmi lähellä Kuokkalan sahaa B4 5ke.

Äikäs, mt. (til.om. K. Paul) 9 km lä. Kavantsaaren as. C5 4i.

Äimesvesi B5 5r.i, jvi.

Äitsaari C5 2p, saari.

***Äkläjärvi** l. Äg- B7 2ke - Aittakoski 17, - Ristisalmi 19.

Ämmä A5 2p, rautat. (teht.om. Rob. Akerblom, ennen yhtiö „The Finland Charcol Iron Works Comp.“); ei käynnissä.

Ämmä A5 3e, koski (puutos 5,4 m); sulkua lähellä Kajaania. — Ä:n ja Koivukosken sulkujen pituus 95 m, loivuus 9,2 m.

Ämmän saha, ks. Kajaanin teoll.lait.

Ämmän koski, lähellä Varkauden rautat. ja 1 km lu. Taipaleen kanavasta; putous 5,5 m.

Änettijärvi A6 3lu, jvi.

Änettikoski A6 3lä, koski.

Ängeslevä A4 1ke, kylä; meijeri (yhtiö) ja meij.koul. (joht. H. Toppinen).

Ängeslevänjoki A4 1e, joki.

***Ännikänniemi** B6 7ko, kestik. ja höyryl.lait.; - Latvasyrjä 12, - Höksälä 17,5, - Ristlahti 18.

Änäkkälä A4 7lä - Katajamäki (Haapajärvellä) 18,5, - Aho 13,7, - Katajamäki (Pihlputaalla) 19,5.

Äppelö C1 5p, saari.

Äransgrund C3 8r.i, loistolaiiva.

Ärjänselkä A4 4r.i, järvenselkä.

Ätsäri l. Ähtäri (Etseri) B3 4r.lä, pt. (khl. 44, tk. 37, rk. 20, 5,418 as., 407 km²); Ppys. Teoll.lait.: Inha, Ryöttö, Ätsäriin puuhiomo. Kk.: k.kyl., Myllymäki, Niemisvesi, Päränne, Ätsäriinranta. Ks.: Inha.

Ätsäriin puuhiomo (G. A. Lönnqvist, Tampere) 4 km et.lo. Ostolan as.

Ätsäriinjärvi B3 4lä, jvi (155 m).

Äyhö, mt. (til.om. I. Rosendahl) 4 km it.ko. Raumalta.

Äyräpää, khl. 25; tk. 44.

Äyräpäänjärvi C6 3ke, jvi.

Äyräpäänselkä, vedenjakaja-ylänkö, alkaa Saimaasta ja kulkee Joutsenon, Jääsken, Antrean, Heinjoen, Muolan ja Kivennavan pitäjien kautta Inkerinmaalle.

Äyskoski B4 2ke, virta.

Äänekoski B4 3ke, koski (7 m); puuhiomo, pahvit. ja konepaja (Ä. akt.bol. — Äen os.yht., Tampere, toimeenpan.joht. E. Hammarén, pääom. 300,000); P¹ ja höyryl.lait.; Ä:n kansanop. ja emäntäkoul. lähellä koskea. Rautatie ehdotettu rakennettavaksi Suolahden asemalle.

Äänekosken höyrys. (til.om. Kalle Piilonen) et. Ä:koskesta, Kuhnajojärven rannalla.

Ö.

Ödkarby C1 5r.i kylä; Ppys. ja höyryl.lait.

***Öfverby** C3 6e - Bobäck 12,3 m., - Bollstad 16 m., - Finns 15 m.

Öfverby, ks. Yliskylä.

Öfverkiiminge, ks. Ylikiiminki.

Öfvermark l. Ylimarkki l. -kku (Öfvermark) B2 3ke, ruots. pt. (khl. 40, tk. 34, rk. 9, 3,340 as., 193 km²); P¹ ja apt. Kk.: k.kyl. Ks.: Granfors.

Öfvertorned, ks. Ylitornio.

Öfvervetil, ks. Veteli.

Öfverö C1 6e, saari.

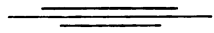
***Öllölä** B6 4e - Eimisjärvi 12,5 (talvitie), - Korpiselkä 22, - Värtsilä 25 (talvitie).

Öllölänjoki B6 4ka, laskee Loitimojärveen.

Ömossa, ks. Metsälä.

**Önningeby* C1 5r.i - Godby 16,3, -
 Maarianhamina 11,9, - Granboda 17,1,
 - Emkarby 15,3.
Örnevik, ks. Paajala.
Östana C2 8p, kylä; mt. (merikapt.
 B. M. Hagman).
Österbotten, ks. Pohjanmaa.
Österby, virkat. (til.om. H. Böning)
 2 km p. Tammisaaresta.

Österhankmo, ks. Koivulahti.
Östermark, ks. Teuva.
Östermyra, ks. Seinäjoki.
Östersjön, ks. Itämeri.
Östersundom C4 5lä, rukoushuone-
 alue, käsittävä osia Sipoon ja Helsin-
 gin pitäjistä; mt. (maanvilj.neuv. G.
 Borgström). Os. Helsinki.
Österön, ks. Vesterön.

Teollisuuslaitoksia kaupungeissa

ja niiden

läheisyydessä.

Muist.

1) Minkälaatuiset teollisuuslaitokset ovat otetut alla olevaan luetteloon, ks. *Selityksiä* hakemiston alussa.

2) Kursiivikirjaimilla on painettu kaikki *toiminimet*; samalla merkitsevät nämä asianom. toiminimien omistamia teollisuuslaitoksia silloin, kun erityistä tehtaannimeä näiden ohella ei ole mainittu.

Hamina.

Höyrymylly: *A. W. Meijer* (omist. kaup. A. W. Meijerin perill.).

Oluttedas: *A. E. Bask.*

Läheisyydessä:

Tervasaaren l. Haminan höyrysaha: *Bröder Aladin* (omist. K. ja A. Aladin).

Ks. Ristniemi, sivu 87.

Hanko.

Jäähdytyslaitos ulosvietävän voin ja metsänriistan käsittelyä varten: *Frysningssakt. bol. i Hangö* (toimeenpan. joht. kaup. M. Lignell, pääom. 100,000).

Kirjapaino: *Hangö tryckeri- o. tidningsakt. bol.* (isännöits. A. Holmberg, maks. pääom. 9,000).

Kivenhakkuulaitos: *Akt. bol. Granit* (johdokunnan puheenjoht. prof. E. R. Neovius, maks. pääom. 391,000).

Valtionrautateiden konepaja.

Voiasiatehdas: *Akt. bol. Agros* (toimeenpan. joht. Arthur H. Borgström, pääom. 100,000).

Läheisyydessä:

Hangon tiilitehdas: *Gabriel Ekholm* (0,5 km kpgista).

Höyrysaha ja puusepäntehdas: *Hangö ångsåg & snickeri* (omist. A. Dahlberg, G. Ekholm y. m.).

Höyrysaha, puusepän- ja valkeanviriketehdas: *Martin Lignell* (uusi; 3 km ko. Hangosta).

Meijeri: *Hangö mejeri* (omist. A. H. Borgström).

Ks. Dynamiittitehdas, sivu 6.

Heinola.

Höyrysaha: *Koskensaari bol.* (omist. Heinolan polttimo-os.yht. ja ins. G. A. Appelberg).

Oluttedas: *F. Lemström.*

Väkiivinehdas: *Heinola bränneri akt. bol.* (johtok. ins. G. A. Appelberg, pääom. 80,000).

Läheisyydessä:

Polttimo: *Heinola bränneri akt. bol.*

Ks. Koskensaari, sivu 43.

Helsinki.

Ajokaluhtehtaita: *Akt.bol. Spennerts sadel- & äkdonfabr.*; *Westerdahl & Forström* (omist. A. A. Forströmin konkurssipesä).

Asfalttitehtaita: *H:fors asfaltakt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup.neuv. P. Chmielewski, pääom. 200,000); *H:fors asfalttakfältfabr.* (omist. J. E. Cronvallin perill.); *Aleks. Pelander*; *Sandudds tekniska asfaltfabr.* (omist. G. Nordgren ja K. A. Grönholm); *Wilcken & C:o* (omist. tehtail. H. Wilcken ja ins. E. Degerholm).

Etikkatehdas: *H:fors nya ättiksfabrik. Ida Poschner.*

Harja- ja sivellintehdas: *C. E. Lindgren.*

Hattutehtaita: *Finska strö- och filthattfabr.akt.bol.* (isännöits. P. Pagh, pääom. 50,000); *Joh. Wecksell* (omist. A. Wecksell); — *H:fors hattmanufakturakt.bol.* (pääom. 100,000; perustetaan).

Hiilihappotehdas: *Finska kolsyreindustri akt.bol.* (toimeenpan. joht. E. W. Lindewald, pääom. 120,000; tekeillä).

Höyry-kirjansitomoita, ks. Kirjansitomatehtaat.

Höyryleipomoita: *K. M. Brondin* (omist. rouv. W. S. Brondin); *Akt.bol. H:fors ångbageri* (isännöits. E. Schumacher, pääom. 65,000).

Höyrymylly: *Andrer Piräjeff.*

Höyry-puusepäntehdaita: *Rich. Heimberger*; *J. O. Norrbäck*; *Sandvikens akt.bol.* (toimeenpan. joht. assess. U. Kurten, pääom. 250,000); *Sörnäs snickeri akt.bol.* (toimeenpan. joht. A. G. Danielsson, maks. pääom. 550,000); *Helsingin puuseppätehdas os.yht.* (joht. toht. K. A. Brander y. m., pääom. 30,000).

Höyrysavoja: *Sandvikens akt.bol.*; *Sörnäisten I. Nätholman höyrys.* (omist. *Sörnäs snick.akt.bol.*); — *H:fors ångvedsågs akt.bol.* (uusi).

Kaakelitehtaita: *Wilh. Andsténs fabr. akt.bol.* (isännöits. O. Andstén, pääom. 500,000); *Akt.bol. Gräsvikens kakelfabrik* (toimeenpan. joht. kaup.neuv. P. Chmielewski, maks. pääom. 75,000).

Kaasutehdas: *Gaslysningsakt.bol. i H:fors* (isännöits. luutn. T. v. Frenckell, pääom. 1,000,000).

Kalansavustustehdas: *Kristineholms fiskrökeri, A. F. Hagelberg.*

Kalkkiuuni: *H:fors kalkugns akt.bol.* (toimeenpan. joht. kolleegineuv. A. W. Lindfors, maks. pääom. 110,000).

Karamellitehtaita: *N. Bonsdröff*; *Karl Fazers konditori & chokoladfabr.*; *Knut*

Hildéns karamellfabr.; *Karamell-, chokolad- & marmeladfabriken, Westerlund & C:o* (omist. F. W. Westerlund ja F. Degerstedt).

Kattohuopatehtaita, ks. Asfalttitehtaat.
Kemiallisia tehtaita, ks. Teknokemialliset tehtaat.

Kiiltolakkatehtaita, ks. Teknokemialliset tehtaat.

Kirjansitomatehtaita: *Os.yht. Weilin & Göös akt.bol.*; *Ångbokbinderifabriken Fenix* (omist. arkkite. R. Björnberg).

Kirjapainoja: *J. C. Frenckell & Son* (omist. assess. W. ja luutn. T. v. Frenckell); *H:fors accidenstryckeri Rob. A. Salzenstein*; *Akt.bol. H:fors centraltryckeri* (isännöits. hovineuv. W. Westzynthius, maks. pääom. 75,000); *Helsingin suomalaisen sanomalehti os.yht.* (joht. varatuom. J. Svanljung y. m., maks. pääom. 148,300; Päivälehdien paino); *Hufvudstadsbladetin uusi paino (Hufvudstadsbladets akt.bol.)*; toimeenpan. joht. maist. A. R. Frenckell, maks. pääom. 260,000); *Victor Pettersson & C:o tryckeriakt.bol.* (toimeenpan. joht. sanomal. toim. P. Hj. Olsson, maks. pääom. 85,000); *Keis. Senaatin paino*; *J. Simelii arfvingsars boktryckeriakt.bol.* (toimeenpan. joht. neiti E. Chydenius, pääom. 150,000); *Suomal. kirjallisuuden seuran kirjapainon os.yht.* (isännöits. maist. V. Löfgren, pääom. 340,000); *Tidnings- och tryckeriakt.bol. i H:fors* (toimeenpan. joht. pormest. E. Öhman, maks. pääom. 100,000; *Nya Pressenin paino*); *Akt.bol. F. Tilgmanns bok- och stenstryckeri samt kemigrafi*; *Os.yht. Weilin & Göös akt.bol.*

Kivennäisvesitehtaita: *Edvard Forsberg & Comp.*; *Aug. Ludv. Hartvall*; *H:fors nya Åskdrycksfabr.* (omist. merikapit. K. M. Björklund); *K. A. Sundbäck* (omist. rouv. A. Sundbäck); *Aug. Tillanders mineralvattenfabr.* (omist. rouv. A. Tillander).

Kivipainoja: *Gust. Arvidssons litografiska atelier*; *F. Liewendals lithogr. tryckeri* (omist. G. R. Liewendal); *Akt.bol. F. Tilgmanns bok- och stenstryckeri samt kemigrafi* (toimeenpan. joht. E. Tilgmann, pääom. 400,000); *Os.yht. Weilin & Göös akt.bol.* (toimeenpan. joht. leht. K. G. Göös, pääom. 500,000); *Akt.bol. Lilius & Hertzberg* (toimeenpan. joht. kapit. K. Lilius ja hra H. Hertzberg, pääom. 250,000).

Konepajoja: *G. E. Berggrens mekaniska verkstad*; *Gaslysningsakt.bol. i H:fors* (m. m. vesijohtoputkia); *Fabriksakt.*

- bol. Grahn & Krause* (m. m. vesijohtoputkia; joht. tehtail. P. W. Grahn ja kons. K. Stockmann, pääom. 30,000); *H:fors skeppsvarf & mek. verkstad, Herman Jäderholm* (kiinteistöt omistaa *H:fors varfs- och fabriksakt. bol.*, toimeenpan. joht. P. Sinebrychoff, maks. pääom. 500,000); *Rob. Huber* (m. m. vesijohtoputkia); *Maskin- och brobyggnadsakt. bol.* (isännöits. ins. K. Söderman, maks. pääom. 600,000); *A. A. Nyman* (m. m. kalustoja sairaaloihin); *Akt. bol. Sandvikens skeppsdocka och mek. verkstad*; *Seppolan konepaja (Juho Nissinen)*; *J. D. Stenberg & Söner* (omist. ins. A. Stenberg); *John Stenbergs maskin-fabriksakt. bol.* (isännöits. ins. H. Lindeberg, pääom. 300,000); *Valtion-rautateiden konepaja.*
- Kummitiedas:** *Suomen gummitied. os. yht.* (toimeenpan. joht. ins. R. Thulin, pääom. 100,000; tekeillä).
- Kyltitehdas:** *Josef Jonssons skyltfabrik, H:fors filial* (esimies V. Castegren).
- Laivatokka:** *Akt. bol. Sandvikens skeppsdocka och mekaniska verkstad* (toimeenpan. joht. ins. E. Bergroth, pääom. 400,000).
- Laivaveistämöitä:** *H:fors skeppsvarf & mek. verkst., Herman Jäderholm; Maskin- och brobyggnadsakt. bol.; J. D. Stenberg & Söner.*
- Lakka- ja kiillotakatehtaita,** ks. Teknokiemialliset tehtaat.
- Leipomoita,** ks. Höyryleipomot.
- Liimatehdas,** ks. Luujauhotehdas.
- Litograafisia laitoksia,** ks. Kivipainot.
- Luujauho- ja liimatehdas:** *Munkholmens akt. bol.* (toimeenpan. joht. kaup. M. Hallberg, pääom. 450,000).
- Läkki- ja levysepäntehtas:** *G. W. Sohlberg.*
- Makkaratehtaita:** *G. A. Lentz; J. Neumann; A. O. Seeck.*
- Marmelaatitehtaita,** ks. Karamellitehtaat.
- Marmorititehdas:** *Finska marmorit-akt. bolaget* (toimeenpan. joht. ins. C. Östman, pääom. 100,000; perustetaan).
- Mylly,** ks. Höyrymylly.
- Nahkatehdas:** *Munkholmens akt. bol.* (perustetaan).
- Nyöripunomatehdas:** *K. W. Rosenberg.*
- Oluttehtaita:** *Nya aktiebryggeriet* (toimeenpan. joht. kaup. A. Palmroos, pääom. 300,000); *Akt. bol. P. Sinebrychoff* (toimeenpan. joht. P. Sinebrychoff, pääom. 3,600,000).
- Paitatehtaita:** *Enoch Westergrenin paitatehd.* (omist. rouv. I. L. Westergren); *Helsingin paitatehd.* (neiti *H. E. Wiklander*).
- Paju- ja rottinkitaratehdas:** *V. v. Wright.*
- Panimoita,** ks. Oluttehtaat, Porteritehdas.
- Portteritehdas:** *C. A. Robsahm* (omist. O. F. Weckström).
- Punssi- ja viinitehtaita:** *Carl Bergroth; C. O. Lindgrén Nya svenska pounsch-fabriken; J. C. Maexmontan, Ernst Nyberg & Co* (omist. E. Nyberg); *Axel Pihlgren; Akt. bol. J. H. Wickel* (toimeenpan. joht. W. Wickel, maks. pääom. 292,000).
- Puusepäntehtaita,** ks. Höyry-puusepäntehtaat.
- Rautasänkytehdas:** *Finska jernsängs-fabriken Emil Rehnberg.*
- Rullakartiintehtas:** *Sandudd tapetfabriks akt. bol.; Sven Strindberg* (myöskin peilejä ja kullattuja listoja).
- Ruumiinarkkitehdas:** *Frans J. Holmgrens likkistfabr.* (omist. neiti H. Karsten).
- Sahoja,** ks. Höyrysaht.
- Saippunatehdas:** *H:fors tvålfabr., inneh. J. Eichinger.*
- Sateenvarjotehdas:** *H:fors paraply- och parasollfabr.* (omist. W. Jepsen).
- Satulantekijäntehtas:** *Akt. bol. Spennerts sadel- & äkdonfabr.* (toimeenpan. joht. C. Fr. Spennert, maks. pääom. 50,000).
- Saviruukkitehtaita:** *Gamla murbruksfabr. Edv. Almqvist; Nyman & Halonen; Julius Tallberg.*
- Sementtivalimoita:** *H:fors cementgjuteri-akt. bol.* (rahaoston hoit. kaup. neuv. P. Chmelewski, teknillin., toimeenpan. joht. ins. E. Ridderstad, maks. pääom. 25,000); *Nyman & Halonen; Wilken & Co.*
- Sikuritehdas:** *H:fors ängcikoriefabr. G. Strömberg.*
- Sivellintehdas,** ks. Harjatehdas.
- Sokuritehtaita:** *Tölv sockerbruks akt. bol.* (isännöits. maist. G. Federley, pääom. 1,600,000); *G. Strömberg* (pala-sokuria ja siirappia; tekeillä); *M. E. Fazer & Co* (perustetaan).
- Suklaatehdas:** *Carl Fazers konditori & chokoladfabr.;* — ks. Karamellitehtaat.
- Tapettehdas:** *Sandudd tapetfabriks akt. bol.* (isännöits. kun. neuv. F. W. Grönqvist, pääom. 300,000).
- Tehdas sähkövalaistusta varten:** *H:fors elektriska belysnings akt. bol.* (toimeenpan. joht. ins. H. Mäklin, maks. pääom. 100,000).
- Tehtaita sähkökoneiden valmistamista varten:** *Gottfr. Strömberg* (myöskin dynamokoneita); *Dan. Joh. Wadéns*

elektriska affär (telefooneja); *Finska elektriska akt.bol.* (toimeenpan. joht. ins. G. Zitting, pääom. 300,000; tekeillä).

Tehtaita vesijohtoputkien valmistamista varten, ks. Konepajat.

Teknokemiallisia tehtaita: *Emil Björkells tekniska fabr.*; *H:fors teknokemiska laboratorium, tillhörigt Finska färg- & fernissfabriksakt.bol.*; *H:fors tekniska fabr.* (omist. M. Krook; kiilto- ja väkiviinalakkaa); *Sandudds tekn. asfaltfabr.* (kiilto- ja väkiviinalakkaa).

Telefoonitehdas, ks. Tehtaat sähkökoneiden valmistamista varten.

Teurastuslaitos: *H:fors slagtinrättnings-akt.bol.* (toimeenpan. joht. J. E. Hacklin, pääom. 60,000).

Tislaustehtaita, ks. Väkiiviinatehtaat.

Tupakkatehtaita: *H. Borgström J:r tobaksfabr.* (omist. kaup.neuv. L. Borgström); *Tobaksfabriken Kronan i H:fors* (omist. asess. E. Kjöllnerfeldt); *Turkiska tobaksfabr. Ottoman St. St. Stoc-kus*; *Akt.bol. Tollander & Kläricks tobaksfabr.* (toimeenpan. joht. arkkitt. H. E. Saurén, pääom. 225,000).

Turkkivaratehdas: *J. F. Lundqvist* (omist. Anton ja Aug. Lundqvist).

Veneveistämö: *Akt.bol. Blekholmens varf* (toimeenpan. joht. varatuom. G. Hjelt, pääom. 75,000).

Viinitehtaita, ks. Punssitehtaat.

Villakehrutehdas: *H:fors spinneri akt. bol.* (isännöits. ins. U. Donner, pääom. 335,000; tekeillä).

Villatehdas: *H:fors yllefabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. ins. O. Donner, pääom. 550,000; uusi).

Virvotusjuomatehtaita, ks. Kivennäisvesitehtaat.

Väkiiviinatehtaita: *Fredr. Edv. Ekbergs spritfabr. akt.bol. i H:fors* (toimeenpan. joht. toht. W. Juslin, maks. pääom. 120,000); *Maexmontans sprit-akt.bol.* (toimeenpan. joht. S. G. Fryckman, pääom. 100,000); *Nåås spritfabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. varatuom. G. Ehrnrooth, pääom. 400,000); *Sandviks spritfabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. toht. W. Juslin, pääom. 400,000).

Väri- ja vernissatehtaita: *Finska färg- & fernissfabriksakt.bol.* (toimeenpan. joht. U. Lönnholtz, pääom. 150,000); *H:fors färg- & fernissfabr. Ullrich, Anderzén & C:o*; *Sandudd tapetfabr. akt.bol.*; *Färgfabriksakt.bol. Color* (isännöits. E. L. Wasenius, maks. pääom. 20,000; uusi; m. m. lyijymutaa).

Läheisyudessa:

Konepaja: *Fabriksakt.bol. Ilmarinen* (Hermannin I:ssä; tehnyt vararikon).

Kutomon ja värjäyslaitos: *Akt.bol. H:fors mekaniska väfveri* (toimeenpan. joht. kaup. O. Kjällmanson, pääom. 500,000; uusi; lähellä Vanhaakaupunkia).

Nahkatehdas: *E. F. Roslund* (höyryllä käypä; Toukolassa).

Oluttehtaita: *Akt.bol. Norra bryggeriet* (toimeenpan. joht. kaup. A. Björkman, pääom. 150,000; Toukolassa); *Sörnds akt.bryggeri* (toimeenpan. joht. E. W. Lindewald, pääom. 350,000; olutta ja portteria).

Porsliini-, kaakeli-, fajanssi- ja terrakottatehdas: *Arabia aktiefabr.* (isännöits. G. Herlitz, pääom. 1,000,000; 4 km p. Helsingistä).

Ks. Brobacka, sivu 5, Kröckellin olutt., sivu 44.

Hämeenlinna.

Höyrymylly: *H. Heino*.

Kirjapainoja: *Akt.bol. Hämläinen* (joht. maist. A. W. Lindgren y. m., maks. pääom. 25,000); *Hämeen Sanomain os.yht.* (toimeenpan. joht. faktori A. W. Leinonen, pääom. 7,000).

Nahkatehtaita: *J. F. Ahlgren*; *H. A. Grönlund* (omist. rouv. M. F. Grönlund).

Oluttehtaita: *Hugo Bastman*; *C. O. Savellins ölbryggeri och vattenfabr.*; *J. F. Schmausser*.

Polttimo: *Hämeensaari bränneri- & spritfabr. akt.bol.* (joht. N. Novoschiloff y. m., pääom. 208,000).

Tupakkatehdas: *Gust. R. Fältmars & C:o* (omist. G. R. Fältmars).

Verkatehdas: *Hämeenlinnan verkatehd. os.yht.* (joht. kamarineuv. G. W. Liukkonen y. m., maks. pääom. 350,000).

Väkiiviinatehtaita: *Hämeensaari bränn. & spritfabr. akt.bol.*; *J. F. Schmausser*.

Läheisyudessa:

Hämeenlinnan höyrysaha: kaup.neuv. *Aug. Eklöf*.

Iisalmi.

Luuniemen höyrymylly, -saha ja voimastiatehdas: *Joh. Puustinen*.

Oluttehdas: *Iisalmen oluttehdas os.yht.* (toimeenpan. joht. Gust. Ignatius, pääom. 60,000).

Joensuu.

Kirjapaino: *Joensuun kirjap. os.yht.* (isännöits. reht. D. A. Walle, pääom. 8,000).
 Oluttehdas: *Hasaniemen oluttehd.* (omist. Petter Parviainen & C:o ja K. Parviainen).

Läheisyydessä:

Karsikon höyrys. B6 3ke: *Gustaf Cederberg & C:o.*
 Kukkosen laivaveistämö: *Egerton Hubbard & C:o* (1 km et. Joensuusta).
 Penttilän laivaveistämö, höyrymly ja -saha: *Gustaf Cederberg & C:o* (0,5 km it. Joensuusta).
 Ks. Utra, sivu 111.

Jyväskylä.

A. Fredrikson'in lakki- ja kravattitehdas.
 Kirjapainoja: *J.kylän kirjap. os.yht.* (isännöits. leht. J. Länkelä, maks. pääom. 41,000); *Sanomalehden os.yht. Keski-Suomi* (toimeenpan. joht. tuom. Th. Lilius, maks. pääom. 22,675).
 Oluttehdas: *J.kylä bryggeri akt.bol.* (isännöits. kaup.neuv. J. Johnson, pääom. 200,000).
 Polttimo ja väkiviinätehdas: *J.kylän viinakeittiös.yht.* (isännöits. kaup.neuv. Joh. Parviainen, pääom. 150,000).

Läheisyydessä:

Kankaan perkamentti- ja paperitehdas B4 5p: *Akt.bol. Kangas* (toimeenpan. joht. kaup. B. Björkman, Tampere, isännöits. H. Pilack, pääom. 1,000,000); haararata.
 Konepaja ja telakka: leht. *J. Länkelä.*
 Korkeakosken höyrys.: *J.kylän viinakeittiös.yht.* (2 km et. J.kylästä).
Tourulan nahkatehdas (omist. kaup.neuv. Joh. Parviainen).
 Ks. J.kylän pt:n teoll.lait.

Kajaani.

Kalanpyydys- ja turkkitavaratehtaat sekä kivenhiomo: *Herman Renfors* (osa Tulliniemellä).
 Ämmän saha: toiminimi *J. W. Snellman G:son* (Oulu).

Kemi.

Ks. Kemin pitäjän teoll.lait.

Kokkola.

Oluttehdas: *Gamlakarleby ölbryggeri, Carl Joh. Forsén.*
 Polttimo: *Gamlakarleby ängbränneri akt. bol.* (toimeenpan. joht. K. Nyström, pääom. 60,000).
 Ykspihlajan höyrysaha: *Trävaruakt.bol. Yxpila* (isännöits. K. Ström, pääom. 100,000).
 Ykspihlajan konepaja: *Veljekset Friis* (omist. T., J. ja M. Friis).

Läheisyydessä:

Tulitikkutehdas: *Gamlakarleby tändsticksfabrik* (omist. A. ja J. Björklund) 0,5 km it. kpgista.

Kotka.

Kirjapaino: *Kotka tryckeriakt.bol.* (joht. H. Hultin y. m., pääom. 17,200; uusi).
 Konepaja: *Akt.bol. W. Gutzeit & C:o.*
 Lasitehdas (ikkunalasia): *C. H. Ahlqvist* (vuokrannut toiminimi *Kotka glasbruk F. A. Collin*).
 Oluttehtaita: *Kotka ängbryggeriakt.bol.* (isännöits. M. Sidel, pääom. 150,000); *Hovinsaaren panimo-os.yht.* (pääom. 150,000; perustetaan).
 Puuteollisuustehdas (metyylialkoholia, etikkahappoista kalkkia, tervaa, puuhiiltä y. m.): *Finska träindustriakt.bol.* (isännöits. ins. S. Heide, maks. pääom. 925,000).
 Sahoja: Hietasen höyrys. (*Paul Wahl & C:o*, Viipuri); Hovinsaaren höyrys. (hovineuv. *August Fellman*, Lahti); Kotkan höyrys. (kaup.neuv. *C. H. Ahlqvist*, Hamina); Norjan höyrys. (*Akt.bol. W. Gutzeit & C:o*, joht. kons. Chr. Holst, Kotka, y. m., pääom. 2,000,000).
 Väkiviinätehdas: *Kotka spritfabriks akt. bol.* (toimeenpan. joht. kaup. W. Bogdanoff, pääom. 50,000).

Läheisyydessä:

Puuteollisuustehdas (Hallan saarella): *Finska träindustriakt.bol.*
 Tiilitehdas: *Kotka tegelbruksakt.bol.* (pääom. 90,000, 2 km Jumalniemen sahalta).
 Ks. Kymin pt:n teoll.lait.

Kristiinankaupunki.

Höyrysaha: *Kristinestads ängsåg* (omist. kaup.neuvokset E. Alf. Tötterman ja A. Carlström).

Konepaja: *Kristinestads mekaniska verkstad* (omist. J. W. Olin).
 Oluttehtaita: *Norra bryggeriet* (omist. G. Hydén); *Turha bryggeri* (omist. H. Båge).
 Väkiivinatehtaita: *Konrad Sundman*; *Bruno Wendelin*.

Kuopio.

Höyrymyllyjä: *Gust. Raninin perilliset*; *Osakeyhtiö Sampo Kuopiossa* (isännöits. O. Kosonen, maks. pääom. 30,000).
 Kirjapainoja: *O. W. Backman*; *Kuopion uusi kirjapaino* (omist. K. ja P. Brofeldt sekä E. Wainio).
 Konepajoja: *Työväen konepajaos.yht.* (pääom. 50,000); *Valtionrautateiden konepaja*.
 Oluttehtaita: *Niiralan olutt.* (*D. Keinäsen perilliset*, omist. E. J., H. S. ja A. J. Blåstedt); *Lahdentaan olutt.* (*C. A. Claréus*); *Gust. Raninin perilliset*.
 Polttimoita ja väkiivinatehtaita: *Kuopio brännvinsbränningsakt.bol.* (isännöits. C. G. Grönholm, pääom. 150,000); *Gust. Ranins spritfabriksakt.bol. i Kuopio* (joht. P. E. ja L. G. Ranin y. m., pääom. 300,000).
 Tulitikkutehdas: *Birger Hallman*.
 Ks. Kuopion maaseurakunnan teoll.lait.

Käkisalmi.

Mehu- ja likööritehdas: *Husson mehtehtaan os.yht.* (toimeenpan. joht. P. J. Husso, maks. pääom. 40,000).
 Ks. Suotniemi, sivu 100.

Lappeenranta.

Höyrymylly ja -saha: *Chr. Haikala* (omist. rouv. A. Haikala).
 Nahkatehdas: *K. F. Lönnqvist Lappeenrannassa*.
 Olut- ja portteritehdas: *Willmanstrands öl- och porterbryggeri* (omist. eversti E. v. Haartman).
 Tupakkatehdas: *Matti Roiha & Co tupakkatehd.os.yht.* (toimeenpan. joht. M. Roiha, prokuristi E. Modée, pääom. 68,000).
 Väkiivinatehdas: *Saimaan paloviinan puhdistustehd. I. Warius* (omist. rouv. M. Warius).

Läheisydessä:

Ks. Lapveden pt:n teoll.lait. ja Kaukaan tehtaan höyry. (Lisäyksissä).

Loviisa.

Korkkitehdas: *Lovisa korkfabrik* (omist. os.yht. Wicander & Larson, Turku; lakkautettanee).
 Loviisan höyrymylly ja -saha: *A. Terichoffs akt.bol.*
 Oluttehdas: *Heinrich Lehmann*.
 Polttimo: *A. Terichoffs akt.bol.* (isännöits. G. Lindroos, pääom. 560,000).
 Väkiivinatehdas: *R Silvenius spritfabriks akt.bol.* (isännöits. G. Lindroos, pääom. 20,000).

Maarianhamina.

Kahvinlisäketehdas: *Akt.bol. Ålands fabriker* (toimeenpan. joht. J. E. Sjöström, maks. pääom. 20,000).
 Kirjapaino: *Ålands tidningstryckeri akt.bol.* (joht. N. O. Nordenson y. m., maks. pääom. 10,000).
 Oluttehdas: *Mariehamns bryggeriakt.bol.* (toimeenpan. joht. F. Jaatinen, maks. pääom. 15,000).
 Tapettitehdas: *Ålands tapetfabriksakt.bol.* (toimeenpan. joht. J. E. Sjöström, maks. pääom. 25,000).

Mikkeli.

Kirjapaino: *O. B. Blomfelt*.
 Konepaja: *K. A. Sjöströms metallfabrik*.
 Luujauho- ja liimatehdas: *M. Paasonen*.
 Nahkatehtaita: *A. T. Lesche*; *M. Paasonen*.
 Oluttehtaita: *Yhtiön viina- ja oluttehd. D. Pulkkinen & C. F. Miller*; *Oluttehd. os.yht. C. Petroff* (toimeenpan. joht. kaup. C. Petroff, pääom. 125,000).
 Polttimo: *Yhtiön viina- ja oluttehd. D. Pulkkinen & C. F. Miller* (isännöits. H. Kiuttu).
 Tiilitehdas: *A. T. Lesche & Wickström*.

Läheisydessä:

Mikkelin l. Saksalan höyry. (1 km it. Mikkelistä): *S:t Michels ångsåg & quarnerks akt.bol.* (joht. B. I. Breitholtz, C. Petroff y. m., pääom. 56,000).
 Ks. Mikkelin pt:n teoll.lait.

Naantali.

Höyrysaha: *Naantalain uuden höyrypolttimon os.yht.*
 Polttimo: *Naantalain uuden höyrypolttimon os.yht.* (isännöits. kaup. O. Marjanen, pääom. 90,000).

Väkiiviinatehtaita: *Osk. Marjanen; Nädendals spritförädlingsfabriks akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. C. Franck, pääom. 50,000).

Läheisydessä:

Polttimo: *Nändendals ångbränneri akt.bol.* (isännöits. kaup. C. Franck, pääom. 125,000).

Tiilitehdas (2 km lä. kpgista): *Nändendals tegelbruks akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. A. Franck, pääom. 30,000).

Nikolainkaupunki, ks. Vaasa.

Oulu.

Höyry-puusepäntehdas: *Hoikka & K:n* (omist. H. Hoikka ja F. W. Juustinen).

Kirjapainoja: *B. B. Bergdahl; Oulun uusi kirjapaino* (omist. K. F. Kivekäs); *Uleåborgs boktryckeri-, bokbinderi- och bokhandelsakt.bol.* (toimeenpan. joht. faktori G. F. Astrén, pääom. 25,000).

Konepajaja: *Karl Löfhjelm* (omist. K. Löfhjelmin perill.); Valtionrautateiden konepaja.

Nahka-, satulantekijän-, voilokki- ja liimatehdas: *Bröder Åström, akt.bol.* (toimeenpan. joht. tehtail. J. R. Åström, pääom. 4,000,000).

Oluttehtaita: *Fellmanska ölbryggeriet* (kauppayht.; isännöits. I. W. Fellman); *Koskenniska ölbrygg. akt.bol.* (joht. P. W., J. G. ja K. Pentzin, pääom. 100,000); Mustasalmen ja Toppilan olut- ja portteriteht. (*Isak H. Åström*).

Pikisaaren höyrymylly: *Otto Lindgrén*.
Pikisaaren mallastehdas: *Otto Lindgrén*.

Sahoja: Korkeasaaren höyry. (*Uleåborgs sågverks akt.bol.*; toimeenpan. joht. ins. K. Th. Sohlberg, pääom. 900,000); Toppilan höyry. (toiminimi *J. W. Snellman G:son*; omist. K. A. Snellman ja kaup. neuv. A. O. Snellmanin perill.).

Väkiiviinatehtaita: *Maikkula bränvinstillverkningsbol.* (kauppayht.; prokuristi merikapit. A. Halleen); *E. Reis' spritförädlingsakt.bol.* (toimeenpan. joht. tehtail. E. Reis Sr, pääom. 40,000).

Läheisydessä:

Teknokemiallinen tehdas: *Merikoski akt.bol.* (joht. K. R. Åström y. m., pääom. 200,000; tervaa, etikkahappoa, tärpättiä y. m.).

Ks. Maikkulan polttimo, sivu 59.

Pietarsaari.

Höyrysafoja: Stockholman höyry. A3 8p (*Peter Malm Junior*, omist. kaup. neuv. O. A. Malm); ins. *Wilh. Schau-man* (Alholmassa).

Kahvinlisäketehdas: ins. *Wilh. Schau-man*.

Kartonkitehdas: *Frans Alex. Björkman*.

Oluttehdas: *Jakobstads bryggeri* (omist. rouv. A. Serlachius).

Saippuatehdas: *Jakobstads tvålfabriks akt.bol.* (toimeenpan. joht. R. M. Labbart, pääom. 50,000).

Tupakkatehdas: *Ph. U. Strengberg & C:os akt.bol.* (isännöits. ins. W. Schau-man, pääom. 900,000).

Pori.

Höyry-puusepäntehdas: *Eriksson & Lundgrén*.

Kirjapainoja: *Filip Warén & C:os boktryckeri och pappershandel* (omist. toiminimi W. Rosenlew & C:o ja maist. F. Warén); *Satakunnan kirjakauppa* (kauppayht.).

Konepajaja: *Björneborgs mekaniska verkstad W. Rosenlew & C:o* (isännöits. H. Sarén); *K. Fr. Jakobsson konetehdailija*.

Oluttehtaita: *A. W. Bergström; Bayer-ska bryggeriet* (kauppayht.); *Bäckmans ölbryggeri akt.bol.* (pääom. 300,000); *Uusi panimo Fr. Er. Grönvall* (omist. K. Fr. Grönvall).

Polttimoita ja väkiiviinatehtaita: *Björneborgs bränneriakt.bol.* (isännöits. J. Stenman, pääom. 100,000); toiminimi *F. W. Petrell* (omist. rouv. E. Jusélius); *Victor Sjömanns bränneri* (kauppayht.).

Porin asfalttitehdas (omist. M. W. Björk-roth).

Puuteollisuustehdas: *Finska träindustri-akt.bol.* (Kotka; tekeillä).

Puuvilla- ja liinatehdas ynnä -kutomo: *Björneborgs bomullsmanufakturakt.bol.* (pääom. 2,000,000; tekeillä).

Sahoja: Seikon höyry. ja Isonsaaran vanha höyry. (*Björneborgs ångsågsbol. W. Rosenlew & C:o*); Sofiegartenin höyry. ja Isonsaaran uusi höyry. (toiminimi *A. Ahlström*); *Pihl & C:o* (omist. V. A. Pihl ja O. W. Söderlund); Reposaaren höyry. B2 7ke (*Råfsö ångsågsakt.bol.*, toimeenpan. joht. A. Hæggström, pääom. 1,500,000); — ks. Höyry-puusepäntehdas.

K. E. Stenvallin nahkatehdas Poriss.

Tiilitehdas: *J. A. Blom*.

Tulitikkutehdas: *Björneborgs tändsticksfabriks akt.bol.* (isännöits. rouv. H. Reinius, pääom. 360,000).
Ks. Porin maaseurakunnan ja Ulvilan teoll.lait.

Porvoo.

Huonekalu- ja saviastiatehdas y. m.: *Akt.bol. Iris* (toimeenpan. joht. kreivi L. Sparre, pääom. 50,000).
Kirjapaino ja kirjansitomo: *Werner Söderström*.
Olkihattutehdas: *Borgå halmhattfabr.akt. bol.* (toimeenpan. joht. G. Söderström).
Olut- ja portteritehdas: *R. W. Ekblom*.
Polttimo ja väkiviiniatehdas: *Kiala akt.bol. för jordbruk och industri* (toimeenpan. joht. O. Levin, pääom. 600,000); ks. sivu 37.
Tupakkatehdas *Alb. Hagström*.

Läheisydessä:

Konepaja: *Borgå mekaniska verkstad* (omist. nis. C. A. Nyholmin perill.) Näsen tilalla.
Porvoon hevosenkätehdas (kaup.neuv. *Aug. Eklöf*) Johannisbergin tilalla.
Porvoon höyrys- ja puusepäntehdas (kaup.neuv. *Aug. Eklöf*) Kaunissaa-rella 3 km et. Porvoosta.
Tärkkelystehdas: *Finska stärkelsefabriks-akt.bol.* (toimeenpan. joht. O. F. Forsström, pääom. 100,000).
Ks. Porvoon maaseurakunnan teoll.lait.

Raahe.

Höyrymylly: *J. S. Lundberg* (kauppayht.).
Oluttehdas: *Brahestads ölbryggeri* (kauppayht., isännöits. kaupp. A. Haglund; = Paavonperän oluttehdas).

Rauma.

Kirjapaino: *Rauman kirjap. os.yht.* (joht. kirjakaupp. W. Wikman y. m., maks. pääom. 4,600).
Nahka- ja hihnitehdas: *K. Fr. Sjöblom*.
Oluttehdas: *Fanny Fröjdman* (omist. rouv. Fanny Wiberg).
Polttimo: *E. W. Grönbergs bränneri* (omist. E. W. Grönbergin perill.).
Villakehruutehdas ja värjäyslaitos: *Isak Östman*.
Väkiuiniatehdas: *E. W. Grönbergs spritfabriks akt.bol.* (joht. rouv. L. Grönberg y. m., pääom. 60,000).

Savonlinna.

Höyry-puusepäntehdas: *A. E. Nymans träförädlingsfabrik*.
Savolan höyrysaha, -höyläyslaitos ja -mylly: *Savolan os.yht.* (isännöits. M. Takala, maks. pääom. 41,000).
Väkiuiniatehdas: *A. E. Nymans spritfabrik* (*A. E. Nyman'in väkiuiniatehdas*).

Läheisydessä:

Iloniemen oluttehdas (0,5 km Savonlinnasta): *K. Björkmans enka* (omist. rouv. H. Björkman).
Ks. Naistenlahden höyrys., sivu 66.

Sortavala.

Höyrysaha: *M. Korniloff*.
Kirjapaino: *Sortavalan kirjapainon os.yht.* (isännöits. T. Lehtinen, maks. pääom. 14,000).
Sortavalan uusi virvoitusvesitehdas (omist. A. H. Lindholm).

Läheisydessä:

Vorssun l. Toivon nahka- ja Väinölan tulitikkutehdas: *N. ja K. Siitoin* (Vorssun tilalla 1 km ko. Sortavalasta).
Ks. Sortavalan maaseurakunnan teoll.lait.

Tammisaari.

Nahkatehdas: *A. G. Gardberg*.
Olut- ja portteritehdas: *Akt.bol. Hultmans bryggerier* (toimeenpan. joht. kons. W. v. Bonsdorff, pääom. 450,000).
Saha: toiminimi *Ekenäs ångsdg och fabriker, E. J. Roman*.
Trikootavaratehdas: *Ekenäs yllevarufabrik A. Th. Pettersson* (kiinteistön omistaa toiminimi „Ekenäs ångs. o. fabriker, E. J. Roman“).
Voiaastiatehdas: *Baér & Co* (omist. varatuomarit F. L. Stolt ja L. M. Baér; kiinteistön omistaa toiminimi „Ekenäs ångs. o. fabriker, E. J. Roman“).
Väkiuiina-, lakka- ja kiiltolakkatehdas: *Frans Höijers sprit-, lack- o. politur-akt.bol.* (toimeenpan. joht. F. Höijer, pääom. 75,000).

Tampere.

Asfalttitehdas, ks. Kattohuopatehdas.
Haulitehdas: *Tammerfors hagelfabr.akt. bol.* (joht. R. Winter ja K. Hjort, pääom. 30,000).

- Kahvinlisäketehdas: *Kaffesurrogatfabriken i T:fors* (omist. O. Björkell).
- Kattohuopatehdas: *T:fors takfiltfabr. akt.bol.* (isännöits. varatuom. R. Elving, tehtaan esimies Tampereella A. Snellman, pääom. 2,100,000; asfalttia, kattohuopapahvia ja puulamppuja).
- Kirjapainoja: *G. E. Jansson & Kumpp.* (kauppayht.); *Nya tryckeriakt.bol. i T:fors. Uusi kirjapaino-os.yht. Tampereella* (pääom. 15,000; painon vuokrannut *Tampereen Uutisten os.yht.*; isännöits. K. A. Ekholm, maks. pääom. 14,425); *Tampereen kirjap.os.yht.* (isännöits. Fr. Selin, maks. pääom. 39,90).
- Kivipainoja: *Tampereen kivipaino os.yht.* (isännöits. kaup. A. F. Lindstedt, maks. pääom. 30,000; perustetaan); *Kivi- ja kirjap. os.yht. Tampereella* (pääom. 50,000; perustetaan ja ottaa haltuunsa Uuden kirjap.os.yhtiön Tampereella kirjapainon).
- Konepajoja: *Finlayson & C:o; T:fors linne- & jernmanuf.akt.bol.* (m. m. vatureita); *Wahlstedts mekaniska verkstaads akt.bol.* (pääom. 40,000); *Os.yht. Sommer, af Hällström & Waldens* (johdok. puheenjoht. rakennusmest. A. af Hällström, pääom. 200,000; uusi).
- Kutomoit: *Fabriksakt.bol. John Dalberg & C:o* (Turku, toimeenpan. joht. kons. J. Dalberg, maks. pääom. 200,000; m. m. trikootavaroita); *T:fors bomulls- & yllevaerufabr.* (m. m. trikootavaroita; omist. F. Klingendahl); *T:fors väfveriakt.bol.* (toimeenpan. joht. ins. A. G. Dam, pääom. 100,000; uusi); *Tehdasos.yht. Kankuri akt.bol.* (toimeenpan. joht. A. L. Peterson, pääom. 50,000; uusi; enimm. villakankaita).
- Lakki- ja hattutehdas: *Os.yht. Tampereen lakki- ja hattutehd.* (toimeenpan. joht. E. Jäderholm, maks. pääom. 10,000).
- Oluttehtaita: Mustalahden, Onkiniemen ja Santalahden (*T:fors bryggeriakt.bol.*, isännöits. A. Koreneff, pääom. 1,000,000); *Näsijärven osakeoluttehd.* (joht. J. Bergqvist, K. W. Helander y. m., maks. pääom. 50,000); *Os.yht. Pyynikki* (joht. kaup.neuv. J. Johnson y. m., isännöits. G. Borg, maks. pääom. 75,000; tekeillä); *Os.yht. Iso oluttehd.* (tekeillä).
- Paperitehdas: *J. C. Frénckell & Son* (omist. assess. W. ja luutn. T. v. Frénckell).
- Pellavatehdas ja -kutomo: *T:fors linne- & jernmanufakturakt.bol.* (johdok. pu-
- heenjoht. prof. A. Kihlman, isännöits. H. Solin, pääom. 6,200,000).
- Polttimoita: *Emil Hagelberg & C:o ängbränneriakt.bol.* (toimeenpan. joht. ins. R. Witting, pääom. 240,000); *T:fors ängbränn. akt.bol.* (toimeenpan. joht. ins. R. Witting, pääom. 225,000).
- Puuhioimo: *T:fors linne- & jernmanufakturakt.bol.*
- Puusepäntehdas: *Tampereen puujalostustehdas omistaja E. A. Niininen* (uusi).
- Puuvillatehtaita ja -kutomoita: *Finlayson & C:o* (omist. W. v. Nottbeckin perill., isännöits. kun.neuv. Chr. Bruun); *Tampereen puuvillateollisuusos.yht.* (toimeenpan. joht. kaup.neuv. A. Sommer, pääom. 2,000,000; tekeillä); — ks. Trikootavatehtaat ja Kutomot.
- Sahanterätehdas: *Finska sågbladsfabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. A. H. L. Gyllenberg, pääom. 30,000; sahanteriä ja teräkaluja).
- Sahoja: Naistenlahden höyrus. (*G. A. Lönnqvist*); Soukanlahden höyrus. (*G. A. Lönnqvist*); Särkänsaaren höyrus. (*J. W. Engqvist*).
- Sementtivalimo: *Richard Helanderin sementtivalimo ja asfaltteerausliike* (uusi).
- Sorvaustehdas: *Tampereen sorvariteollisuusos.yht.* (joht. W. Laakso y. m., pääom. 75,000; uusi).
- Tapettitehdas: *T:fors tapetfabr.akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. R. Winter, maks. pääom. 25,000).
- Tehdas sähkövalaistusta varten (omist. Tampereen kpkki).
- Tiilitehtaita: *Kaarle Helander; Puolimattkan tiilitehd.* (omist. kaup. F. Pöllänen ja K. J. Lindeman).
- Trikootavatehtaita: *T:fors tricotsfabr.* (omist. P. v. Nottbeck); *T:fors trikotsfabr. akt.bol.* (joht. pankinjoht. Hj. Grönblom y. m., maks. pääom. 25,000; puuvilla- ja villatrikootavaroita); — ks. Kutomot.
- Tulitikutehdas: *T:fors tändsticksfabr. akt.bol.* (isännöits. E. Gustafson, maks. pääom. 40,000).
- Tupakkatehtaita: *Fr. Kiuttu & C:o; Tupakkatehd.os.yht. Virginia Tampereella* (isännöits. kaup. A. Poutiainen, pääom. 50,000).
- Verkatehtaita, ks. Villakehruu- ja -kutomatehtaat.
- Viila- ja teräkalutehdas: *T:fors järn- & stål förädlings akt.bol.* (toimeenpan. joht. R. Amberg, maks. pääom. 60,000); — ks. Sahanterätehdas.
- Viinitehtaita: *T:fors vinfabr.* (omist. C. Tenberg; punssia ja marjaviinejä); *Alarik Wehlman.*

Villakehruu- ja -kutomatehtaita: *T:fors klädesfabr. akt. bol.* (isännöits. E. Nilsson, pääom. 600,000); *Th:s Peterson, ylleppinneri och väfveri, T:fors* (omist. J. Peterson); *Tampereen villakutomatehd.* (*J. Ruuskanen ja kumpp.*); *Akt. bol. The Scotch Tweed Manufacturing Company* (Helsinki, pääom. 375,000; tehdasta rakennetaan Pyynikille); — ks. Kutomot.

Villakehruutehdas ja värjäyslaitos: *H. Liljeroos.*

Väkiiviinotehtaita: *T:fors spritförädlings- akt. bol.* (toimeenpan. joht. kaup. O. Björkell, pääom. 100,000); *T:fors ängbränneri akt. bol.*

Värjäyslaitos, ks. Villakehruutehtaat.

Läheisydydessä:

Hatanpään tiilitehdas: *Nils Idman* (1 km et. Tampereelta).

Luujaunotehdas: *T:fors benmjölsfabr.* (omist. F. L. Calonius; luujaunhoja ja liimaa) 1 km lä. Tampereelta.

Pahvitehdas: *Näsijärvi pappfabr.* (omist. I. Lindroth) 0 5 km lä. Tampereelta.

Paperitehdas: *Akt. bol. Holmquist's pappersbruk* (toimeenpan. joht. A. Holmquist, isännöits. ins. E. Estlander, pääom. 200,000) lä. Tampereelta.

Santalahden höyrysaha: toiminimi *A. Ahlström* (isännöits. W. Husgafvel; 0,5 km lä. Tampereelta).

Santalahden kattouuopatehdas: *T:fors takfältfabr. akt. bol.*

Splintitehdas: *T:fors splintfabr. akt. bol.* (isännöits. Hj. Lohjander, pääom. 15,000) 1 km et. Tampereelta.

Tornio.

Nahkatehdas: *Joh. Åström J.or.*

Oluttehdas: *Torneå porter- och ölbryggeri akt. bol.* (joht. K. E. Nordberg y. m., pääom. 90,000).

Läheisydydessä:

Ks. Röytän höyrys., sivu 90.

Turku.

Ajokalu- ja satulantekijäntehtaita: *B. Jakobssons sadelmakeri och äkdonfabr.* (omist. kons. Conr. Spooft); *Wulff & Wihlman* (omist. W. Wulff ja A. Wihlman).

Hansikastehdas: *Åbo handskfabr.* (omist. A. Fougstedt).

Harja- ja sivellintehdas: *Åström & C:o akt. bol., borst- & penselfabr.* (toimeenpan. joht. E. Åström, pääom. 300,000).

Hattutehdas: *K. G. Silfverberg.*

Höyrymyllyjä: *Samppalinnä kvarn & bageri, J. K. Thomé; K. S. Cujanders skottiska hafregreysfabr.* (omist. rouv. K. S. Cujander).

Höyry-puusepäntehtaita: *N. Boman; Åbo träförädlingsfabr.* (omist. A. B. Nordfors, K. F. Orell ja V. L. B. Strandell).

Kaakeli- ja fajanssitehdas: *Åbo kakelfabr. akt. bol.* (toimeenpan. joht. E. Minuth, pääom. 100,000).

Kaasutehdas: *Åbo stads gasverk* (omist. Turun kpki, toimeenpan. joht. ins. K. Gustrén).

Kahvinlisäketehdas: *Edv. Åström* (mal-laskahvia).

Kirjansitomo: *Åbo stentryckeri akt. bol.*

Kirjapainoja: *Turun suomalais. kirjap. ja sanomalehtios. yht.* (johtok. puheenjoht. vapaah. V. v. Hellens, maks. pääom. 35,000); *G. W. Wilén & C:o* (omist. G. W. Wilén); *Åbo boktryckeri akt. bol.* (toimeenpan. joht. kaup. neuv. V. Forselius, pääom. 40,000); *Åbo Tidnings tryckeri akt. bol.* (toimeenpan. joht. kaup. G. Hoffstedt, maks. pääom. 125,000).

Kivennäisvesitehdas: *Åbo apotekares mineralvatteninrättning* (omist. apt. om. B. W. Strömberg ja H. W. Hjelt).

Kivipainoja: *Åbo stentryckeri akt. bol.* (toimeenpan. joht. Edv. Åström, isännöits. A. Törn, pääom. 100,000); *Litografiska anstalten i Åbo* (omist. rouv. B. Berlich).

Konepajoja: *W:m Crichton & C:o akt. bol.* (toimeenpan. joht. ins. J. Eager, pääom. 1,500,000); *Akt. bol. Vulcan* (toimeenpan. joht. ins. C. Holmström, pääom. 500,000); *Valtionrautateiden konepaja; Åbo jernmanufaktur akt. bol.* (toimeenpan. joht. kreivi Aug. C:son Armfelt, pääom. 800,000; haararata Turun—Salon radalle).

Korkkitehdas: *Akt. bol. Wicander & Larson* (toimeenpan. joht. W. Hinke, pääom. 600,000).

Laiivaveistämö: *W:m Crichton & C:o akt. bol.*

Lakkitehtaita: *P. A. Birkman; Carlson & C:o* (uusi; myöskin sadetakkeja). Nahkatehtaita: *K. F. Ahlroth & C:o* (omist. A. S. Renvall ja O. N. Wahlroos); *J. F. Sahlbom; K. G. Tornberg & C:o* (omist. W. Forsell); *Åbo läderfabr.* (omist. W. Olsoni).

Oluttehtaita: *Aura bryggeri aktiebolaget i Åbo* (toimeenpan. joht. kaup. Edv. Blomberg, pääom. 450,000); *Akt. bol. Kingelin & C:o* (toimeenpan. joht. kons. A. Jacobsson, pääom. 400,000);

Nya bryggeriakt.bol. i Åbo (toimeenpan. joht. kaup. K. F. Orell, pääom. 600,000).

Paitatehtaita: *Åbo skjortmagasin Carl Fr. Juselius; G. A. Petrelius skjortfabr.*

Panimoita, ks. Oluttehtaat.

Pellavatehdas, ks. Puuvillatehdas.

Polttimo: *Aura nya ångbränneriakt.bol.* (toimeenpan. joht. A. F. Hagerlund, pääom. 240,000).

Punssitehtaita, ks. Viinitehtaat.

Pussi- ja kuvertitehdas: *Pås- och kuvertfabriken i Åbo akt.bol.* (toimeenpan. joht. E. Nylund, pääom. 250,000).

Puusepän-tehtaita, ks. Höyry-puusepän-tehtaat.

Puuvilla- ja pellavatehdas ynnä -kutomot: *John Barker & C:os efterträdare* (omist. kun.neuvokset G. A. Petrelius ja C. Fr. Junnelius).

Rullakartiinitehdas: *Edv. Åström.*

Saippuatehdas, ks. Teknokemialliset tehtaat.

Sateenvarjotehdas: *Åbo paraplyfabrik* (omist. K. G. Lindström).

Satulantekijäntehtaita, ks. Ajokalutehtaat.

Sivellintehdas, ks. Harjatehdas.

Sokuritehdas: *Aura sockerbruksbol.* (omist. G. A. ja A. Lindblom, C. ja rouv. E. Spoof sekä toiminimi C. M. Dahlström; toimeenpan. joht. kaup.neuv. E. Dahlström).

Tehdas sähkövalaistusta varten: *Akt.bol. Electron* (toimeenpan. joht. tehtail. H. v. Rettig; perustetaan).

Teknokemiallisia tehtaita (saippuaa, hajuvesiä y. m.): *C. Jönsson & C:o* (omist. C. Jönsson); *Edv. Åström.*

Tiilitehtaita: *Kuppis tegelbruksbol.* (omist. W. Schurigin); *Åbo nya tegelbruk* (omist. N. A. Schurigin).

Tislaustehtaita, ks. Väkiivinatehtaat.

Tupakkatehtaita: *W. Falck & C:o* (komandiittiyht.; rouv. W. Ch. Falck y. m.); *J. & E. Humelin; P. C. Rettig & C:o* (omist. kaup.neuv. Fr. ja kaup. H. v. Rettig).

Turun naulatehdas (*Loimijoki spikfabr. akt.bol.*).

Turun I. Multavierun verkatehdas: *Åbo klädesfabr. akt.bol.* (isännöits. E. Hjelt, maks. pääom. 200,000).

Tynnyri- ja voiasiatehdas: *Mekaniska tunnbinderiet* (omist. kons. A. Jacobsen, kun.neuv. C. Fr. Junnelius ja tehtail. N. Rosenqvist).

Veneveistämö: *Åbo båtvarf* (omist. kons. G. A. Lindblom).

Viini- ja punssitehtaita: *Akt.bol. John Cowie; C. P. Melchersons efterträdare*

(omist. E. Johansson); *A. B. Nordfors; Franz Norstedt* (omist. rouv. A. Norstedt).

Voiastiatehdas, ks. Tynnyritehdas.

Väkiivinatehtaita: *Akt.bol. John Cowie* (toimeenpan. joht. S. Svensson, pääom. 75,000); *Aura nya ångbränneri akt bol.; Finska spritfabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. J. W. Blomberg, maks. pääom. 405,000); *A. B. Nordfors' spritförädlingsakt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. W. Nordfors, pääom. 50,000).

Läheisyydessä:

1) Maarian pt.:ssä:

Amalienborgin polttimo ja oluttehdas: *Amalienborgs akt.bol.* (isännöits. kaup. J. L. Holm, pääom. 300,000; lähellä Kärämäen plf.).

Asfalttitehdas: *Åbo aktieasfaltfabr.* (pääom. 120,000).

Auran vesitehdas: *Aura vattenfabr. akt. bol.* (toimeenpan. joht. Chr. Lenander, pääom. 24,000).

Halisten jauho-, ryyni- ja luumyllyt (omist. Turun kpkki; 1 km ko. Kaarinan k.).

Sokuritehdas: *Aktiesockerbruket Alfa* (toimeenpan. joht. kaup. K. E. Blomberg, pääom. 1,250,000; raakasokuria ja siirappia valkojuurikkaista); tehdas tekeillä 2 km p. Turusta; haararata.

Teknillinen tehdas: *Åbo tekniska fabr.* (omist. Chr. Lenander; saippuaa, hajuvesiä y. m.).

Tiilitehdas: *Kärämäki tegelbruk* (omist. kun.neuv. J. W. Marjalin) lähellä Kärämäen plf.

Turun höyrymylly kaup. *J. L. Törnroth.*

Turun tulitikkutehdas: *Tändsticksfabr. akt.bol. i Åbo* (toimeenpan. joht. kun.neuv. G. A. Petrelius, pääom. 100,000).

2) Kaarinan pt.:ssä:

Kairisten polttimo (1 km ko. Turusta): *Kairis ångbränneriakt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. C. W. Burmeister, pääom. 90,000).

Neulatehdas: *Aura nålfabrik* (omist. kaup. V. Rydman, Helsinki).

Turun sikuritehdas (Vähän-Heikkilän maalla): *Åbo cikoriefabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup. H. A. Lundelin, pääom. 25,000).

Ks. Litoinen, sivu 56.

Uusikaarleppyy.

Ks. Uudenkaarlepyyn maaseurakunnan teoll.lait.

Uusikaupunki.

Höyrysaha, väkipyörätehdas ja höyrymylly: *J. A. Zachariassen*.

Kahvinlisäketehdas: *Wennström & Lönnroth*.

Konepajoja: *J. A. Zachariassen; Nystads slip och mekaniska verkstads akt.bol.* (maks. pääom. 250,000; konkurssissa).

Laivaveistämö ja telakka: *Nystads slip o. mek. verkstads akt.bol.* (konkurssissa).

Nahkatehdas: *Erhard Ertman*.

Oluttehdas: *Nystads öl- & porterbryggeri akt.bol.* (joht. V. W. Ertman, pääom. 90,000).

Polttimoita: *F. A. Tollets bränneriakt. bol.* (joht. K. W. Palén, pääom. 125,000); *Nystads ångbränneri akt.bol.* (joht. kaup. G. Rivell, pääom. 140,000).

Tupakkatehdas: *F. W. Wahlberg*.

Urkutehdas: *J. A. Zachariassen*.

Väkiivinatehtaita: *C. R. Ljungs spritförelingsfabriks akt.bol.* (joht. K. W. Palén, pääom. 50,000); *Nystads spritfabriks akt.bol.* (joht. kaup. G. Rivell, pääom. 25,000).

Vaasa.

Asfaltti- ja sementtitehdas: *Wasa asfalt- och cementakt.bol.* (pääom. 20,000; perustetaan).

Höyrymylly: *Wasa ångvarns akt.bol.* (toimeenpan. joht. H. Sölverarm, isännöits. V. Lindell, pääom. 500,000).

Höyry-puusepäntehdas: *Wasa träförelingsakt.bol.*

Kaivonporausyhtiö: *Wasa diamantborrnings akt.bol.* (toimeenp. joht. W. Husberg, pääom. 20,000).

Kirjapainoja: *Pohjalaisen kirjap.* (omist. O. Ansas); *F. W. Unggren; Wasa tryckeriakt.bol.* (isännöits. faktori C. A. Heinze, pääom. 115,000).

Konepajoja: Valtionrautateiden konepaja; *Wasa mekaniska verkstad* (omist. J. E. Salin).

Polttimoita: *Långviks bränneri* (omist. J. E. Moe y. m.); *Pohjola bränn.* (omist. J. E. Moe y. m.).

Puuvillatehdas ja -kutomo: *Wasa bomullsmanufakturakt.bol.* (toimeenpan.

joht. everstiluutn. J. E. Bruun, pääom. 1,800,000).

Saippua- ja kynttilätehdas: *Wasa tvål-fabr akt.bol.* (toimeenpan. joht. L. Wis-sing, pääom. 400,000; myöskin hajusaippuata ja -vesiä).

Sokuritehdas: *Wasa sockerfabr. akt.bol.* (joht. H. Sölverarm y. m., pääom. 1,800,000; perustetaan).

Tehdas sähkövalaistusta varten: *Elek-triska akt.bol.* (toimeenpan. joht. ins. J. W. Samberg, maks. pääom. 350,000).

Teurastuslaitos: *Engelska svinslagteriet* (omist. J. Sjödahl ja A. Wolff).

Tiilitehdas: *A. Lassel & C:o*.

Tupakkatehtaita: *Carl Finnild* (omist. K. Finnilän perill.; rullatupakkaa); *Wasa nya tobaksfabr.* (omist. J. Finn-ilän perill.; kartuusitupakkaa ja sikareita).

Vaskiluodon höyrysaha: *Alfred Carl-ström*.

Villakutomoto: *Akt.bol. Wasa yllevaerufabr.* (joht. M. Haglund, H. Wigardt y. m., pääom. 50,000).

Väkiivinatehdas: *Pohjola destilleringsfabr.* (omist. J. E. Moe y. m.).

Läheisyydessä:

Konepaja: *Metvikens mekaniska verkstad* (omist. varalääninkamr. K. Eskelin).
Metvikin höyrysaha, höyläyslaitos ja mylly: *G. A. Gustafsson* (1 km p. Vaasasta).

Oluttehtaita: *Bock* ja ent. Uusi panimo (*Bryggeriakt.bol. „Bock“*, toimeenpan. joht. J. Sjödahl, maks. pääom. 385,000); — uuden oluttehtaan perustaa eräs os.yht.

Pikitehdas: *Gerby beckbruk* (omist. A. A. Hägglundin perill.) 1 km p. Vaasasta.

Viipuri.

Asfalttitehdas: *Wiborgs asfalteringsbol.* (omist. J. R. Stümel ja H. F. Franck).

Galvaniseeraustehdas: *Seth Sohlberg*.

Höyrymylly: *F. W. Mielck & C:o* (m. m. riisiryyniä).

Kaakeli- ja fajanssitehdas: *Wiborgs kakelfabr. akt.bol.* (johtok. puheenjoht. J. Starckjohann, maks. pääom. 13,500).

Kaasutehdas: *Wiborgs gasverk* (omist. Hackman & C:o ja Carl Rothe & C:o).

Kalkkiuuni: *Havis akt.bol.*

Kirjapainoja: *Wiipurin Sanomat ja kirjap.* (omist. toht. J. A. Lyly); *Wiipurin uusi kirjap.- ja sanomalehti-*

os.yht. (joht. maist. A. Hj. Sallmén y. m., pääom. 26,680); *N. A. Zilliacus tryckeri* (omist. rouv. S. Zilliacus); *Östra Finlands boktryckeri* (omist. G. A. Ekholm).

Kivennäisvesitehdas: *Frithiof Schalien*.

Konepajoja: *Akt.bol. E. F. Galléns skeppsvarf och mekaniska verkstad* (pääom. 500,000); *Paul Wahl & Co*; Valtionrautateiden konepaja.

Kravattitehdas: *Matti Roiha*.

Kynttilätehdas: *Newski stearinbol.* (venäl. os.yht., pääom. 3,000,000 rupl.; esimies Suomea varten kons. F. Alftan).

Laivaveistämö, ks. Konepajat.

Luujuoho- ja liimatehdas: *Havis akt.bol.*

Oluttehtaita: *Föreningsbryggeri akt.bol.* (joht. W. Dippell y. m., pääom. 760,000); kaup.neuv. *F. Sergejeff*.

Polttimo: *K. Jakowleff*.

Punssi- ja viinitehtaita: *K. Jakowleff*; *A. Kusnetzoff*; *Carl Rehnström*; *Uusi viini- & punssitehdas* (omist. P. J. Husso).

Saippuatehdas: *Havis akt.bol.* (joht. toimimisi Hackman & Co, pääom. 400,000).

Sokuritehtaan perustaa eräs os.yht. (pääom. 1,500,000).

Tapettehdas: *Viktor Nyholm*.

Tehdas sähkövalaistusta varten: *Elektricitets-akt.bol., f. d. Paul Wahl & Co:s elektriska afdelning*.

Trikootavaratehdas: *G. Taht*.

Tupakkatehtaita: *W. Baronin seuraaja* (omist. I. Sergejeff Hrabroff); *N. I. Pototsky*; *E. Sandén*; kaup.neuv. *F. Sergejeff*; *L. Stergidin tupakkatehd.*; *Wiborgs tobaksfabr.akt.bol.* (toimeenpan. joht. O. Stiefel, maks. pääom. 150,000).

Väkiwiinatehtaita: *K. Jakowleff*; *Pant-sarlaks spritfabr.akt.bol.* (toimeenpan. joht. eläinlääk. F. Fredlander, pääom. 40,000); *I. Montells spritfabr. akt.bol.* (toimeenpan. joht. C Rehnström, pääom. 15,000; liköörejä y. m.).

Läheisyydessä:

Nahkatehdas (Sorvalissa): *A. Salminen*.
Puu-villa- ja lestitehdas (Papulan kylässä): *Andrej Nikitin*.

Tupakkatehtaita (sikareita; Talikkalan kylässä): *Petter Fomin*; *Moses Kankaanpää*.

Vekrotniemen höyry- ja höyläyslaitos (1 km p. Viipurista): *Wiborgs såg-verks akt.bol.* (toimeenpan. joht. kaup.-neuv. C. Borenius, pääom. 600,000).

Ks. Viipurin pt.:n teoll.lait.

Suomen hallinnollinen, lainkäyttöllinen ja kirkollinen jako.

I. Hallinnollinen jako.

1. Uudenmaan lääniin kuuluu 5 kaupunkia: Helsinki, Porvoo, Loviisa, Tammissaari ja Hanko, sekä 4 kihlakuntaa, joissa 24 nimismiespiiriä.

2. Turun ja Porin lääniin ynnä Ahvenanmaahan kuuluu 6 kaupunkia: Turku, Naantali, Uusikaupunki, Rauma, Pori ja Maarianhamina, 2 kauppala: Ikaalinen (kuuluu kihkuntaan 11) ja Salo (kuuluu kihkuntaan 9), sekä 10 kihlakuntaa, joissa 47 nimismiespiiriä.

3. Hämeen lääniin kuuluu 2 kaupunkia: Hämeenlinna ja Tampere, Lahden kauppala (kuuluu kihkuntaan 20), sekä 6 kihlakuntaa, joissa 27 nimismiespiiriä.

4. Viipurin lääniin kuuluu 6 kaupunkia: Viipuri, Hamina, Lappeenranta, Käkisalmi, Sortavala ja Kotka, sekä 9 kihlakuntaa, joissa 42 nimismiespiiriä.

5. Mikkelin lääniin kuuluu 3 kaupunkia: Mikkelä, Heinola ja Savonlinna, sekä 4 kihlakuntaa, joissa 21 nimismiespiiriä.

6. Kuopion lääniin kuuluu 3 kaupunkia: Kuopio, Joensuu ja Iisalmi, Nurmeksen kauppala (kuuluu kihkuntaan 34), sekä 6 kihlakuntaa, joissa 28 nimismiespiiriä.

7. Vaasan lääniin kuuluu 7 kaupunkia: Vaasa l. Nikolainkaupunki, Kristiinankaupunki, Kaskinen, Uusikaarlepyy, Pietarsaari, Kokkola ja Jyväskylä, sekä 6 kihlakuntaa, joissa 42 nimismiespiiriä.

8. Oulun lääniin kuuluu 5 kaupunkia: Oulu, Raabe, Kajaani, Tornio ja Kemi, sekä 6 kihlakuntaa, joissa 38 nimismiespiiriä.

Koko maassa: 37 kaupunkia, 4 kauppala ja 51 kihlakuntaa, joissa 269 nimismiespiiriä.

Kaupungeissa on *maistraatti*, paitsi Maarianhaminassa ja Kemissä, joissa on *järjestysvoikeus*. Järjestysvoikeus on myöskin kauppaloissa sekä Jaakkiman ja Kurkijoen kauppakylissä Viipurin lääniä.

Kihlakunnat ja nimismiespiirit.

Muist. Nimismiespiirit kussakin kihlakunnassa ovat merkityt kirjaimilla a, b, c j. n. e.; kussakin piirissä on lueteltu siihen kuuluvat *kunnat*.

Uudenmaan lääni.

1. Raaseporin khl.: a. Inkoo, Degerby; b. Karja, Mustio, Karjalohja, Sammatti; c. Pohja, Tammisaaren maaseurak., Snappertuna; d. Tenhola, Bromarf.

2. Lohjan khl.: a. Espoo; b. Kirkkonummi; c. Siuntio; d. Lohja; e. Nummi, Pusula; f. Vihti, Pyhäjärvi.

3. Helsingin khl.: a. Helsingin pt.; b. Nurmijärvi; c. Mäntsälä; d. Sipoo, Porneesi; e. Tuusula; f. Porvoon maaseurak.; g. Askula, Pukkila.

4. Pernajan khl.: a. Pernaja, Liljendal; b. Myrskylä, Artjärvi; c. Ruotsinpyhtää, Lappträsk; d. Elimä, Anjala; e. Iitin pt.:n etel. osa; f. Jaala, Iitin pt.:n pohj. osa; g. Orimattila.

Turun ja Porin lääni ynnä Ahvenanmaa.

5. Ahvenanmaan khl.: a. Sund, Vårdö, Saltvik, Finnström, Geta; b. Eckerö, Hammarland; c. Jomala, Lemland, Lum-

parland; d. Föglö, Sottunga, Kökar; e. Kumlinge, Brändö.

6. **Vehmaan khl.:** a. Vehmaa, Loka-lahti; b. Taivassalo, Velkua, Iniö, Kustavi; c. Uusikirkko, Uudenkaupungin maaseurak.; d. Laitila, Kodisjoki, Pyhämaan emäseurak., Pyhämaan luoto-seurak.

7. **Mynämäen khl.:** a. Mynämäki, Karjala, Mietoinen, Lemu, Askainen; b. Rymättylä, Merimasku; c. Navo; d. Korpo, Houtskari.

8. **Piikkiön khl.:** a. Piikkiö, Kuusisto, Kaarina, Kaksikerta; b. Paimio; c. Sauvo, Karuna; d. Parainen.

9. **Halikon khl.:** a. Kemiö, Dragsfjärd, Vestanfjärd; b. Perniö, Finnby; c. Kisko, Suomusjärvi, Kiikala; d. Halikko, Angelniemi; e. Uskela, Muurla, Pertteli, Kuusjoki; f. Hiittinen. — H:n khlkuntaan kuuluu myöskin Salon kauppala.

10. **Uvilan khl.:** a. Ulvila, Porin maaseurak., Nakkila, Kullaa; b. Noormarkku, Ahlainen, Pomarkku; c. Merikarvia, Siikainen; d. Eura, Kiukainen, Honkilahti; e. Eurajoki, Luvia; f. Lappi, Rauman maaseurak., Hinnerjoki.

11. **Ikaalisten khl.:** a. Ikaalisten maaseurak., Jämijärvi; b. Parkano; c. Kankaanpää, Karvia, Honkajoki; d. Hämeenkyrö, Viljakkala. — I:n khlkuntaan kuuluu myöskin Ikaalisten kaup-pala.

12. **Tyrvään khl.:** a. Karkku, Suo-niemi; b. Mouhijärvi, Suodenniemi, Lavia; c. Tyrvää, Kiikka, Kiikoinen.

13. **Loimaan khl.:** a. Huittinen, Vampula, Kauvatsa; b. Punkalaidun; c. Loimaa, Metsämaa, Alastaro, osa Oripäätä; d. Kokemäki, Harjavalta; e. Köyliö, Säkylä.

14. **Maskun khl.:** a. Marttila, Koski, Eura, Karinainen; b. Lieto; c. Pöytyä, Yläne, Prunkkala, osa Oripäätä; d. Maaria, Paattinen; e. Raisio, Naantal-in maaseurak., Rusko; f. Masku, Vahto, Nousiainen.

Hämeen lääni.

15. **Ruoveden khl.:** a. Ruovesi; b. Kuru, Teisko; c. Orivesi.

16. **Pirkkalan khl.:** a. Pirkkala, Ylö-järvi; b. Vesilahti, Tottijärvi, Lem-päälä; c. Kangasala, Messukylä; d. Päl-käne, Sahalahden kunta (ks. khl. 19, d).

17. **Tammelan khl.:** a. Tammela; b. Jokioinen, Humppila, Perttula; c. Ur-jala, Akaa, Kylmäkoski; d. Somero, Somerniemi; e. Kalvola, Sääksmäki.

18. **Hauhon khl.:** a. Hauho, Tuulos; b. Hattula, Tyrväntö, Hämeenlinnan maaseurak.; c. Vanaja, Janakkala; d. Loppi, Renko; e. Hausjärvi.

19. **Jämsän khl.:** a. Jämsä; b. Korpi-lahti; c. Längelmäki, Kuorevesi, Erä-järvi; d. Luopioinen, Kuhmalahden kunta (johon kuuluu Vehkajärven ja Pajulan kylä Sahalahden seurakuntaa); e. Kuhmoinen.

20. **Hollolan khl.:** a. Kärkölä, suu-rempi, läntinen osa Hollolaa; b. Nas-tola, vähempi osa Hollolaa (ynnä Lah-den kauppala); c. Asikkala; d. Padas-joki; e. Lammi, Koski.

Viipurin lääni.

21. **Rannan khl.:** a. Viipurin pt.; b. Koivisto, Johannes; c. Uusikirkko; d. Kuolemajärvi; e. Lavansaari, Seiskari.

22. **Kymin khl.:** a. Pyhtää, Kymi; b. Vehkalahti; c. Virolahti, Miehikkälä; d. Säkkijärvi; e. Sippola; f. Suursaari, Tytärsaari y. m. ulkosaaret.

23. **Lapeden khl.:** a. Valkeala; b. Luumäki; c. Lapyesi; d. Lemi, Talpal-saari; e. Savitaipale, Suomenniemi.

24. **Jääsken khl.:** a. Joutseno; b. Ruokolahti; c. Kirvu; d. Jääski; e. Antrea.

25. **Äyräpään khl.:** a. Muola, Kyy-rölä, Heinjoki; b. Kivennapa (paitsi Raivola ja Terijoki); c. Valkjärvi; d. Rautu; e. Raivolan ja Terijoen piiri (Kivennavan kuntaa).

26. **Käkisalmen khl.:** a. Sakkola; b. Pyhäjärvi; c. Räisälä; d. Käkisalmen maaseurak., Kaukola; e. Hiitola.

27. **Kurkijoen khl.:** a. Kurkijoki; b. Parikkala; c. Jaakkima.

28. **Sortavalan khl.:** a. Ruskeala; b. Sortavalan maaseurak.; c. Unkuniemi. — S:n khlkuntaan kuuluu myöskin Valamon saariryhmä.

29. **Salmen khl.:** a. Impilahti; b. Suistamo; c. Salmi; d. Suojärvi; e. Korpi-selkä, Soanlahti.

Mikkelin lääni.

30. **Heinolan khl.:** a. Heinolan maa-seurak.; b. Sysmä; c. Hartola; d. Lu-hanka, Joutsa, Leivonmäki; e. Mänty-harju.

31. **Mikkelin khl.:** a. Mikkelin pt.:n itäin. piiri, Anttola; b. Mikkelin pt.:n länt. piiri; c. Kangasniemi; d. Ristiina; e. Hirvensalmi.

32. **Juvan khl.:** a. Juva; b. Pieksä-mäen pt.:n pohj. piiri; c. Pieksämäen

pt.:n etel. piiri, Haukivuori, Virtasalmi; d. Joroinen; e. Puumala.

33. Rantasalmen khl.: a. Rantasalmi, Kangaslampi; b. Sulkava; c. Sääminki; d. Kerimäen pt.:n etel. piiri; e. Kerimäen pt.:n pohj. piiri, Savonranta, Enonkoski; f. Heinävesi.

Kuopion lääni.

34. Pielisjärven khl.: a. Pielisjärvi; b. Juuka; c. Nurmeksen kunta (johon kuuluu Nurmeksen kauppala ja Jonkerin kylä Kuhmoniemen seurakuntaa); d. Rautavaara.

35. Ilomantsin khl.: a. Eno; b. Tohmajärvi, Pälkjärvi; c. Kiihtelysvaara; d. Ilomantsi.

36. Liperin khl.: a. Kaavi; b. Liperi; c. Kontiolahti; d. Polvijärvi, Kuusjärvi; e. Kitee; f. Rääkkylä; g. Kesälahti.

37. Iisalmen khl.: a. Iisalmen pt.:n pohj. piiri, Rutakko; b. Iisalmen pt.:n etel. piiri, Lapinlahti; c. Kiuruvesi; d. Nilsä.

38. Kuopion khl.: a. Pielavesi, Keitele; b. Tuusniemi; c. Kuopion maaseurak.; d. Karttula; e. Maaninka.

39. Rautalammen khl.: a. Rautalampi, Vesanto; b. Leppävirta; c. Suonnejoki; d. Hankasalmi.

Vaasan lääni.

40. Ilmajoen khl.: a. Lappfjärd, Kristiinankaupungin maaseurak., Siipyy; b. Isojoki, Karijoki; c. Närpiö; d. Teuva, Järvenpään ja Närviöjen kylät Jurvan kuntaa; e. Jalasjärvi, Peräseinäjoki (paitsi yksi kylä, ks. khl. 44, d); f. Kauhajoki; g. Kurikka; h. Ilmajoki, Seinäjoki; i. Korsnäs, Öfvermark.

41. Korsholman khl.: a. Maalahti, Petalahti, Bergö, Sulva, Pirttikylä; b. Mustasaari, Koivulahti; c. Raippaluoto; d. Laihia, Jurva (paitsi 2 kylää, ks. khl. 40, d); e. Vähäkyrö; f. Isokyrö; g. Ylistaro.

42. Lapuan khl.: a. Vöyri, Oravainen, Maksamaa; b. Uudenkaarlepyyn maaseurak., Jepua, Munsala; c. Ylihärmä, Alahärmä; d. Kauhava; e. Lapua, Nurmo.

43. Pietarsaaren khl.: a. Pietarsaaren pt., Purmo, Luoto, Ähtävä; b. Kronoby'n kunta (johon kuuluu Knifundin ja Långön kylä Kokkolan maaseurakuntaa), Terijärvi; c. Veteli, Perho, Halsua, Kaustinen; d. Kokkolan maaseurak. (ks. khl. 43, b), Alaveteli; e. Kälviä, Ullava; f. Lohtaja, Himanka, Kannus; g. Toholampi, Lestijärvi.

44. Kuortaneen khl.: a. Lappajärvi, Vimpeli; b. Evijärvi, Korttesjärvi; c. Alajärvi, Soini, Lehtimäki; d. Kuortane, Alavuden kunta, Peräseinäjoen kylä Peräseinäjoen kuntaa, Töysä; e. Keuru, Pihlajavesi, Multia; f. Virrat, Ätsäri.

45. Laukaan khl.: a. Laukaa; b. Peätävesi, Jyväskylän maaseurak.; c. Saarijärvi, Urainen; d. Karstula; e. suurempi osa Viitasaarta; f. Pihtipudas; g. Kivijärvi, vähempi osa Viitasaarta; h. Sumiainen, Konginkangas.

Oulun lääni.

46. Oulun khl.: a. Liminka, Kempele, Tyrnävä, Temmes, Lumijoki; b. Oulun pt., Oulunsalo; c. Muhos, Utajärvi; d. Kiiminki, Ylikiminki, Haukipudas; e. Ii, Kuivaniemi; f. Pudasjärvi; g. Taivalkoski; h. Kuusamo.

47. Saloisten khl.: a. Alavieska, Kalajoki, Rautio; b. Ylivieska, Sievi; c. Pyhäjoki, Merijärvi, Oulainen; d. Saloisten pt., Salon kpl., Vihanti; e. Siikajoki, Revolanti, Paavola, Rantsila; f. Hailuoto.

48. Haapajärven khl.: a. Haapajärvi, Reisjärvi; b. Pyhäjärvi, Kärsämäki; c. Haapavesi, Nivala; d. Piippola, Pulkila, Kestilä.

49. Kajaanin khl.: a. Paltamo, Kajaanin maaseurak.; b. Säräisniemi; c. Hyrynsalmi, Ristijärvi; d. Puolanka; e. Suomussalmi; f. Sotkamo; g. Kuhmoniemi (ks. khl. 34, c).

50. Kemin khl.: a. Kemin maaseurak., Simo, Tervola; b. Alatornio, Karunki; c. Ylitornio, Turtola; d. Kolari; e. Rovaniemi; f. Kemijärvi; g. Kuolajärvi.

51. Lapin khl.: a. Muonionniska; b. Enontekiä; c. Kittilä; d. Sodankylä; e. Utsjoki; f. Inari.

II. Lainkäyttölinen jako.

1. Turun hovioikeuden (lainkäyttöpiiri: Turun, Uudenmaan ja Hämeen läänit) alaisia ovat raastuvanoikeudet 12 kaupungissa, sekä 82 kihlakunnanoikeutta (23 tuomio- ja 82 kärjäkuntaa).

2. Vaasan hovioikeuden (lainkäyttöpiiri: Vaasan ja Oulun läänit) alaisia ovat raastuvanoikeudet 11 kaupungissa, sekä 66 kihlakunnanoikeutta (16 tuomio- ja 66 kärjäkuntaa).

3. Viipurin hovioikeuden (lainkäyttöpiiri: Viipurin, Mikkelin ja Kuopion läänit) alaisia ovat raastuvanoikeudet 12 kaupungissa, sekä 86 kihlakunnanoikeutta (23 tuomio- ja 86 kärjäkuntaa).

Koko maassa: 35 raastuvanoikeutta, 62 tuomio- ja 234 kärjäkuntaa (kihlakunnanoikeutta).

Kaupungeissa on raastuvanoikeus, paitsi Maarianhaminassa, joka kuuluu tkuntaan 10, ja Kemissä, joka kuuluu tkuntaan 26. Kauppaloista kuuluu Ikaalinen tkuntaan 1, Salo tkuntaan 9, Lahti tkuntaan 14, Nurmes tkuntaan 49.

Tuomio- ja kärjäkunnat.

Muist. Kärjäkunnat kussakin tuomiokunnassa ovat merkityt kirjaimilla a, b, c, j. n. e.; kussakin kärjäkunnassa on lueteltu siihen kuuluvat kunnat.

Turun hovioikeus.

1. Ikaalisten tk.: a. Parkano; b. Ikaalisten maaseurak., Ikaalisten kauppa, Jämijärvi; c. Kankaanpää, Karvia, Honkajoki; d. Hämeenkyrö, Viljakkala.

2. Tyrvään tk.: a. Mouhijärvi, Suodenniemi, Lavia, Karkku, Suoniemi; b. Tyrvää, Kiikka, Kiikoinen; c. Huitinen, Vampula, Kauvatsa, Punkalaidun.

3. Ulvilan tk.: a. Ulvila, Kullaa, Porin maaseurak., Nakkila; b. Noormarkku, Ahlainen, Pomarkku; c. Merikarvia, Siikainen.

4. Euran tk.: a. Eurajoki, Luvia, Rauman maaseurak., Lappi, Hinnerjoki; b. Eura, Kiukainen, Honkilahti, Köylä, Säköylä; c. Kokemäki, Harjalta.

5. Vehmaan tk.: a. Mynämäki, Karjala, Mietoinen; b. Vehmaa, Lokalahti, Taivassalo, Iniö, Velkua, Kustavi; c. Uusikirkko, Uudenkaupungin maaseurak., Laitila, Kodisjoki, Pyhämaan emäseurak., Pyhämaan luotoseurak.

6. Maskun tk.: a. Lemu, Askainen, Rymättylä, Merimasku; b. Nousiainen, Masku, Rusko, Vahto, Raisio, Naantalinen maaseurak.; c. Maaria, Paattinen, Lieto, Prunkkala; d. Navo, Korpo, Houtskari.

7. Loimaan tk.: a. Loimaa, Metsämaa, Alastaro; b. Pöytyä, Oripää, Yläne; c. Marttila, Koski, Eura, Karinainen.

8. Piikkiön tk.: a. Kaarina, Kaksikerta, Piikkiö, Kuusisto, Paimio; b. Parainen; c. Sauvo, Karuna; d. Kemiö, Dragsfjärd, Vestanfjärd; e. Hiittinen.

9. Hallikon tk.: a. Halikko, Angelnieniemi, Uskela, Muurla, Salon kauppa, Pertteli, Kuusjoki; b. Perniö, Finby; c. Kiikala, Kisko, Suomusjärvi.

10. Ahvenanmaan tk.: a. Saltvik; b. Sund, Vårdö; c. Kumlinge, Brändö; d. Föglö, Kökar, Sottunga; e. Lemland, Lumparland; f. Hammarland, Eckerö; g. Jomala, Maarianhaminan kpk; h. Finnström, Geta.

11. Ruoveden tk.: a. Ruovesi; b. Orivesi; c. Kuru, Teisko.

12. Pirkkalan tk.: a. Kangasala, Messukylä; b. Lempäälä, Vesilahti, Tottijärvi; c. Pirkkala, Ylöjärvi.

13. Jämsän tk.: a. Jämsä; b. Korpi-lahti; c. Längelmäki, Kuorevesi, Eräjärvi, Pajulan kylä, Kuhmalahden kuntaa ja Sahalahden seurakuntaa; d. Padasjoki, Kuhmoinen.

14. Hollolan tk.: a. Hollola (ynnä Lahden kauppa), Nastola, Kärkölä; b. Asikkala.

15. Hauhon tk.: a. Pälkäne, Sahalahden kunta, Kuhmalahden kunta (paitsi Pajulan kylä, ks. tk. 13, c); b. Hauho, Tuulos, Luopioinen; c. Lammi, Koski.

16. Janakkalan tk.: a. Sääksmäki, Kalvola; b. Loppi, Renko; c. Vanaja, Janakkala, Hausjärvi; d. Hattula, Tyrväntö, Hämeenlinnan maaseurak.

17. Tammelan tk.: a. Urjala, Akaa, Kylmäkoski; b. Tammela; c. Jokioinen, Perttula, Humppila; d. Somero, Somerniemi.

18. Raaseporin tk.: a. Pohja, Tenhola, Bromarf, Tammisaaren maaseurak.; b. Inkoo, Degerby; c. Karja, Snappertuna. Mustio; d. Karjalohja, Sannatti.

19. Lohjan tk.: a. Kirkkonummi, Siuntio; b. Vihti, Pyhäjärvi; c. Lohja, Nummi, Pusula.

20. Helsingin tk.: a. Helsingin pt.; b. Tuusula; c. Nurmijärvi; d. Espoo.

21. Mäntsälän tk.: a. Orimattila, Artjärvi; b. Mäntsälä, Askula, Pukkila; c. Myrskylä.

22. Porvoon tk.: a. Pernaja, Liljendal; b. Porvoon maaseurak., Porneesi; c. Sipoo.

23. Iitin tk.: a. Iitti, Jaala; b. Elimä, Anjala; c. Lappträsk, Ruotsinpyhtää.

Vaasan hooioikeus.

24. Lapin tk.: a. Muonionniska, Enontekiä; b. Sodankylä; c. Kittilä; d. Inari; e. Utsjoki.

25. Tornion tk.: a. Alatornio, Karunki; b. Ylitornio, Turtola, Kolari; c. Kemijärvi, Kuolajärvi; d. Rovaniemi.

26. Kemin tk.: a. Pudasjärvi, Taivalkoski; b. Kuusamo; c. Kemin kpkki, Kemin maaseurak., Simo, Tervola; d. Ii, Kuivaniemi, Kiiminki, Haukipudas, Ylikiiminki.

27. Kajaanin tk.: a. Hyrynsalmi, Ristijärvi, Suomussalmi, Puolanka; b. Sotkamo; c. Kuhmoniemen kunta (ks. tk. 49, b); d. Paltamo, Kajaanin maaseurak.; e. Säräisniemi.

28. Oulun tk.: a. Oulun pt., Oulunsalo, Hailuoto; b. Siikajoki, Revolahti, Paavola, Rantsila; c. Muhos, Utajärvi; d. Liminka, Lumijoki, Tyrnävä, Temmes, Kempele.

29. Saloisten tk.: a. Saloinen, Salon kpl., Vihanti; b. Pyhäjoki, Merijärvi, Oulainen; c. Kalajoki, Alavieska, Rautio; d. Ylivieska, Sievi.

30. Piippolan tk.: a. Piippola, Pulkila, Kestilä; b. Haapavesi, Nivala; c. Kärämäki, Pyhäjärvi; d. Haapajärvi, Reisjärvi.

31. Kokkolan tk.: a. Lohtaja, Himanka, Kannus, Toholampi, Lestijärvi; b. Kokkolan maaseurak. (ks. tk. 31, d), Alaveteli, Kälvä, Ullava (Kokkolan maaseurak. ja Alaveteli tulevat muodostamaan eri käräjäkunnan); c. Perho, Veteli, Halsua, Kaustinen, d. Kronoby kunta (johon kuuluvat Knifsundin ja Långön kylät Kokkolan maaseurakunta), Terijärvi.

32. Uudenkaarlepyyn tk.: a. Pietarsaaren pt., Purmo, Ähtävä, Luoto;

b. Uudenkaarlepyyn maaseurak., Jepua, Munsala; c. Kauhava; d. Ylihärmä, Alahärmä.

33. Korsholman tk.: a. Oravainen, Vöyri, Maksamaa; b. Mustasaari, Raipaluoto, Koivulahti; c. Vähäkyrö; d. Laihia, Jurvan kunta (paitsi 2 kylää, jotka kuuluvat tkuntaan 34, c).

34. Närpiön tk.: a. Maalahti, Peta-lahti, Bergö, Sulva, Pirttikylä; b. Närpiö, Öfvermark, Korsnäs; c. Teuvan kunta, Järvenpään ja Närviöjen kylät Jurvan kuntaa; d. Lappfjärd, Siippy, Kristiinankaupungin maaseurak.; e. Karrijoki, Isojoki.

35. Ilmajoen tk.: a. Ilmajoki, Seinäjoki; b. Isokyrö, Ylistaro; c. Kauha-joki; d. Kurikka; e. Jalasjärvi, Peräseinäjoki (paitsi 1 kylä, joka kuuluu tkuntaan 36, b).

36. Alavuden tk.: a. Lapua, Nurmo; b. Kuortane, Alavuden kunta, Peräseinäjoen kylä P:n kuntaa, Töysä; c. Alajärvi; Soini, Lehtimäki; d. Lappajärvi, Evijärvi, Korttesjärvi, Vimpeli.

37. Jyväskylän tk.: a. Jyväskylän maaseurak., Petäjävesi; b. Virrat, Ätsäri; c. Keuru, Pihlajavesi, Multia.

38. Saarijärven tk.: a. Saarijärvi, Uurainen; b. Karstula; c. Kivijärvi.

39. Viitasaaren tk.: a. Laukaa; b. Sumiainen, Konginkangas; c. Viitasaari; d. Pihtipudas.

Viipurin hooioikeus.

40. Kymen tk.: a. Säkijärvi; b. Viro-lahti, Miehikkälä; c. Pyhtää, Kymi; Suursaari, Tytärsaari y. m. ulkosaaret, d. Vehkalahti, Sippola.

41. Lapveden tk.: a. Valkeala; b. Lumäki; c. Lemi, Taipalsaari; d. Savi-taipale, Suomenniemi; e. Lapvesi.

42. Jääsken tk.: a. Joutseno; b. Ruokolahti, Rautjärvi; c. Jääski; d. Kirvu; e. Antrea.

43. Rannan tk.: a. Koivisto, Johannes, Seiskari, Lavansaari; b. Uusikirkko; c. Kuolemajärvi; d. Viipurin maaseurak.

44. Äyräpään tk.: a. Valkjärvi; b. Rautu; c. Muola, Kyyrölä, Heinjoki; d. Kivennapa.

45. Käkisalmen tk.: a. Räisälä; b. Käkisalmen maaseurak., Kaukola; c. Sakkola; d. Pyhäjärvi; e. Hiitola.

46. Kurkijoen tk.: a. Parikkala; b. Jaakkima; c. Kurkijoki.

47. Sortavalan tk.: a. Uukuniemi; b. Ruskeala; c. Sortavalan maaseurak. — S:n tkuntaan kuuluu myöskin Valamon saariryhmä.

48. Salmen tk.: a. Salmi; b. Impi-lahti; c. Suistamo, Soanlahden kylä S:n kuntaa; d. Suojärvi; e. Korpiselkä, suurempi osa Soanlahden kuntaa.

49. Pielisjärven tk.: a. Pielisjärvi; b. Nurmeksien kunta (johon kuuluvat Nurmeksien kauppala ja Jonkerin kylä Kuhmoniemen seurakuntaa), Rautavaara; c. Juuka.

50. Iiomantsin tk.: a. Iiomantsi; b. Eno; c. Tohmajärvi, Pälkjärvi; d. Kiihtelysvaara.

51. Kiteen tk.: a. Kitee; b. Rääkkylä; c. Kesälähti; d. Kerimäki, Enonkoski; e. Savonranta.

52. Liperin tk.: a. Kaavi; b. Liperi, Kuusjärvi; c. Polvijärvi; d. Kontiolahti.

53. Kuopion tk.: a. Kuopion maaseurak.; b. Tuusniemi; c. Maaninka; d. Karttula.

54. Iisalmen tk.: a. Iisalmen maaseurak., Rutakko; b. Lapinlahti; c. Kiuruvesi.

55. Pielaveden tk.: a. Pielavesi, Keitele; b. Nilsiä.

56. Rautalammen tk.: a. Pieksämäki, Jäppilä, Virtasalmi; b. Rautalampi, Vesanto; c. Hankasalmi.

57. Leppävirran tk.: a. Leppävirta; b. Suonnejoki; c. Joroinen.

58. Rantasalmen tk.: a. Rantasalmi, Kangaslampi; b. Heinävesi; c. Sämminki.

59. Juvan tk.: a. Juva; b. Puumala; c. Sulkava.

60. Mikkelin tk.: a. Mikkelin maaseurak.; b. Kangasniemi; c. Haukivuori; d. Anttola.

61. Mäntyharjun tk.: a. Mäntyharju; b. Hirvensalmi; c. Ristiina.

62. Heinolan tk.: a. Heinolan maaseurak.; b. Sysmä; c. Hartola; d. Lühanka, Joutsa, Leivonnäki.

III. Kirkollinen jako.

A. Evankelis-luterilainen kirkko.

1. Turun arkkihiippakunta (johon kuuluu Turun lääni ja Vaasan lääni paitsi Laukaan khl. ja etel. osa Kuortaneen khlkuntaa) jakautuu 13 rovastikuntaan, 180 kirkkoherrakuntaan ja 199 seurakuntaan, joista 12 kaupunkiseurakuntaa.

2. Porvoon hiippakunta (johon kuuluu Uudenmaan ja Hämeen läänit sekä Vaasan läänistä Laukaan khl. ja etel. osa Kuortaneen khlkuntaa) jakautuu 11 rovastikuntaan, 84 kirkkoherrakuntaan ja 114 seurakuntaan, joista 10 kaupunkiseurakuntaa.

3. Savonlinnan hiippakunta (johon kuuluu Mikkelin ja Viipurin läänit sekä Kuopion läänistä Iiomantsin, Liperin ja Pielisjärven khlkunnat) jakautuu 14 rovastikuntaan, 83 kirkkoherrakuntaan ja 103 seurakuntaan, joista 12 kaupunkiseurakuntaa.

4. Kuopion hiippakunta (johon kuuluu Kuopion läänistä Kuopion, Iisalmen ja Rautalammen khlkunnat sekä Oulun lääni) jakautuu 7 rovastikuntaan, 63 kirkkoherrakuntaan ja 93 seurakuntaan, joista 7 kaupunkiseurakuntaa.

Kaikkissa hiippakunnissa yhteensä: 45 rovastikuntaa, **360** kirkkoherrakuntaa,

509 seurakuntaa, joista **41** kaupunkiseurakuntaa. Kirkkoherrakunnista on 212 keisarillista, 147 konsistoriillista; Hämeenlinnan ja Vanajan khkunta on vuoroin keis. ja kons.

Seurakuntia, jotka eivät kuulu mihinkään khkuntaan, ovat: Suursaari ja Tytärsaari, Lavansaari, Seiskari sekä Henkivartiöväen tarkk.amp. pataljoonan seurak. Helsingissä.

Maaseurakuntia, jotka ovat emäseurakunnan alaisia, mutta ei kutsuta kappeleiksi, ovat:

1) maaseurakunnat, joilla on yhteinen papisto samannimisten kpkiseurakuntien kanssa.

2) Rusko (aneksipitäjä), Velkua (kirkoll. seurak.), Pyhämaa (luotoseurak.), Sottunga (väliaikain. kpl.), Töysä (kirkoll. seurak.), Ullava (kirkoll. seurak.), Mustio (tehtaanseurak.), Enonkoski (rukoushuonealue), Värtsilä (tehtaanseurak.), Rutakko (rukoushuonealue), Juan-tehdas (tehtaanseurak.), Varkaus (tehtaanseurak.), Kempele (kirkoll. seurak.). Saarnaaja löytyy Sassinin koulun ja saarnahuonelaitoksessa, Pitkärannan tehtaalla, maan 8:ssa armeija-tarkk'-amp. pataljoonassa, Suomen rakuunarykmentissä ja kadettikoulussa, ran-

gaistus- ja työvankiloissa sekä läänin- ja khlkunnanvankiloissa. Nämä laitokset eivät kuitenkaan muodosta eri kirkollisia seurakuntia.

B. Kreikkalais-venäläinen kirkko.

Suomen kreikkalais-venäläiset seurakunnat ovat Viipurin kreik.-venäläisen hengellisen konsistorin alaisia; kaikkiaan löytyy 4 rovastikuntaa, 26 kirkkoherrakuntaa ja 28 seurakuntaa, joista 14 kaupunkiseurakuntaa. Kreik.-katolilaisia oli jouluk. 1895 yhteensä 46,509 henkeä. Seurakunnat ovat:

1:nen rk.: Helsinki (2 kirkkoa) ynnä Hangon kpl., H.linna, Hamina ynnä Kotkan kpl., Lappeenranta, Turku, Vaasa; 2:nen rk.: Viipuri (2 kirkkoa), Käksänsalmi (2 kirkkoa), Raivola Kivennavalla, Kyyrölä, Kaukjärvi ja Halila Uudellakirkolla, Palkeala Raudussa, Tiurula Hiitolassa; 3:as rk.: Savonlinna, Kuopio, Taipale Liperissä, Suistamo, Sortavala, Joensuu; 4:s rk.: Ilo-mantsi, Kitelä Impilahdella, Mantsinsaari Salmessa, Salmi, Korpiselkä, Suojärvi.

Sitä paitsi on venäl. kirkkoja Torniossa, Viaporissa, Hyrylän kylässä Tuusulan pitäjää, Terijoen kylässä Kivennavalla sekä Pitkärannan tehtaalla ja Syskyänsaaren tilalla Ilo-mantsissa; luostareita Lintulassa Kivennavalla, Konevitsassa, Valamossa ja Pyhäsaarella; sekä rukoushuoneita, „tschasovnja“, useammissa Ilo-mantsin, Korpiselän, Suistamon, Suojärven ja Salmen kylissä (ks. päälueet).

C. Muita kirkkokuntia.

1. Baptistiseurakuntia on 31 (17 rukoushuonetta ja 1,738 jäsentä), nimitetään:

1:o) Vaasan läänissä: *Åmossa Petalahdella, *Vaasa, *Monä ja Pensala Munsalassa, *Öfverpurmo ja Österpurmo Purmossa, *Ähtävä, *Forsby Pietarsaaren pt:ssä. *Pietarsaari, *Nämpnäs ja Närpiön k.kyl. Närpiössä, *Jurva, *Luoto, Österhankmo Koivulahdella, Djupsund Kronobyssä (41 henk.), Tölby ja Jungsund Mustasaarella, Vöyri, Ylistaro, Laihia;

2:o) muissa läänissä: Tampere (82 henk.), Turku (47 henk.), *Kuopio,

Karja, Helsinki (37 henk.), Sipoo, Ahvenanmaa, Föglö, Viipuri, Luvia, Oulu (jäsenluvun suhteen ks. päälueet, jossa pienimpiä seurakuntia kuitenkin ei ole mainittu).

Näistä seurakunnista lienevät vaan tähdellä * merkityt laillistettuja. — Tilastoll. vuosikirjan mukaan oli baptistien lukumäärä jouluk. 1895 kaikkiaan 1,906 henkeä.

2. Metodisti-episkopaalisia seurakuntia (laillistettuja) on Tammisaaressa, Helsingissä, Turussa ja Vaasassa; metodistien lukumäärä Suomessa: 884 henk.

3. Roomalais-katolilaisia seurakuntia on Helsingissä ja Viipurissa. Maassa asuvien katolilaisten lukumäärä jouluk 95: 483 henkeä.

4. Juutalaisten synagoogia löytyy Helsingissä, Viipurissa ja Turussa.

D. Luterilaiset rovastikunnat, kirkkoherrakunnat ja seurakunnat.

Muist.

1) Kirkkoherrakuntien sekä muiden kussakin rovastikunnassa löytyvien itsenäisten seurakuntien nimet ovat erotetut puolipisteellä.

2) Jos khkuntaan kuuluu vaan yksi seurak., on khkunnan nimi samalla seurakunnan nimenä. Jos khkuntaan kuuluu useampia seurakuntia, on khkunnan nimi samalla emäseurakunnan nimenä ja muut seurakunnat luetellaan sen jälkeen; kpkj- ja maaseurakunnat, jotka kuuluvat samaan khkuntaan ja nimitetään tämän mukaan, mainitaan kumpikin (sulkumerkkien sisällä).

3) Jos maaseurakunnan ala ei ole sama kuin samannimisen kunnan, on siitä erittäin huomautettu.

4) Ristillä (†) on merkitty ne kappeli- ja muut samanlaatuiset seurakunnat, jotka ovat määrättyt muodostamaan eri khkunnan, sitteken papisto, joka on nimitetty virkaan ennen tämän päätöksen vahvistamista, on eronnut. Jos muuten seurakunnan jako on määrätty toimitettavaksi, on siitä kussakin tapauksessa erittäin mainittu.

5) Ke = keisarillinen, Ko = konsistorillinen khkunta; numero Ken ja Ko:n jälkeen osoittaa khkunnan arvo- luokkaa.

Turun arkkihiippakunta.

1. **Tuomiorovastikunta:** Turun tuomio-kirkkoseurak. (Ke: 1; kpkiseurak.); Kaarina (Ke: 3) ynnä Kakskerta; Piikkiö (Ke: 3) ynnä Kuusisto; Paimio (Ke: 2); Sauvo (Ke: 2) ynnä Karuna; Parainen (Ke: 2); Navo (Ke: 2); Korpo (Ke: 3); Houtskari (Ke: 3); Naantali (Ke: 2); = N:n kpkki- ja maaseurak.; pappi ja kirkko yhteiset) ynnä Merimasku; Raisio (Ke: 3); Maaria (Ke: 3) ynnä Paattinen (siirretään Vahdon tulevaan khkuntaan); Lieto (Ke: 2) ynnä Prunkkala.

2. **Mynämäen rk.:** Mynämäki (Ke: 2) ynnä Karjala; Mietoinen (Ke: 3); Lemu (Ke: 2) ynnä Askainen; Rymättylä (Ke: 2); Masku (Ke: 2) ynnä Rusko (+) ja Vahto (+; ks. yllä Paattinen); Nousiainen (Ke: 2); Pöytyä (Ko: 2) ynnä Ori-pää; Yläne (Ko: 3).

3. **Vehmaan rk.:** Vehmaa (Ke: 2) ynnä Lokalahti; Taivassalo (Ke: 1) ynnä Iniö ja Velkua; Kustavi (Ke: 3); Uusikau-punki (Ke: 2; = U:n kpkki- ja maaseurak.; papisto ja kirkko yhteiset); Uusikirkko (Ke: 2); Laitila (Ke: 2; = L:n ja Ko-disjoen kunnat; K:sta tehdään eri kpl.); Hinnerjoki (Ke: 3; ks. rk. 4, Euran khkunta); Pyhämaa (Ko: 3; emäseurak. mannermaalla) ynnä P:n luotoseurak.; Rauma (Ko: 2; = R:n kpkki- ja maaseurak.; papisto ja kirkko yhteiset); Lappi (Ko: 3).

4. **Porin ala-rk.:** Ulvila (Ke: 1) ynnä Porin kpkki- ja maaseurak. (+; kplai-nen ja kirkko yhteiset) sekä Kullaa; Nakkila (Ke: 2); Noormarkku (Ke: 2) ynnä Ahlainen (+) ja Pomarkku; Meri-karvia (Ko: 3); Siikainen (Ko: 3); Eurajoki (Ko: 2) ynnä Luvia; Eura (Ko: 2) ynnä Kiukainen (+) ja Honki-lahti (Kiukainen muutetaan khkun-naksi ja H:n kpl. siirretään Hinner-joen khkuntaan).

5. **Porin ylä-rk.:** Loimaa (Ke: 1) ynnä Metsämaa; Alastaro (Ke: 3); Huittinen (Ke: 2) ynnä Vampula (+) ja Kau-vatsa (+); Punkalaidun (Ko: 3); Köy-liö (Ko: 3); Säkylä (Ko: 3); Koke-mäki (Ke: 2); Harjavalta (Ke: 3).

6. **Tyrvään rk.:** Tyrvää (Ko: 2) ynnä Kiikka ja Kiikoinen; Karkku (Ko: 2) ynnä Suoniemi; Mouhijärvi (Ko: 3) ynnä Suodenniemi; Lavia (Ko: 3); Hä-meenkylä (Ko: 2) ynnä Viljakkala; Ikaalinen (Ko: 2; emäseurak. = Ikaa-listen maaseurak. ja I:n kauppala) ynnä Jämijärvi; Parkano (Ke: 3); Kankaan-pää (Ko: 3) ynnä Karvia (+) ja Honka-joki (+).

7. **Perniön rk.:** Kemiö (Ke: 1) ynnä Dragsfjärd ja Vestanfjärd; Hiittinen (Ke: 3); Perniö (Ko: 2) ynnä Finnby; Kisko (Ko: 2) ynnä Suomensjärvi; Kiikala (Ko: 3); Uskela (Ke: 2; emäseurak. = U:n kunta ja Salon kauppala) ynnä Muurla; Pertteli (Ke: 2) ynnä Kuusjoki; Halikko (Ko: 2) ynnä Angelnemi; Marttila (Ke: 2; emäseurak. = M:n ja Karinaisten kunnat) ynnä Koski ja Eura.

8. **Ahvenanmaan rk.:** Finnström (Ke: 1) ynnä Geta; Saltvik (Ke: 2); Sund (Ke: 3); Vårdö (Ke: 3); Hammarland (Ke: 2); Eckerö (Ke: 3); Jomala (Ke: 1; = J:n maaseurak. ja Maarianhaminan kpkki-seurak.; yhteinen papisto, kirkko maalla; M. ehdotettu eri khkunnaksi); Lemland (Ke: 2) ynnä Lumparland; Föglö (Ke: 2) ynnä Kökar ja Sottunga; Kumlinge (Ke: 3); Brändö (Ke: 3).

9. **Vaasan ala-rk.:** Vaasa l. Nikolain-kaupunki (Ke: 1; kpkiseurak.); Musta-saari (Ke: 1); Raippaluoto (Ke: 3); Koivulahti (Ke: 2); Maalahti (Ko: 2) ynnä Petalahti ja Bergö; Sulva (Ko: 2); Närpiö (Ke: 1) ynnä Kaskisten kpkki-seurak. (saarnaaja); Öfvermark (Ke: 3); Korsnäs (Ke: 3); Pirttikylä (Ke: 2); Teuva (Ke: 3); Lappfjärd (Ko: 2) ynnä Kristiinankaupungin kpkki- ja maaseurak. (+; pappi ja kirkko yhteiset); Siippy (Ko: 3); Isojoki (Ke: 3); Kari-joki (Ko: 3).

10. **Vaasan ylä-rk.:** Ilmajoki (Ko: 1) ynnä Seinäjoki (+); Peräseinäjoki (Ko: 3); Kauhajoki (Ko: 2); Kurikka (Ko: 2); Jalasjärvi (Ko: 2); Isokyrö (Ke: 1); Ylistaro (Ke: 1); Vähäkyrö (Ko: 2); Laihia (Ko: 2); Jurva (Ko: 2).

11. **Pietarsaaren rk.:** Pietarsaari (Ke: 2; = P:n maa- ja kpkiseurak.; yhteinen papisto, mutta eri kirkot, emäkirkko maalla) ynnä Purmo (+); Luoto (Ke: 3); Ähtävä (Ke: 3); Vöyri (Ko: 1); Maksa-maa (Ko: 3); Oravainen (Ko: 3); Uusi-kaarlepyy (Ko: 2; = U:n kpkki- ja maa-seurak.; papisto ja kirkko yhteiset) ynnä Jepua; Munsala (Ko: 2).

12. **Lapuan rk.:** Lappajärvi (Ke: 2); Vimpeli (Ke: 2); Korttesjärvi (Ke: 3); Evijärvi (Ke: 3); Alajärvi (Ke: 2) ynnä Soini (+) ja Lehtimäki; Lapua (Ko: 2); Nurmo (Ko: 3; osa N:n seurakuntaa kuuluu Lapuan kuntaan); Kauhava (Ko: 2); Ylihärmä (Ko: 3); Alahärmä (Ko: 3); Alavus (Ke: 3) ynnä Töysä (+); Kuortane (Ke: 3).

13. **Kokkolan rk.:** Kronoby (Ko: 2); Terijärvi (Ko: 3); Kokkola (Ko: 2; = K:n emäseurak. maalla (= K:n maa-

laiskunta ja Knifsundin sekä Långön kylät Kronobyn kuntaa) ja K:n kpkiseurak., jolla on eri kirkko ja kplainen]; Alaveteli (Ko: 3); Veteli (Ko: 3) ynnä Halsua; Perho (Ko: 3); Kaustinen (Ko: 3); Kälviä (Ke: 3) ynnä Ullava; Loh-taja (Ko: 2) ynnä Himanka (+); Kan-nus (Ko: 2); Toholampi (Ko: 3) ynnä Lestijärvi.

Porvoon hiippakunta.

14. Tuomiorovastikunta: Porvo (Ke: 1; = P:n kpk- ja maaseurak.; yhteinen kirkko, maaseurakunnalla oma kplai-nen) ynnä Askula (+), Pukkila (+) ja Porneesi (+); Pernaja (Ke: 1) ynnä Liljendal; Loviisa (Ke: 3; kpkiseurak.); Lappträsk (Ke: 2); Artjärvi (Ke: 3); Myrskylä (Ke: 3).

15. Helsingin rk.: Helsingin suom.-ruots. khkunta (Ke: 1; kpkiseurak.; 3 kirkkoa); Helsingin saksal. khkunta (Ko; kpkiseurak.); Henkivartioväen tarkk'amp.pataljoonan seurak. (pataljoonan saarnaaja); Helsingin pt. (Ke: 2); Nurmijärvi (Ke: 3); Tuusula (Ke: 3); Sipoo (Ke: 3); Mäntsälä (Ke: 3).

16. Iitin rk.: Iitti (Ko: 2); Jaala (Ko: 3); Elimä (Ke: 3); Anjala (Ke: 3); Ruotsinpyhtää (Ke: 3); Orimattila (Ke: 3).

17. Hollolan rk.: Hollola (Ke: 1); Kärkölä (Ke: 3); Nastola (Ke: 3); Hauho (Ke: 2) ynnä Luopioinen (+); Tuulos (Ke: 3); Lammi (Ke: 2); Koski (Ke: 3); Asikkala (Ke: 2).

18. Jämsän rk.: Jämsä (Ke: 3); Kor-pilahti (Ke: 3); Kuhmoinen (Ko: 3); Padasjoki (Ko: 3); Petäjavesi (Ko: 3).

19. Jyväskylän rk.: Jyväskylän maa-khkunta (Ko: 3; Toivakka erotetaan kpliksi); Jyväskylän kpk- khkunta (Ko: 3); Laukaa (Ko: 3) ynnä Sumiainen (+); Saarijärvi (Ko: 3); Karstula (Ko: 3); Saarijärvestä ja Karstulasta lohkaistaan Pylkönmäen khkunta); Uurainen (Ko: 3); Viitasaari (Ko: 3) ynnä Konginkangas (+); Pihtipudas (Ko: 3); Kivijärvi (Ko: 3).

20. Tampereen rk.: Pirkkala (Ke: 2) ynnä Ylöjärvi (+); Lempäälä (Ko: 2); Kangasala (Ke: 2) ynnä Kuhmalahti (ks. rk. 21, Sahalahden khkunta); Mes-sukylä (Ko: 2) ynnä Teisko (+) ja Tampereen kpkiseurak. (+; kpginsaarnaaja ja 3 kplaista, 2 kirkkoa); Orivesi (Ko: 2) ynnä Eräjärvi; Längelmäki (Ko: 3); Kuorevesi (Ko: 3); Keuru

(Ko: 2) ynnä Pihlajavesi; Multia (Ko: 3); Ruovesi (Ko: 2); Kuru (Ko: 3); Virrat (Ko: 3); Ätsäri (Ko: 3).

21. Hattulan rk.: Sääksmäki (Ke: 2); Pälkäne (Ko: 2); Sahalahti (Ko: 3; = S:n kunta sekä Vehkajärven ja Pajulan kylät Kuhmalahden kuntaa); Hat-tula (Ke: 2) ynnä Tyrväntö; Kalvola (Ko: 3); Akaa (Ko: 2) ynnä Kylmäkoski; Urjala (Ko: 2); Vesilahti (Ko: 2) ynnä Tottijärvi.

22. Hämeenlinnan rk.: Tammela (Ke: 2) ynnä Perttula (+; P:sta ja osasta Loimaata muodostetaan Ypäjän khkunta), Jokioinen (+) ja Humpilla (+); Hämeenlinna ja Vanaja (vuoroin Ke: 2 ja Ko: 2; = H:linnan kpk- ja maaseurak., joilla on yhteinen papisto ja kirkko, sekä Vanajan pt., jossa eri kappalainen, ja Rengon kpl.); Janakkala (Ke: 2); Hausjärvi (Ke: 2); Somero (Ko: 2) ynnä Somerniemi.

23. Raaseporin itäin. rk.: Lohja (Ke: 1); Nummi (Ke: 3); Pusula (Ke: 3); Loppi (Ko: 2); Vihti (Ke: 2); Pyhäjärvi (Ke: 3); Espoo (Ke: 2); Kirkkonummi (Ko: 2); Siuntio (Ke: 2).

24. Raaseporin läntin. rk.: Inkoo (Ke: 2) ynnä Degerby; Karja (Ke: 2) ynnä Snappertuna ja Mustio; Pohja (Ke: 2); Tammisaari (Ke: 3; = T:n kpk- ja maaseurak.; pappi ja kirkko yhteiset); Ten-hola (Ke: 2); Bromarf (Ke: 3); Hanko (Ke: 2; kpkiseurak.); Karjalohja (Ko: 3) ynnä Sammatti.

Savonlinnan hiippakunta.

25. Savonlinnan rk.: Sääminki (Ke: 2, S:n maaseurak. ja Savonlinnan kpkiseurak.; papisto ja kirkko yhteiset); Rantasalmi (Ke: 1); Kangaslampi (Ke: 3); Heinävesi (Ke: 2); Kerimäki (Ke: 2) ynnä Enonkoski (+); Savonranta (Ke: 3); Sulkava (Ke: 3).

26. Juvan rk.: Juva (Ke: 1); Joroinen (Ke: 2); Piesmäki (Ke: 2; emäseurak. = P:n ja Virtasalmen kunnat; V. erotetaan khkunnaksi) ynnä Jäppilä (+); Haukivuori (Ko: 3); Puumala (Ke: 3).

27. Mikkelin rk.: Mikkelä (Ke: 1, M:n kpk- ja maaseurak.; yhteinen papisto, mutta eri kirkot; emäkirkko maalla); Anttola (Ke: 3); Ristiina (Ke: 2); Hirvensalmi (Ke: 2); Kangasniemi (Ke: 3); Mäntyharju (Ko: 2).

28. Heinolan rk.: Heinola [Ke: 3; = H:n maaseurak. (emäseurak.) ja H:n kpk-

seurak.; jolla on eri kirkko ja kplainen]; Sysmä (Ko: 2); Luhanka (Ko: 3); Hartola (Ko: 3); Joutsa (Ko: 3); Leivonmäki (Ko: 3).

29. Lappeenrannan rk.: Lappeenranta ja Lappesi (Ke: 2; =Lappeenrannan kpkiseurak. ja Lapveden maaseurak.; pappisto ja kirkko yhteiset); Taipalsaari (Ke: 3); Savitaipale (Ke: 3); Suomeniemi (Ke: 3); Lemi (Ke: 3); Luumäki (Ke: 3); Valkeala (Ke: 2).

30. Haminan rk.: Hamina ja Vehkalahti (Ke: 2; = H:n kpkiseurak. ja V:n maaseurak.; yhteinen pappisto, mutta eri kirkot, molemmat kpgissa); Sippola (Ke: 2); Virolahti (Ke: 2); Miehikkälä (Ke: 2); Kymi (Ke: 3; = Kymin maaseurak. ja Kotkan kpkiseurak.; eri kirkot; Kotka tulee omaksi khkunnaksi); Pyhtää (Ke: 3); Suursaaren ja Tytärsaaren seurakunta.

31. Viipurin rk.: Viipurin suom.-ruots. khkunta (Ko: 1; = V:n kpgin suom. seurak., ruots. seurak. ja Viipurin maaseurak.; 3 kirkkoa kpgissa; V:n khkunnasta muodostetaan 2 khkuntaa: 1:0 V:n kpgin suom. seurak., 2:0 V:n kpgin ruots. seurak. ja V:n maaseurak.; maaseurakunnasta erotetaan Nuijamaa kpliksi); Viipurin saksal. khkunta (Ko: 3); Säkkijärvi (Ke: 2); Johannes (Ko: 3); Koivisto (Ke: 3); Uusikirkko (Ke: 2; ks. Halila, siv. 12 ja Kaukjärvi, siv. 35); Kuolemajärvi (Ke: 3); Lavansaaren seurak.; Seiskarin seurak.

32. Muolan rk.: Muola (Ke: 2); Heinjoki (Ke: 3); Valkjärvi (Ke: 3); Rautu (Ko: 3; ks. Palkeala, siv. 73); Kivennapa (Ke: 2; ks. Lintula, siv. 55 ja Raivola, siv. 84).

33. Käkisalmen rk.: Käkisalme (Ke: 3; = K:n kpk- ja maaseurak.; pappi ja kirkko yhteiset); Kaukola (Ke: 3); Pyhäjärvi (Ke: 2); Sakkola (Ke: 2); Metsäpirtti erotetaan khkunnaksi); Räisälä (Ke: 2).

34. Jääskén rk.: Jääski (Ke: 2); Joutseno (Ke: 2); Kirvu (Ke: 2); Antrea (Ke: 2); Ruokolahti (Ke: 1); Rautjärvi (Ke: 3).

35. Kurkijoen rk.: Kurkijoki (Ke: 2); Hiitola (Ke: 2; ks. Tiurula, siv. 106); Parikkala (Ke: 2; ks. Parikkala, siv. 74); Jaakkima (Ko: 1).

36. Sortavalan rk.: Sortavala (Ke: 2; = S:n kpk- ja maaseurak.; pappisto ja kirkko yhteiset); Unkuniemi (Ko: 3); Ruskeala (Ke: 3); Impilahti (Ke: 3; ks. Kitelä, Pitkäranta ja Salmi); Soanlahti (Ke; ks. Soanlahti, siv. 96).

37. Ala-Karjalan rk.: Eno (Ko: 3); Ilomantsi (Ko: 2; Kovero erotetaan

khkunnaksi; ks. Ilomantsi, siv. 23); Kesälahti (Ko: 3); Kitee (Ke: 2); Rääkkylä (Ke: 3); Tohmajärvi (Ke: 2) ynnä Värtsilä; Kiihtelysvaara (Ke: 2); Pälkjärvi (Ke: 3).

38. Ylä-Karjalan rk.: Liperi (Ke: 1; ks. Taipale, siv. 102) ynnä Polvijärvi (†) ja Kuusjärvi (†); Kontiolahti (Ke: 3) ynnä Joensuun kpkiseurak. (saarnaaja); Kaavi (Ke: 3); Nurmes (Ke: 2; N:n seurakunnasta erotetaan Valtimon khkunta; ks. rk. 43, Kuhmoniemen khkunta) ynnä Rautavaara (†); Pielisjärvi (Ke: 2); Juuka (Ke: 3).

Kuopion hiippakunta.

39. Tuomiorovastikunta: Kuopio (Ke: 1; = K:n kpk- ja maaseurak.; eri kplaiset, yhteinen kirkko); Karttula (Ke: 3); Maaninka (Ke: 3); Tuusniemi (Ke: 3); Iisalmi (Ke: 1; = I:n kpk- ja maaseurak. (kirkko maalla) sekä Rutakko; I:n khkunnasta erotetaan Vieremän ja Sonkajärven khkunnat); Kiuruvesi (Ke: 3); Lapinlahti (Ke: 3); Nilsiä (Ke: 3) ynnä Juantehdas; Pielavesi (Ke: 3); Keitele (Ke: 3); Rantalampi (Ko: 2) ynnä Vesanto; Hankasalmi (Ko: 3); Suonnejoki (Ko: 3); Leppävirta (Ke: 2) ynnä Varkaus.

40. Raahen rk.: Raaha ja Saloinen (Ke: 3; = R:n kpkiseurak. ja S:n maaseurak.; eri kplaiset, yhteinen kirkko) ynnä Salo ja Vihanti; Siikajoki (Ko: 2) ynnä Revolatti; Paavola (Ko: 3); Rantsila (Ko: 3); Hailuoto (Ko: 3); Piipola (Ke: 3) ynnä Pulkki; Kestilä (Ke: 3).

41. Kalajoen rk.: Kalajoki (Ko: 2) ynnä Alavieska (†) ja Rautio; Ylivieska (Ko: 3); Sievi (Ko: 3); Haapajärvi (Ko: 3); Nivala (Ko: 3); Reisjärvi (Ko: 2); Pyhäjoki (Ko: 2) ynnä Merijärvi (†); Oulainen (Ko: 3); Haapavesi (Ko: 3); Kärämäki (Ko: 3); Pyhäjärvi (Ko: 3).

42. Oulun rk.: Liminka (Ko: 1) ynnä Lumijoki, Tyrnävä, Temmes ja Kempele; Oulu (Ke: 2; = Oulun kpk- ja maaseurak. sekä Oulunsalo; edellisillä eri kplaiset, yhteinen kirkko); Muhos (Ke: 2) ynnä Utajärvi (tulee khkunnaksi $\frac{1}{5}$ 99, Ke: 3); Ii (Ko: 3) ynnä Kuivaniemi (†); Kiiminki (Ko: 3) ynnä Ylikiiminki; Haukipudas (Ko: 3); Pudasjärvi (Ko: 3); Taivalkoski (Ko: 3); Kuusamo (Ko: 3).

43. Kajaanin rk.: Paltamo (Ke: 2) ynnä Kajaanin kpk- ja maaseurak.

(kirkko yhteinen, kpkiseurakunnalla eri kplainen); Säräisniemi (Ke: 3; Ka- jaanin maaseurakunnasta ja Säräisniemestä lohkaistaan Vuolijoen khkunta); Sotkamo (Ko: 2); Kuhmoniemi (Ko: 3; = K:n kunta ja Jonkerin kylä Nurmeksen kuntaa); Hyrynsalmi (Ke: 3) ynnä Ristijärvi; Suomussalmi (Ke: 3; ks. Suomussalmi, siv. 100); Puolanka (Ke: 3).

44. **Kemin rk.:** Kemi (Ko: 2; = Kemin kpci- ja maaseurak.; kirkko maalla); Simo (Ko: 3); Tervola (Ko: 3); Karunki (Ke: 3); Alatornio (Ke: 2); Tornio (Ke: 3; kpkiseurak.); Ylitornio (Ko: 3) ynnä Turtola (+) ja Kolari (+); Rovaniemi (Ke: 2); Kemijärvi (Ko: 3); Kuolajärvi (Ko: 3).

45. **Lapinmaan rk.:** Sodankylä (Ko: 3); Kittilä (Ko: 3); Muonionniska (Ko: 3) ynnä Enontekiä; Utsjoki (Ko: 3); Inari (Ko: 3).

E. Maaseudun luterilaiset rukoushuoneet, jotka elvät muodosta kirkkoillisia seurakuntia.

Muist. Rukoushuoneseurakuntien y. m. suhteen ks. siv. 144.

1. **Uudenmaan läänissä:** Fagervik Inkoossa, Kärkölä Pusulassa, Haapajärvi Kirkkonummella, Hyvinkää Nurmijärvellä, Kellokoski Tuusulassa, Östersundom Sipoossa.

2. **Turun läänissä:** Aspö, Jurmo ja Utö Korpossa, Nötö ja Seili Navossa, Koski, Teijo ja Yliskylä Perniössä, Vaskio Halikossa, Jaakoppi Paimiossa, Karinainen Marttilan seurakunnassa, Kodisjoki ja Untamala Laitilan seurakunnassa, Perä Loimaalla, Virtsanoja Alastarossa, Keikyä Huittisissa, Sammaljoki Tyrväällä, Irjanne Eurajoella, Lassila Noormarkussa, Sasselinin saarna-huone Hämeenkyrössä (oma saarnaaja).

3. **Hämeen läänissä:** Vehkajärvi Sahalahden seurakunnassa, Pengonpohja Ylöjärvellä, Juuppa Orivedellä, Filppula Ruovedellä, Koskenpää Jämsässä.

4. **Viipurin läänissä:** Tytärsaari Suursaaren seurakunnassa, Haapasaari Kymissä, Nuijamaa Viipurin maaseurakunnassa, Metsäpirtti Sakkolassa, Ilme Hiitolassa, Pitkäranta Impilahdella (oma saarnaaja), Salmen rukoushuone Salmessa, Korpiselän rukoush. Korpiselässä, Suojärven rukoush. Suojärvellä.

5. **Mikkelin läänissä:** Virtasalmi Piek-sämäen seurakunnassa.

6. **Kuopion läänissä:** Vehmersalmi Kuopion maaseurakunnassa.

7. **Vaasan läänissä:** Sarvijoki Juvalla, Orismala Isossakyrössä, Björkö Raippaluodolla, Kauhajärvi Lappajärvellä, Toivakka Jyväskylän maaseurakunnassa, Pylkönmäki Saarijärvellä, Kinnula Kivijärvellä.

8. **Oulun läänissä:** Lentiira Kuhmoniemiellä, Kivijärvi Inarissa, Öntakoski Utsjoella.

Sekalaisia luetteloita ja tietoja.

1. Kunnallinen jako.

1. Kaikki kaupungit muodostavat oman kunnan.

2. Kauppaloista muodostavat Ikaalinen ja Salo oman kunnan, jota vastoin Lahti kuuluu Hollolan kuntaan ja Nurmee Nurmeksen maaseurakuntaan.

3. Luterilaiset maaseurakunnat muodostavat kaikki oman kunnan, paitsi Varkaus, joka kuuluu Leppävirran kuntaan, Värtsilä, joka kuuluu Tohmajärven kuntaan, ja Juantehdas, joka kuuluu Nilsiän kuntaan. Maalaiskunnilla ei aina ole sama ala, kuin vastaavilla seurakunnilla (ks. lähemmin luetteloa siv. 145).

Kuntia ovat edelleen seuraavat rukoushuonealueet, jotka eivät muodosta kirkollista seurakuntaa: Karinainen, Kodisjoki, Virtasalmi.

4. Kreikk.-venäläisistä maaseurakunnista (siv. 145) muodostavat ainoastaan Kyyrölä, Suistamo, Salmi, Korpiselkä ja Suojärvi oman kunnan (kaikilla paitsi Kyyrölällä eri ala kuin seurakunnilla, ks. päälueet.).

Koko maassa: 37 kpkikuntaa, 2 kauppalakuntaa ja 473 maalaiskuntaa. Viimemainituista tulee kunkin läänin osalle seuraava määrä: Uudenmaan l. 39, Turun l. 121, Hämeen l. 49, Viipurin l. 52, Mikkelin l. 27, Kuopion l. 33, Vaasan l. 84, Oulun l. 68.

Muist. Kaupunkien, kauppalain ja maalaiskuntain nimet ovat vastaavissa päälueitten kappaleissa painetut lihavilla kirjaimilla (kaupunkien nimet suurilla kirjaimilla).

2. Alkéisoppilaitokset.

Muist. Luokkaluvun y. m. suhteen ks. lähemmin päälueet.; valtiolyseot ovat 8-luokkaisia.

A. Valtion:

1. *Normaalilyseoita:* Helsinki (suom.), Helsinki (ruots.).

2. *Klassillisia lyseoita:* Porvoo (ruots.), Turku (suom.), Turku (ruots.), Pori (suom.), Hämeenlinna (suom.), Viipuri (suom.), Viipuri (ruots.), Mikkeli (suom. ja ruots.), Kuopio (suom.), Joensuu (suom.), Vaasa (ruots.), J. kylä (suom.), Oulu (suom.), Oulu (ruots.).

3. *Reaalilyseoita:* Helsinki (suom.), Helsinki (ruots.), Turku (ruots.), Tampere (suom.), Viipuri (suom.), Savonlinna (suom.), Vaasa (suom.).

4. *Alkeiskouluja:* Tornio (suom.), M:hamina (ruots.); — Loviisa (ruots.), Tammisaari (ruots.), Tampere (ruots.), Heinola (suom.), Kokkola (ruots.); — Raahel (suom.).

5. *Jatko-opistoja:* Helsinki (suom.), Helsinki (ruots.).

6. *Tyttökouluja:* Helsinki (suom.), Helsinki (ruots.), Turku (suom.), Turku (ruots.), Viipuri (suom.), Viipuri (ruots.), Kuopio (suom.), Vaasa (ruots.), J. kylä (suom.), Oulu (suom.), Oulu (ruots.).

B. Kunnalliset koulut (5 luok.):

Uusikaupunki (suom.), Rauma (suom.), Kotka (suom.), Lappeenranta (suom.), Käkisalmi (suom.), Sortavala (suom.), Iisalmi (suom.), Kristiinankaupunki (ruots.), Pietarsaari (ruots.), Kajaani (suom.), Kemi (suom.).

C. Yksityiset ja venäläiset koulut:

1. *Poikalyseo:* Helsinki (ruots.).

2. *Reaalikoulu:* Porvoo (ruots.).

3. *Yhteiskouluja:* Helsinki (suom.), Helsinki (ruots.), 3 koulua, Porvoo (suom.), Hanko (ruots.), Turku (ruots.), Pori (ruots.), Salo (suom.), Tampere (suom.), Tampere (ruots.), Lahti (suom.).

Viipuri (suom.), Hamina (suom.), Hamina (ruots.), Kotka (ruots.), Kuopio (suom.), Kuopio (ruots.), Nurmes (suom.), Kokkola (suom.), Raahe (ruots.).

4. *Jatkoluokkia valtion tyttökouluissa:* Turku (suom.), Turku (ruots.), Viipuri (ruots.), Vaasa (ruots.), Oulu (suom.).

5. *Tyttökouluja:* Helsinki (ruots.), 3 koulua, Porvoo (ruots.), Tammisaari (ruots.), Turku (ruots.), Pori (suom.), Hämeenlinna (suom.), H:linna (ruots.), Tampere (suom.), Tampere (ruots.), Sortavala (suom.), Mikkeli (suom.), Mikkeli (ruots.), Savonlinna (suom.), Joensuu (suom.), Vaasa (suom.), Uusikaarlepyy (ruots.), Kokkola (ruots.), Pietarsaari (ruots.).

6. *Venäläisiä oppilaitoksia:* Helsinki (poikia), Helsinki (tyttöjä), Viipuri (poikia), Viipuri (tyttöjä).

D. Tilastoa.

Lukuvuonna 1896—97 oli: 1. valtion normaaliyseoissa, klassillisissa ja reaaliyseoissa 361 opettajaa ja opettajatarta sekä 4,260 oppilasta (2,817 suom., 1,305 ruots., 138 suom.-ruots. kouluissa); 2. valtion alkeiskouluissa 65 opettajaa ja opettajatarta sekä 399 oppilasta (166 suom. ja 233 ruots. kouluissa); 3. valtion tyttökouluissa 144 opettajaa ja opettajatarta sekä 1,564 oppilasta (841 suom. ja 723 ruots. kouluissa); 4. kunnallisissa sekä yksit. poika- ja yhteiskouluissa 178 opettajaa, 160 opettajatarta sekä 1,612 poikaa, 1,460 tyttöä, yht. 3,072 oppilasta (1,187:llä suomi, 1,822:lla ruotsi, 63:lla muu kieli äidinkielenä; valtioapu 295,300 mk.); 5. yksit. tyttökouluissa ja 29 valmistavassa koulussa 129 opettajaa, 353 opettajatarta sekä 887 poikaa, 2,602 tyttöä, yht. 3,489 oppilasta (561:llä suomi, 1,329:llä ruotsi, 34:llä muu kieli äidinkielenä; valtioapu 147,800 mk.).

3. Seminaarit.

1. *Kansakouluopettajia ja -opettajatarta varten:* Jyväskylä (suom.), Sortavala (suom.).

2. *Kansakouluopettajia varten:* Rauma (suom.), Uusikaarlepyy (ruots.).

3. *Kansakouluopettajattaria varten:* Raahe (suom.), Tammisaari (ruots.).

4. *Pikkukouluopettajia ja -opettajattaria varten:* Sortavala (suom.), Helsinki (ruots.).

4. Alistiivalliskoulut.

1. *Kuuromykkäinkouluja:* Turku, Porvoo, Mikkeli, Kuopio, Pietarsaari, Jyväskylä, Oulu (1896—97: 412 oppilasta).

2. *Sokeainkouluja:* Helsinki, Kuopio (1896—97: 84 oppilasta).

3. Perttulan kasvatuslaitos heikkolahjaisia varten (yksit.).

4. Raajarikkoisten työkoulu Helsingissä (yksit.).

5. Ammattikoulut.

1. *Teollisuuskouluja:* Helsinki (suom. ja ruots.), Kuopio (suom.), Vaasa (ruots.), Tampere (suom.), Turku (suom. ja ruots.), Oulu (suom.), Viipuri (suom.).

2. *Merikouluja:* Helsinki (ruots.), Turku (ruots.), Rauma (suom.), Maarianhamina (ruots.), Viipuri (suom.), Vaasa (ruots.), Oulu (suom. ja ruots.), Sortavala (suom.).

3. *Kauppaopistoja:* Helsinki (suom. ja ruots.), Helsinki (suom.), Turku (ruots.), Pori (suom. ja ruots.), Tampere (suom.), Viipuri (suom.), Kuopio (suom.), Oulu (suom.), Raahe (ruots.).

4. *Musiikkiopisto:* Helsinki.

5. *Lukkari- ja urkurikouluja:* Helsinki, Turku, Viipuri.

6. *Piirustuskouluja:* Helsinki, Turku.

7. *Taideteollisuuskoulu:* Helsinki.

8. *Käsityö-, veisto- ja kutomakouluja* löytyy sekä kaupungeissa että maaseudulla; maaseudulla löytyvät ovat, mikäli ovat olleet tunnettuja, mainitut pääluettelossa kukin kunnassaan.

6. Kansanopistot.

1. Länsi-Uudenmaan kansanop. Vihdissä (suom.), Keski-Uudenmaan kansanop. Espoossa (ruots.), Porvoon kansanop. (ruots.), Vestanqvarnin kansanop. Inkoossa (ruots.; virall. nimi „maamies- ja emäntäk.“);

2. Länsi-Suomen kansanop. Huittisissa (suom.), Ahvenanmaan kansanop. Finnströmissä (ruots.), Lounais-Suomen kansanop. Paraisissa (ruots.);

3. Etelä-Hämeen kansanop. Sääksmäellä (suom.), Itä-Hämeen kansanop. Lahdessa (suom.), Kangasalan kansanop. (suom.; oik. käsityök.);

4. Inkeröisten l. Kymnlaakson kansanop. Sippolassa (suom.), Viipurin läänin länt. osan kansanop. Virolahdella (suom.), Uudenkirjon kansanop. (suom.);

5. Keski-Savon kansanop. Joroisissa (suom.), Otavan kansanop. Mikkelin pt.:ssä (suom.);

6. Pohjois-Savon kansanop. Maaningalla (suom.), Pohjois-Karjalan kansanop. Kontiolahdella (suom.);

7. Keski-Suomen l. Äänekosken kansanop. Laukaassa (suom.), Etelä-Pohjanmaan kansanop. Ilmajoella (suom.), Kronohyn kansanop. (ruots.);

8. Keski-Pohjanmaan kansanop. Haapavedellä (suom.), Pohjois-Pohjanmaan kansanop. Limingassa (suom.).

Piakkoin perustettavia ovat Perä-Pohjan, Sortavalan ja Varsinais-Suomen kansanopistot (kaikki suom.).

Muutamilla kansanopistoilla on lisänimenä „emäntäkoulu“.

Emäntäkouluja löytyy Orimattilassa, Paimiossa, Laihialla, Lapualla, Isossa-kyrössä, Vetelissä y. m.

7. Kansakoulut.

1. *Kaupunkien kansakoulut, iltakoulut y. m.*: 1) lukuvuonna 1896—97: 195 opettajaa ja 537 opettajatarta; 2) oppilasluku 1889—90: 18,050; 1895—96: 23,983; 1896—97: 24,835, joista 18,297 opetettiin suomeksi, 6,518 ruotsiksi, 20 muilla kielillä.

2. *Ylemmät kansakoulut maalla*: 1) koulujen lukumäärä 1889—90: 825; 1895—96: 1,273; 1896—97: 1,403, joista 1,143 suom., 236 ruots., 21 suom.-ruots., 2 venäl. (Kyyrölässä), 1 suom.-saks. (Saverö Sippolassa); 2) oppilasluku 1896—97: 62,847; 3) kansakoulua vailla oli 1896—97 9 kuntaa Turun läänissä, 3 Vaasan läänissä, 5 Oulun läänissä.

8. Maanviljelyskoulut.

1. *Maanviljelys- ja meijeriopisto* Mustialassa (v:sta 1840; opetuskieli eri kursseilla vuoroin suomi ja ruotsi).

2. *Ylempi maanviljelyskoulu* Kurkijoella (suom.). v. 1897.

3. *Alempia maanviljelyskouluja* (2-vuotinen oppijakso): Söderkulla Sipoossa (ruots.), Sjöckulla Lappträskissä (suom.); Tuorla Piikkiössä (suom.), Osara Ikaalisissa (suom.), Peksala Angelniemellä (ruots.); Långsjö Somerolla (suom.),

Verho Padasjoella (suom.); Harju Viro-lahdella (suom.; talvikurssi talonpojille), Elisenvaara Kurkijoella (suom.), Soanlahdenkartano Soanlahdella (suom.); Otava Mikkelin pt.:ssä (suom.), Pääsky-lahti Säämingissä (suom.); Simananniemi Liperissä (suom.), Peltosalmi Iisalmella (suom.), Haapapuro Nurmek-sessa (suom.); Korsholma Mustasaarella (ruots.), Tarvaala Saarijärvellä (suom.), Orismala Isossakyrössä (suom.; talvikurssi talonpojille); Koivikko Muhoksessa (suom.), Jokisaari Nivalassa (suom.).

4. *Alempia maanviljelyskouluja* (1-vuotinen oppijakso): Haga Saltvikissä (ruots.), Seppälä Kajaanissa (suom.).

5. *Meijerikouluja* (2-vuotinen oppijakso): Myrans Siuntiossa (ruots.), Yliskylä Perniössä (suom.), Vuohijoki Eurajoella (suom.), Hakoinen Janakalassa (suom.), Pekkala Ruovedellä (suom.), Pukinniemi Hiitolassa (suom.), Järvikylä Joroisissa (suom.), Hovila Sysmässä (suom.), Simananniemi Liperissä (suom.), Peltosalmi Iisalmella (suom.), Koivikko Kiteellä (suom.), Mattila Maaningalla (suom.), Orismala Isossakyrössä (suom.), Klaresund Närpiössä (ruots.), Niemelä Jyväskylän pt.:ssä (suom.), Ruona Tervolassa (suom.), Seppälä Kajaanissa (suom.).

6. *Meijerikouluja* (1-vuotinen oppijakso): Haga Saltvikissä (ruots.), Liikkala Sippolassa (suom.), Vilakkala Sakolassa (suom.), Kurkijoen meijeri K:n pt.:ssä (suom.), Korhola Rautalammella (suom.), Seinäjoki Seinäjoella (suom.), Kärämäen mej. K:n pt.:ssä (suom.), Limingan mej. Limingassa (suom.), Saarela Muhoksessa (suom.), Ängeslevä Tyrnävällä (suom.), Petäjängas Pudasjärvellä (suom.).

7. *Karjanhoitokouluja*:

a) *2-vuotinen oppijakso (miehiä varten)*: Mustialassa sekä Kurkijoen, Harjun, Otavan, Korsholman, Koivikon ja Seppälän maanvilj.kouluissa.

b) *1-vuotinen oppijakso (miehiä varten)*: Vestanqvarn Inkoossa (ruots.), Alpakka Hattulassa (suom.), Långsjö Somerolla (suom.).

c) *1-vuotinen oppijakso (naisia varten)*: Kellokoski Tuusulassa (suom.), Vuohijoki Eurajoella (suom.), Huilu Maarissa (suom.), Niemelä Sortavalan pt.:ssä (suom.), Pääskylähti Säämingissä (suom.), Haminanlahti Kuopion pt.:ssä (suom.), Kopras Nurmeksen pt.:ssä (suom.), Alaknuutila Kanha-joella (suom.), Väinölä Oulaisissa (suom.), Peräntie Alatorniassa (suom.).

9. Suomen sotaväki.

1. *Vakinaista väkeä*: 8 tarkk'ampujapataljoonaa, 1 kussakin läänin pääkpgissa; Henkivartioväen 3:as, Suomen, tarkk'ampujapataljoona Helsingissä, Raunarykmentti Lappeenrannassa.

2. *13 kutsuntapiiriä ja 80 kutsunta-aluetta.*

3. *Reservi- ja -komppaniat*: 1) 1. Artjärvi, 2. Tuusula (Malmby), 3. Lohja, 4. Halikko (Märry); 2) 5. Kärämäki (Maariassa), 6. Uusikaupunki, 7. Ulvila (Ravaninkylä), 8. Ikaalinen; 3) 9. Närpiö, 10. Laihia, 11. Alavus, 12. Kronoby; 4) 13. Oulainen, 14. Oulu, 15. Kemi, 16. Kajaani; 5) 17. Iisalmi, 18. Suonnejoki, 19. Juuka, 20. Joensuu; 6) 21. Savonlinna, 22. Mikkeli, 23. Mäntyharju, 24. Taavetti; 7) 25. Lammi, 26. Urjala, 27. Orivesi, 28. Saarijärvi; 8) 29. Lappeenranta, 30. Muola, 31. Rautjärvi, 32. Sortavala.

10. Yankilat.

1. *Kuritushuone* lähellä Helsinkiä ja Turussa (miehiä varten), *työvankila* Lappeenrannassa (miehiä varten), kuritushuone ja työvankila Hämeenlinnassa (naisia varten).

2. *Lääninvankila* kussakin läänin pääkpgissa; sekä *kihlakunnanvankila* Kastelholmassa, Kajaanisissa ja Kittilässä (rangaistusaika korkeintaan 2 kuukautta).

3. *Kasvatustuloslaitos* alaikäisiä pahan tekijöitä varten Koivulassa Tuusulan pitäjää (poikia) ja Vuorelassa Vihdin pitäjää (tyttöjä).

Jouluk. 1895 säilytettiin kuritushuoneissa ja työvankiloissa 1,319 miestä ja 405 naista, läänin- ja kihlakunnanvankiloissa 544 miestä ja 212 naista.

11. Tullilaitos.

1. *Tullikamareita* löytyy 33, nim. kaikissa rannikkokpgeissa, Hämeenlinnassa, Tampereella, Mikkelissä, Savonlinnassa, Kuopiossa, Iisalmessa, Joensuussa ja Sortavalassa sekä Eckerössä ja Degerbyssä.

2. *Tullitoimistoja* löytyy Pietarissa, Lappeenrannassa sekä Viipurin ja Terijoen asemilla.

3. Tullivartioasemia:

1) Kuokkala, Rajajoki, Lipola, Raasuli, Sirkiänsaari, Saunasaari, Tappari; 2) Sortanlahti, Käkisalme, Kurkijoki, Pöllä; 3) Virtelä, Kaksinainen l. Leppäniemi; 4) Vammelsuu, Jukkola, Koivistonalmi, Uuras, Lavansaari, Seiskari; 5) Pitkäpaasi, Haapasaari, Pörtö, Gråhara, Porkkala, Hästö-Busö, Hanko; 6) Fagerholm, Utö, Reposaaari; 7) Sellö; 8) Tornio, Pekanpää, Alkkula, Pello, Jokijalka.

12. Luotsipaikat.

Muist. Kussakin *luotsauspiirissä* on lueteltu siihen kuuluvat *luotsipaikat*. Jos jonkin luotsipaikan alueella on useampia *luotsiasemia* (vahtipaikkoja) taikka jos luotsiasemalla on toinen nimi kuin luotsipaikalla, johon se kuuluu, on siitä sulkujen sisällä erittäin mainittu.

1. *Viipurin luotsauspiiri*: Koivistonalmi (Verkkomatalan ja Virtaniemen as.), Uuras (Ravansaaren, Ryövälniemen ja Tuppuransaaren as.), Pitkäpaasi (P:n ja Kivimaan as.), Kuorsalo (2 as.), Hamina, Kotka l. Kuutsalo (Kuuisensaaren as.), Haapasaari, Suursaari, Kaunissaari, Boistö l. Lehtö, Orregrund, Loviisa.

2. *Helsingin luotsauspiiri*: Vätöskär, Pellinki, Porvoo, Onas, Pörtö (Söderkärin as.), Gråhara, Helsinki (Kuggenin ja Skatakubbin as.), Mickelskärr, Rönnskär, Barösund, Bågaskär, Busö, Jussarö, Hästö-Busö, Tammisaari, Tvärminne, Hankoniemen sisäluotsipaik., H:n ulkoluotsipaik.

3. *Turun luotsauspiiri*: Kemiön kanavan luotsipaik., Hästholma, Paraistenportti, Jungfrusund, Gullkrona, Turku, Ruotsalainen, Lohm, Utö, Jurmo, Lypertö, Isokari, Uusikaupunki, Lyökki, Rauma (Pääkarin, Korkiakarin ja Kylmä-Santakarin as.).

4. *Ahvenanmaan luotsauspiiri*: Fiskö, Berghamn, Kökar, Sottunga, Måshaga, Bomarsund, Degerby, Björkör, Rödhamn, Nyhamn, Maarianhamina, Kobba-kliantar, Marsund, Torpö, Eckerö, Signilskär, Finnbo, Dänö, Saggö.

5. *Vaasan luotsauspiiri*: Bergskär, Reposaaari (Kallon ja Säpin as.), Merikarvia (M:n ja Karvianouraiden as.), Siipynniemi, Högklubb (H:n ja Kristinankaupungin as.), Sjalgrund, Gåshällan, Bergö, Rönnskär, Brändö, Korsö, Norrskär, Ytteruddskär, Ritgrund.

6. Oulun luotsauspiiri: Stubben, Kubben, Socklothällan, Messkär, Tankar, Trullögrund, Ohtakari, Isokraaseli, Tauvo, Marjaniemi, Oulu, Hiuvet, Ulkokrunni, Ajos, Röyttä.

7. Saimaan ja Kallaveden luotsauspiiri: Lauritsala, Puumala, Savonlinna, Taipale, Konnus, Kuopio, Ahkionlahti, Oravi, Vuokala, Joensuu, Ahvenus, Liklamonsaari, Ristisaari, Varkaantai-pale.

8. Sitäpaitsi löytyy sisävesillä laiva-reittien kunnossa pitämistä varten luot-seja seuraavilla asemilla: a) Nilakan ja Pielaveden vesistöissä: Keitele, Koluntaipaleen ja Pielaveden luotsi-paik.; b) Puulaveden piirissä: Koto-lahden, Kangasniemen ja Suonsalmen as.; d) Hämeen ja Päijänteen vesis-töissä: Hämeenlinnan, Valkiakosken, Viialan, Tampereen, Kaivoskannan, Anianpellon, Judinsalon ja Kärkisten as.; d) Niiniveden ja Iisveden vesis-töissä: Iisveden ja Karttulan as.; e) Laatokan alueella: 8 luotsipaikkaa (luotsikatsontamies Sortanlahdessa). — Näitä luotsiasemia ei ole pääluettelossa mainittu.

V. 1896 oli luotsivanhinten, luotsien y. m. (majakkapalvelijat lukuunotet-tuina) lukumäärä 1,016 ja toimitettu-jen luotsausten 12,820. Suomen ran-noilla tapahtui samana vuonna 21 haaksirikkoja (13 höyry- ja 8 purje-laivaa), joissa 5 laivaa joutui hylkyksi.

13. Metsänhoitoalueet.

1) *Kemin piirissä*: Kemi, Tornio, Muonio, Ounasjoki, Rovaniemi, Kemi-järvi, Sodankylä, Inari; 2) *Iin piirissä*: Simo, Ii, Haukipudas, Kuusamo; 3) *Oulujärven piirissä*: Siikajoki, Pyhäjoki, Kalajoki, Paltamo, Hyrynsalmi, Sotka-mo; 4) *Kuopion läänin piirissä*: Iisalmi, Palojärvi, Halmejärvi, Kuohatti, Jon-gunjoki, Suomusjärvi, Ilomantsi; 5) *Vii-purin—Mikkelin läänin piirissä*: Loim-mala, Uomainen, Pällilä, Korpiselkä, Laatokka, Rajajoki, Mikkelin, Raudun y. m. pitäjien lahjoitusmetsät; 6) *Vaa-san läänin piirissä*: Viitasaari, Salama-järvi, Pyhäjärvi, Saarijärvi, Multia, Virrat, Lesti, Alajärvi, Jalasjärvi; 7) *Turun—Hämeen läänin piirissä*: Kan-kaanpää, Karvia, Parkano, Aure, Jämsä, Längelmäki, Orivesi, Loppi. — Yhteensä: 7 tarkastuspiiriä ja 50 -aluetta.

Kruununmetsien koko pinta-ala on 14 milj. hehtaaria, joista Kemin pii-

rissä 9,5 milj., Iin piirissä 1,9 milj. ja Oulujärven piirissä 1,2 milj. hehtaaria.

Tulot kruununmetsien hoidosta teki-vät v. 1895 2,3 milj. mk., menot 0,6 milj. mk.

14. Lääkärit, sairaalat ja apteekit.

1. *Kaupunginlääkäri* on kaupungeissa, paitsi Iisalmessa, Kajaanissa, Kaski-sissa, Kemissä, Naantalissa ja Mikke-lissä.

2. Kaikkiaan on 53 *piirilääkäri-alueita*, jotka alaltaan tavallisesti ovat samat kuin vastaavat khlkunnat.

3. Maaseudulla toimi jouluk. 1897 71 *kunnanlääkäreitä*, joiden lääkäripiiri usein käsittää kaksi tai useampia maa-laiskuntia.

4. Jouluk. 1895 oli Suomessa 281 (1897: 325) oikeutettua lääkäriä sekä 610 kättilöä (jouluk. 1890: 236 lääkäriä).

5. *Läänineläinlääkäreitä* on 30, joista 24 asuu kaupungeissa ja kauppalloissa (ks. pääluett.), muut Kuhmoissa, Kurkijoella, Uudellakirkolla, Lapualla, Haapavedellä sekä Pitkärannan teh-taalla.

6. *Lääninsairaaloita* on läänien pää-kpgeissa; muita *yleisiä sairaaloita* Lov-uissassa, Porissa, Godbyssä, Tampe-reella, Sortavalassa, Savonlinnassa, Joen-suussa, Nurmeksessa, Jyväskylässä, Ka-jaanissa, Torniossa ja Rovaniemellä; *hulluinhoitolaitoksia* Lapinlahdessa (v:sta 1841), Niuvanniemessä (v:sta 1885), Seilissä ja Käkisalmessa. Sitä paitsi löytyi v. 1895 9 sotilassairaala, 1 rautatiensairaala (Helsingissä), 43 kun-nallis- ja yksityissairaala y. m. Sai-raaloissa hoidettujen potilasten luku-määrä oli v. 1895 25,626, kuolleiden 1,182 (v. 1890 vastaavat luvut 17,679 ja 999).

7. *Apteekkeja* on kaikissa kpgeissa ja kauppalloissa sekä sitä paitsi maa-seudulla 84 apteekkiä (ks. pääluett.) ynnä joukko apteekin haaraosastoja (mainitut pääluettelossa, mikäli ovat olleet tunnetut). Kaikkiaan on maassa 151 apteekkiä (v. 1890: 119).

15. Sekalaisia jakoja.

Maassa löytyy: 36 vakauspiiriä sekä sitä paitsi kpginvakaaja 21 kpgissa, 8 rautatieliikennepiiriä, 6 tie- ja vesi-rakennusten piiriä, 12 kansakoulutar-

kastajan piiriä, 16 agronoomin piiriä, 5 meijerineuvojan piiriä, 10 virkatalojentarkastajan piiriä ja 3 ammatintarkastajan piiriä.

16. Rautatiet.

A. Valtion:

1. *Valmiita rautateitä*: Helsinki—Hämeenlinna (valmistui 1862), Riihimäki—Pietari (1870), Hyvinkää—Hanko (1873), Hämeenlinna—Tampere—Turku (1876), Tampere—Vaasa (1883), Simola—Lappeenranta (1885), Seinäjoki—Oulu (1886), Kouvola—Kotka (1889), Kouvola—Kuopio (1890), Antrea—Imatra (1892), Viipuri—Joensuu (1894), Tampere—Pori (1895), Haapamäki—Jyväskylä (1897). — Ratojen pituus 2,473 km, joista haararatoja 147 km.

2. *Tekeillä olevia rautateitä*: Turku—Karja (valmistuu 1899), Jyväskylä—Suolahti (1898), Pori—Mäntyluoto (1899), Kuopio—Iisalmi (ruvettu rakentamaan 1898).

3. *Rakennettavaksi päätettyjä rautateitä*: Oulu—Tornio (ruvetaan rakentamaan 1899), Helsinki—Karja I. Kirkniemi.

B. Yksityisiä:

1. *Valmiita rautateitä*: Kerava—Porvoo (valmistui 1875), Peipohja—Rauha (kapearaiteinen, 1897).

2. *Tekeillä olevia rautateitä*: Humpila—Forssa (kapearaiteinen, valmistuu 1898), Loviisa—Vesijärvi (kapearaiteinen, ruvettu rakentamaan 1898), Inkeroinen—Hamina (normaalirait., ruvettu rakentamaan 1898).

3. *Rakennettavaksi päätettyjä rautateitä*: Lappi—Raahе (kapearaiteinen), Kouvola—Uusikaarlepyy (kapearaiteinen).

Muist. Yksityisten haararatojen (kapearaiteinen) suhteen ks. Fiskars, Hiitola (Lisäyksissä), Hollo, Karhula, Kaukaa, Lielahdi, Mänttä, Nokia, Pankakoski, Tainlonkoski, Välimäki y. m.

C. Tilastollisia tietoja valtionrautateistä:

1. Alkuperäinen rakennuskustannus 161,8 milj., myöhempiä menoja 33,5 milj., yht. 195,3 milj., ratakilometria kohti 81,700 mk. (joulukuuhun 1896).

2. V. 1896 löytyi 202 asemaa, 195 veturia, 509 matkustaja- ja 5,365 tavaraavaunua; virkamiesten lukumäärä oli 946, palvelijakunnan 2,955; kuljettujen matkustajien luku 3,6 milj., kuljetetun tavaran paino 1,435 milj. kiloa.

3. Tulot 1890: 11,8 milj. mk. (ratakilometria kohti 6,306 mk.), 1895: 15,5 milj. (ratakilom. kohti 6,809), 1896: 17,9 milj. (ratakilom. kohti 7,473), 1897: 19,5 milj., tammik.—kesäk. 1898: 10,8 milj. V. 1896 tekivät tulot matkustajaliikenteestä 7,2 milj., tavaraaliikenteestä 10,5 milj.; tulot Pietarissa tekivät 2,6 milj., Helsingissä 2 milj., Tampereella 1 milj., Viipurissa 1 milj., Turussa 0,7 milj., Hangossa 0,4 milj. mk. Käyttämisoitto oli v. 1896 7 milj. eli 3,6 % rakennuspääomasta.

17. Kanavat.

1) Uudenmaan l.: Degerön kan., Hästnäs; 2) Turun l.: Strömma, Lemström; 3) Hämeen l.: *Valkiakoski, *Lempainen, Kaivanto, *Murole, Kauttu, Kaivoskanta; *Vesijärvi, *Kalkkinen; 4) Viipurin l.: *Saimaan kan. (ks. päälueet.), Kutvele, *Paakkola; 5) Mikkelin l.: Jyränkö, Tuustaipale, Kissankoski; Kirkkotaipale, Varkaantaipale, Juurisalmi, Siikasalmi; Oravi, *Karvio, Raikuu; 6) Kuopion l.: Kivisalmi, Kuttakoski, Tervonsalmi, *Kolu, Säviä; *Taipale, *Konnu, *Ruokovirta, *Ahkionlahti, *Nerkko; Muurukoski; Suonejoen kan.; *Pielisjoen kanavat (ks. päälueet.), Höytiö; Viikinselän kan.; 7) Vaasan l.: Parantala; 8) Oulun l.: *Ämmä ja *Koivukoski; Sodankylän kan.

Tähdellä * merkityistä kanavista, joissa v. 1896 oli katsontamiehet, kulki sinä vuonna 24,713 alusta (Saimaan kan. 5,106); tulot kanavamaksuista 526,000 mk. (Saimaan kan. 440,000), säästö 146,000 mk.

Kanavien pituuden y. m. suhteen ks. päälueet.

18. Posti.

A. Postilaitoksia:

1. *Postikonttorit*; niitä löytyy kaikissa kapeissa (paitsi Iisalmissa, Kemissä ja Naantalissa) sekä Lahdessa. Salossa ja Viaporissa.

2. *1:sen luokan postitoimistot (P¹)*; lähettävät ja vastaanottavat, samoin kuin postikonttorit, kaiken suuruisia vakuutettuja lähetyksiä, sekä postiosoituksia ja -etuanteja.

3. *2:sen luokan postitoimistot (P²)*; vakuutettuja lähetyksiä 1,000 markkaan, P²:lla merkityt 3,000 markkaan.

4. *Postiasemat (P^a)*; sisäänkirjoittamattomia ja sisäänkirjoitettuja lähettyksiä.

5. *Rautatienpostitoimistot* (seuraavat junia); sisäänkirjoittamattomia lähettyksiä.

6. *Postipysäkit (Ppys.)*; sisäänkirjoittamattomia lähettyksiä (ei paketteja).

B. Tilastollisia tietoja:

Jouluk. 1894 löytyi 38 Pkonttoria, 219 P¹, 129 P², 177 P³, 18 raut.postitoimistoa, 58 Ppysäkkiä; yht. 639.

Vuosina 1894 ja 1890 oli kotimaisten postilähetysten lukumäärä (tuhan- sissa) seuraava: sisäänkirjoittamatt. kirjeitä 5,111 t. (3,970 t.), postikortteja 741 t. (481 t.), ristsiteitä 918 t. (576 t.), paketteja 94 t. (78 t.); sisäänkirjoitett. lähettyksiä 350 t. (234 t.); vakuumittuja lähettyksiä 115 t. (105 t.); postietuanteja 19 t. (8 t.); postiosotuksia 6 t. (3 t.); vapaakirjelähettyksiä 669 t. (596 t.). *Yhteensä*: 7,354 t. (5,447 t.). Sen lisäksi 8,584 t. (6,641 t.) numeroa tilattuja sanomalehtiä ja aikakauskirjoja.

Vuosina 1894 ja 1890 oli menevien ulkomaisten lähetysten (sanomalehdet niihin luettuna) lukumäärä 3,088 t. (2,450 t.), tulevien ulkomaisten lähetysten 3,962 t. (3,109 t.).

19. Pankit.

A.

1. Suomen pankki Helsingissä; haarakonttori Pietarissa ja 12 muussa kpgissa.

2. Suomen yhdyspankki Helsingissä; haarakont. 22 kpgissa ja Lahdessa.

3. Pohjoismaiden osakepankki Viipurissa; haarakont. 26 kpgissa.

4. Vaasan osakepankki; haarakont. 10 kpgissa.

5. Kansallis-Osake-Pankki Helsingissä; haarakont. 22 kpgissa sekä Salossa, Lahdessa ja Rovaniemellä.

6. Uudenmaan osakepankki Helsingissä; haarakont. Kokkolassa, Lauttakylässä, Loviisassa, Pietarsaareissa, Savonlinnassa ja Salossa.

7. Privaatipankki Helsingissä.

8. Turun osakepankki; haarakont. M.aminassa.

9. Maanviljelys- ja teollisuuspankki Helsingissä; haarakont. Karhulassa, Kokkolassa, Tampereella ja Viipurissa.

10. Tampereen osakepankki, Tampereella.

B. Suomen hypoteekkiyhdistys Helsingissä ja Suomen kaupunkien hypoteekikassa Helsingissä.

C. V. 1896 oli maassa 161 säästöpankkia; säästöpankkikirjojen luku oli 101,464, tallettajain saatava 52 milj. mk. (niistä 12,3 milj. Turun, 7,7 milj. Helsingin säästöpankissa).

D. Postisäästöpankki: jouluk. 31 p. 1896 22,421 tallettajaa, joiden saatava teki 1,386,000 mk.

20. Teollisuustilastoa.

1. Valmistetun tavaran bruttoarvo koko maan tehdas- ja käsityölaitoksissa: 1892: 169,2 milj., 1894: 169,7 milj., 1895: 188,4 milj. mk. (105,8 milj. kpgissa ja kauppaloissa, 82,6 maaseudulla); työntekijäin luku 1895: 65,000.

2. Valmistetun tavaran bruttoarvo (miljoonissa markoissa) tärkeimmistä teollisuushaaroista vuosina 1892, 1894 ja 1895:

Sahalaitokset: 34,3, 38,2 ja 40,7 milj. (1895: 220 höyry- ja 207 vesisaha).

Metalliteollisuus: 25, 22,6 ja 26 milj. (43 konepajaa: 12, 10,7 ja 13,3 milj.).

Paperiteollisuus: 11,6, 16,2 ja 16,9 milj. (1895: 45 tehd.).

Puuvillateollisuus: 12,8, 15 ja 16,3 milj. (1895: 4 tehd.).

Nahkateollisuus: 9,1, 10 ja 11,2 milj.

Sokuritehtaat (2): 7,9, 6,4 ja 7,3 milj.

Tupakkatehtaat: 5,8, 6,3 ja 6,4 milj. (1895: 30 tehd.).

Panimot: 6,3, 5,4 ja 6,2 milj. (1895: 88 panimoa).

Villateollisuus: 1894: 4,2 milj., 1895: 14 tehd. ja 4,8 milj.

Lasitehtaat (1895): 16 tehd. ja 3,3 milj.

Pellavateollisuus (1 tehd.): 2,6, 3,1 ja 3 milj.

Kirjapainot: 1894: 2,6 milj., 1895: 63 painoa ja 2,8 milj.

Puusepäntehtaat: 1894: 2,1 milj., 1895: 2,4 milj.

Polttimot: 2,4, 2,2 ja 1,7 milj. (1895: 26 polttimoa).

3. Valmistetun tavaran bruttoarvo v. 1895 (miljoonissa markoissa) kaikissa seuraavien 11 kpgin tehtaissa (ynnä käsityölaitoksissa; kpgkien läheisyydessä löytyviä teollisuuslaitoksia ei ole lukuun otettu): Helsinki 28,6, Tampere 20,4, Turku 14,9, Oulu 6,4,

Vaasa 6,3, Viipuri 5,8, Kotka 4,8, Pori 3,2, Pietarsaari 2,3, Kuopio 1,7, Hämeenlinna 1,1 milj. mk.

4. Suomen suurimmat teollisuuslaitokset ynnä valmistetun tavaran bruttoarvo v. 1896 niissä näistä laitoksista, jotka sinä vuonna olivat käynnissä (V merkitsee, että tuotantoarvo on yli 5 milj. mk., IV 2—5 milj., III 1—2 milj., II 0,5—1 milj., I 0,2—0,5 milj. mk.):

Asfaltti- ja kattohuopatehtaita: II Helsingin asfaltti-os.yht., Tampere.

Hattutehtaita: I Silfverberg (Turku), Wecksell (Helsinki); — Suomen olki- ja huopahattut (Helsinki, uusi).

Höyryleipomo: I Brondin (Helsinki).

Kaakeli-, fajanssi- ja porsiiniitehtaita: II Arabia, I Turku.

Kaasutehdas: I Helsinki.

Kivenhakkutehdas: II Granit (Hanko).

Korkeitehdas: I Wicander & Larson (Turku).

Kynttilätehdas: II Newski (Viipuri).

Lankarullatehtaita: II Kauka (Lapvesi), Tornator (Hollola); — Tainionkoski (uusi).

Lastitehtaita: II Grönvik, Pitkäranta, Rokkala-Kuski, I Karhula, Kotka, Skinnarvik.

Metalliteollisuus:

IV Crichton & Co (Turku, 2 milj.), Kone- ja siltarakennusyht. (Helsinki, 2 milj.);

III Daalintehtas, Fiskars, Valtionrautateiden konep. Helsingissä;

II Gallén (Viipuri), Hietalahden laivatokka, Juantehtas, Karkkila, Loimaa, Mathildedal, Pinjainen, Pitkäranta, Turun rautateollisuusyht., Varkaus, Värtsilä;

I: **Uudenmaan l.:** Helsingin kaasutehtaan konep., Helsingin laivaveistämö, Stenberg & Pojat, Stenbergin konep., Trollshöfd, Äminnefors; **Turun l.:** Porin konep., Teijo, Vesikoski, Turun nauhat., Turun konep. (nykyään Vulcan); **Hämeen l.:** Jokioinen, Tampereen pelalava- ja rautateollisuusyhtiön konep.; **Viipurin l.:** Karhula, Pero, Wahl & Co (Viipuri), Valtionrautateiden konep. Viipurissa, Välimäki; **Mikkelin l.:** Haapakoski, Lehtoniemi; **Kuopion l.:** Möhkö; **Oulun l.:** Oulun konep.

Myllyjä: II Vaasa, I Mielck & Co (Viipuri), Ranin ja Sampo (Kuopio).

Nahkatehtaita: IV Veljekset Åström (Oulu, 4 milj.), II Sjöblom (Rauma), I Korkeakoski.

Olutitehtaita: III Sinebrychoff, I Bock (Vaasa), Kingelin & Co (Turku), Sörnäinen, Tampereen olutted.yht., Uusi olutt. Turussa, Yhdysolutt. (Viipuri).

Painohiivatehtaita: I Hyvinkää, Virala.

Painoja: II Weilin & Göös (Helsinki); kirjansitomon kanssa, I Helsingin sanomalehti- ja kirjap.os.yht., Suomal. kirjall.seuran kirjap., Tilgmann (Helsinki).

Paperiteollisuus: IV Valkiakoski (2 milj.); III Frenckell & Poika (Tampere), Inkeroinen, Kuusankoski (1,8 milj.), Kymi (1,9 milj.), Mänttä, Nokia; II Enso, Hovinmaa, Kangas, Karhula, Terrakoski; I Kyröskoski, Myllykoski, Tampereen rauta- ja pellavateoll. yhtiön puuhiomo; — uusia: K Itimo, Kaukaa, Tainionkoski, Voikka, Äänekoski.

Polttimoita: II Virala, I Auran höyrypolttimo, Jakowleff (Viipuri), Lieto, Petrell (Pori).

Punssi- ja viinitehtaita: I Cowie (Turku), Maexmontan (Helsinki), Pihlgren (Helsinki), Wickel (Helsinki).

Puusepäntehtaita: II Hietalahti (sahan kanssa), Sörnäisten puusepänt.; I Boman (Turku). Vekrotniemi (sahan kanssa).

Puusteollisuustehtaita: Kotkassa kaksi (uutta), Porissa yksi (tekeillä).

Sahoja:

IV Seikun ja Isonsannan vanha höyry. (yht. 3,7 milj.);

III Halla, Hietanen, Karihaara, Laitakari, Norjan höyry. (Kotka), Pihlava, Porvoo, Reposaari;

II Akaa, Bonnäs, Haapakoski (Laukaa), Hietalahti (puusepänt.eht. kanssa), Hovinsari, Karhulan uusi, Kirkonkylä, Korkeasaari, Koskenkylä, Kotka, Palokki, Røyttä, Sunila, Toppila, Utra (saarella), Varkaus;

I **Uudenmaan l.:** Brändholm, Lohja, Loviisa, Strömfors, Sörnäisten höyry., Tolkki; **Turun l.:** Attu, Haminaholma, Isonsannan uusi, Kaunissaari, Levo, Loimaa, Vartsalo, Ylikarvia; **Hämeen l.:** Hollo, Hlinna, Lahti, Naistenlahti, Niemi, Santalahti, Särkänsaari; **Viipurin l.:** Jumalniemi, Karhulan vanha, Lauritsala, Pyterlahti, Pölläkkälä, Ristinmiemi, Terrasaari, Vekrotniemi (puusepänt.eht. kanssa); **Mikkelin l.:** Koskensaaari, Lohikoski, Otava; **Kuopion l.:** Karsikko, Penttälä, Sorsakoski, Utra (mannermaalla); **Vaasan l.:** Stockholma; **Oulun l.:** Kallio, Maunu, Patenniemi; — Räisälä (uusi); Hiitola (perustetaan, ks. Lisäyksinä).

Saippuatehtaita: I Havi, Vaasa.

Satulanetkijäntehdas: II Veljekset Åström (Oulu).

Sokuritehtaita: V Töölö (5,9 milj.); IV Aura (3,7 milj.); — tekeillä: Alfa (Turku), Vaasa.

Sähkökemiallinen tehdas: Tainionkoski (perustetaan).

Tapetteitehdas: I Hietaniemi.

Tekstiiliteollisuus: V Finlayson & Co (8 milj.), Forssa (5,1 milj.); IV Tampereen pellavat., Vaasan puuvillat.; III Litoinen, Tampereen verkat.; II Barker & Co (Turku), Dalberg & Co (Tampere); I Antskog, Hyvinkää (1897: II), Hlinnan verkat. (1897), Kaasmarkku, Oravainen, Turun verkat.; — tekeillä: Helsingin kehruut., Hgin kutomat, Hgin villat., Porin puuvillat., Scotch Tweed Manuf. Co (Tampere), Tampereen puuvillatehd.

Tupakkatehtaita: IV Strenberg & Co (Pietarsaari); III Borgström (Helsinki), Rettig & Co (Turku); II Sergejeff (Viipuri); I Tollerander & Klarich (Helsinki), Vaasa.

Tynnyritehdas: I Turku.

Väkevinantehtaita: II Hietalahti, Nääs, Suomen väkivinat.yht. (Turku); I Auran höyrypolttimo väkivinat., Kiiala (Porvoon kpk), Panssarilahti.

21. Kauppa ja meriliike.

1. Suomen tuonti- ja vientitavarain arvo: 1891: 147 ja 104 milj., 1895: 150 ja 143 milj., 1896: 173 ja 159 milj. mk. (niistä 136 ja 120 milj. meritse, 31 ja 31 milj. rautateitse).

2. Tuontitavarain arvo 1896: Saksasta 59, Venäjältä 55, Englannista 24, Ruotsista 10 milj. mk.

3. Vientitavarain arvo 1896: Venäjälle 48, Englantiin 47, Tanskaan 19, Ranskaan 13, Saksaan 11 milj. mk.

4. Tärkeimpien tuontitavarain arvo 1896: viljaa, leiväksiä ja tärkkelystä 29,2 milj., siirtomaantavaroita, maustimia ja tupakkaa 29,1 milj., kankaita 14,6 milj., metalleja ja metalliteoksia 13,4 milj., kehruaineita 9,5 milj., ko-

neita y. m. 8,8 milj., nahkoja ja vuotia 8,1 milj. markan arvosta.

5. Tärkeimpien vientitavarain arvo 1896: puuaineita ja -teoksia 71,6 milj. karjantuotteita, lihaa ja metsänriistaa 30,4 milj. (niistä 13 milj. kiloa voita), puumassaa, paperia y. m. 14,4 milj., viljaa ja leiväksiä 7,1 milj. markan arvosta.

6. Tullitulot 1880: 13 milj., 1890: 21,6 milj., 1895: 24,9 milj., 1896: 28,8 milj. mk. (niistä Helsingin tullilaitoksessa 8,6, Turussa 4,6, Viipurissa 3,7, Vaasassa 2,3, Hangossa 1,3, Tampereella 1,2, Oulussa 0,7, Porissa 0,7, Kotkassa 0,7 milj.).

7. Kauppalaivasto käsitti jouluk. 1896: 1,921 purjelaivaa (237,000 rekisteritonia) ja 447 höyrylaivaa (36,000 rek.tonia). Suurin kauppalaivasto oli Raumalla (21,600 rek.tonia), Helsingillä, Turulla, Viipurilla ja Vaasalla (10,000 rek.tonia).

22. Maanviljelys ja karjanhoito.

1. Sato v. 1895: 52,000 hehtolitr. vehnää, 4,667,000 hl. rukiita, 2,154,000 hl. ohria, 6,624,000 hl. kuroja, 158,000 hl. sekulia, 29,000 hl. tattaria, 150,000 hl. herneitä ja papuja, 6,357,000 hl. perunoita, 464,000 hl. nauriita y. m.; 1,619,000 kiloa pellavaa, 667,000 kiloa hampua.

2. Vuosina 1884—95 on vähin ja suurin vuotuinen sato väkiluvun suhteen ollut: 1,36 ja 2,06 hl. rukiita ja vehnää, 1,73 ja 2,71 hl. kuroja ja sekulia, 1,57 ja 2,62 hl. perunoita henkeä kohti.

3. V. 1895 oli maassa 9,916 kylää, 117,790 maanomistajaa, 70,444 maantorpparia; 143,000 km² maata kuului kruunulle. V. 1892 oli 794 sotilasvirkaataloa ja 79 muuta kruunun omistamaa maatilaa.

4. Talven yli elätettyjen elukkein lukumäärä 1895: 271,000 hevosta, 30,000 varsaa, 79,000 härkää ja sonnia, 1,025,000 lehmää, 306,000 kplettä nuorta karjaa, 1,067,000 lammasta, 197,000 sikaa, 14,500 vuotta, 180,000 poroa, 396,000 kanaa ja kalkkunaa, 4,700 kplettä muuta siipikarjaa.

5. V. 1895 tapettiin 5,192 kettua, 1,417 kärppää (967 Oulun ja Kuopion lääneissä), 617 saukkoa, 84 ilvestä, 49 karhua (Oulun, Viipurin ja Kuopion lääneissä), 11 sutta.

23. Valtiolaitoksen ja 4 suurimman kaupungin tulot ja menot.

A. *Valtiokulunkiarvio* v. 1897:

1. *Tulot* 50,9 milj. mk., nimitt.: valtion omaisuudesta 10,5 milj. (m. m. nettotulo rautateistä 5,6), suoranaiset verot 5,8, tullivarat 19,1, viinaverot 4,7, leimaverot 1,6, postitulot (brutto) 2,3 milj. j. n. e.

2. *Menot* 54,4 milj. mk., nimitt.: senaatti 1,3 milj., hoviokoukset 767,000, läänien virkamiehistö 2,2 milj., postilaitos 2,3 milj., tullilaitos 1,7 milj., luotsilaitos 1,2 milj., metsänhoitolaitos 708,000, lääkintölaitos 507,000, papisto 466,000, yliopisto 875,000, kouluhallitus ja alkeisoppilaitokset 2,9 milj., seminaarit ja kansakoulu 2,3 milj., terveyshoito 2,1 milj., vankilat 1,5 milj., yleiset työt ja maanviljelys 3,8 milj., rautatienrakennukset 7,8 milj., eläkkeet 1,3 milj., sotaväki 8,3 milj., valtiolainain korot ja kuoletukset 4,5 milj. j. n. e.

B. Valtion kiinteistön arvo (1891) 360 milj. mk., nimitt. palatsit ja rakennukset, joihin virkakunnat ovat sijoitetut, 10,5, koulutalot, rakennukset taidetta ja tiedettä varten 12,5, sairaalat 9,2, vankilat 10, kasarmit y. m. 20,4, sotilasvirkaatalot 7,5, muut kruununvirkaatalot 3,7, kruununmetsät 106,3, kanavat 21,2, rautatiet 147,6, höyrylaivat 2,8 milj. mk., y. m.

C. Suomen valtiovelka tammik. 1 p. 1897: 86,864,815 mk. (ulkomaisia lainoja).

D. V. 1896 oli Helsingin, Turun, Tampereen ja Viipurin kaupungeilla *tuloja* 3,7, 1,4, 0,85 ja 1,5 milj. mk., joista taksoituksen kautta saatiin Helsingissä 1,2, Turussa 0,4 ja Tampereella 0,35 milj.; sekä *menoja* 3,5, 1,7, 1,2 ja 1,3 milj. mk., joista hallintoon 0,6, 0,26, 0,13 ja 0,19 milj., koululaitokseen 0,5, 0,27, 0,14 ja 0,12 milj. mk.

E. Jouluk. 1896 oli mainittujen kaupunkien velka: 7,6, 3,4, 2,9 ja 2,1 milj. mk.

24. Rautatiematkat.

1. *Välimatkat*. Kunkin aseman etäisyys kilometreissä Helsingistä on kartalla ilmaistu aseman nimen oheen asetetulla numerolla.

Kahden aseman välimatka, joista toinen on Helsingin ja toisen välisen rataosan varrella, saadaan yksinkertai-

sen vähennyslaskun avulla. Jos esim. luku 130 (Helsingin ja Lahden välimatka) vähennetään luvusta 385 (Helsingin ja Imatran välimatka), niin osottaa jäännös 255 Lahden ja Imatran välimatkan pituutta.

Kaikissa muissa tapauksissa saadaan kahden aseman välimatka kaksinkertaisella vähennyksellä sekä molempien jäännösten yhteenlaskemisella. Jos esim. tahtoo määrätä Turun ja Imatran välimatkaa, niin vähennetään luku 71, joka osottaa välimatkaa Helsingistä Riihimäelle, jossa Turun—Helsingin ja Imatran—Helsingin radat yhtyvät, luvusta 275 (Turku—Helsinki) ja 385 (Imatra—Helsinki); molempien jäännösten, 204 ja 314, summa = 518 osottaa silloin välimatkaa Turusta Imatralle.

2. Yksinkertaisen piletin hinta II ja III luokassa seuraavilta kilometrimäärittä:

km	mk. ja p.	mk. ja p.
1—10	0,55	0,40
20	1,10	0,75
30	1,65	1,10
40	2,20	1,45
50	2,70	1,80
60	3,15	2,10
70	3,65	2,45
80	4,15	2,80
90	4,65	3,10
100	5,15	3,45
120	6,10	4,05
140	7,05	4,70
160	7,95	5,30
180	8,85	5,90
200	9,75	6,50
250	11,85	7,90
300	13,80	9,20
350	15,60	10,40
400	17,30	11,55
450	18,85	12,60
500	20,25	13,50
600	22,70	15,15
700	24,60	16,40
800	25,95	17,30
900	26,70	17,80
1000	27,45	18,30
1500	31,20	20,80
2000	34,95	23,30

Muist.

1) Yksinkert. piletin hinta I luokassa on = II luokan ja III luokan yksinkert. piletin hinnat yhteensä.

2) Meno- ja paluupiletin hinta on jäännös, joka saadaan, jos yksinkert. piletin hinta kerrotaan kahdella ja tulosta vähennetään 20 %; kelpaa 14 päivää, leimauspäivää lukuunottamatta.

3) Kiertomatkapiletin hinta on jäännös, joka saadaan, jos määrätään yksinkertaisen piletin hinta puolelle kiertomatkapiletissä olevien rautatiematkojen yhteenlasketulle kilometriluvulle, tämä hinta kerrotaan kahdella ja tulosta vähennetään 20 %. Kiertomatkapiletti, joka pääasemilta lunastetaan 6 virkatunnin kulussa siitä, kuin tilaus on tehty, kelpaa kaksi kuukautta ja tulee rautatiematkan pituuden olla vähintään 600 km.

4) Yksityisillä radoilla ovat piletien hinnat samat kuin valtionrautateilla.

25. Kaupunkien ja kauppalain välimatkat maanteitse.

Muist.

1) Alla olevat kilometriluvut on saatu laskemalla yhteen pääluettelossa esiintyvät kahden paikan välillä olevien kestikievarien välimatkat; ne tarkoittavat aina kesätietä; kymmenykset ovat poisjätetyt.

2) Lukuun ei ole otettu sellaisten paikkojen välimatkoja, joiden välillä liikeyhteys joko matkan pituuden takia ei tule kysymykseen taikka tapahtuu toisten paikkojen kautta.

3) Kahden paikan välimatka on ilmaistu vaan yhden kerran, nimitt. sen paikan kohdalla, jonka nimi aakkoisjärjestyksessä aikaisemmin tulee esille.

4) Maanteiden yhteenlaskettu pituus on n. 50,000 km.

5) Kyytimaksu on 14 p. kilometriltä; ensimmäinen väli kaupungista 18 p. kilometriltä.

	km
Hamina—Kotka	37
” —Loviisa	76
” —Viipuri	118
Hanko—Tammisaari	40
Heinola—Jyväskylä (Joutsan ja Kärkisten kautta)	144
Heinola—Jyväskylä (Joutsan ja Leivonmäen kautta)	148
Heinola—Lahti	43
” —Loviisa (Uudenkylän ja Lappträskin kautta)	111
Heinola—Mikkeli (Hietasen kautta)	111
Helsinki—Hämeenlinna (Jokelan, Hyvinkään ja Hikiän kautta)	143
Helsinki—Lahti (Mäntsälän ja Orimattilan kautta)	131
Helsinki—Porvoo	62
” —Salo (Kirkonkylän ja Kiskon kautta)	156
Helsinki—Salo (Kirkonkylän ja Pohjan kautta)	184

26. Suomen pinta-ala ja väkiluku.

Lääni	Pinta-ala ¹⁾ (neliökilom.)			V ä k i l u k u (kirkonkirjojen mukaan jouluk. 31 p.)				
				1 8 9 5				1896
	maata	järviä	yh- teensä	miehen- puolia	vaimon- puolia	yhteensä	nelliö- kilom. kohti	
Uudenmaan	11,131	741	11,872	127,583	136,660	264,243	23,7	270,118
Turun . . .	23,136	1,035	24,171	206,159	213,210	419,369	18,1	425,026
Hämeen . .	17,959	3,625	21,584	136,525	139,485	276,010	15,4	280,436
Viipurin . .	31,409	3,632	35,041	187,854	191,261	379,115	12,1	386,519
Mikkelin . .	17,275	5,565	22,840	91,591	93,507	185,098	10,7	185,689
Kuopion . .	35,746	6,984	42,730	149,187	151,104	300,291	8,4	302,407
Vaasan . . .	38,309	3,402	41,711	214,975	220,573	435,548	11,4	440,833
Oulun . . .	156,979	8,662	165,641	129,977	130,786	260,763	1,7	264,434
Yhteensä	331,944	33,646	365,590	1,243,851	1,276,586	2,520,437	7,6	2,555,462

¹⁾ J. Strelbitskin v. 1882 toimittamien laskujen mukaan; lukuun ei ole otettu Suomen osaa Laatokasta, 8,014 km².

1. Suomen väkiluku jouluk. 31 p.: v. 1890: 2,380,140 henk., v. 1885: 2,208,518 henk., v. 1880: 2,060,782 henk., v. 1870: 1,768,769 henk., v. 1850: 1,636,915 henk., v. 1830: 1,372,077 henk.

2. Kaupunkien väkiluku kirkonkirjojen ja henkilöetteloiden mukaan on ilmoitettu pääluetelossa. Vuoden 1895 koko väestöstä, 2,520,437 henk., oli 2,248,022 kirkonkirjoissa maalaiskunnissa, 272,415 kaupungeissa.

3. V. 1895 oli syntyneiden luku Suomessa 81,783, joista miehenpuolia 41,975, vaimonpuolia 39,808, kaupungeissa 7,713, maalaiskunnissa 74,070, aviolapsia 76,415, aviottomia 5,368. Tähän ei ole laskettu 2,227 kuolleena syntyneitä, joista 1,978 aviolasta, 249 aviotonta. Elävänä syntyneiden luku on vuosina 1876—95 vaihdellut 70,275 (1878) ja 82,128 (1891) välillä.

4. Solmittujen avioliittojen luku oli v. 1895 18,256.

5. V. 1895 oli kuolleiden luku Suomessa 44,482 henk., joista miehenpuolia 22,972, vaimonpuolia 21,510, kaupungeissa 4,893, maalaiskunnissa 39,589. Itsemurhien luku oli 144, joista miehenpuolia 117, vaimonpuolia 27, kaupungeissa 35, maalaiskunnissa 109; tapaturmaisesti kuolleiden luku oli 1,138. Kuolleiden luku on vuosina 1878—95 vaihdellut 39,450 (1879) ja 57,486 (1892) välillä.

6. Henkilöiden luku, jotka v. 1896 ovat ottaneet passin Amerikan matkaa varten: 5,185 (1893: 9,117, 1895: 4,020), joista miehenpuolia 3,049, vaimonpuolia 2,136, Vaasan läänistä 3,530, Oulun l. 709, Uudenmaan l. 624, Turun l. 209.

Lisäyksiä ja korjauksia.

Muist. Lukijaa kehoitetaan panemaan vastaaviin pääluettelon artikkeleihin merkin, joka tätä luetteloa käytettäessä viittaa alla oleviin lisäyksiin ja korjauksiin.

- Ahlainen* - lisätään: höyrys. (*Pihl & C:o*, Pori) Kristiskärin saarella.
- Airante* - lue: Airanne (-nte).
- Aittavaara* - on: B5 2ko, lue: B5 2lu.
- Alaveteli* - lisätään: postios. Kokkola.
- Alinen* - omist. *John Helin & C:o* Raumalla; sijaitsee k.kylässä.
- Angelniemi* - lisätään Peksalaan: (P).
- Antskog* - on: Dahlberg, lue: Dalberg.
- Arrakoski* - lue: *K. v. Fieandt* (toimimimi).
- Bergby* - nyk. omist. kaup.neuv. J. Askolin.
- Björkö A2 7e*, saari; rukoushuone ja Ppys. (lisäys).
- Brahelinna* - B:n linnaurauniot 1 km B:n tilalta.
- Bromarf* - lisätään: *Ks.*: Sandö (P).
- Brändön pt.* - lisätään P³:een: (os. Brändö-Ahvenanmaa).
- Degerby C1 6e* - lisätään P¹:een: (os. Degerby-Ahvenanmaa).
- Degerbyn kpl.* - lisätään P³:een: (os. Degerby-Uusimaa).
- Dynamiittitehdas* - on: *Finska forcit. o. dynamitakt.bol.*, lue: *Finska forcit. o. dynamitakt.bol.*
- Elimä* - poistetaan: *Ks.*: Vastila (P).
- Enso* - on: vapaah., lue: everstiluutn. B. Standertskjöld.
- Euran pt.* - lisätään P¹:een: (os. Euran pt.).
- Euran kpl.* - lisätään P³:een: (os. Euran kpl.).
- Eurajoen tiilit.* (*Grönfors & Nordberg, tiilittehdasyhtiö Raumalla*) lähellä E:n as. (lisäys):
- Fiskars* - lisätään: apt. ja matkail.hottelli.
- Framnds* - lisätään: Os. Tenhola.
- Föglö* - lisätään: *Ks.*: Degerby (P).
- Grönsankartano* - nyk. omist. til.om. G. F. Erikssonin perill.
- Haapajärven pt.* - kansanop. on Haapaveden pt:ssä.
- Haapakosken rautat.* - lisätään: 1 km pituinen haararata.
- Haapalahti* - sijaitsee 4 km lu., ei 3 km p. Nurmeksen kauppalasta.
- Haapaveden pt.* - lisätään: Keski-Pohjanmaan kansanop.
- Haga C1 5i* - lisätään: meijerikoul.
- Haistila* - lisätään: P²; läheisyydessä tiilit. (ks. Ulvilan pt.).
- Halla* - lisätään: *Ks.*: Kotkan teollait.
- Halsua* - lisätään: postios. Veteli.
- Harfvarö* - lue: Harvaluoto (Harfvarö).
- Harjun mt.* - lisätään: karj.hoit.koul.
- Hasula* - nyk. omist. Hallan os.yht.
- Heikkilän mt.* - nyk. omist. tal. J. K. Mikkola.
- Helsingin pt.* - teoll.laitoksiin lisätään: Helsingin kutomat. ja Ilmarisen konepaja.
- Helsinki III* - Kansallispankin vararahasto on n. 0,7 milj. mk.
- Hieta* - nyk. omist. kaupp. H. Rönnqvist ja tehtail. J. M. Penttilä; höyry-puusepänt. perustetaan.
- Hietaniemi* (Sandudd), niemi Helsingin kpgin alueella; H:n asfaltti- ja tappetit, ks. Helsingin teoll.lait. (lisäys).
- Hiiskola* - lisätään: kalansiitoslaitos.
- Hiitolan pt.* - lisätään: höyrysahan perustaa Laatokan rantaan os.yht. *Wiborgs trävaruakt.bol.* (toimeenpan.joht. C. H. Norrman, pääom. 500,000); kapearait. rautatie Hiitolan asemalle.
- Hinkkanen* - omist. toimimimi *Hinkkanen, Durc'man.*
- Hintta* - sijaitsee 2 (ei 3) km ko. Oulusta.
- Hirsilä*, uusi raut.plf. 11 km p. Oriveden as. (lisäys).

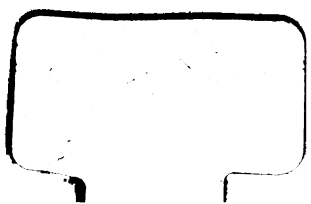
- Hollola* -- mautilojen joukossa on: Mokuulla, lue: Mukkula; lisätään: *Ks.*: Pyhäniemi.
- Hyyrylä* - lisätään: kylä; venäl. tykkinvään kasarni ja kreik.-ven. rukoushuone.
- Hämeenlinna* - lisätään: kreik.-ven. rk. 1; venäl. väkeä; *Ks.*: Sairio (last.paik.).
- Idenlahti* - nyk. omist. Hallan os.yht.
- Ilmajoen pt.* - on: emäntäk., lue: kansanop.
- Imatra* - \$⁵ lähellä hotellia (ei raut. asemalla); lisätään: apt. haaraos. lähellä asemaa.
- Inari* - lisätään: *Kk.*: Kyrö.
- Irjante* - lue: Irjanne (-nte).
- Isokartano*, ks. Storgård (lisäys).
- Isokyrö*, raut.plf. 6 km Tervajoen asemalta (lisäys).
- Jalovaara* - nyk. omist. A. Kaksosen perill.
- Joenvanta* - lisätään: Os. Korja.
- Joensuu C3 3e* - on: Portas, lue: Porras.
- Johannes* - on: Rokkola-Koski, Uraansalmi, lue: Rokkala-Koski, Uraansaari.
- Johannislund* - on: omist. A. Norstedtin perill., lue: omist. H. Sivén ja A. Karlsson.
- Jokelan mt.* - on: til.om. W. Dahl, lue: kaup.neuv. P. Chmelewski.
- Jokela mt.* (til.om. W. Dahl) lo. Ohkoisten kestik. C4 3lo (lisäys).
- Jonherinjärvi* - lue: Jonkerinjärvi.
- Juantehdas* - artikkeli muutetaan näin kuuluvaksi:
Ju[va]antehdas l. -koski (Strömsdal) B5 l.r.i, rautat. (masuuni, valssilaitos, naulavalmistus), konepaja ja saha [toiminimi *Juantehdas* (Strömsdal), omist. D. Ponomareff Venäjältä, hoit. ins. L. M. Ottelin], lähellä Juankoskea. J:n tehtaaseurak. (oma pappi; rk. 39, 640 as.) kuuluu Nilsiän kuntaan; P^{2*} (virall. nimi Juankoski).
- Jumalnsieni* - omist. Hallan os.yht.
- Kaalamo* - lisätään: Ppys.
- Kaarina* - lisätään: postios. Turku; mautiloihin lisätään: Mattelmäki (ks. Lisäyksiä).
- Kalajoen höyry.* (*Albert Wolff*) lähellä K:n kirkkoa (lisäys).
- Kallela*, huvila (taitel. A. Gallén) 3 km it.ko. Ruoveden k. B3 6lo (lisäys).
- Kananaja* - nyk. omist. tullitarkast. A. Grönberg.
- **Kangas* B6 7p - Ristlahti 13, - Lamminpää 22 (lisäys).
- Karvian-ourat* - lisätään: luotsias.
- Katajanokka* (Skatudden), kpginosa Helsingissä (lisäys).
- Kaukaan* tehtaas - lisätään: höyryrakennetaan lähelle lankarullatehdasta.
- Kellokoski* - lisätään: K:n polttimo (*Nääs spritfabr.akt.bol.*); alkaa käymään syksyllä 1898.
- Kemin kpki* - lisätään: kpginkirkko päätetty rakentaa.
- Kemiö* - mautiloihin lisätään: Sjöholm.
- Kestülä* - nyk. omist. nahkuri Tuovinen.
- Kesämönsaari* - lue: Kesamonsaari.
- Kimala* - nyk. omist. mets.hoit. O. Konsin perill.
- Kirkkontaipale* - lue: Kirkkوتاipale.
- Kitelän mt.* - on: kapt. Lindberg, lue: merikapt. J. A. Lindberg.
- Kokkolan kpki* - oppilaitoksiin lisätään: suom. yhteisk. (yksit., ei täydell.).
- Kokkolan pt.* - Lahnakosken jälkeen lisätään: (kartalla väärin Alavetelissä).
- Kosken mt.* C3 5lä - nyk. omist. valtioneuv. E. J. Bonsdorffin perill.
- Koskenkylän saha* - lue: *Joh. Askolin* (toiminimi).
- Kotkan kpki* perustettu 1878 (ei 1879).
- Kuisema* - Ppysäkin jälkeen lisätään: (Hauhon postitoim. alainen).
- Kuusankosken* tehdas - on: joht. ins. A. M. Cronvall y. m., lue: toimeenpan. joht. O. Kirchner.
- Kuuston* ruukki (Näsebruk), ks. Lato-kartano (lisäys).
- Kymän pt.* - teoll.laitoksiin lisätään: Puuteollisuust. (ks. Kotkan teoll.lait.), Turvalan tiilit.
- Käyrän* kasvatuslaitos - nykyään vaan poikia varten.
- Lahden kaupala* - lisätään: toripäiv. joka keskiv.
- Lahnakoski* - lisätään: Kokkolan pt.:ssä (kartalla väärin Alavetelissä).
- Lappeenranta* - lisätään: Matkail.yhd. haaraos.
- Lavansaari* - lisätään: hengenpelastusas.
- Lietsa* - on: Portas, lue: Porras.
- Lohja* - mautiloihin lisätään: Virkkala; teoll.laitoksista poistetaan: Virkkala.
- Läskelän* koski - lue: tehtaan perustaa kosken varrelle toiminimi *Läskelän tehdas* (omist. Wärtsilän os.yht.); sama toiminimi omistaa höyrysahan Laatokan rannalla (höyryl.lait.).
- Maaria* - lisätään: postios. Turku.
- Marttilan pt.* - lisätään: kun.lääk.

- Mattelmäki**, mt. (kun.neuv. C. G. Rosenbergi) 2 km lä. Rauhalinnan tilalta C2 6ke. Os. Turku (lisäys).
- Merijärvi** - lisätään: *Kk.*: k.kyl.
- Munakan höyrys.** - omist. toiminimi *Albert Wolff*.
- Myllykosken puuhiomo** - lisätään: 1 km pituinen haararata (valtion) M:n asemalle.
- Muntsälän pt.** - mautiloihin lisätään: Jokela.
- Mänttä** - lisätään: apt. haaraos.
- Naantalin maaseurak.** - lisätään: *Teoll. lait.*: Naantalin polttimo ja tiilit; mautiloihin lisätään: Lapila.
- Nevas** - nyk. omist. tehtail. O. Levin.
- Nokian tehdas** - lisätään: isännöits. luutu. G. Fogelholm.
- Nurmeksen kauppala** - lisätään: suom. yhteisk. (ei täydell.).
- Nurmisaaren höyrys.** - nyk. omist. os-yht. *Wiborgs sågverks akt.bol.*
- Nämnäs** - on: baptistiseurak. (38 henk.), lue: 66 henk.
- Oriveden pt.** - lisätään: *Ks.*: Hirsilän raut.plf. (Lisäyksissä).
- Oulun kpk**i - lisätään: kuuromykkäink.
- Oulun pt.** - teoll.laitoksiin lisätään: Merikoski.
- Oulunsalo** - lisätään: *Mt.*: Varjakka.
- Pietarsaaren kpk**i - on: yksit. ruots. tyttök. (4 luok.), lue: yksit. jatko-op. tyttöjä varten (2 luok.).
- Pihlajaveden kpl.** - lisätään: puuhiomon perustaa Vääräkosken varrelle toiminimi *A. Jokinen & J. W. Enqvist*.
- Pohjanmaa** - 5:nnellä rivillä on: Vintalan, lue: Vimpelin.
- Porvoon maaseurak.** - teoll.laitoksiin lisätään: Suomen tärkkelyst.
- Pyhttunturi** - lisätään: korkein huippu Isokappale.
- Raah**e - alkeiskoulun jälkeen lisätään: ynnä 1 yksit. jatkoluokka.
- Raisio** - mautiloista poistetaan: Lapila.
- Raivol**an kylä - lisätään: R. ja Terijoki muodostavat oman nimism.pii-rin (khl. 25).
- Rantala B5 7p** - on: Toplainen 17, lue: 17,5.
- Saloisten pt.** - mautiloista poistetaan: Hannila.
- Salon kpl.** - mautiloihin lisätään: Hannila.
- Seppälä A5 8e** - lisätään: karj.hoit.koul.
- Sii**kakosken villakehruntehdas - on: maks. pääom. 60,000, lue: pääom. 300,000.
- Storgård** Muurlan kplissa - nyk. omist. rouv. Saarela Helsingistä.
- Suomi** - on: suurin leveys 510 km, lue: 610 km.
- Suikkila** - lisätään: omist. maanvilj.-koulun joht. J. Timonen.
- Virkkalan höyrys.** - muutettu Hiitolan pitäjään (ks. Lisäyksiä).

—◆◆◆—

A. J. Salonen

HPI
HW 20RS P

M
M
M
M
M
M
N
N
N
N
O
O
O
P

Vakuutusosakeyhtiö

KALEVA

antaa edullisimmilla ehdoilla kaikenlaatuisia

HENKIVAKUUTUKSIA,
ELINKORKOVAKUUTUKSIA,
ELÄKEVAKUUTUKSIA,
MYÖTÄJÄISVAKUUTUKSIA.

Vakuutusmaksut halvat.

Vakuutetuilla on ilman vakuutusmaksujen koroitusta oikeus yhtiön VOITTOON ja ÄÄNESTYS- ynnä VAALIOIKEUS yhtiökokouksissa.

Tarjoomuksia vastaanottaa ja tietoja antaa

Pääkonttori

Helsingissä,
Erittäjäncatu 2,

sekä yhtiön ASIAMIEHET.

JOHTOKUNTA.